

Groot scheldwoordenboek

titelpagina groot scheldwoordenboek

© 2007 Standaard Uitgeverij en Marc De Coster
Standaard Uitgeverij nv, Mechelsesteenweg 203, B-2018 Antwerpen
www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Omslagontwerp: Johnny van de Vyver
Foto omslag: Florian Moser, Getty Images
Vormgeving binnenwerk: Aksentbvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle zorg die aan de samenstelling van de uitgave werd besteed, kan de redactie of de auteur noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze publicatie zou kunnen voorkomen.

ISBN 90 02 22286 3
D/2007/0034/130
NUR 627

WOORD VOORAF.

In 2002 raakten de gemoederen in de Belgische gemeente Hemiksem zo verhit dat de eerste schepen de burgemeester uitschold voor ‘bidsprinkhaan’.

De aangesprokene zou het dankzij de schepen (van een andere partij) tot burgemeester geschopt hebben. Maar achteraf bleek de burgervader onbetrouwbaar te zijn.

‘We zijn geneukt en de kop afgebeten’, luidde het verdict van de schepen en diens partij.

Een kleine toelichting: bij de bidsprinkhanen bijt het vrouwtje na het vrijen de kop van haar partner af.

We hebben hier te maken met een gelegenheidsscheldwoord dat enkel in een bepaalde context gebruikt kon worden.

Ongetwijfeld bestaan er vele tienduizenden scheldwoorden. Op het internet alleen al vind je ontelbare links. Een paar jaar geleden verscheen er een Limburgs scheldwoordenboek met maar liefst 5400 scheldwoorden en persoonstyperingen, enkel voor deze regio.

Het is dan ook onbegonnen werk om een complete verzameling van schimpwoorden uit Vlaanderen en Nederland in papieren vorm uit te brengen, zeker wanneer een dergelijk boek ook nog vindplaatsen moet bevatten die het scheldwoord in een begrijpelijke context plaatsen.

Daarom moeten er bij de selectie keuzes worden gemaakt.

Historische (lees: meer verouderde) scheldwoorden zijn slechts sporadisch aanwezig.

Ontbreken eveneens: lofautismen of scheldwoorden voor inwoners van steden en gemeenten (op een paar uitzonderingen na, wanneer een dergelijk woord ook een bredere betekenis heeft),

gelegenheidsscheldwoorden (zoals in het voorbeeld hiervoor), ééndagsvliegen en dialectwoorden.

Schimpwoorden beperkt tot een bepaalde regio (Antwerpen, Amsterdam, Rotterdam, Utrecht enz.) werden dan weer wel gehandhaafd, voor zover ze origineel, grappig of ook buiten de regio bekend waren.

Tot de categorie der schimpwoorden heb ik ook een aantal bijnamen gerekend (*babyface*, *Bak Ellende*, *Bin Laden*, *brilsmurf*, *éénmotorige mug*; *ongebakken deegsliert*, *Sallie Wegloop* enz.).

En ja, er bestaan ook eufemistische scheldwoorden (*ouwehoedendoos* voor *ouwehoer*).

Dat men in het Zuiden even goed kan schimpen als in het Noorden zal niemand in twijfel trekken, alleen kwam dit in eerder gepubliceerde scheldwoordenboeken jammer genoeg nauwelijks tot zijn recht. Voorbeelden zijn legio: *ajuin*, *bazenpoeper*, *bietekwiet*, *boskaker*, *dikkenek*, *droogschieter*, *fikfakker*, *foorwif*, *jammerkloot* enz.

Een klein aantal termen zit op de dunne grens tussen scherts en scheldwoord: *achtergeveltoerist*, *antiquiteit op twee poten*, *Dikkie Dik*, *Hagenees*, *spataderbrigade* enz.

In dit woordenboek werd ook plaats geruimd voor een aantal etnofaulismen, scheldwoorden gericht tot een etnische minderheid. Frank Jansen bereidde hiervoor al de weg in 1984. In *Hollands Maandblad* verscheen er toen van zijn hand een indrukwekkende lijst van zulke etnofaulismen. In deze verzameling stonden alleen al 179 schimpnamen voor Surinamers en Antillianen. Dergelijke taboe-overschrijdingen worden door veel auteurs angstvallig vermeden in hun tirades (een uitzondering is wellicht Gerard Reve). Een collectie als die van Jansen is echter te belangrijk om zomaar te negeren.

In de meeste tot nu toe verschenen scheldwoordenboeken ontbreken etnofaulismen, mogelijk omdat de auteurs geen vooroordelen willen bevestigen.

Die schroom is met het stilaan verdwijnen van de politieke correctheid tegenwoordig nauwelijks te handhaven. Racisme is verwerpelijk, maar het komt helaas maar al te vaak in onze samenleving voor.

Trouwens, waarom zouden schimpwoorden over homoseksuelen, andersgeaarden en personen met een (lichamelijke of geestelijke) handicap dan wel mogen of alleszins minder kritiek uitlokken? De grens is vaak moeilijk te trekken. Een woordenboek registreert nu eenmaal de taal van het volk. Ook rassentaboes en minder vleierende benamingen horen daarbij. In het woordenboek werden ze daarom opgenomen met het label ‘racistisch’.

Het *Groot scheldwoordenboek* bevat ongeveer 2500 schimpwoorden: een kleine selectie uit een gigantisch aanbod. De grote meerderheid wordt gevormd door de meest courante en dus bekendste scheldwoorden uit Noord en Zuid. De keuze was vaak subjectief. Een erg kleurrijk scheldwoord of een invectief met een mooi verhaal gunde ik soms het voordeel van de twijfel. Er werd gekozen voor een alfabetische volgorde en niet voor het 'naamgevingsmotief' (zie hierna). Vooral omdat er anders een groot aantal woorden uit de boot zou vallen (niet of moeilijk onder te brengen in een bepaalde categorie).

Het populairste scheldwoordenboek uit ons taalgebied verscheen in 1989: *Luilebol*. Auteur Hans Heestermans slaagde erin een erg leuk boek samen te stellen dat opviel door een theoretische inleiding en een indeling volgens het 'naamgevingsmotief'. Scheldwoorden werden ingedeeld in categorieën zoals seksualiteit, ziekte, dood, lichaamsuitscheidingen. Heestermans toonde ook aan dat versleten invectieven konden 'gemoderniseerd' worden door het toevoegen van grappige adjectieven (*overdwars uit de baarmoeder geslingerde stoephoer*). Niet alleen vestigde hij onze aandacht op versieringen maar ook op uitbreidingen (*kloot* werd *kloothommel*), toevoegingen (*zak* werd *slappe zak*) en varianten (naast *etterbak* ook *etternek*). Jammer was dan weer dat de auteur geen Zuid-Nederlandse scheldwoorden had opgenomen. Ook etnofaulismen ontbraken in zijn boek.

Voor dit werk heb ik vooral dankbaar gebruik kunnen maken van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* op cd-rom: de historische schatkamer van onze taal.

Zonder het wereldwijde web zou het boek er heel anders uitzien. De digitale persdatabanken waren een belangrijk hulpmiddel, naast de digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren. En dat zijn slechts twee voorbeelden.

Verder verwijst ik naar de bibliografie achteraan. Hier zijn de meest geraadpleegde werken vermeld. Daarnaast werd ook veelvuldig gebruik gemaakt van romans, kranten, tijdschriften, liedjes, stripverhalen en heel af en toe informanten (vnl. uit de onderwijssector).

Bij de meeste lemma's vindt u een summiere verwijzing naar auteur en indien nodig jaartal. Indien een bepaald boek éénmalig werd gebruikt dan staat dit werk uitgebreid omschreven bij het lemma zelf.

Waarom schelden wij? Er kunnen meerdere redenen zijn: om ons te verweren, als middel van aanval, om afkeer tegenover iemand uit te drukken, om een tegenstander te kwetsen, te vernederen of te provoceren. Hierdoor slaagt men erin over de ander te triomferen. Het is een vorm van macht uitoefenen.

Schelden kan ook een manier zijn om lucht te geven aan opgekropte emoties (angst, frustratie, woede enz.). We kunnen er ook taboes (seksualiteit, religie, ziekte, dood, lichaamsgebreken, rassenverschil enz.) mee overschrijden. Zie eens hoe flink ik ben!

Het uitschelden van andere volkeren is vaak te wijten aan isolement, onbegrip, bekrompenheid. Communicatie gaat ook vaak gepaard met misverstanden. Een goedbedoeld woord kan door de aangesprokene helemaal verkeerd worden opgevat. De intonatie, de manier waarop sommige woorden worden ingekleed, het kan soms op verschillende manieren geïnterpreteerd worden.

Wat maakt bepaalde woorden slecht? Hoe komt het dat neutrale termen soms een negatieve lading krijgen? Veel heeft te maken met de context. De betekenis van woorden kan veranderen volgens gebruiker, plaats, tijd, omstandigheden, intonatie enz.

Een woord als *bastaard* bijvoorbeeld was ooit taboe, maar in de jaren zestig van vorige eeuw werd het plots een tamelijk onschuldige term.

Fascist wordt na de Tweede Wereldoorlog voortdurend misbruikt. Tegenwoordig kan het in ons taalgebied ook slaan op een onverdraagzaam, rechts-radicaal en autoritair persoon; een 'rechtse klootzak'. In een ander land kan de gevoelswaarde heel anders zijn. In Italië was er de laatste jaren zelfs sprake van herwaardering voor wat Mussolini voor het land had gedaan.

Het effect is dus cultuurgebonden. Toen Cruijff in zijn periode bij FC Barcelona de scheidsrechter voor *hijo de puta* (*hoerenzoon*) uitschold, kreeg hij meteen rood. In Spanje is dit één van de zwaarste beledigingen, bij ons wordt er wellicht enkel gegrinnikt want *hoerenzoon* klinkt hier eerder vermakelijk.

Mof werd in vroegere eeuwen ook vleierend gebruikt. Voor de Tweede Wereldoorlog had het geen uitsluitend negatieve gevoelswaarde. Zo schreef Multatuli: “Die ‘Moffen’ hebben verstand van regeren, dat kan ik verzekeren.’

Oorspronkelijk neutrale wetenschappelijke termen zoals *imbeciel* en *idiot* worden tegenwoordig alleen nog opgevat als scheldwoorden. Ook *homo* raakt steeds verder verwijderd van zijn oorspronkelijke betekenis. Zelfs acceptabele beroepsnamen (*behanger, boer, kruidenier* enz.) kunnen ontaarden in schimpnamen.

Wat voor de één een scheldwoord is kan voor de ander een geuzennaam zijn: Ajax-supporters die zich *joden* noemen, niet omdat ze het zijn maar omdat deze benaming zo vaak als scheldwoord tegenover hen werd gebruikt.

Flamingant was destijds een geuzennaam (‘strijder voor de Vlaamse zaak’), voor anderen is het tegenwoordig een vilein scheldwoord (‘vuile flamingant’).

Sinds de populaire televisieserie *Flikken* is dit woord onder Vlaamse politieagenten een geuzennaam geworden.

Homofielen verkiezen dan weer het woord *flikker* boven *homofiel* omdat het eerste strijdbaarder klinkt.

Scheldwoorden kenmerken zich door beeldkracht, klankeffect, alliteratie enz. Vaak maken ze bepaalde taboes aanschouwelijk. Mensen zijn erg vindingrijk in het bedenken van schimpnamen.

Wanneer een scheldwoord aan kracht verliest, wordt er een variant bedacht of gaat men allerlei zaken toevoegen, grappige versterkingen of uitbreidingen. Een woord als *hoer* duikt de laatste jaren vooral op in combinatie met de naam van een dodelijke ziekte.

Het boek dat u in handen houdt is geen contemplatief werk zoals dat van Thomas van Aquino.

Scheldwoorden zijn in de meeste gevallen laakbaar. Ze kunnen machtige wapens zijn, zeker in de verkeerde handen. Verbale aanvallen gaan vaak ook fysiek geweld vooraf.

Dit is dan ook geen pleidooi om het gebruik van scheldwoorden aan te moedigen.

Mijn boek wil in de eerste plaats een bepaald taalgebruik registreren zonder enige vorm van censuur toe te passen: de mens in al zijn lelijkheid. Het leert ons ook iets over de broosheid van het harmoniemodel.

Rest mij nog een aantal mensen te danken. Zonder hun hulp was dit boek er nooit geweest.

In de eerste plaats dank ik mijn echtgenote voor het vele geduld en de morele steun.

Bij Jaap Engelsman en Nicoline Van der Sijs kon ik vaak terecht voor advies.

Ik wil ook nog mijn collega, Daniel Fontaine, bedanken voor de vele scheldwoorden die hij me de afgelopen jaren naar het hoofd slingerde. Ze hebben hun nut bewezen.

Bijzondere dank gaat uit naar Patricia Vanovermeire en de leerlingen van de 2de en 3de graad ASO, BSO en TSO van het Koninklijk Atheneum van Geel.

Verder hoop ik dat lezers mij hun aanvullingen en kritische opmerkingen doorgeven.

Bij een eventuele herziene druk zal ik daar graag gebruik van maken.

Marc De Coster,

Tienen, maart 2007

A

aambeienlikker, aambeienplukker, aambeienrooier, aambeienschoffelaar, aambeientrekker (jeugdtaal) homoseksueel persoon. Sedert de jaren zeventig. Voor het eerst vermeld in de Geïllustreerde Encyclopedie van de Sexualiteit. Soms nog versterkt door allerlei absurde toevoegingen: 'Ik denk dat je kan doorgaan als een ingescheten strontgemarineerde aambeienschoffelaar'. (gelezen op een internetforum, eind 2005)

Mijn vriend Bert heeft een probleem, niet met zijn eigen dekdél of zo maar met zijn buurman. Zijn buurman is volgens hem, een ranzige aambeienschoffelaar, anusbuisvergruizer en reetridder, in normale taal zouden wij zo iemand een homoseksueel noemen. (www.examedia.nl, 07/03/2003)

aangeklede aap, badaap

lelijk, bespottelijk persoon. Vaak iemand die opzichtig gekleed is, als een kermisaap. Reeds vermeld door Harrebomée. Minder frequent is *aangeklede zeekoe* (opgetekend in Forum, 1980).

Hij is niet zoo een aangeklede aap als die Fransche luitenant. (Het Centrum, 07/05/1919)
De jeugd zag liever een aangeklede badaap met een gitaar in zijn jatten door de mikrofoon jammeren. (Haring Arie, De Sarkast, 1990)

aangeklede draadnagel, kapstok, lantaarnpaal, snijboon, spijker, strijkplank, tuinslang, voorloop

lang en mager persoon. Kan zowel op een man als op een vrouw slaan. De verbinding *aangeklede voorloop* is gebruikelijk onder havenarbeiders. *Voorloop* of *voorloper* is een stuk kabel dat aan het anker zit, vooral gebruikt bij storm.

Aangeklede strijkplank (zo mager). (Inez van Eijk, Zo lust ik er nog wel een, 1980)
Ze wordt spottend Tarzan genoemd of de aangeklede spijker. Met haar lengte van 1.70 meter en een gewicht van 54 kilo is Vanessa van Dijk de spriet van de nationale wielerselectie. (NRC Handelsblad, 25/08/1989)
Er zijn namelijk hele mooie dikke mensen die, ondanks de kilootjes meer, er prachtig uitzien. Het ligt er maar aan hoe je je kleedt. En wat valt er trouwens te zien aan een aangeklede kapstok met mierentietjes? Niets. (www.gothic-nederland.nl, 14/02/2005)

aap

(m.b.t. kinderen) deugniet, kwajongen. De vrouwelijke vorm komt als scheldwoord weinig voor. *Aap* wordt meestal voorafgegaan door een bijvoeglijk naamwoord. Een man met veel haar op de borst wordt wel eens een *behaarde aap* genoemd. Een *luie aap* wordt gezegd van een luierik. Een *langharige aap* was in de jaren zestig een scheldwoord voor een langharige. Een schilder werd vroeger wel eens minachtend een *kladaap* genoemd. Bij de marine is een *kettingaap* een spottende benaming voor een adelborst. En een *krijtaap* was in de achttiende eeuw een scheldwoord voor een waard. Zie ook: *aangeklede aap*, *baardaap*, *badaap*, *blaataap*, *bosaap*, *bralaap*, *brilaap*, *bruine aap*, *brulaap*, *fooraap*, *kankeraap*, *klapperaap*, *klere-aap*, *polderaap*, *ransaap*, *slingeraap*, *snotaap*, *teringaap*, *tuinaap*, *woudaap*.

Ja Broêr, de jonge is met al zijn beleefdheid, tog een ondraagelijke wijsneus! een zot, een aap. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

Zeg 'ns, grote aap, had je 't tegen mij? (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)
Als je de winkel gevonden hebt, stap je naar binnen en vraag je naar die langharige aap. (Hitweek, 25/10/1968)

aardappel

dom persoon, sufferd. Vooral onder scholieren gebruikelijk. In 'Zeg 'ns Aaa', een populair tv-programma uit de jaren tachtig, noemde Mien Dobbelsesteen haar man vaak een *aardappel* en een *boterletter**. Vgl. Am. slang *potatohead*; Frans *patate*. *Aardappelkop* is Zuid-Afrikaans voor een domoor (De Beer & Laurillard). Zie ook: *patat**.

Is 'Nathan Sid' een slecht boek? Misschien, want de schrijver is een *aardappel*.

(Arbeidsvitaminen. Het ABC van Bril & Van Weelden, 1987)

De 'dikke man' die het Nederlandse kwaliteitswoord met een ploertendoder te lijf gaat, is naar alle waarschijnlijkheid de voorbode van een nieuw tijdperk dat ook door *aardappel* Jan Lenferink wordt ingeluid. (Trouw, 08/10/1993)

aardbei

iemand met rood haar en puisten of sproeten. Vermeld door o.a. Van Sterkenburg.

aarsficker, aarsjager

(vulgair) homoseksueel persoon. Zinspeling op sodomie. *Ficker* is het Duitse woord voor 'neuker'. Vgl. het Duitse *Arschficker* en het Engelse *ass bandit* en *bum bandit*.

Veel moffen waren ook niet vies van een beetje poterij. Adolf heeft vast nooit geweten dat hij een kluit aarsfiekers in z'n leger had. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

Geloof me of niet maar bezijden gemengd rassenoord gelegen park bevond zich geen enkele aarsjager. (A. Moonen, Omgelegde dagen, 1984)

aarslikker

opdringerige vleier, kruiper, *slijmbal**. Reeds bij Boekenoogen. Vgl. het Duitse *Arschlecker*.

Tegenwoordig bijna uitsluitend gebruikt als scheldwoord voor een homoseksueel. *Aars* ontwikkelde zich vanuit de betekenis 'achterwerk' naar 'gat' (de aarsopening). Duitsers schelden elkaar uit voor *Arschloch*, letterlijk 'aarsopening' (wij spreken van 'reet'), hier in de betekenis van 'klootzak'.

'Aarslikker,' mompelde Kas, terwijl hij opstond en betaalde. (Bouke B. Jagt, De muskietenoorlog en andere verhalen, 1978)

... en wat moest hij daar overigens met een partijgenoot van de voormalige Spaanse president Aznar? De grootste aarslikker van de Amerikaanse joker George W. (Geenstijl.nl, 17/10/2004)

aas

kreng, gemeen persoon. Als scheldwoord meestal van toepassing op vrouwen, maar niet in het citaat hierna. Vondel gebruikte het woord destijds al m.b.t. de Joden: 'Een wederspannigh aas, dat uyt vervloecte nijd Haer kroon en zetel had ontluystert en ontwijd.'

Het werd Grimmel even rood voor z'n ogen, maar hij beheerste z'n stem en zei zo kalm mogelijk: 'As jij niet door de haaien gevreten wordt, dan vind ik jou wel. Met mijn eigen handen draai ik je je lelijke magere kop van je romp, luizig aas dat je bent.' (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

aasgier

uitbuiters, iemand die voordeel probeert te halen uit andermans ongeluk, hebzuchtige.

Een ieder likte en flikflooide hem, leegloopers en aasgieren, uit zelfzucht en berekening. (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)

Die goeie, degelijke, trouwe Els, dat oprechte, lieve burgermeisje, dat nooit een vlieg had kwaad gedaan, was zonder ook maar een kans op verweer veranderd in een aasgier, een vampier, een bleke axolotl. (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

aasvogel

1) figuurlijk voor een schelm.

Maar spoedig werd er op hem geloerd en een afgesproken fluitje waarschuwde van kamer tot kamer, dat de aasvogel rondsloop. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Die Stippeltje – die aasvogel! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

2) (Amsterdam) aanspreker; lijkbidder. Vermeld door Berns.

achmed-abdoel

(jeugdtaal, racistisch) een domoor (van allochtone afkomst). Tamelijk frequente voornamen in een etnische groep worden gebruikt om alle personen uit die groep mee aan te duiden. Vermeld door Jansen (1984). Fransen gebruiken de in Arabische landen gangbare naam *Mohammed* als racistisch scheldwoord voor een Arabier. Vgl. *ali baba**.

achtereind van een koe (varken)

stommeling; domoor.

In *Troilus en Cressida* van Shakespeare krijgt Ajax de typering: ‘moedig als een leeuw, lomp als een beer, traag als een olifant’. In het tweede bedrijf, eerste toneel, moet de rouwdouw vernemen dat er vanwege zijn verregaande stompzinnigheid officieel is afgekondigd dat hij een idioot is. Hij wordt door een van zijn strijdmakkers toegesproken in bewoordingen als deze: ‘Jij stompzinnige varkenskop’, ‘ik wou dat ik wat hersens in die botte schedel van je kon rammen’, ‘jij achtereind van een varken’, ‘je hebt niet meer grijze materie in je hoofd dan ik in mijn ellebogen’, ‘een rund zou je leraar kunnen zijn’, ‘ezel’, ‘dromedaris’, en zo maar door, om te eindigen met: ‘Ajax, die zijn verstand in zijn buik heeft zitten en zijn darmen in zijn hoofd’. (De Groene Amsterdammer, 15/05/1996)

achtergeveltoerist

homoseksueel. Voor het eerst vermeld in de Geïllustreerde Encyclopedie van de Sexualiteit.

achterlader

(Bargoens) homoseksueel. Volgens Endt (1974) ‘naar het van achteren te laden schietwapen’. Er wordt wellicht ook gezinspeeld op het ‘van achteren nemen’. Mogelijk ontleend aan het Duitse Rotwelsch (*Hinterlader*), waar het al aan het eind van de 19de eeuw in zwang was, zowel voor een ‘homoseksueel’ als voor ‘anale coïtus’.

Achterlader: iemand die geslachtsverkeer per anus toelaat. (E.G. van Bolhuis, De Gabbertaal, 1937)

Maar hij werd – en passant – ook nog ’ns twee weken lang geschopt en uitgescholden. Voor matennaaiër, omdat-ie de sfeer op de zaal bedierf. En ook voor wijf, voor homosefiel, en achterlader, omdat de korporaal of hoe heet de beroeps ’m een mietje vond. (Jan Eilander, Altijd te laat, 1992)

achterlicht

(jeugdtaal) roodharige. Syn.: *bakboordslicht**, *knipperbol**, *stoplicht**, *vuurtoren**.

Het Achterlicht had rood haar en kwam dikwijls te laat. (Henk Salleveldt, Het woordenboek van Jan Soldaat in Indonesië, 1980, over bijnamen van personen)

Ik vind het ook niet leuk dat ik word uitgescholden voor stoplicht spring eens op groen, of achterlicht, of vuurtoren of rooie je bent een mooie om in de sloot te gooien. (7-jarige in *Achterwerk in de kast*, 1981)

achterlijke

zwakzinnige, imbeciel, idioot. Als bijvoeglijk naamwoord veel frequenter.

Hij zegt... kijk... maar dat kan niet, want... dus zit hij hier fout, d'n achterlijke. (A.F.Th. van der Heyden, *Het hof van barmhartigheid*, 1996)

achterlijke gladiool

(oorspr. Utrecht) stommeling, sufferd. In de jaren zeventig bedacht door de Utrechtse cabaretier Herman Berkien en verder populair gemaakt door (de eveneens uit Utrecht afkomstige) Herman van Veen. Dat dit scheldwoord kon 'doorbreken' heeft niet zoveel met de bloem gladiool te maken. Het effect wordt ontleend aan de gerekte uitspraak van de a (in âch- en in gla-) en de eveneens typisch Utrechtse uitspraak van -oal (de oo wordt heel gesloten en zonder een spoor van verglijding uitgesproken). Daarmee is het Utrechts in twee woorden heel karakteristiek en herkenbaar neergezet. Dit scheldwoord komt veelvuldig voor op het internet. Ook in uitdrukkingen zoals: 'Je moet wel een achterlijke gladiool zijn als ...' Zie ook: *gladiool**

Twee jaar basisvorming met tweeën voor Engels en vijven voor andere leervakken – alleen een 'achterlijke gladiool kickt daarop'. (NRC Handelsblad, 27/11/1996)

Natuurlijk waren er achterlijke gladiolen zonder enige kennis van de waterregels. (HP/De Tijd, 30/07/1999)

achteropwerker

(Bargoens) homoseksueel. Zinspeling op anale seks. Voor het eerst vermeld in de Geïllustreerde Encyclopedie van de Sexualiteit. Talrijke synoniemen: *aambeischoffelaar**, *achtergeveltoerist**, *anuscoureur**, *billenartiest**, *bruinwerker**, *chocoladeridder**, *darmklimmer**, *flikker**, *Griek**, *hintemer**, *holdouwer**, *jeannet**, *kontbewerker**, *mestkever**, *mietje**, *poot**, *rugartiest**.

acteur, actreutel

toneelspeler (-speelster) die op een onnatuurlijke wijze en met veel toneelgalm acteert (erg gebruikelijk midden vorige eeuw) en vandaar ook derderangs acteur (actrice). Dit kruisingswoord (*actrice* en *dreutel*) werd in de jaren zeventig door Ischa Meijer bedacht om actrices als Ellen Vogel en Femke Boersma mee te karakteriseren.

Ik hoor op dat moment de niet te verdragen stem van Femke Boersma, de wettige echtgenote van Frits Bolkestein. Zij ruikt haar kans. Zij was ooit actreutel van een kaliber dat nog niet voor een Nederlandse soap gevraagd wordt en zij heeft Frits ongetwijfeld aangezet tot zijn guerrilla tegen Uw gezag. (NRC Handelsblad, 14/09/1996)

adder

venijnig of vals persoon. Het beeld komt reeds voor in de Bijbel. In Matteüs 23:33-34 spreekt Jezus tot het volk: 'Slangen! Adders! Hoe zou u kunnen ontkomen aan de veroordeling van de hel? Luister, ik stuur daarom profeten, wijzen en schriftgeleerden naar u toe, maar sommigen van hen zult u doden en aan het kruis slaan, anderen geselen in uw synagogen of van stad tot stad vervolgen.' Bij Langendijk komt *addersvel* voor in de betekenis van 'boosaardig wijf'. In de joods-christelijke traditie heeft de slang steeds een boosaardig karakter. Het was immers de slang die Adam en Eva op het slechte pad bracht.

Ze haatte Lady Danbury, die lang, mager en spits van trekken was, en iets had van een gracieuze adder. (Louis Couperus, *Majesteit*, 1893)

Ze dokterde nou al een jaar en dat kwam allemaal door dat kleine adder. (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

adderengebroid

gemeen volk; *gespuis**. Betekent eigenlijk '(nest) jonge adders'. Het woord werd ontleend aan de Bijbel (naar Lucas 3:7). Johannes de Doper zou het volk dat naar hem kwam om gedoopt te worden, aangesproken hebben als *adderengebroid(sels)*. Zie ook: *gebroid**.

Zulk eene aanspraak was niet ongepast voor dat Addergebroidzel, waar tegen Joannes de Doper sprak... (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Ik wil dat je vecht, vecht, vècht! In Normandië, bij Caen. Dat je dat addergebroid in zee jaagt, dat je het laat verzuipen. (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

adoot

(straatjeugd, begin twintigste eeuw) straatagent. Syn.: *bout**, *jato**, *juut**, *kip**, *klabak**, *smeris**.

Elke stad heeft zijn bij- of scheldnamen voor den politiemann: de 'klabak', de 'diender', de 'smeris', de 'adoot'; en alle afdeelingen van het corps worden in deze benamingen verwerkt, zodat we den bereeden agent wel 'knol-smeris' hebben hooren noemen. De 'tuf-adoot' was de laatste vondst voor den agent, die op motorfiets of in een kleine two-seater zijn dienst doet. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 06/12/1927)

Klerken, schrijvers, stille dienders en straatadoten hingen over de vensterbanken. (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

afgelikte boterham

vrouw die veel seksueel contact heeft gehad. Zij zou dan minder in trek zijn bij de mannen omdat er al een andere vent overheen is geweest. De vrouw in kwestie is niet 'fris' meer. Tegenwoordig vooral van jongere meisjes en door meisjes gezegd. De term suggereert dat meisjes die voor hun plezier seks hebben gehad, als minderwaardig worden beschouwd. De laatste decennia eveneens van toepassing op mannen die al met meerdere vrouwen gevrijd hebben. Het WNT omschrijft de uitdrukking als volgt: 'iets waarvan een ander het beste voordeel reeds genoten heeft (als een boterham, waarvan een ander de boter heeft afgelikt); in 't bijzonder, in platte scherts, van een meisje gezegd, dat reeds met een ander verkeer heeft gehad, en waarvan dus de eerste frischheid is afgezoend (Harrebomée)'. Soms ook (zoals hierna bij Piryns) voor iemand die al meer dan genoeg aan bod gekomen is. Vgl. *deurmat**.

'Afgelikte boterham', zei mijn moeder toen een vriendin van mij voor de tweede keer ging trouwen. (Bert Hiddema, Zwart geld, 1983)

'Carmiggelt?' sprak een in het vak vergrijsde collega. 'Ga je Carmiggelt interviewen? Dat is toch een afgelikte boterham?' (Piet Piryns, Er is nog zoveel on gezegd. Vraaggesprekken met schrijvers, 1988)

afgereden fiets

vrouw die veel seksueel contact heeft gehad; hoer. Vgl. het Engelse slangwoord *townbike*. Moderne variant van *afgereden kween*, volgens het WNT: 'een door ontucht versleten oud wijf; waarbij kween, eigenlijk eene onvruchtbare koe, als scheldwoord voor een oud wijf, eene oude wellusteling genomen, en rijden evenzeer figuurlijk opgevat werd'. Zie ook: *gemeentefiets**.

afgezakte negertiet

(Twente, jeugdtaal) smalende benaming voor een zeurkous. In Tilburg en omgeving gebruikt men *hangtiet** als aanduiding van hetzelfde type vrouwen. Vermeld door Laps en Jansen (1985).

afkoker

(meestal voorafgegaan door *zoutloze*) sufferd. Eigenlijk een ‘aardappel die fijnkookt voordat hij geheel gaar is’ (Van Dale).

Ha! Ha! Ha!! Pollie, wat ben jij toch nog een zoutloze afkoker!!! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

aftrekker

(vulgair) iemand die veel masturbeert. Sedert begin twintigste eeuw. Reeds bij Henke.

Aftrekker, onanist. Van Dale noemt het ‘plat’. (J.J.M. van Dam, ‘Jantje Kaas en zijn jongens,’ Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, 1942-1948)

aggenebisjfiguur, aggenebisjman, aggenebisjvrouw

zielig persoon; stumper. (*Agge*)*nebbisj* is onder Joden een uitroep van medelijden, spijt of sympathie: ‘helaas, ocharm, jammer genoeg’. Het woord wordt nooit gebruikt m.b.t. iets dat plezier, geluk verschaft, tenzij er ironie bij komt kijken. Het wordt ook gebruikt als zelfstandig naamwoord voor een ‘geboren verliezer; eeuwige pechvogel’, hetgeen wij in het Nederlands dus een *aggenebisjfiguur* noemen. Een *schlemiel** kunnen we minachten, we kunnen ons aan hem zelfs ergeren, maar dat kunnen we niet met die arme *aggenebisjfiguur*.

As ik zo allenig hier zit en wor opgenome tusse al die mense, waarover ik lees, dan ben ik al die vrouwe, maddam de weet ik veel of barones van dit of dat ... Maar ik ben ook die aggenebisj-vrouw, zonder ete in d’r huis en met een hoop sores. (M. Wertheim, Vorst van de Ballingschap, 1955)

aidslijder

(verouderd) beroerde kerel; klootzak. Vaak ook in de betekenis ‘flikker, homoseksueel’. Populair in de jaren tachtig.

Zijn buurman schold hem over de heg heen telkens uit voor ‘vieze vuile flikker, aidslijder’. (Opzij, april 1992)

airhead

(jeugdtaal) domkop, leeghoofd. Sedert eind jaren tachtig. Voor het eerst vermeld door Kuitenbrouwers (1987). Vgl. *dumbo**.

Cindy is niet de zoveelste airhead, type Bridget Maasland, die als vlotte meid het verschil wil maken in de wereld, maar geen zin heeft om daar ook nog eens een krant voor open te slaan. (NRC Handelsblad, 24/09/2005)

ajuin

(in Vlaanderen in bepaalde streken) domkop; soms iemand die snel huilt, huilebalk; waardeloze man. Reeds bij De Cock. *Ajuin* is een Vlaams woord voor ui.

Van danige alteratie stiet hij de pint en het fleske van zijn tafel en begon, de flauwe ajuin, te huilen. (Maria Vermeyen, Moeders oudste meisje, 1947)

akeligheid

(verouderd) akelig persoon; *griezel**

Bin jij hier de gezegger, akeligheid? (De Groene Amsterdammer, 27/12/1924)

alco

alcoholist; hevige drinker. Deze term wordt vooral gebruikt door welzijnswerkers en politie. Vgl. Frans *alcoolo*; Engels *alkie*; Duits *Alki*.

Kijk, Frans Vogel kan in het Vrije Volk blijven schrijven omdat hij toch veel meer een keilebak is. Hij is een alco weet je wel. (Haagse Post, 25/04/1987)

De meeste van die daklozen hier in de stad zijn alco's die jenever en die shit drinken en de rest spuit heroïne. (Nieuwe Revu, 16/01/1992)

ali baba

(racistisch) iemand uit het Midden-Oosten of Noord-Afrika; kleurling. Ali Baba is de hoofdpersoon in het volkssprookje 'Ali Baba en de veertig rovers' (uit de sprookjes van duizend-en-een-nacht). Vgl. *achmed**- *abdoel*.

Maar hoe laat hij straks, als hij er de macht voor heeft, zijn agenten optreden als er als gevolg van zijn gehetz, bevolkingsgroepen botsen? De uitgebrande huizen van de 'Ali Baba's' in een gebalkaniseerd Rotterdam durf ik me niet voor te stellen. (Elsevier, 01/06/2002)

Er zijn soldaten te zien die 'grappen' maken over een dode 'Ali Babi'. ('Deze Ali Babi heeft nog steeds een stijve!') (De Groene Amsterdammer, 10/07/2004)

allahtoon

(racistisch) allochtoon. Woordspeling met Allah, naam voor God bij de moslims. Syn.: *ali* baba*, *geitenneuker**, *kamelenbultrukker**, *kamelenneuker**, *koeskoesvreter**, *mocro**, *soepjurk**.

... een oneliner in de verhelderende trant van 'het is allemaal de schuld van de socialisten, de moslims, de allahtonen, etc.' (<http://politics.combell.com/forum>, 20/08/2004)

alternativo

(vnl. jeugdtaal) alternatieveling; iemand die zich anders kleedt en anders gedraagt dan de doorsneeburger; iemand met een alternatieve levenswijze. Turbotaal uit de jaren tachtig. Men gebruikt ook de afkortingen *alti* of *alto**.

Met de gordijnen-actie lijkt het land een bolwerk van alternativo's. (Diana Ozon, De Ozon Expres, 1988)

alterneut

therapeut die aan alternatieve therapieën doet.

Als je bij zo'n alterneut de hersenpan openzaagt kom je geen linker- en rechterhemisfeer tegen, maar twee reusachtige zweetvoeten. (NRC Handelsblad, 05/10/1991)

Iedere alterneut of navelstaarder mag zich nu 'genezer' noemen. (Nieuwe Revu, 11/04/2001)

alto

(jeugdtaal) iemand die zich niet conformeert aan door tijdgeest en mode opgelegde regels (kleding is belangrijk maar merken veel minder); iemand die zich anders kleedt en gedraagt dan anderen; kleurloze *alternativo**. Slaat minder op de politieke overtuiging dan op de interesse voor mode. Afkorting van alternatieveling. Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987).

Ik word een socio of een alto genoemd. (Jeugd en Samenleving, mei 1987)

Hippies, alto's, daar hebben we ook een vreselijke hekel aan. (Nieuwe Revu, 31/12/1997)

amateur

iemand met een oppervlakkige kennis van iets; persoon die een bepaalde vaardigheid niet als beroep uitoefent maar uit liefhebberij (en daardoor slecht); een niet-vakman; prutser; knoeier. Soms ook als eerste lid van een samengesteld woord: amateurdichter.

Men verliest den roep van vak-man en deskundige, men riskeert den blaam van amateur en dilettant. (F. van Eeden, *Studie's*, 1890)

analfabeet

dom persoon. Eigenlijk: iemand die niet kan lezen of schrijven; ongeletterde. De computerindustrie kent de *digibeet**. *Gediplomeerde analfabeet* is een vergrotende trap. Dit scheldwoord wordt vaak in de mond gelegd van kapitein Haddock, een populaire figuur uit de Kuifje-stripverhalen.

Heidaar, jij analphabeet, Schrijf op, voor ik het vergeet! (Cornelis Veth, *Wissewas. Burleske comedie in vier bedrijven*, 1918)

Stuk analfabeet! Ik bedoel: misschien is deze zaak ons geld waard!!! (M. Remacle, *Ouwe Niek en Zwartbaard. Zwartbaard als waard*, 1971)

Ruud Lubbers ga je rassistische kankermuil wassen, bleke analfabeet, een beetje andermans werk quoten, voor je eigen teksten kijk ie zeker ook in de Libelle van je moeder. (website volkomenkut.com, 06/03/2004)

anderhalve cent

een naast elkaar lopend koppel, waarvan de ene persoon groot is en de andere klein. Reeds bij Boekenooogen en De Cock. Vgl. *watt* en halfwatt*.

De koningen toonden broekemannetjes, en droegen het volk op ze Sterren te noemen. En voortaan noemde het volk alle broekemannetjes, spillebenen, anderhalve centen, lilliputters en snotkokers. (Gerrit Komrij, *Horen, zien en zwijgen*, 1977)

angsthaas

bang iemand; lafaard. In zijn overlevingsstrijd toont de haas de vlucht als sterkste wapen. Zie ook *banghaas**; *hazenkop** en *haasvreter**. Vgl. Duits *Angsthase*.

De Europeesche angsthazen zullen dan wel weer een beroep doen op de vredesverdragen. (Het Vaderland, 15/08/1934)

Ik ben een trut. Een angsthaas. (Marjan Berk, *Lellen en flantuten*, 1988)

anita

(jeugdtaal) onbenullig meisje van de huishoudschool, type dom blondje; een preuts en keurig meisje. Sedert eind jaren tachtig. Anita is in Nederland een populaire voornaam, vooral in arbeiderskringen. *Sjonnie en Anita* genoemd naar creaties van striptekenaar Eric Schreurs (Joop Klepzeiker)? Vgl. *corrie**.

En NOS-presentatrice Maartje van Weegen lijkt in de verste verte niet op een 'Anita', waarmee jonge seksegenoten worden aangeduid die van 's morgens vroeg tot 's avonds laat rondlopen in glimmend trainingspak en op gymschoenen. (Trouw, 11/09/1992)

Je ziet sommige parfumverkoopsters in De Bijenkorf er nog weleens op rondlopen. Of Engelse Anita's, wanneer ze 's zomers de discotheken van Lloret of Heraklion onveilig komen maken. (Nieuwe Revu, 21/08/1996)

antichrist

(verouderd) goddeloos iemand.

Hie en wil(t) mee diene leeleken antikries(t) nie uitgaan. (Teirlinck, 1910, geciteerd in WNT)

antiquiteit (op twee poten)

ouderwets persoon; iemand die niet met zijn tijd meegaat. Syn.: *fossiel**

Er is nu met die bovenaangehaalde lessen van den heer Hack een krachtig protest bedoeld tegen al de eigen lof, brutaliteit, luchthartigheid en grofheid, die in vroeger tijd in den N. G. werden gelaakt, en waarbij lieflijkheden als prul, polichinel, beunhaas, kunstverknoeier, somnambule, charlatan, groenige, vlooi, vervelende rijmelaar, antiquiteit op twee beenen, brekebeen, poppetje, ijdelruitige dame, kathederbouffje, walgelijk onoprecht mannetje, kleinzielige, als stopwoordjes schering en inslag waren. (De Groene Amsterdammer, 28/10/1888)

anuscoureur, anusdoorsmeerder, anuslikker, anusneuker, anuspiraas, anusverkenner

(vnl. jeugdtaal) homoseksueel. Al deze termen, populair geworden in de jaren tachtig, verwijzen naar de anale fixatie. In dezelfde zin: *chocoladeridder**

apache

(jeugdtaal, racistisch) Surinamer of Antilliaan. Jaren tachtig. Een Apache is een lid van een indianenstam in Noord-Mexico aan de Rio Grande del Norte. Begin twintigste eeuw gebruikt voor een soort straatrover in grote steden zoals Parijs. Wellicht voor het eerst gebruikt in 1902 door V. Moris, een redacteur van het Parijse dagblad *Matin*.

Een schok, hij dacht om te vallen ineens – daar zat zijn blanchisseuse, met twee andere vrouwen in een kring van ‘apaches’, van de ongunstigste individuen, die hij ooit gezien had. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 24/12/1909)

Er is mij iets vreeslijks overkomen! Stel je voor, toen ik je gisteren verliet, ben ik, vlak bij huis, in de Avenue Dubouchage door apachen overrompeld! (Louis Couperus, *Modern toerisme*, 1980)

apenbakkes, apenbek

iemand met een lelijk gezicht, het gezicht van een aap. Het WNT haalt een volksrijmpje aan: ‘Zot, gek, apebek, vlooiennek! (gehoord te Leiden, ± 1922)’.

Dat Apebakkus..., Zal dat myn Man zyn..., Die Stilleveeger, die geen tong heeft om te spreken? (A. de Wit, *De Wynoegst. Kluchtspel*, 1698)

De steward kwam terug en vroeg zachtvaardig: ‘Geroepen, apebek?’ (Jan de Hartog, *De Commodore*, 1987)

apenkont

(vaak voorafgegaan door *lelijke*) lelijk persoon. Eveneens in het Duits *Affenarsch*.

Apenkont, afgedankt hoofdkussen, stuk verdriet... (Marcel Möring, *In Babylon*, 1997)

apenkop

lelijk of verachtelijk persoon; vlegel; kwajongen. Vgl. het Duitse *Affenkopf*. Speenhoff gebruikte het rond 1906 ook als liefkozende benaming: ‘Mijn apekop, mijn suikerpeer, Hoe kon je mij vergeten?’

Jou leelijke apenkop! – Dat had ik nooit gedacht! zyn de mannen zulke monsters, zulke aapenkoppen? (E. Bekker, *Wed. Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend*. 8 dln, 1784-1785)

Ga mee dan maar, apenkoppen! (Theo Thijssen, *Jongensdagen*, 1909)

apenlul

sufferd, stommeling. Ook gebruikt om een lelijke vent mee aan te duiden. Vgl. Duits: *Affenschwanz*, zowel een schimp- als een koosnaam voor een manspersoon.

[Ik wil me graag scharen achter de woorden van Gerard Reve: Ivo Niehe is een plastic apelul. \(Nieuwe Revu, 10/03/1993\)](#)
[Zeg apelul! Waar blijft die f*cking kickstarter? \(HP/De Tijd, 13/01/2006\)](#)

apparatsjik

starre regeringsbureaucraat met weinig menselijke trekjes; ambtenaar; carrièremaker of streber. Letterlijk betekent het 'iemand die apparaten bedient'. In Rusland heeft het woord die pejoratieve connotaties niet. Daar (en in de voormalige landen van de Sovjet-Unie) wordt het gebruikt voor een bestuursfunctionaris, een lid van de Communistische Partij of het staatsapparaat. Elders wordt het steeds minachtend in de mond genomen. De Duitse *Weltwoche* bestempelde Michail Gorbatsjov in 1995 als een 'verbale apparatsjik die sprak zoals hij het op de partijschool geleerd had.' Het woord *apparatsjik* deed zijn intrede in de Nederlandse taal via de verslaggeving en de spionageromans.

[De apparatsjiks vormen de nieuwe adel, de deskundigen de moderne geestelijkheid. \(NRC Handelsblad, 06/12/1990\)](#)

[Dat is nou ook toevallig, daar wandelt net een oud-tinnengietstertje het Persmuseum binnen. De voormalige apparatsjik van De Waarheid, tegenwoordig NRC Handelsblad-medewerkster, Elisabeth Ety. \(HP/De Tijd, 23/05/2003\)](#)

appel

(onder Vlaamse taxichauffeurs) krenterige klant.

[Die krenterige klanten noemen wij 'appels'. Een echte appel wacht op 5 frank, zelfs als hij gehaast is om zijn trein te halen. \(Humo, 15/05/1986\)](#)

appel flap

stommeling, sufferd. Vaak in de vorm *driedubbel overgehaalde appel flap*. Waarom een dom iemand geassocieerd wordt met een bepaald soort gebak is niet meteen duidelijk. Heestermans (1989) vermoedt een klankstructuur die 'lekker bekt'. Soms ook als troetelnaam. Van een lastig of ondeugend kind zegt men bijv. 'het is me een *gebakje**'.

[De Egyptische deed steeds moeite om met me in contact te komen, en steeds als ik naar haar toe wilde stappen, kwam haar man of een andere charmante appel flap daar weer tussen. \(Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964\)](#)

appelteef

vrouw die voortdurend kijft en scheldt; onbeschoft vrouwspersoon. Dit scheldwoord werd reeds opgetekend bij Hooft: 'O fortuin, ick acht u niet meer als een appelteef, een vlasteef, een asschevijster'. Vroeger kwamen ook benamingen als *hekelteef* en *visteef* voor. Zie ook opmerkingen onder *teef**.

[Wat rijtme deuze Appelteef? \(Jan Vos, Toneelwerken, 1641\)](#)

[Visteven, appelteven, hoort haer treeken, laetse tonswaerts altsaemen coomen. \(Benjamin Hendrik Ern  \(ed.\), Twee zestiende-eeuwse Spelen van de Hel, 1934\)](#)

arie bombarie

opschepper; snoever; druktemaker; *opneukertje**; *kanebraaiier**; *patjepee r**. De Groningse voetballer Arie Haan gaat reeds jaren door het leven met de bijnaam *Arie Bombarie*. *Bombarie* (afgeleid van het Franse *bombarde*) is een (klanknabootsend) woord uit de volkstaal. Het betekent 'lawaaai, drukte, ophef'. Wellicht werd de naam ontleend aan een personage uit het krantenfeuilleton 'De kinderen uit mijn klas'. Dit vervolghet verhaal verscheen in de Nieuwe Rotterdamse Courant en

was van de hand van mevr. P.J. Cohen-De Vries, een Joodse schrijfster die overleed op 21 april 1923. Het feuilleton werd later ook gebundeld en afzonderlijk uitgegeven. De eerste druk verscheen in juli 1922, de tweede in november van hetzelfde jaar. De populariteit school in de eenvoudige, onopgesmukte verhaaltjes waarin de schrijfster haar ervaringen met kinderen in haar klas verwerkte. De kinderziel werd hierin als het ware blootgelegd. Onsterfelijk was de figuur Arie Bombarie, uit wie de onderwijzeres pedagogische munt trachtte te slaan. Deze jongen viel op door zijn snoeverij. Door zijn woestheid had hij een ongeluk met een auto gekregen. Achteraf verklaarde hij op blufferige toon: ‘Emmes faan gereje.’ Bekend is ook het kinderversje uit het verhaal: Arie-bombarie/ Je neus staat krom!/ Een dubbeltje sigare/ En ’n dubbeltje weerom!, reeds aangehaald in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 14/11/1919.

Dit versje is blijkbaar tot het collectief geheugen gaan behoren want het wordt nog meermaals gehoord. De naam van deze knaap werd spreekwoordelijk, al zul je hem niet terugvinden bij Stoett, Ter Laan en andere samenstellers van spreekwoordenboeken.

Arie Bombarie dankt zijn populariteit als scheldwoord wellicht aan de alliteratie.

Hij is ook sober en eenvoudig. Heelemaal geen Arie Bombarie. (Het Centrum, 30/08/1929)
Goed gekleed, zo te horen een tikje aangeschoten, een tikje te vol, een tikje te glad. Ik glimlachte en feliciteerde in gedachten de man die er wéér was. Goudhaantje, dacht ik. ‘Arie Bombarie,’ zei de man naast me en lachte luid. (Nieuwe Revu, 18/10/1995)

armani-oppositie

GroenLinks. Vanwege het elitaire karakter van de partij.

Tegenstanders noemen GroenLinks snerend de Armani-oppositie, vanwege de aantrekkingskracht die de partij zou uitoefenen op trendy grachtengordeldieren, maar daar is hier geen spoor van te bekennen. (HP/De Tijd, 17/03/2000)

armoe(d)zaaier

straatarm persoon; iemand die steeds geld te kort heeft; zielenpoot.

’t Was de kamer van een armoezaaier, maar gemeubeld naar mijn zin; de kamer van een bedaard, huiselijk jongmensch, voor wien aan elke bloem in zijn behangsel een herinnering was verbonden. (De Groene Amsterdammer, 08/03/1896)

arnie

(jeugdtaal) bekakt figuur; jongen uit de betere kringen. Genoemd naar de populaire figuur uit de televisieserie *Goede tijden, slechte tijden*. Sedert eind jaren tachtig. Een *arniekapsel* is een schertsende benaming voor een soort lampenkapkapsel.

Die vwo’ers zijn allemaal van die Arnies! (de Volkskrant, 04/05/1991)

arro

arrogant persoon. Dit woord werd in 1986 gelanceerd door Van Kooten en De Bie, als persiflage op de eindeloze reeks modieuze afkortingen die rond die periode opdook (*anarcho, aso, brabo, depri* enz.) en daarna gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987) en Hoppenbrouwers. Van vele afkortingen is deze ondertussen wel het populairst geworden, vooral bij de schooljeugd.

Ik ben geloof ik wel vier keer aangeketst door van die Arroos met een camera! (Kees van Kooten, in Humo, 02/05/1991)

Zoals de opper-chimpansee de beste en vruchtbaarste vrouwtjes voor zichzelf reserveert, zo gaat ook de man de meest geschikte sekspartner achterna of hij nou een maatpak, een arro of een geitenwollen sok is. (Malou van Hintum, Macha! Macha! Een afrekening met het klaagfeminisme, 1995)

asbak

onaangenaam persoon; lummel; eveneens een racistisch scheldwoord voor een Turk, vnl. onder scholieren. Vaak ook: *asbakpisser*. Komt van de betekenis ‘vuilnisbak’, hier als metafoor gebruikt. De Turkse landgenoot wordt geassocieerd met alles wat vuil is.

Een Surinaams gezin op Wittenburg, Amsterdam, roept hulp in bij de meldkamer van het Afra. Een buurjongen bedreigt hen regelmatig; dit keer met een broodmes en termen als: jullie dood, stelletje kankerzwarte asbakken. (Vrij Nederland, 30/06/1984)
 Nou 'n asbak, 'n grotere gluiperd moet nog geboren worden. (Aktueel, 25/04/1991)
 Die gore asbak ken nooit ze klauwe thuis hou. (Nieuwe Revu, 09/11/1994)

aso

persoon die zich asociaal gedraagt; meestal iemand uit de onderklasse. Dit scheldwoord, dat we midden jaren tachtig wellicht ontleend hebben aan het Duits, is vooral populair onder jongeren, politiemensen en welzijnswerkers. In 2003 werd op 36 scholengemeenschappen de zgn. *aso-test* gebruikt. Deze test bestaat uit een hip vormgegeven cd-rom waarmee jonge gebruikers confronterende vragen krijgen voorgeschoteld over gedragvormen op school en in het verkeer, en ook over zaken als heling. Bijvoorbeeld: Steek je je middelvinger op? Koop je een mobieltje van dubieuze herkomst wanneer iemand je zegt dat het wel oké is? Wie bij deze test een score van ‘60 procent aso’ heeft, kan dan bestempeld worden als een *hufte**. De extreem vervuilende terreinwagen wordt sedert 2004 ook wel dysfemistisch een *asobak* genoemd, wellicht naar analogie van het oudere ‘pooierbak’ (opzichtige, veelal grote auto).

Eikel, klootzak, debiel, aso en het simpele ‘lul’ zijn wel de meest bekende adjectieven, die de taxichauffeur elke dag wel een paar keer naar zijn hoofd geslingerd krijgt. (Nieuwe Revu, 12/07/1990)
 Zo zong de tribune in koor ‘Aso, aso, aso’, toen bleek dat een jongen op de eerste rij zijn zakken had volgepropt met de druppels van de spekkiesregen. (Algemeen Dagblad, 15/07/1995)

asperge

lang en mager persoon. Eveneens in het Frans: *grande asperge*.

... in eens van kind opgeschoten als een asperge, en helemaal nog een jongen. (Louis Couperus, *Majesteit*, 1893)
 Zo zou ook de huidige Ajax-spits John van Loen het afgelopen seizoen in België meer geleden hebben onder de aanduidingen inzake zijn bovengemiddelde lengte – asperge, lantaarnpaal, verlengsnoer, struisvogel – dan hij wilde toegeven. (HP/De Tijd, 23/08/1991)

asshole

(Eng., vnl. jeugdtaal) klootzak. Populair geworden in de jaren tachtig.

We waren natuurlijk ook een stelletje blanke fuckin’ assholes van jewelste. (Wim de Bie, *Morgen zal ik mijn mannetje staan*, 1990)
 Nou ja, waar zijn we nu mee bezig, assholes. (Oor, 23/04/1994)

aterling

verachtelijk persoon; onverlaat; mispunt. Dit literaire woord betekent eigenlijk ‘giftig beest’. In de zestiende eeuw had het de betekenis van ‘bastaard’. Ater (Middelnederlands: atter) is een nevenvorm van *etter* (Engels *atter*: gif; slangengif). In het Nederduits van de achttiende eeuw betekende *etterling*: ‘hond van het eerste nest’. De beet van zo'n dier werd verondersteld giftig te zijn.

O, tais-toi! tais-toi! – bad de aterling. (Eugeen Zetternam, *Mijnheer Luchtervelde*, 1848)

‘Jou heb ik altijd de grootste aterling gevonden van allemaal,’ zei Charlotte. (Simon Vestdijk, Bericht uit het hiernamaals, 1964)

augurk

(jeugdtaal) sufferd; stommeling; onhandig persoon; groentje. Jaren tachtig. Vermeld door Laps. Een onnozel iemand wordt ook in het Frans *un cornichon* genoemd.

Zo’n augurk als Alain Delon zou niets liever willen dan een taart van ons, maar dat is een ‘as-been’, die telt niet meer mee. (Algemeen Dagblad, 12/03/1999)

autist

iemand die, op het neurotische af, met zichzelf begaan is.

Lang niet elke patiëntenvereniging is overigens even recht in de leer. De Nederlandse Vereniging voor Autisme voert geen kruistocht tegen het woord autist, het keert zelfs op de eigen website geregeld terug. Al is het overduidelijk een scheldwoord sinds fractieleider Wijnschenk, van de waarden- en normenpartij LPF, ex-minister Bomhoff als zodanig betitelde. (de Volkskrant, 04/01/2003)

ayatollah

gezaghebbend persoon binnen een bepaalde groep; een politicus met een neiging tot dictatuur. In feite is *ayatollah* een eretitel voor een hoge geestelijke bij de sjiieten. Eind jaren zeventig, toen de ayatollah Khomeini vaak in het nieuws kwam, leerden wij dit woord kennen. Ook in het Duits wordt het vaak als scheldwoord gebruikt. Zo werd de Saarlandse minister-president Oskar Lafontaine in de pers bestempeld als ‘rotgrüner Ajatollah von der Saar’.

1979 is het jaar van de ayatolla’s van de VARA. (de Volkskrant, 29/12/1979)

De ayatollah van het provogeloof, Roel van Duyn, heeft zich met uit de belastingopbrengst van het ‘klootjesvolk’ betaalde subsidies, als kleine keuterboer teruggetrokken in Groningen. (W.F. Hermans, Klaas kwam niet, 1983)

azijndrinker, azijnpisser, azijnzeiker, azijnzuiper

chagrijnig persoon; *zuurpruim**; *kniesoer**. Het gaat hier om een leenvertaling uit het Frans (in deze taal werd *pisse-vinaigre* reeds in 1628 opgetekend en dit voor zowel ‘vrek, gierigaard’ als voor ‘chagrijnig, sikkeneurig persoon’). In Vlaanderen raakte de leenvertaling rond 1900 in zwang, waarna het woord later ook in Nederland bekend raakte, aanvankelijk in militaire kringen. Bij Van Dam wordt *azijnzijker* omschreven als ‘een zure vent’. In een aantekening van Beets uit 1936 werd *azijndrinker* gevonden in de betekenis van ‘zwartkijker’. Een zuur echtpaar noemt men wel eens spottend een *azijnstel*.

Azijnzeiker: spotnaam aan de inwoners van Temsche gegeven. Die van Sint-Niklaas heeten oliezoekers. (Amaat Joos, Waasch Idioticon, 1900-1904)

En wie gelachen heeft is ontwapend en ik zou wel eens willen zien wie gisteravond niet gelachen heeft. Dat moet dan wel een doorgefounerde azijndrinker zijn. (Het Vaderland, 27/06/1942)

‘Er gaat geen week voorbij,’ zo zegt een heer De Boer, ‘dat er niet een paar, mijns inziens azijnzuipers zijn die de VARA afkammen.’ (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

B**baaivanger**

ironisch voor een slecht schaatser, krabbelaar. Oorspronkelijk werd het woord in schaatskringen gebruikt voor een zwierig schaatsrijder, een kampioen, de beste van allen. Gaandeweg kreeg *baaivanger* een wat negatieve bijklank: schaatser die – om te imponeren – veel gaat zwieren en met de handen zwaaien, vandaar: ijdelruit; bluffer, opschepper. Onder matrozen is het ook een benaming voor een ruwe matroos of zwierbol. Iemand die veel beweging maakt wordt wel eens aanzien voor een dronkaard. Reeds bij Harrebomée.

baal hooi

(marinetaal) waardeloos persoon; vent van niks. Vermeld door Harmsen.

baal stro

(jeugdtaal) saai persoon, duf iemand. Vermeld door Hoppenbrouwers.

baard

iemand met een baard. Nog een graad erger is *baardaap**. In Vlaamse politieke kringen was *den Baard* de bijnaam voor minister van Begroting, Overheidsbedrijven en de Noordzee (in het kabinet van Verhofstadt II), Johan Vande Lanotte.

‘Zuiplappen!’ brulde de baard. ‘Wegpiraten! Kun je niet kalm in de file gaan staan en je beurt afwachten?’ (Willy van der Heide, Toen ik een nieuw leven ging beginnen en andere waargebeurde verhalen uit de jaren vijftig, 1979)

baardaap

man met een baard. In het Bargoens wordt het woord ook gebruikt voor een erg lelijk persoon, niet noodzakelijk iemand met een baard. Het kan net zo goed op een vrouw slaan. De eigenlijke betekenis is die van een soort aap. In de jeugdtaal van de jaren negentig komt ook de variant *baardo* voor (zie Hoppenbrouwers). In het Duits eveneens als scheldwoord gebruikelijk: *Bartaffe*. Volgens Küpper zou het na 1945 in de Duitse studententaal opgang hebben gemaakt .

Z’n vader ligt hopeloos achter bij de eerste de beste baardaap, die hem aanhaalt... (Het Volk, 07/10/1916)

Wat mot ik met zo’n baardaap in me slaapsalon? (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

babbelkont, babbelkous

iemand die voortdurend babbelt. Een synoniem is: *kletskaus**.

... ik ruilde toch mijn oude kruiddoos tegen eene nieuwe, om te weten wat hij aan die babbelkous al zoo heeft op de mouw gespeld... (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

babok

zeventiende-eeuws scheldwoord voor een lomperd of domoor. Terug te vinden in het werk van Hooft en Bilderdijk. Thans verouderd. Het WNT vermoedt een ontlening aan het Portugees, waar *baboca* in deze zin voorkomt. Het werkwoord *babokken* betekende: ‘als een domoor behandelen’.

...dat ik aan zulk een babok een letter schryven zou. (Justus van Effen, De Hollandsche Spectator, 16/05/1932)

Sergeant, breng dien babok naar de bagagië, en consigneer hem een broodwagen. (Onno Zwier van Haren, Pietje en Agnietje, of de doos van Pandora, 1954)

babyface

(Eng.) iemand met een kinderlijk gezicht (d.w.z. rond, glad en expressief); vandaar ook spottend voor een slap, verwijfd persoon. Wellicht hebben we dit scheldwoord te danken aan de Amerikaanse bankrover Lester Nelson Gillis (1908-1934) die vanwege zijn snoezige snuitje in de pers werd omgedoopt tot Baby Face Nelson. Een Amerikaanse artiest met de bijnaam Babyface had samen met Stevie Wonder een top 40-hit met het nummer 'How come, how long'. Ook de Belgische politicus Paul-Henri Spaak (1899-1972) werd aanvankelijk met deze bijnaam vereerd.

Oók al zo'n baby-face, die Botje. (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

Als premier heeft Balkenende te weinig uitstraling. Hij kan wel goede ideeën hebben, maar mist het postuur van een leider. Wat moet die babyface nou naast een Chirac bij een internationale bijeenkomst? (Vrij Nederland, 21/09/2002)

badaap

lelijk, vies iemand. Kijk ook nog onder *aap** en *aangeklede (bad)aap*.

Vandaag Bad-Aap ... sjein in de kloffies, ... 'n extra flesch, ... gromde Simbad, de oogen vol woedende speellusten. (Israël Querido, *De Jordaan*, 1914)

Volgt een analyseerend hoofdstuk over Manus Peet, bijgenaamd de Bochel of de badaap, kompanjon en helper van Joden Jet. (De Groene Amsterdammer, 09/05/1915)

Noem jij dat dansen, lelijke vieze vuilak! Badaap! (Harry Boting, *Nog meer jatmous*, 1967)

badgast

(Den Haag) rare kerel, iemand die zich vreemd gedraagt.

Averrgrrieks. Je kunt iemand op een heleboel manieren duidelijk maken dat je hem maar een rare snuiter vindt. Je kunt hem vanuit de grond van je hart midden in zijn gezicht uitlachen, maar je kunt hem ook een paar fikse scheldwoorden toevoegen: geitenbreier, mafkikker, rare snoeshaan, eigenheimer, druif, krotenkoker, hapsnurker, mafketel, marskonijn, bokkenees, lijperik, badgast en snijboon. Die klinken allemaal nog vrij onschuldig. (Hans Heestermans in *Leidsch Dagblad*, 26/09/2003)

badmuts

1) (jeugdtaal) sufferd; dom persoon. Voor het eerst gesignaleerd door Laps.

... en als je ouderwets badmuts wordt genoemd ben je niet helemaal aangepast. (Playboy, september 1987. Over studenten.)

Na het WK en ook nu nog hoor ik altijd: op die Van Gobbel moet je wel inpraten hoor. Dan denk ik van: waar hebben die badmutsen van Studio Sport het nou over? (Nieuwe Revu, 06/09/1995)

2) iemand met een kaalkop. De vergelijking werd wellicht voor het eerst gebruikt door de komiek André van Duin in een van zijn hilarische shows. Onder mariniers wordt (werd) wel eens geroepen naar een kaal persoon die iets stoms deed: 'hé badmuts, zeker van het afremmen op het kussen'. In het Amerikaanse slang heeft *bald* meerdere pejoratieve betekenissen. Onder Amerikaanse scholieren staat het bijvoorbeeld voor 'slecht' of 'verschrikkelijk'. Een *baldhead* wordt in de drugscene gebruikt om een ongewenste buitenstaander mee aan te duiden.

Kale knikker. Biljartbal. Badmuts. Die scheldwoorden voor kale of kalende mannen kende Henk Harmsen al. (NRC Handelsblad, 02/11/1990)

Hard en duidelijk: een magere huisgenoot heet 'de spijker', een kalende 'de badmuts'. (Vrij Nederland, 17/05/2003, over Leidse corpsstudenten)

baggedet

(in Vlaanderen) vuile, dikke, slonzige vrouw. In homotaal ook voor een dikke, onaantrekkelijke homo. Afgeleid van het zeventiende-eeuwse woord *pagadet* (in West-Vlaanderen ook nog voorkomend in de vormen *pagadette* of *pauwedette* voor een modepop). Een verband met het Bargoense *pagadet* (opgedirkt, pronkziek mens) valt niet uit te sluiten. Ook een afleiding van *bagge* (vrouwelijk wild zwijn) is mogelijk. Maar hoogstwaarschijnlijk heeft het te maken met de oude betekenis van *pagadet*: een oosterse duif met een vlezig gewas op de neus en om de ogen en met een lange hals. In zeventiende-eeuwse kluchten werden prostituees wel eens vergeleken met dergelijke ‘pagadetten’: gekleed volgens de laatste mode en met een lange hals. Het vlezige gewas van een *pagadet* heeft wellicht bijgedragen aan de associatie van een *baggedet* met een dikke, slonzige vrouw. O.a. vermeld door De Cock. Zie ook *pagadet**.

bagger

(marinetaal) een marinier derde klasse. Ook wel: *koperzuiger*.

Bagger. Scheldnaam voor den marinier 3e klas, zooals *zwabber* de scheldnaam voor den matroos derde klas is. De *zwabber* *zwabbert* en de *bagger* *zuigt* het koper (poetst het koper). Deze scheldnaam van *bagger* is ontleend aan den populaireren naam van de zuigvisch (Echeneididae), die zich in tropische gewesten vastzoog aan de verkoperde huid van de zeilschepen. (Albert Chambron, *Marinetermen*, 1941)

baggerduiker

vuil iemand; viezerik; *smeerkees**.

Alle woorden kwamen langs. Van *geitenneuker* tot *kloothommel* en van *baggerduiker* tot *kotsviool*. (Youp van 't Hek, *Majesteit*, 1997)

baileykluivers

kijk onder *baliekluivers**.

Bak Ellende

schimpnaam voor premier Balkenende tijdens zijn ambtsperiode 2002-2007.

Premier ‘Bak Ellende’ heeft de Tweede Kamer nog niet ingelicht als Annie Willems (62) een boodschapje gaat doen op het Zonneplein, hartje Tuindorp Oostzaan in Noord, de wijk in Amsterdam waar Pim Fortuyn de meeste kiezers verleidde: meer dan eenderde van de stemmen ging naar de LPF. Willems’ stem ook. (Het Parool, 17/10/2002)

Uit een hoek klinkt: ‘Oprotten Bak Ellende. Sodemieter op, vent.’ Uit een andere hoek: ‘Dat toontje alleen al, kolere.’ (Het Parool, 02/11/2005)

bakbeest

dronken man; wulpse kerel. In deze zin reeds opgetekend bij J. van der Veen (*Zinne-beelden*, oft *Adams Appel*, 1642). De betekenis van ‘dronkaard’ is wellicht ontwikkeld vanuit *bak*, benaming voor een grote borrel. Thans verouderd. In het noorden wordt het woord eerder geassocieerd met iets loms, waarbij het niet uitmaakt of het om een zaak of een persoon gaat.

Wel, Huisman, welke is de naaste weg naar Assize? Hoor je niet, Bakbeest? (Jacob Campo Weyerman, *De Rotterdamsche Hermes*, 1720)

bakboordslight

(zeemanstaal) roodharige. Syn.: *achterlicht**, *knipperbol**, *koppie** *koperdraad*, *rooie** *biet*, *stoplicht**, *vuurtoren**.

Bakboordslicht. Is niet alleen de naam voor het roode, aan bakboord geplaatste navigatielicht (aan stuurboord: groen), doch bij de marine ook de scheldnaam voor iemand met rood haar. (Albert Chambron, Marinetermen, 1941)

bakkerij

(jeugdtaal) sukkel, sufferd. Herkomst onduidelijk.

Meg en 'O' Dog nemen ons mee naar coffeeshop Twilight in de Lange Niezel. Daar treffen we een aantal van hun vrienden. Ze hebben een eigen taaltje. Zo betekent het woord 'bakkerij' bij hen 'sukkel'. Nadat ze het erover eens geworden zijn dat wij geen 'bakkerijen' zijn, stellen ze voor om ons 's avonds om 20.00 uur bij hen in de wijk te ontmoeten. (Nieuwe Revu, 11/05/1994)

baksteenpooier

(horecasector) crimineel die een horecapand koopt; een louche ondernemer.

Ook in de horeca speelt het probleem van dubieuze investeerders en pandjesbazen. Restauranteigenaren zijn beducht op particuliere investeerders. Een van hen: 'Het zijn vaak gelukzoekers, trotse ondernemers, maar soms ook, zonder dat je het weet, criminelen die een horecapand kopen. Dan ben je je bestaan niet zeker.' In de horecabranche wordt ook wel gesproken van 'baksteenpooiers'. (Het Parool, 23/08/2003)

bakvis

meisje dat nog niet volwassen is, dat veel giechelt: te groot voor een servet en te klein voor een tafellaken. Eigenlijk: een kleine vis, geschikt om te bakken (tegenover de grote die gekookt worden). Van Hoogduits *Backfisch*. Duitse bronnen gaan ervan uit dat het oorspronkelijk een studentenwoord is geweest voor 'baccalaureus', de laagste academische graad of een jonge student. Later werd het dan toegepast op meisjes. Een opgeschoten jongen werd vroeger een *halfbakken* of *halfwassen brasem* genoemd. De eerste bakvis in de meisjesliteratuur was het personage 'Jo March' van de Amerikaanse schrijfster Louise May Alcott (1832-1888). In de Nederlandse literatuur was haar evenbeeld 'Joop ter Heul', de hoofdfiguur uit een reeks boeken van Cissy van Marxveldt (1889-1948). Min of meer bekend is 'De H.B.S.-tijd van Joop ter Heul'. Daarin treedt een vijftienjarig meisje op de voorgrond dat schalks, koket, giechelg en onervaren is: allemaal kenmerken van een bakvis.

'n Halve gare was ze natuurlijk niet, en evenmin 'n geëxalteerde huis-tuin-of-keuken-bakvis in 't kwadraat. (De Groene Amsterdammer, 12/07/1924)

bal gehakt

1) (oorspr. onder havenarbeiders) werkwillige tijdens een staking; onderkruiper. Sedert eind Eerste Wereldoorlog. Volgens Jan Mens (Er wacht een haven, 1950) gingen Nieuwendammers niet naar huis maar bleven ze nacht en dag op de kaai. Ze sliepen in een loods, in het stro. En ze kregen gratis eten: hutspot en gehakt. Zie ook *grijze* gehaktbal*.

De staker N. had een werkwillige de woorden 'bal gehakt' toegevoegd, welke uitdrukking van beleedigende aard werd geacht. Het O.M. eischte f 5 boete of vijf dagen hechtenis. (Het Vaderland, 02/05/1929)

Jongen, nooit werken in een staking, want je mag nooit een bal gehakt zijn tegenover je kameraden. (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

2) slappeling, futloos persoon, halve zachte, sufferd. Dit scheldwoord werd populair gemaakt in de Fred Hachéshows op de VPRO. Zo maakte Fred Haché de arme Barend Servet geregeld uit voor *bal gehakt*.

Ga liever je vuil rakke en je trap dweile, bal gehakt! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Scheert u weg, maffe dienstklopper! Bal gehakt! Bullepees! Vlerk! Geüniformeerde zak patat! Schande! Donder op! (Fred Hachéshow op VPRO, 24/02/1972)

'Kom uit m'n nest bal gehakt,' hijgde hij. (J.M.A. Biesheuvel, De wereld moet beter worden, 1984)

bal(letje)

(vnl. studententaal) bekakt, conservatief persoon; onaangenaam iemand. Meestal in combinatie met 'rechts' of 'arrogant'. Aanvankelijk ook in positieve zin. In het Leidse corps gebruikt men de aanduiding *huisbal* voor iemand die al lang op een (flat)verdieping woont en langzamerhand een beetje buiten de belevingswereld van de gemiddelde verdiepingsbewoner is geraakt. *Ballentroep* is dan weer een minachtende benaming voor een studentencorps. Zie ook *hockeybal**.

Feut! of wat zeggen die ballen ook alweer Ruud? (Arie B. Hiddema, Kassa, 1971)

Is Adam Curry een arrogante bal? (Vinyl, juli/augustus 1987)

balielkluiver

(Bargoens) leegloper; luiwammes; nietsnut. Letterlijk: iemand die over de balie of de reling hangt. Zo iemand noemde men vroeger ook wel spottend een *kanunnik in de brug* of een *kaaiboef*. In het militaire slang werden genisten vaak meesmuilend *baileykluivers* genoemd. Een zinspelning op de zgn. baileybruggen (bepaald type legerbruggen vernoemd naar de ontwerper, sir Donald Coleman Bailey, 1901-1985) die ze bouwden en waar ze, na de gedane arbeid, over gingen hangen. Zie ook *bruggentrekker**.

... of wel hangen zij tegen de hekken der huizen aan, idioten als zij zijn, of liggen, ondragelijke balielkluivers, over de leuning der bruggen kringetjes op het water te spuwen. (Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844)

Wat stroef! Dat komt omdat je er geen zin in hebt, en liever heele dagen langs de straat loopt slenteren! Je zal me een vent worden, ja! Een luie balielkluiver, een bedelaar word-je! (Pieter Louwerse, Vlissinger Michiel, 1880)

De oploop die zich achter me vormde, vermeerderde onrustbarend: viswijven, gejakt en gemutst, balielkluivers, matrozen en schreeuwende kinderen... (Simon Vestdijk, De grenslijnen uitgewist, 1984)

balieteef

vrouw die aan de balie werkt. Zie ook opmerkingen onder *teef**.

Daar werkte ik aan de balie. Vrouwelijke collega's werden er vaak aangesproken met 'balieteef'. (HP/De Tijd, 21/08/1998)

ballenétui

(jeugdtaal, jaren zestig) schertsend voor klootzak. Enkel bij Broersma.

ballenknijper

geniepig persoon. Voetballer Dick Stiphout werd in de jaren zestig al met deze bijnaam vereerd. Tegenstanders die het gewaagd hadden bij vrije trappen te dicht bij Dicks muurtje te komen staan, moesten vaak met enkele octaven hoger klinkende stemmetjes afdruipe. In de jeugdtaal is *ballenknijper* ook een schertsende benaming voor een zwembroek.

Behalve, dat je moeite hebt met gezichten herkennen, ben je ook je hele referentiekader kwijt, waarmee je een Europeaan (bescheidener: een Nederlander) in enkele minuten hebt

getaxeerd op domme hals, vieze VVD'er, zure pruim, zielige linkse extremist, bolle appel ..., balleknijper of individualist. (Vrij Nederland, 22/10/1966, geciteerd in WNT)

bamibal

(jeugdtaal) dik en dom iemand. Sedert begin jaren tachtig.

Dus ik sta op de tram te wachten enz. Komt er ineens een rare vrouw aan (volgens mij met de aids bijv.) En die zegt: 'hee bamibal?' dan denk ik altijd aan mijn moeder enz. Want die zegt ook altijd dat vreemde mensen geen eten mogen hebben of zoiets. (www.aboutblank.nl., 31/12/2004)

bamivreter

Chinees of Indonesiër. Niet noodzakelijk racistisch. Het woord wordt vaak min of meer schertsend gebruikt. Vgl. *spaghettivreter**.

'Hee! Ouwe bamivreter!' Zo wild en jongensachtig had ik Pa nog nooit meegemaakt. (Tjalie Robinson, Piekerans, 1954)

banser, bamboeseerder, bamboesjeur, bamboezeur

(Bargoens) uitgaander, kroegloper en vandaar ook: losbol, pierewaaier, vreemdganger. Reeds bij Henke en Draaijer. In Utrecht en Leiden onder de vorm *bamboezjeur*. Volgens Endt (1974) verouderd. Berns meent verwantschap te zien met *bamboe*, dat o.a. stok van bamboe, wandelstok (het attribueert van een ouderwetse dandy) betekent, maar dat is onzin. Eerder moeten we denken aan een afleiding van het Franse *bambocher* (pierewaaien). Het WNT vermeldt enkel de werkwoorden *bambaucheren* (aan de zwier gaan) en *verbambocheren* (verboemelen; verbrassen).

Help me liever, schuine bamboesjeur. (Willem van Iependaal, Adam in ongenade, 1938)
Ze had een belabberd voorbeeld aan haar broer, die bamboezjeur en raddraaijer, en schoor alle mannen zo'n beetje over één kam: opvreter en doordraaiers. (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

Een ex-parlementariër van het CDA noemde Lubbers, naar het woord van Godfried Bomans, een bamboucheur. Vreemdganger. (De Morgen, 24/02/2005)

banaan

(racistisch) kleurling, meestal een Surinamer of Antilliaan. Ook wel: *bananenhopper* (*bananenvreter* of *bananenneuker*). Reeds vermeld door Jansen (1984).

Het wordt steeds grover, beamen de anderen. Bij NAC heeft een tegenstander 'een kop om op te schieten', bij Feyenoord hanteert men het woord 'kutkanker' als adjectief voor ongewenste elementen – kutkanker, Turken, 'kutkanker joden' – en op vrijwel alle tribunes heet een kleurling een pleurisnikker, een baviaan, een klere-aap, een kankerneger, een banaan, een vuile koffieboon, een kankeraap. Als Ajax op bezoek komt, gaan de fans van de tegenpartij zingend op 'jodenjacht', of bootsen ze met sissende geluiden ontsnappend gas na. (HP/De Tijd, 23/08/1991)

bandiet

schelm, schavuit. Betekent eigenlijk 'iemand die verbannen is'.

Nu begrijp ik het, jullie bandieten! Het geldt voor de mensen die jullie niet opgaven, hielden jullie in je zak! Juffrouw Moens. Miss Moens! (Sylvia Sillevius, alias Willy van der Heide, Drie meisjes en een vakantiecamp, 1955)

bangebroom

bang iemand; lafaard. Zinspeelt op de snelle ontlasting bij iemand die angst heeft. Andere scheldwoorden die eindigen op broek zijn *kamferbroek**; *platbroek** en *schijtebroek**.

‘Wat ben jij een bangebroek!’ riep Boonestaak. (A.M. de Jong, *De wereldreis van Bulletje en Boonestaak*, ongedateerd, 1923-1924)

banghaas

bangerik. Tegenwoordig eerder *angsthaas**.

Bemoei jij je er niet mee, banghaas. Ik wil antwoord! Krijg ik dat nou meteen, ja of nee? (Willy van der Heide, Dick Boei en de Bermbandieten, 1968)

bangschijter

iemand die erg bang is. Reeds bij Boekenoogen. In Vlaanderen: *schrikschijter**.

Ze zag de schrik voor wat haar zo aantrok in de ogen van andere kinderen, als ze huiverend en halffluid navertelden, wat ze ervan gehoord hadden, en moest er stilletjes om lachen. De bangschijters! (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

banjer

(Bargoens) druktemaker; opschepper; iemand die zich gemaakt deftig voordoet (veel branie maakt). Een verkorting van *banjerheer**. Soms voorafgegaan door *brutale* of *vuile*: gemeen persoon; kreng. In zeemanstaal is het banjerdek de plaats waar het scheepsvolk slaapt.

’t Is ’n ware schand voor god, dat je hier zo ligt als... ’n zwyn, dat zeg ik je! En zoo-even nog... geen uur geleden, zat je d’r op als ’n banjer... ’t is schande, zeg ik! (Multatuli, *Ideeën*, 1878. Tweede druk)

... ’t Is sonde ... die doet ’r geen èfaire meer ... die het d’ mit s’n schapies op ’t droge! dat is ’n saak die zeker is ... soo’n banjer! wat ’n swiet! (Israël Querido, *Kunstenaarsleven*, 1906)

Hij zou ze es effe opfrissen, die brutale banjers. (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

banjerheer

druktemaker, opschepper. Ook wel *baanderheer*. Eigenlijk: een edele die het recht had om zijn mannen onder zijn banier ten strijde te voeren. Bij Harrebomée lezen we: ‘Hij stapt als een banjer- (of: baander-) heer.’

Mij geheugt, dat de stalmeester van den admiraal een banjer heer was, die niet gedoogd zoude hebben... maar laat dat ter zijde – den naam zou ik weten. (A.L.G. Bosboom-Toussaint, *De graaf van Leycester in Nederland*, 1845-1846)

Als jij, Piekhaar, nou zo’n branie ben, waarom ga je dan niet naar je vaar, die banjerheer met z’n dure stoep! (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

bankbintje

iemand die de godganse dag op een sofa voor de televisie zit en aan cocooning doet (het doorbrengen van de vrije tijd in huiselijke kring); een televisiejunk; iemand die op een passieve manier televisiebeelden consumeert. Vertaling van het Amerikaanse begrip *couch* potato*. De term *bankbintje* wordt gepromoot door de Stichting Natuurlijk Nederlands (een vereniging die equivalenten voor veelgebruikte Engelse leenwoorden geeft).

In Duitsland lanceert het concern binnenkort een op de televisie aansluitbare computer die dankzij een snoerloos toetsenbord geschikt is voor de ‘couch potato’, de lethargische tv-consument ook wel aangeduid als ‘bankbintje’. (Het Financieele Dagblad, 02/09/1997)

bankroetier

(verouderd) iemand die (na bedrog) failliet is gegaan. Ontleend aan het Frans (*banqueroutier*).

Voor zover we zijn leven kunnen overzien, is hij gedurende één periode als oplichter opgetreden, maar is hij als bankroetier een recidivist. (G.A. Bredero, Spaanschen Brabander, 1617)

Dit heeft hem den naam van een 'bankroetier' doen verkrijgen; en grooter scheldwoord is in Holland van ouds niet denkbaar. (De Groene Amsterdammer, 13/04/1884)

barbaar

onbeschaafd of wreed persoon. Iemand zonder smaak of kennis of kennis op gebied van kunst noemt men een *kunstbarbaar*. Van het Griekse woord *barbaros* (vreemdeling).

'Maar welke barbaren wonen er dan toch op het Huis,' vroeg ik: 'dat niet een van hen de beleefdheid heeft u te komen zoeken?' (Jacob van Lennep, De lotgevallen van Ferdinand Huyck, 1840)

barbie(pop)

vrouw met een popperig uiterlijk. Vaak echter voor een leeghoofdige maar seksueel aantrekkelijk meisje. De naam *Barbie* werd omstreeks 1958 in de Verenigde Staten door de fabrikant van de poppen gegeven als merknaam. Genoemd naar zijn dochtertje, Barbara Handler.

Geëmancipeerde Barbie-poppen met een pond anti-rimpelcrème, fondantkapsels en siliconentieten. (Penthouse, november 1994)

Natuurlijk wil Britney Spears serieus genomen worden. En waarom zouden wij deze zingende Barbie eigenlijk niet serieus nemen? (Nieuwe Revu, 22/03/2000)

barkasroeier

(marinetaal, verouderd) geestelijke of vlootpredikant. *Barkas* is de grootste sloep aan boord van het schip. Vgl. *bijbelmajoor**, *hemeldragonder**

Barkasroeier (roeier in de grootste sloep: de barkas). Is eigenlijk een scheldnaam, zoals 'Hemeldragonder' en 'Stoker van de Harwichboot', alle drie toepasselijk op geestelijken in het algemeen. Deze laatste uitdrukking is beslist geen marineterm. Men zegt wel eens, dat 'Barkasroeier' de bijnaam is voor den vloot-predikant en 'Hemeldragonder' voor den vlootaalmoezenier. De bijnaam 'Barkasroeier' is echter veel ouder dan het instituut van vlootpredikanten en vlootaalmoezeniers, dat van 1921 dateert. Zeer waarschijnlijk is de bijnaam 'Barkasroeier' ontstaan in 1904, toen de Christ. Officieren-Ver. van de landmacht, een domme bereid vond zich met de zielszorg voor den christelijken schepeling bezig te houden. 'Barkasroeier' en 'Hemeldragonder' hebben als scheldnaam bij de marine weinig aftrek gevonden. Een andere lezing is, dat 'barkasroeier' als bijnaam (niet als scheldwoord) voor geestelijken, veel en veel ouder is en reeds vóór 1877 aan boord gebruikt werd. (Albert Chambron, Marinetermen, 1941)

barlel, barslet, barsnol

ordinaire, hoerige vrouw. Vgl. *discosnol*, *discotrut**.

Die barlel had een hekel aan me met d'r volgevreten pens... (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

Ed ze ziet dat enigszins anders: 'Voor een avondje zoenen loop ik er wel op af, soms, maar als ik een serieuze vriendin wil, dan ga ik niet naar de kroeg om een of andere barsnol te versieren.' (HP/De Tijd, 21/07/1995)

basjiboezoek, baziboezoek

onbeschaafd persoon; barbaar; meestal van toepassing op een buitenlander. Dit is één van kapitein Haddocks favoriete schimpscheuten zowel voor een rijke parvenu als voor een zondagsrijder. Eigenlijk: een door de sultans gerekruteerde huursoldaat in het Ottomaanse leger. Letterlijk betekent dit Turkse woord ‘slecht hoofd, dwarskop’. De Basji-Boezoeks stonden bekend als uitermate wreed en afschrikwekkend (tijdens de Balkanoorlogen onderdrukten ze jarenlang de Bulgaarse bevolking). Het Militair Woordenboek (1861) van H.M.F. Landolt vermeldt *Baschi-Bozüks* voor Turkse ongeregelde cavalerie. Eveneens in het Frans: *bachi-bouzouk*.

Laat af, zoon van een ongetrouwde vader. Laat dat, debiele baziboezoek! Wafelijzer!
(Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

bastaard

minderwaardig persoon. Eigenlijk: onwettig kind. Komt van het middeleeuws Latijnse *bastardus* (verwekt op een pakzadel; bastaard; onzuiver), een afleiding van *bastum* (pakzadel). Vgl. *hoerenjong**. In Amerikaans slang wordt een bastaard een *goose egg* genoemd.

‘En jij bent een verd... bastaard,’ zei Jakin, die zelf nooit van een vader of moeder, of iets van dien aard, gehoord had. (De Groene Amsterdammer, 16/09/1894)

Ik kan het, zeg ik jullie, bastaards, ik kan het. (Hugo Claus, De verwondering, 1962)

Bataaf, Batavier

onbeschaafd persoon. De Bataven of Batavieren waren de Germaanse bewoners van Nederland in de Romeinse tijd. In feite waren zij de stamvaders van de Nederlandse natie. Ze kwamen op houtvloten de Rijn afvaren en hadden de reputatie erg krijgshaftig te zijn. Sedert de achttiende eeuw wordt het woord ook gebruikt voor een Nederlander, vooral in de meervoudsvorm. Bilderdijk schreef ooit: ‘Bataven, kent uw spraak en heel haar overvloed!’

‘Batavieren’ te zeggen was streng verboden. ‘Bataven, zeg ik! Batavi in het Latijn, praat jullie van Romanieren? Als je zoo’n man in de Kalverstraat hadt zien lopen en je hadt geroepen: hé Batavier, dan had-ie je niet gehoord en gedacht: Stik vent. Maar als je geroepen hadt: ‘hé Batauer’ dan had-ie zich omgedraaid, was na je toegekomen, had z’n petje afgenomen en gevraagd: Wat belijft-u, meneer?’ (Aegidius W. Timmerman, Tim’s herinneringen, 1938)

‘Sinjaal geven sufferd!’ riep ik de gezonnebrilde kapitein na.

‘Batavier!’ is het antwoord. (Ben Borgart, De vuilnisroos, 1972)

baviaan

lelijke, domme, onhandige vent. Als scheldwoord vooral in Vlaanderen populair. Soms ook van toepassing op vrouwen, bijvoorbeeld in de gedichten van P.C. Hooft: ‘Siet dese baviaen, wat heb ick hier veur rancken? Sel ick jou, denck ick, reën gheven van mijn bedrijf?’ *Stelletje bavianen* is ook een geliefde schimpscheut van kapitein Haddock in de Kuifje-stripverhalen.

Al kwam er ook een baviaan om haar complimentjes te maken, zij luisteren en steken haar handjes uit. (De Groene Amsterdammer, 04/10/1896)

Godzegenje, wat had die vent toch een haar op z’n bast. Een kokosmat, waar je je handen wond op kon slaan. Nou, maf ze maar, lelijke baviaan... (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

bazenpoeper

(in Vlaanderen) iemand die voortdurend bij de bazen probeert in een goed blaadje te staan; kruiper; vleier. In Nederland: *bruinwerker**.

Franske aan de Mercantile, den Bittere op de Potas, gijle waart nogal een bende bazenpoepers bijeen he. (Guido Van Meir, Terug naar Oosterdonk, 1997)

bed(den)pisser, bedplasser, bedzeiker

onbelangrijk persoon. Vaak gebruikt m.b.t. kinderen. Eigenlijk: kind dat in zijn bed watert. Vgl. het Franse scheldwoord *pisse-au-lit*.

‘Weg, beddepisser, vloozak!’ Zoo snauwde men hem toe. (Reimond Stijns, *Hard labour*, 1904)

Ik heb Wilders verteld dat hij maar beter afstand kan houden van de LPF’ers. Die gekke Herben, die nog steeds gelooft in de partij. Of zo’n bedplasser als Joost Eerdman, die in een interview op badinerende toon Wilders gaat voorhouden wat hij moet doen. (HP/De Tijd, 04/02/2005)

beer: batse beer

(in Vlaanderen, gewestelijk) hoogmoedige kerel.

Wat vaag ik wel mijn botten aan uw dreiging, oude batsche beer! ik doe wat mij aanstaat! (Stijn Streuvels, *De vlaschaard*, 1907)

beest

onmens; bruuft; wreedaard; onredelijk iemand. In deze betekenis reeds opgetekend bij Hooft. Soms ook: *beestmens*. De wrede Duitse commandant van het concentratiekamp van Belsen Josef Kramer (1906-1945) ging de geschiedenis in als *het beest van Belsen*. *Het beest van Buchenwald* was Ilse Koch, de echtgenote van een commandant in het nazi-concentratiekamp van Buchenwald (Oost-Duitsland). Enfant terrible Jan Cremer werd in de jaren zestig *het Beest* genoemd (vanwege zijn ‘peinture barbarisme’?). *Lui beest* zegt men tegen een luiaard. Een populaire uitdrukking is *de beest spelen* (uithangen): zich brutaal, onmenselijk gedragen. Verder nog: *dronken als een beest*; *zuipen als een beest*. Volgens Hoppenbrouwers was het woord erg populair in de jeugdtaal van de jaren negentig. Ook in andere talen, zoals het Frans: *animal* (o.a. bij Molière).

Lui beest, leg je nogal op je bed? (Nicolaas Beets, *Camera Obscura*, 1883)

En hoe dat die kerte het geile beest kan verdragen, versta ik ook niet. ’t Moet zijn dat er haar schoot op gesteld is. (Herman Teirlinck, *Het gevecht met de engel*, 1952)

beffert: ouwe beffert

(Bargoens) (ouwe) geilaard. Vaak als aanspreekvorm.

Als het nou nog een jonkie was geweest wel, maar deze ouwe torrebak, daar kon ik het niet voor opbrengen, ik gaf die ouwe beffert een vrijzetter. (Haring Arie, *De Sarkast*, 1990)

befhaas, befkanarie, befkonijn, beftekkel, befteckel

(jeugdtaal) iemand die houdt van oraal-genitaal contact; geil persoon. Ook: onhandig iemand of een klungel. Een *befhaas* slaat ook op een naar persoon. Sedert begin jaren tachtig.

Als een dame haar Fiatje niet snel genoeg geparkeerd krijgt, roept een van de vrienden haar toe: ‘Schiet op, befteckel. Dat parkeervak is zo ruim als je kut!’ (Joris Moens, *Een beest met twee lichamen*, 1999)

begijn

(in Vlaanderen) overdreven vroom iemand; kwezelachtige vrouw. Eigenlijk: zuster van een vrije geestelijke orde.

Elke dag naar de mis en ter kommunie, en nadien gaan helpen in ’t gasthuis. ’s Namiddags arm menskens en zieken bezoeken, en ’s avonds thuis wat gitaar spelen, wat zingen en wat dansen. En soms wat schilderen of schrijven. Vertelselkens voor de klein mannen. Drinkt

niet, smooit niet en loopt niet achter 't mansvolk. Pas op, 't is geen begijn, hé. (Walter van den Broeck, Het beleg van Laken, 1985, over koningin Fabiola)

behanger

(Bargoens) slecht vakman, knoeier, prutser; *beunhaas**. Er zijn wel meer beroepen die denigrerend worden gebruikt: *fietsenmaker** en *glazenwasser** bijvoorbeeld. Er wordt vooral de spot gedreven met de trage handeling. Zie ook *lul* de behanger*.

Vroeger hield ik altijd al van cowboytje spelen en nu heb ik een echt geweertje! Ik kan naar Bosnië worden gestuurd, mentaal ben ik daar klaar voor. Hopelijk staat er dan geen behanger boven me, want een verkeerd ingeschatte opdracht kost bij ons mensenlevens. (HP/De Tijd, 10/06/1994)

beheime

(Bargoens) stommeling, *rund**. Ontleend aan het Jiddisch. *Behema* of *beheimoh* betekent 'tam vee' en vandaar figuurlijk 'domoor'.

Deis-ie! Je maakt de agere pagud, beheim! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)
(wordt onderaan de pagina vertaald als: Bedaar nou! Je maakt de man bang, stommeling!)
Wat heeft dat stuk beheime van een man gedaan? Dat kan je op je tien vingers narekenen.
Hij heeft de moeder van die kinderen de doodschrik op het lijf gejaagd. (Meyer Sluysers, Als de dag van gisteren, 1958)

behojebikker, behuienbikker

(Bargoens) souteneur, pooier. Betekent letterlijk 'kut(uit)vreter; iemand die leeft (bikt) van het zedeloos bedrijf van zijn vrouw' Reeds opgetekend door Henke. Zie ook *pooier**.

Het Joodje kwam er gauw bij en sprak: 'Deins je, rotte behuienbikker!' (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

bejaarde hippie

(spottend) ouderwets iemand; persoon die de jaren zestig (de bloeiperiode van het hippiedom) heeft meegemaakt.

Hij zag er met zijn lange haren en veelkleurige haarband uit als een bejaarde hippie. (Het Parool, 06/09/1996)
Ik kokhalsde, want ik moest onmiddellijk denken aan die twee bejaarde hippies die na een langdurig kroegbezoek samen in één bed belandden om daar een one-night-stand te volvoeren. (Propria Cures, nummer 20-21 van jaargang 2001-2002)

bek op poten

brutaal persoon. Sedert begin twintigste eeuw.

Een nummer! zegt den Bek-op-pooten vol waardeering. (Het Vaderland, 31/12/1923)
Zo'n levensgrote bek-op-poten... (Paul van Vliet, De sterke man, 1984)
Dat een kamerbrede-bek-op-poten via playback- of surpriseshows het elke keer weer weet te versieren de spreekwoordelijke Hollandse nuchterheid als 'bedenklijk' te presenteren, ach... voor je kritiek kan geven moet je eerst gekeken hebben en dat kost al zoveel moeite... nou ja, doe maar. (Trouw, 20/03/1992)

bekkenbeul

(vnl. jeugdtaal) tandarts. Een orthodontist wordt wel eens een *beugelboer* genoemd.

Vroeger snoepten we dat het een aard had en dronken cola tot we stuiterden van de cafeïne (light-versies waren nog in laboratoriefase). Maar wij gingen wel zonder angst naar de bekkenbeul. (Utrechts Nieuwsblad, 27/04/2005)

bekcentrekker

tandarts. Eigenlijk: iemand die rare grimassen maakt.

Een omhooggevallen tandarts, die om de poen naar België verhuist, heeft nou niet bepaald de klasse, die je als koningin verwacht. Het is toch armoe. Toch niet rijk genoeg, zeggen wij altijd. Een vet geworden onderaannemer mag dat, maar een afgestudeerde bekkentrekker niet. (Youp van 't Hek in NRC Handelsblad, 30/11/1996)

belanda, blanda, blanda speklul

(soldatentaal Ned.-Indië, thans verouderd) blanke of vreemdeling (een nieuw aangekomen koloniaal). Sedert ca. 1880.

Vreemd is het, dat, zoo bang de bevolking is voor het geheel, (zóó bang dat zij tot geen prijs zou willen vechten) de verhouding van den enkelen man tot den soldaat in 't geheel niet zoo respectvol is, als men die zou verwachte: in verband met onze qualiteit van overwinnaar, en de onderdanigheid tegenover den blanda op Java. (De Groene Amsterdammer, 06/01/1895)

Als de Blanda's niet voor Java vechten, dan hebben we ook niets meer met ze te maken.

(Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

Hij respecteerde mij wel en kon of wilde niet vergeten dat ik een 'blanda', een blanke was; dat hij het dus in geen geval van mij mocht winnen. (Johan Fabricius, Hop heisa, in regen en wind, 1964)

belhamel

deugniet; baldadige jongen (in de literatuur: Ciske, Abeltje, Kruimeltje, Pietje Bell). Een *hamel* is een gesneden mannelijk schaap of een gesneden ram. De *belhamel* is dus de leider die, met een bel om de nek, de kudde voorgaat.

Gustaaf zat weder te schertsen en more solito door te slaan als een wekker die afloopt, toen op eens een groote kei over de tafel komt rollen – voor het huis van den bakker over de brug was men juist bezig de straat te maken – en hij te gelijk een vijftal Leidenaars – waar komt dat volk toch zoo gaauw van daan! – met andere steenen gewapend, om den hoek van het raam ziet gereed staan, om daarmede het voorbeeld van den belhamel te volgen. (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

Koeman, altijd de rust zelve, lijkt bepaald geen belhamel. (Het Parool, 07/12/2002)

belrot

wellicht een variant van *belhamel**.

Hoe heerlijk moest het zijn zo'n paar belrotten te bezitten, schoffies vol bravoure. (Jan Mens, De kleine waarheid (1967)

bemoelial

iemand die zich met alles en iedereen bemoeit. Reeds bij Wolff en Deken.

Een knorrig man, 'n lastige bediller, 'n spelbreker, 'n onbeschofte bemoelial, en 'n misanthrope... dat alles komt voor hen zoowat overeen uit. (Multatuli, Ideeën, 1877)

benenbeiaard

(in Vlaanderen, vnl. Antwerpen) magere vrouw. In Nederland spreekt men van een *gratenkut**. Vgl. Engels slang: *bag of bones*.

Benenbeiaard: graatmagere vrouw, ge kunt ze doorlichten met 'n vetkeske (vetkaarsje). 'n Beiaard van benen. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

bengel

deugniet; gemene kerel. Betekent eigenlijk 'halsbeugel; blok aan de hals van dieren'. Syn.: *belhamel**.

Weergasche bengel! je zou een ongeluk krijgen eer je 't wist. Vooruit, na je moeder, laat die je opknappen! (Anna van Gogh-Kaulbach, In het bloembollenland, 1904)

bennie

(jeugdtaal) zonderling; iemand die zich eigenaardig gedraagt; een sul. Vermeld door Hoppenbrouwers. Sedert de jaren tachtig gebruiken jongeren courante voornamen om een (meestal ongunstig) typetje aan te duiden. Vgl. *anita**; *arnie**, *bep** enz.

benno

(jeugdtaal) homo; mietje. Sedert eind twintigste eeuw. *Benno* was ook de populaire aanspreekvorm van prins Bernard. Vermeld door Hoppenbrouwers.

beo

gedachteloze naprater. Genoemd naar een Javaanse vogel, die als een papegaai alles gedachteloos nazegt. 'Hij praat als een beo'. Sedert 1914 in de grote Van Dale. Als scheldwoord vooral in Ned.-Indië gebruikt. Zie ook: *papegaai**.

bep

dom meisje; domme vrouw. Onder politieambtenaren een smalende benaming voor een vrouwelijke politieagente. *Beppe* is Fries voor grootmoeder. Bij Boekenooien vinden we: 't Is een onverschillig beppie.'

Veel vrouwen komen hier niet, omdat ze niet als uitzondering beschouwd willen worden. Vooral als je als enige vrouw in een korps zit. Je wordt er al mee gepest als je zulke vergaderingen bezoekt... Een probleem waarvoor de politieofficier in haar 8 maart-lezing een oplossing aandroeg. 'Meestal ben ik alle reacties al voor door te zeggen dat ik ga 'kleppen met de Beppen'.' (Opzij, januari 1994)

berenlul

man met een erg groot geslachtsorgaan. Ook voor een sufferd of onhandig persoon. Sedert begin jaren tachtig. Ter versterking wordt het woord vaak voorafgegaan door *afgelikte*. Vgl. *apenlul**; *bokkenlul**; *tietjanberenlul**.

Als er begrippen als ongeschoren berenlul of rijkgeworden platenhoer op het schermpje van de mobiele telefoon van Herman zijn verschenen, dan neem ik dat klakkeloos aan. (NRC Handelsblad, 19/10/2002)

berggeit

1) (jeugdtaal) schuw, onhandig persoon. Jaren tachtig. Vermeld door Laps.

2) (racistisch) ongeciviliseerd iemand, meestal een inwoner van een achtergesteld land.

De stereotiepen die Spunk-columniste Hasna El Maroudi deze zomer aanhaalde over de 'onontwikkelde berggeiten' in haar column 'De Berbers' raakten een gevoelige zenuw in de Marokkaanse gemeenschap. (NRC Handelsblad, 21/10/2005)

bermslet

(jeugdtaal) erg meegaand meisje. Ter versiering vaak voorafgegaan door *uit de baarmoeder gerukte* (of: *geslingerde*). Een variant op de *stoephoer**. O.a. bij Hoppenbrouwers, maar vermoedelijk veel ouder.

beroerling

gemeen persoon; ellendeling. Ontstaan uit *beroerderling*, dat gevormd werd van het bijvoeglijk naamwoord 'beroerd'. Een verouderd scheldwoord is (*lelijke*) *apenberoerling*.

Ik zal dien beroerling nog eens van de kroeg donderen! (Johannes Kneppelhout, Studententypen, 1839-1841)

Jullie zijn toch eigenlek allemaal beroerlingen; nou sta je d'r vlak met je snotkoker bij en je ziet niet eens, dat de kribben in je escouade niet gericht zijn. (L. H. Drabbe, Het dappere Hollandsche leger. 3e druk, 1904)

Ik mag lijen dat je gauw ligt te rotten in je graf, beroerling. (Johan Fabricius, Nacht zonder zegen, 1955)

beschuitlul

halfzacht iemand; *doetje**. Bekend geworden door de film 'Amsterdamned' (1988) van Dick Maas. Daarin scheldt Huub Stapel iemand uit voor *beschuitlul*. Tegenwoordig erg populair op jongerenforums op internet.

Zij krijgen terug: 'klootzak', 'eikel' en zo af en toe 'teringlul'. Een ochtend betrapte ik mezelf op 'beschuitlul', maar die man leek me ook eigenlijk wel aardig. (de Volkskrant, 04/10/2004)

bessie turf

kijk onder *billie* turf*.

betutteltrut

vrouw die voortdurend anderen betuttelt. Zie ook opmerkingen onder *trut**.

Zowat alles wat ik in mijn leven heb bedacht en gepubliceerd, is tot stand gekomen onder invloed van een werkzame cocktail van cafeïne en nicotine. Vroeger of later komt er zo'n betutteltrut v/m op Onderwijs te zitten. Dan zal ook mijn wetenschappelijk werk uit de annalen worden verwijderd. (W.K.B. Hofstee in Broerstraat 5, het alumniblad van de RUG, 01/10/2001)

betweter

iemand die alles beter weet; eigenwijs persoon. Reeds bij Bredero.

Je lijkt wel een straatjongen, heimelijk bly, dat het zoontje geen akelig jongeheertje wordt, geen nagelaar, geen betweter, geen brave-Hendrik. (De Groene Amsterdammer, 02/12/1900)

beugelbek(kie)

(jeugdtaal) beugeldrager (-draagster). Het woord is ondertussen uitgegroeid tot een geuzennaam nu bezoeken aan de orthodontist niet langer gevreesd worden. Begin jaren tachtig.

En waar gaat hij zo dadelijk zijn lage lusten op botvieren? Niet op mij! Maar op een blond dingetje van eenentwintig, zo'n beugelbekkie, bouwjaar '69. (Adèle Bloemendaal, Sekshooligans, 1990)

Hij is een mislukte atheneumscholier die, omdat zijn vader hem verstoten heeft, al in Nederland als glazenwasser aan de kost moet komen, zij is een afgewezen beugelbekkie. (NRC Handelsblad, 21/10/2002)

beugelboer

(vnl. jeugdtaal) tandarts. Syn.: *bekkenboer**; *smoelensmid**. De laatste tijd ook gebruikt voor een beugeldrager (-draagster).

Scharminkel, zeiloor, kromneus, polletje plukhaar, kleintje pils, beugelboer, geeltand... de tienjarige Dani uit 'De gemaskerde wreker' van Klaas van Assen heeft het zwaar te verduren van zijn klasgenoten. Hij is klein, lelijk, draagt een bril en een beugel en wordt daarmee gepest. (Trouw, 28/10/1992)

beunhaas

slechte handwerker; knoeier; iemand die zijn vak niet verstaat; onbevoegde; tegenwoordig ook voor iemand die zwarte arbeid verricht. Sedert ca. 1632. Van het Nederduitse *böhhase* (kleermaker die zijn proefstuk niet heeft gemaakt). *Böne* of *beun* betekent 'zolder'. Hier eigenlijk 'iemand die stilletjes op zolder werkt'. *Beunhaas* betekende vroeger ook 'kat'.

Wanneer het echter letterkundige beunhazen of tinnegieters geldt, is het voor anderen en zich zelve een weldaad en eene verlichting dergelijke kunst-verknoeyers eens ferm bij de ooren te trekken. (Frans Netscher over Justus van Maurik in De Nieuwe Gids, 1e jaargang, 3e aflevering, 01/02/1886)

Die beunhaas, die haar man zou worden. (De Groene Amsterdammer, 31/03/1889)

beuzelaar

muggenzifter; kletskaus. Reeds bij Kiliaen.

... de ijdelheid van den onbeduidendsten beuzelaar... (E.J. Potgieter, Proza 1837-1845)

... en lijkt hij veeleer een vernuftig en zelfstandig denker dan een half suffe beuzelaar. (De Groene Amsterdammer, 11/08/1917)

bever

(jeugdtaal) achterlijk persoon. Sedert eind jaren tachtig.

'Wat een bever hè,' zegt een van de aldus aangesprokenen over hem. Iedereen begint te lachen ('bever' betekent 'debiele kerel') en de toffe volwassene begint zich onprettig te voelen. (Jan Kuitenbrouwer, Turbotaal. Van Socio-babble tot yuppie-speak, 1987)

bevroren hond

(Bargoens) gebochelde. Herkomst onbekend. Vermeld door Henke en Van Bolhuis.

bewariër

(tijdens Tweede Wereldoorlog) niet-Jood die goederen van Joden bewaart voor ze gedeporteerd worden. Deze kostbaarheden zagen ze meestal niet terug. Samentrekking van *bewaren* en *ariër*.

Want er bleef heel veel aan de pan kleven in Nederland. Vele Joden zal het wel niet anders vergaan zijn dan de schrijver van dit boek. Voordat hij onderdook, brachten vrienden en kennissen zoveel mogelijk uit zijn huis in veiligheid. Dit soort hulpverlening was de Duitsers niet onbekend en meer dan eens vindt men in het materiaal hun klachten over dit 'verlies'; nog mooier wordt het wanneer zij jammeren over een tweede vorm van 'diefstal', door Nederlanders gepleegd in onbeheerde Joodse woningen, tussen het weghalen van de Joden en het weghalen van hun boedel in. Hoe dan ook, de 'bewariërs', de eerste groep, namen van alles mee. Sommigen daarvan, dit in het voorbijgaan gezegd, gaven dat later met grote stiptheid terug, anderen echter – en helaas niet weinigen – konden of wilden dat niet. (J. Presser, Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom 1940-1945, gepubl. 1965)

Polen was een jachtterrein voor fanatieke Jodenhaters en hebzuchtige ‘bewariërs’, waarop de autoriteiten machteloos de stroopjacht gadesloegen of zich discreet afwendden. (Gerhard Durlacher, *Strepen aan de hemel*, 1985)

bezemsteel

lang, stijf persoon. In het Z aans is ‘bezemstaal’ al lang een benaming voor een magere vrouw (Boekenooogen).

Wel, dat is die lange, dunne, magere, schrale bezemsteel van een schoolmeester uit de Vrouwenstraat! (Pieter Louwerse, Vli ssinger Michiel, 1880)

bibberluis

bang iemand. Syn.: *angsthaas**.

‘Zo’n bibberluis,’ lacht Hein schokkend van pret. ‘Die wou me zeker als ’n schooljongen de les lezen.’ (Jan Mens, *De Gouden Reael*, 1940)

bidlip

smalend voor een dominee, een predikant. Syn.: *bijbelmajoor**, *hemeldragonder**, *kanseltijger**.

Nou ja!! Dat is die bidlip! Die Christkop! Die Dominee Doorenbosch!! (strip Familie Doorzon in *Nieuwe Revu*, 21/07/1988)

biel

(jeugdtaal) afkorting van debiel: achterlijk persoon.

Biel, afkorting voor ‘debiel’ naast ‘debie’, dat ook veel wordt gebruikt.

Wat een biel, heeft ie nog steeds niet door hoe je die tuner moet afstemmen. (Cor Hoppenbrouwers, *Jongerentaal*, 1991)

bierbuik, bierlaars, biervlieg

iemand die veel bier drinkt. De twee laatste woorden zijn thans verouderd. *Bierlaars* vinden we al terug in het werk van Erasmus. De eigenlijke betekenis is die van ‘bierkan in de vorm van een laars’. Vandaar overdrachtelijk gebruikt voor een bierzuiper. *Biervlieg* werd o.a. teruggevonden in ‘Boerekermis’ (uit 1708) van Lucas Rotgans. Oorspronkelijk was het de naam van een puistje op het gezicht van een bierdrinker (bij Kiliaen: *dronckaerts puyste*).

Ziet dien bierbuik daar eens staan! Hij komt ons hier voor den gek houden, en hij denkt dat het pakken zal. (Jan Bruylants, *Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen*, 1904)

De indekkers kennen hun publiek. Dikke, chagrijnige bierbuiken die onderuitgezakt op hun bank naar de tv schreeuwen dat er geen passie is. (Het Parool, 15/11/2003)

bietekwiet

(in Vlaanderen, i.h.b. Mechelen en Antwerpen) zonderling, kwast. Het element *wiet* komt in synoniemen voor *kwibus* vaak voor. Bijv. West-Vlaams *wieten* (kwibus).

De *kw* is vermoedelijk te verklaren door associatie met kwibus, en wellicht ook de b. Rijmende woordparen komen wel meer voor in het Nederlands.

Het kiezersbedrog (vul aan met het door u noodzakelijk geachte aantal uitroepingstekens) waaraan die schobbejakken en bietekwieten van politici zich bezondigen. (De Morgen, 17/03/2004)

bietsjer, bietskommer/beachcomber

(Bargoens) schooier; bedelaar; profiteur; klaploper; parasiet. Aanvankelijk betekende het: ‘zeeman zonder schip die de kaden afschuimt voor aanmonstering of een baantje ter plaatse’ (Endt, 1974).

Afgeleid van het Engelse woord *beachcomber* (strandjutter). In Antwerpen, meer bepaald in de haven, wordt zo iemand een *bitskoemmer* genoemd.

Dé schippersknecht aan de toonbank geeft rondje op rondje weg aan een bewonderend gevolg van bietsers, hij heeft vandaag de zak gekregen en verzuipt vanavond zijn laatste gage. (De Groene Amsterdammer, 02/04/1932)

Een echte bietsers ben je pas als je flink in de luizen zit. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

Geen rooie cent in z'n mars, hij kon van armoede geen luis dooddrukken, een beachcomber. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

big

1) (soldaten- en marinetaal) rekrut of milicien-korporaal (bij de artillerie). Soms verfraaid tot *strontbig*. Een big is een nog niet volwassen varken, vandaar deze betekenis. Sedert ca. 1860.

Telkens kletsten die biggen er een kameraad in en de sergeants waren ieder ogenblik het slachtoffer. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

'Wij zijn geen biggen, marinier,' berispt hij hem. (K. Norel, Bij de marine, 1956)

Al gauw hoorde ik ook dat wij de 'strontbiggen' waren en het mikpunt van de oudere groepen. (A. van der Poest Clement, Wij vlogen als vogels, 1984)

2) (verouderd) scholier. Reeds bij Molema: 'Latijnse biggen, gymnasiasten'.

Altijd als het elf uur is, gaan de jongens van 't Fransche school, de 'Fransche biggen', over het sintelpad voorbij naar het gymnastiekgebouw naast de bloemisterij. (Carry van Bruggen, Het huisje aan de sloot, 1921)

3) (studententaal, verouderd) noviet of groen.

Nuldejaars, in het harde corpsjargon van vroeger ook wel aangeduid als feuten, biggen of knorren, zijn evenals rekruten en brugklassers het voorwerp van spot, minachting en vernedering. (HP/De Tijd, 02/09/1994)

bijbelmajoer

(soldatentaal) dominee. Vgl. Engels slang: *bible-basher*; *bible-thumper*. Duits: *Bibelhusar*.

Heb je dat smoelwerk van die bijbelmajoer gezien? (Jacob Zwaan, Soldaat in Indië, 1969)

bijbelneuker

christen; iemand die voortdurend met zijn neus in de bijbel zit. Vandaar ook gebruikt voor een saai of futloos persoon. Frans en gebruiken o.a. het scheldwoord *grenouille de bénitier*.

Jij denkt zeker dat God vind dat het goed is wat jij doet, alleen maar omdat je van de focking CDA bent, he? Bijbelneuker! (reactie op website jemoeder.nu, 30/06/2003)

Nee, ik ben geen bijbelneuker, nee ben niet eens een christen. Ik ben atheïst. Ken ik lekker doorslobberen. (reactie op website Filmtotaal, 28/06/2004)

bijenkorfpunk

(jeugdtaal) onechte punk. Begin jaren tachtig. Genoemd naar het Nederlandse kwaliteitswarenhuis 'De Bijenkorf'. Ook wel *weekendpunk* genoemd.

Je hebt een groep die het zuiver om de esthetica gaat en die wel spottend 'Bijenkorfpunks' wordt genoemd. (Diederik van Loggem, Jeugd, 1989)

bijgoochem, wijgoochem

(Bargoens) onbenul, sufferd. Ook voor: bijdehand persoon, betweter, pedant iemand. In het prostitutiemilieu ook een kwaadaardige pooier, vooral eentje die pas begint. Volgens Endt (1974) via Joodse kringen in de lagere volkstaal doorgedrongen. De letterlijke betekenis van dit van oorsprong Jiddische woord is: meer dan wijs, waanwijs; iemand wiens zogenaamde wijsheid schade en verdriet berokkent. *Goochem* (wijs) + *wij*, dat eigenlijk én betekent en hier dus wordt gebruikt ter intensivering.

Jáá, die dokters binne me wij-choochems... (Israël Querido, *Levensgang*, 1901)

Hij verkocht in mekaar gestampte kerstboomballen als diamant aan bijgoochems en rijke boeren. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

‘Jij versjwartste nar,’ antwoordde vader razend van woede, ‘jij bijgoochem, moet jij me voorschrijven of je moeder naar het sanatorium moet.’ (Sal Santen, *De kortste weg*, 1979)

bijlmervulling

(jeugdtaal, racistisch) Surinamer of Antilliaan; ook voor een kleurling in het algemeen. Vanwege de vele kleurlingen die in de Amsterdamse Bijlmer verblijven. Gesignaleerd door Jansen (1984).

biljartbal (met schaamhaar)

kaal persoon. Vanwege de gelijkenis met een kaal hoofd. Vgl. *badmuts**.

Kale knikker. Biljartbal. Badmuts. Die scheldwoorden voor kale of kalende mannen kende Henk Harmsen al. Maar ‘vleespet’ is nieuw voor hem. Hij beschouwt het als het zoveelste bewijs dat kaalheid slechts schijnbaar geaccepteerd is, ook al zijn er alleen al in Nederland meer dan twee miljoen kaalhoofdig. (NRC Handelsblad, 02/11/1990)

Elk haartje dat verdween was weer een stukje zelfvertrouwen: kaalkop, kletskop, biljartbal, Kojak, volle maan. (De Standaard, 20/07/2002)

billenartiest; billenbeffer, billenmaat, billenvrijer, billenwerker

homoseksueel. Refereert aan de anale fixatie.

Ik zal zo’n minuut of twintig in die kroeg hebben gesteund, dat die billenwerker weer binnenkomt, maar niet met die kerel der bij. (Haring Arie, *Recht voor z’n Raap*, 1972)

Je bent helemaal geen gevoelige, subtiele en integere kleinkunstenaar, je bent een ordinaire discosnol, een struikendel, een variétéhoer, een kontebeuker, een reetkever, een rugartiest, een billebeffer, een holpiraat! (Robert Long & Cees van der Pluijm, *Hete klippen*, 1991)

Toen Pim me op de lijst had gezet, dachten veel mensen dat ik homo was. Ze noemden mij zijn holmaat. Billenmaat, heb ik ook gehoord. (Nieuwe Revu, 10/07/2002)

billenknijper

goedmoedig scheldwoord voor iemand die vrouwen voortdurend in de billen knijpt of lastig valt; meer algemeen ook voor een vrouwenloper.

Dat de sfeer bij de politie, zacht gezegd, niet echt vrouwvriendelijk is, bewees de rechtszaak vorig jaar tegen agent Franklin Brown, alias de ‘billenknijper’. (De Groene Amsterdammer, 15/12/1999)

billie

(jeugdtaal) zachtaardig persoon, watje. Sedert eind twintigste eeuw. Vermeld door Hoppenbrouwers.

billie turf

(jeugdtaal) dik jongetje. Een dik meisje wordt een *Bessie Turf* genoemd. Beide namen verwijzen naar gelijknamige, dikke stripfiguren. De verhalen (uit het Engels vertaald. De oorspronkelijke naam was *Billy Bunter* en de tekenaar Frank Richards) speelden zich af in een Engelse kostschool waar de leerlingen in schooluniform liepen, met stropdas en pet. Billy dacht maar aan één ding: eten (vooral taartjes). Zijn tweelingzusje was *Bessie Turf*. In 1978 verscheen de film 'Billie Turf het dikste studentje ter wereld' (regie Henk van der Linden).

Ik zal mijn afkomst niet verloochenen en zal altijd dezelfde Linksbek blijven die ik was, hoewel ik me als een Vis in de gymzaal voelde als left winger. Dat had ook iets te maken met de gebrekkige tegenstand van de plaatselijke Billie Turf die op de rechtsachter stek stond geposteerd, maar het mocht de pret niet drukken. (website De Valken, column 24/01/2003)

holy crap zeg dat billy turf turkje lijkt wel een beetje op die pipo uit de starwars kid filmpjes hehe. beide bol en belachelijk. (website Retecool, 26/01/2004)

bimbo

1) ordinaire, sexy en domme vrouw. Amerikaans slangwoord van begin twintigste eeuw dat eind jaren tachtig naar ons taalgebied overwaaide. Eigenlijk een verbastering van het Italiaanse woord *bambino* (klein kind). In het slangtaalgebruik kan het slaan op een baby, een man of tegenwoordig een jonge, leeghoofdige maar aantrekkelijke vrouw (doorgaans met lang haar en grote borsten). Synoniemen zijn o.a. *dumbo** en *nitwit**. In Amerika noemde men het aapje van een orgelman dat de hoed voor het geld vasthield, vaak *Bimbo*. Misdaadauteurs zoals Dashiell Hammett en Raymond Chandler gebruikten het woord in de jaren dertig in de betekenis van een 'gevaarlijke man; bankrover'. Aanvankelijk sloeg *bimbo* vooral op mannen. De Britse humorist P.G. Wodehouse schreef in 1947 nog over *bimbo's* die avances maakten naar onschuldige meisjes nadat ze eerst hun echtgenoten hadden gedumpt. In Amerika ontwikkelde zich echter een tweede betekenis, die van een 'prostituee' of 'onzedige vrouw'. Het woord werd vaak gebruikt met het allitererende 'blond'. Een vergelijking met het *domme blondje* (dumb blond) ligt dus voor de hand. *Bimbo* begon meer en meer te slaan op een vrouw die het op seksueel gebied niet zo nauw neemt. Daarbij werd het beeld gecreëerd van een opvallend, aantrekkelijk iemand met forse boezem en lange benen, vaak ook iemand die erg listig is. Intussen is het woord in ons taalgebied al aardig ingeburgerd geraakt, vooral onder jongeren. De Baya Beach Club in Rotterdam zou volgens insiders de grootste verzamelplaats van bimbo's zijn. Een mannelijke bimbo noemt men een *himbo*. Fransen gebruiken naast *bimbo* nog de scheldwoorden *aloha* en *bombe* voor een mooie maar leeghoofdige vrouw.

Maar alvorens deze nachtmerrie in te duiken, laten we u even kennismaken met de siliconenbimbo van dienst, Miss Balkon. (Computer Shopping in Belgium, februari 1997)
Dat is echt een mooie, niet zo'n volgespoten type. Want wat lopen hier een gestoorde bimbo's rond, zeg. (Nieuwe Revu, 07/04/2004)

2) (vnl. nazi-jargon, racistisch) neger.

Negersoldaten waren daar niet welkom. Ook het bordeel aan de Tromplaan liet geen Bimbo's binnen. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

bin laden

iemand die eruitziet als een terrorist. Naar de leider van [Al Qaida](#), een islamitische paramilitaire beweging, die (sedert de aanslagen op 11/09/2001) in het Westen wordt beschouwd als een terroristische organisatie.

Khalid zou medeplichtig zijn aan het vervoeren van de explosieven. De bovenwoning werd door 22 agenten overhoop gehaald, maar de bommen werden niet gevonden. Khalid klaagt

nu dat hij door zijn vriendjes voor 'Bin Laden' wordt uitgescholden. (Nieuwe Revu, 03/11/2004)

binladenteef

(racistisch) (vaak nog versterkt door het voorvoegsel 'tering') (gesluierte) moslimvrouw. Zie ook opmerkingen onder *teef**.

Fietsend op de Cruquiusweg passeerde ik een vrouw met een hoofddoek die achter een kinderwagen liep. Twee grote kerels in trainingspakken begonnen haar plotseling, zonder enige aanleiding, uit te schelden. 'Teringbinladenteef! Binladenteef!' De vrouw reageerde niet, ze bleef strak voor zich uitkijken en ging alleen wat sneller lopen. (Elsbeth ETTY in NRC Handelsblad, 30/11/2002)

bitch

(Eng.) kreng van een vrouw; *serpent**. Eigenlijk: vrouwelijke hond, teef. Het woord is vooral populair onder rappers. Een overtreffende trap is *superbitch*.

Dat was een Tsjechische, die donkere, een hele warme, lieve, mooie meid. Echt een soort madonna, terwijl die blonde in feite een kreng was. Een bitch. (Jan Cremer e.a., De liefdes van Jan Cremer, 1988)

Houd je bek, bitch. (Hermine Landvreugd, Margaretha bleef het langst liggen, 1996)

Ik geef het toe, vuile bitch, je hebt me echt genackt. (Ali B, Ik ben je zat, 2004)

blaaskaak

snoever, pocher. Eigenlijk: iemand die met zijn kaken blaast. Reeds in de zestiende eeuw.

Harry Mulisch, een blaaskaak die alles van Nietzsche heeft gepikt. (Bert Hiddema, Scheuren in het asfalt, 1985)

blaataap

(studententaal) snoever. Sedert eind twintigste eeuw.

Dat deze man, die zijn hele carrière aan intimidatie en niets dan intimidatie te danken heeft, nu oproept tot tolerantie kan alleen verklaard worden door de columnitis, de vleesgeworden politieke correctheid, dat meedenken met je tijd, dat met jezelf ouwehoeren op papier zonder dat je in de gaten hebt dat je jezelf tegenspreekt, die nestbevuiling in onze kranten. Excideren die blaataap! Weg met de columns! (Propria Cures, nummer 20-21 van jaargang 2001-2002)

blagueur

opsnijder; snoever; zwetser. Van Frans: *blague* (grootspraak).

Wij hebben den interessanten blagueur Paul, die nog niets in het boek 'gedaan' heeft en de eierzuchtige Adolme, die nog géén van hare vele kleine illusies bereikte. (De Groene Amsterdammer, 08/03/1903)

blanc-bec

(Frans) melkmuil, groentje; baardeloze knaap.

Ik heb zelfs gedurende mijn verblijf in Artis een bakkenbaard gekregen, daar is Jozef hier naast me, wat erg jaloersch op – die is bij mij vergeleken nog een 'blanc-bec'... (De Groene Amsterdammer, 15/07/1888)

Zo een jongetje. Een echte 'blanc-bec'. Enfin, ik voel niets voor dat heerschap. (Louis Couperus, Modern toerisme, 1980)

blanda

kijk onder *beland**.

blank omheen

(Bargoens) schele. Volgens Endt (1974) wellicht ontleend aan het dominospel, waar de term gebruikt wordt voor een steen die voor de helft blank is en op de andere helft één oog heeft.

Voorbeeld: ‘Is Blank Omheen er nog geweest?’

blauwbaard

wreedard (tegenover vrouwen). Eigenaam. Naar het zeventiende-eeuwse (Franse) sprookje *Barbe-bleue* van Charles Perrault, waarin ridder Blauwbaard zijn vrouwen ombracht. Blauwbaard was ook de bijnaam van de Franse seriemoordenaar Henri Landru (1869-1922) die op vijf jaar tijd tien vrouwen vermoordde, na hen eerst ten huwelijk te hebben gevraagd.

... de woning van Hendrik VIII – de blauwbaard uit de film en uit de historie... (De Groene Amsterdammer, 18/06/1927)

... de miezerigste blauwbaard uit de misdaadgeschiedenis. (Ab Visser, Leven van de pen, 1965)

blauwe

Indo(-Europeaan); iemand van Indonesische afkomst. Destijds in Ned.-Indië meestal door volbloed Hollanders of totoks gebruikt. Soms ook binnen de indo-groep om een indo met wat te veel verbeelding op zijn nummer te zetten. Vaak wordt er een specificatie aan toegevoegd: *blauwe trekhonden* sloeg op lagere indo-ambtenaren, terwijl met *blauwe bloedhonden* lagere indo-militairen bedoeld werden. Salleveldt (1980) geeft bij *blauw* als uitleg: ‘Indisch-Nederlands. Wat moet zo’n totok nou met een blauw grietje?’ Bij de marine is *blauwe piel* een scheldwoord voor iemand van Indonesische afkomst. *Blauwe hap* is Indisch eten, nasi, in het bijzonder de rijsttafel. De term raakte in zwang in de periode 1945-1950, toen de Nederlandse krijgsmacht in Nederlands-Indië present was. Een synoniem voor *blauwe* is *plopper**.

En zoals men in het Amsterdamsche ghetto, wanneer er ‘matschudding’ in de buurt is, de kinderen Israëls elkaar hoort schelden voor smous, leip, parg, zoo kan men, als er ‘mikmak’ is in de Indo-wijk Krembangan te Soerabaja of in Kemajoran te Batavia, de Indo’s elkaar hooren bombardeeren met het geheele scheldwoorden-vocabulaire, dat in den loop der eeuwen door pigmentvreters is uitgevonden: katjang, lip-lap, blauwe, klipsteen, kakkerlak enz. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

Ik sla al je tanden uit die rotbek van je, smerige blauwe! (Theodor Holman, Een lekker leven, 1986)

Ja zeker, er was geen twijfel mogelijk: het was een blauwe, zoals men het vulgair noemt, anders gezegd een indo of pelopper. (Gerard Reve, Het Boek van Violet en Dood, 1996)

blauwkiel

(verouderd) Belgische soldaat omstreeks 1830. Genoemd naar de blauwe kiel die deze soldaten droegen. Woorden die eindigen op -kiel zijn er in het Nederlands niet zoveel. Vroeger had je ook nog *witkiel* voor een kruier.

Wij vragen het u, zou een guitige, ongegeneerde blauwkiel, die alles durft en alles doet, zich laten bangmaken door een ‘aangedikte W’ of een klad? (De Groene Amsterdammer, 9/03/1891)

blauwkous

(spottend) geleerde vrouw die huishoudelijk werk als minderwaardig en uiterlijk als bijkomstig beschouwt en via haar studie carrière wil maken. Charlotte Brontë werd destijds afgeschilderd als een getalenteerde *blauwkous*. Vertaling van het Engelse *blue stocking*. De eerste *blauwkous* was in feite een man! In het midden van de achttiende eeuw droeg een excentriek lid van een Brits cultureel gezelschap, Benjamin Stillingfleet van de Lady Montague Kring, ooit tijdens een bijeenkomst *blauwe kousen* (i.p.v. de zwarte die bij de officiële kledij hoorden). Hierdoor werd de kring bekend als de *blue stockings society*. De vrouwelijke leden waren doorgaans erg erudiet. Eveneens in het Duits: *Blaustrumpf*.

Onder dat zestal bevond zich ook een zoogenaamde bas-bleu. Voor zoover mij bekend, wordt onder blauw-kous verstaan een geleerde of geletterde vrouw; een dame die gaarne discussieert en disputeert met mannelijke collega's, – vooral het laatste. Maar deze blauwkous is, zoals vele harer would-be geletterde zusters, meer knap in haar verbeelding dan in de werkelijkheid. (De Groene Amsterdammer, 31/01/1886)

Zo'n sijsjeslijmer als Clemens toch feitelijk was, die zou waarschijnlijk nooit iets anders hebben kunnen verwekken dan een nagelbijtster met een kromme rug of een blauwkous vol pukkels. (W.F. Hermans, Uit talloos veel miljoenen, 1981)

bleekneus

iemand die er bleek (en dus ook slap) uitziet.

Die lange bleekneus van een Diederik heeft zich ook tegen Sinterklaas uit de voeten gemaakt. (De Groene Amsterdammer, 06/12/1903)

'Ik heb hem niet eens goed gezien,' zegt Josefina. 'Maar net genoeg om te weten dat het een onbeleefde, eigenwijze bleekneus is.' (Marianne Philips, Bruiloft in Europa, 1934)

Zeg, bleekneus, wat voer jij daar uit?! (Simon Vestdijk, De grenslijnen uitgewist, 1984)

bleekscheet, bleeksmoel, bleekzak

iemand met een bleke gelaatskleur, doorgaans van toepassing op een kind. Tegenwoordig onder kleurlingen ook een scheldwoord voor een blanke, een negatievere variant van *bleekgezicht* (een westerncliché en duidelijk een vertaling van het Engelse *paleface*). In Vlaanderen heeft men het over een *bleekschijter*.

'He, bleekzak!' spotte hij. 'Waarom gaat gij naar 't hof niet?' (Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

... liefst zouden ze hun geweer bij de loop nemen en dat zoodje bleekscheten tot puin slaan. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Dan zal ik die misselijke bleekscheet eens flink te grazen nemen. (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

bleitsmoel

(in Vlaanderen) kleinzerig of lichtgeraakt iemand.

Hoe ga je om met 'bleitsmoelen', kleinzerige aanvallers die voortdurend proberen de scheidsrechter ervan te overtuigen dat verdedigers moorddadige bruten zijn? (Menzo, augustus 2003)

blij eikel

(jeugdtaal) sufferd; sullig of onhandig persoon. *Blij* heeft onder jongeren de betekenis van 'naïef; onnozel; uit de toon vallend'. In zijn boek 'Ik omhels je met duizend armen' van Ronald Giphart wordt het woord *blij-eikelmodus* geïntroduceerd voor de gezichtsuitdrukking van iemand die blij kijkt, maar de blijheid ontleent aan het belazeren van anderen. Hofkamp & Westerman vermelden

de aanduiding *blij knul* voor ‘een sullig persoon die er niet bij hoort.’ Een andere variant (vermeld door Heestermans) is: *blij postzegel*.

Blij eikel, (Wageningen) hopeloos vrolijk iemand. (Albert Gillissen & Paul Olden, Het eerste Nederlandse studentenwoordenboek, 1984)

Als de sombere echtgenoot haar afwijst, kiest ze een vreemdeling, een blij eikel met een blonde snor en een korte broek, om de echtgenoot uit te dagen. (NRC Handelsblad, 11/03/2002)

blikken dominee

(spottend) onbevoegd predikant, straatprediker, soort halfwas dominee. Sedert ca. 1875. Het bijvoeglijk naamwoord *blikken* moet hier worden opgevat in de betekenis van ‘onecht, van weinig waarde’. In ‘Woordenschat’ (1899) lezen we dat het tussen 1850 en 1860 de naam was van een bedelaar, die te Amsterdam rondliep. Oorspronkelijk zou de naam in Utrecht voorkomen, waar in het midden van de vorige eeuw een blikslager woonde die voor predikant gestudeerd had, maar mislukt was en in de zaak van zijn vader kwam. Omdat hij zijn lust tot prediken bleef behouden kreeg hij ook de bijnaam van *blikken dominee*.

De bekende combinatie van onfrissche extase voor lieve, nobele vrouwen, voor liefde, zelfverloochening en geestdrift, met de arglistigste verdachtmaking van andersdenkenden, is hier in volle kracht. Dr. Kuyper, De Heraut, en zelfs de poezie van den Nieuwen Gids komen er aan te pas, alles gezien in dit zelfde, valsche licht van een onmannelijke, kwaaddenkende bekrompenheid des geestes. Men zou zeggen een blikken dominee in den Gids. Het is te hopen dat de beurt spoedig weer aan Professor Quack komt. (De Nieuwe Gids. Tweede jaargang, 1887)

Hou je nou op met je gesappel? Blikken dominee! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Het Nederlandse volk, Sita, dat is een volk van grutters, blikken dominees en duitendieven. (W.F. Hermans, Uit talloos veel miljoenen, 1981)

blikken jezus

magere, bleke man. Syn.: *spooksel**, *wandelend lijk**.

Een van de vliegende kieps riep naar ons of we wilden waarschuwen als de Blikken Jezus eraan kwam. Dat was de scheldnaam voor een lange magere agent, met een naar zuurpruimgezicht. (Johnny van Doorn, Mijn kleine hersentjes, 1972)

bliksem: flauwe –, laffe –, stomme –, wilde bliksem

(laffe, stomme, wilde enz.) kerel of vrouw.

Van de Velde. – Paranymf, je bent een flauwe bliksem! (Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844)

Stomme bliksem! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Zeg, luie bliksems, komt 'r nog wat van? (Godfried Bomans, De avonturen van tante Pollewop, 1958)

blinde vink

(jeugdtaal) iemand die slecht ziet. Sedert eind twintigste eeuw. Vnl. in Twente. Mogelijk gaat het hier om een herinterpretatie van het gelijknamige gerecht.

Theo Gramser (14): ‘Ze schelden mij altijd uit voor blinde vink omdat ik slechtziend ben.’ (de Volkskrant, 26/11/1999)

He ouwe lul, kijk eens uit je doppen, je staat er met je harses voor, blinde vink! (Trouw, 17/12/2003)

bloedhond

wreed, hardvochtig iemand; bloeddorstig persoon; iemand die excessen heeft begaan. Eigenlijk betekent het gewoon 'Engelse jachthond'. In de Bijbel werd iemand die een arbeider zijn loon niet geeft al een *bloedhond* genoemd. Het scheldwoord heeft ook lang deel uitgemaakt van de marxistische propaganda. Zo had men het bijvoorbeeld over *kapitalistische bloedhonden*.

Bloedhond is ook een locofaulisme voor een Arnhemmer.

Dien bloed-hond sal ik het nooit vergeven, dat enz. ... en mogt ik den bogger slegts voor mijn dood een half uurtje in myn kluiven hebben, de moord sla me enz. (N. Heinsius, *Den vermakelyken avonturier*, 4de druk, 1715)

Waslander had het niet op die vrijer met z'n fletse ogen. Een bloedhond was het, een stom stuk kanonnenvlees. (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

bloedlijer

(Bargoens) treiteraar; dienstklopper; verachtelijk persoon enz. Naar analogie van *klerelijer**. Zie ook *lijer**. Vgl. Eng. slang: *bleeder*.

'Die?' snoof hij. 'De grootste bloedlijer van 'et hele veldleger!' (A.M. de Jong, Frank van Wezels *roemruchte jaren*, 1928)

'Bloedlijer!!' riep er een gozer op de tribune en wier er gelijk door de veldwachters afgeknuppeld... (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Die bloedlijer wou m'n mondorgel achteroverdrukke! (Piet Bakker, *Cis de Man*, 1947)

bloedzuiger

uitzuiger. Bijvoorbeeld: iemand die zijn werknemers voor zwaar werk te weinig loon uitbetaalt; een dwingeland die zijn onderhorigen exploiteert. Justus van Effen noemde in de zeventiende eeuw ook woekeraars *wrede bloedzuigers*. Letterlijk gaat het om dieren die bloed zuigen (met behulp van zuignappen).

'Ik zeg niet kwaads,' hernam Claes Gerritsz: 'de Graaf is een wijs en dapper man, maar dat hij dien sleep van bloedzuigers uit vreemde landen heeft met zich gebracht, dat moge hij voor God verantwoorden.' (J. van Lennep, *De Roos van Dekama*, 1836)

Wat bèn jij 'n taaie bloedzuiger! (Herman Heijermans, *Kamertjeszonde*, 1896)

bloemkool

(verouderd) flauwe, futloze man. Zie ook: *tante* bloemkool*.

Die rechte vrouweplager, Die blomkool sonder pit, ... Die nergens toe en deugt. (J. van Vloten, *Het Nederlandsche kluchtspel van de 14e tot de 18e eeuw*, 1878)

bloemzak

(in Vlaanderen) futloos persoon, slappeling.

Omdat ge nog veel te groen zijt om mij voor den aap te houden, bloemzak! (Jan Bruylants, *Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen*, 1904)

De Vlaming is een onsportieve bloemzak: dat is de keiharde conclusie van een grootschalig onderzoek naar de fitheid van de Vlaming. (*De Standaard*, 20/01/2005)

blokhoofd

1) (jeugdtaal) iemand met een hoekig kapsel of met een vierkant hoofd. Ontleend aan het Engels: *blockhead*.

Wat heb jij een akelig hoofd. Dikkop! Heipaal! Blokhoofd! (Boudewijn van Houten, *Zoveel lol*, 1971)

‘Hééé, blokhoofd,’ sist de kwelgeest, ‘pas op hoor, want ik pak je.’ (Haagse Post, 04/04/1988)

2) (jeugdtaal) iemand die voortdurend met zijn neus in de boeken zit; studiehoofd.

Zij pestten mij dagelijks en scholden mij uit voor ‘blokhoofd’ en ‘rekenwonder’ en ‘boekenwurm’. (Maarten ’t Hart, Mammoet op zondag, 1977)

Hij zag meteen dat ik een blokhoofd was met wie hij makkelijker door zijn studie kon komen. (Delta, 14/10/2004)

bloodaard

(verouderd) lafaard. Eigenlijk: iemand die *bloo* (laf) is. Reeds opgetekend bij Bredero.

... jy bent by my, met al dat gesnoeshaan, maar een bange bloodaard. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Gaat ge komen, drijdubbele bloodaard! (C. de Kinder, De wonderlijke lotgevallen van Jan zonder Vrees, 1920)

bobbekop

dwarskop. Eigenlijk: iemand met een dik, groot hoofd.

Neen, Mevrouw, ik heb geen byzonder oogmerk omtrent Saartje. Ik zal haar volkomen haar eigen keuze laten doen; en, zo de jongen haar verdient te hebben, zal hy haar hebben, al hadt hy geen zesthalf in de waereld; maar zo zy dwaas genoeg was, om een knaap te willen hebben, dat een vlegel, of een bobbekop is, of die haar dood zou kniezen, of tot gekheden brengen: Verduivelt! dan zal myn naam geen Abraham Blankaart zyn, zo ik het ooit toesta. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

bobbertje

(meestal aangevuld met *bloedworst*) negentiende-eeuws scheldwoord voor een sullige dikkerd.

Bobbertje bloedworst. Zoo noemt men hier een goeden, eenvoudigen dikken sukkel. (Dr. W. Bisschop, Het Dordsche taaleigen. Bijdrage tot de kennis der hollandsche dialecten. Verschenen in De Taalgids. Vierde jaargang, 1862)

bobo

(afkorting van bondsbons) topfunctionaris van de voetbalbond (KNVB), official, en vandaar voor elke hoogwaardigheidsbekleder, hoge piet, vip. Vaak met de onderliggende toon van: iemand die zelf het werk niet verricht maar wel veel praat; een official die zich nadrukkelijk op de voorgrond dringt. De term werd populair gemaakt door voetballer Ruud Gullit tijdens het Europees kampioenschap in 1988 (dat toen door Nederland gewonnen werd!), maar werd in feite al een decennium eerder gelanceerd door Joop Niezen, medewerker aan het blad Sport International. Deze laatste had wellicht te weinig gezag om het woord ingang te doen vinden! Ook Jan Huybregts, secretaris betaald voetbal, die zich ooit ‘een halve bobo’ noemde, miste kennelijk die status. Gullit gebruikte het woord meermaals op tv. Hij wou er zijn minachting jegens de vips, de officials mee uitdrukken. Volgens Van Dale zou *bobo* uit het Sranantongo komen, maar in die taal betekent het ‘sufferd’ en dat is geenszins wat Gullit ermee bedoelde! *Bobo*’s zijn namelijk praatjesmakers die aanzien willen ontlenen aan het voetbal en op allerlei voordeeltjes (gratis toegangskaartjes e.d.) uit zijn.

Weer een week later zat ik aan een somptueuze dis in de stad waar project B gerealiseerd zou worden. De bobo’s van deze en gene gemeentelijke dienst brachten een toast uit op het welslagen van dit ontzettend leuke plan. (Opzij, januari 1988)

Gevangenis, ambassadeur d'r bij, de zaak in Holland nog redelijk door de bobo's gesust, maar toch ruim twee maanden vastgezet daar. (Gregor Frenkel Frank, Patsers en prolurken, 1991)

Ze zullen het je niet in dank afnemen, dat geklef met die bobo's. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

boche

(Frans) Duitser. Een verkorting van het Franse argotwoord *alboche*, een verbastering van de neutrale aanduiding *allemand* (Duitser) met bijgedachte aan *caboche* (argot voor kop) en vandaar *tête de boche*, *tête de bois* (houten hoofd). Sedert 1862. Amerikaanse termen voor Duitser waren: *Heinie*; *Kraut*; *Fritz*. Een Engelse term was *Jerry* (in het Engels ook de benaming voor een kamerpo, waarop de Duitse helmen leken).

Voor den gewezen déporté is de 'Bosch' de samenvatting van wat hetgeen wij kaffer noemen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 02/03/1923)

Als ze het vliegtuig hebben, laten ze ons toch van dorst omkomen! Les sales Boches! Niet toegeven! (Willy van der Heide, Een overval in de lucht, 1950)

'Germans!' zei hij. 'Over there!' En nog meer, dat oom Gerrit niet verstond. Toen, met een vies gezicht: 'Boches!' (Anne de Vries, De storm steekt op, 1952)

bochel, bocheljoen

gebochelde; bultenaar. Een oude zegswijze luidt: *Bocheljoen moet altijd voordansen*: de persoon die het minst geschikt is, moet laten zien hoe het moet.

Je troost je met den troost, dien de Dominee aan den bocheljoen gaf, toen deze... hem vroeg, hoe hij had kunnen preêken, dat alle ding wel geschapen was, en toen hij hem antwoordde, dat hij ook welgeschapen was... voor een bocheljoen. (J. van Lennep, De Lotgevallen van Klaasje Zevenster, 1866)

Stomme bochel, je begrijpt er ook geen zak van. (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

boefffer

(in Vlaanderen) beroepsmilitair. Van het Franse werkwoord *bouffer* (vreten) en wellicht een verkorting van het scheldwoord *gamellenboefffer*: iemand die op kosten van de staat eet.

Mijn vader was namelijk beroepsmilitair, een 'boefffer' zoals dat heet. (Humo, 27/12/1990)

boeglul

iemand die voor allerlei diensten gebruikt wordt. Term uit de zeevaart. Heeft daar geen negatieve associaties maar betekent gewoon 'de voorste man in een sloep, die de haak moet hanteren'. Hier dus overdrachtelijk gebruikt voor een duvelstoeljager.

Ze wisten wel dat het fatsoen soms ver te zoeken is bij veertien-, vijftienjarigen. Toch is het even slikken. Zoals voor René Boegborn (35) die opeens over het schoolplein werd nageroepen: 'Hé Boeglul'. Of voor Paul Absil (35) die een krijtje tegen zijn achterhoofd kreeg, terwijl hij iets op het bord stond te schrijven. 'Dan draai je je om en heeft niemand het gedaan.' (NRC Handelsblad, 16/06/2000)

boekenjood

Joodse handelaar in oude boeken. Door sommigen als beledigend beschouwd.

Waar wij zien, dat leerlingen eener Latijnsche school een boek als de Nederlandsche spraakleer van Professor Brill dadelijk bij eenen boekenjood brengen, zoodra zij er geene lessen meer uit moeten leeren. (De Taalgids. Zesde jaargang, 1864)

Keesje die nooit op school gegaan had en nooit in de kerk was geweest (behalve ééns toen hij hoorde dat er gratis bijbels uitgedeeld werden, en toen hij er een gekregen had ging hij er regelrecht mee naar den boekenjood en de jood gaf er hem vijf centen voor. (François Haverschmidt, *Familie en kennissen*, 1876. Herdruk 1994)

boekenwurm

iemand die voortdurend met de neus in de boeken zit, iemand waarmee men weinig kan converseren. Vgl. *kamergeleerde**.

Zit hij steeds vlijtig aan zijn schrijftafel, dan is hij een boekenwurm, die door al het stof, dat uit zijn papieren opvliegt, niet meer ziet, hoe het in de wereld toegaat, dan is hij een man van de wereld, dan scheldt men hem uit voor lui en oppervlakkig. (De Groene Amsterdammer, 25/08/1889)

boeler

(Surinaams) homoseksueel; *flikker**. Volgens Joustra mogelijk afgeleid van het zestiende-eeuwse *boel*, aanvankelijk de vrouwelijke naam voor een broer, later voor een geliefde, soms ook hoer. Ook wel: *boelerbeest* in homojargon. De term komt frequent voor op webpagina's en in nieuwsgroepen. *Boeleren* betekent 'ontucht plegen'.

Stelletje kaolo kaaskoppen! Boelers! (Propria Cures, jaargang 112, 2001-2002)

boender

(Bargoens) onbeschoft persoon, een *stoethaspel** of een viezerik. Reeds bij Henke: 'smeerpoes, vuilik'. Onder (Groningse) studenten vroeger ook een geringschattende benaming voor een niet-corpslid; vervolgens ook voor een niet-student (De Beer & Laurillard). Etymologie onduidelijk. *Boender* betekent eigenlijk 'ruwe, grove borstel'.

Hij was meteen in trance en siste tegen de 'boender': 'wegwezen'. (Harry Boting, *Nog meer jatmous*, 1967)

Na een wat lang uitgevallen studententijd toch nog een soepele en vooral snelle maatschappelijke carrière. Koele afstandelijkheid of wufte arrogantie tegenover 'boenders' en 'ploerten', zeg maar 'de gewone burger'. (Nieuwe Revu, 19/01/1989)

boer

1) (vaak voorafgegaan door *domme* of *lompe*) ongemanierd, achterlijk persoon. Eigenlijk: iemand afkomstig van het platteland; provinciaal. Van zo iemand wordt van oudsher verondersteld dat hij of zij achterlijk is. Bij Halma lezen we reeds: 't Is een regte boer. C'est un rustaud achevé.' Ook in samenstellingen zoals *stinkboer*. Achterhoekers worden in Amsterdam vaak uitgemaakt voor *boer*. Vgl. Franse scheldwoorden: *paysan*; *cul-terreux*; *plouc*.

Lompe boere! (Marcellus Emants, *Juffrouw Lina*, 1888)

Vuile stinkboer! We creperen nog liever dan dat we naar die zwijnestal teruggaan. (Jan Cremer, *Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen*, 1993)

2) (soldatentaal, verouderd) nieuwe rekrut. O.a. bij De Beer & Laurillard.

3) (meestal meervoud) (sport) vaak: *boeren van Zuid*: minachtende benaming voor supporters van Feyenoord. Een hatelijk lied heeft de strofe 'O, wat zijn die boeren stil!' De term komt van Ajax-supporters, maar wordt eveneens gebruikt door fans van de grotstadclubs voor clubs uit de provincie. Als PSV van Ajax wint, zingen ze in Eindhoven: 'De boeren met de poen, die worden kampioen.' Hieruit blijkt dat de benaming is overgegaan als geuzennaam. De angel wordt hiermee uit het scheldwoord gehaald. Zie ook *kankerboer** en *kutkankerboer**.

In hetzelfde absurde maar ingesleten vocabulaire past de betiteling ‘boeren’ voor bijvoorbeeld de supporters van Feyenoord, die het Ajax-legioen in de Rotterdamse Kuip gebruikt. (NRC Handelsblad, 05/09/1986)

De scheldwoordenschat in Nederlandse voetbalstadions is ontstellend simplistisch van aard. Iedereen die niet uit de Randstad komt, is een ‘boer’, supporters van clubs in de buurt van de oostgrens heten ‘moffen’ of ‘NSB’ers’, Amsterdammers zijn ‘joden’ en MVV’ers ‘vlaaien’. Omgekeerd hebben supporters van De Graafschap en PSV het woord ‘boer’ als geuzennaam geannexeerd, in ‘wij zijn superboeren’, zoals ook Ajacieden zingen dat ze ‘superjoden’ zijn. (Elsevier, 09/11/2002)

4) (politiekringen) (steeds meervoud) agenten uit de provincie.

Een scène op de fabriek, het hoofdbureau van politie te Amsterdam, 1988. Een bespreking van het team, voorloper van het latere IRT, dat jacht maakt op topcrimineel Klaas Bruinsma. Aanwezig: officier van Justitie, tactische recherche, douane, FIOD en rechercheurs die ter assistentie uit de provincie zijn geplukt. In Amsterdam worden ze ‘de boeren’ genoemd. (HP/De Tijd, 13/10/1995)

5) (jeugdtaal) leerling of student afkomstig van het platteland; provinciaal. Onder studenten ook voor een student aan de (voormalige landbouw-)universiteit Wageningen.

Aparte subgroepen van de groep gewone kinderen zijn de sappies en de ‘boertjes’. De laatsten lijken veel op sappies maar komen van boerderijen uit dorpen rond Utrecht. (de Volkskrant, 20/12/1986)

‘Boertjes’ lijken veel op ‘sappies’ maar komen van boerderijen uit dorpen rond Utrecht. Ze dragen soms redelijke, modieuze kleren, maar ‘het is net niet dát.’ (Mieke De Waal, Meisjes, een wereld apart, 1989)

boeren(kar)hengst

lomperd; botterik. Vaak verkort tot *karhengst**. Een modernere variant is *melkboerenkarhengst*, o.a. vermeld door Laps. Een hengst is een niet-gecastreerd mannelijk paard. In tegenstelling tot de ruïn, die wel gesneden is, is dit dier vaak vurig en moeilijk in te tomen. Het drieste gedrag van zo’n vurige hengst ligt wellicht aan de basis van dit scheldwoord.

Boere hengst, moest jij je weer vergissen, hé? lamgeslagen drieling, stom stuk, stomme verdommeling, schollebek!! (L.H. Drabbe, Het dappere Hollandsche leger. 3e druk, 1904)
‘Och, boer,’ zei Kees vol minachting, ‘ik heb niemand z’n centen nodig, boerenkarhengst, wor jij maar bedelaar, je zal nog ’es zien wat ik word.’ (Theo Thijssen, Kees de jongen, 1923)

Denk je dat ik me door de eerste de beste stomme boerehengst laat zeggen, dat ik een dief ben! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

boerenhufter, boerenkaffer, boerenkinkel, boerenkloot, boerenknurft, boerenlul, boerenlummel, boerenpummel

onbeschaafd of onhandig iemand (van het platteland); sufferd, stommeling. Bij Kiliaen vinden we *kenckel-boer*, *rusticus stupidus*, *bardus*, *insulsus*. Vgl. ook nog het Duits: *Bauernbüffel*; *Bauernkaffer*; *Bauernlummel*. In de hedendaagse jeugdtaal wordt *boerenlul* vaak verkort tot *boelu*. Soldaten noemen een milicien die nog niet afgericht is en een beetje boers een *boerenlul*.

Net of ik zo’n boerenlummel met vereelde knuisten en vuile tanden ooit tot m’n man genomen had! (Marcellus Emants, Juffrouw Lina, 1888)

Kom, Addy, bemoei je voortaan maar niet veel met die boerenkinkels. (Louis Couperus, De boeken der kleine zielen, 1901-1903)

Hebt u het tegen die boerehufter daar? (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

boerenkoolslijper

(Bargoens) knoeier. De term werd vroeger te Amsterdam gebruikt in de diamantslijperij.

Boerenkoolslijper (knoeier): benaming voor iemand, die oorspronkelijk niet voor het vak bestemd, het op gevorderden leeftijd heeft aangeleerd. Zoo werden eerst genoemd de zonen van A'damsche groenteboeren, die diamantslijper werden. (Jac. van Ginneken, Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II, 1914)

boerenluiskanarie

verachtelijk, waardeloos persoon.

‘En betaal me nou gauw m'n vief gulde, dan ga ik vort.’

‘Dat zou je wel willen, boereluiskanarie,’ bromt Hein. (Jan Mens, De Gouden Reael, 1940)

boerenmetworst

trage dikkerd. Syn.: *kamerolifant**; *patapoef**, *schommel**.

... terwijl z'n vrouwelijke collega oogde als een inderhaast in een cocktailjurk gestampte boerenmetworst met platvoeten en een uiereet. (J.A. Deelder, Drukke dagen, 1988)

boerentrien

lompe, ongemanierde vrouw.

Uwe queue is van onschatbare waarde om te doen uitkomen, dat gij geen boerentrien zijt, doch een jongedame van goeden huize. (Cornelis Veth, Het geheim van den Idioot, 1915)

Stop die boerentrienen maar met jong, dat houdt de bevolking op peil. (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

boertje van buiten

plattelander; boerenkinkel of sukkel. Genoemd naar een buitengewoon populair radioprogramma van de KRO, gepresenteerd door cabaretier Kees Schilperoort (1917-1999). Deze speelde de rol van boer Gait-Jan Kruutmoes. Henk Jansen van Galen trad op als boer Lubbert van Gortel en Annie Palmes als boerin Drika. De uitzendingen begonnen omstreeks 1950 en duurden ongeveer 26 jaar. Vanaf 30 juni 1966 kwam er een televisieversie. De boertjes spraken een Veluws dialect. Er zijn echter oudere varianten, zoals bijvoorbeeld *landjonkertje van buuten*: reeds teruggevonden in de Groene Amsterdammer van 13/10/1928.

Mijn klant reageerde voortreffelijk, speciaal voor een boertje van buiten. (Harry Boting, Wie geeft me jatmous? 1965)

‘Jij bent net een boertje van buiten,’ zei Arjen. (Simon Vestdijk, Het verboden bacchanaal, 1969)

Hij ziet er uit als 'n boertje van buten, maar telkens als hij zijn hand opsteekt doet hij er 20.000 francs bij. (Simon Carmiggelt, Vroeger kon je lachen, 1977)

boessie

(studententaal, verouderd) gemeen persoon. Negentiende eeuw. Herkomst onbekend. Gesignaleerd door o.a. De Beer en Laurillard.

bojo

afkeurenswaardig iemand; ook gebruikt voor een druktemaker. Wellicht een samentrekking van *boerenjongen*. Bij de marine wordt een opzichtig hemd een *bojoshirt* genoemd. Voor het eerst vermeld door Kuitenbrouwer (1987). Een populaire uitdrukking is *de (blinkende) bojo uithangen*: zich als een *patser** gedragen.

Ik bedoel, ik was al zo blij dat Veronica haar bojo-duo tegenwoordig wat later schotelde, ondanks de toenemende populariteit van Don Johnson nu die zich mede als popzanger meent te moeten profileren. (Hannes Meinkema, *Het kind en de rekening*, 1988, over Miami Vice)

Maar wat die bojoos nou maken, daar giert mijn gulp van open! (Kees van Kooten in *Humo*, 02/05/1991, persiflage op jeugdtaal)

Wat sommigen irriteert is zijn ongenaakbare uitstraling, hij speelt de bojo (beau garçon), hij heeft iets glorieus, maar mij kan dat niet schelen. (*Vrij Nederland*, 20/11/1993)

bok

1) ouwe bok: oude vent (die zich jeugdig gedraagt). Bekend is het spreekwoord *een oude bok lust nog een groen blaadje*.

Dat zou je wel willen, hè, ouwe bok! (Willem van Iependaal, *Onder de pannen*, 1952)

Och... 't is die ouwe impotente bok z'n eigen schuld. (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

2) onvriendelijk persoon; lomperd.

Het is een bok, een buffel van een vent. (W. Sewel, *A new Dictionary English and Dutch*, 1691. *Nieuw Woordenboek der Nederduytsche en Engelsche Taale*. 1691)

3) (marinetaal) infanterist of de landmacht in het algemeen. Vgl. *bokkenpoot**. Vermeld door Harmsen.

4) geile bok: kijk onder *geile**.

5) onzindelijk, smerig iemand. Volgens Van Dale gewestelijk.

bokkenlul

verachtelijk persoon; stommeling; sufferd. Vgl. *apenlul**, *beschuitlul**, *hondenlul**.

Een andere bokkelul wou ook nog een knikker in de bak gooien, maar toen ze ook tegen hem uitpakte ('Wat mot jij nou? Snoet op Dirk') hield hij gauw z'n kiezen op elkaar. (Haring Arie, *Tweede Boek*, 1969)

... kom me eens helpen, bokkelul van me. (Kees van Beijnum, *Dichter op de Zeedijk*, 1995)

Ben je verliefd op die bokkenlul? (Grimm. Film van Alex van Warmerdam, 2003)

bokkenpoot

(soldatentaal) infanterist, vrijwilliger voor het Oost-Indisch leger of marinier. Reeds bij Henke. Volgens Van Ginneken ontleend aan de afdruk van het ijzer aan de schoenhakken in de grond. Salleveldt wijst er evenwel op dat bij de marine, waar men voor de mariniers dezelfde bijnaam gebruikt, gezegd wordt dat de naam afkomstig zou zijn van een oefenterrein in Den Helder, het *Bokkenveldje*. Vermelden we nog het oude kinderrimpje: 'Infanterist, bokkenpoot. Hei je geen geld, ga dan maar dood.' In marineslang is een *bokkenpoot* ook een kwast om te verven of te teren.

Omdat de adelborsten infanterie-exercitie hielden op een klein terrein achter het Kon. Instituut werd dit door hen het bokkeveldje genoemd. Bokkepoot: scheldnaam voor marinier. (Vroeger: Bakpoot voor matroos; Slothout voor marinier). (Albert Chambron, *Marinetermen*, 1941)

bokkenrijder

gemene vent. In de meervoudsvorm een misprijzende benaming voor de marechaussee.

Voor de oprit, in het grijze en natte spoor van eerder gepasseerde auto's, hield een zwarte personenwagen halt. De patrouillewagen van de marechaussee. Door de Enschedeërs 'bloedhonden', door de boeren 'bokkerijders' genoemd. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

bokkenslinger

(Bargoens) marinier. Bijnaam gebruikt door Rotterdammers.

Hele dage zat me moeder alleen met die verzope bokkeslinger thuis of in het pakhuis en had moeite om 'm van d'r lijf te houe. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Toen ik nog bij Stientje... Stientje van Olgen, in de gunst stond... Affijn, ze is gaan drossen met een bokkeslinger. Verder geen leed! (Willem van Iependaal, Onder de pannen, 1952)

bokkinees

norse vent; stug en onbeschaafd mens. Het woord heeft niets met een bok te maken maar is een verbastering van *Boeginees* (een bewoner van Zuidwest-Celebes of een der nabijgelegen eilanden). Dit laatste komt uit het Maleise *Bugis*.

Zoo 'n ongepolitoerde bokkinees van een jongen. (A. Weruméus Buning, Marineschetsen, 1880)

'k Wil met jou een akkoordje angaan. Ja, met jou en je angetrouwde bokkenees! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

bokking: eigenwijze bokking

koppigaard; eigenzinnig mens. Waarom een bokking (gerookte haring) eigenwijs zou zijn, is niet duidelijk. Misschien een woordspel met bok?

Theo (van Gogh, nvd.) kon een eigenwijze bokking wezen, maar de politie had hem moeten beveiligen zonder dat hij daarvan wist. (HP/De Tijd, 28/10/2005)

boksbaard

(verouderd) ongure kerel. Eigenlijk: de baard van een bok, sik. Hier overdrachtelijk gebruikt.

Daar raak ik aanstonds met een ouden smous aan 't hand'len, Ik vraag den boksbaard naar een allerbesten bril. (J. Bartelink, De Beemster Kermis, in twee zangen. 1774, geciteerd in WNT)

bol

(jeugdtaal) iemand die voortdurend met z'n neus in de boeken zit; blokbeest. Verkorting van *studiebol*. De term was populair in de jaren tachtig.

bolle

(vnl. jeugdtaal) zwaarlijvig persoon; dikzak. Ook wel: *bollie*; *bolle sjang* (*sjeng*); *bolle jan*. In de jaren tachtig maakte een Amsterdamse caféhouder furore als volkszanger onder de artiestennaam *Bolle Jan*.

'Dáár is een café, Bolle,' zei de man achter het stuur. (Willy van der Heide, Drie jongens als circusedetective, 1952)

Het soort jongen dat na twee dagen militaire dienst door iedereen 'bolle' genoemd wordt. (W.F. Hermans, Nooit meer slapen, 1981)

bollie, bollo

(jeugdtaal) dik iemand. Turbotaal uit de jaren tachtig. Betekent eigenlijk ‘grote noot of stuiter waarmee men bolt’ (Van Dale). Gewestelijk echter ook voor een stier. Ook in het Duits niet ongewoon: *Bolle; Dreckbolle; Mistbolle*.

Bollie, bollo, dikzak; naast het al eerder gebruikte ‘bolle’, het noordoostelijk streektaalwoord voor ‘stier’; vergelijk ook ‘bulletje bloedworst’. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

bolsjewiek

revolutionair; aanhanger van het bolsjewisme; communist. In Rusland heeft het woord de betekenis van ‘lid van de partij van de meerderheid’. Bij ons wordt het woord sedert het midden van de twintigste eeuw ook schertsend gebruikt voor ‘iemand met een verwarde haardos’.

Ga maar schijnheilig hondjes redden, en zuipen, met die vriend van je, die bolsjewiek!
(Harry Mulisch, Archibald Strohalp, 1951. 10e druk 1980)

Stamp hem in mekaar, die bolsjewiek. (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)
Vuile Hongaarse honden, smerige bolsjewieken. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

bombariemaker, bombariezak

druktemaker. *Bombarie* (afgeleid van het Franse *bombarde*) is een (klanknabootsend) woord uit de volkstaal. Het betekent ‘lawaaï, drukte, ophef’. Zie ook: *arie* bombarie*.

Dat zo’n bombariezak als Hitler ook niet z’n galstenen laat wegsnijden, en die klompvoet Goebbels ook. (Jan Mens, De kleine waarheid, 1967)

bonenknoper

(Antwerpen) traag persoon.

Bonenknoper: traag iemand.

’t Gaat vooruit gelijk bonen knopen. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

bonenstaak

lang en mager persoon. A.M. de Jong (1888-1943) was de geestelijke vader van Bulletje en Bonestaak (gepubliceerd 1923-1924). In de jaren twintig publiceerde de Vlaming George Van Raemdonck het eerste Nederlandstalige stripverhaal in de Nederlandse krant Het Volk: ‘De wereldreis van Bulletje en Bonestaak’.

Ah, èh! daar gaat die liberale boonenstaak weêr! (Frans Netscher, Studies naar het naakt model, 1886)

En die bonestaak van een professor kon ie wel vermoorden. (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

bonenteller

accountant of boekhouder. Vertaling van het Amerikaans-Engelse begrip *bean counter*.

Ooit mochten Saatchi-medewerkers de Bentley van de baas lenen om indruk te maken op klanten. Imponeren is klanten winnen, vond Maurice. Uiteindelijk pikten de ‘bonentellers’ zijn extravagante gedrag echter niet niet meer. (de Volkskrant, 09/01/1995)

bonenzifter

haarklover, vitter. Een synoniem is *muggenzifter**. Reeds bij Harrebomée. In het Frans spreekt men over een *coupeur de cheveux en quatre* of een *fricasseur de mille-pattes*. Engelsen gebruiken o.a. de term *nitpicker* of *hairsplitter*; Duitsers hebben het over een *Silbenstecher*.

bonkfout

(Amsterdamse scholieren) lelijk persoon. Sedert eind jaren tachtig. Van *bonken*, een slangterm voor copuleren, neuken. Gesignaleerd door Het Parool (25/11/1989).

bopo

(lid van) de rijkspolitie, die men soms spottend de *boerenpolitie* noemt.

Paul heeft een wijde rijbroek met hoge laarzen van de rijkspolitie aangetrokken. Ze maken bopograpjes (rijkspolitie-boerenpolitie). Hoe redt een bopo iemand uit het water? Met z'n jas aan... (Vrij Nederland, 13/04/1985)

Bopo's –Boerenpolitie – noemen de agenten zichzelf, met een mengeling van zelfspot en trots. (Haagse Post, 14/07/1990)

bosaap

1) erg behaard persoon. Populair scheldwoord onder scholieren maar vermoedelijk erg oud.
2) (racistisch) kleurling. Meestal van toepassing op Surinamers. Gaat uit van de veronderstelling dat dergelijke mensen uit het oerwoud komen.

Ook niet omdat het Blok zich bij de bespreking van het migrantenstemrecht in ons parlement – schouder aan schouder met de voornoemde VLD-senatoren – heeft staan bezeiken van het lachen omdat er in Borgerhout zo veel Indonesische 'bosapen' (sic) zouden wonen. (Tom Lanoye, Vitriool voor gevorderden, 2004)

bosduivel

slordig gekleed persoon met een verwilderde, stekelige haardos. Deze beeldspraak werd ontleend aan de Bijbel (Jes. 13:20-22 en 34: 13-15).

Op 'n goeie dag komt zoo'n boschduivel bij ons ingeloopt, zonder vragen, een officier, geloof ik, – ik had niets geen goeie presompsie op die sinjeur. Ik was alleenig thuis, wat moest ik doen? Ik kon geen woord van de vent verstaan. (Jacobus van Looy, Jaapje, 1917)

boskakker

(in Vlaanderen, jeugdtaal) scout. Vanwege de vele bosactiviteiten.

Een raadgeving voor vrijers met een scouts-lief: wanneer hij/zij jou een Chiro-trut noemt, noem haar dan een boskakker. tot zover mijn raadgeving (verder ben ik nog niet doorgedrongen in het scouts-'wezen'. (website chiro.be, 31/10/1998)

bosneger, bosnikker

(racistisch of schertsend) iemand met een verwilderd uiterlijk; onverzorgd iemand. Vandaar ook voor een onbeschaafd persoon.

Weet je hoe-ie haar kreeg, die bosnikker? (Janwillem van de Wetering, De straatvogel, 1982)

Goh, Theodor, wat zie jij eruit, met je lange haar. Je lijkt wel een bosneger, of zo'n behaarde aap, maar dat komt natuurlijk door je Indische uiterlijk. (Theodor Holman, Nog steeds alleen, 2003)

bosneuker

geile, door seks geobsedeerde man; in homotaal ook voor een hetero; meer algemeen: vreemde snuiter, primitief persoon.

Zo zou ik het overjarig vitalisme van deze oude bosneuker (t.w. Henry Miller) willen omschrijven, die, in zijn kruistocht tegen de bekrompenheid, zelve de vlees geworden geborneerdheid is. (Gerard Reve, *Op weg naar het einde*, 1963)

Die Indiase bosneukers trachtten door middel van concentratie, meditatie en andere flauwekul de fantasie uit je kop te schudden. (Martin Boelens, *De dochter van de hondekop*, 1977)

... die zo plotseling omhooggedonderde oud-koloniaal en bosneuker uit Kongo. (Jeroen Brouwers, *Stoffer en blik*, 2004, over Jef Geeraerts)

boterberg

dik persoon. Vgl. Engels slang: *blubberbutt*; *butterball*; *jelly belly*.

En nu niet naar de chauffeur gaan roepen, boterberg! (Heere Heeresma, *Langs berg en dal klinkt hoorneschal*, 1972)

boterkoekjood

jood die zich wel joods voelt maar niets aan het geloof doet.

En dat terwijl Hanneke Groenteman nou net bij die grote groep Joden hoort die de huidige NIW-hoofdredacteur, Elise Friedmann, zo graag in haar netten zou willen strikken. De zogenaamde ‘boterkoekjoden’, aldus Friedmann onlangs in de Volkskrant. Maar alleen al het gebruik van die term – het gaat om Joden die zich wel joods voelen maar niets aan het geloof doen – bewijst dat Friedmann niet weet hoe ze die mensen voor het NIW kan interesseren. (HP/De Tijd, 13/03/2004)

boterletter, boterlul

zielig, halfzacht persoon. In het populaire televisieprogramma ‘Zeg ’ns Aaa’ (van 1980 tot 1993 op de buis) noemde Mien Dobbelsteen haar man vaak een *aardappel** en een *boterletter*. Onder havenarbeiders heeft *boterletter* de betekenis van ‘zwarte haak’.

Met Willem kon je nooit een gesprek voeren, want hij lulde als een kip zonder kop. Ik was mooi aangekleed met die boterletter. (Haring Arie, *Tweede Boek*, 1969)

Hij zal toch zeker niet eeuwig tot Evertons tweede elftal veroordeeld zijn? ‘Dat zou niet zo best zijn. Hoe kan ik me nou bewijzen met al die boterletters om me heen?’ (de Volkskrant, 29/03/1991)

Een man die vele jaren een zware motor én een knappe Italiaanse heeft kunnen bedwingen, kan geen Jan Doedel, geen doetje, geen boterletter zijn. (Playboy, november 1993)

botmuil

domoor, botterik. Bot heeft hier de betekenis van ‘plomp, dom’ dat we ook aantreffen in botterik, botoor en in het verouderde scheldwoord *bottekroes*.

Die lompe botmuil weet van alles niet een brui! (Pieter Langendijk, *De wiskunstenaars of ’t gevluichte juffertje*, 1715)

botterik

onbeschaafd, lomp persoon. In de jeugdtaal van eind vorige eeuw ook wel: *botto*.

Mijnheer Swart dacht aan de leelijke recensie, die hem in elk geval op dit oogenblik geen goed deed. Hij gromde zelfs zoo iets tusschen de tanden als van ‘ezels’ en ‘botteriken’; en

dan moest het wel erg zijn als hij dat deed, ook maar in zijn eigen. (François Haverschmidt, Familie en kennissen, 18, 1876)

Laat hem toch passeren, gij botterik! (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

bounty

zwarte (een Afrikaan, Surinamer of Antilliaan) die zich gedraagt als een blanke of die met de blanke maatschappij heult. Genoemd naar de *Bounty Bar*, handelsmerk voor een chocoladereep met kokosvulling. De term impliceert dat dergelijke mensen van buiten donker zijn als de chocolade en van binnen blank als de kokos. Een *bounty* wordt beschouwd als iemand die zijn afkomst verloochent. Men noemt zo iemand ook wel een *damneger* of *schaakneger*. Dit scheldwoord staat sinds 1999 in de Grote Van Dale. Het Marokkaanse equivalent van de *bounty* is de *ptata* (aardappel). Zie ook *kokosnoot**.

En Mayra, die in Suriname is geboren maar in Nederland opgroeide, was natuurlijk een ‘bounty’: wit van binnen, zwart van buiten, wat voor iemand die terugkeert naar haar roots niet fijn is om te horen. (HP/De Tijd, 10/04/1998)

De onvermijdelijke Haselhoef, al dan niet imam, had het over Hirsi Ali als ‘bounty’. Bruin van buiten, maar wit van binnen. Deze racistische manier van denken vind je in Amerika decennialang bij een religieuze organisatie als The Nation of Islam van Louis Farrakhan. (Vrij Nederland, 23/11/2002)

bourgeois

welgestelde, bekrompen burger; lid van de gegoede en behoudsgezinde middenklasse. Oorspronkelijk had het woord een neutrale betekenis, die van burger. Jacques Brel zong ooit: ‘Les bourgeois c’est comme les cochons, plus ça devient vieux, plus ça devient bête.’ Onder Vlaamse studenten werd dit Franse woord lange tijd gebruikt voor een niet-corpslid. In het Frans is *la bourgeoise* ook een vulgaire benaming voor de echtgenote.

Huiswaarts gaande nam hij echter plotseling een ongewone afkeer van de mensen en hun samenleving in zich waar en bovendien weer dat gevoel van miskend te worden, waarvoor hij erkennen moest, dat geen reden bestond. Onwillekeurig kwam het woord ‘bourgeois’ hem op de lippen. (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

boussenknudel, boussenman

(in Joodse kringen) provinciaal.

Boussenknudel, boussenman. Buitenman, provinciaal; spotnaam die de Amsterdamse Joden voor niet-Amsterdamse gebruikten. (H. Beem, Sje-eriet. Resten van een taal.

Woordenboekje van het Nederlands Jiddisch, 1967)

bout

(Bargoens, verouderd) politieagent. Naar de koperen bout op de helm.

D’r is ’n bout bij! merkte zijn kameraad op. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

De volgende dag had ie ’n dofgajes en twee bouten bij ’m op visite en moest ie mee. (Het Vaderland, 31/07/1927)

boutbikker

(Bargoens) vrek; gierigaard. Niet verwarren met *boutenbikker*, een ander Bargoens woord voor ‘souteneur, pooier’. *Bout* is een Bargoense term voor ‘uitwerpselen’, waarschijnlijk gekozen

vanwege de vormovereenkomst met een ‘schenkel van een dier’ of een ‘langwerpige staaf’, beide ook bout genoemd.

Dikwijls lieten ze mij op het logement voelen dat ze mij misgunden en noemden mij een echte boutbikker. (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

bouwdoos, bouwpakket

transseksueel. Hij is *omgebouwd* (operatief van geslacht veranderd).

Tante Miep en Ome Kees voelden zich hier evenzeer thuis als relnichten, discogirls en bouwdozen. (Erik Marcus en Paul Verstraeten, *Amsterdam in je kontzak: een homo-stadsgids*, 1984)

In diezelfde Stooftsteeg is ook de werkplek van de ‘katoys’ ofwel ‘bouwpakketten’ in de woorden van sommige insiders. Katoys zijn ooit als man ter wereld gekomen, maar hebben zich door middel van behandelingen met hoge doses vrouwelijke hormonen en vernuftige chirurgische operaties laten transformeren tot verleidelijke vrouwen. (Hans Brouns, *Zeedijk. Ooggetuigenverslag van een buurtbewoner*, 1993)

bozo

dom persoon of mannelijke lesbienne. Herkomst onbekend.

Bozo, mannelijke pot, slecht gekleed, out of time. ‘Het barst hier weer van de bozo’s.’ (Gehoord in COC.) (Hanneke Kunst & Xandra Schutte, *Lesbiaans. Lexicon van de Lesbotaal*, 1991)

braadhaan

(jeugdtaal) vervelend of naar iemand. Eind twintigste eeuw. Vermeld door Hoppenbrouwers.

brabo

(vnl. jeugdtaal) Brabander, met de onderliggende gedachte van *boer**. Sedert midden jaren tachtig. Vgl. *limbo**.

Ik heb altijd gedacht: die Van Nistelrooy is een aardige globetrotter. Dat viel tegen. Een ‘Brabo’ blijft een ‘Brabo’, blijkbaar. (Elsevier, 24/04/1993)

Als je in Salou rondloopt, loop je tussen de Tukkers, de Brabo’s en de Groningers. (Nieuwe Revu, 19/12/2001)

bralaap, bralbal

snoever; opschepper. Van het werkwoord *brallen* (misbaar maken, snoeven).

Als columnist van Nieuwe Revu pakt hij tv-coryfeeën keihard aan. Maar hij weet inmiddels al te goed: wie kaatst kan de bal verwachten. Tv-soufflé, blaaskaak, bralbal en andere minder vleierende kwalificaties kreeg Beau van Erven Dorens naar zijn hoofd geslingerd. (Algemeen Dagblad, 30/05/2003)

bram

iemand met opzichtige kledij; snoever, opsnijder. Verkorting van de naam Abraham en onder invloed van het verouderde werkwoord *brammen* (pralen, pochen) en het zelfstandig naamwoord *bram*, een afkorting van bramzeil. Bij Harrebomée lezen we: ‘Hij is een rechte bram.’

Gij zijt de speelbal uwer ijdelheid, uw verstand zwicht, op alles daalt een nevel, geheel uwe persoonlijkheid ontwricht, verflenst, verdraait of vernietigt zich of ondergaat een volslagen ommekeer; het vermaak, de mode, het uitwendige welstaan, verwaarloosd voor de ontwikkeling en de beschaving van den geest, nemen geheel de zedelijke huishouding in, slaan de zintuigen in boeien, en weldra staat de beminnelijke, hoopvolle, eenvoudige

jongeling, uit vrees alleen van aan een dollen troep brammen te mishagen, herschepen in een aanmatigenden zwetser, een ondragelijken kwast, een akeligen bluf, een niets-beteekenend leeghoofd of, slimmer nog! in een liederlijk en verloren zwijn. (Johannes Kneppelhout, *Studentenleven*, 1841-1844)

brandhout voor de hel

totaal verdorven iemand. Vaak schertsend.

‘Gij zijt een dweepstertje, Suze!’ was het antwoord van Frits op haar vriendelijke redeneering. ‘En wat zijt gij, Frits?’ vroeg zij treurig. ‘Ik kan mij soms zoo ongerust over u maken.’ ‘Wat ik ben Suze?’ hernam hij, ‘maar dat heeft oom immers al honderdmaal verzekerd: ik ben brandhout voor de hel.’ (François Haverschmidt, *Familie en kennissen*, 1876)

‘B-r-randhout voor-r de Hel!’ daverde dominee’s stem, alsof hij alle menschenkinderen uitschold. (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

Ik heb een paar vrienden onder schrijvers en schilders, maar voor de rest vind ik het een zootje brandhout. (HP/De Tijd, 01/04/2005)

brandweerklep

(jeugdtaal) iemand met lang nekhaar en de rest kort. Vermeld door Hoppenbrouwers.

branie(schopper)

opschepper, snoever, windmaker; lefgozer. Van het Maleise bijvoeglijk naamwoord *berani*: moedig, dapper. Vaak gebruikt als uitdaging om te bewijzen dat je iets gewaagds durfde te doen. Vandaar: branieschoppen: zich moedig of dapper gedragen. Het devies van de Ambonese KNIL-soldaten luidde: *Brani mati, brani makan pèlor*. (Wij zijn niet bang voor de dood, we trotseren de kogels). Zeelui en soldaten hebben het woord in de Nederlandse taal geïntroduceerd. In Indië had *brani* niet de negatieve connotatie van het Nederlandse ‘branieschopper’.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog had Mussolini als bijnaam *zie die branie* toen de Italiaanse troepen in de Woestijnoorlog bij Sidi Barrani verslagen werden.

‘Brani-schoppers!’

‘Opscheppers!’ klinkt het van de achterste rijen; het is alles precies als voor de rust, alleen zijn de rollen nu omgekeerd. (J.B. Schuil, *De A.F.C.-ers*, 1915)

En die kleine branie pestte van de weersomstuit natuurlijk terug. (Piet Bakker, *Ciske de rat*, 1941)

brave hendrik

overdreven braaf persoon. Eigenlijk de titel van een stichtelijk boek voor kinderen, dat in 1818 verscheen. De auteur was de Haarlemse pedagoog Nicolaas Anslin (1777-1938). Het boek, dat vele malen herdrukt werd, werd geschreven om de jeugd (die onderwijs volgde, dus niet de kinderen die destijds in de fabrieken werkten) gehoorzaamheid en wellevendheid bij te brengen.

De witte muren, met zwarte borden en witte letters er op; de zwarte leijen, de zwarte griffels, die alweder witte letters geven; wit papier, zwarte inkt; witte boeken, maar ’t geen op dat wit gedrukt staat zoo bijster zwart, zoo onbegrijpelijk zwart; zelfs wanneer zij verstaan hetgeen dat zwart op wit hun verhaalt, dan worden die allerliefste ‘brave maria’s en hendrikken’ nog onbegrijpelijker, dan toen zij ze slechts bij namen kenden. (J.J. Cremer, Daniël Sils, 1856)

En toch geen brave Hendrik geweest, geen lamclendige boekwurm, geen ezelachtige lafbek! (Marcellus Emants, *Inwijding*. Haags leven, 1901)

breedbekkikker, breedsmoelkikker

iemand met een grote mond; iemand die veel lacht en dus de mondhoeken openspert. Vandaar ook voor een opschepper, een snoever. In 1979 had Herman Brood onder het pseudoniem 'De Breedbekkikkers' een grote hit met 'Maak van uw scheet een donderslag.'

De mensen met wie hij te maken kreeg, verdeelt Philips onder in de categorieën 'breedbekkikkers' en 'gehaktballen'. De eerste categorie komt met verhalen als 'Wij werken alleen met wereldpatenten'. Allemaal grootspraak dus. (Trouw, 14/12/1991)

Cisca Dresselhuys. Een verlopen breedbekkikker die in Opzij jonge meiden wijsmaakt dat je meer levensgeluk krijgt door achter een loket of een bureau te zitten dan door zelf je eigen kleine kinderen op te voeden. (HP/De Tijd, 07/05/2004)

breezersletje

dom tienermeisje dat makkelijk tot seks te verleiden is. Verwijst naar het bij meisjes populaire mixdrankje. Sedert ca. 2003.

Maar Derks is ook van deze tijd want hij legt ons fijntjes uit hoe we een Breezersletje kunnen herkennen. (Trouw, 30/10/2006)

breibroek

provinciaal of achterlijk persoon.

Ha! Ha! Ha! Wat hebbe die breibroeke in Brabant jou een dofsnuiver bezorgd! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

breinaald

(meestal voorafgegaan door *gespierde*) lang, mager persoon.

Waarom schelden we iemand uit? Meestal omdat we hem willen beledigen. En waarom willen we iemand beledigen? Omdat die iemand afwijkt van het normale gedragspatroon of van het normale uiterlijk. Iemand met rood haar wordt dan al gauw 'vuurtoren' of 'lantaarn' genoemd. Een lang, mager persoon moet het doen met 'uitgedroogde bonenstaak', 'breinaald' of 'draadnagel'. (Hans Heestermans in het Leidsch Dagblad, 25/05/2001)

brekebeen

zwak persoon; onbekwaam iemand; beginneling; sukkel. Eigenlijk: iemand die erg zwakke benen heeft en ze licht breekt. Sedert de zeventiende eeuw.

Er is nu met die bovenaangehaalde lessen van den heer Hack een krachtig protest bedoeld tegen al de eigen lof, brutaliteit, luchthartigheid en grofheid, die in vroeger tijd in den N. G. werden gelaakt, en waarbij lieflijkheden als prul, polichinel, beunhaas, kunstverknoeier, somnambule, charlatan, groenige, vlooi, vervelend rijmelaar, antiquiteit op twee beenen, brekebeen, poppetje, ijdeltuitige dame, kathederbouffje, walgelijk onoprecht mannetje, kleinzielige, als stopwoordjes schering en inslag waren. (De Groene Amsterdammer, 28/10/1888)

briebel

(jeugdtaal) klein ventje; snotneus. Van een dialectwoord voor 'lange druppel snot'? Vgl. het Franse scheldwoord *microbe*. Niet in Van Dale en het WNT, wel vermeld door Laps en Hofkamp & Westerman.

bril

(vaak voorafgegaan door *domme*) (jeugdtaal) intellectueel type; wijsneus. Een synoniem is het Engelse woord *nerd**. Vgl. *boekenwurm**, *kamergeleerde**.

brilaap, brilkikker, brilslang

brildrager. Het tweede is vooral jeugdtaal. Misschien een woordspeling met het oudere *brulaap**. Vgl. het gelijkbeduidende Duitse *Brillenaaffe* (ook wel: *Brillenhengst*).

‘Brilslangen!’ schold er een ten einde raad. ‘Duurt ‘et veertien dagen eer die snertglaassies van jullie gekeurd worden?’ (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)
Stop eens met die kutzever ... ge zijt precies een omhooggevallen brilkikker die een PS2 fobie heeft .. (www.gamer.nl, 27/09/2001)

Je moet maar tegen kritiek kunnen. Van mij zouden ze kunnen schrijven dat ik een omhooggevallen brilaap ben die elk programma presenteert dat ze hem in de schoot werpen. (Marcel Vanthilt in Humo, 04/05/2004)

brillenjood

brildrager (niet noodzakelijk van Joodsen bloede). In vroeger eeuwen mochten de Joden geen universitaire studie in Nederland volgen. Het enige intellectuele beroep dat er voor hen overschoot, was dat van lenzenmaker. Reeds opgetekend in 1871. Vnl. jeugdtaal. Ook wel: *brillie*, *brillo*, *brilsmurf*. Onder Twentse scholieren deed eind vorige eeuw de schimpnaam *brillenjopie* de ronde. Mogelijk wilden ze daarmee de taboevorm *brillenjood* omzeilen.

Bovendien: zèlf was hij toch ook minder dan de jongens op school? Jules werd voor ‘brillenjood’ uitgescholden, en liep alleen naar huis. (Simon Vestdijk, Kind tussen vier vrouwen, 1972, 6e druk 1994)

Van die apotheker, die brillejood. (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)
Klootzak, patjakker, nieuwe vrijgestelde, brillejood, zondagsvaarder! (J.M.A. Biesheuvel, Duizend vlinders, 1981)

brillenkop

brildrager. Zie ook *brillenjood**.

‘Hé, brillekop!’ Zijn ogen tot spleetjes knijpend kijkt Ernst de gelagkamer rond, onderwijl poetst hij zijn bril. (Hans Moll, De hoeken van de ring, 1987)

brilsmurf

(jeugdtaal) klein iemand met een bril; vaak een intellectueel type. Bekende Nederlanders zoals premier Balkenende en cabaretier Youp van ‘t Hek worden wel eens met deze bijnaam vereerd. Op een website wordt Balkenende *de moralistische brilsmurf van het CDA* genoemd. *Brilsmurf* is één van de figuren uit de populaire stripverhalen ‘De Smurfen’ van Peyo. Zie ook *smurf**.

Brilsmurf: (raar) persoon met bril. (Kristiaan Laps, Nationaal Scheldwoordenboek, 1984)
... het opgeheven vingertje van de Brilsmurf van de jazz. (Het Parool, 24/02/1995)

broddelaar

onvakkundig persoon die slecht werk aflevert; knoeier, prutser. Synoniem: *beunhaas**. ‘Goed overleg is het halve werk, zei de broddelaar, en hij zette den lap naast het gat’ lezen we in het spreekwoordenboek van Harrebomée.

Maar, Brammetje, kent gij mij al wèl genoeg om zo stout over mij te kunnen vonnissen? waarop rust uwe onderstelling dat ik zo een talm, zo een broddelaar in het kwaade ben? (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding. 6 dln. 1793-1796)

broeier

(Bargoens) zwerver, dakloze, maar ook voor een achterbaks figuur; onruststoker; onbetrouwbaar persoon. Volgens Endt (1974) van 'broei': warmte-ontwikkeling in nauwbesloten ruimte.

Ze had die listige broeiers in de gaten. (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912)

En z'n eigen wijf verwaarloost ie, die broeier. (Louis Davids, *Scheidingsfeest*, 1927)

Zeg, vuile broeiers, als jullie niet rustig zijn zal ik de prinserij halen! (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

broek no bil

(Rotterdam, verouderd) mager persoon. In het Bargoens: *kakebeenhuishouden**.

Broek no bil: mager persoon. (Opoe Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

broekenman

klein jongetje, dreumes, die pas de broek aanheeft.

En de zes kinderen van den dominee waren ook bij elkaar gebleven, want de jongste, een dikke broekeman, was gaan huilen, toen hij even zijn zusje niet zag. (Ida Heijermans, *Prins Peter*, 1909)

Je zult jezelf bedoelen, broekeman, kijfde het heerschap terug. (Hans Plomp, *Brigadier Snuf rookt stuff*, 1972)

broekje

onervaren jong persoon. In de jeugdtaal tegenwoordig ook voor een sloom iemand. Onder militairen: iemand die slechts kort een rang of graad bekleedt. Eigenlijk: iemand die nog niet zo lang een broek draagt.

Mij om opheldering te laten vragen door het eerste het beste jonge broekje in de Partij, als ik een vinger in de asch steek, daar pas ik voor. (*Het Volk*, 17/09/1913)

broekkakker, broekpisser, broekschijter, broekzeiker

lafaard, bangerik. Letterlijk: iemand die in zijn broek doet (van de angst). Vgl. Zuid-Afrikaans *broekskijter* (De Beer & Laurillard). *Broekschijter* wordt ook liefkozend gebruikt tegen een klein kind (zie citaat Johan Fabricius). Vgl. Frans: *chie-en-culotte*.

'Zo, kleine broekschijtert,' begroet Chris hem vaderlijk. (Johan Fabricius, *Flipje*, 1936)

Zelf was ik maar een broekkakkertje, doch doordat ik bij de anderen de verbeelding op hol had gejaagd, besloten de stoutmoedigsten een poging te wagen om de deur open te wrikken. (Louis Paul Boon, *Verscheurd jeugdportret*, 1975)

Hij was niet gaan lopen gelijk al die broekschijters van de regering, en iedereen was nijdig op hem. (Walter van den Broeck, *Het beleg van Laken*, 1985)

brokkenmaker, brokkenpiloot

onhandig persoon; iemand die voortdurend stukken maakt of dingen fout doet; stumper; sukkel. Een brokkenpiloot is een piloot of chauffeur die ongelukken veroorzaakt. Wellicht ontleend aan het Duits: *Bruchpilot*. Volgens Küpper wordt het woord gebruikt sedert de eerste wereldoorlog. In 1941 was in Duitsland de speelfilm 'Quax, der Bruchpilot' (met Heinz Rühmann in de hoofdrol), naar een boek uit 1936 van Hermann Grote, erg populair. De vertoning hiervan verschafte het woord ook in onze contreien de nodige bekendheid. Van Dale neemt *brokkenpiloot* evenwel voor het eerst op in 1976. Het WNT geeft een vindplaats uit 1962 (C. Steffen: *Onderzoek naar psychologische facetten van goed en slecht autorijden alsmede de invloed van alcohol daarop*).

Charles M. Schulz: *Snoopy de brokkenpiloot*. (vert. uit het Engels, 1984)

Er zit een klont bij de Perscombinatie, die wordt geleid door Mai Spijkers, een sadistische brokkenpiloot. (Vrij Nederland, 21/07/2001)

brombeer, brompot, bromsnor

iemand die voortdurend knort; chagrijnig persoon; ongemakkelijk, lastig mens.

Bromsnor is genoemd naar een fictief personage uit de in de jaren vijftig populaire televisieserie 'Swiebertje': de meer dan gezagsgetrouwe veldwachter, gespeeld door Lou Geels. Swiebertje zelf kwam ter wereld in 1936. Het was een kinderboek van John uit den Bogaard. De tv-serie ging van start in 1955.

De oude brombeer die nog zoo kort geleden het hoogste woord voerde. (De Groene Amsterdammer, 30/03/1890)

broodpaal, broodpoot

(homoseksuele) jongen die zich met homoprostitutie bezighoudt.

Ik ken 'n flikker, 'n hele rijke (hij heeft vier sportwagens en een paardenstal) zakenman die op een keer een spastische broodpoot mee naar zijn appartement had gelokt. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

... jij vuile gore broodpoot... (Marcus Heeresma, Waarde landgenoten, 1983)

broodzak

verachtelijk, waardeloos iemand. Misschien eufemistisch voor *klootzak**?

De Nederlandse beatwereld bestaat voornamelijk uit een stelletje ontieligelijke broodzaken. De lui met de minste kwaliteiten hebben de meeste kapsones. (Peter Koelewijn in Teenbeat, november 1969)

brozem

(samentrekking van bromnozem) *nozem** op een (lawaaijige) bromfiets. In de jaren zestig populair onder de oudere generatie voor de in hun ogen verwilderde jongeren.

Naast, en later tegenover de brozem stond de Pleiner: Amsterdams ekwivalent voor de Amerikaanse greenwich en londense bietnik, de franse eksistensjalist. (Provo 1965 nr. 4)

bruggebijter, bruggentrekker

(Bargoens) leegloper; nietsdoener; straatslijper. Reeds vermeld door Henke. Er bestaat ook een werkwoord: *bruggenbijten* (opgetekend in het Handelsblad van 13/12/1906) of *bruggentrekken* (o.a. opgetekend bij Brusse, Zandstraat, 1912). Vgl. *baliekluiver** en *leuningbijter**. Een der laatste *bruggentrekkers* was de Amsterdammer Christiaan Smit, in de volksmond beter bekend als Kikkie. Hij stierf in 1940 op tweeëntachtigjarige leeftijd. Met hem stierf een typisch Amsterdams gilde, dat der bruggentrekkers. Bijna veerig jaar stond hij op de Reesluis. Zijn taak bestond erin zware karren over de brug te trekken. Sommige Amsterdammers kennen wellicht nog het versje 'In de Bloemstraat nummer vijf. Daar woont Kikkie met zijn wijf.' De oude man stond meestal bij de brugleuning te wachten op de passerende schooljeugd.

Er is toch nog wel werk buiten het uwe, en wij zijn niet allen bruggebijters. (De Nieuwe Amsterdammer, 08/05/1915)

In de twee cafés bij de Prinsensluis, waar de oude bruggetrekker later 'werkte', was hij een der beste klanten. (Het Vaderland, 08/02/1940)

brugmolecuul, brugmug, brugpieper, brugpisser, brugsmurf

eersteklasser van de middelbare school. Ook spottend voor iemand met een jong uiterlijk. Sedert de jaren tachtig. Samenstelling van *brug* (uit brugklas, eerste klas van het voortgezet onderwijs) en

mug, pieper (kuiken) enz. Het tweede lid verwijst naar iets onbeduidends. Vooral populair onder leerlingen uit de hogere klassen.

Er worden na schooltijd een eind verderop wel kinderen in elkaar geramd. Er wordt door de leraren gezegd dat het niet gebeurt, maar ondertussen! Ik heb het ook zelf een keer gezien, maar je kan er als brugsmurf toch niets tegen doen. (Vrij Nederland, 13/10/1984)

‘Hé, brugpieper,’ schreeuwt een klein onderdeurtje naar een knaap van zeker een kop groter. ‘Moet je horen wie het zegt,’ roept deze terug, ‘jij wordt de allerpieperigste brugpieper van de wereld!’ (HP/De Tijd, 25/02/1994)

Die brugmuggen zijn er altijd het snelst bij. (Nieuwe Revu, 21/12/2005)

bruine aap

(racistisch) kleurling. Zie ook *aap**. Vgl. *zwarte* duivel*.

Ik ontmoet winkeliers die consequent over ‘bruine apen’ dan wel ‘apies’ spreken. Als ik vraag of ze niet horen dat dat discriminerend klinkt, tonen ze zich verongelijkt. (Vrij Nederland, 16/01/1988)

bruinhemd

(meestal in het meervoud) Duits nationaalsocialist. Het bruine hemd werd sedert 1924 als uniformkleding gedragen.

Als een haas de trappen af en wie denk je dat me staan op te wachten? De bruinhemden, kameraad. (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

Daar heb je de bruinhemden weer. Ze gaan straks hetzelfde doen met onze allochtonen als Hitler deed met de Joden. (HP/De Tijd, 14/11/2003)

bruinjoeker

homoseksueel. Ook wel: *bruinganger, bruinrijder*. Een verwijzing naar de anale seks.

Schaamteloosheid is waarschijnlijk de voornaamste eigenschap van bruinjoeker Tom Lanoye. Ontdek de andere rare liefde van deze man. (website users.telenet.be, 17/12/2002)

bruinjoeker, bruinjoekel

(racistisch) neger of kleurling in het algemeen. Fransen gebruiken de term *bamboula*.

Alleen de conducteur, een bruinjoeker, scheen zich wel bij de warmte te bevinden, hij floot tenminste het hoogste lied. (Remco Campert, *Liefdes schijnbewegingen*, 1963)

Ik koop er een boksbeugel voor om vannacht die bruinjoekels uit Molukkendorp in elkaar te slaan. (Gerrit Komrij, *Averchts*, 1980)

Op die bruinjoekels, of het nou blauwen of araben zijn, en nikkers kan ik zo schieten. (Jan Cremer, *De Hunnen. Deel III. Vrede*, 1983)

bruinkoolganger

homoseksueel. De term is volgens Joustra afkomstig uit het Rotterdamse havengebied.

In de naam van Koning Pim

Niemand komt er hier nog in

Bruinkoolganger, kakelnicht

Nederland dat blijft potdicht. (Dolly Bellefleur, *De Ontzetting*, 2001)

bruinwerker

1) (Bargoens) homoseksueel. Refereert aan de anale fixatie. Minder frequent voorkomende varianten zijn: *bruinganger en bruinrijder*.

Dat wist ze, want ik had wel eens lazarus met me lul door de zaak lopen slingeren, tot groot plezier van al die bruinwerkers. (Haring Arie, Recht voor z'n Raap, 1972)

Flikker, ruigpoot, bruinwerker, rugartiest. (Adriaan van Dis, Tropenjaren, 1986)

Ik heb jullie bruinwerkers vaak genoeg te grazen genomen. (Strip Familie Doorzon in Nieuwe Revu, 27/10/2004)

2) iemand die door slijmen bij een meerdere in een goed blaadje probeert te komen; vleier, kontkruiper, uitslover. Woordspeling met zwartwerker. *Een bruine arm halen* betekent 'overdreven zijn best doen, zich uitsloven', en is net zoals het zelfstandig naamwoord van oorsprong marinetaal.

Een bruinwerker en een maaslikker bij de kapitein. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

Vuile bruinwerker. De stront zit tot in zijn oksels. (Rinus Ferdinandusse, Zij droeg die nacht een paars corset, 1967)

brulaap, brulbaviaan, brulkikker

iemand die een grote mond opzet; schreeuwlelijk. Naar het in de bossen van Zuid-Amerika veel voorkomende dier. In Antwerpen noemt men een luidruchtig persoon een *brulbakkes*.

Wij, opgeschroefde brulbavianen van het levenslied? (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Grote brulaap, laat me los of ik por je in je maag! (Willy van der Heide, Een speurtocht door Noord-Afrika, 1952)

brulboei

iemand die een grote mond opzet; schreeuwlelijk. In muziekkringen ook gezegd van een zanger met een hoog stemgeluid. Onder mariniers een bijnaam voor de marinier die les infanterie geeft. Een *brulboei* (ook wel *staartboei* genoemd) is eigenlijk een zeeboei voorzien van een brulinstallatie en een fluit. Ze ligt voor zeegaten en moet dienen om gevaarlijke banken voor de kust te dekken.

Hij was zo sjikker dat ie amper kon staan, ik kende hem wel van gezicht; een verschrikkelijke klootzak, 'n brulboei vooral getapt om z'n poen. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

... nooit eentje die trek had om met die brulboei op de vuist te gaan. (Haring Arie, Recht voor z'n Raap, 1972)

Boudewijn Büch had een gesprek met Brulboei Numero Uno van de Laars, die thuis naar Beethoven luistert. (Nieuwe Revu, 01/12/1988)

brutus

verrader. Naar Marcus Junius Brutus (geboren ca. 85 voor Christus) die in 44 voor Christus een der moordenaars was van Julius Caesar. Hierna slaagde hij erin om samen met Cassius grote macht te verwerven in het oostelijke deel van het Romeinse Rijk. Zijn rivalen waren Marcus Antonius en Octavianus. 'Brutus, wreker des ongelijcks, en hersteller der Vryheit,' schreef Vondel ooit.

Toen de VVD-leider half oktober het vertrouwen in de LPF-bewindslieden met hun defecten opzegde, maakte de pers hem voor een Brutus uit. Een Judas. De man die de stekker uit het kabinet trok. (Vrij Nederland, 19/04/2003)

bucklerlul

drinker van (alcoholvrij) Bucklerbier; burgerman bij uitstek. Scheldwoord gelanceerd door Youp van 't Hek tijdens zijn oudejaarsconferentie in 1989. In een veertig seconden durende act zei hij het volgende: 'Zo'n Hollandse eikel, zo'n Buckler-lul, zo'n zoetwatersurfer, zo'n type die je ervan verdenkt dat hij zijn eigen caravan trekt, zo'n grensrechter.' En ook nog: En: 'Zo'n man van veertig die er vandoor gaat met een huppelflut en die na een kwartier al aan de Buckler staat: "Ja, ik moet nog vrijen". Rot op jongen.' De aanval die Van 't Hek lanceerde op het merk Buckler (van

brouwerij Heineken) werd door de collega's van Jiskefet gepareerd met de zinsnede 'Liever een krat Buckler dan Youp van 't Hek.' Er volgde nog een ludieke tegenactie: een paginagrote advertentie in De Telegraaf op 1 april 2000, waarbij een nieuw alcoholvrij bier Youppie werd geïntroduceerd. De cabaretier kreeg twee kratjes thuisbezorgd. Door het gebruik van het stigmatiserende woord *bucklerlul* zag Bavaria met zijn maltbier zijn marktaandeel overigens gigantisch groeien en wist voor zijn equivalent een megaorder van het Amerikaanse leger in de wacht te slepen tijdens de eerste Golfoorlog.

Graag drinken wij bier. Ook alcoholvrij, want soms moeten wij werken. Helaas gaat het niet zo goed met alcoholvrij bier, met name Buckler. Volgens Heineken dat Buckler op de markt brengt heeft Youp van 't Hek, die het woord Buckler-lul toevoegde aan de Nederlandse taal, daar danig aan meegeholpen. (Nieuwe Revu, 09/06/1993)

buffel

onbeschofte kerel; lomp iemand. Reeds bij Bredero: 'Fy gy rekel, gy uyl. ... Gy buffel, gy esel, gy stier, gy bock, gy bul, gy var, Gy kalf, gy kapoen, gy olyphant als gy bent, Gy kinckel.'

'Die is goed bij de jol aangekomen,' meende Rolf. 'Al die vriendelijkheid diende alleen maar om ons wantrouwen in slaap te sussen en vannacht ongemerkt het kamp te kunnen besluipen. Ze zouden ons vieren ook wel vrij hebben laten gaan, maar toen we hier toch wilden slapen, hebben ze ons maar meteen opgesloten.'

'Die smerige buffel!' schold Harmen. 'Had ik 'm maar dadelijk een lussie om z'n poten geslagen!' (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

buffelkoe

(verouderd) onbeschoft, lomp persoon.

Enkele dagen later kwam het tusschen de twee vrouwen tot een hooggaanden twist en nu schold de jongere: jij buffelkoe. (Het Centrum, 26/05/1928)

buffer

(jeugdtaal) burgervrouwetje dat alsmaar in de weer is met haar eigen optrekje en spulletjes. Jaren negentig. Vermeld door Hoppenbrouwers. Herkomst onduidelijk.

buikje

(soldatentaal, Ned.-Indië) burgers, vooral dan ambtenaren.

Buikje, scheldnaam voor: burgers, vooral voor hooggeplaatste civiele ambtenaren. (J.J.M. van Dam, 'Jantje Kaas en zijn jongens,' Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, 1942-1948)

bul

lomperd. In jeugdtaal van midden twintigste eeuw ook voor politieagent. Wellicht onder invloed van het Duitse *Bulle* (stier), een slangwoord voor een smeris.

Hè, bul! maf-ie al? (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

In de knokploeg van Jaap Senf hadden zich ook grote wijzigingen voorgedaan, Senf had zijn oude garde, (waar hij vnl. zijn sukses aan te danken had) aan de kant gezet en ongeveer honderd bullen uit het Westland gehuurd, die van de hekken afdoken, over het publiek heen doken en zonder pardon iedereen in elkaar knuppelden. (Hitweek, 20/05/1966)

bulderbast, bulderhond

(verouderd) iemand die steeds vloekt en tiert. *Bulderbast* werd reeds opgetekend bij Wolff & Deken. Andere (verouderde) samenstellingen met *-bast* om een persoon aan te duiden zijn o.a. *knoeibast* (opgetekend door Boekenoogen) en *gierebast*.

... een vlegelachtige ouwe bulderbast. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Elk ogenblik kan die bulderhond uit Chicago weer naar beneden komen stuiven en als hij jou hier binnen vindt en vraagt wat je hier uitvoert, hebben we de poppen aan het dansen. (Willy van der Heide, Vreemd gespuis in een warenhuis, 1957)

bullebak

norse kerel. Vroeger een ander woord voor boze geest; bietebauw waarmee men kinderen bang maakte. Sedert het begin van de zeventiende eeuw.

Die zwarte bullebak, mismaaft van top tot teen... (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

Bang? Ik vrees niets en niemand en alleminst dien grooten, groven en leelijken bullebak. (C. de Kinder, De wonderlijke lotgevallen van Jan zonder Vrees, 1920)

bullenbijter

nors, ruw persoon; *bullebak**. Van het Engelse *bullbaiter*.

Generaal Charron leek mij 'n sympathieke, maar de rest die naast hem stond, kolonels, luitenants en majoors, bestond uit een zootje gajes, bullebijters en fanatiekelingen. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

bulletje (bloedbeuling, bloedworst)

dik persoon. Bloedworst is dikmakend voedsel terwijl *bulletje* verwijst naar een bekend kinderboek uit de vorige eeuw. Van A.M. de Jong verscheen in 1923-1924 'De wereldreis van Bulletje en Boonestaak'. Het woord werd echter al gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad 'Buiten' (oktober 1920) maar is nog ouder.

Bulletje Bloedbeuling en hij hadden koperen kranen gesneest. Bulletje was 'n komieke. (M.J. Brusse, Boefje, 1903)

Mooie handdoek heb jij, bulletje, ... (Hans Dorrestein, Alle verhalen, 1990)

buma

(jeugdtaal) (verkorting van burgermannetje) saai, burgerlijk type; iemand met een foute smaak. Jaren tachtig, vaak (maar niet altijd) pejoratief. Onder studenten kan het ook slaan op een niet-studentikoze student. Volgens de internetencyclopedie Wikipedia: 'afgestudeerde of bijna afgestudeerde die zich min of meer aan het studentenleven onttrokken heeft'. Een synoniem is: *burgo**.

'Daar heb je een "buma",' zei het nichtje en ze wees op een jongeman, waar ik op het eerste gezicht niks vreemds aan zag. 'Wat,' zei ik 'een buma?' 'Ja, een buma. Heb je daar nog nooit van gehoord?' 'Nee,' moest ik bekennen. 'Buma staat voor burgermannetje,' doceerde mijn nichtje. 'Zo noem je iemand met een foute smaak, gewoon een verkeerd type.'

(Nieuwe Revu, 29/08/1987)

Regisseur Norman Jewison (22 films in 24 jaar waaronder 'Cincinnati Kid' en 'Fiddler on the Roof') heeft samen met cameraman David Watkin ('Out of Africa') een film neergezet waar zelfs de grootste zuurpruimen vrolijk uit zullen komen, of het nu om Yups gaat of om Buma's. (Preview, maart/april 1988)

bunzing

iemand die zich zelden of nooit wast en daardoor stinkt. Een *bunzing* is een soort van marter die, wanneer hij in het nauw wordt gedreven, als verdedigingsmiddel een scherpriekend vocht afscheidt. Dit scheldwoord is vooral populair onder mariniers (zie Harmsen). De zegswijze *hij stinkt als een bunzing* komt o.a. voor bij Mollema. In Twente kent men de uitdrukking *twaalf boeren en 'n ulk (bunzing), dat zint detteen stinkers*. Het Bargoense en gewestelijke woord *bunzig* betekent 'afkerig, bang'. In de boeken van Herman de Man en Antoon Coolen komen we wel eens de uitdrukking 'ben je van mij niet bunzig?' tegen. Letterlijk zou dit betekenen: stink ik voor jou niet? Bedoeld wordt echter: ben je niet afkerig van me?

'Wilde jij die soms in je lijer, bunzing?' vroeg hij toonloos. (Jan van Daalen, *Sans rancune*, 1991)

bureaucraat

ambtenaar of kantoorclerk die alles volgens het boekje doet, alle voorschriften strikt naleeft en dus geen oog heeft voor de rechten, de gevoelens en het belang van zijn publiek; pedant.

Integendeel zijn we er dankbaar voor dat we eindelijk eens een man aan het hoofd hebben, die wat doet, die initiatief heeft en wat we het ergst vreezen is, dat die man weer vervangen zou worden door den een of anderen bureaucraat. (De Groene Amsterdammer, 24/12/1905)

bureauhengst, bureauluis, bureaustier

bureaucratische kantoorbediende. *Bureauhengst* mogelijk ontleend aan het Duits: *Bürohengst* (ook wel: *Schreibstubenhengst*).

En waar zat Lucky Boermans? Ja – bureau-luis in Londen geworden. (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

Dat betekent verdomme, dat er mensen kunnen kreperen en een heel schip naar de bliksem kan gaan, enkel omdat een stel bureau-stieren te stom en te beroerd zijn om verantwoordelijkheid op zich te nemen! (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

burgerlul, burgerpik, burgertrul, burgertrut, burgerturf, burgertut

burgerlijk, conservatief persoon. In jeugdtaal ook wel verkort tot *burgo**.

Ik wilde mijn verhaal doen, maar een verschrikkelijke burgertrut van 'n jaar of veertig zei met bitse stem: 'Gaat u op de bank zitten en wacht u tot u geroepen wordt, ja!' (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Ik had nooit verwacht dat uw moeder zich ook tot zo'n joodse burgerturf zou ontwikkelen. (Ischa Meijer, *Een rabbijn in de tropen*, 1977)

Eerlijk, Nathan, je bent mijn oom, en ik waardeer je om van alles en nog wat, maar ergens ben je een ongelooflijke burgerlul met je tamme leventje en je goede manieren. (Marcel Möring, *In Babylon*, 1997)

burgo

(jeugdtaal) burgerlijk, conservatief persoon. Sedert eind twintigste eeuw. Vgl. *buma**. Fransen noemen zo iemand een *beauf*.

butje

gek, onbenul, halve gare; slome jongen. Aanvankelijk Gronings maar thans veel ruimer verbreid (dankzij de studenten die over het land uitzwermen). In universiteitsstad Groningen bestaat nl. een Butjesstraat, genoemd naar een muntstuk van een halve stuiver (botdrager genoemd omdat er een leeuw met een toernooihelm opstaat). Begin twintigste eeuw werd in die straat een school gesticht voor diep gestoorde kinderen. Zagen de stedelingen de kinderen uit school komen, riepen ze: 'Daar heb je de butjes weer'. In 1984 voor het eerst in een woordenboek vermeld.

Schotse ruiten zijn 'stijl', een geruite broek daarentegen wordt alleen door 'butjes' (lulletjes) gedragen. (Haagse Post, 21/11/1987)

Ook is in het westen het scheldwoord 'butje' in opmars. Dat is opmerkelijk omdat het een typisch Gronings woord is: in de Butjesstraat in Groningen was vroeger een soort BLO-school gevestigd. (Elsevier, 23/07/1994)

butoor

(verouderd) ongemanierd persoon; lomperd. Eigenlijk een benaming voor de roerdomp (een moerasvogel, bekend om zijn zwaar, loeiend geluid).

't Is een butoor, die yemant krauwt, daer 't hem niet en juckt. (J. de Brune, Bankket-werk van goede gedagten. 2 dln. Middelburg, 1660)

C

canadel

kijk onder *del**.

canaille, kanalje

gemeen volk; gepeupel. De aangesprokenen worden vergeleken met dieren. Het Franse *canaille* is overgenomen uit het Italiaans, waar *canaglia* is afgeleid van *cane*: hond (Latijn: *canis*). De letterlijke betekenis is dus ‘het hondenvolk’. Napoleon bezat naar verluidt een zorgvuldig aangelegde zwarte lijst van personen die hem vijandig gezind waren. Op het titelblad had hij met eigen hand in het Italiaans en het Frans de woorden *canaglia-les canailles* geschreven. Het scheldwoord werd in ons taalgebied al opgetekend in 1572. Voltaire zou over Nederlanders gezegd hebben dat zij een volk zijn van *canards*, *canaux* en *canaille*. In het Frans bestaat er een spreekwoord: *Les voleurs et les canailles sont faits pour s’entendre*.

Men kan wel zien, dat het *canaille* aan de Academie den baas speelt – te drie uren!
(Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

‘Canaille, veepak! Ik zal je leeren eene weerlooze vrouw te mishandelen,’ schreeuwde hij.
(Willem Roda, Eli Heimans.1889)

Wat een kanalje, zei Milada vol walging. (Het Volk, 01/10/1910)

capo

maffiabaas. In het Italiaans betekent *capo* gewoon ‘chef; leider’. Het woord, dat bij ons vooral bekend is geworden dankzij de populaire televisieserie ‘De Sopranos’, kan zowat overal gebruikt worden (in het restaurant, op het werk). Toen VVD’er Hans Dijkstal zijn partijgenoot, fractievoorzitter Jozias van Aartsen, begin 2004 een *capo* noemde, bedoelde hij uiteraard iets anders. Dijkstal verwees met dit woord naar de maffia of de *cosa nostra*, waar de leider *capo di tutti capi* (hoofd der hoofden of baas der bazen) heet. Een jaar eerder zorgde de Italiaanse premier Berlusconi op de tweede dag van zijn voorzitterschap van de Europese Unie voor een ongekende rel. Tijdens een debat in het Europees Parlement noemde hij de Duitse socialist Schulz de meest geschikte kandidaat om de rol van *capo* of kampbeul te spelen in een Italiaanse film over de nazi-concentratiekampen. En in 2002 gebruikte de Amerikaanse bemiddelaar Anthony Zinni de taal van zijn land van herkomst, Italië, om Arafat te kunnen omschrijven als *capo di tutti capi*. We mogen daarom gerust stellen dat *capo* tegenwoordig een internationaal geliefd scheldwoord onder politici is geworden.

Om zijn betoog kracht bij te zetten, omschreef Dijkstal zijn opvolger Jozias van Aartsen als ‘il capo’, een term die in Hollandse oren al snel doet denken aan een louche maffiabaas.
(Vrij Nederland, 19/06/2004)

centenbak

iemand met een vooruitstekende kin. *Centenbak* in de zin van ‘mond’ dateert al van het begin van de twintigste eeuw: ‘het bleeke, flegmatische gezicht, waarvan de kin een centenbak leek’. (De Groene Amsterdammer, 19/06/1937).

Daarbij liet hij z’n onderkin wat hangen, alsof het scharnier van het kaakgewricht, na zeventig jaar trouwe dienst, de kracht miste om de onderkaak nog in de buurt van de bovenkaak te houden. Daaraan had oom Jan ook z’n bijnaam te danken: de centenbak. (Wim Kayzer, Geen dag, geen nacht, maar ook geen schemering, 1986)

Het lijkt voor ‘centenbakken’ en ‘konijnesmoelen’ de ideale oplossing na een leven van pesterijen en schaamte: een nieuw gezicht. (Elsevier, 21/05/1994)

centenbijter, centendief, centenneuker, centenpik

gierigaard; materialist. Een synoniem is *duitendief**.

‘Ik moet zooveel niet babbelen!’ mompelde hij. ‘We mogen er het spel niet voortzetten: de onderpastoor, de kromme centendief, mocht lont gerieken en mij de deur uitschuppen.’

(Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

Zo’n armzalig minimumtrekkertje van die halvecenteneuker van een Drees. (Jan Wolkers, Brandende liefde, 1981)

Is er vergeving voor de Nederlandse media die u hebben gebrandmerkt als een centenpik? (Elsevier, 09/04/1994)

chaggerijn, chagrijn, stuk chagrijn

ontevreden, zuur en zwijgzaam iemand. Ook wel *saggerijn* gespeld. In de jeugdtaal van eind twintigste eeuw noemde men zo iemand ook een *chaggo* of *sjacho**.

Zoo venijnig als jij bent! Ik begin nu pas te begrijpen, waarom jouw hospita me in een vergeten oogenblik bekend heeft, dat ze jou een stuk chagrijn vond. (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

Ach meneer Sonneberg, de humor is weg in Amsterdam. Chaggerijnen zijn ’t allemaal. (Wim Sonneveld, De gulle lach, 1971)

champetter

(in Vlaanderen) manwif; kwade vrouw. Synoniemen zijn o.a.: *virago** en *xantippe**. In Vlaanderen is *champetter* een verouderde benaming voor een veldwachter (een verkorting van het Franse *garde champêtre*).

Voor een getrouwd mensch moet het toch uit zijn met vrijers en lieven? En met zulk een champetter gelijk de mijne was er geen nood dat men uit de schreef lopen zou! (Stijn Streuvels, Het leven en de dood in den ast, 1926)

chaoot

verward persoon; warhoofd. In de jeugdtaal wordt met dit woord ook een revolutionair persoon of een anarchist aangeduid; iemand die zich gewelddadig gedraagt en chaos als levensstijl propageert. Dergelijke *chaoten* vind je bijvoorbeeld onder punkers en krakers. Het woord werd wellicht ontleend aan het Duits (*Chaot*).

... punkers kregen de slechte naam van werkschuw tuig, chaoten, vanden. (Tom ter Bogt, Opgroeien in Groenlo, 1987)

Bill Clinton als kleffe wezel, Newt Gingrich als warrige ideoloog, Kenneth Starr als geobsedeerde chaoot, Henry Hyde als pompeuze clown. (NRC Handelsblad, 31/12/1998)

chappie, sjappie

(jeugdtaal) iemand die zich niet weet te redden, zielig persoon, sukkel. Soms ook voor een eigenaardig figuur. Jaren tachtig. Wellicht van het Engelse *chap* (kerel, vent).

Zij zuipen zich liever klem. Een kakker is een grotere ‘sjappie’ dan een gabber. (Nieuwe Revu, 12/04/1995)

Allemaal chappies. D’r zitten maar een paar leuke tussen. (HP/De Tijd, 06/08/1999)

charlatan

oplichter, kwakzalver; iemand die met snoeverij zijn beroep uitoefent. Vandaar ook: windverkoper, pocher. Dit scheldwoord dateert al uit de zeventiende eeuw. Wij hebben het woord ontleend aan het Frans. In die taal werd het al in 1543 gebruikt als benaming voor een marktschreeuwer, iemand die op de markten huismiddeltjes tegen alle kwalen verkocht. Het woord is een verbastering van het

Italiaanse *ciarlatano*, op zijn beurt afgeleid van *ciarlare* (hoogdravend spreken). *Charlatan* is volgens deskundigen een samentrekking van *ciarlare* en *cerretano* (een inwoner van het stadje Cerreto bij Spoleto dat in de middeleeuwen bekend stond als de thuishaven van rondtrekkende leurders en marktkramers. Deze lui waren berucht om hun radde tong).

Dat symbolische grote werk, wou je dat gaan beschrijven, charlatan? (Harry Mulisch, Archibald Strohalm, 1951)

Ik weet wel dat ik in jullie ogen een prutser en een charlatan ben. (W.F. Hermans, Herinneringen van een engelbewaarder, 1971)

charpenshand, charpe-een-sjand

(in Joodse kringen) iemand die ergenis wekt of aanstoot geeft; schandaal. Jiddisch *charpe* betekent 'schande'. Vermeld door Beem (1967).

Wat een charpe-een-sjand... trouwt met een temeie! (Siegfried E. van Praag, Partijtje ruw geslepen, 1976)

chemokuur

(jeugdtaal) kaalkop. Syn.: *badmuts**, *biljartbal**, *coupe* avondzon*, *knikkerkop**, *kojak**.

Vieze chemokuur! (Vitesse-PSV, tegen een kale PSV-supporter)

Als ik die chemokuur te pakken had gekregen, had ik hem even flink gehoekt. (Elsevier, 22/02/1997)

chinees: rare chinees

zonderling; iemand die zich vreemd gedraagt; rare snuiter. Sedert eind negentiende eeuw. O.a. opgetekend door Molema. In 1928 verscheen het kinderboek 'Zoo'n rare Chinees' van Albert Lucasz. Zie ook *waterchinees** en *rare sausneger**.

Je laat hem dan verder onze superioriteit in het licht stellen, o.a. door Li-ung-Chang c.s. mede te delen, dat ook onze vaders, al hadden zij geen eigen haar, staarten in den nek hebben gedragen, omdat zij toch op alle manier bewijzen wilden, dat dit het teken der hoogste beschaving was, maar dat dit nu al honderd jaar geleden is, en wij zoo zijn vooruitgegaan, dat iemand, die nu nog een staart wil dragen, gebraden ratten eten of zich den buik opensnijden, bij ons een rare Chinees wordt genoemd, om hem te onderscheiden van de anderen, die in het gewone Chinees zijn hun eeretitel vinden. (De Groene Amsterdammer, 26/07/1896)

Al is de 'rare Chinees' spreekwoordelijk, raar Chineesch mag er in een wetenschappelijk tijdschrift niet staan. (Het Centrum, 01/03/1924)

Je bent een rare Chinees en geeft weer eens zooals altijd geen antwoord op mijn vraag! (Het Vaderland, 29/06/1937)

Chinees van Europa, van het Noorden

weinig vleierende benaming voor de Nederlander, een cliché dat al uit de achttiende eeuw stamt. In reisverslagen uit die periode wordt Nederland wel eens vergeleken met China: scheve poppenhuisjes, veel kanalen en het vervoer over die kanalen met trekschuiten. In de achttiende eeuw had het land ook zijn grootste economische bloei en politieke macht achter zich gelaten. Op cultureel of wetenschappelijk gebied had het ook al weinig te betekenen. Dit beeld deed veel buitenlanders aan China (een vergane grootheid) denken. Volgens het WNT wordt de Nederlander dan ook zo genoemd omwille van de vasthoudendheid aan het oude en verouderde. Eigenaardig is wel dat in de Verenigde Staten en Australië *the Chinese of Europe* een heel andere betekenis had. Daar was het eind negentiende, begin twintigste eeuw een schimpnaam voor Italianen.

Een vurig zwart ros – voor eene ar gespannen, welke wij hopen, dat weldra door den eigenaar zal worden verbrand, opdat zij niet den laster voedsel geve, dat wij de Chinezen van Europa zijn, in lust voor het baroque, het gedrogtelijke, het misgeboortige. (E.J. Potgieter, *De werken van Potgieter*, 1841)

Wij Hollanders behooren op te houden met kortzichtig, eng van opvatting, preutsch te zijn. Wij worden dan ook genoemd de Chinezen van Europa, niet alleen om onze enge begrippen en gehechtheid aan het oude, maar ook onze sjaggelgeest, kruidenierspolitiek, onze lichtschuwendheid. (De Groene Amsterdammer, 09/09/1906)

Want de Hollander zou geen ‘Chinees van het Noorden’ genoemd worden als hij de oprukkende internationale vreethonger niet zou stillen en uitbuiten. (Jan Cremer, *Logboek*, 1978)

chink

(Eng.) Chinees. Nederlandse synoniemen zijn o.a. *rijstepikker** en *spleetoog**.

Als er echter termen als ‘chinken’ en ‘rijstepikkers’ worden gebruikt, is dat flauwekul. (Ben Borgart, *Buiten schot*, 1975)

chocodipper, chocoprins

(jeugdtaal) homoseksueel. Sedert de jaren tachtig. Vermeld door Gillissen & Olden. *Chocodip* is een erg informele term voor ‘anale liefde’. *Chocoprins* verwijst naar een chocoladekoekje. Dit laatste scheldwoord werd ook opgenomen in de grote Van Dale.

chocoladehoer, chocolademädchen, chocoladesnol

vrouw die geen beroepsprostitutie is, die het enkel doet voor de lol.

... een syf zag je niet meer, en gonorrhoe alleen bij chocoladesnolletjes, die zich toch niet lieten behandelen. (Simon Vestdijk, *De dokter en het lichte meisje*, 1979)

In de Vlaamse soldatentaal (Eerste Wereldoorlog) bestond de term ‘Chocolademädchen’: na de oorlog gebruikt door de Belgische soldaten in bezet Duitsland en overgenomen uit het Duits, voor een meisje dat zich met chocolade liet verleiden tot geslachtsgemeenschap. (Tony R. De Bruyne, *Soldatentaal 1914-1918*, uitg. 1994)

chocoladeridder

homoseksueel. Vgl. Engels slang *chocolate bandit*. Frans: *chevalier de la rosette*.

... op een gegeven moment had iemand hem zelfs uitgescholden voor chocoladeridder. (Rijk de Gooijer en Eelke de Jong, *The Best of Koos Tak*, 1988)

Nee, een ‘valse nicht’ is niet een gemankeerde chocoladeridder die voor het oog van de wereld op vrouwen jaagt. (Theo van Gogh, *Er gebeurt nooit iets*, 1993)

Zijn jullie misschien homo? Geeft niet, hoor, zelf ben ik ook een chocoladeridder, zodat ik dit soort grapjes best mag maken. (NRC Handelsblad, 15/12/1995)

chocotunnelracer

een van de vele scheldwoorden voor een homoseksueel. Vermeld door de Jong en Prins. Weinig frequent. Zinspeling op anale seks. Vgl. *aambeienschoffelaar**; *chocoladeridder**; *reetridder**.

cholerakikker

(jeugdtaal) domoor. Sedert eind twintigste eeuw. Gesignaleerd door Laps en Hofkamp & Westerman.

christenhond

(soms voorafgegaan door *schurftige*) minachtende benaming voor een christen. Dit scheldwoord heeft de afgelopen jaren voor heel wat beroering gezorgd. Zo werd Parool-columnist Theodor Holman in 1995 net niet veroordeeld voor zijn uitspraak dat 'iedere christenhond een misdadiger is.' En in 'Het ironische van de ironie' noemde Harry Mulisch zijn collega Gerard Reve een *christenhond*. Het Meldpunt Discriminatie Amsterdam vroeg in 2000 het openbaar ministerie om een *de Volkskrant*-column van Jan Blokker te bekijken op beledigende teksten. Eerder had het meldpunt een klacht ontvangen over de columnist. Die had geschreven dat Aad van den Heuvel 'hetzelfde type christenhondenhoofd' had als Aart Zeeman. De klager vond die zinsnede beledigend voor alle christenen. In 1998 beklagde hij zich al over uitlatingen van Paul de Leeuw, die ook het woord *christenhond* gebruikte. De Leeuw bood toen zijn excuses aan en nodigde de klager uit in zijn uitzending. Oorspronkelijk is dit scheldwoord de naam die door de mohammedanen aan de christenen werd gegeven. Het gaat om een leenvertaling uit het Turks. In de islamitische leer is de hond zo onrein als het varken. Subtiel kwetsen kan ook. De in 2004 vermoorde cineast en columnist Theo van Gogh liet zich ooit door een allochtone tv-zender interviewen met zijn hond op zijn buik. Wat op het eerste gezicht onschuldig leek, was bedoeld als een provocatie. Een niet-Mohammedaan of *christenhond* wordt door de Turken een *giour* genoemd. Het woord komt van de Perzen, die een aanhanger van Zoroaster, een vuuraanbidder, een *giour* noemden. Samenstellingen met -hond slaan doorgaans op slechte mannen, zie bijvoorbeeld *bloedhond** en *helhond**. Vgl. de Franse argotterm *halouf* (van het Arabische woord voor varken), dat in dezelfde zin wordt gebruikt.

'Koppige christenhond,' riep nu de Moor, 'weet gij dan niet, dat ik uw heele schip met lading en al nemen, en jou en je volk als slaven verkoopen kan, als gij mij blijft weigeren dat laken voor den prijs, dien ik u bied af te staan?' (Pieter Louwerse, Vlissingen Michiel.1880)

Hond als scheldwoord en belediging. Zoals Christenhond bijvoorbeeld. (Vincent Mahieu, Tjies, 1958)

'Gore christenhond,' zei Phileine toen ze dit hoorde. (Ronald Giphart, Ik omhels je met duizend armen, 2000)

cijferkonijn, cijferneuker

boekhouder; iemand met overdreven aandacht voor cijfers. Vgl. *ijskonijn**.

Door zijn fenomenale kennis kan hij zich meten met de cijferkonijnen Lubbers en De Vries. (de Volkskrant, 26/06/1993)

Als ondernemer ben ik al een tijdje op zoek naar een cijferneuker, excusez le mot. Liefst een boekhouder die zich net als Stern niet strikt beperkt tot het werk waar hij voor is aangesteld. (Vrij Nederland, 09/04/1994)

citroendraaier

(Bargoens) gebochelde. Vermeld door Henke en Van Bolhuis.

citroentje

(Leiden) onnozel meisje; *doetje**.

Citroentje. Een heel goedmoedig, bijna lief scheldwoordje, zo teder dat het bijna geen scheldwoord meer is, is citroentje voor 'een onnozel meisje', een 'doetje'. Die betekenis is gemakkelijk te verklaren. Een citroen heeft een groen uiterlijk en een groentje is iemand die onervaren is, van toeten noch blazen weet. Een onnozelaar, zoals onze Vlaamse vrienden dat noemen. Die citroentjes zijn over het algemeen ook een beetje saai en als zo'n saai iemand een man is, dan noemen we hem in Leiden een droogeter, in vroeger tijden ook wel een droogaard geheten. (Hans Heestermans in Leidsch Dagblad, 31/01/2003)

cittadel

(in de jaren negentig) meisje dat op een bromfiets van het model Citta rijdt. Zie ook *del**.

De Amsterdamse politie liet de krant weten dat 'die jongens op die dingen een hoop ellende veroorzaken'. Maar het zijn niet alleen jongens. Bij meisjes is het model Citta populair. De krant laat Angela (17) aan het woord: 'Meisjes die daarop rijden, worden Cittadellen genoemd. Ze dragen lang, geblondeerd haar en een kuil. Dus als je een helm opdoet, komt je haar in de war.' (Vrij Nederland, 15/07/1995)

clown

iemand die zich belachelijk gedraagt; *hansworst**; *boerenkinkel**; *paljas**. Eigenlijk: de spraakmaker in het circus, de kermis en het variété. Volgens Van Dale sedert ca. 1847. De herkomst is onzeker. Sommige lexicografen denken aan het Latijnse woord *colonus* (boer).

't Is net een clown! zei er een en anderen vonden hem een hansworst, een pias, een Jan Klaassen. (A.C.C. de Vletter, Paljas, 1902)

Zouden die twee clowns, Van Agt en Wiegel, ooit wel eens een blik op zichzelf hebben geslagen? (NRC Handelsblad, 27/11/1999)

cochon

Frans voor varken: iemand die in zijn gedrag of handelwijze gelijkenis vertoont met dit dier.

Er komt daar een officierken, een kop kleiner dan gijzelf, en dat u cochon! alhier en sacré paysan! aldaar verwijt. (V. Loveling, Een dure Eed, 1891)

'Cochon' hoorde Johan den kolonel onder zijn favorites schelden. (Jac. Van Looy, Gekken, 1892)

collaborateur

(sedert Tweede Wereldoorlog) iemand die samenwerkte met de vijand; verrader. Tevoren had het de neutrale betekenis van 'medewerker'. De Vlaamse term was *collabo*, een afkorting overgenomen van de Fransen (de schrijver Céline gebruikte het wel eens). Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd een collaborateur ook wel een *moffenknecht* genoemd.

Scherp analyseert hij vervolgens de politiek dergenen die men in het buitenland 'collaborateurs' noemt en in het binnenland 'nationale revolutionairen'. (Het Vaderland, 08/12/1942)

Dat rijke varken van een L., die op de zwarte lijst staat als collaborateur. (Willy Corsari, Die van ons, 1945)

collegehengst

(studententaal) overdreven ijverig student. Vroeger vaak in de schrijfwijze *collegiehengst* aangetroffen. Het werkwoord *hengsten* betekent 'al zijn tijd aan de studie wijden'. Vgl. *bureauhengst*.

Toe! Zeg jij het eens, jij bent toch zo'n collegehengst. (Klikspaan, Studentenleven, 1844)
De praktijk is, dat een deel der studenten den college-hengst in optima forma vertoont, een ander deel er nooit komt. (Het Vaderland, 13/01/1921)

coloradokever

(tijdens Tweede Wereldoorlog) Franse scheldnaam (*doryphore*) voor de Duitse soldaat. In Vlaanderen ook voor een lid van de Vrijwillige Arbeidsdienst (zie De Graef). Zinspeling op het zich snel vermenigvuldigen van deze schadelijke insecten; ook op de vernietigende werking van deze beestjes, die alles kaal vreten.

communist

voorstander van het communisme en vandaar ook: aanhanger van een uiterst linkse partij. Vooral tijdens de koude oorlog een scheldwoord voor een politieke tegenstander.

Vuile parasiet, wel slapen in 'n klooster als je nergens anders terecht kunt, hè? Daar zijn wij dan wel goed voor. Parasiet! Communist! (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

communistenvreter

(vaak voorafgegaan door *rabi*) iemand die communisten heel erg haat. Vgl. *papenvreter**.

Mussolini is pro-Russisch, wat van zulk een communistenvreter heel wonderlijk zou zijn, als er niet iets van handel tusschen zat, en anti-Turksch, hetgeen met eilanden in verband staat. (Het Centrum, 29/11/1922)

... een zoo Holle-Bolle-Gijs-achtige communisten-vreter als De Kérillis. (De Groene Amsterdammer, 04/12/1937)

computeranalfabeet

volslagen leek op het gebied van informatica. Wie geen computer bezit en geen toegang heeft tot het internet wordt tegenwoordig beschouwd als een *proleet**. Syn.: *digibeet**.

In de Verenigde Staten, waar de informatie-technologie al veel eerder op grote schaal is ingevoerd, blijkt nu tachtig procent van de 'computer-analfabeten' van het vrouwelijk geslacht. (de Volkskrant, 03/01/1987)

computerneut

smalend voor een computerdeskundige.

We waren vaak te gast op het Cannes van die bedrijfstak, waarbij de roede ons niet bespaard bleef, en onder het hoofdje wetenschap legde een computerneut de toetsige virtuele vreugde uit van de bij hem te bestellen zichtbare, en in meer opzichten schokkende beelden van een herdershond met vrouw. (Vrij Nederland, 15/10/1994)

coquette

(verouderd) behaagzieke, mondaine vrouw; koket meisje. Dateert uit de achttiende eeuw. *Coquette* is het verkleinwoord van *coq* (haan), een dier dat de eigenschap heeft erg fier te zijn.

Deeze Dame was eene bejaarde Coquette, en wy leefden in den groten smaak. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

corpsbal, corpspik

onaangenaam (mannelijk) corpslid die bekakt praat, zich rumoerig gedraagt, doorgaans niet in politiek is geïnteresseerd en stereotiep corporaal gedrag vertoont. De term slaat op een ouderejaars, die binnen het corps meer rechten heeft dan de jongere leden. Tegenwoordig vaak verkort tot *bal**.

Daarmee hangt samen het bezigen van woorden, die voor het maatschappelijk verkeer taboe zijn, die hij leert in de groentijd, wanneer hij in het verenigingsleven, in de ‘groep’ wordt opgenomen; metaforen uit het orale en anale stadium: ‘fluim’; ‘populaire drol’; ‘uit zijn boord - , van de sokken lullen’; ‘lullekoek’; ‘corpsspik’ e.a. ad libitum. (Studenten van haver tot gort, 1957)

Ik herinner me ook een Jan, die in ’48 op de soos van het VU-corps alle rolspelende ‘corpsspikken’ die hem hadden binnengehaald om ’n goeie grap te beleven, in een mum van tijd tot collectief schateren bracht – en tot zwijgen. (Haagse Post, 06/09/1986)

corry

(jeugdtaal) onbenullig, dom meisje. Jaren tachtig. Vgl. *anita**.

Een meisje kan een ‘vrouwetje’ heten, een ‘kip’ of ‘kipje’, maar ook ‘miepje’ of, als het een beetje een tutje is, een ‘corry’. (Jan Kuitenbrouwer, Turbotaal. Van Socio-babble tot yuppie-speak, 1987)

couch potato

(Eng.) iemand die de godganse dag op een sofa voor de televisie zit en aan cocooning doet (het doorbrengen van de vrije tijd in huiselijke kring); televisiejunk; iemand die op een passieve manier televisiebeelden consumeert. Hij of zij ligt languit op de sofa, bierblikjes en junkfood binnen handbereik, desnoods bereid om naar het testbeeld te staren. De aardappel is hier een symbool van de lethargie. In Amerika noemt men dit soort verslaafden ook wel *sofa-spuds*. Een oudere benaming *couch beetle* heeft nooit ingang gevonden. De term *couch potato* werd volgens de US Trade Mark Registration voor het eerst gebruikt op 15 juli 1976. Het zou om een uitvindsel gaan van de cartoonist Robert Armstrong, die reclame maakt voor ‘couch potatopoppen en -spelletjes’. Hij richtte zelfs een club op om zijn filosofie te kunnen verspreiden. In Amerika raakte het woord pas bekend in december 1980 toen een popgroep met de naam ‘the All-City Waitress Band and the World-Famous Couch Potatoes’ opdook in een officieel rapport uit Pasadena (Californië). Een paar maanden later werd in een sportverslag in The New York Times een eerste poging gedaan om het begrip te omschrijven. Een populaire etymologie die later opdook was die van de aardappel als ‘een knol met veel ogen’. Er verscheen zelfs een ‘Official Couch Potato Handbook’, waarin o.a. sprake was van *Mash Potatoes* (kijkers die verslaafd zijn aan gesofisticeerde situatiekomedies) en *Spec-Taters* (bierzuipende kijkers die naar voetbalwedstrijden kijken tot ze in slaap vallen). Het woord leende zich uiteraard tot allerlei woordspelingen. In 1985 werd een damesvereniging opgericht onder de naam *Couch Tomatoes*. Rond 1986 raakte het woord volledig ingeburgerd in het Amerikaans-Engelse taalgebruik. Vgl. *videoot**. Een computerverslaafde wordt tegenwoordig een *mouse potato* genoemd.

Ze bestaan echt: de televisieverslaafden, die geen hoger genot kennen dan het onafgebroken televisiekijken, liefst naar meerdere toestellen tegelijk. Dag en nacht zitten ze op de bank, zich voedend met junkfood dat zich onder handbereik bevindt. De couch potatoes dragen hun versierselen met trots en laten zich door niets, zelfs niet door sex, van hun geloofsbeoefening afbrengen. (Vinyl, januari 1988)

Het zijn geen ‘couch potatoes’, ze gebruiken TV niet als behang en zijn dus ook minder snel te vangen. (HP/De Tijd, 22/10/1993)

coupe avondzon (coupe hongerwinter, coupe zure regen)

(jeugdtaal, spottend) kaalhoofdig persoon. Hoppenbrouwers vermeldt een aantal varianten met ‘coupe’. Dit is een kappersterm voor haarsnit. Kapsels komen blijkbaar in allerlei combinaties voor. Zo staat een *coupe chaostheorie* voor een erg verward kapsel; een *coupe ravage, tegenwind* of

windkracht tien voor een wild kapsel. Een *coupe vinger-in-het-stopcontact* wordt gebruikt m.b.t. wild overeindstaand haar.

cowboy

1) (onder wielrenners) sprinter die in de finale op een brute manier de anderen voorbijgaat; een renner die niets en niemand ontziet (vooral in de gevaarlijke massasprints), slordig tekeergaat in 'waaiers'; een waaghals; wegpiraat onder de renners. Greg Lemond kreeg als bijnaam 'De cowboy'.

Van Berkel, die cowboy, die kan absoluut niet sturen en het kan hem niet schelen ook. (Tim Krabbé, 43 wielerverhalen, 1984)

De Amerikanen bleken in de wielerronde van Zwitserland toch iets betere 'cowboys' dan de renners van de formatie-Post. (NRC Handelsblad, 26/06/1987)

2) knoeier, iemand die zijn vak op een onverantwoorde manier uitoefent. Eigenlijk: het Engelse woord voor 'koejongen': een paardrijdende veedrijver in het (midden)westen van de Verenigde Staten. Hij staat vaak model voor het ideale mannentype, zoals ons dat werd voorgeschoteld in talrijke Amerikaanse films die zich afspelen in het Wilde Westen. Het woord kreeg de laatste decennia een spottend-ironische ondertoon. Niet zelden wordt er een onbehouwen, provocerende en agressieve opschepper mee aangeduid. Oud-president Ronald Reagan werd door zijn tegenstanders doorgaans afgeschilderd als een *celluloid cowboy*.

Leer ze me kennen, de pluggers. Cowboys van het vinyl zijn het. Airplay is alles. (Henk Spaan, Kermis op de dam, 1983)

De cowboys mogen binnenkort inpakken: er komt een shake-out waarna alleen professionele providers overeind zullen blijven. (Computer Magazine, februari 1997)

Amerikaanse 'cowboys' en Britse 'Tommies' houden er in Irak zo hun eigen werkwijze op na. Over en weer klinken steeds vaker geluiden van onbegrip. Dat is ook merkbaar wanneer het gaat om het naoorlogse Irak. (De Groene Amsterdammer, 12/04/2003)

crapuul

onbeschaafd persoon; gemeen iemand. Vaak ook als meervoudsvorm voor gespuis; gepeupel; uitschot. Komt van het Franse *crapule*, dat is overgenomen uit het Latijn, waar *crapula* roes, 'brasserij' betekent. In de (communistische) oproep die kort voor de Februaristaking in 1941 in Amsterdam verspreid werd, om te protesteren tegen de Jodenvervolgingen, komt de spelling *scrapuul* voor: 'Hier was het uitschot en het "scrapuul" van het Duitse volk aan het werk.'

Ze schijnen nogal lastig te zijn geweest, want nog altijd noemt men in Amsterdam het minste soort van mensen, het 'crapule' of 'valderappes'; vee van de richel. (De Groene Amsterdammer, 09/08/1914)

Je bent al net zo doortrapt als het krapuul waar je bij thuis hoort, boef!! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Gerard, dat onbehouwen stuk crapuul. (W.F. Hermans, Uit talloos veel miljoenen, 1981)

creep

(Eng., vnl. jeugdtaal) enge, akelige vent. Syn.: *griezel**. In turbotaal wordt het *creepo*.

En zeg tegen die 'creepo's' dat ik iets besmettelijks heb. (Jan Kuitenbrouwer, Turbotaal. Van Socio-babble tot yuppie-speak, 1987)

Weet je wie dat is daar, die creep? (Mensje van Keulen, De gelukkige, 2001)

En de blanke Nederlander Sander (Micha Hulshof) is een creep die naar beneden trapt en naar boven likt. (Het Parool, 07/09/2005)

cretin

(Frans) idioot, ezel.

Het schynt dat ik 'n botterik by-uitnemendheid ben, en wel zóó, dat men my als 'n Zoïlus, als 'n Midas, als 'n cretin, als 'n ezel in 't eind, gebruiken kan tot tegenhanger om de wysheid van anderen te doen uitkomen. (Multatuli, *Ideën*, 1877)

Wie met open mond slaapt of rondloopt wordt uiteindelijk afschrikwekkender dan de hyena of de aap. Zijn hersenen en zijn stem worden aangetast. Wie zich niet vastbesloten voorneemt te kiezen – zijn mond dicht of het graf – wordt een crétin, een debiel. (Gerrit Komrij, *Verzonken boeken*, 1986)

cultuurbarbaar, cultuurnozem

iemand die totaal geen belangstelling heeft voor cultuur. Zie ook *nozem**.

... het rancuneus argument van een cultuur-barbaar, die zich erover ergert dat het leven waarden kent, die hij niet waard is. (De Groene Amsterdammer, 21/10/1939)

Zie je het dan niet, cultuurbarbaar: Jezus is in veiligheid. (Harry Boting, *Wie geeft me jatmous?* 1965)

cup

(Amsterdam, studententaal) iemand met flaporen. Vermeld door Gillissen & Olden. Leo Beenhakker verrijkte het voetbaljargon met gevleugelde uitdrukkingen als de *patatgeneratie* en *die cup met die grote oren*. Misschien leverde die laatste uitdrukking inspiratie tot het scheldwoord.

D**daab, daap**

saai of dwaas iemand. (Utrechtse) studenten gebruiken het als schimpnaam voor iemand die geen lid is van het corps, een *knor**. Verwantschap met het gewestelijke woord ‘daaps’ (gek)?

Die daap van een Herve begint te rijden en is dan amper bij te benen. (Algemeen Dagblad, 17/07/2000)

daashoofd

onnozel, suf iemand. Van *daas*, een bijvorm van dwaas. Reeds bij Henke.

De oude heer March is een daashoofd, die psychologische romans schrijft en, daar het veel gemakkelijker en aangenamer is om edelmoedig te zijn, dan om helder te denken en desnoods hard te zijn, van edelmoed overvloedt. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 19/05/1922)

Kijk uit, sproetig daashoofd! (Willy van der Heide, Kabaal om een varkensleren koffer, 1953)

dagdief

iemand die tijdens het werk luiert. Een kluchtspel uit 1684 had als titel ‘De dagdief’.

Wel, ge hebt niets gedaan; maar ge zijt een leëgganger, een dagdief! Wat kan ik met zulken knecht verrigten? (Eugeen Zetternam, Mijnheer Luchtervelde, 1848)

dakduif

(jeugdtaal) (meestal voorafgegaan door *kale*) iemand met erg kort haar. Een *rooie dakduif* is iemand met rood haar. *Schele dakduif* is een scheldwoord voor iemand die scheel is. Zo zijn er wellicht nog variaties op hetzelfde thema. Sedert de jaren tachtig.

Het kan niet anders, weten ze, of die ouwe dakduif die hun chef is, raakt het plafond van zijn midlifecrisis nu echt. (de Volkskrant, 01/02/2002)

dakgoot

(jeugdtaal) iemand met lang nekhaar. Jaren negentig. Vermeld door Hoppenbrouwers. Zie ook *matje**.

dakhaas

(meestal voorafgegaan door *achterlijke*) onbenullig of laf persoon. Vroeger ook: inbreker.

Intussen groeit een generatie tv-kijkers op die denkt dat het zo hoort. Dat ‘luilebol’ en ‘achterlijke dakhaas’ alledaagse omgangstaal zijn. (HP/De Tijd, 13/01/2006)

dallesdekker, dallesjager

(Bargoens, verouderd) armoedzaaier. Eigenlijk: een spottende term voor een grote, nieuwe jas die over oude, armoedige kleren wordt aangetrokken (in toneelkringen van de negentiende eeuw eveneens ‘een kledingstuk, dat bij gebrek aan een ander voor allerlei gelegenheden gebruikt wordt’). Duitsers spreken over een *Dallesbruder*. Een *baron van dalleshausen* noemde men vroeger spottend een grootdoener die niets bezat. *Dalles* is ontleend aan het Jiddisch, waar het dezelfde betekenis, nl. ‘armoede’ heeft. *Dalles hebben* of *in de dalles zitten* betekent ‘aan lagerwal geraakt zijn’. Het scheldwoord komt reeds voor bij Henke.

Een dallesjager van niks. (Israël Querido, De Jordaan, 1912-1925)

Wellicht denkt u: die ouwe dallesdekker heeft niets in de smiezen, die kunnen we wel besjoemelen. Blinde Maupie! (Wim de Bie, Schoftentuig, 1988)

damslaper

(in 1969 en later) minachtende benaming voor een jongere die de nacht doorbracht op de Dam in Amsterdam; vandaar ook voor een verwaarloosd, slonzig type. Het damslapen werd in 1970 verboden, waarna er hevige rellen uitbraken. De mariniers werden ingezet om het *langharig** *werkschuw tuig* van het Nationaal Monument te verjagen.

En al die luizenbollen die hier rondlopen en die zichzelf verplegers noemen. Weet je wat dat zijn? Dat zijn damslapers. (Jan Arends, Keefman, 1975)

darm

(Leiden) lomperd of sufferd. Als scheldwoord thans nog bekend bij de leerlingen van het Leidse Da Vinci-College.

Ze had dien darm wel an kenne vliege. (Henri Hartog, Sjofelen, 1904)

Wat een darm. (aantekening van Beets, 1936)

darm: holle darm

negentiende-eeuws scheldwoord voor een gulzigaard. Van zo iemand zei men destijds ook dat hij of zij een *doorgaande darm* had. De honger is zo groot dat hij of zij niet te verzadigen is. Vermeld door Calisch.

darmklimmer, darmtoerist

homoseksueel. De term blijkt erg populair op jongerensites op internet. Joustra haalt de Flikkeragenda van 1980 aan. Vgl. Duits slang: *Darmkitzler*, *Darmreiniger*, *Darmputzer*.

Darmklimmer, homosexueel. (Geïllustreerde Encyclopedie van de Sexualiteit. Ned. vertaling van *The Visual Dictionary of Sex*, 1977-1980)

Van Gogh schreef een column over Johan Nijenhuis, die in de montage zijn filmpje Vlinder zou hebben verknald. Hij noemde Nijenhuis 'een liefdeloze rat' en 'een darmtoerist uit de Achterhoek'. (Het Parool, 03/04/2004)

debiel

iemand met een laag IQ; achterlijk persoon; stommeling; sufferd. In de jeugdtaal van de jaren negentig vaak afgekort tot *debie* of *biel**. In turbotaal ook wel: *debillo* (zie Hoppenbrouwers).

Wat, denkt hij, ze ziet er uit als een debiel (de droom wordt niet uitverteld, Reineke komt binnen – wij wachtten op haar, waren teruggescooterd uit Haarlem, een krankzinnige ervaring). (Simon Vinkenoog, *Liefde. Zeventig dagen op ooghoogte*, 1965)

Jij lelijke stinkende neurotische debiel! (Herman Brusselmans, *Guggenheimer wast witter*, 2000)

Deen: lompe (norse) Deen

(verouderd) lomperik of nors persoon. In de zeventiende eeuw zei men ook wel eens een *Deen van een vent*. Vermeld door Roback.

Een meysjen reene (sprack) Tot een Vryer, wiens by-zijn haer verdroot, Ick wou ghy over ses mijlen stondt, ghy Deene. (R. Visscher, *Brabbelingh*. 1669)

dekhengst

iemand die seksueel erg actief is; geile, viriele, oversekste man. In de zeventiende-eeuwse klucht 'Door-trapte Meelis' van W.D. Hooft (1594-1658) is sprake van een *loutre dach-heynst*: een flinke dekhengst, waarbij we te maken hebben met een woordspeling: nacht versus 'dach' en merrie versus 'hengst'. *Dach* betekende in vroeger eeuwen ook dolk. *Dekken* is een platte term voor

copuleren, paren (aanvankelijk enkel gezegd van dieren, later ook van personen). In marineslang betekent het woord 'bootsman' (zie Harmsen) terwijl havenarbeiders het kennen als spottende benaming voor een 'stuurman op een sleepboot' (Van Dale). Eind jaren tachtig gebruikten Twentse scholieren *dekhengst* als scheldwoord voor iemand met dom en ruw gedrag. Zie verder nog *boeren(kar)hengst**.

... een van die oudtestamentische dekhengsten die zijn vrouw weer bekend had, zodat ze hem een kind baarde. (Jan Wolkers, Terug naar Oegstgeest, 1965)

Volgens Clinton is het tijdperk van de watjes voorbij en het tijdperk van de dekhengsten aangebroken. (Elsevier, 03/10/1998)

del

ordinaire, slechte of slonzige vrouw, *slet**. In het Middelnederlands had het woord al de betekenis 'hoer'. Tegenwoordig vooral populair in jeugdtaal. Verouderd of minder frequent voorkomend is *smeerdel*. Tijdens de Tweede Wereldoorlog noemde men een meisje dat na de bevrijding een relatie aanging met een Canadese soldaat smalend een *canadel*. Het woord is een samentrekking van het woord 'Canadees' met het scheldwoord *del*. In het wielermilieu worden 'groupies' (meisjes die de renners adoreren en hen overal volgen) voor *dérailleurdellen* uitgescholden. In het homojargon bestaat er een werkwoord *dellen*: nuchter gedrag tentoonspreiden. Zie ook nog *cittadel**.

Wat die d'r man had uitgevoerd met die flodder van twee-hoog achter, dat gemeene del, dat altijd in d'r borstrok liep!... hoe dat wijf van driehoog d'r kind rammelde... (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

Zij, de Zeedijk- en andere dellen daarentegen waren alleen afgericht op 't doen van een 'jovene slag'. (Israël Querido, De Jordaan, 1914)

Op de tv danste bij dat lied een achtentwintigjarige del van een uitzendbureau de horlepiep. (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

dellebel

variant op *del**.

De wereld schijnt plotsklaps gevuld met dellebellen, die hun lieve, zorgzame man laten stikken. (Penthouse, november 1990)

deskundoloog; doctor in de deskundologie

(spottend) iemand die zich uit geeft voor deskundige; pseudo-expert.

Doktor in de deskundologie. (Arie B. Hiddema, Kif Kif, 1973)

Dat je in Amerika met deskundologen wordt doodgegooid, heeft natuurlijk alles te maken met het feit dat die shows volmoeten. (Nieuwe Revu, 05/05/1993)

deup

(jeugdtaal) dom persoon. Verbastering van het Engelse *dope?* Ook voorwerpen kunnen *deup* zijn. Gelezen op internet: 'Camera's zijn deup; die poppetjes zijn deup.'

Hoe is-ie in de klas? moet die deup een beugel? och god jongen... laat 'm z'n scheve bekkie maar houden. (Wim Kayzer, Onfatsoenlijke herinneringen, 1988)

deur

(jeugdtaal) onhandig persoon. Sedert de jaren tachtig en negentig.

Zijn brommer is altijd stuk. Dat kun je ook verwachten bij zo'n deur. (Marc Hofkamp & Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

deurmat

promiscue vrouw. Vgl. *afgelikte* boterham; afgereden* fiets*.

Mannen voelen eerder gêne als hun vrouw vroeger een deurmat, een afgelikte boterham, of zoals wij dat zeiden, een gemeentefiets was. (HP/De Tijd, 18/07/1997)

didong

(soldatentaal, Ned-Indië) Fransman. Een verbastering van het Franse *dis donc*. Opgetekend rond 1890. Een *Stengan didong* was dan weer beledigend voor een Belg. Het Maleise woord *stengan* betekent 'half'. Dit schimpwoord ontstond eveneens rond 1890.

Didong, scheldnaam voor: Fransman. (Uit: *Dis-donc*.) 1890. Volgens den reiziger Fortune in zijn werk 'Two visits to the Tea Countries' noemde men op Java de Fransen 'orang deedong'. Maar op Java noemde men ze 'orang prantsjies'. Zie S. Kalf. *Nieuwe Taalgids*, 1920, p. 93. (J.J.M. van Dam, 'Jantje Kaas en zijn jongens,' *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde*, 1942-1948)

Didong: Frans (de taal), Fransman, van Franse afkomst zijn. Ook werd wel gebruikt: prantsjies. Didong is afgeleid van het Franse *dis-donc*, vertel eens, zeg toch. Men zegt dat een Franse apotheker zijn djongos steeds om uitleg vroeg wanneer hij een Maleis woord niet kende: 'Dis-donc, wat betekent...' (Zeg eens, wat betekent...) (Richard Cress, *Petjoh. Woorden en wetenswaardigheden uit het Indische verleden*, 1998)

dienstklopper

strengere meerdere; dienstdoener die erover waakt dat de voorschriften te allen tijde worden nageleefd; iemand die overdreven ijverig is. Reeds bij De Beer en Laurillard (1899). In het Duits gebruikt men hiervoor de termen: *Dienstbeiszer, Dienstbüffel, Dienstfuchs*, maar ook: *Kommisshengst*.

Een eerste stuurman, een nurksche nijldige dienstklopper. (Het Volk, 08/05/1914)

Ze vinden mekaar onverdraaglijk, zitten te vitten, beledigen mekaar, schelden mekaar uit voor dienstklopper en koekebakker. (A.M. de Jong, *Notities van een landstormman*, 1917)

Die majoor Henkemans, die bloedlijer, die donderhond, die kouwe dienstklopper, voor wie je geen mens was. (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

diepduiker

(Bargoens, verouderd) vrouwengek.

Hij is altijd een diepduiker, een liefhebber van vrouwen geweest, maar nooit heeft-ie zich willen verlagen een vrouw voor hem te laten werken. (Het Leven, 12/01/1929)

diepvrieskip

iemand zonder charisma; kil persoon. Paul de Leeuw had ooit een liedje met als titel 'Diepvrieskip'. Daaruit volgende regels: 'Ik zie je niet als minnaar. Maar als scharreldiepvrieskip die nooit ontdooit.' Vgl. *ijskoningin**; *ijskonijn**; *koelkast**.

De volgende eeuw hoeft voor premier Kok niet meer zo. Ad – Blair – Melkert staat klaar om hem op te volgen. Slechts een kwestie van zich handhaven en aftellen. Met het charisma van een diepvrieskip. (De Groene Amsterdammer, 14/07/1999)

Daar komt verandering in wanneer ze met het dochttertje van haar verongelukte zus wordt opgescheept en zich de attenties van een warmbloedige Italiaanse collega moet laten welgevalen. Zal de diepvrieskip toch nog ontdoeien? (Nieuwe Revu, 18/12/2002)

dierage

lelijke, boosaardige vrouw. Betekent letterlijk 'gedierte'. Soms ook van zaken, bijv. 'wat een dierage van een jurk': wat een lelijke jurk. Woorden eindigend op *-age* (zoals dierage en bibberage)

komen bijna niet meer voor in de Nederlandse taal. Ze werden vaak spottend gevormd en hebben een informeel karakter. Ook wel gespeld (naar de uitspraak) als *dierazie*. Volgens Endt (1974) een scheldwoord van en voor vrouwen.

Wie weet, jongen, welk een klungel van een dierage je nog krijgt. (E. Bekker, Wed. Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend. 8 dln. 1784-1785)

Dat's geen spek voor jou bek, dierage. (De Groene Amsterdammer, 09/03/1890)

Wat 'n onuitstaanbaar dierage, om an de juffrouw te klikken dat ze d'r mouw dichtgenaaid hadden. (S. Falkland, Schetsen, 1904-1915)

digibeet

iemand die totaal ondeskundig is op gebied van computers; *computeranalfabeet**. Samenstelling van het woord *digi* (afkorting van digitaal) en *beet*, zoals in analfabeet. De term werd bedacht door Maurice De Hond, auteur van het boek 'Met de snelheid van het licht', tevens opiniepeiler en ondernemer. Tegenover de *digibeet* staat de *geek*, de computerdeskundige. Zie ook *analfabeet**.

Toch lijkt het concern niet van zins de elektronische snelweg links te laten liggen. Van Vliet wordt opgevolgd door zijn makker, de opiniepeiler Maurice de Hond, die Van Vliets indeling van de samenleving in 'digikids' en 'digibeten' deelt. (Elsevier, 29/07/1995)

digo

(Antwerpen) valsaard, een onoprecht iemand. Herkomst onbekend. Wellicht van Spaanse origine.

Digo: scheldnaam voor persoon met een vals karakter, waarschijnlijk van Spaanse afkomst, niet de persoon, maar het woord. Weer anderen beweren dat het van Iago zou komen, uit Shakespeare's 'Othello'. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

dijk

(Bargoens) grote, seksueel erg aantrekkelijke vrouw; meer specifiek ook: een lesbische met mannelijke allure (Amerikaans slang *dyke* wordt in dezelfde zin gebruikt en zou wel eens afgeleid kunnen zijn van ons Nederlandse woord). Aanvankelijk had het woord een negatieve klank maar vanaf de jaren zeventig werd *dijk* een geuzennaam. Tegenwoordig wordt het woord meer neutraal gebruikt. Een scheldwoord voor een lelijke lesbienne is een *greppel* (een woordspeling op dijk).

Het woord 'dijk' of 'manwif' was een vernederend scheldwoord als het werd gebruikt door hetero's, vooral door heteromannen die bang zijn voor lesbische vragen ten aanzien van hun mannelijkheid. (Emily L. Sisley & Bertha Harris, Homoseksualiteit bij vrouwen, 1981)

dik trom

dikkerd. Genoemd naar het gelijknamige kinderboek van C. Joh. Kievit. Vgl. *billie* turf*.

Het koppeltje bestond uit een klein, helblond, ontwapenend stoer jongetje en een iets ouder, donkerharig wezentje met ranke prinsesjes-allure. Dik Trom en een mini-Sheherazade. (Ischa Meijer, Een jongetje dat alles goed zou maken, 1996)

Discriminatie van lelijken is ook in ons land aan de orde van de dag. Het begint al op school: lelijke kinderen worden gepest, ze horen er niet bij, ze kunnen geen vriendjes krijgen; kortom, ze leven in een hel. Ze worden uitgescholden voor vuurtoren, Dik Trom, bril, schele, en ga zo maar door. (HP/De Tijd, 20/09/2002)

dikbuik

iemand met een dikke buik. Vandaar ook: dik persoon.

En die kleine dikbuik zegt:/ 'Ik begrijp niet, waar 't aan leit, / Dat ik nog mijn pruik niet vang. / 'k Hengel al drie maanden lang / En nog krijg ik haar niet beet; – 't Is, zoo waar, een kruis en leed.' (J.J.A. Goeverneur, Reizen en avonturen van mijnheer Prikkebeen, 1858)
 Was er vóór gaan liggen, dikbuik. Die logge massa van jou houdt zelfs een veertig tons tank tegen. (Willy van der Heide, Een klopjacht op een kapitein, 1954)
 Wie ik toen wél heb gezien, was majoor Klompé. Ik deel je antipathie wat die dikbuik betreft. (Paul Koeck, De binnenlandse vijand, 1972)

dikdoener

iemand die erg gewichtig doet; snoever, pocher. Vandaar ook *dikdoenerij*: opschepperij.
 Woedend ging hij naar de kroeg en deelde den kellner mede, dat hij er nog één poffen wilde, dat de tooneelspeelkunst een 'sof' was en al de direkteuren niksnaksen en dikdoeners waren. (De Nieuwe Amsterdammer, 26/12/1914)

dikke

dik, zwaar persoon. Syn.: *bolle**, *boterberg**, *bulletje**, *bloedworst*, *fatso**, *hippo**, *jumbo**.
 Kom, ik geef 'n rondje weg. Vooruit, dikke, schenk 's in! (Frans Netscher, Studies naar het naakt model, 1886)
 Zo dikke, heb je je gedicht al af? (Johnny van Doorn, De geest moet waaien, 1977)

dikkenek

(in Vlaanderen) arrogant persoon; iemand die naast zijn schoenen loopt; een branieschopper.
 Frieda kon hem tevoren al niet verdragen, de stompzinnige dikkenek. (Herman Brusselmans, Het einde van mensen in 1967, 1999)

dikkertjedap

(jeugdtaal) dikzak. Vermeld door Laps. Naar het figuurtje van Annie M.G. Schmidt: 'Dikkertje Dap klom op de trap, 's morgens vroeg om kwart over zeven, om de giraf een klontje te geven.' Het gelijknamige kinderboek verscheen in 1961.

dikkie dik

dik iemand. Genoemd naar de domme rode kater uit de voorleesverhalen van Jet Boeke, die ook voor de tekeningen zorgde. In 1978 werd voor het eerst in Sesamstraat een Dikkie Dik-verhaal voorgelezen. In 2004 is Dikkie Dik ook de bijnaam van bondscoach Dick Advocaat.
 Vroeger was mijn bijnaam Dikkie Dik, ik was nogal mollig. (HP/De Tijd, 05/08/2005)

dikkop

1) iemand met een buitengewoon groot hoofd; ook gebruikt voor een koppigaard. Eigenlijk: iemand met een dikke kop. Vandaar ook de naam voor allerlei diersoorten met een dikke kop. Het bekendste voorbeeld is uiteraard het kikkervisje. In de zestiende eeuw was dikkop ook een scheldwoord voor een aanhanger van Martin Luther (1483-1546) en zijn kerk. Eind twintigste eeuw kreeg het woord nog een speciale betekenis in het wielermilieu, nl. 'renner die hormonen toegediend heeft gekregen'.

Een ietwat bont gezelschap vormde het trio, wier namen thans op aller lippen zijn. De Beiersche dikkop, wiens ega Pietertje blijkens haar gelukwenschtelegram de gave eener zienares bezit – zij had het geweten, dat haar man met zijn collega's zou slagen. (De Groene Amsterdammer, 21/04/1928)
 Wees nou niet zo eigenwijs, dikkop! (Willy van der Heide, Drie jongens en een caravan, 1952)

- 2) (in Vlaanderen) belangrijk persoon, hoge piet. Vaak met de bijgedachte aan hoogmoed.
 Geen vergadering, geen dankwoord, geen huldeblijken vanwege de dikkoppen der
 coöperatieve en der partij. (Louis Paul Boon, Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de
 arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, 1971)

dikzak

dik, zwaar iemand. Soms ook schertsend of spottend. Vgl. *papzak**, *poepzak**.

‘Jongens,’ dachten vijf Algerijnsche kapers, die daar op den loer lagen om schepen te
 vangen, ‘jongens, als we dien Hollandschen dikzak eens te pakken konden krijgen, dat zou
 een aardig voordeeltje geven!’ (Pieter Louwerse, Vlissinger Michiel, 1880)

dildo

(jeugdtaal) vreemd of waardeloos persoon. Sedert de jaren tachtig. Vgl. de overdrachtelijke
 betekenis van *lul**. Het scheldwoord (voor het eerst vermeld door Laps) hebben we wellicht
 overgenomen van Engelssprekenden die het gebruiken in de zin van ‘sufferd’ of ‘lul’. In Amerika
 kent men het in de betekenis van een verwijfde man. Een *dildo* is eigenlijk: een kunstpenis van
 plastic of rubber. Uit historische documenten blijkt dat dildo’s al gebruikt werden in het oude
 Griekenland. Ze werden gemaakt van hout of opgevuld leder. Volgens de ‘Dictionary of Early
 English’ van Joseph T. Shipley (1968) was *dildo* een nonsenswoord dat in talrijke gewaagde liedjes
 uit de zestiende en zeventiende eeuw voorkwam. De vroegste vermelding in het Engels is een
 schunnig gedicht van Thomas Nashe (1567-1601): ‘The choice of Valentines’. Daarin weigert het
 lid van de dichter op een cruciaal moment dienst. Hij wijst het aldus terecht: ‘My little dildo shall
 supply your kind. A youth is as light as leaves in the wind; He bendeth not, not foldeth any deal,
 But stands as stiff as he were made of steel.’ Ook William Shakespeare gebruikte het woord in ‘The
 Winter’s Tale’ (1610-11). Over de etymologie is al heel wat te doen geweest. Volgens sommigen is
 het de Spaanse naam van een cactus, nl. de *Cephalocereus Royeni* (die wel een fallusvorm heeft
 maar toch eerder prikkend dan prikkelend te noemen is). Anderen zien er het Italiaanse woord
diletto (genot) in terug. Ook het Arabisch zou een bron kunnen zijn, nl. *doeldoel* (dat wat bungelt).
 Het Engels zelf valt ook niet uit te sluiten. *Dally* (speeltuig) is dan een mogelijkheid, maar ook een
 samentrekking van de woorden *this will do* of het slangwerkwoord *to diddle*, dat zowel ‘foppen’,
 ‘neuken’ als ‘masturberen’ en ‘op een prettige manier de tijd passeren’ kan betekenen. De laatste
 omschrijving vinden we overigens terug in de Italiaanse benaming voor een dildo, nl. *passatiempo*.
 Er kan ook verwantschap zijn met het Australische woord *dillypot* (rijmslang voor ‘twat’, kut). Een
 andere herkomstverklaring, die nog nergens gesuggereerd werd, is een mogelijke verwantschap met
 het Franse argotwoord *dille* (penis), in de zestiende eeuw reeds door Rabelais gebruikt! Vraag is
 natuurlijk waarom de Fransen zelf dan het woord *dildo* niet gebruiken. Zij verkiezen immers andere
 benamingen, zoals: *bientateur* (goeddoener); *consolateur* (trooster) en *godemiché* (van het Latijnse
 ‘gaude mihi’: doe mij een genoegen). In Duitsland heeft men het over een *Phallus Phantom*.

Het Meldpunt zou ook kunnen surfen langs de andere websites, die zich met Ajax
 associeren. Zo klinken op de site van de F-Side Army radicalere geluiden. ‘Jammer dat die
 dildo’s uit Rotterdam zich ook op deze pagina gaan uitleven. Loggen die handel, e-mail
 adres op deze pagina zetten en genadeloos mail-bomben.’ (NRC Handelsblad, 25/10/1997)

dilettant

amateur; prutser; *beunhaas**; geen echte vakman. Via het Hoogduits of het Frans ontleend aan het
 Italiaans, waar het werkwoord *dilettarsi* betekent ‘zich verlustigen; genieten’. Dus: iemand die een
 bepaald vak enkel voor zijn genoegen en niet met de ernst van een vakman beoefent.

Dat verraadt eene onvastheid en onzekerheid, waaraan de dilettant op ieder gebied dadelijk
 te herkennen is. (De Groene Amsterdammer, 27/07/1884)

dimbo

(jeugdtaal) onnozel iemand; onbenullig en onintelligent persoon, meestal (maar niet altijd) een meisje of vrouw. Sedert de jaren tachtig. In Amerikaanse studententaal heeft het woord raaklijnen met *bimbo** en betekent het eerder 'dom blondje'; de vrouwelijke versie van de *dumbo**. Een voorbeeld uit een Amerikaans slangwoordenboek: 'That dimbo probably couldn't find her way home from her own backyard.'

Ook de relatie met Franka is, in tegenstelling tot wat vaak het geval is in dit soort actiefilms, geloofwaardig uitgewerkt. Ze hangt er niet als een dimbo bij. (Moviemeter, 04/05/2005)

dimwit

(Eng., jeugdtaal) domkop; idioot. Eigenlijk: iemand wiens verstand verduisterd is. Vgl. *nitwit**. Voor het eerst bij Kuitenbrouwers (1987).

Maar het bestaat niet dat een absolute dimwit het Witte Huis haalt. (Trouw, 11/09/2004)

dippo

(jeugdtaal) exentriek, verward persoon, een rare snuiter. In Groot-Brittannië gebruikt men de term *dippy*. Voor het eerst gesignaleerd door Laps.

dipstick

(jeugdtaal) lange slungel. In Engelstalige landen heeft het woord eerder de betekenis van 'dwaas, gek iemand'. Wellicht is het een eufemisme voor *dipshit*. Dit scheldwoord werd vooral populair dankzij Britse en Amerikaanse televisieseries en films. Vermeld door Laps.

Er is nog wel een verschil tussen surseance van betaling en faillissement, dipstick. (reactie op forum van Gamer.nl net, 31/05/2003)

dirkdoos

opgetutte vrouw. In Vlaanderen: *schminkdoos**. Zie ook *doos**.

'Die meiden in het peloton zijn vals, hoor,' zegt Leontien van Moorsel. 'Als je er goed uitziet, krijg je veel publiciteit. Dan hebben die anderen er een hekel aan als je wegrijdt: die dirkdoos halen we terug.' (HP/De Tijd, 21/07/1995)

discosnol, discotrut

(jeugdtaal) meisje dat van disco houdt. Een positievere benaming is *discofreak*. Een *discomiet* is dan weer een 'zeurderige jongen'.

Je bent helemaal geen gevoelige, subtiele en integere kleinkunstenaar, je bent een ordinaire discosnol, een struikendel, een variétéhoer, een kontebeuker, een reetkever, een rugartiest, een billebeffer, een holpiraat! (Robert Long & Cees van der Pluijm, Hete klippen, 1991)
Want hoe zeg je in het Spaans: 'Laten we een condoom gebruiken in verband met mijn nog niet geheel herstelde druiper, die ik bij de vorige discosnol heb opgelopen?' (Youp van 't Hek, Zaterdag, 1999)

doblo

samentrekking van *dom** *blondje*.

Ik vind het leuk om er uit te zien als een doblo, een dom blondje, maar deze doblo heeft brains. (Mieke Stemerding in VARA TV-magazine, 15/07/1992)

dodo

(jeugdtaal) sufferd; dom persoon; te mijden figuur. Sedert begin jaren tachtig. Wellicht populair geworden dankzij de kinderserie ‘Dappere Dodo’ (een creatie van marionettenspeler Bert Brugman) die op 3 februari 1955 bij de KRO van start ging. Deze tv-serie verdween pas in 1964 na 75 afleveringen van het scherm. Het kinderkoor De Karekieten vertolkten het lied van Dappere Dodo. De beginregels klonken zo: ‘Jongens, meisjes, kijk nu goed / Wat die dapp’re Dodo doet.’ Figuren uit de televisiereeks waren Opa Buiswater en juffrouw Vulpen. Tegenwoordig is *dappere dodo* een populaire bijnaam voor iemand die op een sullige manier probeert dapper te zijn. Deze dodo heeft niets te maken met de gelijknamige uitgestorven walgvogel, die een dot veren aan de aars heeft en er vrij dom uitziet. De naam werd door tekstschrijver Fred Bredschneyder ontleend aan een boek over heiligen, waarin onder anderen een zekere Sint-Dodo van Asch voorkwam.

Men studeert hard. Als je je bovendien als een sufferd gedraagt ben je een ‘doos’ of nog erger een ‘dodo’. (Playboy, september 1987. Over studenten)

Zo zag ik Robert ten Brink, Serge Henri Valcke en nog een paar dodo’s gemaakt enthousiast doen. (Nieuwe Revu, 09/07/1997)

doerak

gemeen persoon; schelm; iemand die zich schandelijk gedraagt; vaak ook een gemeen wijf, een lichtekooi. Soms in positieve zin, wanneer plagerderwijs gebruikt m.b.t. kinderen. Dan heeft het eerder de betekenis van ‘bengel, deugniet’.

Wellicht overgenomen van de kozakken, die aan het eind van het Napoleontijdperk (rond 1813) in Nederland gelegerd waren. Een andere mogelijkheid is dat het woord bij ons ingevoerd werd door matrozen die het uit Rusland meegebracht hadden. Het WNT ontleent het woord aan hetzij het Russische *doerak* (domoor; maar in die taal betekent het ook ‘leren karwats’) of aan het Maleise *doerhaka* (daar is het echter geen scheldwoord maar betekent het ‘ongehoorzaamheid, verzet’). Tegen de eerste veronderstelling pleit dan weer het verschil in accent. Zie ook opmerkingen bij Stoett. Eveneens in het Duits: *Durak* (volgens Pfeiffer van het Russische *durak polosaty*: domkop).

Dat de gedaagde haar meermalen heeft gehoond en beleedigd door het toevoegen der woorden ‘sekreet, doerak, vuilak en lellebel’. (Paleis van Justitie, 31 Maart 1887)

Ja vent, sla je eigen arme boel maar kort en klein, kom hier, wil ik je angeve hè doerak? (De Nieuwe Gids, Negende jaargang, 1894)

Juffrouw Mens beestschreeuwt: ‘Kreng ... kreng ... doerak ... we verstinke in ’t souterrain van jou strond.’ (Jacob Israël De Haen, Pijpelijntjes, 1904)

does

(gewestelijk) iemand die weinig zegt; sufferd. Reeds bij Cornelissen en Vervliet.

Ge moet nu ook weer niet denken dat Jean-Pierre een onnozele does is. Neenee. Hij kan z’n mannetje staan. (J.M.H. Berkmans, Het zomert in Barakstad, 1993)

doetje

onnozel iemand; halfzacht iemand; slappeling; sukkel. Aanvankelijk alleen van toepassing op vrouwen. Sedert de jaren zestig ook gebruikt m.b.t. mannen.

Gonne was toch eigenlijk veel meer een meisje voor haar, een meisje als zij. Geen doetje, nou ja – had ze geen groot gelijk de mensen niet te zacht te beoordelen? (H. Robbers, De Roman van een gezin. I. De Gelukkige Familie, 1909)

Wij kunnen geen doetjes zijn, wanneer we achter zulke kerels aan zitten. (Het Vaderland, 25/12/1934)

dof gajes

(Bargoens) rechercheur; politie in burger. Reeds bij Henke. Eigenlijk *dof gajes* ‘niet in uniform’, *glimmend gajes* ‘met gepoetste uniformknopen’. Zie ook *gajes** en *glimmend* gajes*.

De volgende dag had ie ’n dof gajes en twee bouten bij ’m op visite en moest ie mee. (Het Vaderland, 31/07/1927)

Je doppe goed ope voor ’t dof gajes. (B. Stroman, Stad, 1932)

We hebbe van jou geen instructies nodig! snauwde de jongste van het dof gaaies. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

dog: rijke (gierige) dog

(in Vlaanderen) rijkaard of vrek. Een *dog* is een grote, kortharige hond van een Duits ras.

In die straat woenen de rijke doggen. Foei! ’t is schand veur zoo ’ne’ gierigen dog! (J. Cornelissen en J.B. Vervliet, Antwerpsch-Brabantsch Tijdschrift voor Taal en Volksdichtveerdigheid, voor Oude Gebruiken, Wangeloofkunde, enz, 1889-1900)

dolle dries

onbesuisd iemand. In het toneelstuk ‘De Jantjes’ (uit de jaren twintig), waarin het leven van matrozen en kolonialen werd geschetst, was er een figuur genaamd *Dolle Dries*: een ruwe matroos met een gouden hart. Als bijnaam van een onstuimig persoon wellicht eerder in gebruik. Wielrenner Dries van Wijhe (1945) werd destijds *dolle Dries* genoemd omdat hij vanaf het startschot er als een gek in vloog. Hij kon zijn krachten moeilijk doseren want na twintig ronden was hij al uitgeput.

... ik zeg u, uit mijn doorleefdheid van Bussumsch schutter en vriend van de Koo, Van Maurik, Fiore, mijn tante, dolle Dries en mijn grootmoeder nicht van lange Pier: Breitner is niets meer, neen, één van die op tijd bestelde en geleverde lijken voor het doodkisten-weekblad en mijn portretten-serie, daar zit in één netjes afgepinkte haarlok mijns vriends Charles meer spiritus dan in 10 Breitners. (P. Tideman, Van Israëls tot Derkinderen. In: De Nieuwe Taalgids. Negende jaargang, 1894)

dom blondje

aantrekkelijke, blonde vrouw, die verondersteld wordt weinig intelligentie te bezitten.

Tegenwoordig vaak verkort tot *doblo**. Dit invectief werd nog niet opgenomen in de grote Koenen uit 1986. Zonder enige twijfel gaat het om een ontlening aan het Engels. Volgens wijlen Eric Partridge, de gerenommeerde slangspecialist, werd het scheldwoord rond 1940 door de Britten uit Amerika geïmporteerd (het werd echter al in 1936 teruggevonden in ‘Shilling for Candles’ van de Britse schrijfster Josephine Tey). De typering werd in eerste instantie gebruikt voor filmactrice Marilyn Monroe (1926-1962). Zij was uiteraard de perfecte incarnatie van het *domme blondje*, vooral dan in de films ‘Gentlemen prefer blondes’ (1952) en ‘The Seven-Year Itch (1955)’. Dit oneerlijke stereotiepe beeld is haar altijd blijven achtervolgen want in werkelijkheid was ze geestig en intelligent. Na haar huwelijk in 1956 met toneelschrijver Arthur Miller zei ze ooit aan een journalist: ‘I’m more than one person, and I act differently each time... most of the time I’m not the person I’d like to be – certainly not a dumb blonde like they say I am; a sex freak with big boobs.’ Haar biograaf Joyce Carol Oates was het daarmee eens: ‘Her problem wasn’t she was a dumb blonde, it was she wasn’t a blonde and wasn’t dumb.’

Het scheldwoord *dom blondje* (*dumb blonde* in het Engels) kan onmogelijk voor het eerst van toepassing zijn geweest op Monroe. Volgens Partridge kwam het begrip al in de jaren veertig overgewaaid uit Amerika. Toen was Norma Jean (haar werkelijke naam) nog maar 14 jaar! Op 23 juli 1946 tekende ze pas een contract bij Twentieth Century Fox Studios. Het was toen dat ze ook een nieuwe identiteit aannam: Marilyn Monroe: Monroe naar haar moeder en Marilyn naar de actrice Marilyn Miller. Na twee films werd ze de laan uitgestuurd om vervolgens weer te worden aangenomen in 1948.

Marilyn was dus beslist niet het eerste *domme blondje*. Jean Harlow (1911-1937) ging haar (in de jaren dertig) vooraf. Harlow speelde in films als ‘Platinum Blonde’ (uit 1931) en ‘Bombshell’ (uit 1933). Deze laatste prent liep in Groot-Brittannië onder de titel ‘Blonde Bombshell’. Die titel werd in de pers vrij snel overgedragen op haar en andere dynamische actrices, modellen of showbizfiguren met blond haar, zoals Mae West. Wellicht was Jean Harlow het eerste echte *domme blondje*.

In het begin van de 20e eeuw dook in Amerika de slangterm *blondie* op. In de jaren twintig raakte *blonde chorus girl* in zwang. De jaren dertig kenden de term *peroxide blonde*. Anita Loos’ roman ‘Gentlemen prefer blondes’ (waarop later de film werd gebaseerd) verscheen in 1925. Vermoedelijk moet rond die periode het scheldwoord ‘dumb blonde’ ontstaan zijn, al is daar in Engelse slangwoordenboeken (afgezien van Partridge) geen spoor van terug te vinden.

Het archetype van het *domme blondje* evenwel was Lorilei Lee, het personage dat Marilyn Monroe vertolkte in ‘Gentlemen prefer blondes’, de film waarmee ze ook echt beroemd werd. In 1967 had countryzangeres Dolly Parton haar eerste toptienhit: ‘Dumb blonde’. Misschien dat vanaf toen de term meer algemene bekendheid kreeg.

Partridge geeft nog het synoniem *dizzy blonde*. *Dumb blonde* zou wel eens kunnen gevormd zijn naar analogie van ‘dumb Dora’, een Amerikaanse slangterm voor een mooie, leeghoofdige vrouw. Die term werd in 1890 bedacht door Anita Pines, de eerste vrouwelijke manager van een burlesk theater. ‘Brewer’s Dictionary of Phrase and Fable’ (editie 1999) noemt de term *dumb blonde* ten onrechte gedateerd. Partridge geeft nog het synoniem *dizzy blonde*. In Amerika werd een domme vrouw in het begin van de 20e eeuw ook een *dumb Dora* genoemd. Een hedendaagse variant van het *domme blondje* is de *bimbo**.

Is Madonna een dom blondje of een feministische trendsetter, een handige tante of een getalenteerd artiest? (NRC Handelsblad, 07/12/1990)

Toen ben ik hoge coltruien gaan dragen en heb ik mijn haar donker geverfd. ‘Zo,’ dacht ik toen, ‘nu kijken mensen niet meer naar me als dat domme blondje.’ (HP/De Tijd, 21/07/1995)

dombo

(vnl. jeugdtaal) iemand die langzaam van geest is; dom persoon; sufferd; idioot. Sedert de jaren tachtig. Afgeleid van het Engelse *dumbo*. Eigenlijk: de naam van een olifant, populair geworden door de Walt Disneyfilms. Eind jaren tachtig gebruikten jongeren ook de term *dombooltje*, een kruising van de woorden ‘dom’ en ‘mongooltje’.

Dat deze Haagse dombo voor die uitspraken tekst en uitleg moest geven aan Braks/het CDA is zijn eigen schuld. (Vrij Nederland, 08/12/1984)

Wie? Georgina Verbaan? In mijn ‘Vrij Nederland’? Die soapster? Dat opgewonden trolletje? Van die walgelijke succesfilm ‘Costa’? Die dombo die durfde te beweren dat het toch vreemd is dat Bin Laden eigenlijk best lieve ogen heeft? (Vrij Nederland, 13/07/2002)

domkop

dom persoon. Wie iemand uitscheld voor *domkop* schildert de aangesprokene eigenlijk af als iemand die afwijkt van de norm. Wijsheid en intelligentie zijn immers belangrijke waarden in onze maatschappij. Syn.: *aardappel**, *airhead**; *bal* gehakt**, *bottekop**, *debiel**, *deup**, *dumbo**.

‘Zij roepen op alle toonen,’ dus besloot hij zijn betoog, ‘schreeuwen op alle daken, dat zij alleen groot, dat zij de grootste aller stervelingen zijn, en de domkoppen bij ons en elders knikken, beamen en schreeuwen hen na.’ (Domien Sleecx, Op ’t Eksterlaar, 1863)

domme kip

kijk onder *kip**.

domoor

dom persoon. Klinkt zachter dan domkop en wordt daarom vooral (als vermaning) tegen kinderen gebruikt. Voor synoniemen, kijk onder *domkop**.

Ik ben niet te spreken, domoor, voor niemand, hoor je. (De Groene Amsterdammer, 22/03/1885)

dompelaar

(in Vlaanderen, gewestelijk) sukkel of sul.

Hij zal kreveeren van honger, de vrek! en wat gaat hij doen, heele dagen, de dompelaar? (Stijn Streuvels, De vlaschaard, 1907)

domper

orthodoxe protestant. Zie citaat voor verklaring.

De verscherping van de regels in die jaren – en tegelijk: de grote gevoeligheid voor beledigingen – valt af te lezen aan de lange rij van niet-geoorloofde (volgens de voorzitter) uitdrukkingen waarmee de kamerleden elkaar destijds bestookten. Enkele voorbeelden: ‘politieke gifmenger, spullebaas, barbaren, woordbreukige heeren, farizeeërs, vergulde vechtjas, en het intrigerende “een ellendige troep dompers” – een scheldwoord dat men vaak gebruikte voor orthodoxe protestanten,’ schrijft Van Vree; bedoeld werd het ‘dompen’ van wetenschap en vooruitgang. (NRC Handelsblad, 21/04/1994)

donder

betekent eigenlijk ‘lichaam’, maar wordt ook informeel gebruikt voor ‘kerel: arme, gemene, luie, vuile donder’. *Donder* was vroeger ook een volkse benaming voor de duivel. Vgl. *bliksem**.

Vroeger heeft een arme donder daar nog iets aan verdiend... (Het Volk, 30/04/1912)

Ik ben geen luie donder, en ik ben geen held. (Bots, Kreupel, 1975)

Ja, ze noemen mij een ruige donder. (Polle Eduard, Ik wil jou, 1979)

donderhond

waardeloos persoon; verachtelijk iemand. Variant van *dondersteen**.

Da’s ’n donderhond, die kerel! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Nog geen kwartje in de week lei de donderhond ’er bij... (H. Hartog, Sjofelen, 1904)

‘Stik, brutale donderhond’, vloekte de foerier, rood van schaamte, omdat hij er nog ingevlogen was ook. ‘Je zuster in d’r blote broek!’ verdedigde Jan zich, verborgen rijmend. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

dondersteen, donderstraal

lastig persoon; deugnet; kwelduivel. Reeds opgetekend bij Opprel en bij Boekenoogen.

Ze zijn zoo bang voor die dondersteen, de een loopt nog harder voor ’m dan de ander. (H. Hartog, Sjofelen, 1904)

Allemaal... generaal... admiraal... kloniaal... donderstraal... stoomgemaal... sidderaal! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Dát zal ik je betaald zetten, donderstraal! (Willy van der Heide, Dick Boei en de Bermbandieten, 1968)

dood van Pierlala

lang, mager persoon. *Eruitzien als de dood van Pierlala* betekent ‘eruitzien als een geraamte’.

Pierlala is eigenlijk een naam voor ‘de Dood’. Het woord werd gevormd uit de eigennaam ‘Pier’

(een verkorting van de naam 'Pieter') met toevoeging van 'la-la'. Een *piarlala* is in sommige streken in Vlaanderen een aanduiding voor een koddig of vreemd figuur. Meestal afgebeeld als een witte gedaante met ronde kop op een heel lang uitgerekt lijf. Heestermans vermeldt *dooie Pierlala* in de betekenis van 'saai, stijf, futloos persoon'. Reeds in de zeventiende eeuw was de (berijmde Zuid-Nederlandse) klucht populair. Deze klucht, samengesteld uit vierentwintig coupletten, verhaalt van een verkwister en drinkebroer die schijndood in zijn graf wordt gelegd en uit de kist kruipt om terug te keren naar zijn vrouw en een braaf leven te leiden. Mogelijk ontstond het lied tijdens de invallen van de Fransen onder Lodewijk XIV in 1678. Zie ook *dooie* Pierlala*.

Uit zijn hand komt koude warmte. Elektriciteit. Hij is mager en lang. De dood van Pierlala. (Andreas Burnier, *De verschrikkingen van het noorden*, 1967)

Hij zondert zich bij tijd en wijle af in een spiegelkabinet om via een aantal weerkaatsingen zichzelf te aanschouwen in de gedaante van een verklede paljas, een bepoederde galant, de Dood van Pierlala... (A.F.Th. van der Heyden, *De Movo Tapes*, 2003)

doodbidder

iemand met een somber uiterlijk; saai persoon. Betekent eigenlijk 'aanspreker'. Bekend is de uitdrukking *een gezicht als een doodbidder*.

O, doodbanale deurwaarder, doodbidder, stalhouder, solocellist! (Het Vaderland, 26/11/1928)

'Zeg, doodbidder,' grauwe Dordtse Piet en wees op de schoenedoos, 'waar mot jij met dat kinderlijkje naar toe?' (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

doodeter, doodvreter

leegloper. Oorspronkelijk van toepassing op een oud en slecht paard dat men op de wal liet lopen.

Dan zàlle we... Zo'n lam stuk jongen mot 'r nog geboren worde... Doodvreter! – Gaat u al weg? (Herman Heijermans, *Op hoop van zegen*, 1900)

De Vader van het gezin zat in een grooten stoel, beknelde tusschen vier jengelende kinderen, terwijl de Moeder druk in de weer zijnde – ze mangelde – hem heftig bekeef: Jan ongeluk, daudvrèter! (De Groene Amsterdammer, 01/02/1919)

Maar as je niet luistert, en me zussie of mijn, of me vader wil steken, zel je 'r bekaaid afkommen, gouwe doodvreter... (Herman Heijermans, *Droomkoninkje*, 1924)

doodrijder

roekeloos automobilist. Een geliefd scheldwoord van kapitein Haddock in de Kuifje-stripverhalen. Komt reeds voor als titel in De Groene Amsterdammer van 29/05/1920.

Jacobs heeft ook vier agenten beledigd. Jacobs plaatste in 2001 foto's van vier politiemensen op de Tuf Tuf Club en noemde hen 'doodrijders, matennaaiers, gluiperige graaiers en volksverraders'. (NRC Handelsblad, 26/11/2003)

dooie

(voetbalkringen) speler die matig presteert.

Dooie. En andere minder vriendelijke woorden voor matig presterende spelers. Denk aan (natte) krant, dweil en blinde hork. Het kan natuurlijk ook grover: kankerlijer, vuile teringhond, hoerenjong. Klassiek zijn hondenlul, ziekenhuisbal en verdedigen als een draaideur. (NRC Handelsblad, 10/06/2000)

dooie diender

saaie vent; lammeling. Een *diender* is een wat ouderwetse benaming voor een politieagent (al dan niet in uniform). Hij dient het gerecht.

Nou, wat zeg u daarvan!... die sloome duikelaar, hij wou niet eens binnen komen, hij was zeker bang dat-i me tracteeren moest, zoo'n kale, dooie diender!... (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

Toe wazze d'r drie ondermeesters bij gekomme – die dooie dienders wazze zeker om 'n footje verlege. (M.J. Brusse, Boefje, 1903)

dooie; dooie lul, dooie pier, dooie pierlala

saaie, stijve vent. *Pierlala* is de naam van een kluchtig personage, bezongen in een zeventiende-eeuws lied.

Douw je soort, dooie! (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

Waar ben je gistermiddag gebleven, dooie, om half twee was je nog niet op de gracht. (Theo Thijssen, Kees de jongen, 1923)

En dan komt er een dooie pier in 'n streepjesbroek, die de tent moet openen. (Jan Mens, De kleine waarheid, 1967)

dooievisjesvreter

lijzige, saaie vent; niet-levendig persoon; sul; *jansalie**. Van oorsprong een Amsterdams scheldwoord. Toen de SDAP (de Sociaaldemocratische Arbeiderspartij) begin jaren twintig heibel veroorzaakte tegen de Anti-Revolutiewet, verdedigde enfant terrible van de SDAP J.E.W. Duys dit als een middel om wat leven te brengen in de sociaaldemocratische brouwerij, die volgens hem een 'dooievisjesvreterij' was geworden. Deze omschrijving vinden we al terug in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 25/11/1921.

Wat deit toe die dooie-fisschies-freiter? Die trok een mes en plantte dat in de flank fan die gesjochte fan. (Nono, Amsterdammers, 1929)

... en als huisgenoot had ie d'r een gruwelijke strop aan... zo'n dooie visjesvreter! (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

Hij is geschreven door erwtentellers en dooie-visjes-vreters. (Gerrit Komrij, Averechts, 1980)

doordrammer

iemand die net zolang zeurt tot hij zijn zin krijgt; zeurpiet; zaniker.

Céline... met al zijn zenuwen wijd open... die doordrammer die het vertikt om een zeebad te nemen met een hoge hoed op en in galakostuum. (Charlotte Mutsaers, Kersebloed, 1990)

doorgefourneerd lommerdbriefje

(Bargoens) hoer. Voor het eerst gesignaleerd door Henke. *Doorgefourneerd* is handelsjargon. Het wordt oorspronkelijk gezegd van een loterijbriefje, waarvoor voor alle klassen van de Staatsloterij het nodige geld is gestort. Hier betekent het echter 'door de wol geverfd; zeer geslepen'. In het begin van de twintigste eeuw werd het vnl. (te Amsterdam) gebruikt m.b.t. vrouwen. Zo sprak men destijds ook van een *doorgefourneerde deugniet* of van een *doorgefourneerde lellebel*. Een lommerdbriefje is een bewijs van lening in een lommerd (bank van lening).

Ze smelt weg van 't sagrijn, dat doorgefourneerde lommerd-briefje, die malloot... (M.J. Brusse, Het rosse leven en sterven van de Zandstraat, 1912)

doorjager

(in Vlaanderen) iemand die veel eet en toch mager blijft; gulzigaard; veelvraat.

'k Hem noëit zoê nen deurjoager gezien, kwam Heinke er ook tusschen, en 't es al zèn vijfde sjat kaffee. (Ernest Claes, De Witte, 1920)

doos

1) vanouds een vulgaire term voor het vrouwelijk geslachtsdeel (ook in het Zuid-Afrikaans en in het Engelse slang: box), vandaar overdrachtelijk voor een vrouw, meer bepaald een dom wicht. Soms in de verbinding *domme doos*. Ook *ouwe doos* komt vaak voor. Het WNT (1916) vermeldt *doos* met de betekenis van: a) weinig bij de hand, onnozel vrouwspersoon; vrouw die gemakkelijk is beet te nemen, die weinig middelen van verweer heeft; doetje; trul. In de oudere taal. Het woordenboek citeert Vlissings Redens-Lust-Hof (1642); b) in Zuid-Nederland in de verbinding *oude doos*: oude vrouw, oud wijf.

Een *emotiedoos* was in de jaren negentig een schimpnaam voor een meisje dat veel naar populaire tv-soaps als ‘Beverly Hills 90210’ en ‘Melrose Place’ keek. De Nederlandse rappers van Osdorp Posse geven de betekenis van *doos* in hun song ‘Origineel Amsterdams’: ‘Alle meissies noem ik wijven en voor jongens zeg ik gozers. Geile wijven dat zijn moppies, tortelduifjes noem ik vozers. Een kut is een doos, een korte tijd is een poos. En als ik zeg ‘Ik raak het stierenoo’g’ bedoel ik de roos.’ Zie verder ook *dirkdoos**. Het bijvoeglijk naamwoord *dozig* (niet al te slim) en de variant *deuzig* werden in de zeventiende eeuw nog volop gebruikt (o.a. bij vadertje Cats en Joachim Oudaen) maar veel later werden deze woorden nog nauwelijks aangetroffen in de Nederlandse literatuur. Dankzij internet is *dozig* aan een comeback bezig. Op menig webforum wordt iemand voor *dozig* uitgemaakt. In de zeventiende eeuw werden *dozig* en *deuzig* gebruikt voor ‘duizelig, suf, stompzinnig’. De huidige versie is eerder een afleiding van het scheldwoord *doos*. Katja Schuurman wordt in de media wel eens denigrerend *schuurdoos* genoemd.

Op die wijze had zij de veertig, de akelige veertig bereikt, was eene oude doos geworden, en had alle hoop op eenen konvenabelen echt moeten opgeven. (Domien Sleecx, Op ’t Eksterlaar, 1863)

’t Is gewoon de kut van een of andere geile doos. (Paul Van Mook, Bajesverhalen, 1980)
Raam, dit is Petra, maar die naam is mij te Hollands voor een Spaanse doos. (Joost Zwagerman, Gimmick, 1989)

2) (jeugdtaal) sufferd; sloom iemand. Een bemoeizuchtig iemand wordt wel eens een *bedildoos* genoemd. Dit scheldwoord komt ook voor in het Zuid-Afrikaanse slang.

Men studeert hard. Als je je bovendien als een sufferd gedraagt ben je een ‘doos’ of nog erger een ‘dodo’. (Playboy, september 1987)

dopey

(Eng., jeugdtaal) verslaafde aan drugs of alcohol.

Hij is een alco weet je wel. Ik sta bekend als de dopey. (Haagse Post, 25/04/1987)
Maradona was wel een dopey, maar tegelijk een krankzinnig goede voetballer. (Vrij Nederland, 21/07/2001)

dopo

(jeugdtaal) domoor. Sedert de jaren tachtig.

Uit woorden die zich niet tot een kant en klare afko laten afkorten ontstaan dus op rinkelklinkers eindigende fantasie-samenstellingen. ‘Depri’ en ‘depro’ zijn voorbeelden, maar ook woorden als ‘dopo’ (domkop), ‘dully’ (saaie piet), ‘intri’ (interessant) en ‘rufto’ (wind, windenlater). (Jan Kuitenbrouwer, Turbotaal. Van Socio-babble tot yuppie-speak, 1987)

dorknoper

saaie, onkreukbare en strenge (belasting)ambtenaar die erg formeel handelt. Verwijst naar de onkreukbare ambtenaar uit het werk van Marten Toonder (o.a. in Heer Bommel en de Zwelbast, 1957). Dit scheldwoord werd voor het eerst gesignaleerd in Onze Taal (1983).

Aangezien de aan Dorknoper verstrekte opdrachten meer dan één ambtsgebied bestrijken, lijkt het waarschijnlijk dat hij rechtens en voluit Administratief Ambtenaar der Eerste Klasse A genoemd moet worden. (Vrij Nederland, 03/05/1986)

Harry van Wijnen, NRC-commentator en PvdA-aanhanger, noemde het CDA een partij van 'dorknopers, dilettanten, mafkezen, zoutzakken'. (Elsevier, 18/06/1994)

dorpsgek, dorpsidioot, dorpszot

dorpsfiguur die zich raar gedraagt.

Dorpsidioot die kindermoord aan het licht brengt. (De Groene Amsterdammer, 30/07/1932)

Je verbeeldt je zelf Napoleon te zijn, en dat ben je ook: maar in een dorp vol dorps-idioten. (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

draadnagel

(soms voorafgegaan door *getailleerde*) erg lang, mager persoon. Eigenlijk: een dunne spijker met een plat kopje van hard ijzer-, koper- of staaldraad vervaardigd, soms drie- of vierhoekig, gewoonlijk rond in doorsnede (Van Dale). Men heeft het ook wel over een *speldennagel*. Zo lezen we bij V. de Meyere (Nonkel Daan, 1922): 'Haar man... lang en mager lijkt een spelnagel.' Gewestelijk komt *draadnagel* ook voor in de zin van gierigaard, vrek of voor een lastig, onaangenaam mens.

Een Praagse draadnagel met de uitstraling van een vogelverschrikker tegen een servicekanon uit Florida, bij wie alleen die overontwikkelde tong zich doorgaans uit. (Algemeen Dagblad, 31/12/1993)

draaikont, draaitol

onoprecht, onbetrouwbaar persoon; iemand die vaak van standpunt verandert; iemand zonder beginselen; opportunist. Wouter Bos werd in de pers vaak verweten een *draaikont* te zijn. Brandt Corstius (of Piet Grijs) noemde de hoofdredacteur van De Tijd, Arie Kuiper, in de jaren tachtig een *Roomse draaikont*. *Draaikont* komt niet voor in het WNT, wel het woord *draaiier* (met dezelfde betekenis), waarvan het wellicht werd afgeleid. In het Amerikaans-Engels noemt men een draaikont een *flip-flopper*. De democratische presidentskandidaat, John Kerry, werd in 2004 zo afgeschilderd door Republikeinse verkiezingsstrategen.

Het wordt binnenkort misschien nog wel een voordeel dat je voor de Amerikanen hebt gewerkt. Een bedrijf weet dan tenminste dat je niet zo'n communistische draaikont bent. (Trouw, 16/05/1992)

draak

lastig, onuitstaanbaar persoon; twistzuchtig mens; engerd. Vaak gaat het om een lelijk iemand. Het woord is niet uitsluitend van toepassing op vrouwen. Zo kan men het ook over een *draak van een jongen* hebben. Het scheldwoord werd reeds opgetekend in de werken van Potgieter. Eigenlijk is een draak een hagedisachtig, vuurspuwend fabeldier. Zie ook *drakenpit**

Mal mens! Toe! Tantetje-lief! Lamzak! Draak! Stuk chagrijn! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Kit, doe me een plezier en noem juffrouw Wijers geen draak meer. (Cissy van Marxveldt, De H.B.S. tijd van Joop ter Heul, 1919)

'Wat een draak van een vent,' zei Dot. (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

dracula

griezel; engerd. Genoemd naar Bram Stokers fictieve vampier uit Transsylvanië. De roman verscheen in 1897. *Dracul* is Roemeens voor duivel. Het is een populaire bijnaam. De Zwitserse

wielrenner Urs Zimmermann (1959), die met zijn uitgemergelde hoofd zo uit een horrorfilm leek te zijn weggelopen, werd aldus genoemd. Hij had ook nog de bijnamen *het monster van Frankenstein* en *het skelet*. De bekende snookerspeler uit Wales, Ray Reardon, die het wereldkampioenschap won in 1970, 1973-1976 en 1978, had als bijnaam *Dracula*, vanwege de gezichtsgelijkenis met de filmincarnaties van de vampier. Ook Michael Howard, die zichzelf had uitgeroepen tot kandidaat voor het leiderschap van de Britse conservatieve partij in 2003, werd in de pers gedoopt tot *Dracula* (vanwege zijn voorouders uit Transsylvanië).

Een jongen die ik nooit eerder heb gezien, de zoveelste Dracula, staat half in de weg. (Onno te Rijdt, Mores, 2001)

drafzak

(verouderd) zeventiende-eeuws scheldwoord voor een vraatzuchtig, gulzig persoon; veelvraat. Eigenlijk: zak waarin men draf (afvalproduct van granen) vervoert. Reeds bij Bredero (O dien oude drafzak!).

Na heel wat geschrijf kon ik op het kantoor van een kartonnagefabriek komen voor vijftien gulden in de maand. 'Een scheet en drie knickers,' zei pa, 'maar je moet ergens beginnen, luie drafzak.' (Jan Spierdijk, Jeugd vol verwachting. Amsterdamse herinneringen 1919 – 1940, 1994)

drafzitter

(soldatentaal) bangerd, *angsthaas**; ook voor een soldaat die zich uitslooft om het zijn meerderen naar de zin te maken. Er bestond ook een uitdrukking *in draf zitten*: angst hebben, nl. voor de gevolgen van een overtreding of verzuim. Wellicht van de 'draf' die er 's morgens inzit om alles op tijd klaar te krijgen voor de inspectie. De uitdrukking vinden we al terug bij L.H. Drabbe (Het dappere Hollandsche leger, 1900).

dragonder

forse vrouw; manwijf; *virago**. Betekent eigenlijk 'lichte cavalerist'. Oorspronkelijk een voetsoldaat die een paard gebruikte om zich snel te kunnen verplaatsen. Later ging hij ook te paard vechten. De dragonders beleefden hun hoogtepunt in Frankrijk in de tweede helft van de zeventiende eeuw. Het woord is afkomstig van het Franse *dragon* (draak, dragonder) en verwijst naar het vaantje in de vorm van een draak (de ruitelijer voerde een zijden slang mee). Van 1815 tot 1841 kende het Nederlandse leger een regiment Lichte Dragonders. Dragonders werden doorgaans geassocieerd met ruwe, woeste kerels. Later ging men het woord gebruiken voor een manwijf. In het achttiende-eeuwse Rotterdam had een vrouw jarenlang als dragonder gediend (onder de naam 'Aal de Dragonder') tot ontdekt werd dat zij geen man was, maar een verklede vrouw. Voor deze travestie werd ze na haar dood opgezet en met een zwaard in de hand op een paardenkarkas als curiosum tentoongesteld. Het WNT geeft verder als voorbeeldzin: 'Hoe kan een man er toe komen zoo'n dragonder te trouwen.' Zie ook *hemeldragonder**. Fransen noemen een manwijf *un grenadier*.

Soms bereikt een ouderwetse dragonder meer dan een moderne dominee, moet je maar rekenen. (Piet Bakker, Ciske de Rat, 1941)

... manwijf, gespierder dan ik, vreselijk heerszuchtig, en met de stem en de gang van een dragonder... (Simon Vestdijk, De grenslijnen uitgewist, 1984)

De therapeute, een paramedische dragonder, wees me met streng nasale stem op mijn zwakke plekken, terwijl ze me om mijn as liet draaien. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

drakenpit

kreng van een vrouw. Zie ook *draak**.

‘’t Is tijd, dat ze eens een beetje ernstig wordt’, vond Pa.

‘Juist. Dat vind ik ook’, zei Kees. ‘Ze heeft er den leertijd voor. Eet maar niet te veel andijvie kind, want dat verstompt je hersens.’

Ik zei hardop: ‘Drakepit’, waarover Ma haar hoofd schudde. (Cissy van Marxveldt, De H.B.S.-tijd van Joop ter Heul, 1919)

Krengement werd vriendelijker geacht. Het is een draak van een mens, een echte drakepit en doet dus drakerig, een draakje. (Agnies Pauw van Wioldrecht, Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

dramkont, dramneus; drammer

zeurder; iemand die van geen ophouden weet. Vermeld door o.a. Laps.

Hij was natuurlijk ook een vreselijke dramkont. Ook tegen mij toen. En vanwege dat drammen werd hij door anderen natuurlijk ook gezien als een behoorlijk gevaarlijke rivaal toen hij in 1969 bij de VPRO kwam. (VPRO-gids 43, 1994)

drankorgel

dronkaard. Eigenlijk: een stellage van liggende vaten sterke drank. Volgens het WNT (1916) was het woord gebruikelijk in de volks- en studententaal. O.a. bij A. Weruméus Buning (Marineschetsen, 18, 1880).

Zo’n uitgezakt drankorgel. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

Jou zal ik te zijner tijd een doodschoop verkopen, gevleugeld drankorgel. (Leonhard Huizinga, Prins Adriaan en prins Olivier, 1969)

Ik zei dat dat nogal makkelijk was – ik ben gewoon geen junkie of drankorgel of hoer. (Esquire, april 1991)

dreknek

(Twente, jeugdtaal) smerig of zeer onaangenaam persoon. Gesignaleerd door Laps en Jansen (1985). Syn.: *badaap**, *bunzing**, *kakkerlak**, *luishark**, *miesgasser**, *smeerkanes**.

drel (van een meid)

gemene, vunzige vrouw. Een wisselvorm is *trel*.

Hannes hef zich lélek versméten an diee meid, dat drel. (W. Draaijer, Woordenboekje van het Deventersch Dialect, 1896)

Je zult mijn ouders met vrede laten, versta je mij goed, drel? (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

Ineke Hengst, een drel van een meid... (Dimitri Frenkel Frank, Ljoeba’s buik, 1973)

drempelartiest, drempelpooier

(Bargoens) portier in een café.

Ik werd zaalchef in een café op de Nieuwendijk, in de volksmond ook wel ‘drempelartiest’ of ‘drempelpooier’ genoemd. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

dreutel

onhandig iemand. In de Zaanstreek (o.a. bij Boekenoogen) ook in de zin van dreumes. *Dreutel* in de betekenis van ‘hoopje drek’ is eigenlijk een samensmelting van ‘keutel’ en ‘drijten’. Het komt al voor in ‘Mengelgedichten’ (1756): ‘De langste dreutel is lang zo lang niet als mijn heer zijn neus hier wordt.’ *Dreutelen* betekent niet alleen ‘talmen, luieren’ maar ook ‘beuzelpraat vertellen’.

Meer dan eens was hij zulk een kleinen dreutel naar het gezigt gevlogen, niet zonder gevaar voor oogen of neus; en de moeders zouden zich reeds lang de zaak hebben aangetrokken, maar nu stilden zij de verschrikte en schreeuwende kinderen met eene kleine snoeperij of met een oorvijg: want – het was des burgemeesters haan. (C.E. van Koetsveld, Schetsen uit de pastorij te Mastland. Ernst en luim uit het leven van den Nederlandschen dorpsleeraar, 1843)

Het spel wordt gepresenteerd door een Will Luikinga, ongetwijfeld het meest irritante reuzelhoofd en de reutelendste dreutel die zich ooit tegenover een tv-camera durfde opstellen, zonder terstond van schaamte uiteen te spatten. (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

driedekker

grote, bazige vrouw (waarvoor iedereen bang is). Eigenlijk: een schip met drie dekken, vroeger het grootste oorlogsschip. Zie ook De Beer & Laurillard, Stoett en Huizinga. Vgl. ook Engels: *battle-ship*, *battle-cruiser*.

Jy moest zo een rykgeladen Haarlemmerdyker Driedekker van een Wyf hebben, die jou zo eens de volle laag kon geven, dat je dagt, dat het aan de vier hoeken van je lyf kermis was. (Betje Wolff, Historie van den heer Willem Leevend, 1784-1785)

driemaal-overgenaaid-boereboterhammezakkie

(verouderd) saaie vent.

Komt-ie verlede 'n jonge van onze sektie tege en houdt-ie 'em an. Dat was zo'n halve dooie, zo'n echt driemaal-overgenaaid-boereboterhammezakkie. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

driepootridder

(Rotterdam, Bargoens) iemand die in de gevangenis zit of gezeten heeft; een bajesklant.

We make de brave Okkeleen eerst straatarm en dan nog driepootridder. (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

driftkikker, driftkop

opvliegend iemand; opgewonden standje. *Driftkikker* voor het eerst in Van Dale in 1984. Vgl. *drugskikker**.

Vloek zoo niet, driftkop. (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Wat een driftkikker, die Bello. (Dimitri Frenkel Frank, De kleinste hond ter wereld, 1980)

Tjeenk Willink is een driftkikkertje, erg ijdel sinds hij huisadviseur is van de majesteit, maar meer dan Cohen ervaren in het hervormen van de bureaucratie. (Het Parool, 18/01/2003)

droge hannes, droge klaas

saaie vent; houten klaas; droogstoppel. De tweede benaming wordt vermeld door o.a. Tuinman, Winschooten en Huizinga. Zie ook: *droge haring**.

Omdat gy zo een drooge Klaas op myn fête waart. (E. Bekker, Wed. Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend. 8 dln. 1784-1785)

Allo, jij Paljassie, dansen, dansen, allo! Ze omringden hem en één van hen, Droge Hannes, noemden ze hem, pakte Jakob beet en begon met den jongen in 't rond te springen, tot groot vermaak der anderen. (A.C.C. de Vletter, Paljas, 1902)

drogus

(Bargoens) saaie man. Verbastering van droog met Bargoense uitgang -us.

‘k Heb wel wat beters dan zo’n drogus als jij,’ roept een felle meid onder het voorbijzwieren. (Jan Mens, *De Gouden Reaal*, 1940)

drol

1) (vaak met de toevoeging ‘arrogante’ of ‘eigenwijze’) zak, misbaksel. Soms ook schertsend: *geparfumeerde of opgedroogde drol*.

Niet goed snik! Hoe kom je erbij! Integendeel! Maar aan jou mankeert iets! Gore drol! (L.F. Celine, *Reis naar het einde van de nacht*. Vertaling E.Y. Kummer, 1968)

Waar is die drol, die hielenlikker? (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

En weet je wat jij bent Fred? Een drol. Weet je wat hier in de bar zit? Allemaal drollen. Eén grote hoop stront. (Dimitri Frenkel Frank, *De kleinste hond ter wereld*, 1980)

2) (Maastricht, studententaal) dom persoon, sufferd.

Je denkt op een gegeven moment: dat is een punkie – ga je met hem praten, blijkt het een of andere drol te zijn die er niets van begrijpt. (NRC Handelsblad, 29/09/1979)

3) (meestal voorafgegaan door *kleine*) onbeduidend persoon.

‘Nou, vreet me maar niet op, kleine drol!’ lachte de kanonnier, goedig. (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

4) (voorafgegaan door *populaire*) (studententaal, verouderd) iemand die te populair wil doen.

Daarmee hangt samen het bezigen van woorden, die voor het maatschappelijk verkeer taboe zijn, die hij leert in de groentijd, wanneer hij in het verenigingsleven, in de ‘groep’ wordt opgenomen; metaforen uit het orale en anale stadium: ‘fluim’; ‘populaire drol’; ‘uit zijn boord - van de sokken lullen’; ‘lullekoek’; ‘corpspik’ e.a. ad libitum. (Studenten van haver tot gort, 1957)

drol met vingers

kluns; onhandig persoon; lomperd.

En je kan van Ikea houden of niet, feit is dat ook zogeheten ‘drollen met vingers’ als een volleerde meubelmaker eigenhandig tuinstoelen, boekenkasten en kinderbedjes in elkaar kunnen zetten. (Elsevier, 11/05/1996)

drol van een vent (voetballer, zanger enz.)

walgelig persoon; mispunt; ploert. Ook iemand die slecht of onbekwaam is in iets.

Dat was Jan Teulings die jou net opbelde en jou een drol van een cabaretier noemde. (Albert Mol, *Het doek viel te vroeg*, 1977)

Spoedig daarna ontmoette ze de vrome drol van een vent die haar leven veranderde. (André Brink, *Zandkastelen*, 1996)

drolbaars

(vnl. jeugdtaal) domoor; onbenul; stumper. Bij Hoppenbrouwers: onbetekenend of karakterloos persoon.

Op 3 november 1888, vierentwintig uur nadat de redactie het stuk had binnengekregen, berichtte Frank van der Goes aan Van Deyssel: ‘Gij zijt toch een even gelukkige als begaafde drolbaars. Gij hebt ons gisteren avond doen gieren van het lachen met uw stuk over Cath. F. van Rees.’ (Aantekeningen achteraan bij Lodewijk van Deyssel, *De scheldkritieken*, 1979)

drolldrie, drolletje drie (van Krommenie, van Overschie)

kort en dun iemand; onderkruipsel. Een minder bekende betekenis is die van ‘stommeling, domkop’. Wellicht van oorsprong Rotterdams en daterend van ca. 1900. Komt vooral voor als

rijmende doodoener op vragen zoals ‘wie?’ of ‘waar gaan we heen?’ Er zijn meerdere varianten in omloop. Volgens Sanders (2003) gaat het wellicht om een verbastering van het Franse *drôlerie* (koddigheid, grap, maar ook: nietigheid, beuzeling). Van ‘nietigheid’ naar ‘dreumes’ is dan een logische stap, net zoals ‘koddigheid, grap’ leidt naar ‘stuntel, domoor’.

Droldrie, dreumes, onderkruipsel. (Maurits Dekker, Amsterdam bij gaslicht, 1949.

Woordenlijst achteraan)

Drolletje drie van Overschie: iemand die achteraan komt kakken. (Jan Oudenaarden, De terugkeer van Opoe Herfst, 1986)

Zelf geboortig in het Groene Hart, halverwege Amsterdam en Rotterdam, kom ik op de zinderende Zwaan tot het melancholisch stemmende inzicht dat ik in de taal van Oudenaarden ben grootgebracht. ‘Ik dopie in de naam van Jopie’ en ‘Drolletje drie uit Overschie’ behoorden tot mijn kleuteridoom, ‘Kijk naar je eige’ en ‘Pleurt op!’ tot mijn pubertaal. (De Groene Amsterdammer, 30/06/1999)

drollenbak, drollenhok

(oorspr. Bargoens) waardeloos persoon. Vermeld door Endt (1974). In de tweede helft van de twintigste eeuw werd een bepaald soort hoog dameskapsel ook schertsend een *drollenbak* genoemd. De vrije dag waarop kapsters met zulk een kapsel naar buiten kwamen noemde men *drollenbakkendag*.

Vroeg ik je wat, drollebak? (Heere Heeresma, Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

Ze laat zich zondagsochtends aan de voet van de dijk berijden door een drollebak met een lefbroek aan. (Hans Plomp, Kort geleden, 1979)

Maar toen dacht ik: moet ik me nou door zo’n stelletje drollehokken gek laten maken? (Het Parool, 27/04/1991)

dromedaris, drommedaris

lomp persoon. Bij Tuinman vinden we de woordspeling *dommedaris*.

Wat ben je toch een misselyke Drommedaris, als je driftig bent. (Betje Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend. 8 dln. 1784-1785)

dronken droppie

dronkaard. Zie ook *droppie**.

Spaan was gedurende zijn ziekte vervangen door jonkheer Van Zijtveldt, die door de jongens ‘Dronken Droppie’ genoemd werd, omdat hij permanent naar overigens goede kwaliteit cognac rook en al een paar keer kamer-arrest had genoten wegens alcoholistische uitspattingen. (Piet Bakker, Cis de Man, 1947)

dronken soes

(studententaal, negentiende eeuw) dronkaard. Komt nog voor in het liedje ‘Pietje Schol, Pietje Schol, dronken soes, oliebol.’

- Och, dien Aflegger van het Rapenburg.

- Zoo, dronken soes! (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

dronken tor

dronkaard; zuiplap.

J. Leenes: Een dronken tor in Rotterdam, of wie zijn neus schendt... (tijdschrift van de Stichting Jacob Campo Weyerman, nr. 10, 1987)

‘Dronken tor!’ gilde Noëlle. (Ronald Giphart, Giph, 1993)

Je maakt jezelf belachelijk, dronken tor. (Ronald Giphart, Phileine zegt sorry, 1996)

dronkenlap

dronkaard. Synoniem: *zatlap*. *Lap* was vroeger een benaming voor een dronkaard. Bij Cornelissen en Vervliet: 'De lappen zijn weer op zwier.'

Natuurlijk vort – bij de rooie. Akelige dronkelap! (Herman Heijermans, *Op hoop van zegen*, 1900)

drooggeiler

iemand die door te gluren zichzelf opgeilt. Er bestaat ook een werkwoord: *drooggeilen*.

Die knijppies laat ik dus maar aan de drooggeilers over. (Haring Arie, *Een leven aan de Amsterdamse zelfkant*, 1968)

Gelegenheid voor de oude vieze kereltjes die elke dag in het theater met glazige ogen naar de meiden zitten te turen en de drooggeilers, om zich naar de toiletten te haasten. (Jan Cremer, *Made in USA*, 1969)

Weer zo'n drooggeiler die voor rasneuker wil doorgaan, wist Hammie. (Heere Heeresma, *Eén robuuste buste*, 1989)

droogkakker

(verouderd) gierigaard.

Droogkakker heb ik als scheldwoord wel horen gebruiken = kale vent, naast krentekakker = gierigaard. (Twee zestiende-eeuwse Spelen van de Hel, dissertatie van B.H. Ern , 1934)

droogkloot, droogpruimer, droogscheet, droogstok

saai, vervelend persoon. Bij Bredero lezen we al: 'Ja siet dese Jan droogh-kloot, hoe ist hier, seck femel-laar?' Droogkloot verwijst eigenlijk naar een brok klei, een droge kluit (kloot), onder meer gebruikt bij het kloot- en kleiduifschieten (zie Spruijt, 2001). Een *droogpruimer* is in feite iemand die veel eet zonder erbij te drinken. O. a. opgetekend door Boekenoogen en bij J. ter Gouw (*De Volksvermaken*, 1871). Zie verder nog Stoett.

In weerwil van 't geen zij daar straks had 'w l beschouwd', of 'w l ingezien', was die onverwachte uitkomst toch allerverschrikkelijkst; zij had er zoo niets geen idée op gehad, 'net zooveel, als die onnoozele droogstok.' Bertus was goed, maar eigenwijs, niet degelijk genoeg. (J.J. Cremer, Daniël Sils, 1856)

Die smerige droogpruimer, die rooie Dommela, die armoedige anarchist was haar Molly niet waard geweest. Zij wou, dat zij hem achter de tralies kon brengen, die bommenwerper met zijn uitgestreken smoel en zijn fluimerig spraakje. (B. Canter, *Kalverstraat*, 1904)

Toen Vincent in aanraking kwam met Mauve (die aan hem geparenteerd was) zei deze tot hem: 'Ik heb altijd gedacht, dat ge een droogkloot waart, maar nu merk ik wel, dat dit niet zoo is.' (De Groene Amsterdammer, 19/07/1914)

droogneuker

smalend voor iemand die vrijt zonder seksueel contact.

Met die foto's in zijn portefeuille ben je al gauw geneigd te denken dat hij een droogneuker was. (Rinus Ferdinandusse, *Zij droeg die nacht een paars corset*, 1967)

Hitsige droogneukers. (Ben Borgart, *Buiten schot*, 1975)

Duitse Erica. Die bij die droogneuker woont. (Haagse Post, 04/02/1989)

droogrek

(jeugdtaal) koele, frigide, weinig toegankelijke vrouw. Sedert de jaren negentig. Vermeld door Hoppenbrouwers. Een synoniem is o.a. *koelkast**.

droogschieter

(Antwerpen) saai, humorloos iemand.

Droogschieter: een van humor gespeend mens. Zie ook *droogzak**. Jongens kunnen tijdens de puberteit een orgasme hebben zonder zaadlozing, in zo'n geval is er werkelijk sprake van een droogschieter, wat in deze betekenis geen scheldwoord is. Men zegt ook: 'hij heeft nog geen kempzaad...' (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

droogstoppel

saai, vervelend persoon. Sedert 1860 en genoemd naar Batavus Droogstoppel, een brave, bekrompen Nederlandse burgerman uit Multatuli's 'Max Havelaar'.

Oom schijnt alleen zake te kenne; menselik gevoel bestaat niet voor hem. Dat noemt ie... God betere 't... belletristische fantasië! Zo'n Droogstoppel!' (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

droogzak

(in Vlaanderen) iemand die weinig van zeggen is; introvert persoon. Zie ook *droogschieter**.

droplul

1) onhandig persoon; stommeling; wereldvreemd persoon. Wellicht een verwijzing naar iemand die geen erectie kan krijgen. Politieambtenaren gebruiken het woord dan weer in de betekenis van 'wapenstok'.

Ik voelde me een droplul met m'n dunne benen in die geile poetties. (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

Dat die twee oerstomme droplullen voor de deur niks gehoord hebben, tenzij... (Arie B. Hiddema, Kif Kif, 1973)

Ga ze zelf maar smeren, droplul. (Bert Jansen, Zweedse meisjes, 1979)

2) (oorspr. marinetaal, racistisch) neger. Syn.: *bimbo**.

De Bimbo's konden nergens terecht bij de meisjes. Omdat ze eigenaardig roken en vreemde dingen van de meiden wilden. Daar moet je maar net trek in hebben, giehelden de deernen. 'Aan zo'n knoert van een droplul in je gat!' (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

droppie

(jeugdtaal) dom persoon; onnozele hals. Vgl. *droplul**. Zie ook *dronken* droppie*.

'Gaaf het dan niet over Wim Zuurbier, de oud-Ajaxied, de voetballer?'

'Nee droppie...' (Adriaan Bontebal, De ark, 1990)

Onlangs werd hij eindelijk weer eens gebeld door een journalist uit Nederland. 'Het wordt tijd dat die droppies uit Zeist hier eens komen kijken', luidde de intrigerende kop boven het artikel. (de Volkskrant, 29/03/1991)

dropriem, dropveter

(jeugdtaal, racistisch) kleurling, neger. Reeds opgetekend in 1984.

Ach, wat moet je met die Prinsie? Laat die dropveter toch barsten! (Nieuwe Revu, 03/02/1993)

dropzak

(jeugdtaal) waardeloos persoon; onbenul. Sedert de jaren negentig. Vermeld door Hoppenbrouwers.

druggie

(jeugdtaal) drugsverslaafde.

Gestoord? Een druggie? Een verwende arrogante, verpeste klootzak die niet van het witte poeder af kan blijven en iedere keer weer 'drie slag en hij is uit' te horen krijgt. (Nieuwe Revu, 02/12/1992)

drugskikker

(jeugdtaal) drugsverslaafde. Naar analogie van *drijfkipper**. Vermeld door o.a. Laps.

Die drugskickers wordt de hand boven het hoofd gehouden, die krijgen elke maand geld toe. Maar als je op de fiets zit, kun je niet dezelfde medicijnen nemen als u en ik, want dan ben je gedrogeerd. (de Volkskrant, 24/04/1999)

druif,

(vaak voorafgegaan door *lekkere* of *saaie*) saai, onbenullig persoon. Ook: iemand die een minder mooie streek uithaalt: 'Wat ben jij voor een druif!' Vooral populair bij de marine. *Druif* in de betekenis van 'kerel' komt al voor bij Henke, maar in de negentiende eeuw werd het woord op de Koninklijke Militaire Academie gebruikt in de zin van 'een vervelende kerel; iemand die door de kadetten niet graag gezien werd'.

'k Heb voor geen ene sergeant respekt, maar voor jou zeker niet, druif, oplichter, end schorremorrie! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Jij bent me ook 'n lekkere druif... (Jan Mens, Koen, 1941)

'n Lekkere druif ben je, Jan! Je hangt 'n pamflet an de deurknop, belt aan en loopt weg. Je valt me tegen, boy. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

druiloor

lusteloos iemand; sloom, saai persoon. Eigenlijk: iemand die de oren laat hangen. Het eerste lid komt van het werkwoord *druilen* (sluipen, zachtjes lopen). 'Oor' komt wel meermaals voor als onaangename karakteraanwijzing. Zie bijvoorbeeld *domoor**, *kniesoor**, *neetoor**. Een overtreffende trap is *overgehaalde druiloor*.

... Susanna, die mij beschuldigde van een druiloor te zijn, en een zeer slecht gezelschap voor jonge Dames. (Jacob van Lennep, De lotgevallen van Ferdinand Huyck, 1840)

Wat een druiloor, die Den Dulk. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

Die Smurf, die druiloor met dat snorretje. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

druipo

(jeugdtaal) sukkel; sufferd. Sedert eind twintigste eeuw.

Druipo, sukkel: die druipo staat al 'n kwartier te cosmopeniseren en hij merkt niet dat iemand naar hem luistert. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

druipsnor

iemand met een dikke borstelsnor. Tevens een racistisch scheldwoord voor een Arabier.

Televisiezwerper Dorus (vertolkt door Tom Manders) was herkenbaar dankzij zijn druipsnor en bolhoed.

Propria Cures constateert verheugd dat dankzij het kleurrijk taalgebruik van Saddam Hoessein het uitschelden van de tegenstander weer in ere is hersteld. Live vanuit Leiden, afstandsbediening in de hand, voert de PC-verslaggever het verbale front aan:

'Kameleneukers! Druipsnorren! Soepjurken! Stinkarabieren! Stik in je zand. Mogen al jullie pijpleidingen verstoppen!' (Het Parool, 26/01/1991)

Ik doe niet aan plassex en kijk geen Peter R. de Vries. Ik heb dus ook een waterdicht alibi voor sex tijdens het programma van deze druipsnor en zijn zo mogelijk nog vreselijker voice-over. (website Geenstijl, 04/12/2003)

druknuul

(studententaal) onder ouderejaars smalende benaming voor een noviet (ook wel *nul* genoemd) die zich aan de ontgroening onttrekt. Vermeld door Gillissen & Olden.

duf konijn

verstrooid, suf iemand. Ook in uitdrukkingen: *als een duf konijn op de bank zitten; er uitzien als een duf konijn*. Zie ook: *duinkonijn**.

Duf konijn, iemand die er met zijn gedachten niet bij is. (Henk Salleveldt, Het woordenboek van Jan Soldaat, 1978)

SPD-kandidaat wil af van duf konijn-imago. (Trouw, 22/04/1994)

dufkloot

variant op *droogkloot**.

Ik wilde hem alleen niet zo uit de hoogte behandelen als die dufkloten in dat kraakpand. (Peter Andriess, Desperado's, 1981)

duikboot

(havenarbeiders, midden twintigste eeuw) werkwillige tijdens een staking, een onderkruiper. Ook wel *maffer** of *rat** genoemd. Vermeld door Endt (1974).

Er moest b.v. uitgemaakt worden: Is 'patser' een scheldwoord? Of 'hufter'? Of 'falderappus'? Of 'onnut' of 'lelijke lappe'? Of het grappige 'duikboot', voor een onderkruiper bij een staking? (De Vooy, Scheldnamen, spotnamen en vleinenamen. Uit: Taalkundige opstellen. Deel III, 1941)

Overall zijn nog aasgieren die het op je dochter, je wijf of je bruid gemunt hebbe! Ik kan er van meeprate! Ettelijke patsters! Het verrekt van de duikbote en dat kaliber! (Willem van Iependaal, Cantelhoven's Ereprijs, 1941)

'Gooi die dweil uit je jatte!' poogde Lammetje de staking volledig te maken. 'Je wil toch zeker geen duikboot wezen, Sientje?' (Willem van Iependaal, Onder de pannen, 1952)

duikelaar

1) saai iemand; slome; sufferd. Verkorting van *slome* duikelaar*.

Hij: Duvekatersche duikelaar! (vuistslag op tafel).

Ik: vervierendeelde flikflooiër! (idem).

Hij: doorgedraaide droogdrukker! (slok bier).

Ik: verfomfaaide fruitvreter! (idem).

Na deze harde inleiding nam de conversatie onverwacht een hoffelijke wending. (De Groene Amsterdammer, 21/04/1923)

Grootmeester, die pa van jou, maar niettemin een patser, een duikelaar als meheer Okkeleen. (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

2) (tijdens de Tweede Wereldoorlog) een onderduiker.

Joost begint te snappen wat duikelaars zijn. Onderduikers werden ze genoemd in het Londense Vrij Nederland: studenten en hoogleraren die zich niet willen laten ringeloren door de Duitsers en daarom uit de academiestraten zijn verdwenen; arbeiders die zich onttrekken aan dwangarbeid. (K. Norel, Vlieggers in het vuur, 1963)

duimelot

kinderachtige jongen of meisje. Eigenlijk: iemand die op zijn duim zuigt. Bekend van het kinderversje ‘Naar bed, naar bed, zei Duimelot. Eerst nog wat eten, zei Likkepot’. Bij de dichter Ten Kate heeft het woord nog een vriendelijke betekenis: ‘Een kleine duimelot Laadde één, twee, drie zijn blaaspijp vol.’ Het woord werd rond 1840 gevormd met ‘duim’ en het Franse versterkingssuffix -lot. Als scheldwoord vermeld door Laps.

duinkonijn

(meestal voorafgegaan door *saai*) vervelend iemand. Onder homo’s ook gebruikt voor een homo die in de duinen een sekspartner zoekt. Verder in uitdrukkingen zoals: *dat kan elk duinkonijn*.

Mogelijk heeft de keuze voor dit woord iets te maken met de populariteit van een stripverhaal.

‘Wipperoen, het duinkonijn’ beleefde van 1961 tot 1974 zijn avonturen in kranten in binnen- en buitenland. De verhalen werden gemaakt door Raymond Bär von Hemmersweil en Jan van Reek.

Ook was begin jaren negentig de poppen-animatieserie ‘Het duinkonijn’ erg populair op de AVRO.

Lamers begint zonder de aftiteling en de presentatrice speelt (of is misschien wel) een saai duinkonijn. (Nieuwe Revu, 14/02/1991)

duitendief

gierigaard; materialist. Een synoniem is *centendief**.

Papperlepap, hoor me dien ouden duitendief daar eens rare noten kraken. Hij en heeft geen wijn, jongens! (Pieter Louwerse, Vlissingen Michiel, 1880)

Ja, jij zorgt wel dat je droog blijft, duitendief! (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

duitenkliever

(in Vlaanderen) gierigaard, vrek. Syn.: *duitendief**.

Ook in Laar en de omliggende dorpen wordt er met de loterijbriefjes geleurd. En zelfs de ergste duitenkliever schiet in zijn zak als ze hem die prijzenlijst onder de ogen houden. (Leo op de Beeck, De moeder van het dorp, 1947)

duivel

verachtelijk persoon. Vooral in de vorm *lelijke duivel*. Reeds opgetekend bij Bredero: ‘Gy leelijke duyvel, wel wat sal jou ghebreecken? Fy gy bulle-back!’

Luister eens, jij jonge duivel. Hoe heb je de kapitein zo gek gekregen, dat-ie ons met zijn motorsloep laat vertrekken? (Willy van der Heide, Een speurtocht door Noord-Afrika, 1952)

‘Jij was een duivel toen, Theodor,’ zegt Saskia nu. (Theodor Holman, Een lekker leven, 1986)

duivelsjong

verachtelijk persoon; onmens.

Want als ze alles eerlijk vertelden, zou de polis weten dat de opgepikte ezels van Sjoontji was. Dan was Sjoontji erbij. En dat alleen door zo’n duivelsjong van een Prikkie. (Miep Diekmann, Padu is gek, 1957)

‘Laat je los, duivelsjong?’ gromde Rooie Jaap en gaf met de hak van zijn schoen een stamp op Loetje’s vingers. (Willy van der Heide, Dick Boei en de Bermbandieten, 1968)

dukatenkakker

(verouderd) geldschietter. Soms ook voor een geldwoekeraar.

dully

(jeugdtaal) saai persoon. Sedert eind jaren tachtig. Van het Engelse woord *dull* (saai). Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987).

dumbo

dom persoon. Er wordt vaak verwezen naar de populaire olifant van Walt Disney, alhoewel het dier uit de film eerder naïef dan dom was. Het scheldwoord bestond in het Engels al in de jaren dertig. De Disneyfilm dateert van 1941. Het woord is dus eerder een afleiding van het Engelse *dumb* (dom). Een Nederlandse variant is *dombo**.

De ex-premier en -president wordt in het boek voorgesteld als een uitgesproken 'dumbo'. (Haagse Post, 28/02/1987)

Waar bemoei je je mee, dumbo. (René Appel, De derde persoon, 1990)

Ik ben helemaal geen nicht, dumbo. (Tv-serie 'In de Vlaamsche Pot', 18/04/1991)

dummy

(Eng.) sufferd, domkop. Populair zijn de computerboeken 'Windows (Word, enz.) voor dummies'. In de VS is het ook een slangterm voor een detective.

Voor de gevatte lezertjes die hier The Misunderstood of The Creation missen, kijk onder de M en de C, dummies! (Oor, 22/09/1984)

Voor de dummies die die singles nooit hebben gekocht, biedt Sunset nog één kans om het goed te maken. (Vinyl, januari 1987)

dunne

mager persoon. Twee populaire acteurs, Stan Laurel en Oliver Hardy werden in het midden van de twintigste eeuw bekend onder de naam *De dikke en de dunne*.

Héé, dunne? ... pas op dat je beenen niet in de knoop raken! (A.M. de Jong, De wereldreis van Bulletje en Boonestaak, ongedateerd, 1923-1924)

duts

sukkel, sul. Kan ook liefkozend gebruikt worden (zie citaat Stijns). Sedert ca, 1872. Afgeleid van het werkwoord *dutten*.

'Gij, duts toch! Is 't weeral zoo?' vroeg Renieldeken. (Reimond Stijns, Hard Labeur, 1904)

Een overdadig medelijden beving hem, hij beschouwde zich zelf en het arme meisje als twee verongelijkte dutsen en zijn toestand vereenzelfdigde hij met dien van het schamel kind... (Stijn Streuvels, De vlaschaard, 1907)

duwbak

(Rotterdam, studententaal) homofiel. Refereert wellicht aan het anale. Gesignaleerd door Gillissen & Olden.

dwaallicht

doelloos iemand. In die betekenis vermeld door De Jong & Prins. Volgens Van Dale ook gebruikt voor een verkeerde leidsman. De figuurlijke betekenis van het woord vinden we al terug in het werk van Wolff en Deken (Brieven van Abraham Blankaart, 1787-1789).

Henk Spaan maakte zich in 'Het Parool' kwaad op Lennart van der Meulen. Waarom is er niemand in Hilversum die de netcoördinator van Nederland 3 de huid volscheldt? vroeg hij zich vertwijfeld af. Het 'torenhog gesalieerde dwaallicht' bestond het om een prachtige documentaire over voetbalclub Barcelona te programmeren tegenover de rechtstreekse

uitzending van Nederland-Australië op het WK onder de twintig (tweeënhalf miljoen kijkers). (Vrij Nederland, 25/06/2005)

dwaas

iemand die zich dwaas gedraagt.

‘Sta! gij dwaas!’ zeide de Pater, hem met eene forsche vuist terug houdende: ‘gij zijt immers te ver gegaan om terug te krabben.’ (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Een oprechte dwaas moet niet hopen dat hij triomfeert alleen maar omdat hij oprecht is. (Gerrit Komrij, Verzonken boeken, 1986)

dwalm

(Bargoens) levenloos of saai iemand; zachtvaardig persoon, een *softie**. Reeds opgetekend in de middeleeuwen. Volgens Endt (1974) van dezelfde stam als het werkwoord ‘dwalen’, oorspronkelijk met betrekking op rook of nevel. In de jeugdtaal van eind twintigste eeuw ook gebruikt voor een zeurpiet (zie Laps).

Dwalm is hier de gewone naam voor hem, dien we op andere plaatsen een soes, een slaper, iemand in wien geen leven zit, noemen. Bilderdijk zegt in het vierde deel zijner *Verscheid*. dat men in sommige gewesten de benaming *dwelmtje* geeft, aan hetgeen men elders een *malle doeze* noemt, dat is iemand die dubt, dweept of verward is. Hij geeft echter de afleiding niet op. Misschien is ze te zoeken in *walm* of *dwalm rook*, zoodat het alsdan zoo veel zou beteekenen als iemand die beneveld is. Misschien ook staat deze uitdrukking in verband met het verbum *dwelmen*, dat in de beteekenis van *talmen*, *dralen* in Groningerland nog voortleeft. In Gelderland spreekt men nog van een *dwalm* in de motregen voor iemand, die zich niet helpen, niet te regt kan, onhebbelijk is. (W. Bisschop, *Het Dordsche Taaleigen. Bijdrage Tot De Kennis Der Hollandsche Dialekten*, in: *De Taalgids*, vierde jaargang, 1862)

dwazekloot

(in Vlaanderen, gewestelijk) onnozelaar.

‘Klootzak, dwazekloot, smerige hond,’ riep zij. (Hugo Claus, *De geruchten*, 1996)

dweil

1) straatmeid; liederlijke vrouw; dronkenlap. In deze zin o.a. vermeld door Opprel. Er bestaat ook een werkwoord *dweilen* voor: slenteren (door vrouwen of hoeren) met minder goede bedoelingen (het oppikken van mannen); boemelen; dronken over straat zwieren. Hildebrand had het in zijn ‘*Camera Obscura*’ (1851) over een beroep ‘hetwelk men (alsmede te Leiden) de vereerenden naam van ‘dweilen’ geven zou...’

Wat voer jij nou weer uit, eeuwige dweil! (Johannes Kneppelhout, *Studenten-typen*, 18, 1839-1841)

Vuilik, dweil, geef me liever m’n cente, blijf met je pooten van een ander z’n cente, schooiers. (Henri Hartog, *Eene bevalling*, 1894)

Ik ben geen snolgirl,/ maar ik ben call-girl,/ zo’n kleine fijne porceleine babydoll-girl,/ zo heel wat anders dan zo’n vuile dweil,/ want ik ben een dweil met stijl! (Guus Vleugel, *Teksten*, 1973)

2) duf persoon; iemand met een slap karakter.

Maar zó ver zulle ze die arme ouwe dweilen toch niet laten lopen! (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

‘t Is een dweil, maar hij tennist geweldig. (Diet Kramer, *Roeland Westwout. Roman over jonge mensen*, 1940)

Hoofdrolspeeler Vincent Perez is een charismaloze dweil. (*Nieuwe Revu*, 15/10/2003)

dwerg

klein persoon; hummel. Eigenlijk een fabelachtig wezen in de gedaante van een klein, oud en meestal lelijk mannetje. Vondel gebruikte het woord al rond 1620 voor iemand die klein van gestalte is.

Büch, dat was een mislukte dwerg, die gestikt is in zijn eigen theater. Een karikatuur, die het liefst de meest waardeloze spullen zijn rommelhok in sjuwde. (Joop Schafthuizen in HP/De Tijd, 09/07/2004)

E**eddy**

(jeugdtaal) niet al te snuggere jongen die probeert erbij te horen; iemand die hopeloos achter is maar toch cool wil doen; would-befiguur. Sedert eind twintigste eeuw. Op Amerikaanse campussen wordt met deze naam een lelijkerd of een domoor aangeduid. Vermeld door Laps en Hoppenbrouwers. Misschien een verwijzing naar de Vlaamse charmezanger Eddy Wally, wiens liedjes in studentenkringen als camp worden beschouwd.

eelt

(marinetaal) stommeling; sufferd. Tweede helft van de twintigste eeuw. Vermeld door Harmsen.

eend

dom iemand. Meestal m.b.t. een vrouw. Van het gezegde *zo dom als een eend*. Zie ook *eendenkont**.

Malle eend! kom je uit de nachtschuit? (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

Hoe kwam ik zóó dom hem te weigeren ... wat 'n eend ben ik geweest. (Top Naeff, 't Veulen, 1903)

eendarm

(in Joodse kringen) Portugese Jood. Naam gegeven door een Hoogduitse Jood. Herkomst onbekend. Niet bij Endt, wel vermeld door Voorzanger & Polak.

Wat 'n drokkie... mechokkene pottegiezerin... kwaadaadege éendarm! (Israël Querido, Levensgang, 1901)

Ze scholden hem voor mesjoggene Pottgies, kletsmachine, luizige ééndarm en stinkende sprankel... zélf halve Pottgiezen! (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)

eendenkont

stommeling, sufferd. Zie ook *eend*.

'Eendekont,' zei ik, 'motte ze het dan hier vinde om de pliesiehonde aan te late ruike?' (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

eendvogel

dom persoon. Zie ook *eend**.

'Wat een eendvogel,' fluistert hij. (K. Norel, Engelandvaarders, 1972)

... zo'n driedubbel-overgehaald stomme, roekeloze eendvogel... (Jan De Hartog, De maagd en de moordenaar, 1972)

Wat heb ik voor een kind gelaaien... rot GVD... de straat op... je maakt me misselijk... vuile eendvogel. (Haring Arie, De Sarkast, 1990)

eenmotorige mug

bijnaam van de journalist Willem Oltmans, hem gegeven door voormalig minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns. Regisseur Theo van Gogh vatte ooit het plan op om een televisiereeks samen te stellen over het leven van Oltmans. De in 1997 verfilmde gesprekken tussen de twee journalisten kwamen later op een dvd terecht onder de titel 'De eenmotorige mug'. De bijnaam blijkt ook van toepassing op andere personen, bijvoorbeeld de omstreden politicus Geert Wilders.

Filmproducent 'Shooting Star' bracht afgelopen week de dubbel-dvd 'De eenmotorige mug' uit met nooit eerder vertoonde gesprekken tussen Willem Oltmans en Theo van Gogh. De

titel verwijst naar de bijnaam die Oltmans voor zijn kwelgeest, de voormalige minister van Buitenlandse Zaken, Joseph Luns, bedacht. (Vrij Nederland, 02/04/2005)

Geert blijft voor mij een eenmotorige mug met een beperkt denkkader. (www.geenstijl.nl, 15/05/2005, over politicus Geert Wilders)

egotripper

zelfingenomen iemand; persoon die enkel handelt uit eigenbelang. Dit woord komt uit het jargon van lsd-gebruikers. Het is een samenstelling van het Latijnse *ego* (ik) en het Engelse *tripper* (druggebruiker; iemand die een psychische ervaring ondergaat en zich daardoor geheel op zichzelf concentreert). De term maakte opgang in de jaren zeventig.

Enfin, die egotripper heeft zich natuurlijk weer eens ergens knus in een hoekje verscholen. (Ben Borgart, Een getekend mens, 1986)

'De grootste egotripper van de lage landen' werd hij genoemd. (HP/De Tijd, 21/10/2005)

ei(tje)

(vnl. jeugdtaal) sloom en dom persoon; maar ook: *doetje**, slappeling, halfzacht iemand. Zelden van toepassing op personen van het vrouwelijk geslacht. Verkorting van *zachtgekookt ei*. Sedert begin jaren tachtig.

Die was een tijdje geleden zelfs verliefd op haar, maar mijn nichtje vond hem maar een 'ei' en bovendien had ze al een vriend. (Popfoto, december 1988)

... deze 'kleine slome studiebolletjes', ook wel aangeduid als 'eitjes', 'guppies', 'Harries' of 'veterboys'. (Mieke de Waal, Meisjes: Een wereld apart, 1989)

God, wat een eitje is dat zeg, die Boogerd. Niks presteren en maar blij doen. (Vrij Nederland, 22/07/2000)

eigenheimer

eigenzinnig iemand; zonderling. Eigenlijk: een bepaald aardappelras. Zo genoemd door Geert Veenhuizen (1857-1930), de cultuurchef van het Centraal Proefveld (voor aardappels) te Sappemeer, omdat de aardappel 'van eigen heim' afkomstig was. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd *eigenheimer* ook gebruikt voor het soort bom dat de Duitsers op bepaalde doelen (scholen, ziekenhuizen) gooiden om de geallieerden te compromitteren. Dergelijke bommen werden ook spottend *eigen teelt* genoemd. Endt (1974) signaleerde *eigenheimer* wellicht voor het eerst in de betekenis van 'binnenvetter, eenzelvig persoon'. Volgens hem komt het onder kinderen ook in rijmvorm voor: *slijmert eigenheimert*. Naar het voorbeeld van *eigenheimer* werd *anderheimer* gevormd, een schertsend woord voor een allochtoon, tenminste als we de grote Van Dale mogen geloven.

Het was een eigenheimer, een binnenvetter, en 'n onbetrouwbare goser. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

Maar d'r zitten erbij met een goed verstand en akelig heldere kop.

En alleen door hun kleding en overtuiging neemt men hen niet op,

In de maatschappij van rijtjes-lopers, hoge-boordenslijmers,

Waar alleen plaats is voor meewaiers en eigenheimers.

(Armand, Eén van hen ben ik, 1970)

Bertus is een eigenheimer... een man, die altijd alles in zijn eentje opknapt en geen pottekijkers in zijn omgeving duldt. (A.C. Baantjer, De Cock en het masker van de dood, 1987)

eigenpijper

iemand met een hoge eigendunk. Vernederlandsing van *egotripper**. In Onze Taal van juli/augustus 1985 onder ‘trendgevoelige uitdrukkingen en woorden’ opgenomen. Verder nog vermeld door Gillissen & Olden.

eikel

(vnl. jeugdtaal) dom persoon; sufferd, zak. Sedert de jaren zestig. Voor het eerst gesignaleerd door Broersma. Soms versterkt tot *kanker-eikel*, *vette eikel* of *giga-eikel* (populair in studentenkringen). In de Wageningse studententaal wordt een hopeloos vrolijk iemand wel eens een *blijje eikel* genoemd. Het werkwoord *eikelen* betekent ‘zeuren’. *Eikeltje* is ook marinetaal voor maat (zie Harmsen). De vrouwelijke variant van de *eikel* (althans in de jeugdtaal) is de *eikelien*.

Er stopte ’n kleine MG met twee Engelsen (altijd die ongezond uitziende eikels) naast ons. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

Pas maar goed op dan, want er lopen heel wat rare eikels rond in de wereld. (Remco Campert, Tjeempie of Liesje in Luiletterland, 1968)

Al die beateikels in den lande die zo interessant over drugs doen, ik vind het maar aanstellers. (Peter Koelewijn in Teenbeat, november 1969)

eikelbijter

(jeugdtaal) sufferd; klootzak. In de film ‘Naked’ van Mike Leigh wordt *eikelbijter* als vertaling gebruikt in de betekenis van ‘klootzak, verachtelijke vent’. Bijter is hier gewoon toegevoegd ter versterking van het oudere scheldwoord *eikel**. Sedert eind vorige eeuw. Vermeld door Hoppenbrouwers.

‘Waar is je voorschrift?’

‘Huh?’

‘Voorschrift VS-417 inzake de bepaling van de juiste tijd, eikelbijter!’ (Paul Olden, Geef 8. Handboek voor de eigentijdse soldaat, 1991)

eikelbijtster

hekserige vrouw; *kreng**; *mispunt**; *secreet**.

Sunset Boulevard zal Carré voorlopig niet aandoen dus zal Close-minnend Nederland genoeg moeten nemen met haar verschijning in Ron Howards krantenkomedie ‘The Paper’. Daarin hangt Close weer ouderwets de eikelbijtster uit in de rol van Alicia Clark, managing director van de sensatiekrant The Sun. (Nieuwe Revu, 18/05/1994)

eikelknijper

iemand die zijn maat verlinkt. Wellicht ontstaan in soldatenkringen.

In dienst laten ze je de domste dingen doen. Tanks poetsen. En de hele dag uitgescholden worden. Niet alleen door de officieren, maar ook door de andere jongens. Dat zegt Rien tenminste, maar hij vertelt er niet graag over. Matennaaijer, eikelknijper, de raarste dingen. (Chris Bos, De woede van de bassist, 1992)

element: dood element; onwijs element

nietsdoener; luilak; lastpost; sukkel; ongezellig iemand. Een scheidsrechter die door de bal wordt geraakt, wordt ook een *dood element* genoemd.

Zij had hem nog eens goed ingescherpt, welk een verachtelijk individu hij was, en hoe hij ... niets meer mocht heeten, dan een dood element, dat... (P.A. Daum, Hoe hij Raad van Indië werd, 1888)

‘Als je nog eens wat weet – onwijs element!’ snauwde Gerrit Jan. (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

elleboogwerker

onsportief persoon; iemand die op een oneerlijke manier carrière tracht te maken. Voormalig premier Dehaene wordt op meerdere websites een *elleboogwerker* genoemd.

Enige slijmballen – lievelingen van hem – schenen het leuk te vinden. Tuig voor het leven; uitsloverige elleboogwerkers. (Johnny van Doorn, *De geest moet waaien*, 1977)

ellendelaar

schertsende variant van *ellendeling*. Geliefd scheldwoord van kapitein Haddock in de Kuifje-stripverhalen. Afleiding van ellende met het achtervoegsel -(el)aar, dat vaak gebruikt wordt om van een werkwoord een zelfstandig naamwoord te vormen. Jan Mulder werd ten tijde van Pim Fortuyn op internetforums vaak voor *ellendelaar* uitgescholden. De woordenboeken kennen dit scheldwoord niet en ook Heestermans laat het woord onvermeld.

Het dier zat in een doos die helemaal was dichtgeplakt met verhuisplakband. Ik hoorde er van en dacht: 'Ik zou, als ik die ellendelaar in m'n handen kreeg...'. (Trouw, 31/08/1992)

ellendigaard, ellendige, ellendeling

slecht iemand, verachtelijk persoon.

Onnoozele volken! met welke drogredenen zijt gy verleid geworden, en door welke elendelingen! (Isaac da Costa, *Bezwaren tegen den geest der eeuw*, 1823)

Je bent een ellendeling! stotterde Bertie. We hadden afgesproken dertig pond. Ik heb geen honderd pond; ik ben niet rijk. (Louis Couperus, *Noodlot*, 1891)

Beroerde kerel! Ellendeling! Er uit! (Godfried Bomans, *De avonturen van tante Pollewop*, 1958)

embryo

(vnl. jeugdtaal) klein persoon: 'Wil die embryo ook al meepraten?' Sedert de jaren tachtig. Vermeld door Laps, Hofkamp & Westerman en Hoppenbrouwers. Vgl. het Franse scheldwoord *microbe*.

emmer

1) (Amsterdam, Bargoens) minderwaardig of vies persoon, inzonderheid een hoer (omdat iedereen erop gaat. Om dezelfde reden gebruikt men ook het scheldwoord *schijthuis** en *Haagse* plee*). Reeds bij Henke en Beem (1967). *Emmeren* is niet alleen informeel taalgebruik voor 'zeuren', in het Bargoens betekent het ook 'geslachtsgemeenschap hebben' (oorspronkelijk: sodomie plegen met merries).

2) zeurpiet. Wellicht was er eerst het informele werkwoord *emmeren* (zeuren, zaniken), dat reeds in *De Groene Amsterdammer* van 06/10/1862 werd opgetekend. Hier werd dan een zelfstandig naamwoord van afgeleid. In deze betekenis vermeld door o.a. Laps.

emokikker

gevoelig persoon; iemand die zich snel door zijn emoties laat meeslepen.

Muziek van Rieu, dat vinden de TROS-leden heel mooi, zegt Bekooij. 'Net als BZN. Dat scoort ontzettend.' En zelf vindt ze het ook prachtig. 'Het raakt me. Maar ik ben ook een ontzettende emo-kikker.' (Nieuwe Revu, 29/10/2003)

encyclopedie: wandelende –

iemand die veel nieuwtjes weet, over veel feitenkennis beschikt; een veelweter en vandaar ook spottend of denigrerend voor een betweter; iemand die voortdurend met de neus in de boeken zit.

Niet altijd negatief. Het bijvoeglijk naamwoord ‘wandeland’ wordt hier gebruikt om levenloze zaken te verpersoonlijken. Vgl. Duits: *Ein wandelndes Konversationslexikon*.

Als het zoo voortgaan moet met die gezegende ontwikkeling, dan zien wy den dag genaken, dat het spelen zuiver leeren zal worden: dat een jongskens van zeven, wandelend encyklopedietjen, het druk zal hebben, ... met reken- en aardrijkskunde ..., physica, mathematiques, geodesie, chemie, oeconomie politique. (De Génestet, Over Kinderpoëzy, 1865)

Op het stadhuis noemen collega's hem een ‘wandelande encyclopedie’. Alles, echt alles weet hij van integratiebeleid. (Nieuw Rotterdams Tij, editie 3, jaargang 2004)

engerd

griezelig persoon; iemand die er raar uitziet en zich raar gedraagt; vervelende, rare vent. Syn.: *creep**; *griezel**. In het programma ‘Spijkers met koppen’ noemde Annemarie Jorritsma, vice-premier in het tweede kabinet-Kok, president Chirac ooit ‘een *engerd*’. Al eerder had ze zich badinerend uitgelaten over *die vlerken van een fransozen*.

Wat zien 'k er toch uit! – Wat 'n engert! Vin je niet? (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

... zoo'n schijnheilige engert... (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 01/12/1910)

eppie, eppo

sufferd; kluns; sukkel; zwakbegaafd iemand; dwaas; malloot. Dateert al uit de jaren zeventig. *Eppo* refereert aan een van de personages uit ‘De kleine waarheid’ (naar de roman van Jan Mens), een populaire televisieserie met Willeke Alberti. Zie ook *malle** *eppie*.

Bij het volgende stoplicht passeert een fietser. ‘Je deur zit niet goed, Eppo!’ (Jan Rot in Nieuwe Revu, 21/12/1994)

erwtenteller

kleinzielig persoon; zeurpiet. Ook voor een gierigaard gebruikt. Stoett citeert Schuermans. Vgl. *gortenteller**.

Gemeen gezegd was hij een bezorgde erwtenteller. Zó lang kon hij schaven en polijsten aan zijn verhalen. (de Volkskrant, 11/01/2002)

esek

(Zaanstad, scholieren, racistisch) Turk. Gesignaleerd door Jansen (1984). *Esek* is Turks voor ezel. Turken in Nederland schelden vaak met *esekoglu ezek* (jij bent een ezel en je vader ook). Vgl. verder: *asbak**, *kankerturk**; *koeskoesvreter**, *pikkenees**, *sjoek-sjoek**.

etalagepop

levenloos persoon. Vaak m.b.t. een mooie maar weinig intelligente vrouw.

Het lijkt het meest nog op de Saint, net zo'n laffe, machteloze serie ongeloofwaardige en meestal ook onbegrijpelijke toestanden rondom een tot leven gewekte etalagepop, een suikerspin in coltrui of smoking. (Algemeen Dagblad, 14/01/1971)

Met verende tred kwam er een atletische verkoopster in tenniswit naar voren – zelf een wandelende etalagepop – die uiterst beleefd vroeg wat het wezen mocht. (Ben Borgart, Een getekend mens, 1986)

ethersletje

meisje dat uit is op seks met deejay's. Zie ook *slet**.

Als beginnend popjournalist met een voorliefde voor dansmuziek bevond ik mij temidden van de Amsterdamse radiopiraten-scene. De meiden met wie ik omging stonden alom bekend als ‘ethersletjes’. Ze hielden lijstjes bij en vergeleken hoeveel dj’s ze ‘geregeld’ hadden, ze bespraken uitgebreid de seksuele prestaties van de heren en omschreven tot in de kleinste details de vorm en grootte van hun lid. (Nieuwe Revu, 15/12/1999)

etter

naar persoon; lastig, gemeen iemand; kwal, mispunt. Verbastering van het Franse *être* (zijn, wezen), maar geïdentificeerd met het bestaande woord *etter* (pus, bij ontstekingen afgescheiden vocht). ‘Quel être’: wat voor een schepsel! Pim Fortuyn tegen Wouke van Scherrenburg van Den Haag Vandaag: ‘Mevrouw, u bent een etter’ en ‘Ga toch lekker naar huis, koken.’

Wat een etter, die verkoper. (Rinus Ferdinandusse, Stukjes in de kraag, 1965)

Ken dat ettur se bek nou niet us eive houwe? (Leonhard Huizinga, Prins Adriaan en prins Olivier, 1969)

Die gewaagt van gele etters en ‘chinken’ en schijnt ze haast even erg te vinden als kaaskoppen. (Ben Borgart, Buiten schot, 1975)

etterbak, etterbal, etterbuil, etterletter, etterlul, etternek, etterpuist, etterstraal

vervelend persoon, naarling. Assonantie of binnenrijm, zoals hier bij *etterletter*, komt bij het schelden vaak voor. De laatste woorden van deze samenstellingen dienen gewoon ter versterking van het oudere scheldwoord *etter**. *Etterletter* voor het eerst gesignaleerd door Endt (1974). Het werkwoord *etterbakken* betekent ‘zeuren’.

Het meisje in de leren rok draait haar glaasje Spa om en zegt collegiaal: ‘Etterbak’. (Haagse Post, 31/01/1987)

Dus laat die etterstraal maar barsten. (Marjan Berk, De kracht van liefde of Hallo, daar ben ik weer, 1989)

Goed zo, dacht ik, stomme etterlul, ga maar door zo met je ijle speedkop. (Kees van Beijnum, De oesters van Nam Kee, 2000)

etterling

variant van *aterling**.

Luitenant M. heeft de dag en die telt ze (portie’s vleesch) allemaal nà. O! heeft die pestetterling de dag? dan mag ’k lije dat-i zich ’n rolberoerte van hier naar de Vesuvius telt! (L.H. Drabbe, Het dappere Hollandsche leger, 3e druk, 1904)

euca, eucalypta

gemene, verachtelijke vrouw. Soms afgekort tot *euk*. Naar de gemene heks uit Paulus de Boskabouter, een tv-serie voor de jeugd naar het boek van Jean Dulieu. Zij liet geen kans onbenut om zich te ontdoen van die bemoeizuchtige kabouter. Gerrit Komrij noemde Emmy van Overeem, columniste bij NRC Handelsblad, ooit *Eucalypta op klompen*.

Donderdagavond doolde ik na een chaotische, maar leuke voorstelling nog even door het gezellige ’s Hertogenbosch en keek steeds om of die Eucalypta van het Brabants Dagblad achter me liep. Dat kust niet prettig. (Youp van ’t Hek in NRC Handelsblad, 29/05/2004)

Mevrouw Etty, ik weet dat u de Eucalypta van de ‘political correctness’ bent, altijd klaar om de overige bosbewoners in een kwaad daglicht te stellen teneinde de aandacht van uw eigen dubieuze doopceel af te leiden. (HP/De Tijd, 11/11/2005)

euro-zeloot

(politieke kringen) smalend voor iemand die op fanatieke wijze het belang van Europa op het oog heeft en minder belang hecht aan het eigen land. In 1991 werd staatssecretaris Dankert een *euro-zeloot* genoemd. Hij werd beschouwd als een al te vurig pleitbezorger van vergaande bevoegdheden van het Europees Parlement. Meestal wordt het woord in de ontkennende vorm gebruikt. Zo zei het Nederlandse kamerlid Timmermans van de PvdA in een debat over de Europese grondwet: 'Ik ben geen euro-zeloot'. De Europese jetset wordt door de Britten ook smalend 'Eurotrash' genoemd, dit naar analogie van *white trash*.

De neiging zal zijn – en dat gebeurt in de buitenlandse pers al – om Piet Dankert (en zijn staf: de 'Euro-zeloten') de schuld te geven: terwijl Van den Broek bezig was overal ter wereld in te grijpen, zou hij zijn stokpaardje van een machtig Europees Parlement te veel bereden hebben. (Vrij Nederland, 05/10/1991)

eurocraat

hoge ambtenaar, technocraat bij de EU; Europees Parlementariër. Sinds het begin van de jaren zestig. Mogelijk ontstond de term in kringen van Britse politici. De Britten (Thatcher en Major voorop) zijn immers altijd eurosceptici geweest. Hun afkeer voor Europa hebben ze nooit onder stoelen of banken gestoken. *Eurocraat* dook voor het eerst op in een artikel in *The Economist* van 1961: 'These new "Eurocrats" are worth watching'. In ons taalgebied werd het in 1979 voor het eerst in een woordenboek opgenomen. Het woord werd blijkbaar gevormd naar analogie van bureaucraat en technocraat. In de verbeelding van de burger zitten *eurocraten* op stapels papieren, net zoals andere bureaucraten (afgeleid van bureaucratie, een woord dat in de achttiende eeuw werd gevormd door de econoom Gournay, 1712-1759). Maar meestal zou hun werk bestaan uit het afschuimen van cocktailparties. Verder zouden ze wagens met chauffeur ter beschikking hebben. Eurocraten handelen in de ogen van de burger vaak te strikt naar de letter van de wet. De ondertoon van het woord is dan ook smalend. Van *eurocraat* werd rond 1971 ook *eurocratie* afgeleid. Eurocraat werd pas echt populair in de jaren tachtig. *Eurocratie* is een pejoratieve aanduiding voor de vaak als absurd ervaren regelgeving van EU-ambtenaren. Ook in het Duits (*Eurokrat*) en het Frans (*Eurocrate*).

Dan verschijnen de Eurocraten op het toneel: in 1951 de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en in 1958 de Europese Economische Gemeenschap en Euratom. En daarmee was het hek van de dam. Enkele voorbeelden, aan het Frans ontleend, zullen dit duidelijk maken. (Onze Taal, juni 1982)

Indien het Europese Imperium niet in staat is makelaars waar ook ter wereld alle lust tot speculatie tegen de Europese munt te ontnemen bedenk eens een paar middeltjes, dames en heren eurocraten, komaan, een beetje creativiteit. (De Morgen, 19/06/1997)

ezel

1) dom, onhandig persoon. Bij Bredero lezen we: 'Fy gy rekel, gy uyl. ... Gy buffel, gy esel, gy stier, gy bock, gy bul, gy var, Gy Kalf, gy kapoen, gy Olyphant als gy bent, Gy kinckel.' Bij de oude Romeinen werd het reeds als scheldwoord gebruikt. De langorige verwant van het paard wordt beschouwd als koppig en dom. De ezel heeft de Nederlandse taal verrijkt met vele spreekwoorden en gezegdes, meestal over de domheid en koppigheid van het dier, en dat terwijl het net grappige en intelligente dieren zijn! Zie ook *gestreepte* ezel*.

'Ik ben de domste ezel, die er leeft,' gromde Bouke bij zich zelve, zoodra hij zich alleen bevond: 'mij zoo te laten beknippen! ik ben immers waard, dat men mij een' kogel door den kop jaagt! (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Ja, kan ik het helpen? Was dan niet zoo'n driedubbel-overgehaalde ezel geweest. (Cissy van Marxveldt, Een zomerzucht, 1927)

2) (soldatentaal, verouderd) infanterist. Ontleend aan de afdruk van het ijzer aan de schoenhakken die gelijkenis vertoonden met de hoefijzers van ezels. Vgl. *bokkenpoot**.

Ezel: infanterist. Anderen zien in die hakijzer-indrukken gelijkenis met ezels-hoefijzers: vandaar de naam. (Jac. van Ginneken, *Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II*, 1914)

ezelskomijnekaaskop

(verouderd) domme Nederlander.

‘Ezelskomijnekaaskop!’ schold Frank nijdig. ‘Wil je wel es astebliksem maken, dat je je meldt!’ (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

ezelsoor

(verouderd) domoor.

Hoo, Jasper eezel-oor! (Klucht van de Schoester of Gelijke Monniken, *gelijke Kappen*, 1660)

ezelsveulen

domoor. Eigenlijk: onvolwassen ezel. In deze persoonsaanduiding komt de spreekwoordelijke domheid van ezels naar voren.

En toen ’t uit was zei de Heer: ‘Jij hebt goed gepraat, Job! Je bent een nieteling en een ezelsveulen, maar je bent oprecht.’ (Frederik van Eeden, *Van de koele meren des doods*, 1900)

‘Stommeling! Ezelsveulen! Kaffer!’ klonk het verontwaardigd van alle kanten. (J.B. Schuil, *De Artapappa’s*, 1920)

Hij bedoelde wat voor thee we wilden hebben. Ezelsveulen! Zuid-Afrikaans. Hij is goed. Hahaha! (Willy van der Heide, *Een overval in de lucht*, 1950)

F

fabeltjespater

(jeugdtaal, verouderd) nietszeggende kletskaus. Jaren zestig.

Fabeltjespater, pater die zó nietszeggend (s)preekt dat men beter Ed en Willem Bever kan laten kletsen. (Rouke G. Broersma, *Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels*, 1970)

falderappes, valderappes

van oorsprong Amsterdams-Joodse term (Poolse Joden kenden het woord niet) om het lagere volk, het gepeupel of het schorremorrie mee aan te duiden: stuk falderappes! Het woord dateert uit het begin van de achttiende eeuw. De herkomst is erg onzeker. Van Dale denkt aan Spaans-Portugees *gualdrapa* (paardendrek), en praat daarmee Beem (1967) na. Wellicht moet dan gedacht worden aan een betekenisverschuiving naar 'minderwaardig stuk textiel'. Gualdrapa had in de Middeleeuwen ook de betekenis 'mantel; van mantel afhangend vod'. Volgens de auteur werd het woord met d of met t na l uitgesproken en kende het Duitse Jiddisch de vormen *galderappes* (Hamburg) en *chalderappes*. Een andere mogelijke herkomst, eveneens verwijzend naar het textiel, is die van Frans *valet de drap* (lakenknecht). Mogelijk had deze in vroeger eeuwen geen al te goede reputatie. Endt (1974) vindt deze verklaring evenwel dubieus. Ook een mogelijke afleiding van Frans *châles rapés* lijkt hun hoogst onwaarschijnlijk.

Ze schijnen nogal lastig te zijn geweest, want nog altijd noemt men in Amsterdam het minste soort van mensen, het 'crapule' of 'valderappes'; vee van de richel. (De Groene Amsterdammer, 09/08/1914)

Breng dat stuk falderappes maar weer naar de provoost. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Het falderappes zweert bij al wat dom en lelijk is. (Gerrit Komrij, *Lof der simpelheid*, 1988)

falievouwer

(verouderd) onbetrouwbaar persoon; huichelaar; pluimstrijker. Volkstaal van de zestiende eeuw. Terug te vinden bij Tuinman, De Beer & Laurillard, Harrebomée en De Cock, doorgaans in de betekenis van 'vleier'.

Mauriske van den chef was de eenige schooljongen die in de Witte zijn oogen nooit genade vond. 't Was zoo 'n fijn labbekakske, met korte kousen en witten kraag, altijd kraak-netjes in de kleeren, de grootste lifleffer van den meester, een falievouwer van eerste klas, en eigenlijk de domste uil die in de school zat. (Ernest Claes, *De Witte*, 1920)

falsaris

oplichter (bijvoorbeeld bij het kaartspel); bedrieger. Ontleend aan het Latijn (*falsarius*): iemand die zich aan valsheid in geschrifte (of andere vervalsingen of vormen van bedrog) schuldig maakt. Sedert ca. 1330-1345.

Dat gaat waarachtig te ver. Me uit te schelden voor falsaris! W. Mijnheer Tromp! matig u. (H.J. Schimmel, *Dramatische Poëzy*.1856)

't Is toch 'n gemeene falsaris. (Justus van Maurik, *Toen ik nog jong was*, 1901)

farizeeër

(vaak voorafgegaan door *vuile*) doortrapte huichelaar; schijnheilige; hypocriet persoon. Betekent eigenlijk 'lid van een strenge joodse religieus-politieke partij'. Genoemd naar de sekte der farizeeërs uit de Evangeliën. Zij noemden zichzelf wellicht zo om zich te onderscheiden van de niet rein genoeg levende joden. Vanwege hun schijnheiligheid stonden ze slecht aangeschreven.

Bekende spreekwijzen zijn: *farizeeërsstreken; farizeeërsgezicht; licht de farizeër zijn masker af en gij ziet de duivel*. Dit gaat terug op wat Jezus op verscheidene plaatsen (Matth. 6, Matth. 23, Luk. 12) gezegd heeft over de huichelachtigheid der farizeeërs. Bij de joden was het echter vaak een eernaam. Paulus ging er prat op dat hij een farizeeër, een farizeeërszoon was.

O, Fariseër! o, Geveinsde!

O, Valsche, huichlende Apostaat!

Gy werd gedoemd tot erger kwaad! (Nicolaas Beets, Guy de Vlaming, 1837)

... een listig koopman en sjacheraar, een sarrende sadist, een bigotte farizeeër. (Menno Ter Braak, Cinema militans, 1929)

Als je gaat staan word je door je buurman weer achterover getrokken: als je blijft zitten ben je een 'vuile Farizeeër'. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

fascist

(in linkse kringen) iemand met fascistische denkbeelden; een onverdraagzaam, rechts-radicaal en autoritair persoon; een rechtse klootzak; een varken. Voor communisten was het de favoriete scheldnaam om een kapitalist mee aan te duiden. Sedert de jaren zestig ook een schimpnaam voor een politieagent, vooral dan tijdens betogingen. Het woord *fascist* heeft net als *NSB'er** sedert de Tweede Wereldoorlog een erg beladen betekenis gekregen. Een *fascist* is eigenlijk een aanhanger van het *fascisme*, volgens Van Dale een 'politiek systeem berustend op ultranationalistische, corporatistische, autoritaire en onverdraagzame (m.n. anti-communistische) beginselen'. Het woord is gevormd van het Latijnse *fascis* (bundel roeden met pijl, in de Romeinse tijd een attribuut van leiders). In Italië regeerde de fascistische partij van Benito Mussolini van 1922 tot 1943. *Fascist* werd gaandeweg gebruikt voor een nationaalsocialist en later, bij uitbreiding, voor iedereen die enigzins rechts en anti-democraat is. Hugo Brandt Corstius, alias Piet Grijs, bestempelde criminoloog Wouter Buikhuisen in de jaren tachtig als een 'fascist' omdat deze het verband tussen een criminele aanleg en biologische factoren wilde onderzoeken. De Duitse schrijver Martin Walser bestempelde rechts-radicalen skinheads in 1993 als 'Kostümfaschisten'. Sedert het begin van de eenentwintigste eeuw (en vooral na de aanslagen van 9/11) wordt de benaming *fascist* ook toegepast op de gewelddadige beoefenaars van de islam of de terroristen. Kennelijk probeert men hiermee een zo krachtig mogelijke veroordeling mee uit te spreken. Was *fascist* vroeger een scheldnaam van politiek ultralinks, thans komt het ook uit de mond van politiek rechts: de VVD en vooraanstaande conservatieve intellectuelen als Leon de Winter en Afshin Elian. Het woord is na de Tweede Wereldoorlog voortdurend misbruikt.

Weg met de fascistten! Fascisme is moord! Slaat ze neer, de smeerlappen! (Marcel Matthijs, Een spook op zolder, 1938)

Maar oorlog en sneuvelen hadden er nooit bijgehoord. Dat hadden ze aan die smerige faksisten en die vuile Jappen te danken. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

Dat is heel wat moeilijker en moediger dan op straat tegen de agenten fascistten te gaan roepen of met een rode vlag te gaan lopen. (Hitweek, 25/10/1968)

fat

iemand die overdreven zorg aan zijn uiterlijk besteedt; ijdel en pedant persoon; modegek. Deze van oorsprong Franse term dateert uit de zeventiende eeuw. Afgeleid van het Latijnse woord *fatuus*.

Ik geloof, dat ik nog kans heb gezien om te zeggen, dat hij naar de maan kon lopen met zijn bevelen en dat ik dat fatje zijn gezicht tot pulp zou slaan. (Het Vaderland, 07/12/1939)

De fat noemden we 'm, hij was altijd zo netjes op z'n kleren, je kreeg wel 's de zenuwen als je 'm zo bezig zag. (Adriaan Venema, Jongensdroom, 1978)

fatso

(vnl. jeugdtaal) Amerikaans-Engelse aanspreekvorm voor een dikzak. Sedert de jaren tachtig (zie Hoppenbrouwers).

‘Hey, Fatso’, riep hij tegen een gigantisch homp vlees van duitse makelij.
(www.kipfest.com, 19/06/2005)

fatti-boemboem

(in Vlaanderen, vnl. Antwerpen) zwaarlijvig persoon.

Fatti-boemboem: zwaarlijvig persoon. Spotnaam. (Meestal voor vrouwen). (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

federast

voorzitter van een federale staat; aanhanger van het federalisme.

In datzelfde betrekkelijk vroege verleden heette Nederlands ambassadeur in Londen Dirk Ubbo Stikker, ex-baas van Heineken, de Partij van de Vrijheid, Buitenlandse Zaken en de NAVO. Stikker hield in Londen een speech waarin hij gewaagde van Europese ‘federasten’.
(HP/De Tijd, 06/12/1991)

feeks

vrouw die steeds ruzie zoekt; lastig, opvliegend vrouwmens; *kreng**. Oorspronkelijk: boosaardige vrouw. Reeds opgetekend in 1607 (‘de boze feex’). De huidige spelwijze vinden we pas terug in de achttiende eeuw. Een bekend stuk van Shakespeare heet ‘De getemde feeks’.

Zy is een geveinsde inhalige Feeks. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

femelaar

kwezelachtig persoon; schijnheilige. Van *femelen*: zoetsappige en zeurige praatjes houden.

Oorspronkelijk betekende dit werkwoord ‘hennep plukken’ en vandaar ook ‘met de vingers friemelen’ en ‘nutteloze werkjes doen’. Het is dan maar een kleine stap naar ‘nutteloze praatjes verkondigen’ en ‘schijnheilig doen’. Men zegt ook een *femel van een wijf*.

‘Wat?’ zeide Teun Wezer: ‘Klaas Meinertz! die isegrim, die femelaar, die den heelen dag bidt en psalmen balt, en mij al meer dan eens noâr de diepste diepte van de hel gewenscht heit, zal die mij twee kroonen geven? (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Manowitsky had zich al afgevraagd, hoe die saaie femelaar het er zou hebben afgebracht met dat volbloedige raspaardje. (Jacob Zwaan, Soldaat in Indië, 1969)

Ze zijn er nog altijd – de femelaars, de veinzers, de heiligen van de schone schijn. (Tom Lanoye, Vitriool voor gevorderden, 2004)

feut, foet, foetus

(studententaal) groentje of noviet. Eigenlijk: ongeboren vrucht.

Waarop terstond een ander foetus opstaat, dat, denkende iets buitengemeen aardigs te zullen uitboezemen, op den toon, als of hij den vorigen toast kwalijk nam, uitsnater: ‘En ik, meneeren! ik drink op al de mooie meisjes!’ (Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844)

Wij staan hier op een hoopie,/ wij klooiën bij elkaar,/ wij houden van geen zoopie,/ wij, lamme foetenschaar. (F.R. Coers Frzn., Studenten-Liederboek van Groot-Nederland, 1916)

Om de twee uur kwamen de ‘patroons’ hun foeten halen. De groen zou gedurende de hele groentijd zijn patroon dagelijks ontmoeten en om raad kunnen vragen. (Boudewijn van Houten, De ontgroening, 1971)

fiel

afkorting van homofiel, een woord dat in 1963 voor het eerst voorkomt. Ook *homofiel** werd aanvankelijk als beledigend ervaren, ten minste in vergelijking met het neutralere homoseksueel.

Als je zegt: 'Ik ben homoseksueel', dan klettert dat evenzeer over tafel als een schoteltje dat uit je handen glipt. Je bent een 'fiel', of 'anders' en dat is dan zeker minder erg, of zo. (Jos Brink, Stukje voor stukje, 1985)

fielt

doortrapte schurk; gewetenloos iemand; bedrieger. In zijn boek 'Er gebeurt nooit iets' (1993) noemde Theo van Gogh Max Pam *een fielt eerste klasse*. Aan de KMA te Breda werd dit woord gebruikt in de zin van 'onderofficier belast met de surveillance'. In de soldatentaal werd deze term opgetekend in de periode 1860-1885. In de betekenis van 'schurk' dateert *fielt* reeds van het midden van de zestiende eeuw. We vinden het ook terug in het werk van o.a. Bredero. Het woord komt (zonder t) voor in de erotische lyriek van de zeventiende-eeuwse dichter Jan Luyken. In zijn 'Duytse Lier' (1671) noemt iemand aan wie zijn bruid 'ontkaapt' is de boosaardige dader een *fiel*. Het Middelnederlandse *fiel* gaat via het Franse *vil* (gemeen) terug op het Latijnse *vilis* (goedkoop, armzalig). Vroeger kwam enkel de spelling *fiel* voor. Pas in later tijd kreeg het woord een t, zoals ook 'burcht' (dat oorspronkelijk 'burg' geschreven werd). In 'Mieke Maaïke's obscene jeugd' (1972) van Louis Paul Boon komt de woordspeling *homofielt* voor.

Hoe zal het mogelyk wezen te beletten, dat de grootste fielt den deugdryksten Minister met de zwartste kleuren afschildert? (J. van Effen, De Nederlandsche Spectator, 1731-1735)

God zou 'em dit en de duivel zou 'em dat, en hij was de grootste fielt en bloedlijer, die de wereld ooit aanschouwd had. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Die fielt! Als ik hem hier had, liet ik hem in de boeien sluiten. (J. Slauerhoff, De laatste reis van de Nijborg, 1930)

fiemel

variant van *femelaar**, schijnheilige?

Toen Jacobien hem een 'fiemel' begon te noemen en een 'pietlut' wist ik dat zijn dagen waren geteld. (Hans Dorrestijn, Finale kwijting, 2000)

fiep

(vaak voorafgegaan door *rare*) naïeve kerel; iemand die alles gelooft. Volgens Van Dale ook gewestelijk voor een zeurkous. Etymologie onbekend.

Dat is een rare fiep met mooie pakken en fluwelen schoenen. (Theo M. Eerdmans, Moord en mooie Handel, 1953)

Misschien kunnen jullie voor jullie schorsing nog even de identificatie-kaartjes checken van die fiep, die in Rotterdam in de kast vloog toen hij het filmapparaat bij Opoe in de Burgemeester Meineszlaan wilde jatten. (Theo M. Eerdmans, Telefoon uit Maastricht, 1955)

fietje vatenkwast

(verouderd) iemand met onverzorgd haar. In die betekenis vermeld door Van Eijk (1980). Naar een jeugdboek uit 1956 van Lea Smulders (1921-1993). De schrijfster was vooral bekend voor haar radiosprookjes in de rubriek 'Klein, klein kleutertje' (1951).

fietsenmaker

knoeier; prutser. In soldatenslang vaak gebruikt voor een arts of verpleger die zijn vak niet verstaat of nogal ruw te werk gaat; militair van de technische dienst. In de tropen (Java/Ned-Indië) werd een

dokter ook wel *fietsenmaker* genoemd. Delftse studenten worden in andere steden eveneens met deze benaming vereerd. De internetencyclopedie Wikipedia geeft volgende omschrijving: ‘Spottende bijnaam voor een student aan de TU Delft, oorspronkelijk alleen voor studenten werktuigbouwkunde (vergelijk vonkentrekker, student elektrotechniek).’

Bij de marine wordt een filmoperateur die een domme fout begaat ook een *fietsenmaker* genoemd (wanneer de twee grote filmspoelen op de projector).

‘Hé, fietsenmaker,’ grapte Louis Goudsmit tegen Sander, ‘wat zit jij te suffen.’ (Sal Santen, *Brand in Mokum*, 1977)

De dokter, fietsenmaker genoemd, behandelde de ringworm met in spiritus opgeloste jodium. (Vrij Nederland, 11/01/1992, over Java/ Ned-Indië)

Als iemand het over een fietsenmaker heeft, pik, bedoelt hij een Delfterik. Technische universiteit, begrijp je wel. (Onno te Rijdt, *Mores*, 2001)

fikfakker

(in Vlaanderen) talmer; beuzelaar; prutser. Van het werkwoord *fikfakken* (dat we nog terugvinden in het werk van Claes en Timmermans), volgens Van Dale sedert ca. 1636-1638: ‘verliefd fluisteren’ en afgeleid van het Hoogduits *fickfacken* (Belgisch Nederlands, spreektaal).

filister, filistijn, philister

(studententaal) niet-student; burgermannetje; bekrompen iemand. Tevens gebruikt voor een student die niet deelneemt aan het verenigingsleven (ook wel *nihilist* genoemd). Het woord is overgenomen uit de Duitse studententaal (*Philister*) en is ontleend aan ‘de onbesneden Filistijn’ uit de Bijbel (Sam. 17:26 e.a.). Luther gebruikte *Philister* om het Griekse *Philistinoi* (Palestijnen) weer te geven. Het woord zou volgens sommige bronnen teruggaan tot een voorval in het jaar 1693, toen bij een treffen tussen studenten en inwoners van Jena een student werd gedood. Omdat de Filistijnen (een nevenvorm van Palestijnen) de vijanden van de Joden waren, van het uitverkoren volk, werd de naam ook overgedragen op de vijanden van de studenten: de burgers. De burgers vormen het *Filisterdom*. Het woord *filistijn* leeft nog voort in de uitdrukking *naar de filistijnen helpen* (iets kapot of onbruikbaar maken). In het Frans spreekt men over *les Philistins*.

Is er groter vijandschap denkbaar dan tusschen den Student en den ploert, den philister, den Leidenaar, vertegenwoordigers dier maatschappij? (Johannes Kneppelhout, *Studententypen*, 1839-1841)

Uitvaagsel, deze man vol plichtsbef, deze gehoorzame, preutse filister, deze dienstklopper, deze robot? (J. Presser, *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom 1940-1945*, gepubl. 1965)

Nadat ik u de anekdoten meegedeeld heb, die u zo graag vernemen wilt, nieuwsgierige filister. (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

filler

(soldatentaal) verachtelijk, slecht mens; klootzak. Oorspronkelijk betekende het: soldaat van een nieuwe lichte, die zijn opleiding reeds beëindigd heeft en bij een eenheid aankomt ter aflossing van iemand anders. In rangorde staat hij tussen de gewone rekrut (ook wel *bol* in soldatenslang) en de *semi-ouwe joekel* (de bijna afgezwaaide soldaat). Het woord heeft meestal een negatieve connotatie (onervaren soldaat), vandaar ook samenstellingen zoals *kutfiller* en *zaadloze filler*.

... maar ook een filler wil er bij de stomp niet in. (Neerlands Hoop, *Vrolijke soldatenpotpourri no 4. Uit: Neerlands Hoop in Panama*, 1971)

... onder het schelden van ‘Filler’, ‘Bruinwerker’ en ‘Matenaar’ begonnen ze mij te bekogelen met messtins, koppels en handboeken soldaat. (Kees van Kooten, *Veertig*, 1982)

Dienstplichtigen, landmacht, dacht ik, minachtend, fillers die er met één, hoogstens twee jaar weer uit waren. (Jan Cremer, *De Hunnen*. Deel 3, 1984)

filoe, filou

(vnl. in Vlaanderen) vals, onbetrouwbaar persoon; bedrieger. Dit Franse woord wordt ook vermeld door Pauw van Wioldrecht, hetgeen gebruik bij de Nederlandse adel suggereert. Een verouderd werkwoord is *filouteren*: op een behendige wijze bedriegen. *Filouterie* betekende ‘bedriegerij’. Verder hoor of lees je: *filoestrecken* en *filoe-ogen* (de valsheid in iemands blik).

Wy liepen, gedurende drie of vier dagen, als twee dolle honden door de Stad, vragende byna in alle de huizen na onse onsigtbare Urgande, maar te vergeefs, het welk ons ten laatste so ongeduldig maakte, en onse onlust so seer vernieuwde, dat Clitander, beginnende eenmaal aan de tafel uit te donderen, en my in het byzyn van al de gasten voor een Filou of een Gauwdief te schelden, ... (N. Heinsius, *Den vermakelyken avonturier*, 4de druk 1715)

fitsefaune, fietsefoune, fotsefaune

(in Joodse kringen) zeurkous of vitter. Jiddisch. Herkomst onzeker.

Fitse faune: pietluttig mensch, zeurkous. (Het Joodsch in het Nederlandsch. In: *Het Vaderland*, 18/11/1923)

flamingant

(in België) aanhanger van de Vlaamse beweging die streeft naar autonomie en zich verzet tegen de verfransingspolitiek in België. Niet iedere Vlaming is een *flamingant*. Sedert de Tweede Wereldoorlog wordt de term vaak geassocieerd met ultranationalisme, dit vanwege het feit dat een deel van de Vlaamse beweging destijds collaboreerde. Voor sommigen is het dan ook een geuzennaam (strijder voor de Vlaamse zaak), voor anderen een vilein scheldwoord (*vuile flamingant*). Het woord is geen afleiding van Vlaming, zoals wel eens wordt gedacht, maar werd ontleend aan de Franse kanselarijtaal. Daar sprak men (reeds in de vijftiende eeuw) van *Flandre flamingante* en *Flandre gallicante*. In de middeleeuwen betekende het Franse bijvoeglijk naamwoord *flamingant* gewoon ‘Vlaamssprekend’. De historicus Warnkönig blies deze terminologie rond 1835 nieuw leven in. Na 1840 werd *flamingant* in de Frans-Belgische pers een scheldwoord voor een Vlaming.

Men mag wel zeggen dat Meert een echt Belgische bourgeois is, die toevallig flamingant is geworden. (*Het Vaderland*, 29/11/1925)

Toen het Fransch flamingant onmiddellijk na 1840 in de Fransch-Belgische pers van dagelijks gebruik werd, en tot een scheldwoord voor de Vlamingen was geworden, hebben dezen, als de Geuzen in de 16de eeuw, het scheldwoord overgenomen en tot een eernaam verheven. Uit de vraag, die in den Gentschen Volksalmanak voor 1840 gesteld wordt: ‘Wat verschil is er tusschen een Vlaming en een Flamingant’, blijkt duidelijk, dat het woord onder de Vlamingen zelf toen al in zwang was. Thans zijn flamingant en flamingantisme, met de beteekenis die de Vlamingen er aan geven, opnieuw in het Fransch ingeburgerd. (*Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*, 1931)

Onder de post bevinden zich ook wel enkele dreigbrieven in de klassieke stijl van: vuile flamingant, maak liever je testament, want je dagen zijn geteld. (*Gazet van Antwerpen*, 21/04/1977)

flapdrol

vent van niks, iemand die niks durft, slappeling; sufferd. Vroeger een synoniem van *emmer** (zie hiervoor Stoett nr. 552). Oorspronkelijk was het een Bargoens woord voor een ‘meid waar geen boon aan gelegen is’ (Moormann). Zie ook nog Endt (1974).

Is me dat een flapdrol van een meid! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1866. Herdruk 1898)

Als burgemeester ben je een flapdrol. (Het Volk, 10/06/1914)

Ik ben niet van zins om met jou, met jou flapdrol, naar de krentetuin te verzeile. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

flapmadam

waardeloze, onbenullige vrouw. Vgl. *flapdrol**.

‘As u ’t tegen mijn het, flap-medam van ’t jaar nul, mot je eerst an ’n nieuw gebit zien te kommen! ’k Zou me laatste verstandskies na binnen hijschen, voor je ’m kwijt raakt, vullisbak-ras!’ – Fijn. De adem snoof op proesten af door z’n neus. Vullisbak-ras. Lekker. Ze had ’r niet van terug. ’r Tong was van schrik zeker achterover in ’r huig gesukkeld. (Herman Heijermans, Droomkoninkje, 1924)

flapoor

iemand met flaporen (zeer grote, uitstekende oorschelpen).

Als iemand je eens extra geestig of opgewekt begroeten wou, zei hij ‘zo flapoor!’ Het drukt je bij alles, – als iemand toevallig in je richting glimlacht, denk je telkens dat het om je oren is. (Encyclopedie Lichaamscultuur, 1937)

Ik kan het zo een hele tijd uithouden, heren. Langer dan jullie, vermoed ik... Nee, flapoor..., probeer niet het touw om je middel los te maken, want dat gaat niet... (Willy van der Heide, Een speurtocht door Noord-Afrika, 1952)

flauwerd

kinderachtig persoon.

‘Dan ben jij een groote flauwerd,’ snauwde hij hem toe en zijn oogen keken recht in die van den ander. (Anne de Vries, Evert in turfland, 1930)

flepperd

(Bargoens) (meestal voorafgegaan door *ouwe*) prostituee; geile vrouw.

Tegelijk begint die ouwe flepperd te rammen en te rossen op m’n rug. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

flessentrekker, flesser

oplichter, bedrieger (oorspronkelijk in de handel). Ontleend aan de Vlaamse uitdrukking *iemand op flessen* of *stoopkens* (aarden kruiken) *trekken*: iemand voor de gek houden. Eigenlijk gezegd van bier of wijn (in een vat): het restant was vaak van mindere kwaliteit en moest aangevuld worden met suiker en gerst (zodat het bier of de wijn weer drinkbaar werd).

Die flessetrekker met z’n klamme doodskop noemt z’n eige Firma! Marsjant, valt er nog wat te marsjandere? (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Maar jij had geen zin om mij te betalen, flessetrekker! (Willy van der Heide, Sensatie op een Engelse vrachtboot, 1950)

flierefluiter

(vnl. in Vlaanderen) lichtzinnig persoon; losbol; pierewaaier; vrouwengek. In Nederland uitsluitend gewestelijk. ‘Flierefluiter oponthoud’ is een roman van A.M. de Jong.

Bellemie was in den hoek met enige flierefluiteren aan ’t vrijen. (Stijn Streuvels, De teleurgang van de Waterhoek. 6de druk, 1964. 1ste druk 1927)

flik

1) (in Vlaanderen) politieagent. Sinds de populaire teeveeserie ‘Flikken’ is het onder agenten zelf een geuzennaam geworden. Eind 2004 werd een dokter vrijgesproken voor smaad aan de politie. Tijdens een betoging van ‘Stop USA’ gebruikte hij de benaming *flikken* tegen de aanwezige gezagdragers. De Brusselse rechtbank oordeelde dat enkele essentiële criteria voor smaad niet aanwezig waren: de dokter zou niet de intentie gehad hebben om te beledigen en er was evenmin sprake van een boodschap gericht tot één persoon. In Gent (waar de serie ‘Flikken’ werd opgenomen) zou het al helemaal niet tot een proces gekomen zijn, zei de politiewoordvoerder van die stad. Volgens een volkse etymologie zou het woord een acroniem zijn van ‘Fédération légale des imbéciles claqués’ maar dat is larie. *Flik* is in ieder geval afgeleid van het Franse *flic*. Het is een vrij jong woord (pas in de 19de eeuw opgekomen). Rond 1828 kenden de Fransen de argotterm *flique* voor commissaris; mogelijk een verbastering van het Duitse slangwoord *Flick* (knaap) of van *Fliege* (spion, verklikker). In die laatste betekenis zou het een afleiding kunnen zijn van het gelijkbeduidende Franse *mouche*. Er zijn evenwel etymologen die veronderstellen dat *flic* is afgeleid van *flica* (klappen), een variant van *flaquer* (zweepslagen geven). Bargoense woorden hebben meestal een Jiddische oorsprong maar hier lijkt de Duitse herkomstaanduiding te verkiezen.

Traag, als op stap achter een onzichtbare begrafenis, kwam een politie-agent aan. ‘Dag, flic,’ zei Isenborn. (Hugo Claus, *De hondsdagen*, 1952)

Het is zo gek hier, als je toetert komt er een flic en die geeft je op je vermaak omdat je toetert... (Henri Knap, *Rijdt u ook zo auto*, 1953)

Een goeie flik is een dooie flik. (Gilbert Grauls, *Dronken droom, verloren strand*, 1992)

2) (verouderd) homoseksueel. Meer gebruikelijk: *flikker**, *mietje**.

Flik, homoseksueel. (Rouke G. Broersma, *Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels*, 1970)

flikflooi, flikflooiër

lage vleier, mooipratër; kruiper. Van het werkwoord *flikflooiën*: met baatzuchtige bedoelingen vleien; mooie praatjes verkopen. *Flooiën* is een dialectvorm van vleien. Vgl. het Friese *flaaië*. Het was in 1907 dat Pieter Jelles Troelstra, tijdens een in Haarlem gehouden congres van de SDAP (de toenmalige socialistische partij), uitriep dat de arbeiders ‘moesten oppassen zich niet te laten flikflooiën’. Het woord is echter al eeuwen oud.

... als eene coquette zonder twee of drie douzijn flikflojers... (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796*)

Ik weet niet, hoe gij het aanlegt, maar gij zijt een geboren flikflooiër. (Louisa May Alcott, *Onder moedervleugels*, 1868. Ned. vertaling 1876)

flikker

homoseksueel. Bij Boekenoogen komt *flikker* nog voor in de betekenis van ‘gemene kerel’, bij Henke en Moormann wordt het woord omschreven als ‘vuilik, sodemieter’ en als scheldnaam zonder bepaalde betekenis. Over de herkomst werden meerdere suggesties gedaan. Volgens sommigen zou *flikker* afgeleid zijn van het Zweedse woord voor meisje, *flicka*. Zeelui zouden het naar Nederland geïmporteerd hebben. Endt (1974) denkt eerder aan de rechtruggige, gebruikte chocoladeflikken – achter elkaar in een doosje – van de negentiende-eeuwse fabrikant Caspar Flick. Verder is een verband met de Bargoense term *flik* voor speelkaarten niet uit te sluiten. Volgens het WNT zou *flikker* een verkorting kunnen zijn van *sodeflikker*. Het woord kan natuurlijk ook gewoon afgeleid zijn van het werkwoord *flikken*, dat zowel ‘iets handig klaarspelen’ als ‘een lelijke streek leveren’ en ‘vrijen’ kan betekenen. Het bijvoeglijk naamwoord *flikkers* betekent ‘verdomd, ergerlijk, vervelend’. Het werkwoord *flikkeren* heeft een hele reeks betekenissen: ‘onrustig vlammen, smijten, zaniken, van belang zijn (er een flikker toe doen), homoseksueel verkeer

hebben'. Tegenwoordig is het woord meer een geuzennaam dan een scheldwoord. Homofielen verkiezen het woord *flikker* boven *homofiel* omdat het eerste strijdbaarder klinkt. In de jeugdtaal van de jaren tachtig wordt het ook gebruikt voor een vervelende kerel (zie Laps). Samenstellingen met *flikker* zijn ondertussen legio: *flikkerband*, *flikkerfront*, *flikkerkrant*, *flikkerradio*, *flikkertheater* enz.

'De flikkers!' schold giftig de kleine groentekoopman. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Natuurlijk ben ik niet homoseksueel. Maar ik ben er wel eens voor gehouden. Eén- of tweemaal hebben ze me hier in de stad voor flikker uitgescholden... (Simon Vestdijk, Op afbetaling, 1952)

En dan jij maar zeuren over flikkers die De Lach lezen, omdat James Dean er in staat. (Remco Campert, Een ellendige nietsnut, 1960)

flip, flippo

(jeugdtaal) iemand die zich gek of angstig gedraagt; geschift persoon; een *weirdo**. Eigenlijk: iemand die geflipt is. *Flippen* betekent 'hallucineren; ongunstig reageren op drugs; zijn zelfcontrole verliezen, doordraaien; volledig afknappen'. Het kan soms te wijten zijn aan de vijandige omgeving waarin men drugs gebruikt. De term dateert uit de jaren zeventig en was vooral populair onder hippies en druggebruikers. Tegenwoordig kan men ook flippen op iets of iemand: 'teleurgesteld raken in iets of iemand'. Meer algemeen wordt *flippen* ook gebruikt voor 'mislukken'. Vgl. Frans: *un flippé*.

Maar niets zo uniek als de video-opnames waarover een erkende flippo uit L.A. zegt te beschikken. (Oor, 23/03/1985)

Stef, geflipte Stef, die flip die van school gestuurd is. (Vrij Nederland, 26/08/1989)

De club die een flippo aan het hoofd heeft staan die flikkers verkettert en condoomgebruik verbiedt. (Robert Long & Cees van der Pluym, Beste Robert, Waarde Cees, 1998)

flodder, floddermadam

vrouw die slordig gekleed gaat, in goedkope kleding. *Flodder* wordt gebruikt m.b.t. een kledingstuk dat lichtjes heen en weer wappert. Vroeger betekende het ook 'veenbagger'. Het werkwoord *flodderen* werd gebruikt voor 'baggeren naar turf.' In Vlaanderen wordt *flodder* ook spottend gebruikt voor een losse strook aan vrouwenkleding. Bij Bredero (1615) vinden we voor iemand met modderige schoenen de schimpnaam *Heer flodder vet-schoen van Harderwijk*.

Ik zeg, kruissen en zegenen zou men zich om zulke floddermadammen, zulke judeken! (Betje Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend, 1784-1785)

Wat die d'r man had uitgevoerd met die flodder van twee-hoog achter, dat gemeene del, dat altijd in d'r borstrok liep!... hoe dat wijf van driehoog d'r kind rammelde. (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

flodderaar

iemand die slordig gekleed of te werk gaat; sloddervos. In Vlaanderen (gewestelijk) ook voor een vleier. Zie ook: *floddermadam**.

Mijn jongste is de laatste tijd nogal veel ziek geweest en dat is een echte flodderaar geworden. (Paul Koeck, Opgemaakt in zoveel exemplaren als er partijen zijn, 1976)

floddersnol

slordig geklede hoer; *slet**. Zie ook: *floddermadam**.

'O ja, u heeft het genoeg met ma al eens gehad,' grinnikte Mr. Van Loon. 'Tja – da's een floddersnol van heb ik jou daar!' (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

floeper

(soldatentaal, Ned.-Indië) pejoratieve term voor kerel, vent.

Hadden ze die floepers nou, of hadden ze ze niet? (Jan Schilt, Soldaatje spelen onder de smaragden gordel, 1969)

... die floepers van Soekarno zijn een paar keer... etc. etc. (Bouke B. Jagt, De Muskietenoorlog, 1976)

flop, floppo

(jeugdtaal) dom, onhandig of waardeloos persoon; nietsnut. Jaren negentig. Vermeld door Laps en Hoppenbrouwers.

fluim

1) (studententaal, verouderd) onuitstaanbare kerel; misselijke vent. Ook wel een *kwat** genoemd. Vermeld door Stoett, onder het lemma *emmer*).

- Een beroerde vent, zegt de een.

- Een fluim die boekjes schrijft, zegt een ander. (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

Daarmee hangt samen het bezigen van woorden, die voor het maatschappelijk verkeer taboe zijn, die hij leert in de groentijd, wanneer hij in het verenigingsleven, in de 'groep' wordt opgenomen; metaforen uit het orale en anale stadium: 'fluim'; 'populaire drol'; 'uit zijn boord -, van de sokken lullen'; 'lullekoek'; 'corpspik' e.a. ad libitum. (Studenten van haver tot gort, 1957)

2) (tijdens Tweede Wereldoorlog) zie citaat.

Fluim, bijnaam voor de Nederlandse SS'ers die de vooraanstaande Nederlandse gijzelaars in Sint-Michiëlsgestel moesten bewaken. Van oorsprong een uitdrukking uit de (studenten)groentijd. (G.L. van Lennep, Verklarend Oorlogswoordenboek, 1988)

fluimenkop

(Amsterdam, studententaal) doetje; slappeling. Vermeld door Gillissen & Olden.

fluithaas

(vaak voorafgegaan door *achterlijke*) dom, stompzinnig persoon. Gelezen op het internet: 'Grunberg is een achterlijke fluithaas, een nepschrijver, en irritante navelstaarder.'

Doe open stelletje achterlijke fluithazen. Het vreten wordt koud. (Gerrit De Jager & Wim Stevenhagen, De familie Doorzon: De familie D, 1984)

flurk

(in Vlaanderen) onnozel persoon.

'Meer en meer mensen zijn op zoek naar zingeving', dat hoor ik de laatste tijd steeds vaker luidop beweren. Meestal door commentatoren van eerder tsjeverig allooi. Eén zo'n flurk, ik geloof dat het de populaire geitenhoeder Yves Leterme was, bestond het laatst om van 'zinzoeking' te gewagen. (Deng, september 2005)

fooraap

(in Vlaanderen) iemand die er onnozel uitziet. Zie ook opmerkingen onder *aap**.

Die fooraap droeg niet eens een das! (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

‘Zelf te lomp om tegen een bal te stampen,’ mompelde mijn vader nahijgend. ‘De fooraap!’
(Guido Van Meir, Terug naar Oosterdonk, 1997)

foorwif

(meestal voorafgegaan door *lelijk*) (in Vlaanderen, vnl. Antwerpen) ordinaire vrouw; een *anita** op de kermis. In 1995 was er heel wat ophef rond een liedje van Clement Peerens (alter ego van Hugo Mathysen). In een lied met de titel ‘Foorwif’ kwamen volgende regels voor: ‘Gij lelijk foorwif, versleten barbiepop... uw verstand is niet groter dan de laatste Flair.’ Er kwam een klacht van ‘foorkramers’ of kermisexploitanten omdat zij zich beledigd voelden. Tot een veroordeling kwam het evenwel niet.

Foorwif: als men tekort schiet aan verwensingen en scheldnamen wordt foorwif wel eens als de ultieme scheldnaam voor een vrouw gebruikt. Gij ze lelijk foorwif! (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

Oprotten aftands foorwif. (www.politicsinfo.net/forum, 19/05/2005)

fossiel

ouderwets persoon; wat de Britten met een mooi woord een *fuddy-duddy* noemen.

‘En dan te denken,’ zei hij, ‘te denken dat ik eens dien nobelen Chinees een oud beschimmeld fossiel heb genoemd!’ (Willem Waterman, Amerika filmt, 1938)

Hoeveel jaar kreeg-ie ook alweer? En zou de rechter die hem voor een stick negen maanden gaf, nog leven? Bah, die fossielen. (Johnny van Doorn, De geest moet waaien, 1977)

Hop! Oversteken! Fossiel! (Gerrit De Jager & Wim Stevenhagen, De familie Doorzon: Dozo!!! 1986)

frankenstein

griezelig persoon; engerd. De naam is vaak ten onrechte verbonden met het monster uit Mary Wollstonecraft Shelleys griezelroman (met als ondertitel *The Modern Prometheus*) uit het jaar 1818. In feite is Frankenstein de student die het monster creëert uit lijken en het met behulp van elektrische stroom tot leven wekt. Het boek behoort tot de traditie van de ‘gothic novel’ en werd meerdere malen verfilmd. Het scheldwoord is tegenwoordig vooral populair onder jongeren. Genetisch gemanipuleerd voedsel wordt sinds het einde van de twintigste eeuw door aanhangers van Greenpeace *frankensteinvodsels* genoemd. In Frankrijk is *Frankenstein* de bijnaam van Frits Bolkestein.

Een slechtgeschminkte Frankenstein is hij geworden. (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

Deze vermaakte vrouwen zijn voor de rest van hun leven veroordeeld tot hun Frankenstein, de plastische chirurg, als ze die tenminste kunnen betalen. (HP/De Tijd, 31/12/2004)

franskiljon

(in België) schimpnaam door *flaminganten** gegeven aan een Franssprekende Vlaming. Rond 1837 voor het eerst gebruikt door de Franse dagbladen in Brussel voor de naar België uitgeweken Fransen die zich door ongunstige hoedanigheden kenmerkten. Tevoren betekende het woord: Frans fortuinzoeker. Het is een samenstelling van het bijvoeglijk naamwoord *Frans* en het pejoratieve achtervoegsel *-illion*. Wellicht gevormd naar analogie van ‘francillon’ (een schimpnaam voor een Fransman). De *flaminganten** pasten daarop *franskiljons* als scheldwoord toe op de Franssprekende Vlamingen. Het liedje ‘Les flamingants’ bezorgde Jacques Brel in 1977 bij Vlaamse nationalistische de reputatie van *vuile smerige franskiljon*.

De franskiljons hebben te Gent een maatschappij gesticht, met vertakkingen te Brussel en te Antwerpen, geheten: Association flamande pour la vulgarisation de la langue française. (De Groene Amsterdammer, 24/12/1905)

Hoe grooter parvenu, hoe grooter franskiljon. (Het Volk, 14/08/1912)

Omdat hij, goddomme, wilde laten zien dat hij het beter kon dan de Franskiljons, goddomme. (Hugo Claus, De verwondering, 1962)

fransoos

minachtend voor een Fransman. Reeds opgetekend in de zestiende eeuw.

Zij had Miechel niet vergêten, die, toen zij achttien en hij negentien joar was, met die fransoos Napoleon noar Rusland was getrokken. (J.J. Cremer, Betuwsche Novellen, 1860)

‘Den dood aan den Fransoos!’ schreeuwt het volk en brandt de kanonnen zoo driftig los, alsof het musketten waren. (Pieter Louwerse, Vlissinger Michiel, 1880)

De Fransoos zal op z’n duvel krijgen omdat hij met een in brokken gevallen verband uit zee teruggekeerd is. (K. Norel, Bij de Marine, 1956)

freak

(jeugdtaal) iemand die zich afwijkend gedraagt, alle normen aan zijn laars lapt; fanatiekeling, zonderling. Soms ook in de betekenis van ‘homofiel’. Dit Engelse woord, dat eigenlijk ‘gedrocht’ betekent, raakte bij ons wellicht ingeburgerd rond 1966, dankzij Frank Zappa’s elpee ‘Freak Out’. In Groningen veranderde de redactie de naam van de voordien respectabele schoolkrant van het Heijmans College in Rietfrik (vrij naar: Read Freak).

En dan godverdomme nog aan toe, we zijn toch geen frieken, pik je mij zoals ik zijn wil, of niet. (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

Larrie kijkt het koffiehuis rond waar om half zes ’s ochtends een unieke verzameling freaks is samengekomen. (Hans Plomp, Open inrichting, 1985)

frederik fluweel

halfzacht iemand; vandaar ook: een homoseksueel. Naar de hoofdfiguur uit de gelijknamige strip van Webster in De Humorist (verschenen van 1936 tot 1941). De held was niet een soort *hulk* maar eerder een *lulletje** *rozenwater*, een *doetje**.

In een verhaal van Baantjer, ‘De Cock en het duel in de nacht’ (1992), is sprake van een *Frederik Fluweel*, pseudoniem van een zekere Frederik van Fluijtenberg die de kluis had leeggeroofd van de Banque National de Lyondas. De buit werd nooit teruggevonden, maar Frederik Fluweel meldde zich wel bij de Nederlandse politie. Hij werd tot zeven jaar gevangenisstraf veroordeeld, maar ontsnapte uit de Bijlmerbajes.

Frederik Fluweel, homoseksueel. (Geïllustreerde Encyclopedie van de Sexualiteit. Ned. vertaling van The Visual Dictionary of Sex, 1977-1980)

Momenteel voeren de neosimpelmannen weer de boventoon, de halfliteraten; Frederik Fluweel met een handvol woorden op zak op zoek naar het kleine geluk en betaalbare poëzie of een klein brokje omheind proza waarop zijn ik zich kan nestelen. Ze doen maar. Maar we zullen er wel mee rekening moeten houden dat het soort literatuur waar we het nu over hebben, het ‘andere proza’, experimenterende poëzie, avantgardetoneel voorgoed tot de subcultuur gaan behoren en, indien ooit, in de heel lange tijd niet meer tot de dominante cultuur zullen behoren, in de maatschappij niet en op de middelbare scholen niet, waar de democratisering wat de cultuur betreft desastreuus om zich heen heeft gegrepen; ook op de universiteiten overigens. (Willem M. Roggeman, Beroepsgeheim 2, Gesprekken met schrijvers. Hier met Sybren Polet, 1977)

Soms was Sam diep ontmoedigd over zichzelf: een Frederik Fluweel, die dit jaar veertig zou worden. (Hans Hafkamp, Hoeveel vrienden heb ik gevonden, 1987)

Fries: koppige Fries

koppig persoon. Aan het (ware of vermeende) volkskarakter ontleende benaming. Zo spreekt men ook van een *botte Hollander* of een *norse Deen*.

Ziet, die handelwijze achtte van Heemstra, en velen met hem, strijdig met wet en staatsbelang, en al was de zaak eens door stemming beslist, hij stemde op dien grond elke onteigenings-wet af. – Die koppige Fries! (Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1865)

Friese koeien

studenten van de hotelschool in Leeuwarden. Gesignaleerd door Gillissen & Olden.

frigo

(jeugdtaal) koele, frigide vrouw. Sedert de jaren negentig. Vermeld door o.a. Hoppenbrouwers. Syn.: *ijskast**.

frik

(kleingeestige) schoolonderwijzer; leraar in het algemeen; pietlut. Geen studentikoze verkorting van *Frederik* zoals weleens gedacht wordt, maar eerder van obscene oorsprong. Rond 1646 had *frik* de betekenis van ‘mannelijk lid’. Een *oude frik* is een scheldwoord voor een oud iemand. Vgl. het huidige *ouwe lul**. *Frik* komt vooral voor in samenstellingen zoals *schoolfrik* en *kantoorfrik*.

Van schuld bewust, beducht voor elke verklaring, uitlegging, opheldering, angstig en lafhartig als alle gluipers, laat hij zich, gelijk Knaap de pruikenfrik zou zeggen, wanneer deze zoo’n behandeling niet langer zien kon: pot vol blommen, allerlei afgronden zeggen! (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

Je laat ’n jongen een verhaal schrijven van wat ie ondervindt, (‘gelukkig geen opstel voor een “frik”, want ik hoefde niet zoo heel precies met de spelling en de komma’s en de punten te zijn’) dan ben je tegen alle dreigende pijlpunten van kritiek gedekt achter de brani borst van je jongen held. (De Groene Amsterdammer, 15/01/1911)

Kinderen leren zonder frikken. (Menno ter Braak in *Propria Cures*, 04/10/1924)

fritz

Duitsers. Naar een veelvoorkomende Duitse voornaam. Amerikanen gebruiken het scheldwoord *Heinie*. In het Franse argot: *Fridolin*, *Frisou*, *Fritz*.

Geen Fritz die zich bloot gaf. (Willem van Iependaal, *Kluivenduikers Doedeldans*, 1937)

De boeren verdachten terugtrekkende colonnes Duitse soldaten, die hen soms onder bedreiging van vuurwapens leegroofden, en scholden op de rotmoffen, de ‘Fritzen’ die, zo vlak bij de Heimat, het plunderen niet konden laten. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit *De Hunnen*, 1993)

frommesdod

(Bargoens) lafaard. Ontleend aan het Jiddisch. *Frommes*: vrouw. Syn.: *vrouwedod**.

Frommesdod: lieveling van de vrouwen. Ook: laffe vent. (E.G. van Bolhuis, *De Gabbertaal*, 1937)

frotter, frotzak

(Bargoens) vuil iemand; viezerik. Niet van het Franse *frotter* (wrijven, schuren) maar van het Jiddische *frot* voor vuil; slecht. Volgens Beem mogelijk overgenomen uit Ned. *verrot*. Een *frotterin* is een onzindelijke vrouw; een vuil wijf. Vermeld door o.a. Henke en Voorzanger & Polak.

Het vorderde enige tijd eer ik het arsenaal van mijn Pijpse scheldwoorden had verrijkt met lieflijkheden als: verschwarsternar, gammer, frotter, hourik, mesjoggene hond en andere germanismen. (Piet Bakker, Jeugd in de Pijp, 1946)

frotterhaurik

kijk onder *houreg**.

fruitcake

(uitspraak: froetkeek) (Eng.) (homotaal) *druiloor**. In Amerika wordt het woord sedert het begin van de twintigste eeuw gebruikt voor een excentriek persoon.

Fruitcake, scheldwoord voor nichten onder elkaar, betekent zoets als druiloor. Uitgesproken als 'froetkeek'. In het Engels en Amerikaans is 'fruit' een scheldnaam, voor homo. Een 'fruitfly' is een vrouw die gezelschap van homo's zoekt. (Arendo Joustra, Homo-erotisch Woordenboek, 1988)

fruitlul

(in Vlaanderen) homoseksueel. Misschien een variant van *fluitlul*, onder homo's een benaming voor een onbesneden of dunne penis.

Waarom moet er dan ineens een nieuwe wet komen om homo's te beschermen? Alles wat een fruitlul in officieel dienstverband moet doen, is konkelen, draaien, buigen in dienst van de sociale conventies. (Tom Lanoye, Vitriool voor gevorderden, 2004)

frust, frusti, frusto

(jeugdtaal) onzeker, zenuwachtig en gefrustreerd persoon. Sedert begin jaren tachtig.

Eric Schreurs is de tekenaar van de trieste frust Joop Klepzeiker en, samen met Hein de Kort, van Dik van Bil, de macho met een scrotum als kinnebak. (Delta, 14/10/1999)

Nou ja, er zijn altijd frusto's die pijn willen lijden, maar ik zie daar het nut niet van in. (Opzij, december 2001)

Frits is gefrustreerd, een frusti, zeker weten. (HP/De Tijd, 16/01/2004)

fuckbrain

(Eng.) (jeugdtaal) gestoord persoon, *weirdo**. In het Engelse slang sedert de jaren zeventig. Engelsprekenden zeggen vaak *fuckbrained* wanneer ze dom of onnozel bedoelen.

Fuck brain, (< Eng.) gestoorde, iemand met 'hersenscheur'; ook wel 'sick brain' genoemd. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

fucker

(Eng.) gemeen, verachtelijk persoon. Eigenlijk: iemand die geslachtsgemeenschap heeft. Zie ook *motherfucker**.

Nee Ruben, dit is een ba-naan! En wat zegt die fucker uiteindelijk? Ba-pappel! (Het Parool, 26/03/1994)

Het eerste vraagstuk was natuurlijk: wie is die Raymond? In ieder geval een fucker die zichzelf ook niet kende, althans niet goed kende, want ze had hem nooit gezien. (Kees van Beijnum, De oesters van Nam Kee, 2000)

Fiscusfucker wacht vrolijk af. (Nieuwe Revu, 15/06/2005, over een belastingontduiker)

fundi

(jeugdtaal) afkorting van fundamentalist; dogmatisch-radicaal persoon. In het politieke wereldje is zijn meer pragmatische tegenstander de *realo*. De termen *fundi* en *realo* doken voor het eerst op in de jaren tachtig.

In het CDA staan 'Fundi's' als Arie Oostlander tegenover pragmatici als Lubbers. (Vrij Nederland, 02/04/1988)

G

gaga

kinds iemand; persoon die niet goed snik is; erg dom iemand met wie men alles kan doen. Wij hebben het woord in de negentiende eeuw ontleend aan het Frans. Het gaat om een klanknabootsende vorming. Als zelfstandig naamwoord en scheldwoord nog weinig frequent.

Met zo'n jongen hoefde ze niet bang te zijn voor een oude 'gaga' als Méran. (Siegfried E. van Praag, *La Judith*, 1930)

gajes

(Bargoens) politieagenten; meer algemeen: volk, mensen, maar vooral: slecht volk, *gespuis**. Tijdens de bezettingstijd in Nederland circuleerde een rijmpje m.b.t. de ingezetenen van de strafgevangenis in Scheveningen (destijds het Oranjehotel genoemd, omdat er veel verzetsstrijders gevangen zaten). Dit rijmpje ging als volgt: 'In deze bajes, zit geen gajes, maar Hollands Glorie, potverdorie.' Het woord is ontleend aan het Hebreeuws-Jiddisch (*gajis*; oorspronkelijk: legioen, legereenheid) en sloeg aanvankelijk op niet-Joden. In de Duitse dieventaal, het Rotwelsch, komt eveneens de vorm *Gais* (mensen) voor. Het Bargoens kent veel combinaties, zoals *gebeft gajes* (advocaten); *dof* gajes* en *glimmend* gajes*.

Wat wij voor stukken gajes waren, begrijp je zelf wel, hé? (Het Volk, 12/01/1920)

Dacht u dat het gajes daarop wou dansen? (De Groene Amsterdammer, 10/09/1932)

D'r loopt tegenwoordig een hoop gajes rond in Amsterdam, dat voor mij zo de gracht in kan. (Dimitri Frenkel Frank, *De kleinste hond ter wereld*, 1980)

galbak

vervelend, zeurderig iemand; chagrijnig persoon; iemand die steeds negatief doet. Van oorsprong Haags? Vermeld door Elias, die gelijkenis aanhaalt met het Bargoense woord *galsterd* (gemene kerel). Het werkwoord *gallen* betekent 'klagen, kritiek uitoefenen' en wordt veel gebruikt bij de marine.

Vuile smerige kelerehoer dat je bent, galbak, durf jij je nog moeder te noemen van Claudia? (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer. Tweede Boek*, 1966)

Ik zou me niet zoveel van die galbak aantrekken als ik jullie was. (Hans Moll, *De hoeken van de ring*, 1987)

Mensen die zo'n fiets van je kopen, dat zijn galbakken. (de Volkskrant, 18/09/1993)

galgenaas, galgenbrok

schurk, schelm. *Galgenaas* eigenlijk: het lijk van een gehangene, dienende als prooi voor de vogels. Sedert de zestiende eeuw.

Die Galgebrok, die Baliekluiver, die Spekjager... (Pieter Louwerse, *Vlissingen Michiel*. 1880)

In 't spinhuis wachten ze je al of op 't oorlogsschip, jou straatslender, gauwdief, galgenaas...! (C. Joh. Kieviet, *Uit het leven van Dik Trom*, 1899)

Pak je weg, galgebrok! (Johan Fabricius, *De scheepsjongens van Bontekoe*, 1923)

galsterd

(Bargoens) gemene vent. O.a. bij Henke. Zie ook *galbak**.

's Middags kwam een kerel, buikschuddend van het lachen, het 'Bruine Paard' inloopen en toen de vooruit al meegierende kastelein vroeg wat hem scheelde, trommelde hij op zijn dijen, schoot weer in een fellen lach en proestte er uit: 'Die Karel... die gaai!... (grappenmaker) die galsterd!' (Israël Querido, *Een verloting*. Ongedateerd)

gammer, gammor, gammerkop

(in Joodse kringen) domoor; sufferd; botterik. Van het Hebreeuwse *hamar* (ezel). In toneelkringen ook gebruikt voor een toejuicing van iets dat artiesten lelijk vinden (zie hiervoor De Beer & Laurillard). Een *gammerte* is een domme vrouw.

Slechts in 't midden latend of hij een 'gammer' was dan wel een 'verschwartste nar' ... (Van Bruggen, Joodje, 1914)

Zoo'n sjahaggelesponem bin ikke nie... zoo'n gammor bin ikke nie! (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)

Dat's godzammevernaggele waar ook! Daar hebbe we in onze verslagenheid geen van alle bij stil gestaan. Gammerkoppe die we benne! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

gannef

(Bargoens) dief; schelm; bedrieger. Ook wel: *ganf*. Verzachtend ook van kinderen gezegd. Sedert ca. 1769 (Moormann). Van het Jiddische woord *gannew*, dat teruggat op het Hebreeuws: *gannâbh*. Er bestaat ook een werkwoord *gannefen*: stelen, bedriegen.

De gannef heeft in onze dagen even veel stem als een Jezus. (Willem Paap, De studie van het Romeinsche Recht. In: De Nieuwe Gids, 01/10/1885)

... gassers, miesgassers, patsers en gannefs. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

Ontdekken zijn kameraden het bedrog, dan heeft de gannef 'm al lang gedrost, gepoetst, opgesmeerd (met de spons van Blanus). (De Groene Amsterdammer, 02/08/1914)

gans

(meestal voorafgegaan door *domme*) iemand wiens intellect we niet hoog aanslaan. Steeds van toepassing op meisjes of vrouwen. Een gans is het zinnebeeld van domheid of plompheid. Vgl. het Duitse *blöde* (of: dumme) *Gans*.

'Mag ik mijn schoenen?'

Lilian zat voor de toilettafel en smeerde crème op haar wangen:

'Die staan voor de deur, gans.' (Willy van der Heide, Tumult in een toeristenhotel, 1954)

ganzenkop

domoor; sufferd. Syn.: *geitenkop**.

Maar wat wil je nou feitelijk, ganzekop! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1896)

ganzennek

iemand met een lange nek.

Ganzenek: persoon met opvallend lange nek. Camiel Huysmans, de vroegere burgemeester van Antwerpen werd door z'n politieke tegenstrevers 'de ganzenek' genoemd, ook in spotprenten en cartoons kwam hij op die manier over. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

garnaal

klein, onbeduidend iemand. De *garnaal* is het zinnebeeld van kleinheid of nietigheid. Zo zegt men in de volksmond *Een garnaal heeft ook een hoofd* (van toepassing op kleine personen of kinderen die ook iets willen zeggen) of dat iemand *het verstand heeft van een garnaal* (een uitdrukking die we al terugvinden bij Betje Wolff en Aagje Deken). *Garnalen* is ook een spotnaam voor de inwoners van Dokkum. Het Franse scheldwoord *crâne de piaf* (mussenverstand) wordt gebruikt

voor iemand die vergeetachtig is en vandaar ook voor een imbeciel. In de jeugdtaal van eind twintigste eeuw heeft *garnaal* ook de betekenis van ‘raar mannetje’ (Hoppenbrouwers).

gasser, gazzar, gazzeroor, gazzerte

1) (Bargoens) onzindelijk persoon; slecht mens; knoeier. Bij Henke betekent het ‘zwerfer’. Afgeleid van het Jiddische *chazzar* (varken; varkensspek; spek). *Gazzeroor* betekent letterlijk ‘varkenshaar’. *Chazzeren* betekent ‘morsen, een smeerboel maken’.

... gassers, miesgassers, patsers en gannefs. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

Hardstikke dood schiet ik ze, de gazzers. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

‘Mijn vader was een gazzeroor!’ riep ze, ineens nijdig. ‘Een gore viezerik!’ (H.P. de Boer, Heks, ik hou van jou, 1996)

2) (Bargoens) weinig intelligent persoon; domoor.

Gasseroor, (barg.) domoor in ’t werk, lett. varkenshaar. (Taco De Beer & Dr. E. Laurillard, Woordenschat, 1899)

gatepetiel

pokdalige. Eigenlijk: bepaald keukengereedschap: platte aarden schotel met gaten. Het scheldwoord werd signaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad ‘Buiten’ (oktober 1920). Alhoewel vnl. gebruikt in de verbinding *hij is zo dicht als een gatepetiel* (hij kan z’n mond niet houden, flapt er alles uit), wordt dit woord volgens Berns (1993) eveneens gebruikt als invectief. Bij dit laatste moet dan gedacht worden aan iemand die ‘vol gaten zit’.

Deze verrader was zijn liefste generaal, Karel van Biron, welke ondertussen wel 32 lidteekens op zijn ligchaam kon toonen, die hij allen in ’s Konings dienst verkregen had. Maar eindelijk begon de man het in zijn hoofd te krijgen, dat zoo eene soort van een gatepetiel heel mooi op den troon zou prijken, en begreep om zelf koning van Frankrijk te worden. (A. Fokke Simonsz., Boertige Reis door Europa. 3de dr, 1826-1827)
Zo’n mormel, zo’n gatepetiel ... (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

gatlikker

vleier, slijmer, onderkruiper. Vgl. Frans: *lêche-cul*; Eng.: *bumsucker*.

Het gaat hem om Bruin, die men aan zijn gezag wil ontstelen om er een lakei van te maken. Dat heeft de lepe Caloen destijds met een Mak eens gekund, met een gatlikker en een kakker, maar met een zuivere telg van het Olijvenras, met mijn beste, met een Bruin is het onbegonnen werk. (Herman Teirlinck, Het gevecht met de engel, 1952)

gattes, chattes

(Amsterdam, Bargoens) schooier; snoever zonder bestaansmiddelen. Van origine Hebreeuws (*chatat*: zonde, zondoffer). Meervoud: *geteisem**. Met de uitdrukking *gattes, dalfen & co* duidde men begin twintigste eeuw een arm zootje aan. Vermeld door De Beer & Laurillard.

As die gattes, die verrekking van ’n Davy uit de zocieteit komp verzuip ’k ’m, (Herman Heyermans, Diamantstad, 1903)

gebakje

1) (voorafgegaan door *wandelend*) iemand die veel eet; dikkerd. Ook: iemand die vaak domme dingen doet. Sedert eind twintigste eeuw. Reeds opgetekend in 1984.

2) in de verbinding *raar gebakje*: rare snuiter; wonderlijk iemand. Vaak van toepassing op kinderen, ter aanduiding van een lastig of ondeugend iemand: ‘het is me een gebakje!’

Eerste terreinknecht Henk Vuyk heeft in de loop der decennia ‘heel wat gebakkies’ in de Kuip aan het werk gezien. Trainers en bestuurders die Feyenoord meer slecht dan goed hebben gedaan. (de Volkskrant, 08/05/1993)

3) (voorafgegaan door *oud*) oude vrouw.

... van jonge vrouwen tot ouwe gebakkies. (Nieuwe Revu, 10/10/1991)

gebroed

slecht volk, *gepeupel**. In het Middelnederlands was *broed* veel gebruikelijker. Zie ook *addergebroed**.

Als je dat Chineesche gebroed niet overbluft, spelen ze den baas over je. (Willem Roda, Eli Heimans, 1889)

Smerig ondergangsgebroed! Wacht maar! Ik zal jullie! (Harry Mulisch, Archibald Strohalm, 1951. 10e druk 1980)

Jij! Zoon van een Cactusslang, ga terug naar je Laag Gebroed. (Jan Cremer, Made in USA, 1969)

gedrocht

afzichtelijk, misvormd persoon. Ook: *onmens**.

Eene ongevoelige vrouw is een gedrocht, nog veel afschuwlyker dan een ongevoelig man. (E. Bekker, wed. Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend, 1784-1785)

geeljak

(verouderd) Chinees in het voormalige Ned-Indië. Syn.: *kee**, *langstaart**, *staart**.

De prijzen zijn hoog gelopen, want de inboedel stond als bijzonder goed onderhouden bekende en niemand gunde die zaken aan langstaart of geeljak. (De Groene Amsterdammer, 11/02/1900)

geelvink

(verouderd; destijds in Oost-Indië) inlands politieagent. Zie ook *kanarie**.

Het spreekt van zelf, dat de taal van den Nederlander groote schakeeringen vertoont. In de sociëteit, aan bitter- en rijsttafel wordt er een heel wat lossere omgangstaal gesproken dan op de officieele bijeenkomsten. Daar ontwikkelt zich een taal doorspekt met allerlei Indische woorden, terwijl aan Nederlandsche woorden een zeer speciale beteekenis wordt gegeven. Een kanarievogel of geelvink is een inlandsch politieagent. (Jac. van Ginneken en H.J. Endepols, De regenboogkleuren van Nederlands taal, 1917)

Geelvinken werden de Bataviase agenten in die dagen genoemd naar de brede kanarie-gele bies langs de naad van hun broek; ze gingen nog blootvoets. (Johan Fabricius, Hop heisa, in regen en wind, 1964)

geep

lang, mager meisje. Volgens Van Dale gewestelijk. De *geep* is een soort snoek met een lang, afgeplat lichaam. Vgl. *gepekop**.

Ik wilde niet riskeren dat een of andere geep dezelfde tatoeage zou nemen. (Angela Groothuizen in Nieuwe Revu, 27/08/1992)

gehaktbal

knoeier; futloos persoon; slappeling. Het woord *gehaktbal* werd gelanceerd door Dimitri Frenkel Frank in zijn roman ‘Ljoeba’s buik’ uit 1973. Tijdens een televisieprogramma in 1974 werd Ton van Duinhoven, in de rol van ontevreden burger, door Frenkel Frank ondervraagd. Het

‘burgermannetje’ kwam getuigen van zijn ongenoegen. Volgens hem waren er steeds minder mensen en steeds meer *gehaktballen*. In het verloop van het gesprek werd dit woord nog versterkt tot *grijze gehaktbal*. Weken na de uitzending kon men in de pers deze benaming nog tegenkomen. Waarschijnlijk heeft Dimitri Frenkel Frank zijn *gehaktbal* ontleend aan het Amerikaanse slang. Volgens de New Dictionary of American Slang van Robert L. Chapman gebruikten Amerikaanse soldaten tijdens de Tweede Wereldoorlog het scheldwoord *meatball* in de betekenis ‘stom, vervelend persoon’. Sedert 1940 gebruikt men ook het scheldwoord *meathead* (iemand met vlees in plaats van hersens in zijn hoofd), wellicht een variant op het oudere *fathead*, of ontstaan onder invloed van *meatball*. In de comedyserie ‘All in the family’, die in de jaren zeventig half Nederland aan de buis gekluisterd hield, nam de hoofdfiguur Archie Bunker het woord *meathead* vaak in de mond tegenover zijn schoonzoon. Zie ook *bal* gehakt*.

‘Sorry,’ zei hij tegen een woedende Wim T. Schippers die hem ‘Ga weg gehaktbal’ toevoegde en de deur achter zich dicht sloeg. (Dimitri Frenkel Frank, Ljoeba’s buik, 1973)
De harde pit doemde weer op, waarom zat ze hier, met die logge gehaktbal? (Dimitri Frenkel Frank, Lieve meisjes, 1982)
Wat me nog meer verbaast is dat elke gast van Wogan enkele one-liners heeft klaarzitten, terwijl de praktijk van het leven uitwijst dat humorloze gehaktballen ruimschoots in de meerderheid zijn. (Humo, 24/03/1988)

geilaard, geilbaard, geilbak, geilbeer, geilbek, geildweil, geiljakker, geilkees, geilneef, geilneus, geilpijp, geilpoot

erotomaan, oversekst persoon; geile vent. *Geil* had oorspronkelijk de betekenis ‘vrolijk; dartel’. Lichtzinnigheid en wellust zijn dan niet ver te zoeken. Het WNT suggereert verwantschap met het Latijnse woord *hilaris* (vrolijk). Geilaard (vroeger *geylaer* gespeld) werd al opgetekend in 1791. Fransen gebruiken het scheldwoord *saute-au-crac*. Popzanger Prince kreeg in de pers als bijnaam de *geilneef*.

Zonder een beetje herrie zal ik me trouwens van den geilaard niet afmaken. (Marcel Matthijs, Een spook op zolder, 1938)
Twee geilpoten die niet voor elkaar onderdeden. (Heere Heeresma, Geschoren schaamte, 1968)
Huub Stapel die schitterend een ordinaire geilkees neerzet. (Nieuwe Revu, 19/03/1992)
Alle mannen zijn gewoon geilbakken. (Nieuwe Revu, 07/09/1994)

geile beer, geile bok

wellustige man; iemand die geobsedeerd is door seks; rokkenjager. De bok wordt al eeuwen gezien als het symbool van wellust en geilheid. De gekloofde voeten van de duivel vertonen de gelijkenis met bokkenpoten. Vgl. Duits: *geiler Bock*; *geiler Hengst*.

Nou, maar laat me je dit dan vertellen, jou stomme, smerige, geile ouwe bok, er bestaat een God in de hemel, en hij zal je breken... (Jan de Hartog, De inspecteur, 1961)
Op kermissen doe je het voorkomen dat je zo’n reuze geile beer bent. (Ben Borgart, Buitenschot, 1975)

geile donder

wellustige, oversekste man of vrouw.

Tiets was gewoon een hoer, een vieze geile donder, dat was ze, en dan zou ze zich op haar knieën laten zakken. (Robert Long & Cees van der Pluijm, Hete klippen, 1991)

geit

dom, onnozel persoon; lomperd. Onder scholieren ook gebruikt voor een meisje dat voortdurend zit te giechelen (om kleinigheden) en geheimzinnig te doen. Hiervoor bestaat ook een werkwoord: geiten. Een geit is het symbool van domheid.

Als ge morgen of overmorgen weer om uw doosje Capstan komt, en ge verneemt van tante dat ik vertrokken ben, wat zult ge daaruit besluiten? Dat ik een dwaze geit ben, uw lachjes en buigingjes niet gevat heb, vermits ik wegging zonder afscheid van u te nemen? (Marcel Matthijs, Een spook op zolder, 1938)

geiten(haren)wollen sok, geitenwollensokker, geitenwollensokkendrager, geitenwollensokkenridder

naïef, halfzacht persoon; linkse idealist; wereldvreemde hervormer die zich kenmerkt door afwijkende kleding, klompen of wollen sokken. Muziek uit de jaren zestig wordt wel eens denigrerend *geitenwollensokkenmuziek* genoemd. De samenstelling *geitenwollensokkenslogan* werd al in 1983 opgetekend (muziekrant Oor). De geestelijke vader van deze benaming is misschien Gerrit de Jager, tekenaar van de populaire Nederlandse strip De familie Doorzon, die deze spottende benaming regelmatig gebruikt voor figuren uit de zachte sector, zoals Emiel, *geitenwollensokkenagoog*, in Doorzon 3.

Waar heb je 't over?

Over de baard van die geitewollensokkenridder van je! (Gerrit De Jager & Wim Stevenhagen, De familie Doorzon: Het geslacht Doorzon, 1982)

Van heinde en verre waren de geitewollensokkendraagers op het type ideale schoonzoorn afgekomen. (Oor, 19/04/1986)

De elektronische harpmuziek van deze Zwitser vond voorheen vooral aftrek onder geitewollen sokken en macrobioten. (Nieuwe Revu, 10/01/1991)

geitenbok

(meestal voorafgegaan door *ouwe*) oudere (vervelende) vent. Eigenlijk: het mannetje van de geit.

'Ha!' riep ze uit, een vreemde valse lach van woede. 'Gek dat je bent! Stomme ouwe geitebok!' (Jan de Hartog, De inspecteur, 1961)

geitenbreier

zeurder; suf iemand. Dit scheldwoord was al bekend eind jaren vijftig. Het dook bijvoorbeeld op in een conference van Toon Hermans (opgenomen op 18 maart 1958), op een moment dat hij pas populair begon te worden. Hermans vertelt hierin dat hij gekampeerd heeft in Tirol. Er waren daar vooral veel geiten, en er zat een oude herder wat bij te breien. 'Zo'n geitenbreier, weet u wel.' Dit tot grote hilariteit van het publiek. Maar het woord *geitenbreier* raakte vooral in zwang dankzij het populaire kinderprogramma 'De film van ome Willem', waarvan de VARA op 16 januari 1974 de eerste aflevering vertoonde. Het was een initiatief van Aart Staartjes maar ome Willem werd gespeeld door Edwin Rutten. Deze had altijd drie mensen om zich heen: Teun (Jennifer Willems), Toon (Aart Staartjes) en August (Pieke Dassen). Bovendien werd ome Willem begeleid door de *Geitenbreiers* met instrumenten als piano, accordeon en bas. De hoofdgeitenbreier was Harry Bannink. Verder waren er de papjesgeitenbreier (Frank Nova) en de grote grijze geitenbreier (Harry Mooten). Er waren zelfs plasgeitenbreiers (man of vrouw). Deze kwamen nooit in beeld maar stonden wel altijd klaar om de kinderen naar het toilet te begeleiden. In feite waren ze administratief medewerkers van de VARA. Dankzij dit programma kreeg het woord *geitenbreier* een positieve connotatie, hetgeen tevoren volstrekt niet het geval was. Wellicht was *geitenbreier* van oorsprong een Bargoens woord (zie hiervoor Endt, 1974). Het woord werd echter al opgetekend in 1955 (zie citaat hierna). Het zou dus om een van oorsprong Amsterdams scheldwoord kunnen

gaan. Die stelling wordt ondersteund door de tot nu toe oudste vindplaats (1949). Een minder frequent voorkomende variant is *geitenkloot* (o.a. bij Bert Hiddema, Zwart geld, 1983).

Geitenbreier, zeurpiet. (Maurits Dekker, Amsterdam bij gaslicht, 1949. Woordenlijst achteraan)

Oewoe-oe-oe-oe! wat een geitebreier! Rotterdammerland en Friesland! (G.P. Smis, Het nieuwe Spionnetje: Onder de schaduw van de Westertoren: Roman uit de Jordaan, 1955)

‘Ik zie u al als geitebreister,’ zei Mossel hoofdschuddend. ‘Eén knotje sajete en ’n stopnaald, tel uit je winst. Dat is niks voor u, mevrouw.’ (Jan Mens, Het klein verschil, 1964)

geitenkop

1) lelijk iemand, meestal een man met bakkebaarden.

Als het over geitenkop peter zou gaan zou je wel wat anders me uwen bakkes zeggen, zeker? (www.showbizzforum.be, 18/05/2005)

2) dom iemand. Een geit is het symbool van domheid. Komt ook voor als spotnaam voor de inwoners van Beveren-Waas en Wilrijk. In Utrecht bestaat de uitdrukking *over honderd jaar hebben we allemaal een geitenkop*. Syn.: *ganzenkop**

Geitekoppen zijn het. Het zijn in sommige opzichten grote kinderen, ze kunnen niet van één tot tien tellen, daar hebben ze al een telraam voor nodig. (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

Pappa zegt dat alle Christelijken geitekoppen zijn. (De Paardentekenaar. De beste verhalen van Tim Krabbé, 1995)

geitenkut

domme vrouw. Vgl. *geitenlul**; *apenlul** en *bokkenlul**.

Wat begrijpen die geitekutten van tegenwoordig die in hun blote naad met een veter in hun reet en een oogkleppie voor hun kut achter de ramen staan te dansen nou eigenlijk van het leven? (Haring Arie, De Sarkast, 1990)

geitenkuttekop

halfzacht iemand; *socio**. Dit invectief dook op op het protestbord van jongeren op het RAJA-congres over jeugdbeleid (zie Jeugd en Samenleving, februari 1986).

geitenlul

dom iemand. Vgl. *geitenkut**.

Ik word altijd bloedloenig als die geitelullen altijd lopen te blèren dat hun club gewonnen heeft, nog voordat er een bal is aangeraakt. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

geitenneuker

1) (soldatentaal, Ned.-Indië) Britse Indiër.

Geitenneuker, scheldnaam voor: Britsch-Indiër, 1900. (J.J.M. van Dam, ‘Jantje Kaas en zijn jongens,’ Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, 1942-1948)

2) (racistisch) Marokkaan of moslim. Opgenomen in de 14de editie van Van Dale. De in 2004 vermoorde cineast en columnist Theo van Gogh had het in zijn columns vaak over *de vijfde colonne van de geitenneukers* wanneer hij Arabieren of islamieten bedoelde. Van Gogh gebruikte de term als een geintje. In de Koran zou volgens sommigen vermeld worden dat de profeet zijn volgelingen aanraadde een onschuldig dier als de geit te gebruiken voor de bevrediging van hun lusten als er geen betere alternatieven voorhanden waren. Vlak na de moord werd op internet een website gelanceerd met de naam ‘www.geitenneukers.nl’. In de buitenlandse pers werd overigens

zeer afwijzend gereageerd op het gebruik van dit scheldwoord. Het Franse ‘Le Canard Enchaîné’ zou wellicht als enige geen enkel probleem hebben met het invectief.

De ‘New York Times’ durfde het woord echter niet citeren. De Duitsers ook niet, maar volgens de Engelse ‘Observer’ zou de uitspraak ontleend zijn aan ayatolla Khomeini. Het bleek dat Khomeini gezegd had dat als een man in grote seksuele nood verkeert en zijn vrouw ongesteld is, hij een kameel, een schaap of een geit mag nemen. Oudere vindplaatsen (zie bijvoorbeeld betekenis 1) spreken dit tegen. Het scheldwoord is ondertussen zelfs bijna een eeuw oud. Een Nederlandse cabaretier maakte tijdens zijn eindejaarsconferentie van 2004 nog een grapje over de heisa rond dit woord. Volgens hem konden Marokkanen maar beter *kamelenbeffers* in plaats van *geitenneukers* genoemd worden.

In 1962 schreef een zekere prof.dr. J.A. Huisman een interessante taalkundige bijdrage in een boekje getiteld ‘Nette en onnette woorden’. Een van de grofste onnette woorden die hij daarin noemt is *schapenneuker*, een voorganger of nakomer van de *geitenneuker*. Begin 2004 besliste de KNVB dat oerwoudgeluiden, schapengeblaas, gesis, vuurwerkgeluiden en het woord *geitenneuker* niet meer in stadions ten gehore mochten worden gebracht. Amerikanen noemen Arabieren o.a. *camelfuckers*.

Vuile smeederkens, wouen jullie met die vuile vieze graftengels aan ons lijf komme, dan motte jullie bij jullie geile zusters flikken, wat zeg je me daarvan, smerige geitenneukers met jullie horrelvoetjes. (Haring Arie, Recht voor z’n raap, 1972)

Dat hij zijn blonde, blanke jongenslijf aan dat bruine geiteneukertje wil geven. (Gerard Reve, Bezorgde ouders, 1988)

Wat heeft Van Dis te schaften met gelovigen die flikkers ‘onrein’ vinden, net als ongestelde vrouwen, ongelovigen of alle anderen die niet aan de normen voldeden van die geitenneuker uit Mekka? (HP/De Tijd, 08/12/1995)

3) (jeugdtaal) excentriek persoon, rare snuiter.

Geiteneuker: iem. aan wiens gedrag geen touw vast te knopen is. (Kristiaan Laps, Nationaal scheldwoordenboek, 1984)

gek

krankzinnige; dwaas. In het Middelnederlands: *gec*; in het Middelnederduits: *Geck*. De herkomst is niet met zekerheid vast te stellen. Volgens sommige lexicografen zou het om een oorspronkelijk Nederduits woord gaan, met de betekenis van ‘hofnar’. Het zou pas in de veertiende eeuw in het Middelnederlands doorgedrongen zijn. Ook wordt gedacht aan een klanknabootsing van de geluiden van een dwaas.

Een losse malle jongen, die zyn goed verbruit, en om peper moet, om dat hy zyn koorntje groen at, is geen lichtmis; hy is een gek, die men te Delft moest gaan opsluiten. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

gekke gerrit, gekke harry, gekke henkie, gekke kloris, gekke (lamme, verdomde) lowietje sulletje, iemand die men gemakkelijk in de luren kan leggen. *Hij is het verdomde lowietje* betekent: ‘hij is de risee, het zwarte schaap, de dupe’. Volgens Harrebomée stond Napoleons broer Lodewijk, koning van Holland van 1806 tot 1810, model voor deze karikaturale benaming. Deze was namelijk voor alles afhankelijk van zijn machtiger broer, waardoor hij ook gemakkelijk te beïnvloeden was. Stoett vermeldt nog de uitdrukking *staan te kijken als Lamme Louis* (ergens beteuterd naar kijken; vgl. *Piet Snot**). Ook dit spreekwoordenboek weet te vertellen dat het hier om een toespeling op de ‘lamme koning’ van Holland, Louis Bonaparte, gaat.

Kan me niet frotten; je denk zeker dat ik gekke Henkie ben, die je niet aandurft. (Het Vaderland, 10/08/1928)

Wie denk je dat ik ben? Gekke Harry? (Willy van der Heide, Tumult in een toeristenhotel, 1954)

Gelukkig kwamen de makkers van mijn ploeg opdraven, zodat ik wat minder geïsoleerd kwam te staan, maar gekke Lowietje bleef ik. (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

geldbeest, geldhond, geldwolf

hebzuchtig iemand, die steeds op geld aast en er moeilijk afstand van kan doen. Het thans minder gebruikelijke *geldhond* komt o.a. voor bij Virginie Loveling (Een dure Eed, 1891). Zie ook: *wandelende* geldzak*.

Polaerd, de geldwolf, wordt een verloopen sujet. (De Groene Amsterdammer, 15/06/1884)
Hij, de blonde, die ruim een eeuw geleden onder de stammen, die naar Gods-wet leefden van het Heilige Woud, de patriarkale waardigheid droeg, en daarvan afstand deed om uit de hand der Caloens, de geldhonden, te eten. (Herman Teirlinck, Het gevecht met de engel, 1952)

Dumont maakte Pieter Daens uit voor een gelukzoeker, een geldbeest, terwijl rond hem de judaspenningen rinkelden... (Louis Paul Boon, Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, 1971)

gele hond

(jeugdtaal, racistisch) Chinees. Vermeld door Jansen (1984). Het *gele gevaar* is een oud cliché voor het Mongoolse ras, dat beschouwd wordt als een bedreiging voor de Europese wereld. Zie ook nog *geeljak**.

gemeentefiets

vrouw die met veel mannen naar bed is geweest; *afgelikte* boterham*. Zie ook: *afgereden* fiets*. Vgl. Engels slang *townbike*.

Mannen voelen eerder gêne als hun vrouw vroeger een deurmat, een afgelikte boterham, of zoals wij dat zeiden, een gemeentefiets was. (HP/De Tijd, 18/07/1997)

gemenerd, gemenerik

slecht, verachtelijk persoon; gemeen iemand.

‘Geméenerd!’ zei Koos, ‘mijn vingers kleven aan elkander.’ (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)
‘Wat een gemenerd,’ zegt Madelief. ‘Hij wil ons die riks niet geven.’ (Guus Kuijer, Met de poppen gooien, 1975)

genezerik

(soldatentaal, Ned.-Indië) dokter. Syn.: *fietsenmaker**, *klompenmaker**, *paplap**, *pil**.

Bakongan is een waardig stukje grondgebied onder Nederlandsche vlag. We hebben er ten naaste bij het zuiverste Hollandsch hooren spreken. Zoo wordt de dokter er niet anders dan ‘genezerik’ genoemd terwijl b.v. de genie-officier die er toezicht houdt op den bouw van het bivak, niet anders dan ‘timmerman’ heet. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 09/10/1926)

Bevelen uit den zadel, spuit, rats, ziekenstal, vier pond, genezerik – oneindig in getal. (De Groene Amsterdammer, 12/05/1934)

‘En geen mek-mek tot je beter bent,’ waarschuwde de genezerik hem ten overvloede. (Ben Laurens, De vreetpatrouille, 1987)

gepekop

(Amsterdam) iemand met een mager kopje en een dunne hals. Reeds opgetekend in 1955 (G.P. Smis: Het nieuwe Spionnetje: Onder de schaduw van de Westertoren: Roman uit de Jordaan, 1955). Zie ook: *geep**.

Want de keuken, lezer, diende ik met de dertien andere bewoners te delen; een zootje gepekoppen waar ik makkelijk de vader van had kunnen zijn. (Donald Olie, De billen van Yvonne, 1990)

Achter de bas staat nu Aad van Pijlen, een bewust louche ogende ‘Haagse gepekop, origineel crimineel’, zoals Deelder hem introduceerde. (Algemeen Dagblad, 05/02/1993)

gepeupel

ruw, onbeschaafd volk; de lagere klassen. Sedert ca. 1562. Afgeleid van het Franse woord *peuple*, dat dan weer is terug te voeren tot het Latijnse *populus*. In het Middelnederlands had dit woord nog niet het voorvoegsel -ge. *Popel* betekende toen ‘het volk’, meer bepaald ‘het mindere volk’.

Joods gebroed of rood gepeupel! (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

gespuis

gemeen volk; *gepeupel**. We kennen dit woord al sinds 1516. De herkomst is onduidelijk. Een verband met spuwen valt niet uit te sluiten. Het Middelnederlands *gespuwinge* betekent ‘uitbraaksel’.

Een deel ghespuys van fielen, schudden, wespen, Of ander gorlegoy van onschamel gheboeft. (G.A. Bredero, 1618)

Hou je bekken dicht, gespuis! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

gestapo

(in Vlaanderen, studententaal) politie en rijkswacht. Populair scheldwoord in de jaren zestig. Tijdens het naziregime was de Duitse geheime politie het apparaat voor de onderdrukking, niet alleen voor het bezette gebied maar ook voor andersdenkende Duitsers. In tegenstelling tot de SA en de SS werd de *Gestapo* pas opgericht nadat de nazi's aan het bewind kwamen. In Frankrijk wordt een agent die denkt zich alles te kunnen veroorloven wel eens uitgescholden voor *Gestapiste*.

Ges-ta-po! Ges-ta-po! Studenten bukten zich al, maar er was geen tijd meer om de straat op te breken. (Hans Devroe, Het schaakspel van Leuven, 1987)

Het eerste wat ik zag toen ik het café binnenkwam was een doods-kist die door twee arbeiders van de Petrol werd binnengedragen. Anderen waren aan de deur blijven staan en riepen ‘Smeerlappen!’ en ‘Gestapo!’ naar buiten. (Guido Van Meir, Terug naar Oosterdonk, 1997)

gestkont

(in Vlaanderen) pretentius iemand (meestal een vrouw).

Ze zetten koffie voor voorbijgangers, beklagen zich in plat Antwerps over de afmetingen van de werkvloeren in de gedoogzone (‘telefoonkotjes’) en leggen hun goed geoefende vinger op een zere plek: zij moeten verhuizen omdat de buurt wordt overgenomen door ‘gestkonten’ in chique appartementen. (Tom Lanoye, Vitriool voor gevorderden, 2004)

gestrepte ezel

(soldatentaal) korporaal en iedere meerdere in het algemeen. Naar de gele strepen die een korporaal als onderscheidingsteken droeg. Sedert ca. 1913 bij de infanterie, thans verouderd. Voor het eerst vermeld door Van Ginneken.

Het minst fortuinlijk voor zijn militair prestige brengt de korporaal het er af; een functionaris trouwens, die het gros der soldaten al zeer na staat. In de wandeling heet hij ‘brigges’ – een verbastering van brigadier, den korporaalsrang bij de bereden wapens; minder voorkomend is zijn betiteling ‘gestreepte ezel’. Zijn distinctieven – gele chevrons van kemelsgaren – worden niet oneigenlijk voor ‘bananenschillen’ uitgemaakt. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 18/05/1918)

geteisem

(Bargoens) uitschot, gespuis. Van het Jiddische woord *chatteisem*, enkelvoud *chattes*. Het betekent zowel ‘arme’ als ‘slechte’ mensen. Enkel de tweede betekenis is in het Nederlands overgegaan. Hierbij is het oude meervoud naar analogie van *gepeupel**, uitsluitend in het Nederlands, onzijdig enkelvoud is geworden. Reeds bij Henke.

Zou ze 't goed vinden, dat je zo'n stuk geteisem meebrengt? (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Er zit veel geteisem onder de logeerklanten. (H. van Aalst, Onder martieners en bieters, 1946)

Stuk geteisem! Ploert! (W.F. Hermans, Herinneringen van een engelbewaarder, 1971)

getikte

gek persoon; dwaas. Weinig frequent.

Er is een blik getikten opengetrokken. (Theo van Gogh, Mijn favoriete graftak (en ander onheil), 1989)

geurmaker

bluffer; pronker; modegek. Eigenlijk: iemand die veel parfum gebruikt. *Geur* komt in de zeventiende eeuw ook vaak voor in de betekenis van ‘kuur, gril, dwaze grap’. Zo kende men de uitdrukking *geuren maken*. Als scheldwoord is *geurmaker* wellicht ontstaan in de soldatentaal. *Geuren met iets* betekent ‘bluffen, pronken’. Officieren *geuren met de lange sabel*. Soldaten *geuren* als zij de muts scheef op hebben. Hier moeten we *geuren* opvatten als: welriekende geuren verspreiden. Een artillerist of een cavalerist die met zijn sabel kletterde en drukte maakte, noemde men in de negentiende eeuw een *geurlat*. Destijds gebruikte men in soldatenkringen ook de uitdrukking *hij loopt met een los geurtje* wanneer iemand heel deftig liep. Vanuit de kazerne werd het woord in de algemene taal geïntroduceerd.

... de niet onvermakelijke speech van dien grootsten ‘geurmaker’ van het geheele ruime plein... (De Groene Amsterdammer, 05/01/1890)

Zulk een ridder zonder vrees of blaam, zulk een Gasconsche geurmaker, terzelfder tijd stoutmoedig, terzelfder tijd de hoffelijkheid zelf, terzelfder tijd zoo uiterst amoureuus... (Het Vaderland, 11/09/1926)

Mot je ze zien toddere om d'r tros in te hale... Gadzamme, wat een zeilschip! De geurmakers in aftocht! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

gewono

(jeugdtaal) burgerlijk, saai persoon. Eigenlijk: iemand die heel gewoon of banaal is. Sedert eind twintigste eeuw. Op de website ‘Poetry Alive’ heeft men het anno 2004 over ‘annarcho’s, biseksuelen, criminelen, watjes, soldaten, homo’s, kakkers, chaoten, skinheads, lamzakken, meelopers, frusten, gewono’s, gastarbeiders en buma’s.’ Komt ook voor als bijwoord: ‘ik zou er gewono op afstappen’ of ‘ik zou het gewono proberen’. Op internetforums voor jongeren erg populair begin van de eenentwintigste eeuw.

Weet je hoe hij jullie bijvoorbeeld noemt? Kansarme gewono's. Zelf heeft hij alleen maar lagere school. (Hans Dorrestein, *Alle verhalen*, 1990)

Maar de hard core bezoekers mopperen over de locatie Carré, omdat er veel meer mensen in passen dan in de Stadsschouwburg waar het bal gewoonlijk gehouden wordt. Dat leidt maar tot 'gewono's', zegt een vaste bezoeker. (NRC Handelsblad, 15/03/1995)

gezagshoer

gezagsgetrouw iemand, bijvoorbeeld een politieagent.

Kijk, ik kon ze wel vréten die provo's. Die gasten van de Rooie Jeugd en zo werden toen steeds driester en daar schreef ik een nogal pissig stuk over. Kreeg ik weer het verwijt dat ik een gezagshoer zou zijn. (HP/De Tijd, 09/11/1990)

gier

inhalig persoon; *geldwolf**. De bijgedachte is die van een roofdier. In deze betekenis reeds opgetekend bij Cats en Huygens. Ook gebruikt voor iemand die profiteert van het leed van anderen. De Spaanse voetballer Emilio Butragueno (1963) had destijds de bijnaam *El Buitre* (de gier) omdat hij steeds rond het strafschopgebied hing om zijn kans af te wachten en toe te slaan. Zijn bewegingen leken op die van een vogel: onregelmatig en schokkerig.

De gieren van NOVA vinden het heel erg wat er allemaal aan de hand is in Irak, maar tegelijk is het hun 'finest hour'. (Nieuwe Revu, 14/04/2004)

Alleen over uitgeefster Angèle Manteau van Elsevier schrijft hij met weezin. Hij schetst haar als een inhalige gier, die ook nog slordig is en pagina's van het manuscript wegmaakt. (HP/De Tijd, 04/03/2005)

gifkikker

kwaadaardig, kwaadsprekend persoon; venijnig iemand. Van Dale vermeldt het woord pas in de editie van 1976. In 1973 verscheen van Kees Simhoffer de roman 'Een geile gifkikker'. Omdat de Belgische tennisspeler Malisse in 2005 scheidsrechters uitschold voor *trutjes en kontlikkers* werd hij in de pers een *gifkikker* genoemd. In het Duits noemt men zo iemand een *Giftkröte* of een *Giftzwerg*. Samenstellingen met -kikker als tweede woord zijn de laatste jaren overigens erg populair. Vgl. *driifkikker** en *stuffkikker*.

Hermans is de grote gifkikker. (Fernand Auwera, *Engagement of escapisme?* 1985)

Osbornes autobiografie is het werk van een gifkikker. (Trouw, 23/01/1992)

gifnagel

(Leiden) kwaadaardig, venijnig iemand; een serpent.

En wat je nu allemaal gezet heb is labberdepoep – gelach – en nou ben je me nog te min om nog meer asem te geve, vieze gifnagel. (Wout Bodrij, *Een stem uit de achterbuurt*, 1980)

gijsie goochem

(Rotterdam, ironisch) dom iemand. Oorspronkelijk een slimme stripfiguur. Ook Van Dale geeft als omschrijving 'slimme, handige jongen, goochemerd'.

Gijsie Goochem: domoor. (G.G. was een slimme stripfiguur). (Opoe Herfst. *Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design*, Rotterdam, 1973)

Bijzondere kinderen waren er ook. Gijsie Goochem was er zo een. Na een storm vond hij een van de kerk afgewaaid stuk gietijzer. Met een beetje moeite tilde hij het op en zei tegen mij: 'Zal ik het op je tenen gooien?' Ik had toen kleppertjes aan, een houten zooltje met een paar bandjes erover. Ongelovig keek ik hem aan, maar hij gooide al. Mijn reactie was snel

en goed maar toch zat er een teen onder. Het litteken heb ik nog steeds. (Barsingerhorn Courant, nummer 6, oktober 2001)

giraf, giraffe

lang iemand met een lange nek. Eigenlijk: een groot Afrikaans hertachtig dier met een lange hals. In de voetbalsport de bijnaam van o.a. Jack Charlton (1935), de boomlange defensiespeler van Leeds United. Duitsers noemen een gierigaard soms met een woordspeling een *Gieraffe*. In Frankrijk wordt met *girafe* een lange, magere vrouw aangeduid. Antwerpenaars schelden iemand met een uitzonderlijk lange nek ook wel eens uit voor *giraffennek* (De Graef).

gladakker, gladjakker

uitgekookt, gewiekt persoon; onbetrouwbaar sujet. Uit te spreken als: *gla-dakker*. De associatie met 'gladde oplichter' leidt er echter toe dat het woord wordt uitgesproken als *glad-akker*. Dit scheldwoord werd reeds opgetekend in 1860 en is afgeleid van het Maleise *gladag*, een verkorting van *djaran gladag*, destijds een soort lastpaard waarmee naast pakketten ook bedienden werden vervoerd. Algauw werd het synoniem voor een slecht (uitziend) paard. Later werden ook uitgemergelde kamponghonden zo genoemd en meer algemeen: alles wat lelijk was of zich zo gedroeg. De huidige betekenis is mede onder invloed van het woord *glad* ontstaan. *Gladjakker* (meer een viezerd dan een uitgekookte slimmerd) is dan weer een contaminatie van gladakker en *gladjanus*. Dit laatste woord heeft eigenlijk niets met de *gladakker* te maken. Het heeft ook een veel positievere lading. De *gladjanus* zou je meer een gentleman onder de gladakkers kunnen noemen. Te Leiden gebruikt men het verwante *gladjoeker*, waarbij *joeker* Bargoens is voor hond. Zie hiervoor Wortel. Bij Van Eijk (1980) vinden we nog de varianten *gladjanus* en *gladmuis*. Het WNT geeft ook *gladekker* (gewiekt persoon; gladde prater) met een vindplaats uit 1897.

De agent, niemand anders dan de boer van Willems 'kaante' mompelde onophoudelijk nijdig niets anders dan: 'skobbejak, zoo'n gladdakker, zich veur een boer uut te geven!' (Willem Roda, Eli Heimans, 1889)

... 'maar 't was 'n gladakker, ze ruimde zelf al de rommel op en toen gingen we naar den zolder naar d'r kamertje... jезes, toen ze op d'r bed lag toen was 't toch 'n verdomd mooie meid, d'r haren pikzwart en 'n paar oogen. (Jacob Israël de Haan, Pijpelijntjes, 1904)

Zoon van 'n pienter journalist, een gladakker, een, die gedwongen was als een terriër van zich af te bijten. (De Groene Amsterdammer, 18/07/1909)

gladiool

(meestal in verbindingen zoals *achterlijke* gladiool*) dwaas, stommeling. *Lollige gladiool* is een scheldwoord dat in Amsterdam vaak wordt geroepen tegen een trambestuurder wanneer deze aanhoudend zit te bellen achter een linksafslaande auto die moet wachten op het verkeer van de andere kant. Het invectief werd al gesignaleerd in 1986 door de Literatuurkrant en in 1989 door Hoppenbrouwers.

Volkstheater voor iedereen, 'van gladiool tot halve zool', om het op zijn Utrechts uit te drukken. (Het Parool, 14/05/1993)

Het is voor het eerst sinds jaren dat ik iets aan het doen ben, wat ik niet beheers. Wat elke gladiool die me links of rechts voorbijraast beter doet dan ik, en dat is moeilijk te verkroppen. (Jan Rot in Nieuwe Revu, 21/12/1994)

gladjanus

slimmerik; leperd; gehaaid persoon. Oorspronkelijk een studententerm. Mogelijk gevormd onder invloed van het Latijn. Het is ook een variant op het scheldwoord *gladakker**. Van oorsprong

Amsterdams? Zie hiervoor o.a. Berns (2002). Syn.: *linkmiegel**. Andere samenstellingen met *janus* zijn *grobbejanus** en *slapjanus**.

Was dat geen echte vraag van een gladjanus? (Het Volk, 22/07/1914)

En zo'n gladjanus uit Engeland met een scherfie in z'n oog tegen zo'n vetgemest varken uit Pruisen. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

De duivel hale hem, die gladjanus, die ons met opzet die Borgia op ons dak heeft geschoven. (Hella Haasse, Scharlaken Stad, 1952)

glazenwasser

(Bargoens) prutser, slecht vakman. Vermeld door Endt (1974). Wellicht vanwege de trage handelingen, eigen aan dit beroep. Ook andere beroepen kunnen dienstdoen als scheldnaam: zie o.a. *behanger**, *fietsenmaker**, *koekenbakker**; *kruidenier**.

gleuf

(vulgair) vrouw. Oorspronkelijk in het Leids studentencorps (maar thans ruimer verbreid). Het grootste deel van de scheldwoorden voor vrouwen refereert aan het vrouwelijk geslachtsdeel. *Gleuf* heeft hier dus de betekenis van 'vagina' en wordt overdrachtelijk gebruikt. Vgl. verder nog: *doos**; *kut**; *muts** en *trut**. Zie ook *hockeygleuf**. Meestal worden deze woorden in samenstellingen gebruikt. In de jeugdtaal van eind vorige eeuw werd een burgermansvrouw vaak denigrerend een *bu-gleuf* genoemd (zie Onze Taal, december 1987). Zie ook: *kier**

Voorals zo'n ontgroeningskamp, waar de nieuwe leden 'foeten' heten en de meisjes zich laten aanspreken met 'gleuven', is nauwelijks te bevatten. (Trouw, 19/11/1988)

De meeste vrouwen die ik ken, lopen de hele dag over hun kerel te klagen. God, wat kunnen gleuven zeuren. (Heleen van Royen, De gelukkige huisvrouw, 2000)

Wij noemden meisjes vroeger gleuven. Zeggen jullie dat nog steeds? (Onno te Rijdt, Mores, 2001)

gleufdier

(soldaten- en (Delftse) studententaal) denigrerend voor een vrouw. In soldatenslang gebruikt men voor een man de benaming *pindier*. In het homojargon heeft *gleufdier* een positieve betekenis 'leuke jongen met een aantrekkelijk kontje' (A. Joustra).

Gleufdier, vrouwelijk wezen. (Rouke G. Broersma, Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels, 1970)

'Om de tijd te doden,' schrijft hij, 'maakten de professoren enige zeer grove grappen over homo's en vrouwen. De aanduiding 'gleufdier' voor een vrouw zegt in dit verband genoeg. (Vrij Nederland, 28/04/1990)

Een bewoner zal nooit arbeiderssporten bedrijven en geen gleufdier benaderen als niet van tevoren vaststaat dat zij tot de daad in staat en bereid is. (Nieuwe Revu, 28/05/1997)

gleufdoos

(studententaal) vrouw. Variant op *doos** en *gleuf**.

De verhalen dat vrouwen aan de bittertafel betiteld worden als gleufdozen, is dat nou waar? (Haagse Post, 20/08/1988)

gleuvenbrigade: de onwelriekende gleuvenbrigade

de verzamelde feministen, tegenwoordig meer algemeen ook: de vrouwen. Dit scheldwoord werd bedacht door Gerrit Komrij.

De tijd van het overschreeuwen en de vloer glad van bier en het ‘Kikkeren foet!’ en het ‘Ha, de gleuvenbrigade!’ en de zweterige boordjes en de bange parelkettingen. (NRC Handelsblad, 16/09/1988)

De treurbuis, de Hema-intellectuelen, het regentendom, de moderne architectuur, de feministische ‘gleuvenbrigade’, open deuren-intrappers ofwel cultuurfilosofen, het gilde der zondagsdichters; als Komrij er zijn boze, satirische blik op werpt versteent dit alles onmiddellijk om vervolgens in gruzelementen uiteen te vallen. (HP/De Tijd, 21/05/1993)
Feministen behoren volgens hem allemaal tot ‘de onwelriekende gleuvenbrigade’. (Vrij Nederland, 27/08/1994)

glibber

(vaak voorafgegaan door *gladde*) gewiekst persoon; akelig iemand. ‘De gladde glipper’ is de titel van een stripalbum van Suske en Wiske. En in de Donald Duckverhalen is er sprake van een geldschietter Gladde Glibber (de Engelse naam is *Soapy Slick*). Vgl. *gladde tekkel**. *Glibber* is ook een scheldwoord voor een Leidenaar. De juiste naam is eigenlijk *glipper*, afgeleid van het werkwoord *glippen* (wegvluchten). Aanvankelijk betekende het dan ook ‘vluchteling’. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd het gebruikt als schimpnaam voor burgers en edelen die uit de steden waren gevlucht en met de vijand (de Spanjaarden) meeheulden. Een *glipper* of *glibber* was dus een collaborateur. Het woord gaat terug op de tijd van het beleg van Leiden in 1574 toen foute Leidenaars overliepen naar de Spanjaarden. Te Leiden zelf worden de twee uitspraken gebruikt: met dubbele p of met dubbele b. Tegenwoordig is het een geuzennaam geworden.

De eerste televisiefiguur die allebei mijn ouders tegen de haren in streek was de Belg Jan Theys. Dit was een showmaster die bij de presentatie van het songfestival in vijf talen ‘dames en heren goedenavond’ kon zeggen en daarom eerbiedig werd betiteld als ‘de sprekende vierkleurenballpoint’, maar mijn moeder noemde Jan Theys ‘een gladde glibber.’ (Kees van Kooten bij de uitreiking van de Gouden Ganzenveer in 2004)

Hij vindt Oprah Winfrey en Dr. Phil briljant, schreef een boek over ‘persoonlijke groei’ en leest zelf Amerikaanse zelfhulpboeken. En toch is François de Waal (51) geen gladde glibber, zwever of bedrieger. Hij is geloofwaardig. (HP/De Tijd, 23/09/2005)

glimmend gajes

(Bargoens) politieagent(en). Eigenlijk *dof gajes* ‘niet in uniform’, *glimmend gajes* ‘met gepoetste uniformknopen’. Zie ook *gajes** en *dof* gajes*.

Je krijgt al een kleur as een van het glimmend gajes je op straat nakijkt. (Het Volk, 01/09/1911)

O ja, enne laatst was-ie weer opgepakt door een glimmend gajes, een hoed, weet je, omdat ie cente vroeg an de menschen op straat... nou, kon hij 't helpe? (Chr. van Abkoude, Kruimeltje, 1923)

glimpieper

(destijds in Ned.-Indië) geslepen persoon. Soms ook voor iemand die in het geniep een slippertje maakt.

Tegenover dit taalbederf staat echter een ander verschijnsel van gezonden aard, namelijk dat in Indië een groot aantal aardige woorden in omloop zijn, die, Nederlandsch van klank en zelfs van stam, in het moederland geheel onbekend zijn. Zoo spreekt men ginds van een glimpieper (gluiper), een gladakker (straathond), de boei (gevangenis), een bultzak (matras), een knaap (tafeltje), een katje (berisping, standje), een klipsteen (halfbloed, femininum: klipsteentje), een biekje (paard), een wagen (rijtuig), een ronzebons (fanfarecorps, fuif), de

stipzolder (rekenkamer), een handschoentje (een bij volmacht gehuwde vrouw), een labaar (lange jas) enz. (De Groene Amsterdammer, 26/06/1920)

Die kreeg 'n hereksaame maar daar is die glimpieper doorgetolt. (De Groene Amsterdammer, 06/09/1924)

'De glimpieper,' zei De Gier, 'de bedisselaar, de ringeloorder.' (Janwillem van de Wetering, Het werkbezoek, 1979)

gluipdeken, gluipdruiper

achterbaks, huichelachtig figuur; een gluiperd. Het eerste scheldwoord zou Haags zijn.

... dat je als roomse gluipdruiper zo zouteloos bestreden wordt. (Theo van Gogh, Mijn favoriete graftak (en ander onheil), 1989)

Laat die vrouw met rust, gluipdeken! (www.sjaakbral.nl, 31/10/2003)

gluiperd, gluipzak

vals iemand; gluiperig persoon; huichelaar. Oorspronkelijk (rond 1573) *gluper* (bespieder). In de jeugdtaal van de jaren tachtig ook wel verkort tot *glupo** (Hofkamp en Westerman).

Die gemeene gluiperd heeft me mijn tol afgegapt. (Tine van Berken, Een klaverblad van vier, 1894)

'Een Rooms-Katholieke gluiperd, zo glad als een aal in een pot met snot,' zeggen medekunstenaars. (Jan Cremer, Logboek, 1978)

gluipkop

huichelaar, valsaard. Hugo Brandt Corstius noemde Cornelis Verhoeven, columnist bij het vroegere weekblad De Tijd, ooit een *Brabantse gluipkop*. Het woord gaf destijds meteen aanleiding tot een polemieek in het weekblad 'Vrij Nederland'.

Ze zien die gluipkoppen niet eens. (Arie B. Hiddema, Kif Kif, 1973)

De duivel is me zeer sympathiek vergeleken met de gluipkoppen van Laibach. (Oor, 22/10/1988)

De voorzitter van de jury van drie jaar geleden was door mij eens 'een Roomse gluipkop' genoemd. (Piet Grijs, Schuld en boete, 1993)

gluiprat

(Twente, jeugdtaal) geniepigaard, achterbaks persoon. Vermeld door F. Jansen (1985) en Laps.

gluipsnor

achterbaks, huichelachtig figuur; *gluiperd**.

Ook na de woorden kankerlijer en gluipsnor geeft hij geen kik. (HP/De Tijd, 04/03/1994)

glupo

(Den Haag) achterbaks, huichelachtig figuur, een *gluiperd**. Voor het eerst vermeld door Van Gaalen en Van den Mosselaar.

Wat een glupo eerste klas dat flikt hij nu al voor de tweede keer, blijf maar lekker bij feijenoord. (www.itwm.nl, 07/03/2005)

glurinamer

(jeugdtaal, racistisch) Surinamer. Gebruikt in de jaren tachtig. Woordspeling: refereert aan het vermeende voyeurisme. Vermeld door Jansen (1984). Syn.: *bijlmervulling**, *kamerbreed** *tapijt*, *koentakinte**, *niknok**, *rumboon**, *suri**.

gnoom

klein persoon; dwerg. Eigenlijk: aardgeest, berggeest, kabouter. In de vorm *gnomus* rond 1530 teruggevonden in een geschrift van de Zwitserse arts, chemicus en natuurfilosoof Paracelsus (1493-1541). Ook in het Frans gebruikt als scheldwoord: *gnome*.

Eg, vier, vijf jaar oud, was toen al een kleine, grijzende gnoom in een hoek. (Forum, vierde jaargang, 1935)

De helper... de assistent van de ongerijmd opgebouwde kabouter, van de ... van de gnoom... (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

Altijd waren het lilliputters en gnomen die wat van haar wilden. (W.F. Hermans: Au pair, 1989)

goj

(in Joodse kringen) niet-Jood; een niet-traditioneel levende Jood of een christen. In het jodendom tel je als Jood maar mee als je moeder Joods is. *Goj* komt van het Hebreeuwse *goy*, hetgeen (het Joodse) 'volk' betekent. In de loop der eeuwen is het woord net het omgekeerde gaan betekenen. *Gojim* betekent nu 'andere volken'. Die betekenis werd bijna zeker ontleend aan het Oude Testament. Iemand die een *gojsjer kop* heeft, geldt in Joodse kringen als een dom iemand. De persoon in kwestie heeft immers het brein van een niet-Jood.

Jij overloopen naar de Gojjem (Gebruikelijke scheldnaam tegenover christenen) Wat, wou jij dat doen? (Herman Heijermans, 'n Jodenstreek, 1892)

Een rijke jongen, een knappe jongen, een beste jongen misschien, maar een 'goj', een 'goj', hoe kón een rechtschapen Jiddekind ernaar talen? (Carry Van Bruggen, De verlatene, 1910)

Binnenshuis lachen om die stomme Goys, die zoo makkelijk medelijden hebben met het Uitverkoren Volk. (De Gil, 21/03/1944)

gompie

(jeugdtaal) onnozelaar. Gelezen op een internetforum: 'Beter luizen hebben als door het leven gaan als een gompie'. Ook als bijvoeglijk naamwoord: 'Dat was echt een gompie programma'. Mogelijk wordt hier gerefereerd aan de walruspop uit een populaire kinderserie van de NCRV eind jaren zestig. Een gevleugelde uitspraak van Gompie was: *gooooompieieieie*.

De tot potentiële Tour-winnaar gekroonde Michael Boogerd zakte helemaal door het ijs. 'Ik rijd als een gompie,' zei hij nederig. (Elsevier, 31/07/1999)

'Hij zat als een "gompie" in mijn wiel', constateerde Boogerd, die zelfs nog materiaalpech op ruim twintig kilometer voor de streep had overleefd. (www.pi.net/planet, 25/04/2004)

goof

onhandig persoon. *Goof* is Engels voor een idioot, uilskuiken; excentriek, gek persoon. Het is van oorsprong een dialectwoord. Een populaire stripfiguur van Walt Disney is Goofy, de metgezel van Mickey Mouse en Donald Duck. Volgens de dikke Van Dale betekent *goof* ook 'kwajongen'.

Die goof komt hier asyl aanvragen. (Ben Borgart, Rooiers, 1978, over een hond)

Hij had het verbruid zo gauw het maar mogelijk is, en maakte daarom knipogend een gebaartje van wisselen. 'Change partners, goof.' (Ben Borgart, Een getekend mens, 1986)

goog

(spottend) iemand die werkzaam is in de quataire sector; afkorting van agoog, pedagoog of androgoog. Wellicht voor het eerst vermeld door Reinsma (1984).

De uitbarsting van geweld door juist deze jongeren stelt de Franse gogen en logen voor een raadsel. (Het Vrije Volk, 20/08/1987)

goorlap, goorlel

obsceen persoon; viezerik; *smeerlap**.

Mijn huis uit, goorlap!! (Gerrit De Jager & Wim Stevenhagen, De familie Doorzon: Het geslacht Doorzon, 1982)

‘Goorlap! Goorlap!’ riepen ze uit volle borst. (Hans Plomp, Open inrichting, 1985)

‘Vuile viesbak,’ wordt er geroepen, ‘ouwe goorlel.’ (Hans Moll, De hoeken van de ring, 1987, over een man)

gordijntje

(studententaal) langharige jongere. Sedert eind twintigste eeuw. Gesignaleerd door Gillissen & Olden. Vgl. *langharig* tuig*.

gorilla

erg lelijk en brutaal iemand; vaak met de bijgedachte van ‘onderontwikkeld’. Ook een spotnaam voor de lijfwacht van een belangrijk persoon. Eveneens in het Frans: *gorille*.

‘Waar is die andere vent gebleven?’ ‘Die gorilla?’ (Willy van der Heide, Een motorboot voor een drijvend flesje, 1953)

Zeg ’s, jij niet Frans spreken? Jij nog gorilla, hè? Wat dan spreek jij, zeg! Apetaal?

Mabillia? Jij klootzak? Zo uit de bush! Helemaal klootzak! (L.F. Celine, Reis naar het einde van de nacht. Vertaling E.Y. Kummer, 1968)

Maar sinds Alexander Cohen in 1896 de koning voor een gorilla uitmaakte en Domela Nieuwenhuis daarvoor zakkies mocht plakken, hebben wij nooit meer een echt mooi proces gehad voor majesteitsschennis. (NRC Handelsblad, 05/05/2000)

gortenteller

gierigaard; iemand die zich uit gierigheid of vitzucht met keuken of huishouding bemoeit en in die zin: een keukenpiet; *janhen**. Oorspronkelijk een zeemansterm. Dateert uit de tijd toen de scheepskapiteins nog een vast bedrag kregen voor de voeding der bemanning en ze zichzelf uit hebzucht trachtten te bevoordelen. Ook wel: *gortenwikker*.

Geen man sal sich, wanneer zyn vrou gesondt is, of minder boden heeft, met de koocken of eenighe andre Marck-gangh, dan die van de Visch, waer toe hy geen Emmer, maer een bequaem Net sal moeten ghebruycken, bemoeyen. Doch of het geviel, dat sulcx, door gierigheydt en wantrouw, by sommige wierdt gepleeght, gelijk men dickwils siet, die sullen oock niet verder dan in de koocken mogen gebieden, en met de naem van Gortenteller, of Seemel-knooper gedoopt worden. (Jan Pietersz. Meerhuysen, De geest van Jan Tamboer of Uytgeleeze stoffe voor de klucht-lievende ionckheydt. 1659)

Ik beken graag dat het verre beneden de deftigheid van een man is, een keukenklauwer en gortentelder te zijn. (Justus van Effen, De Hollandsche Spectator, 1731)

goudbek, goudvink

vermogen persoon; *rijke stinker**. *Goudvink* wordt reeds vermeld in het Spreekwoordenboek van Harrebomée. Het woord komt ook voor op de Rotterdamse woordenlijst van Opoe Herfst.

Het wordt allemaal zo zakelijk als de pest met die goudbekken op de tribune. (de Volkskrant, 21/11/1992)

graaiër

hebzuchtig persoon; iemand die zo snel en gemakkelijk mogelijk geld wil binnenrijven. Vooral van toepassing op (corrupte) politici.

Uw ingevallen wangen, uw geniepige oogjes uit de holten, uw kakatoeaneus (sic) verraden den duitendief, den krententeller, den verachtelijken graaier. (Het Vaderland, 01/01/1939)
De generatie van '68 was er een van 'verraders' en 'graaiers', riep Gerrit Komrij op 24 juli in zijn Ruigoordrede. (HP/De Tijd, 08/08/2003)

grafbak, grafbek, grafkikker, graflijer, graftor

vervelend, hufterig en arrogant persoon. In soldatenkringen gebruikt(e) men het synoniem *graffjong*. *Grafkikker* wordt door Van Dale het eerst vermeld in de editie van 1992. *Graflijer* (naar analogie van *klerelijer**) vinden we al terug in 1984.

Dus pakte ik die grafbak bij ze tering en gaf 'm een doodgooi. (Nieuwe Revu, 09/11/1994)
Dit gaat wel erg ver. Ik wil niet hypocriet zijn, want die grafkikker en dat kutkuiken komen mij ook de strot uit zetten, maar dit is niet bepaald een 'ludiek protest' te noemen.
(www.geenstijl.nl, 21/06/2005)

Wel acht hij het mogelijk dat Erik iets uitdagend riep, als 'grafkikker' of 'graftor'. (Nieuwe Revu, 13/07/2005)

graftak

(jeugdtaal) vervelend of sloom figuur; iemand met weinig fantasie; soms ook voor een dom persoon. Bij Hoppenbrouwers ook: pessimist, stille jongen. Uit dit scheldwoord klinkt een ware doodsverwensing, waardoor de grens van het humoristisch schelden lijkt overschreden. Ooit werd een wedstrijd van F.C. Utrecht stilgelegd omdat de scheidsrechter voor *grâftâk* werd uitgemaakt. In homojargon wordt een oudere, uitgebluste homo ook wel een *graftak* genoemd.

We liepen gewoon in een kringetje achter elkaar aan. Ik met die graftak voor me uit en die priester met een klein bijbeltje in zijn hand. (Harry Boting, Nog meer jatmous, 1967)
Zo deden de ekspierementelen het, ouwe graftakken met baarden en liefdesproblemen.
(Remco Campert, Tsjeempie! of Liesje in luletterland, 1968)
Die graftak van 67 gaat nooit meer sporten. (Theo Kars, Gevaarlijk leven, 1983)

graftrut

vervelend vrouwmens. Vrouwelijke variant van *graftak**.

Je hebt geloof ik wel honderd keer over haar gezegd dat 't 'een graftrut number one' is en dat ze niet goed bij haar hoofd is. (Boudewijn Büch, Het bedrog, 1993)
En dan nog dit: waarom worden alle Veronica-omroepsters zeer middelmatige presentatrices van nog middelmatiger programma's en worden ze tenslotte daarna in een ijltampo veredelde graftrutten. (Nieuwe Revu, 15/11/1995)

grafzerk

(jeugdtaal) iemand die domme opmerkingen maakt. In 1984 voor het eerst vermeld door Laps.

grashoer

makkelijk te verleiden (en vandaar ook: verachtelijke) vrouw. Niet in WNT en Van Dale.

De meisjes die we allemaal gehad hadden. De grashoeren. (Jan Wolkers, De kus, 1977)
Een grashoer is een hoer met wie je in de duinen grasduint. (Gerrit Komrij, Heremijntijd. Exercities & Ketelmuziek, 1978)

grasspriet

lang en mager iemand. Vermeld door Laps. Fransen gebruiken de term *sauterelle*.

De grootste beer werd getakeld door een magere grasspriet, daarna gingen we weer verder.
(HD Magazine, november 2003)

En als jij iemand dik noemt, kan je verwachten dat iemand anders jou een vormeloze grasspriet noemt! (<http://lounge.cosmopolitan.nl>, 25/10/2004)

gratenbaal, gratenbak, gratenkut, gratenlul, gratenpakhuis, gratenzak, graatkut

(Bargoens) mager persoon (man of vrouw). Bij uitbreiding ook voor een rotwijf, een *trut**.

Volkskrant-columnist, Jan Blokker noemde Sonja Barend ooit een *gratenkut*. Hij verontschuldigde zich hier later voor door te stellen dat het een onschuldig, zelfgemaakt woord van zijn vader was (interview met Opzij, november 1994). In Vlaanderen, meer bepaald Antwerpen, wordt zo iemand een *benenbeiaard** genoemd. Fransen gebruiken de scheldwoorden *fesses de mouche* en *galette*.

Hij heeft haast geen pote om op te staan, maar evenzovrolijk loopt die krakende gratezak achter de niezes of-ie door Onzelveveheer gestuurd wordt! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Wil jij mijn moppie de laatste poen afpakken? Voor zo'n rotboekje van je, terwijl jij de grootste laaienlichter van het eiland bent. Met die gratekut naast je. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

Een Fransoos daarentegen wenst een zwartharig gratenpakhuis. (Martin Boelens, De dochter van de hondekop, 1977)

greffo, griffo

(turbotaal) gereformeerd persoon. Ook als bijvoeglijk naamwoord.

Griffo: een makkelijker uit te spreken versie van 'gerefo', verwijzend naar leden van de zwarte-kousenkerk. (Onze Taal, december 1987)

O. is een griffo-getto: een zwarte parel in gereformeerdland. (Vrij Nederland, 12/08/1989)

greppel

lelijke lesbische vrouw. Kijk onder *dijk**.

greppedel

(vnl. jeugdtaal) verachtelijke vrouw; meisje dat makkelijk te versieren is. Gesignaleerd door Gillissen & Olden. De term komt veelvuldig voor op internet. Wanneer scheldwoorden zoals *hoer* of *del* na een tijd hun kracht verliezen wordt dit opgevangen door het inventief gebruik van binnenrijm. Op die manier ontstaan scheldwoorden zoals *greppedel*, *stoephoer*, *poldersnol* enz.

En ooit gehoord van het scheldwoord 'greppedel' of de uitroep 'kut-o-kut-o-kut-o-kut'? Als de oudere kijkers dat maar nemen. (NRC Handelsblad, 02/01/1996)

greppelkut

ergerlijke vrouw. Variant van *greppedel** maar hier zonder het succesvolle binnenrijm.

Mannen houden het in gescheld vaak liever op seks en genitaliën. Want wat het verschil is tussen bijvoorbeeld een greppelkut en een gratenkut is mij niet helemaal duidelijk. Iets met geur en textuur zou je denken, maar ik weet vrij zeker dat deze uitdrukkingen maar zelden op ervaringsdeskundigheid berusten. Huppelkut spreekt wél weer boekdelen. Maar of een gleufdier neukbaarder is dan een kippetje? Het lijkt mij wel, garanties heb ik echter niet. De gemiddelde hockeyslet zal van betere komaf zijn dan haar buurkippetje, maar ze is duidelijk niet meer veel waard, op het moment dat het om scoren gaat. Al zou je wellicht anders verwachten in een gemiddelde sport. Wat de hockeyslet voor heeft op de frigide ijskast, behoeft volgens mij geen verdere uitleg. (Nieuwe Revu, 18/11/2005)

greppellul

(jeugdtaal) ergerlijke vent; klootzak. Sedert de jaren negentig.

Greppellul, klootzak: wat een greppellul die Aalderik-Jan dat ie zomaar wegloopt. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

gribus

verachtelijk persoon. *Gribus* is een uit het Bargoens afkomstig woord voor een slechte, bouwvallige woning en vandaar ook voor een bordeel of gevangenis. Hier overdrachtelijk gebruikt: iemand uit zo'n milieu. Als scheldwoord weinig frequent.

Maar verder beangstigt het me alleen maar dat er vijf of zes van die gribussen in de kamer komen te zitten. Als je Janmaat zou uitnodigen in 'Spijkertijd', levert dat onduidelijkheid op. (Nieuwe Revu, 11/05/1994)

griebel(tje)

(in adellijke kringen) lelijke vrouw.

Voor vrouwen: nee, niet moeders mooiste, hideus, jolie laide, een lillikie, horribeltje of griebeltje. (Agnies Pauw van Wioldrecht, Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

griebelaar

engerd. Op internet komt het woord slechts één keer voor: *christelijk gereformeerde griebelaar*. Vermoedelijk is het gewestelijk en/of verouderd.

En de korporaal Van Haagen zei alleen maar met een nijdig gezicht: 'Rot Jappen!' De majoor Henkemans blafte de griebelaars op de 'Archipel' af. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

Griek

1) (Bargoens, verouderd) valsspeler, bedrieger. O.a. bij De Beer & Laurillard. Ook in het Frans (*un Grec*) als scheldwoord (o.a. bij H. de Balzac en M. Pagnol).

'Honderd daalders!' riep Joan verontwaardigd: 'die Griek! die smous! een paard dat de helft meer waard is.' (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

2) (verouderd) nors, onvriendelijk persoon; knorrepot.

Hoe komt uwe zoete Vriendin aan zo een stoethaspel! er is geen lekkere beet aan dien geheelen Gerrit van Oldenburg. ... Hy is een regte Griek. (E. Bekker, Wed. Wolff: Historie van den Heer Willem Leevend, 1784-1785)

3) (Bargoens) homoseksueel. Zo iemand noemt men ook schertsend een *aanhanger van de Griekse beginselen*. Het op zijn Grieks doen betekent 'anaal coïteren'. *Grieks* staat voor: anaal verkeer, sodomie. Ook in het Engelse slang: *Greek arts (culture, way)*. Historici schilderen de oude Grieken doorgaans af als 'sociaal verdraagzaam'. Homoseksualiteit en pedofilie zouden algemeen aanvaard geweest zijn. Kortom, het oude Griekenland had een libertijns imago, tenminste volgens de meeste historici. De Griekse socioloog Nikos Vrissimtzis maakte echter brandhout van die stellingen. Volgens de auteur werden homoseksuelen door een wet geweerd van de agora, het centrale stadsplein waar iedereen elkaar ontmoette om handel te drijven of te discussiëren. Men kon een man destijds niet grover beledigen dan door te zeggen dat hij een breed achterste had, hetgeen verwees naar homoseksualiteit. Liefde tussen mannen werd weliswaar getolereerd maar mocht toch rekenen op harde kritiek. Vrissimtzis kwam tot die conclusie na een langdurige studie van klassieke teksten, inscripties en afbeeldingen. Seks werd door de oude Grieken beschouwd als een natuurlijk verschijnsel. Weliswaar waren er weinig of geen taboes, maar er bestonden wel sociale regels die het geslachtsverkeer aan banden legden. Zo werden pederasten zwaar gestraft. Mannelijke onderdanigheid kon niet, want de Griekse maatschappij was een patriërchaat bij uitstek. *Griek* als scheldwoord voor homoseksueel voor het eerst bij Endt (1974).

4) verouderd scheldwoord voor iemand die zich vreemd gedraagt; rare snaak.

Zijn edele nu dit hemd zoo krijgende, en dat ten eersten merkende, deed (daar hij immers wel een ander had kunnen eischen) als een wonderlijke Griek, gelijk hij was, hetzelfde zoo aan, en ging er mede in de vergadering. (Cd. Busken Huet: Litterarische Fantasien en Kritieken, 1868-1885)

grieksenscheffer

(Bargoens) zwerver. Ook wel: *grieksenfokker*. Betekent eigenlijk 'luizenverschaffer'. *Griekse* is Bargoens voor een wandluis. *Scheffen* (van het Duitse Rotwelsch *schefften*) heeft in het Bargoens meerdere betekenissen, gaande van 'zitten, rust nemen' tot 'bezig, actief zijn.'

Wat denk je wel? Dat ik mesjokke ben om voor beis heitjes een zoodje van die grieksenscheffers hier neer te leggen?! (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

griepeling

naar persoon. Naar analogie van *ellendeling*?

... toen die griepeling ook opgekrast was, wist je gelukkig niet hoe gauw je met me trouwen moest. (Maarten 't Hart, Het woeden der gehele wereld, 1993)

griepkop

kankeraar, zeurder. Van het werkwoord *griepen* (zeuren), afkomstig uit de soldatentaal.

Ik schrijf dingen die zondigen tegen alles wat die griepkoppen heilig is in de literatuur. (J.A. Deelder in Oor, 29/11/1986)

grieskuiken

dom, jong meisje. Wellicht een Bargoens woord (zeker als je rekening houdt met de autoriteit van de auteur, een kenner van de Rotterdamse volkstaal) al ontbreekt het in elk Bargoens woordenboek. *Gries* komt wel voor als een Bargoense aanduiding van een meisje of vrouw. Een *loense gries* sloeg vroeger op een prostituee. Wellicht is het woord gewoon dubbelop. *Kuiken* wordt reeds lang gebruikt in de zin van 'dom wicht'. Hier wordt het vermoedelijk gewoon ter versterking gebruikt.

'Steek de rambam!' spooog Willem geraakt. 'Sta jij mijn een beetje in de veiling te neme, grieskuike!' (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

griezel

griezelig, naar persoon; engerd. Syn.: *creep**. De *griet en de griezel* was in het midden van de twintigste eeuw een volkse benaming voor 'de schoonheid en het beest'.

Goskrimmeneele wat heb ik die griezel geknauwd! (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 01/12/1910)

Binnenkort spreken dan anderen, door u op het slechte pad gebracht, over een bekend Hollandsch schrijvende echtpaar b.v. als 'dat knusse stelletje', over een dichter als 'die griezel' of 'dat snoepje' en lopen onze schrijvende dames kans te worden gedoodverfd als 'dat malle spook van een...' ! (Het Vaderland, 25/06/1936)

griffo

Kijk onder *greffo**.

grijze gehaktbal

slappeling, sufferd; iemand zonder ruggengraat, *lamzak**; iemand die nooit duidelijk zegt wat hij meent. Dit informele scheldwoord wordt vaak verkort tot *gehaktbal**. Het woord werd in 1974 voor

het eerst gebruikt tijdens een televisieprogramma, naar een tekst van Dimitri Frenkel Frank. Pas in de jaren tachtig frequent geworden.

Wat is een grijze gehaktbal? Dat is een rechter die niet opvalt door originaliteit, door een hoogst persoonlijke stempel. (Vrij Nederland, 21/12/1985)

Ik heb gedaan wat ik kon. Mensen van onze sociale klasse laten zich te vaak intimideren, maar dan word je zo'n grijze gehaktbal. (Opzij, januari 1987)

Voor je het weet zit je als de zoveelste grijze gehaktbal aan de tafel. (de Volkskrant, 23/11/1990)

grijze muis

saai, onopvallend persoon; iemand zoals een kantoorbediende. De ouders van Frits van Egters in 'De avonden' (Gerard Reve) kunnen bestempeld worden als *grijze muizen*. De term bestaat ook in het Duits: *graue Maus*.

Nu was er een kloof tusschen hen, hij een beroemd toneelschrijver, zij de arme grijze muis als voorheen. (De Groene Amsterdammer, 19/04/1903)

De meisjes aan de andere kant met twinsets en verstandige schoenen, grijze muizen die geen belangstelling hadden voor jongens maar ook nergens anders voor. (Anja Meulenbelt, De schaamte voorbij, 1976)

Van Slijk is ook al in zijn voorzitterstijd altijd al een man van halve maatregelen, een grijze muis, een bangelijk figuur, die van twee walletjes wou eten, geweest. (Bouke B. Jagt, Pijnboomspeek, 1979)

grimbek

nors iemand; chagrijnig persoon; knorpot. Eigenlijk: iemand met een grijnzend gezicht.

Ik heb my altoos afgehouden van twee soorten van menschen, van allemansvrienden en van grimbekken. (Betje Wolff & Aagje Deken, Historie van Mejuffrouw Sara Burgerhart, 1786)

grindtegel

(jeugdtaal) iemand met acne.

Ontmoedigend is in elk geval dat iedereen wel eens een opmerking maakt of nog erger, je uitscheldt voor puistenkop of grindtegel. (www.bodyboetiek.nl/tieners op 12/02/2005)

grobbejanus

lomp iemand (zowel van lichaam als van manieren). In die betekenis reeds vermeld door Van Lennep in 'Proeve van Platansterdamisch' (1845). Het woord is een samenstelling van het hoogduitse *grob* (grof) en de persoonsaanduiding *janus*. Het komt eveneens in het Duits voor. De dichter Heine zei, omstreeks 1830, over een bekende tijdgenoot: 'der große Bettler, Vater Jahn, der hiesse jetzt Grobianus'. Het zal dan ook vermoedelijk om een ontlening gaan. Zie ook *grobian**

Die dikke grobbejanus komt met zen beuk net op de grote mast te lant, en blijft er op vast zitte as en wimpel. (In de freweele kurreketrekker. Uit den Overysseischen Almanak van 1845, geciteerd door Van Ginneken)

Hier met de poet, Grobbejanus! (Leonhard Huizinga, Adriaan met Olivier natuurlijk, 1977)

U bent een grobbejanus! Piegem! U neemt mij niet zo makkelijk op loene! (Wim de Bie, Schoftentuig, 1988)

grobian

(verouderd) lomp iemand; een *vlegel**. Vgl. *grobbejanus**. Ontleend aan de Duitse studententaal?

'Wat 'n grobian!' bromde Mosenberg hem lang niet vriendelijk achterna. (De Groene Amsterdammer, 18/05/1890)

Wat meer is, nooit heb ik zoo gevoeld, dat een hoofdredacteur een veel te groote verantwoordelijkheid op zich laadt, tls hij violen laat zorgen, wanneer de liefste gevoelens worden gekwetst en de heiligste goederen worden belaagd door een grobian, die dan nog daarvoor wordt betaald. (De Groene Amsterdammer, 07/09/1902)

Nou goed dan, je hebt gelijk. Ik ben een grobian, dat heb ik dikwijls gehoord. (Siegfried E. van Praag, Het huisaltaar, 1978)

groen(tje)

beginneling; onervaren persoon. Meer bepaald: student die pas aan de universiteit is gekomen en blootstaat aan allerlei plagerijen. Sedert ca. 1651. *Groen* wordt hier gebruikt in de overdrachtelijke betekenis van 'jong, onrijp'. Vruchten zijn in onrijpe staat meestal groen.

De heeren keken elkaar aan als láátstejaars studenten, een groentje,... (Het Vaderland, 04/06/1921)

Wat zullen we er mee doen? Ze moeten gepest worden, dat staat vast: groentjes moeten gepest worden. (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

groenjoeker, groenkoker, groenpoeper, groenzoeter

(Bargoens) beginneling, groentje, sufferd, onnozel figuur. *Groenpoeper* komt uit de soldatentaal, waar het 'rekrut' betekent. *Groenzoeter* vinden we al terug bij Van Bolhuis en bij Maurits Dekker (Amsterdam bij gaslicht, 1949. Woordenlijst achteraan).

'Schlemiel! Groenkoker!' barstte tante Bet los. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Nee echt, zo'n groenzoeter was ik. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

Ziezo, dat laatste sloeg wel als een tang op een varken, maar die twee groenzoetertjes hadden 'm geproefd. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

groenvreter

smalend of spottend voor een vegetariër.

Vis eten mogen we ook niet van die groenvreters. (Leo Derksen, De dansende kater, 1983)

groepert

(Bargoens) verwerpelijk persoon. Naar analogie van scheldwoorden zoals *engerd**?

... zo'n vuile groepert van een bootsman... (Haring Arie, De Sarkast, 1990)

grootsmoel

(onder Twentse scholieren) iemand die veel praatjes heeft. Gesignaleerd door o.a. Jansen (1985) en Laps. Vgl. Engels slang: *big mouth*.

Tot vorige week was hij niet van de buis te slaan, de grootsmoel. (Het Parool, 08/12/1993)

'Witverziekend' heet kan ze zich maken om oneerlijkheid en schijnheiligheid. Rooie Rotterdamse 'grootsmoel' Carrie praat ons bij over hypocriete politici, zwervers, burgemeester Opstelten en de ondergang van de PvdA. (De Tribune, jaargang 37 nr. 3, 2001)

gruttenbuik

(Leiden) weesjongen. Vgl. *grutteneter*: een matroos die voortdurend grutten ((geplette) gerst/gort) voorgeschoteld krijgt.

Vuile gore pappens, kakmadam, loeder, lendeka, gruttebuik. Je kan wel hore dat je er een bent van de natte flors. (Wout Bodrij, Een stem uit de achterbuurt, 1980)

gulpenduikertje

vrouw die op mannen jaagt. Mabel Wisse Smit, de echtgenote van prins Friso, werd lange tijd door de pers met deze bijnaam vereerd. Van Dale vermeldt *gulpenduikster* met de omschrijving 'vrouwelijke golddigger'.

Op de vraag of ze een seksuele verhouding had met Bruinsma, wilde premier Jan Peter Balkenende (CDA) niet antwoorden: ook Wisse Smit behoort tot de generatie vrouwen die seks en liefde kan scheiden. Je wordt tenslotte ook niet zomaar 'gulpenduikertje' genoemd. (Elsevier, 25/10/2003)

gulpenkruiper

(vnl. jeugdtaal) homoseksueel. Een *gulpenruiker* of *gulpensnuiver* is echter een gatlikker. Reeds opgetekend in 1984.

gup(py), guppenkop

(vnl. jeugdtaal) saaie piet, duffe vent; maar ook: geestelijk gestoord of maf persoon; klein, onbenullig of jong iemand; groentje. Bij Laps: wezenloos lachend persoon. Het scheldwoord *achterlijke gup* werd eind jaren zeventig door André van Duin gelanceerd. Het werkwoord *guppen* betekent in de jeugdtaal 'ergens een hekel aan hebben, balen'. De *gup* of *guppy* is eigenlijk een bepaald klein visje. Genoemd naar de ontdekker, dominee Robert J. L. Guppy (1836-1916), die veel wetenschappelijk onderzoek op Trinidad heeft gedaan. *Guppy's* worden wel eens visjes voor beginners genoemd omdat ze weinig eisen stellen wat betreft verzorging en bijzonder gemakkelijk te kweken zijn in het gezelschapsaquarium.

'Wat een guppekop!' mompelde hij beeldend, toen een alternatief meisje langsscheerde... (Jos Brink, Stukje voor stukje, 1985)

... deze 'kleine slome studieballetjes', ook wel aangeduid als 'eitjes', 'guppies', 'Harries' of 'veterboys'... (Mieke de Waal, Meisjes: Een wereld apart, 1989)

De bewoners van die zweethallen bekeken me met iets van verbazing ook: wat deed zo'n square gup hier? (Nieuwe Revu, 19/11/1997)

gympik(kie)

(jeugdtaal) leerling die zich uitslooft; iemand die steeds de beste wil zijn. Eigenlijk: 'gymnasiumleerling'. Vermeld door Laps, Hofkamp & Westerman en Hoppenbrouwers. Tegenwoordig ook gebruikt voor gymleraar.

Als jong gympikkie stond ik in het begin toch even mooi te kijken, ze piesten bij wijze van spreken tegen mijn poten aan. (Het Parool, 03/06/1998)

Van Gaal is notabene gympik geweest. Dan ben je er toch voor opgeleid om slappe hap in beweging te krijgen? (de Volkskrant, 12/03/2001)

H**Haagse plee**

hoer of een vrouw van wie iedereen gebruik kan maken; moderne versie van *kakhuis**.
Gesignaleerd door Spruijt (2004). Weinig op schrift. Zie ook *emmer**.

haai

hebzuchtig, inhalig persoon. Vanwege de vraatzucht van dit dier. In zeemanstaal werd een schuldeiser ook een *haai* genoemd.

Distributie hier en daar en overal... geen centen onder de mensen, alles in de poten van kettinghandelaars, die haaien en wolven. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Overal legt het algemeen belang het loodje tegen het winstbejag van pooiers, haaien en geldwolven. (Het Parool, 15/11/2002)

haaibaai

bazige vrouw die veel drukte maakt en steeds het laatste woord moet hebben; manwif; feeks. Ook wel: *haaiebaai*, *heibei*. Reduplicatie.

Bij een erfante denkt men aan geld (symbool daarvan het licht-gele en okerkleurige fond); ze is in 't schotsch (symbool daarvan de ruiten op het 'kannetje') en ze heeft de eigenschap 'n beetje, nou ja, 'n beetje haaibaai-achtig te zijn (symbool daarvan het grillige bloemlichaam). (De Groene Amsterdammer, 12/03/1916)

'Je bent zeker bang voor die nette dame,' opperde de haaibaai met angstige moed en snoot minachtend haar neus. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

Ik ben een haaibaai. (Angèle Manteau in Avenue, oktober 1968)

haan(tje)

bazig persoon; hanig type met machogedrag; iemand die zichzelf graag op de voorgrond plaatst. Het *haantje van de buurt* is iemand die anderen de loef afsteekt; de baas.

De makker, die het zijnen pligt achtte in dezen de eer der jongens van de parochie op te houden, was Sus, een rijke pachterszoon, die te regt of te onregte, zich het katje van de baan, het haantje van het dorp waande. (Domien Sleeckx, Op 't Eksterlaar. Herinneringen van afgestorven en van nog levende vrienden, 1863)

Verdoofd door het oorverdovende gekraai van de Haagse haantjes, ga ik stemmen op een sukkelig soort fatsoen. (Het Parool, 20/01/2003)

haantje-pik

iemand die steeds de baas wil spelen, die hanig gedrag vertoont; ruziezoeker. *Haantje-pik* is eigenlijk kindertaal voor een haan. In de volksmond ook een naam voor de duivel. In Vlaanderen wordt het woord ook gebruikt voor iemand die altijd een snedig antwoord klaar heeft wanneer men hem of haar iets zegt.

Ik ben Haantje Pik, Napoleonkijntje,

Fuselier van compietje twee,

Oppasser van mijn kapiteintje,

Vrij van wacht en plaats-corvee. (Jac. van Looy, Feesten, 1893)

Nu wordt 't 'n mooie boel, die leelijke rooie Haantjepik van twee hoog boven gooit roet in ons eten. (De Telegraaf, 29/11/1914)

haarbal

(jeugdtaal) rare snuiter; iemand waar je geen hoogte van krijgt. Sedert de jaren negentig. Vermeld door Hoppenbrouwers.

haarklover

bemoeizuchtig, pedant persoon; iemand die voortdurend opmerkingen maakt over beuzelarijen; vitter; *muggenzifter**; *azijnzijker**. Eigenlijk: iemand die (in figuurlijke zin) een haar splijt. Het werkwoord 'haarklooven' vinden we o.a. terug bij Justus van Effen (De Hollandsche Spectator, 1732). Vgl. Duits: *Haarklauber*; *Silbensticher*; Frans: *coupeur de cheveux en quatre*; *fricasseur de mille-pattes*. Engelsen gebruiken o.a. de term *nitpicker* of *hairsplitter*.

Hendrik Haarklover was de titel van een strip die van 10 oktober 1953 tot 23 januari 1954 wekelijks in Het Parool verscheen.

Hij is het in den aanvang gewoonlijk eens met den tegenstander van Sokrates, en vindt dezen allicht een onpraktischen haarklover, waar zijn tegenpartij het recht en het gezond verstand op zijn zijde heeft. (Ch.M. van Deventer, Platonische Studiën. De Protagoras door Ch.M. van Deventer, in: De Nieuwe Gids, 1893)

haas, haasvreter

bangerik; *angsthaas**. Afgeleid van het werkwoord *haasvreten* (bang zijn). Volgens het oude volksgeloof zou men door het eten van een haas ook de angst van dit dier overnemen. Misschien ontleend aan 'Van den vos Reinaerde', waarin de versregel voorkomt: 'Ende hi vrat haese'. Vandaar ook uitroepen als *haas, haas* wanneer iemand bang was. Soms versterkt tot *kolossaal haas zijn*. Deze laatste soldatenuitdrukking is inmiddels verouderd.

Vreesachtige hazen zijn wij echter niet; dat hebben wij reeds honderden malen bewezen! (C. de Kinder, De wonderlijke lotgevallen van Jan zonder Vrees, 1920)

Nou, ik wou dan dit zeggen – een troepje lui dat genoeg lef heeft om met kortjans tegen jachtgeweren te vechten zijn geen haasvreters, wel? (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 24/03/1925)

hadjememaar

populistische politicus die inspeelt op de onderbuikgevoelens van het volk; demagoog. Oorspronkelijk de bijnaam van de Amsterdammer Cornelis de Gelder, een liedjeszanger op het Rembrandtplein, die in de jaren twintig zich als leider van de Rapaljepartij kandidaat had gesteld voor de gemeenteraad. Punt één van Hadjememaar luidde: 'Jajem voor vijf cent.' Daarmee bepleitte hij een dagelijkse gratis gemeenteborrel. In 1991 spiegelde Vladimir Zjirinovski in Rusland de kiezers gratis wodka en de herovering van Finland voor.

De aandeelen dezer N.V. berusten in de safes der Commanditaire Vennootschap Zwendel & Zwendel Zn., die een onderdeel is van de N.V. Hadjememaar. (De Groene Amsterdammer, 24/04/1936)

Een journalist van het 'Radio 1 Journaal' bejegende op 28 oktober de andere kandidaatlijsttrekkers op de partijbijeenkomst van Leefbaar Nederland laatdunkend, als waren ze 'losers' en 'Hadjememaars'. (Elsevier, 10/11/2001)

hagenees

(smalend of schertsend) Hagenaar. De uitgang *-aar* wordt hier vervangen door *-ees*. Ook gebruikt om het Haagse dialect mee aan te duiden. Op de website 'hagenees.bleh.nl.' lezen we in november 2004: 'Hagenees Zuigt!!!! Weet je wat nou werkelijk het meeste zuigt van de hele wereld? Dat is Hagenees! Begin een spamactie tegen Hagenees.'

Lou Bandy, de Hagenees, die er een genoeg in schijnt te scheppen zijn stadsgenooten in het zonnetje te zetten, heeft een buitengewoon succes. (Het Vaderland, 04/03/1931)

Zullen ze van opkijken, die Hagenezen! (Jan Mens, De kleine waarheid, 1967)

hakkepoffer

(Bargoens) treuzelaar, talmer; iemand die langzaam voortgaat. Oorspronkelijk een informele benaming voor een motorbootje; een motorfiets of een stoomtreintje. In het slang van machinisten werd *hakkepoffer* ook gebruikt als aanduiding van een machinist die niet goed kon rijden, die veel kolen verbruikte en veel van de loc vroeg.

Hakkepoffer, onbedreven koetsier. Zeldzaam, waarschijnlijk van elders ingevoerd. Vgl. de Zaanstreek: Boekenooogen 1896, kol. 282 (T. van Veen, Taal en Leven in de Utrechtse Vechtstreek, 1989)

halfblanks heer

(in de achttiende eeuw) schertsfiguur die zich het uiterlijk van iemand van stand tracht te geven; armoedzaaier die zich als heer voordoet maar niet veel te zeggen heeft; *kale kikker**. Zo sprak men ook van een *halfblanksjuffrouw*. *Halfblan(k)s* heeft hier de betekenis 'weinig betekenis'. *Blank* is een oude muntbenaming (zes duiten of driekwart stuiver). Destijds sprak men ook van een *Hans Tweeschelling*. Vgl. ook nog Eng. *a twopenny* -, *a halfpenny person*; Duits: *ein Kerl für 'n Groschen; ein Kerl wie 'n Viertel Wurst für sechs Dreier*.

Sans façon, zonder acht te slaan op den heer des huizes, of den voornaamsten des gezelschaps, gaat hij op de beste plaatze zitten; hij drijft zelfs de insolentie meenigmaal zo ver, dat hij, schoon ook een halfblanks heer, gezeeten den heer des huizes, in zijn eigen huis (luister wel toe; 't is der pijnne waard) zegt, otour, gaa zitten en let wel, dat hij u dit verkoopt voor een bewijs van beleefdheid. (Pieter van Woensel, Aanteekeningen, gehouden op eene reize door Turkeyen, Natoliën, de Krim en Rusland in de jaren 1784-89. Gepubl. 1789 en 1793)

Ja, een halfblanks heer was en bleef Stufken, hoe hij 's Zondags ook zijn blozend gelaat met den wit kastoren hoed versierde, en de korte, dikke, door den vroegeren arbeid uitgezette, handen in een paar lichtkleurige glacé handschoenen wrong. (H.J. Schimmel, Het Gezin van Baas van Ommeren (voor dertig jaren). 2de druk, 1874)

halfgebakken

onnozel iemand; sul. Eigenlijk: iemand die niet gaar gebakken is.

Jou schurfde Pry! jou Kamer-kat!... jou half-gebakken!... Jou Hoer! (De Gewaande Weuwnaar, met het Bedroge Kermiskind. Blyspel, 1709)

Halfgebakken, sul, kwast die zijn vijf zinnen niet heeft. (Amaat Joos, Waas Idioticon, 1900-1904)

halve gare

iemand die niet goed wijs is; dwaas; idioot.

'n Halve gare was ze natuurlijk niet, en evenmin 'n geëxalteerde huis-tuin-of-keuken-bakvis in 't kwadraat. (De Groene Amsterdammer, 12/07/1924)

'Halve gare,' zei hij. (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

halve zachte, halfzachte

zachtmoedig, niet krachtadig persoon; *doetje**; *softie**.

Even vóór Alphen a. d. Rijn werd ik onderweg ingehaald door een oude vrouw, die mij vroeg of ik die 'halve zachte' was, die bij verschillende boeren de centen had laten liggen; zij had ze maar voor me opgestreken. (Het Volk, 28/09/1912)

En men praat er over de maatschappij en de zin van het leven

En over 't nut van kerk en huisgezin, waar ze zelf toch geen barst om geven
 En 'n hele kleffe club van halve zachten spreekt ze tegen,
 Omdat men lalt over wat men zou willen en niet heeft gekregen. (Armand, Eén van hen ben ik, 1970)

halve zool

halve gare; sufferd; klootzak. Van oorsprong een Engels woord. Aan de wieg stond de Engelse slangterm *asshole** (sufferd). Rotterdamse bootwerkers vervormden dit tot *zool*. Later werd *halve* ter versterking toegevoegd. De Rotterdamse volksschrijver Willem van Iependaal gebruikte het woord meermaals. Zijn latere stadsgenoot Jules Deelder gebruikte het scheldwoord in een interview met De Tijd uit 1962 (zie De Mensch Deelder, p. 130). Niettemin werd het voor het eerst aangetroffen in een roman over Amsterdam. Pas in de jaren negentig kreeg het invectief ruimere bekendheid en blijkt het vooral in de jeugdtaal erg populair.

Sau, ... ik sèl jou leire doen wèt 'n net mins je froagt ... schuyne schutter, robbeklopper, ... en nou mèg jèi schòkke ... Hâlfe Saul! Bram Halve Zool dokte. (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

'Halve zool!' bloosde Arentje. (Willem van Iependaal, Adam in ongenade, 1938)

Téllen, daaro moet je wezen, halve zool! (J.A. Deelder, Bep van Klaveren. The Dutch Windmill, 1980)

hanepik

iemand die anderen afsnauwt. Vermeld door Laps. Hanepik is eigenlijk een kinderwoord voor een haan. Zie ook *haantje-pik**.

hangjas

(vnl. jeugdtaal) iemand die een beetje uit de toon valt; niet al te snugger persoon; iemand die ergens rondhangt zonder veel te doen; nietsnut.

Af en toe wierp hij een venijnige blik in de richting van de namaak-Wyngarde, die moedeloos voor zich uitstaarde. 'Zeg jij dan ook eens wat, hangjas,' snauwde hij. (Nieuwe Revu, 29/11/1990)

Hoe ziet een Amstel-café er uit, wie zitten er? Zijn het 'hangjassen' of vlotte mensen zoals jij en ik, gewoon, maar toch leuk. (de Volkskrant, 23/01/1991)

Ik spijbelde veel, hing in de kroeg of de coffeeshop en maakte lol. Ik was gewoon een hangjas. (Trouw, 11/03/2000)

hangtiet, hangwang

(Tilburg en omgeving) zeurkous. In de regio Twente noemt men zo iemand een *afgezakte negertiet*. In Maastricht spreekt men van een *ouwe mem*. Het eerste woord (dat vaak wordt voorafgegaan door *ouwe*) wordt vermeld in Van Dale. Oudere vrouwen (waarvan de borsten gaan hangen) worden vaak geassocieerd met klagen en zaniken. *Hangwang* is jeugdtaal (voor het eerst gesignaleerd door Laps).

Hou je bek, hangtiet, sloeg Winkler gemaakt boos terug. (Boudewijn Büch, Het dolhuis, 1987)

hannes

sullig persoon; lummel. Bij Boekenoogen: 't Is een hannes. *Schele Hannes* is een scheldwoord voor een onbetrouwbaar sujet. *Hannes* is een verkorting van de voornaam Johannes.

Stomme hannes! grommelde Verhoef, de kooi latend om voor 't raam te gaan, waar hij bleef uitzien naar wat er sedert de morgen veranderd was. (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

Men wuifde hem vrolijk weg en achterna en uit de kreten als ‘sullige jongen’ en ‘goeie hannes’, die achter de deur die hij behoedzaam sloot opklonken, begreep hij dat zijn optreden instemming had gewekt. (Heere Heeresma, *De vis*, 1963)

hansworst

iemand die zich belachelijk gedraagt; aansteller; dwaas; *janpotage**. Sedert ca. 1732.

Oorspronkelijk de naam van een Duitse toneelfiguur, *Hans Wurst*, een logge dikke man die op een worst geleek; een harlekijn. Bij ons voor het eerst voorkomend in een vertaling van Sebastiaan Brandts ‘*Narrenschiff*’ (uit 1519). In andere landen zien we hem terug met zijn lievelingskostje. Vgl. bijvoorbeeld Engels: *Jack Pudding* en Frans: *Jean Potage*.

Waren ze vergadert op de stadsmarkt, in plaats van over de belangen van ’t Vaderland te handelen, bragten ze niets voor den dag als de belagchelykste beuzelingen, en d’advyzen hunner statelykste Raadsheren bestonden in loopjes, en grappen, die een kwakzalvers Hansworst nauwlyks zouden betaamen. (Justus van Effen, *De Hollandsche Spectator*, 28/04/1832)

’t Is net een clown! zei er een en anderen vonden hem een hansworst, een pias, een Jan Klaassen... (A.C.C. de Vletter, *Paljas*, 1902)

hapsnurker

rare of vervelende vent; vreemde snuiter; klier*. Ook als aanspreekvorm *ouwe hapsnurker*.

Mogelijk een uitbreiding van *snurker**. Al kan het ook een variant zijn van *hapschaar* of *hapscheerder*. Voor het eerst gesignaleerd door Laps. Volgens Heestermans (1999) zou het in Bergen op Zoom gebruikt worden voor een ‘vervelende *klier**’. Andere informanten beweren dit scheldwoord reeds in de jaren vijftig te Amsterdam hebben gehoord.

Ik ben het helemaal met je eens, ik hoop dat die overjarige puber zonder eigen indentiteit snel de bus verlaat. Wat haat ik die hapsnurker!!!! (website: forum.fok.nl, ongedateerd)
Nico van Duijn is soms een rare hapsnurker, althans dat vind ik. (website www.almere-city.nl, ongedateerd)

Averrrrieks. Je kunt iemand op een heleboel manieren duidelijk maken dat je hem maar een rare snuiter vindt. Je kunt hem vanuit de grond van je hart midden in zijn gezicht uitlachen, maar je kunt hem ook een paar fikse scheldwoorden toevoegen: geitenbreier, mafkikker, rare snoeshaan, eigenheimer, druif, krotenkoker, hapsnurker, masketel, marskonijn, bokkenees, lijperik, badgast en snijboon. Die klinken allemaal nog vrij onschuldig. Maar grover kan ook. Ik noem er twee, maar die kunnen er dan ook mee door: bosneuker en kutkrekel. Ja, we zijn in Nederland zeer inventief in het maken van scheldwoorden. (Hans Heestermans in *Leidsch Dagblad*, 26/09/2003)

Harderwijker

(Rotterdam) vrek; gierigaard. Vgl. de uitdrukking *hij is van Harderwijk*: hij heeft geen geld. Refereert aan Harderwijk in Gelderland. Tevens wordt gezinspeeld op een ‘hard’ leven.

Harderwijker: vrek. (Opoë Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

haring: droge haring

(gewestelijk) saai persoon; droogstoppel. Ook in de uitdrukking: *Hij is zo droog als een haring*: hij zegt niet veel. Luc Van den Brande, de voormalige minister-president van Vlaanderen, werd wel eens een *droge haring* genoemd. Zie ook: *droge* hannes (klaas)*.

Als minister-president had hij misschien de uitstraling van een droge haring, herinnert Ruben Lemmens zich nog. 'Maar zijn verdiensten zijn groot. Noem hem gerust de Vlaamse 'paus'.' (<http://www.caluwe.be/persartikels, 05/06/2004>)

haringkut

erg magere vrouw. Meer algemeen ook voor een verachtelijke vrouw. Van de (gewestelijke) uitdrukking *zo mager als een haring*. Vgl. *gratenkut**.

En je moet accepteren dat je elke dag door die knapen verrot wordt gescholden. Als je daar werkt, is het normaal dat je dagelijks door de pupillen wordt uitgemaakt voor teringhoer of haringkut. (Nieuwe Revu, 08/12/1993)

hark

stijf persoon; iemand die zich houderig gedraagt en zich daardoor moeilijk bij anderen aansluit; pummel; boerenkinkel. De hark is een tuingereedschap met houten of ijzeren tanden. In de volksmond zegt men: *zo stijf (stug) als een hark*. Vgl. *janklaassen*; *houten* klaas*. In de jeugdtaal van eind twintigste eeuw heeft *hark* ook de betekenis gekregen van 'lelijk wijf' (zie Laps). In turbotaal ook: *harko* (zie Hoppenbrouwers).

Die styve hark, en maag're moort. (A. Alewijn, Jan Los, of den Bedroogen Oostindies vaêr. Blyspel, 1721)

God zal mijn beware, wat een stijve harken! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

harpij

boze vrouw; feeks. O.a. in het werk van Busken Huet. Eigenlijk: een in de oudheid verzonnen vraatzuchtige vogel met het hoofd van een zuur kijkende maagd. In literair taalgebruik heeft het de betekenis van 'wraakzuchtig monster, een soort vampier'.

'C'est vous tout craché,' zei die harpij van de commissaris. (Johan Fabricius, Dag, Leidseplein, 1965)

En toch, er zijn veel vrouwen thans

Die naar 't moderne spraakgebruik

Baas willen zijn in eigen buik

En 't leventje, dat in hen groeit

Wordt onverschillig weggesnoeid

Oh, als ik denk aan zo'n harpij

Ontsnaapt een kreet van afschuw mij. (Jasperina de Jong, Abah Abortus, 1973)

harrie, harry

(jeugdtaal) niet al te snugger iemand; sukkel. Ook voor een bepaald kapsel (matje)? Sedert begin jaren tachtig. Misschien een verwijzing naar de door Marnix Rueb getekende en geschreven serie over ene *Haagse Harry*, een in trainingspak geklede Hagenaar die vaak naar het Scheveningse strand gaat.

... deze 'kleine slome studiebolletjes', ook wel aangeduid als 'eitjes', 'guppies', 'Harries' of 'veterboys' ... (Mieke de Waal, Meisjes: Een wereld apart, 1989)

Amerikanen hebben nooit gevoetbald. Het is een keuzevak op school en erger kan je een sport niet beledigen. Bij ons ben je een mietje, een trut, een harrie en een slapzak als je tijdens de finale van een laatste goal wint alles-straatwedstrijd naar binnen wordt geroepen om de tafel te dekken. (NRC Handelsblad, 06/07/1990)

harry knijp

(soldatentaal) *dienstklopper** die bang is voor straf, die 'm knijpt. Oorspronkelijk een huzarenterm. Sedert ca. 1913.

Harry Knijp: scheldnaam voor dienstkloppers, die bang zijn voor straf. (Jac. van Ginneken, Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II, 1914)

hartvreter

onaangenaam persoon; nors iemand; kniesoor; ook gebruikt voor iemand die anderen het leven zuur maakt; treiteraar. Volgens Van Dale gewestelijk.

Ga naer het hakhout daer achter, naer de weiden daer beneden, verberg u in het koorn, verkruipt u in de schuer, het is al gelyk, zoohaest gy adem scheppen durft, staet de oude hartvreter erby! (H. Conscience, De Kwael des Tyds, 1859)

't Land mag niet naar de botten gaan en Spaak is een hartvreter. (Walter van den Broeck, Het beleg van Laken, 1985)

hasjhond

(jeugdtaal, racistisch) Algerijn. Voor het eerst gesignaleerd door Jansen (1984).

haurik

kijk onder *houreg**.

hazenhart

angstig persoon; bangerd. Letterlijk: iemand met het hart van een haas.

Uwe landgenoten zyn geheel iets anders dan helden. Hazenharten in reuzenlichamen! (Hendrik Conscience, Bella Stock, 1861)

'Madame', die een hazehart is, nam zielsdankbaar haar peignoir bij elkaar en verdween in de badkamer. (De Groene Amsterdammer, 26/03/1927)

hazenkop

lafaard; bangerik. De haas staat bekend om zijn bangheid. Nederlanders werden vroeger blijkbaar als *angsthazen** aanzien, vermits met het scheldwoord ook een Nederlander werd aangeduid (zie tweede citaat).

Xerxes schijnt een grooten Hercules te zijn by een deel lompe en plumpe hasekoppen. (J. Erasmus, Opera posthuma, 1665)

Onze Zondagsnaamen zyn Kaaskopers, Peperzakken, Hazekoppen, dat voor het allerminst een verwyfd bloodaard betekent. (Justus van Effen, De Hollandsche Spectator, 1731)

hebberd, hebkont

hebzuchtig persoon.

Zoo'n hebbert, zoo'n traptouw! Dat bedierf al haar mooiigheid, vond Karel. (Is. Querido, De Jordaan, 1912)

Hebzucht is niet beschaafd: ik zou nooit een grote hebkont willen zijn. (Haagse Post, 17/03/1990)

heethoofd

ruziezoeker; iemand die gauw driftig wordt; *drifkikker**. Reeds opgetekend bij Wolff en Deken (Historie van den heer Willem Leevend, 1784). Vgl. Engels: *hothead*; Duits: *Heizkopf*. Andere scheldwoorden die verwijzen naar lichaamsdelen zijn o.a.: *dikbuik**, *kaalkop**, *grijskop**, *bleekneus**, *melkmuil**, *nathals**, *rooinek**.

Met een stille glimlach zegt hij: 'Je bent een heethoofd, Joep, maar je hebt een hart van goud.' (F.J. de Clercq Zubli, *De blijde stilte*, 1937)

heibei

(verouderd) ruwe, luidruchtige vrouw; *helleveeg**; *feeks**. Zie ook *haaibaai**.

Zij was nooit eene heibei, maar had gaarne haar' zin, en dat heeft ieder een gaarne... (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding*, 1793-1796)

heihaas, heiknapper, heikneuter, heikneutel, heikeutel

heidebewoner; man uit de provincie en vandaar ook voor iemand die ouderwets is, die achterloopt; lomp persoon; *pummel**. Betekent eigenlijk 'heidebewoner'. Syn.: *boerenkaffer**; *karhengst**. De bijnaam van een Twentenaar is niet alleen *tukker* (van *tukken*: dralen, talmen), vroeger kwam ook de variant *heidetukker* voor. Zie ook *kleihaas** en *kneuter**.

Eenige heikneutels ..., met half afgezakte broeken en nijdige trekken op hun botte muilen, pooten aan wat zij kunnen om zoo gauw mogelijk uit de stofwolken weg te komen. (Hora Adema in *De Nieuwe Gids*, 1896)

De geheele scheldwoordenvocabulaire – de bekrachtiging der onderlinge gunstige verstandhouding! – hier af te ratelen, ware minder passend. Bovendien is ook nergens het persoonlijk sentiment meer in heerschappij. Alleen 'n paar staaltjes: 'hufter', 'boerenhufter', 'heiknutter' (de boeren-hufter liefst 'met zes (of meer) paarden uit de klei getrokken') als zeer geliefde en gangbare voorbeelden. (Van onzen Tijd, 1918)

Gemakkelijker gezegd, dan gedaan, want onder die boertjes zijn net zoo goed als onder de Veluwsche en Brabantsche heikneuters, eigenwijze mirakels, waartegen een Brugman zich finaal te pletter loopt. (*Het Vaderland*, 10/04/1930)

heilig boontje

iemand die zich erg braaf voordoet. Vermeld door o.a. Harrebomée en De Beer & Laurillard. Het WNT citeert nog Kneppelhout: 'Houdt gij uzelf dan voor zoo volmaakt,... ziet gij uzelf dan voor zoo'n heilig boontje aan, dat gij uwen medemensch zoo onbarmhartig durft doorhalen?' Een populair raadseltje is het volgende: Het is groen en het hangt naast de kerk... Een heilig boontje. Syn.: *brave hendrik**.

Daarmee wordt echter Thorbecke zelf nog niet voor een heilig boontje verklaard. (M.C.L. Lotsij, *Het conservatieve beginsel*. In: *De Nieuwe Gids*, 1885-1886)

Was hij een 'slome' of een echte? Een heilig boontje of één met durf? (Max van Amstel, *Duizend jongens zien ze vliegen*, 1954)

heks

kwaadaardige en/of lelijke (maar niet noodzakelijk oude) vrouw. In het volksgeloof is de heks een vrouw die een verbond met de duivel heeft aangegaan en aan zwarte magie doet. In sprookjes zijn heksen doorgaans 'boos', 'slecht' en 'zo lelijk als de nacht'. Een der eerste vrouwelijke Nederlandse journalisten, Henriette Holst-Hendrix (die haar stukken steeds ondertekende met H. HX) werd in de wandeling *Jet Heks* genoemd. *Heks* wordt ook als geuzennaam gebruikt voor een lesbisch-feministe, bijvoorbeeld in de leuze (uit de jaren zeventig) 'Pas op, de heksen zijn terug.' Oorlogskoningin Wilhelmina werd in de stukken van oud-premier Gerbrandy *de heks van Het Loo* genoemd.

De oude heks is slim. (A. Loosjes, *Historie van Mejuffrouw Susanna Bronkhorst*, 1806-1807)

Ge zijt een heks, Filomène: uw eigen broer zegt het u. (Marcel Matthijs, Een spook op zolder, 1938)

held op sokken

persoon die als het op daden aankomt een lafaard is. Van Bert Bakker (1912-1969) verscheen in 1935 de roman 'Een held op sokken'.

Zelfs Hein – die, ondanks zijn lengte, een held op sokken was – deed 'n duit in 't zakje. (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

Een held op sokken noemt de W.G. den premier, of althans een 'Snodgrass', wat naar ieder weet, die zijn Pickwick Papers kent, op hetzelfde neerkomt; zoo een van hou-me-vast-of-ik-slaa-a-a! (De Groene Amsterdammer, 15/08/1925)

helhond

iemand die voortdurend loopt te schelden. De klassieke *helhond* (met drie koppen, die de ingang van de hel bewaakt) was Cerberus. Samenstellingen met *hond** slaan doorgaans op slechte mannen, zie bijvoorbeeld *bloedhond** en *christenhond**.

'Is er "cease fire" bevolen, jij helhond!' donderde de commandant tegen een sergeant. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

helleveeg

kwaadaardige vrouw; *feeks**; *virago**. Oorspronkelijk: *hel-veghe*. Een samenstelling van het Middelnederlandse woord *helle* en *vegen* (vijandig behandelen). Sedert ca. 1567.

Abraham Alewijn, De Puiterveense helleveeg, 1720.

Een der slechts befaamde katten dier steeg had tot bazinne eene oude helleveeg, wier lichamelijke afzichtelijkheid hare zedelijke bedorvenheid evenaarde. (Dominicus Sleenckx, In 't schipperskwartier, 1861)

hemaworst

ordinaire Nederlander in de ogen van Marokkaanse jongeren in Nederland. In lesbische kringen wordt een lesbienne uit een lager sociaal milieu soms schertsend een *hemapot* genoemd.

Behalve joodse 'white trash' blijkt er nog zoiets te bestaan als 'Hema-worsten':

Nederlanders. Nederlanders en joden zijn, zoals de jongens van het Beuningenplein al zeiden, één pot nat. (HP/De Tijd, 24/10/2003)

hemeldragonder, hemelpiloot

geestelijke (pater; dominee of humanistisch raadsman of -vrouw). De eerste term komt uit het soldatenslang en wordt gebruikt voor een aalmoezenier of een heilsoldaat; meer algemeen ook voor een geestelijke die nogal vurige preken houdt. Vermeld door Van Dam. Vgl. Engels: *sky pilot*; Duits: *Himmelfahrtskondukteur*; *Bibelhusar*; de tweede term is populair in gevangenis- en luchtvaartkringen. Bij de landmacht betekent *hemelpiloot* echter 'chauffeur van de aalmoezenier of veldprediker'.

Hij was er uit; – en de conducteur deed over het gansche spel een karakteristiek licht opgaan, door zijn onbarmhartig: 'Dat is nommer zeven; zeg nog, dat zij geene keus hebben van hemeldragonders!' (E.J. Potgieter, Proza 1837-1845)

Loop naar de maan, hemeldragonder! (A. Pierson, Adriaan de Mérial. Een leerjaar, 1866)

Buiten passeerde een bleke, jonge geestelijke met een sterk ontwikkelde adamsappel. 'Daar gaat weer zo'n hemelpiloot,' zei de kastelein, met onverklaarbare wrevel. (Simon Carmiggelt, Alle orgels slapen, 1961)

hendrik

(jeugdtaal) student die voortdurend met zijn neus in de boeken zit; studiebol. Verkorting van *brave* hendrik*. Vermeld door Hoppenbrouwers. Vgl. *heilig* boontje*.

hengst

1) hoerenloper die de bordelen langsdrentelt. Reeds in de Bijbel (Ezechiël 23,20) is er sprake van 'de onreine drift der hengst'.

Riek ziet hem die avond al voor de tiende keer voorbij haar raam schuiven. Ze loopt naar buiten en roept: 'Hengst, vuile hengst!' (A.C. Baantjer, *Het 8ste wonder*, 1987)

Vaak waren ze aan het breien en als er voor de zoveelste keer een 'hengst' langs liep, tikten ze met een breinaald tegen het raam. (Hans Brouns, *Zeedijk. Ooggetuigenverslag van een buurtbewoner*, 1993)

2) als tweede lid in allerlei samenstellingen om een bepaald soort man te karakteriseren, bijvoorbeeld *collegehengst*: overijverig student, die alle colleges volgt. *Bureauhengst* is een minachtende term voor een ambtenaar, een *posthengst* is iemand die werkt bij de postbussen, terwijl een *biechthengst* vroeger een scheldnaam was voor een bepaald soort geestelijke. Dergelijke schimpnamen zijn ook in het Duits niet ongewoon: *Aktenhengst*; *Benzinhengst*; *Bücherhengst*; *Karrierehengst* enz.

Hij is den kring vreemd waarin hij leven moest. Hij is hem van geen nut hoegenaamd en alleen goed om dictaten uit te leenen, daar hij tot het zuiverste ras behoort der collegiehengsten. (Johannes Knepelhout: *Studenten-typen*, 1839-1841)

Flanor, die de laatste woorden gehoord heeft, slaat Klikspaan op zijn pet. – Was 't het gangetje langs Root maar, Collegiehengst! (Johannes Knepelhout, *Studentenleven*, 1841-1844)

Voshengst: iemand die hard studeert. (Jac. van Ginneken, *Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II*, 1914)

3) dom iemand.

Ik ben niet in overtreding, en dat kun jij nu niet meer zeggen. Domme hengst. (Vrij Nederland, 08/10/2005)

4) wellustige man; geilaard; *geilneef**. Reeds bij Cats: 'Soodanig volck..., hengsten... Van binnen uytgemergt.' Vgl. *dekhengst**. Een *hengstenbal* is een feestje waar alleen mannen aanwezig zijn.

En terwijl de slaven op de plantage onder de bloedrode maan een hitsige vreugdedans uitvoerden, liet Julia zich binnen op de satijnen lakens nemen door haar Spaanse hengst, Luis. (Humo, 04/09/2001)

Dus Ruud zou in het bijzijn van vijf mannen een dame vol bij de billen hebben gepakt. Dan heb je wel lef. Ook begrijp ik uit de krant dat de Hengst van Kralingen, zoals onze voormalige premier vroeger in Den Haag genoemd werd, inmiddels ook in Genève een behoorlijke reputatie heeft opgebouwd. (Youp van 't Hek in *NRC Handelsblad*, 22/05/2004)

hennentaster

man die zich door zijn vrouw laat commanderen; sul. Ook gebruikt voor een man die zich met het huishouden en de keuken komt moeien. *Hen* suggereert hier dat het om geen echte man gaat. In de zestiende eeuw ook voor een wellusteling, een geile kerel. Gevormd uit *henne* (vrouw) en *taster* (van tasten: op erotische wijze betasten). Vgl. Duits: *Hennentaster*, *Hennengreifer*.

Sulcken Hennentaster, 'kweet niet waer by dat ic best sijn gefemelijck... (Samuel Coster, *Boere-klucht van Teeuwis de boer, en men juffer van Grevelinckhuysen*. 1612)

Veel heil en zegen, hennentasters, zei hij. (Jan de Hartog, *De Commodore*, 1987)

hermelijnvlooiën

ja-knikkers; pluimstrijkers. Soms ook journalisten. Woord werd bedacht door wijlen prins Bernard voor de ‘knipmessen’ in zijn omgeving. Wilhelmina, die eerder al een grote hekel had aan de slaafse en kruiperige verering, had het destijds over *hermelijnkoorts* wanneer ze ‘byzantinisme’ (de mentaliteit van het vroegere Byzantijnse hof) bedoelde.

Aan bod komen de nazi-tijd, de sjah van Perzie, het Wereldnatuurfonds en de ‘hermelijnvlooiën en pluimstrijkers’ in de omgeving van Bernhard. (NRC Handelsblad, 03/12/2004)

hersenbacil

stommeling; domoor; pummel.

Luister makker, niemand zegt tegen m’n drumroadie dat ie z’n stomme kop moet houden!
Niemand! Begrepen, hersenbacil? (Herman Brusselmans, Ex-drummer, 1998)

hersenlijer

gek, imbeciel. Naar analogie van *kelerelijer*.

Stapel geschift, jij hersenlijer! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

hersenloos

(meestal voorafgegaan door *stuk*) dwaas, sufferd.

‘Stuk hersenloos!!’ kafferde ik ’m uit. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

hersenloos vergiet, hersenloze zaadcel

stommeling, sufferd.

Ongeneeslijke idioot! Houten hoofd! Hersenloos vergiet!! (M. Remacle, Ouwe Niek en Zwartbaard. Het spookschip, 1967)

hete broek, hete teef

erg wellustige en losbandige vrouw. Zie ook *teef**. Fransen gebruiken de term *chaude lapine*.

Fy heete teven. (Adriaense van Dordrecht, De geest van broer Cornelis. 1687)

... een geïdealiseerde verzetsheld uit Woudsend, die ik achternaliep als een hete teef. (Helen Knopper, Een onfatsoenlijk afscheid, 1983)

Bovendien was ze niet zo’n hete broek. Ze is nooit zo’n hete broek geweest. (Albert Mol, Haar van boven, 1988)

heteroseksueel

(onder voetbalsupporters) scheidsrechter. Vgl. *homo(fiel)**.

Ook voor scheidsrechters bestaat een beperkt rijtje scheldwoorden. ‘Hoerenjong’, analoog aan het Spaanse ‘hijo de puta’, of ‘hondenlul’ (‘hi-ha-hondenlul’) zijn favoriet. Verrassender is ‘transseksueel’, uit het lied ‘Hij is een transseksueel/ hij werkt in een bordeel/ van ’s ochtends negen tot vijf/ is hij een omgebouwd wijf’. Tot ieders verbazing maakte de F-side van Ajax daar onlangs ‘heteroseksueel’ van, wat scheidsrechter Temmink zó beledigend vond, dat hij de wedstrijd Ajax-RKC er korte tijd voor stillegde. Een paar jaar geleden deed scheidsrechter Wegereef hetzelfde, nadat hij was uitgemaakt voor ‘hoerenjong’. (Elsevier, 09/11/2002)

hielenlikker

kruiperig persoon; vleier. Het WNT haalt enkel Van Eeden (Kenterend getij) aan.

Ik vind U – en het kost mij moeite mijne kwalificatie binnen de perken van het oirbare te houden – ik vind U een spelbreker, een beentjes-lichter, een inferieur soort marquée, een

klikspaan, een volks-hielenlicker, een geestelijken zwijntjesjager. (De Groene Amsterdammer, 11/08/1923)

Ik kan bij mezelf zeggen dat ze parasieten en hielenlickers waren. (W.F. Hermans, Een wonderkind of een total loss, 1967)

hijseknijser

(soldatentaal) overijverige meerdere; *dienstklopper**. Sedert ca. 1900.

Hijseknijser, een meerdere, die van dienstijver blaakt; een dienstklopper. Wellicht samenhang met barg.: knijzen, knijtsen 'kijken'; iemand die nauwkeurig overal op let? (J.J.M. van Dam: 'Jantje Kaas en zijn jongens', Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, 1942-1948)

Hilversummer

(in Joodse kringen) niet-Jood. Woordspeling met het Gooi (in Hilversum) en het Jiddische woord *goj**.

Hilversummer, niet-Israëliet; met een zinspeling op de overeenkomst van de naam van de streek, en het Hebr. 'gooi'. (J.L. Voorzanger & J.E. Polak, Het Joodsch in Nederland. Tweede druk, 1915)

hintemer

(Bargoens) homo, flikker; meer algemeen: viezerik, smeerlap. Houdt verband met het Duitse *Hinter* (achter of achterste). Reeds vermeld door Henke, Endt (1969), Heestermans (1980) en Joustra.

Hintemer: gemeene, vieze, ontuchtige kerel. (Jac. van Ginneken, Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II, 1914)
Krijg de ziekte, hintemer, je platvink is nat. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

hippo

(jeugdtaal) zwaarlijvig, log iemand. Afkorting van *hippotamus* (nijlpaard). Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987).

De kelner met het blauwe piekhaar en het Martini-dienblad onder zijn opgepompte arm verliet het tuinterras. Zou dat die hippo zijn waarover Thea me ooit had verteld? (Kees van Beijnum, De oesters van Nam Kee, 2000)

hobbezak

iemand die kleren aan heeft die niet passen. Vandaar: iemand met een lomp voorkomen. Reeds bij Boekenoogen. Ook wel: *hoppezak*.

Hemellief, gisteren liep ik er nog langs toen het (t.w. een school) uitging, wat een lompe hobbezakken en wat 'n onelegante slierten zie je daar tegenwoordig. Ze lopen erbij, nee. (H. Robbers, De Roman van een gezin. I. De Gelukkige Familie, 1909)

Het scheldwoord 'hobbezak', door sommigen als eernaam aanvaard, was niet geheel ten onrechte. (De Groene Amsterdammer, 07/06/1924)

Als reactie op de rauwe ongearticuleerde platte Haagse kreten die de hobbezakken uit mijn omgeving uitstootten, kroop mijn geslachtsdeel vanzelf in de buikholte terug... (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

hobbit

klein persoon; dwerg. Naar het hoofdpersonage van 'The Hobbit' (uit 1937) van J.R.R. Tolkien, met als ondertitel 'Daarheen en weer terug' ('There and back again'). Het boek vertelt de voorgeschiedenis van 'The Lord of the Rings'.

En ergens, na al die jaren van vreemdgaan, ben je toch nog steeds verbaasd dat er iemand dom genoeg is om in die slappe kwijlpraatjes te trappen en blind genoeg om in een obscure hotelkamer onder een naar alcohol stinkende, kale hobbit te gaan liggen die al hortend en stotend met z'n batterijtje wanhopig probeert z'n midlifecrisis te bezweren. (Nieuwe Revu, 28/09/2005, over Youp van 't Hek)

hockeybal

(spottend of minachtend) bekakte kerel die de hockeysport (beschouwd als een elitesport) beoefent. Zie ook *bal**.

Cees Wolzak arriveerde in Zeist als een gebrandmerkte bobo. Hij, de hockeybal, de zeezeiler, de buitenstaander die er niets van afwist. (Het Parool, 02/12/1993)

Ik ben wel een hockeybal, maar geen studentikoos corpslid. (Nieuwe Revu, 10/08/2005)

hockeydel, hockeygleuf, hockeytut(je), hockeytrut(je)

(vaak voorafgegaan door *Gooise*) meisje dat de hockeysport (gezien als een elitesport) beoefent ; kakkerig meisje uit de goeude kringen. Dit scheldwoord werd vooral populair gemaakt door cabaretier Youp van 't Hek. Kijk ook bij *del**, *gleuf** en *tut**.

Overigens lijkt dit bijrolletje van Christine van Stralen nergens op, evenmin als haar hoofdrol, die van de aanstaande verloofde, een tandartsendochter en 'hockeygleuf'. (HP/De Tijd, 31/07/1998)

Die meid is hartstikke goed, alleen ze is geen Idol. Het is en blijft een hockeytrut in een Idols-gestylde outfit. (De Staatskrant, april 2004)

... dan denk je niet aan je eigen wijf in Amsterdam, Debbie, en je kids, of aan die Bredase hockeygleuf en de hockeyballetjes die ze met die tandenpoetser bij elkaar heeft gehokt. (Nieuwe Revu, 28/09/2005)

hoed

(Rotterdam, verouderd) politieagent. Schertsend of spottend past men de naam van een kenmerkend of opvallend deel op de persoon toe.

Hoed: agent van politie. Hoed! spoege bloed, zoals de waterleiding doet. (Köster Henke, De boeventaal, 1906)

O ja, enne laatst was-ie weer opgepakt door een glimmend gajes, een hoed, weet je, omdat ie cente vroeg an de menschen op straat... nou, kon hij 't helpe? (Chr. van Abkoude, Kruimeltje, 1923)

hoefijzerbek

chagrijnig persoon. Eigenlijk: ontevreden gezicht (in deze betekenis reeds terug te vinden in een Rotterdamse woordenlijst: Opoe Herfst, 1973).

Dolf is gewoon een goor stuk hoefijzerbek dat zich hier met semi-intellectueel gelul kan handhaven. (Boudewijn Büch, Links, 1986)

hoer

1) (meestal met de toevoeging 'ouwe' of 'vuile') vrouw met slechte reputatie. Onder jongeren kan het slaan op elk meisje met make-up, niet noodzakelijk een prostituee dus. De laatste jaren is *hoer* een populaire kreet onder voetbalfanaten. Tv-babe Sylvie Meis, de vrouw van voetballer Rafael van

der Vaart, werd ooit door spreekkoren op de voetbaltribune een uur lang voor hoer uitgemaakt. Onder protestanten is *hoer van Babylon* een smalende benaming voor de rooms-katholieke kerk (ontleend aan Openbaringen 17:1-5). Een *hoer als een paard* is een hoer van de ergste soort.

Dat, om je te betere, bij òns, om je te betere as je in drift 'n schoft geranseld heb die je meid – 'n hoer noemde – en as je krante leest, die je niet leze màg. (Herman Heijermans, *Op hoop van zegen*, 1900)

Hoer, stinkende hoer, schijthuis... schijthuis, want een hoer is een schijthuis of een pisbak, omdat iedereen d'r opgaat. (H. Hartog, *Sjofelen*, 1904)

2) iemand die voor geld alles doet, die zich laat gebruiken. Vnl. in allerlei samenstellingen, bijvoorbeeld *subsidiehoer*; *staatshoer**.

Journalisten zijn hoeren: je kunt ze gebruiken wanneer en hoe je wil. (Nieuwe Revu, 23/02/2005)

3) verachtelijk persoon (dus ook een man).

Hij had Arthur al voor 'hoer' uitgescholden en toen hij van het toilet kwam, waren er spatten op zijn broek geweest. (Hugo Claus, *De hondsdagen*, 1952)

hoerenbil

(onder studenten tijdens ontgroeningsrituelen) noviet of foet.

Op je hurken, hoerebil! En zo de trap op. Hup, hup... ja zo. (Boudewijn van Houten, *Zoveel lol*, een jaar in het studentencorps, 1971)

hoerenbok, hoerenjager, hoerenloper

iemand die vaak prostituees bezoekt; bordeelklant; wellustige man die met iedere vrouw in bed kruipt; geilaard. Bij Huygens lezen we reeds: 'Wy oversondigen den Duyvel; die 'ck noyt las Dat Dronckaert, Woeckeraer, of Hoerejager was.' Rob Oudkerk, Amsterdamse huisarts en Tweede Kamerlid voor de PvdA, werd in 2004 na een openhartig interview met Heleen van Royen (maar volgens hem off the record) in de pers omschreven als een 'cocainesnuivende hoerenloper' en een 'vulgaire hoerenloper'. De macht van het woord. Hoer is immers geen neutrale term (prostitutie is dat wel). Bij een *hoerenloper* denkt menigeen aan een miezerig mannetje in een regenjas met opgestoken kraag. Oudkerk mocht voor velen niet meer aanblijven als wethouder. Zijn carrière leek gefnuikt. Vgl. Duits: *Hurenbock*, *Hurenhengst*, *Hurenjäger*.

Doch werde dese groote ondanckbaerheyt den voorseyden Christophoro wel vergolden, midts dat Sergius de derde, een groet hoerejager (soo als hier vooren gesien is) hem oock daer vinck, ende eerstmael in een clooster, daer nae in een openbare kercker wierp, aldaer hy seer jammerlijck sijne ellendige daghen ten eynde bracht. (Marnix van Sint Aldegonde, *De bijenkorf der H. Roomsche Kerke*, 1858)

... één de Franse goan noar de pinnekes... één dad' 'emme ze dubbel één dwars verdiend... die schandoalige 'oerejoagers! (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

Een hoofdleraar heeft mijn oor eens half opengescheurd toen ik riep 'hoereloper'. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

hoerenhond

(in Vlaanderen) frequent bordeelbezoeker.

Hoerenhond: in tegenstelling met de hoerenloper, die we ook nog ontmoeten, en die af en toe maar eens naar de maskes-van-plezier gaat, is een hoerenhond: een persoon die regelmatig in een kaberdoeske te vinden is. (Jack de Graef, *Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw*, 1999)

hoerenjong

gemeen mens; schelm. De laatste tijd vooral populair in voetbalkringen. Scheidsrechter Van Egmond moest ooit een wedstrijd tussen FC Utrecht en Willem II tien minuten staken omdat een hele tribune hem minutenlang voor *hoerenjong* uitmaakte. Eigenlijk betekent dit scheldwoord ‘zoon van een prostituee; onwettig kind’. In de drukkerswereld heeft het woord een totaal onschuldige betekenis ‘niet-volle regel boven aan een kolom of pagina’. In de bouwwereld betekent het dan weer: ‘kleinere hulppaal naast een grote heipaal’.

Hier in de barak was het eten goed en zindelijk, nooit ging men met een knorrende maag naar bed en geen der kameraads schold hem hoerenjong. (De Groene Amsterdammer, 19/09/1931)

Snoekie is een hoerejong. Met hem hoefde meheer geen rekening te houden. (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

Moffenjong, zigeunerjong, hoerenjong! (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

hoerenkind

onwettig kind; bastaard. Eigenlijk: het kind bij een hoer of uit hoererij verkregen. Het scheldwoord werd vroeger vaak in kluchten opgetekend. Een bekend spreekwoord (o.a. bij Harrebomée) is: ‘Je dochters zijn hoerenkinderen!’ Het wordt gezegd wanneer iemand ‘ik docht’ zei, hetgeen beschouwd werd als onwelvoeglijk. Ook in het Duits: *Hurenkind*; Spaans: *hijo de puta*. Volgens Herbert Pfeiffer golden onwettige kinderen of kinderen van prostituees destijds als ‘door het geluk begunstigd’. Hij verwijst naar het spreekwoord ‘Dem Hurenkind den Daumen drücken, ist besser als die Mutter ficken’.

Hoerenkint, Dye van een ghemeyne hoere gheboren is, ende daermen geenen sekeren vader af en weet. (Dict. Tetragl, 1562, geciteerd in het WNT)

Maar bovendien – en dit is de tweede oorzaak – de inlander ziet in den Indo slechts den bastaard; de Indo is voor hem ‘anak soendal’, (hoerekind), het voor den Indo meest grievende, want zijn moeder beleedigend, scheldwoord. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

Ik kreeg vijf cent en de ijscoman deed er limonade op en de hele straat keek hoe dat hoerenkind met die grote ijsco liep. (Jan Arends, Ik had een strohoed en een wandelstok, 1974)

hoerenzoon

letterlijk: onwettige zoon, bastaard. Als scheldwoord vaak zonder specifieke betekenis. De familie-eer blijkt in Nederland en Vlaanderen een minder grote rol te spelen dan in een zuiders land als Spanje. Daar is *hijo de puta* volgens Onze Taal (juni 2004) het tweede populairste scheldwoord, na *cabrón* (klootzak). Met die kreet wordt niet de man, maar zijn moeder uitgescholden. Bij ons heeft het woord bijna een amusante klank, terwijl het in Spanje zo goed als heiligschennis is om iemands moeder een *hoer* te noemen. Toen Johan Cruijff bij FC Barcelona speelde, maakte hij de scheidsrechter uit voor *hijo de puta*. Dat leverde hem meteen de zwaarste straf op: rood. Ook Kluivert zou voor deze woordkeus in zijn Barcelona-tijd uit het veld zijn gestuurd. Vgl. Frans: *filz de pute* (*putain*), Engels: *son of a bitch*.

Jij, hoerezoon die boeken steelt, pas op. (Hugo Claus, De koele minnaar, 1981)

hoernalist

slecht journalist. Dit scheldwoord werd bedacht door W.F. Hermans in zijn boek ‘Mandarijnen op zwavelzuur’ (1967), o.m. in het hoofdstuk ‘De studeerkameremigranten’. Maar misschien wel

populair gemaakt door Joop Visser (in de jaren zestig bekend onder de naam Jaap Fischer). Die schreef ooit het liedje 'De journalisten' (terug te vinden op de elpee 'Liedjes 3' uit 1983 en later: 'Opnieuw opgenomen' uit 1992). Daaruit volgende regels: 'De jou-hoe-hoer-nalisten/ 't Is net als een geloof/ Ze horen wat ze willen/ En verder zijn ze doof/ De jou-hoe-hoer-nalisten/ Je weet niet wat je leest/ Wanneer je zelf toevallig/ Ter plekke bent geweest.' Hiervan afgeleid: *hoernalistiek*. Fransen gebruiken de termen *journaloux* en *pisse-copie* voor een slecht journalist.

'Hoernalist' maakte W.F. Hermans ervan. Als telg uit een krantengeslacht vind ik dat allemaal maar matig. (Lennaert Nijgh, Stad van hout, 1989)

De nieuwe camera werd door de hoernalisten geweigerd. (Youp van 't Hek, Amah Hoela, 1994)

Als hoofdpersoon voert Hendrickx een 'hoernalist' op, de zielepoot Richard Godemont die geobsedeerd is door het afgrondelijke pessimisme van Malbrain en door de virtueuze manier waarop hij het ventileert. (HP/De Tijd, 03/10/1997)

hol(en)kruiper

vleier, mooiprater, kruiper.

Ze werd furieus. 'Hielenlikker. Holkruiper!' (Hermine de Graaf, Aanklacht tegen onbekend, 1987)

Holenkruiper: iemand die met vleierij hogerop probeert te komen (ook: bruinwerker). (Wim de Jong & Henrico Prins, Kantoortaal. Zakwoordenboek voor op het werk, 1997)

holbewoner

ongeciviliseerd persoon. Dit woord verwijst naar de daadwerkelijke (primitieve) bewoner van rotsholten; ook wel een troglodiet genoemd. In de Kuifje-stripverhalen neemt kapitein Haddock het meermaals in de mond als scheldwoord. Iemand die vaak achter de computer zit en zelden het huis verlaat wordt soms spottend een *digitale holbewoner* genoemd. Op internetforums komt dit scheldwoord redelijk courant voor. Bijvoorbeeld: 'In elk geval leer eerst eens schrijven, lul. Dan mag je wat zeggen, holbewoner.'

Gij die nog even bijgeloovig zijt als uw voorvader de holbewoner! (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 20/02/1926)

... die holbewoner vroeg me of ik me bezeerd had en voor de platmaker ben ik maar een beetje mank gaan lopen. (Haring Arie, De Sarkast, 1989)

holdouwer, holmaat, holpiraat, holpiraat, holpomper, holtor, holwerker

homoseksueel iemand. Bij mariniers en studenten betekent *holmaat* ook gewoon 'vaste maat; club- of kamergenoot'. Vgl. *reetkever**. Kijk ook nog onder *holtor** voor andere betekenis. De Suzuki GX coupé wordt in bepaalde kringen ook schertsend de *holtor* of *reetkever* genoemd omdat veel gays met zo'n wagen zouden rijden.

'Motherfuckers! Krijg de pleuris en de grafkanker,' schreeuwde ik. 'Vieze flikkers.'

'Holpomper,' riep Barry hen na. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Eerste Boek, 1964)

Die holwerker scheen me toch niet erg te vertrouwen want hij bleef drankies aan me weg geven, dus was ik eigenlijk een beetje pooier voor een keiltje van een homo, die in het woeste leven zat. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

Je bent helemaal geen gevoelige, subtiele en integere kleinkunstenaar, je bent een ordinaire discosnol, een struikendel, een variétéhoer, een kontebeuker, een reetkever, een rugartiest, een billebeffer, een holpiraat! (Robert Long & Cees van der Pluijm, Hete klippen, 1991)

holengebroad

slecht, gemeen volk; *gespuis**.

En wat die snotter betreft, Klaus mag hem gerust voor zichzelf bewaren, hij trekt zijn aanbod in, hij wil, in zijn huis, geen uitstaans meer hebben met dat holengebroed. (Herman Teirlinck, *Het gevecht met de engel*, 1952)

hollebollegijs

dik persoon. Oorspronkelijk gebruikt voor een onverzadigbare veelvraat; iemand die altijd honger heeft. Naar het bekende kinderversje: ‘Heb je niet gehoord van die holle bolle wagen/ Daar die (hongerige of:) holle-bolle Gijs op zat/ Hij kon schrokken, Grote brokken/’ enz. De naam Gijs komt ook voor in uitdrukkingen zoals *malle* of *dronken gijs*. Op internet lezen we ook dat een wethouder van financiën een ‘hollebolle Gijs’ werd genoemd omdat gereserveerd geld niet werd uitgegeven.

Het maal zelf is er een van holle-bolle-Gijs geworden. (Het Vaderland, 15/06/1931)

Vrouwen smokkelen. Als er toeschouwers zijn, doen vrouwen of ze frêle vogeltjes zijn. Ze treuzelen met hun eten, ze rollen eindeloos de spaghetti om hun vork en laten hem net voor ze toe zullen tasten terugglijden op het bord. Ze prikken lusteloos rond tussen de aardappels en spelen met de biefstuk. Maar ze zijn nog niet alleen of ze veranderen in de zuster van hollebolle Gijs. (Yvonne Kroonenberg, *Nee, dan die van mij*, 2001)

hollewaai

ordinair, slordig en kijverig vrouwspersoon. De herkomst is onduidelijk maar vroeger kwam ook de variant *hollewouter* voor. Het woord wordt nog weinig op schrift aangetroffen. Stichting De Geuzen verkocht in 2002 zo’n honderd tweedehands shirts, voorzien van een geuzennaam. Hiertoe behoorden scheldwoorden zoals: afgelikte boterham; clubkut; diepvrieskip; haabaai en hollewaai.

Marianne was niet aan de drugs en was geen hollewaai. (de Volkskrant, 24/12/1999)

holtor

(racistisch) neger. Vermeld door Laps. Deze betekenis is vrij zeldzaam. Wellicht enkel onder scholieren in de jaren tachtig. *Holtor* is ook een smalende benaming voor een homoseksueel (kijk hiervoor onder *holdouwer**).

homo, homofiel

(vaak voorafgegaan door *vuile* of *vieze*) homoseksueel. *Homofiel* werd in 1954 geïntroduceerd door het COC (de belangenvereniging van Nederlandse homofielen) om het kwalijke woord ‘seks’ te vermijden. In januari 2004 stelde de Hoge Raad der Nederlanden vast dat het beledigend is om iemand uit te maken voor homoseksueel of *homofiel*. Hierdoor kwam een einde aan een slepende zaak die begon in 2001, toen een wildplasser in Heerenveen de politieman die hem wilde bekeuren uitschold voor *homofiel*. De advocaat van de tegenpartij stelde dat *homofiel* een onschuldige verwijzing was naar een geaardheid die niets onbehoorlijks of strafbaars heeft. De rechtbank vond dat onzin en de Hoge Raad bevestigde dat oordeel.

Blijf van me af, vieze homo. (Maarten ’t Hart, *Stenen voor een ransuil*, 1971)

Ik liep door de aula en een jongen schreeuwde keihard ‘vieze, vuile homo!’ (Vrij Nederland, 15/01/2005)

Dit zijn de wedstrijden van Van Bommel; dit is zijn favoriete decor waarin Ajax-supporters voortdurend de aanvechting voelen hem te beledigen. ‘Van Bommel is homofiel’, zongen zij constant. (Algemeen Dagblad, 21/03/2005)

hompie

(Den Haag) homo. Vaak ook liefkozend gebruikt m.b.t. een klein kind.

Wij hadden één trekker, dat was een jongen die ergens alleen ging staan of die heen en weer liep met mooie kleren aan. Dan wachtte die trekker tot er een hompie naar hem toe kwam. (Vriendschap, maart 1958) (geciteerd door Arendo Joustra, Homo-erotisch Woordenboek, 1988)

hond: mesjoggene –, onbetrouwbare –, ondankbare –, ongelovige –, rooie –, stomme hond gemeen, onbetrouwbaar en ongemanierd iemand. Een indiaan of roodhuid wordt in westerns en stripverhalen vaak voor *rooie hond* uitgescholden.

... ik zal jou tonen, dat ik op de muren van ons huisselyk Sion geen stommen hond ben; myn geblaf zal je doen zien, dat ik geen Indringer, geen Bemoeiäl ben, maar dat ik eene wettelyke Roeping heb. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Ik zou wel eens willen weten, wie op de dwaze gedachte gekomen is het woord ‘hond’ als scheldwoord te gebruiken. (De Groene Amsterdammer, 14/07/1912)

‘Wat een brutale hond,’ zei Arjen. (Simon Vestdijk, Het verboden bacchanaal, 1969)

hondenbak, hondenbrok, hondenkop

verachtelijk, waardeloos persoon. In 1977 verscheen van Martin Boelens: ‘De dochter van de hondekop’.

... en jij mag helemaal kanker aan je lul krijgen, hondekop. (Ronald Giphart, Phileine zegt sorry, 1996)

Ik herinner me een cupduel in de Kuip. Naast mij, in vak DD op de tweede ring, zat een mopperkont die de zwak spelende Kindvall zeer wel de huid volschold. ‘Hee hondenbak doe eens wat’, gilte de man. Naar coach Ernst Happel: ‘Haal die hondenbak eruit. Wisselen.’ (Trouw, 25/04/1997)

Open die deur, mottige baardaap, stuk ellende, hondenbrok. (Marcel Möring, In Babylon, 1997)

hondenlul

onbekwaam, verachtelijk persoon. Dit scheldwoord is vooral populair in de voetbalsport. Beslissingen van de scheidsrechter worden door supporters vaak onthaald op de kreet *hi ha hondenlul*. In de tweede helft van de vorige eeuw werd dit nog als asociaal ervaren. Piet Romeijn, de rechtsback van Feyenoord, zou volgens sommige bronnen de eerste geweest zijn die een scheidsrechter *hondenlul* noemde, nl. op 7 december 1969, tijdens de wedstrijd Feyenoord-FC Twente. Romeijn verdedigde zich door te zeggen dat hij ‘onbenul’ had geroepen. Een boete van 350 gulden was echter zijn deel. Toch zetten oudere vindplaatsen van dit scheldwoord die stelling op losse schroeven. Mogelijk is *hondenlul* afkomstig uit Delftse studentenkringen. Een vergelijkbaar invectief is *hondenpiemel**. In de jeugdtaal van de jaren tachtig is ook *afgelikte hondenlul* niet ongewoon (vermeld door o.a. Laps).

De klucht in Delft moet voor NBB toch eindelijk een reden worden, overal voor neutrale jurering te zorgen. En ook de scheidsrechters dienen meer beschermd te worden. Het gaat te ver, zoals veel in Delft gebeurt, dat de arbiters de weinig academische gescandeerde kreet ‘scheidsrechter hondelul’ moeten aanhoren. Voor de scheidsrechters is een wedstrijd in Delft op de Technische Hogeschool dan ook weinig aantrekkelijk. (NRC Handelsblad, 06/10/1969)

‘Hondelul!’ riep een jongen, maar toen we naar hem omkeken, dook hij weg. (Simon Carmiggelt: Brood voor de vogeltjes, 1974)

En ook de tyfus, kale neet, he kankerlijer lik me reet, langharig tuig, stuk onbenul, subtiële slijmerd, hondelul. (Robert Long, Beschaafde Tango, 1977)

hondenneuker

verachtelijk, waardeloos persoon. Vgl. *geitenneuker**; *kippenneuker**.

Jarenlang zeg ik nou al tegen die hondeneukers hier in de buurt dat er hele dynastieën kangoeroes door dat hondevoer zitten. (Jan Wolkers, *De perzik van onsterfelijkheid*, 1980)

hondenpiemel

(soldatentaal) naar, vervelend persoon; een *klootzak**. Vgl. *hondenlul**.

Hij moest dit glas maar in de hand houden, voor die hondepiemel wat zou merken. (Bouke B. Jagt, *De muskietenoorlog en andere verhalen*, 1978)

hondenrib

(studententaal, verouderd) kweller van de groenen (ook wel *donderaar* genoemd), *bullebak**.

Ga als de bliksem voort of we knijpen je lam, hondenrib! (Johannes Kneppehout, *Studentenleven, 1841-1844*)

hondenvreters

(soldatentaal, Ned.-Indië) de Ambonezen. Zij slachtten honden en aten ze op als gebraad. Vermeld door De Beer & Laurillard.

hondenzoon

verachtelijk persoon. Uit het Russisch? Vgl. *hoerenzoon**.

Zie je – daar staat een agent. Dan kan je naar hem toe rijden, den hondezoon, en hem met de zweep z'n bek openhalen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 18/11/1922, feuilleton 'Langs den lijdensweg' van A.N. Tolstoj)

'Hier heeft de verklikker dus z'n laatste vuiligheid uitgehaald, Hanna,' mompelde hij tegen mij. 'Zo'n hondezoon.' (Theun de Vries, *Het meisje met het rode haar*, 1956)

hondsvot

laf, verachtelijk iemand. Betekent eigenlijk 'geslachtsdeel van een teef'. In de zestiende eeuw was *vot* een benaming voor het vrouwelijk geslachtsdeel. Volgens De Vooy is dit Nederduits. *Fotze* betekent 'kut' en wordt vandaar ook overdrachtelijk gebruikt voor een hoer. In Mozarts brieven is er sprake van *Hundsfötter*. Sommige bronnen leidden het woord af van het Hongaarse *honved*: de benaming der Hongaarse militie. Havenarbeiders gebruiken *hondsvot* in de betekenis van 'het oog voor het derde part onder aan een katrol'. De mannelijke tegenhanger van de *hondsvot*, de *hondsklink*, is uit onze taal verdwenen.

... Die Priaap is maar een hondsvot. (Jacob Campo Weyerman, *De Rotterdamsche Hermes*, 1720)

'Pak jij dan aan, hondsvot!' gebood de ridder aan Fulco. (C.Joh. Kievit, *Fulco de minstreel*. Tweede druk, 1903)

Op een gegeven moment lichtte de reus zijn lover van de vloer en smakte hem languit op de bar. Het magere hondsvot lag te rillen van angst! (Harry Boting, *Wie geeft me jatmous?* 1965)

hoogstapelaar

(Bargoens) een zich als fatsoenlijk maar verarmd voordoende bedelaar; fatsoenlijke afzetter; opschepper; blaaskaak. Bij Henke: iemand die een schijntje verdient. Schrijver van bedelbrieven in hoogdravende en hartroerende stijl. Ontleend aan de Duitse Gaunersprache (*Hochstapler*), waarbij *hoch* staat voor 'voornaam' en het werkwoord *stapeln* 'bedelen, sjouwen, tippelen' (terug te voeren tot *Stab*, kruk of bedelstaf) betekent. De Duitse schrijver Alfred Döblin schreef over zijn collega ooit het volgende: 'Ich bin dafür, den aufgeblasenen Hermann Broch zu entlarven als literarischen Hochstapler'. Aan het begin van de twintigste eeuw vinden we het Duitse woord af en toe in Nederlandse teksten terug naast het germanisme. Het WNT citeert *Onze Volkstaal*, een tijdschrift in drie delen, onder redactie van Taco de Beer (1882, 1885 en 1890). Ook Endt (1974) maakt melding van de *hoogstapelaar*. Volgens hem werd de term tijdens de Tweede Wereldoorlog eveneens gebruikt om zwarthandelaars mee aan te duiden die verhalen over hun (fictieve) voorraden ophingen.

Men leest minder verzot, dat een Hochstapler drie jaar voor een coup in de highlife het 'Lexicon illegitorum Europaeum' bestudeert, en 'welke snit heeft een goede smoking?' – dan dat deze medeburger van 'grosz Berlin' twee jaar over dat heerlijke winterlooze klimaat met de kortste regenperiode en de gematigde eeuwige zomer voste; over de geologie en klimatologie van zijn Robinson-eiland. (De Groene Amsterdammer, 08/02/1930)

Hoogstapelaars zijn meest van de gegoede stand afkomstig. (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

Het is een enorme pil van glanzend papier, een 'Who is Who' met een uitzonderlijk hoog gehalte aan dikdoeners, nitwitten, geldveilingen, huipen, hoogstapelaars en patjepeeërs. (Vrij Nederland, 25/01/1992)

hoop stront

waardeloos iemand. Dit scheldwoord is ook erg populair op internetforums.

'Julie zijn een hoop stront', donderde president Villarroel onlangs na de zoveelste nederlaag. (de Volkskrant, 16/03/1998)

horecaffer

iemand die in de horeca (hotel, restaurant of café) werkt. O.a. gesignaleerd door Grijs. Reinsma (1975) geeft voor *horeca* een citaat uit 1974. Het WNT geeft echter al een vindplaats uit 1941. Van der Sijs dateert het woord op 1940. De afkorting *horecaf* komt echter al in 1921 voor in de archieven van De Groene Amsterdammer. Ook *horecaffer* werd al opgetekend in 1921. Eigenlijk is dit geen scheldwoord (al wordt het door velen zo ervaren, wellicht vanwege het woorddeel *kaffer**) maar eerder een schertsende of spottende benaming. Het is afgeleid van *Horecaf*: '1 van de 5 Nederlandse Verenigingen die de horecabedrijven privaatrechtelijk vertegenwoordigen' volgens de Oosthoek Werkencyclopedie. Een bekend versje uit 1935, 'Kwijnnende cafébedrijven' van Dorus Clingebos, ging als volgt: 'Horecaffers, slokjesbazen/ Wénscht ge uw zaak beklant?/ Schenkt dan drank in gróóter glazen/ Vol tot aan den rand!'

Na veertien dagen hadden inlichtingen vandaar zeker kunnen verkregen worden, als de heeren Horecaffers die inderdaad noodig hadden gehad. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 11/08/1921)

Ze maakt ook, in casu, borrels. En misschien zegt wel zoo'n Horecaffer, als hij dit leest: 'Stik vent.' (Het Vaderland, 28/09/1932)

Wat stond je te kijken, horecaffer? (Remco Campert, Tjeempie of liesje in luiletterland, 1968)

hork

onaangenaam persoon; onbeleefd, lomp iemand. Volgens sommige bronnen is dit woord via het Bargoens afgeleid van Jiddisch *hourek* (*houreg**) (stugge, lompe kerel) en Hebreeuws *horeeg* (moordenaar). Eerder is het verwant met *horzel*. Gewestelijk betekent het 'wesp, hommelt'. Het woord wordt o.a. vermeld in het Spreekwoordenboek van Huizinga en komt ook voor bij Beem (1974). In de Kuifje-strips neemt kapitein Haddock het scheldwoord *Balkan-hork* in de mond voor een stugge, onbeleefde Balkanbewoner.

Ik heb de doodstuipen van angst voor mijn beminde; Ik kan wel huilen, da'k soo'n stomme horrik bin. (Louis Davids, Antwoord van Sientje uit Amsterdam (naar Mientje te Soerabaja), 1920)

De korporaal, die hork was blij. (Willem van Iependaal, Kluivenduikers Doedeldans, 1937)

De bonkige hork snurkt. (Wim de Bie, Morgen zal ik mijn mannetje staan, 1990)

horribeltje

(in adellijke kringen) lelijke vrouw. Van het Franse woord *horrible*.

Voor vrouwen: nee, niet moeders mooiste, hideus, joliet laide, een lillikie, horribeltje of griebeltje. (Agnies Pauw van Wieldrecht, Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

hospik

(soldatentaal) hospitaalsoldaat of gewondenverzorger. Van het Franse woord *hospice* (gastenverblijf) + *pik* in de slangbetekenis van 'man' (zoals nog in *kantoorpik**). De term dateert uit het begin van de twintigste eeuw. Het WNT geeft al een vindplaats uit 1929.

Hospikken hebben de gewonde en de lijken opgehaald. (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

Centimeter na centimeter strekte ik de hand uit naar het vechtpetje van de hospik. (Ben Borgart, De slakken van Canêt d'Olt, 1973)

hospitaalhyena

(soldatentaal, Ned.-Indië) soldaat, die na het overlijden van een vriend in het hospitaal, diens persoonlijke bezittingen (vooral dan juwelen) stal. Sedert ca. 1890. Zie ook *hyena**.

hotelrat

dief die 's nachts in hotels inbreekt. Zie ook *rat**.

Pas op, meneer, 't zijn hotelratten! (Het Vaderland, 09/04/1922)

De hoofdpersoon: kaartspeler, zakkenroller, hotelrat, vrouwenverleider en charmeur. (De Groene Amsterdammer, 26/04/1930)

hotemetoot

hoge ome; hoge piet; belangrijk persoon. Dergelijke reduplicerende vormen zijn in het Nederlands niet ongewoon. Denken we maar aan woorden als *hittepetit* of werkwoorden als *rampetampen* en *rollebollen*. *Hotemetoot* wordt al vermeld door Opprel. Oudenaarden (1986, p. 80 en 81) suggereert ontlening aan het Japanse *hatamoto* (directe leenman van de shogun). Oorspronkelijk is het echter een gewestelijk woord (het WNT geeft voorbeelden uit Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant), sedert eind jaren tachtig meer algemeen ingeburgerd. Volgens Endt (1974) is het ook een 'scheldwoord voor een vrouw, ongeveer in de betekenis 'treuzelaarster'. In de jeugdtaal van de jaren tachtig betekent *hotemetoot* 'iemand met een spits uiterlijk' (zie Laps).

... de hotemetoten van de onderwereld... (Theun de Vries, Wieken tegen tralies, 1982)

Niet een of andere hotemetoot, maar mensen met AIDS zelf hebben de vijfde Wereld-Aids-conferentie geopend. (Haagse Post, 18/11/1989)

In de hoerenkasten sterft het van de hotemetoten. (Chris Bos, De woede van de bassist, 1992)

hottentot

onbeschaafd, dom persoon. Eigenlijk: lid van een stam uit Zuidwest-Afrika. Het is een klanknaboetsend woord. Volgens Van Dale 'door de Hollanders zo genoemd omdat ze bij het dansen steeds *hot, hot* zongen'. *Hottentot* als term voor een stotteraar (voor de kolonialen was de taal van de inboorlingen onverstaanbaar) is ondertussen in onbruik geraakt. In Zuid-Afrika is *hottentot* sedert de achttiende eeuw een denigrerende benaming voor een neger. En in de Londense buurt East End wordt met het woord een vreemde aangeduid. Vandaar de (Engelse) uitroep *hottentots!* wanneer vreemden in aantocht zijn.

Zo eene beschermende leidsvrouw als onze Styntje, in plaats van die blinde leidslieden, in plaats van een assurant onbehouwen hottentot van een Bregt. (Betje Wolff en Aagje Deken, Blank, 1787)

Loop naar de Mookerhei, Jan Jurk met je verrekrok. Ik heb je al lang in den zak, Hottentot! (A.P. van Groeningen, Een Nest Menschen, 1895)

'Met je klauwe van me lijf blijve, hottentot!' schreeuwde Tonia. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

houreg, haurik, hourik, froterhaurik

(in joodse kringen) slechte vent; kwaadaardig persoon; schurk. *Hourekte* is de vrouwelijke vorm. Betekenisovergang van het Hebreeuwse *horeeg* (moordenaar). Bij Querido vinden we *frotterhaurik*, omschreven als 'dwarse naarling'. Vgl. *hork**.

Jij! jij!... de dochter van zo'n haurik! (Herman Heijermans, 'n Jodenstreek, 1892)

Josua zweeg en dacht: loop naar de rasjmedaï froterhaurik! (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)

Het vorderde enige tijd eer ik het arsenaal van mijn Pijpse scheldwoorden had verrijkt met lieflijkheden als: verschwarsternar, gammer, froter, hourik, mesjoggene hond en andere germanismen. (Piet Bakker, Jeugd in de Pijp, 1946)

houten klaas, houten jezus, houten johannes

stijf persoon. Wellicht moet gedacht worden aan de houten standbeelden van heiligen en apostels maar bij *klaas* is er eerder een verwijzing naar de hoofdfiguur uit Asselijns kluchtspel 'Jan Claeszoon of gewaande Dienstmaagd' (uit 1682). Zie hiervoor *janklaassen**. Vgl. verder nog: *hark**.

't Is geen houten klaas! 't Is geen wijsneus. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

'Goed zo,' zei tante Pollewop, 'je moet je niet door die houten Klaassen op de kop laten zitten.' (Godfried Bomans, De avonturen van Pa Pinkelman, 1952)

Ben jij soms zo'n ijzeren Hein, zo'n houten Jezus, zo'n stiekem in de hutkoffertype? riep het kereltje kwaad. (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

houtluis

(verouderd) schrijnwerker. Bij Boekenoogen ook voor een houtkoper.

'Daar hebbe we Pollie de krulleschaver!' schorde Sjeek met z'n bezope kop. 'Kom is hier, houtluis, en zeg, wat ik voor je bestelle mag!!!' (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

hufter

oorspronkelijk een scheldwoord voor een bangerik of zwakkeling, later meer algemeen voor een lomp, onbeschaafd persoon, een slecht mens. Volgens het WNT werd het woord vanaf 1871 opgetekend. Het zou afgeleid zijn van *huft* (struikgewas; paal; galg). De eigenlijke betekenis is dus 'iemand die aan de galg hoort'. Volgens anderen zou het om een typisch Zaanse naam gaan. Ook in Noord-Holland was het aanvankelijk goed bekend. Het zou dan horen bij het gewestelijk werkwoord *hufteren* (huiveren). *Hufter* zou hier dan een afleiding van zijn. Oorspronkelijk was het van toepassing op een koukleum en vandaar ook figuurlijk voor iemand die huiverig is iets te doen, een durfniet, een *angsthaas**. Het is begrijpelijk dat men ook een stakker of een sukkel een *hufter* is gaan noemen. In het zuiden van West-Friesland had het woord een andere betekenis, nl. 'fysiek minderwaardig mens; iemand die er schraal en bleek uitziet'. Noordelijker is men de benaming gaan toepassen op een moreel minderwaardig persoon en kreeg *hufter* de betekenis van 'gemene vent, schoelje'.

Er bestaan tegenwoordig verschillende samenstellingen, waaronder *hufter-tv*.

Medio 2003 lanceerde De Telegraaf het woord *scooterhufter* voor een wegpiraat. Bij de marine bestaat ook een werkwoord *hufteren* (dwarsliggen). Het komt vaak voor in ontkennende vorm: *lig niet te hufteren!* gezegd wanneer iemand zich vervelend gedraagt. De Beverwijkse woningcorporatie 'Woon op Maat' bedacht de *hufterwoning*: een onderkomen voor mensen die zich wel kunnen maar niet willen aanpassen: het geheel ziet eruit als een normale woning maar het heeft het casco van een betonnen bunker. Zo kan er door de bewoner weinig worden gesloopt. Dergelijke huizen zouden dan naast elkaar komen te staan in een afgelegen deel van een woonwijk aan de rand van de stad. In de jaren vijftig werd ook de uitdrukking *Je kan wel zien dat jij uit Huftershoek komt!* opgetekend.

Hufterig. Huiverig, rillig, rozig, koud. Ik ben zoo hufterig, zoo grillig. Hufter. Slordig mensch. (De Navorscher, 1871)

En 't was om dit felle doen, dat de Jonkers en Notarissen uit de vergadering ontzag kregen voor dien hufter uit het achterland. (De Groene Amsterdammer, 23/05/1925)

'Soldaten,' hoonde een ander, 'die bennen d'r om voor 'et spek van de boeren tegen de vijand te vechten, maar niet om 'et zelf op te vreten, wat jij, hufter?' (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

huiglichter

(Leiden) bedrieger; oplichter.

Zo'n onaangenaam sujet wordt hier een huiglichter genoemd en dat woord is in deze betekenis wat moeilijk te begrijpen. Iemand de huig lichten betekent eigenlijk 'iemand afhelfen van een gezwel aan de huig'. Vaak gebeurde dat door kwakzalvers en zo kreeg de huig lichten ook de betekenis 'bedriegen', 'oplichten'. Je zou je kunnen voorstellen dat de handelingen van de Leidse huiglichter, het rondstrooien van roddelverhaaltjes, als een soort bedrog of oplichterij werd beschouwd. Je goede naam kan er immers door bezoedeld worden? En bezoedeling is uiteindelijk een vorm van bedrog. (Hans Heestermans in Leidsch Dagblad, 03/01/2003)

huilebalk

1) iemand die voortdurend huilt, vnl. een vervelend kind. Vaak ook voor een huichelaar, een geniepig persoon. Sedert ca. 1612. In hedendaagse studententaal heeft het woord de betekenis gekregen van 'verbale trut'. CDA'er Hans de Boer werd door zijn partijgenoot Dien Cornelissen ooit uitgescholden voor *huilebalk*. Vgl. de Franse scheldwoorden *pleurard* en *pleurnichard*.

Die akelige zeurpot, die huilebalk van hiernaast, is dat tegenwoordig een vriendje van jelui? (Theo Thijssen, Jongensdagen, 1909)

2) verouderde en onjuiste benaming voor een aanspreker of doodbidder.

In de provincie werd tot lang na de oorlog het overlijden mondeling aangezegd, door iemand van de plaats of een beroepsaanzegger, ook wel doodbidder, of, onjuist, huilebalk genoemd. (Agnies Pauw van Wieldrecht, Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

huiler

(marinetaal) marinier in opleiding die niet gewend is te werken onder een bepaalde tijdsdruk en die gezag van boven niet zomaar aanvaardt.

Zoals voetbalcoach Leo Beenhakker enige tijd geleden repte over 'de patatgeneratie', zo wordt bij de opleiders van de mariniers gesproken over de generatie van de 'huilers'. (Nieuwe Revu, 13/12/1990)

huilmuil

iemand die voortdurend huilt; (overdreven) emotioneel persoon.

Noem me gerust een huilmuil, maar een uur lang bevond uw dienaar zich in hoogste staat van ontroering. Misschien lag het aan de magnifieke beelden, – zoals dat ultra-poëtische shot van Teddy en David en Gigolo Joe die samen in een donker bos naar de volle maan staan te staren. (Humo, 23/10/2001)

huishen, huismuis, huismus

smalend voor een vrouw (maar ook man) die altijd thuis zit. *Huismuis* wordt ook vaak gebruikt als aanduiding van een klein persoon. Vgl. Frans: *pantouflard*.

Och, schatje, wanneer gaan ik nou uit? 'k Wil wel overal na toe; maar op stuk van zake doe ik 't ommers toch niet. Ik ben zo'n echte huismus. (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

Het is volstrekt niet nodig, dat de meerdere altijd 'in de Compagnie' zit of als een huishen zich met alle kleinigheden bemoeit. (De Groene Amsterdammer, 28/12/1918)

Zo'n golflul die liever aan z'n handicap werkt dan tussen de dijen van z'n opgedroogde huismusje. (Nieuwe Revu, 28/09/2005)

hulk

krachtpatser; rambofiguur. Door Het Parool van 25/11/1989 gesignaleerd als Amsterdamse scholierentaal. *Hulk* is oorspronkelijk de benaming voor een ouderwets groot en log koopvaardijship. In de jaren tachtig raakte het woord echter vooral bekend als naam van een figuur in een televisieserie: een grote, gespierde en gewelddadige kerel. 'The incredible Hulk' is een van de vele creaties van de Amerikaanse striptekenaar Stan Lee, de man die tevens aan de wieg stond van 'Spiderman' en 'Daredevil'.

Over een week wordt Menachem Begin in Washington verwacht, de Hulk van het Midden-Oosten zal met alle honneurs worden omringd, de bloedrode loper voor de kleine kreupele superterrorist worden uitgerold. (Johan Anthierens in De Zwijger, 16/06/1982)

Op vriendelijke toon beweegt Ernst de ineengezakte hulk weg te gaan. (Hans Moll, De hoeken van de ring, 1987)

Het ergste vond ik nog de voor iedereen hoorbare 'aanmoedigingen' van die hulk. (Gregor Frenkel Frank, Patsers en prolurken, 1991)

hunnebed

(tijdens Tweede Wereldoorlog) Nederlandse vrouw die ‘het deed’ met Duitse soldaten. *Hunnebed* of *hunebed* is ook een term voor een oude begraafplaats (in o.a. Drenthe). *Moffenhoer**. Syn.: *puinhoer**.

Het type uniform scheen de ‘Hunnebedden’ weinig uit te maken, want het aantal buitenechtelijke kinderen was in 1946 opnieuw torenhoog, ongeveer zeventuizend, het driedubbele van het vooroorlogse jaar. (HP/De Tijd, 03/05/2002)

hunnen

(tijdens Tweede Wereldoorlog) Duitsers, inz. in de Angelsaksische landen. Bij Cremer voor Hongaren?

Morgen donder je op! Smijt ik jullie het erf af! Hunnen, bolsjewieken, Hongaarse vuilakken! (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

huppelkut, huppelmuts(je)

dom, onnozel meisje. Deze pejoratieve term werd vooral populair na de oudejaarsconferentie van Youp van 't Hek in 1989. Hij gebruikte het woord in toepassing op oudere heren in crisis. Volgens een lezer van Onze Taal (februari/maart 1998, blz. 44 en oktober 1997, blz. 242) in het Amsterdam van de jaren veertig reeds in de betekenis van ‘hoer’. Joop Koopman (begeleider van Youp van 't Hek en voormalig presentator van ‘Twee voor Twaalf’) blies het woord in de jaren negentig nieuw leven in door het in de mond te leggen van Youp. Zie ook *huppeltrut**.

Ineens krijg je dan zo'n huppelkut aan tafel die mee komt eten. (Elsevier, 15/09/1990)

De poenerige, rijke jet-set van New York en omstreken: de patsers, de goudclub, de ‘lawyers’ en ‘brokers’, de managers en hun huppelkutjes. (Nieuwe Revu, 09/09/1992)

... het gestuntel van dat autistische huppelkutje, Juffrouw De la Bretonnière. (Theo van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

huppeltrut

variant van *huppelkut**. Voor het eerst gesignaleerd door Auer.

Elvira, een hysterische huppeltrut in een geel mantelpakje. (Het Parool, 12/08/1996)

huppeteetje

(jeugdtaal) sloom meisje. Sedert de jaren tachtig.

Huppeteetje: sloom grietje. ‘Met haar paardestaartje, plooirokje, maar vooral met haar trage manier van reageren is ze een echt huppeteetje.’ (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

huzarenhoop

vent van niets. Weinig op schrift. Wellicht verouderd.

Een huzarenhoop (flapdrol, platte boender, kale neet). (Inez van Eijk, Zo lust ik er nog wel een, 1980)

hyena

inhelig persoon; iemand zonder scrupules. De *hyena* is een aasvretend wolfachtig roofdier.

Personen die gesneuvelden beroofden noemde men vroeger smalend de *hyena's der slagvelden*. Zie ook *hospitaalhyena**.

Dien lagen hyena, die de kerkhoven schoffeert. (Nicolaas Beets, Camera Obscura, 1839)

Maar het gaat hier om een mens, een levend mens, een meisje dat in een kamp gezeten heeft, wier ouders vergast zijn, dat niemand op de wereld meer overheeft om haar te

beschermen en dat nu door deze hyena wordt weggesleept. (Jan de Hartog, De inspecteur, 1961)

I

I.W.A.B.

(soldatentaal) betweter. Eigenlijk een acroniem van: ‘Ik weet alles beter.’

Gedurende de uitzending van Dutchbat III is Bastiaans commandant van de Luchtmobiele Brigade geworden, [hij] heeft nooit de moeite genomen om contact met mij in Potocari op te nemen, is er in mijn periode ook niet geweest en heeft derhalve in zijn verhoor een beeld geschapen over de bataljonsleiding en het optreden ervan welke uitsluitend berusten op de mening van derden; ongenueanceerd, typisch Bastiaans; hij heeft ongetwijfeld enige reservering t.a.v. mijn persoon omdat ik hem in Zagreb bijna heb willen vermoorden en omdat ik hem in het openbaar I.W.A.B. heb genoemd (‘ik weet alles beter’). (brief van luitenant-kolonel Th.J.P. Karremans d.d. 22 november 2002 aan de enquêtecommissie inzake Srebrenica)

ibbelkat

(in joodse kringen) naar, vervelend persoon. Het Jiddische woord *ibbel* (van hoogduits *übel*) betekent ‘misselijk, naar’. *Het ibbelt me* betekent ‘het maakt me misselijk’.

Ibbelkat, naar, vervelend mens; met zelfstandige betekenisontwikkeling van nhd. *Übelkeit*, onpasselijkheid. (H. Beem, Sje-eriet. Resten van een taal. Woordenboekje van het Nederlandse Jiddisch, 1967)

idiot

stompzinnig, achterlijk mens; belachelijk persoon; dwaas. In het Middelnederlands betekende het nog ‘onontwikkelde’. In 1599 werd in een kerkelijk voorschrift bepaald dat geen *idioten* tot het predikambt zouden worden toegelaten ‘tenzij dan dat sij sonderling van God begaeft sijn’. Het Latijnse woord ‘*idiotia*’ slaat op een leek, een ondeskundig persoon. Het Griekse *idiotès* had de onschuldige betekenis van ‘(ambteloos) burger; ongeschoolde; man uit het volk’ en was afgeleid van *idios* (afzonderlijk, persoonlijk).

Hou je snuit, idiot! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Je kan niet een beetje knap zijn, wel een beetje dom. Halve genieën heb je niet, wel halve idioten. (Gerrit Komrij, Verzonken boeken, 1986)

ijdelruit

persoon die erg met zichzelf ingenomen is, die veel aandacht aan zijn uiterlijk besteedt; ijdel iemand. Oorspronkelijk alleen van vrouwen gezegd. Reeds in de zestiende eeuw opgetekend.

‘Ja,’ zegt zij, ‘jammer genoeg is het ook onnoodig er meer over te praten, de jonge ijdelruit heeft het zelf al bekend, dat gij zijn maitresse geweest waart!’ (De Groene Amsterdammer, 23/01/1887)

ijskast

ongevoelig, harteloos persoon; *kouwe kikker**. Meestal van toepassing op een vrouw die veel mannen afstoot; *kouwe kip**. Filmster Grace Kelly (1928-1982) werd door Frank Sinatra *Miss Frigidaire* genoemd. Fransen gebruiken het scheldwoord *frigo* voor een frigide vrouw.

Ijskasten gaan langer mee, als ze maar van Duitse makelij zijn. (Vinyl, oktober 1985, over zangeres Nico)

Maar na een tijdje wil hij met me naar huis, om te vrijen. Ik wil dat gewoon niet als ik zo’n jongen nog maar amper ken. Dan worden ze kwaad en noemen ze je ‘ijskast’. (Popfoto, augustus 1986)

ijskonijn

ongevoelig, harteloos persoon; *kouwe kikker**; frigide vrouw. Het woord wordt soms ook positief gebruikt, in de zin van ‘onverstoorbaar, koelbloedig’. Voetballer Edwin van der Sar had als bijnaam *het ijskonijn*. Ook de Belgische politicus Karel De Gucht werd in de media vaak zo bestempeld.

Die Arie met zijn loene schore/ wat een ijskonijn is die fiel/ het echte patsef van schlemiel.
(Sam Cohen in het Rotterdamsch Nieuwsblad, 05/05/1973)

Toen een paar maanden later de nota ‘Vrouwen in de schoolleiding’ uitkwam, noemde de pers de Amsterdamse wethouder ‘een ijskonijn, een slimme maar keiharde dame, de Nederlandse Thatcher’. (Opzij, november 1987)

ijskoningin, ijsprinses

koele, hooghartige vrouw die geen emoties toont. Ontleend aan het Engels: *ice-queen*. Syn.: *diepvrieskip**; *koelkast**.

Uitspreken had weinig zin, gezien het feit dat A.M. opgestapt was en wegreed; ijskoningin.
(Rein van der Wiel, Gezicht op Haarlem, 1986)

De ijskoningin van de punk is nog altijd even onbenaderbaar als tien jaar geleden, haar ware gezicht verborgen achter een masker. (Haagse Post, 08/10/1988)

ijzeren hein

saai, stijf iemand; man zonder ruggengraat. Een positieve betekenis is die van ‘sterke kerel’. *IJzeren hein* is echter ook Bargoens voor een brandkast. In instellingen voor gehandicapten wordt een tillift ook wel oneerbiedig een *ijzeren hein* genoemd.

Optreden van den ijzeren Hein die nooit lacht: Buster Keaton in zijn nieuwste komische attractie: De Waterrat. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 01/04/1926)

Ze noemen je, zeide hij, in de kleedkamer IJzeren Hein, omdat het gaan moet zoals jij het wil en je van geen wijken weet. (Het Vaderland, 31/10/1929)

Als het niet overkomt wat je bedoelt, krijgt die tekst iets droogkloterigs. Dan heb je iets van een IJzeren Hein. (Lidy van Marissing, 28 interviews, 1971)

ijzervreter

vechtjas; geharde militair; nijdig, knorrig persoon. Reeds bij Potgieter en Beets. Vgl. Duits: *Eisenbeisser* en *Eisenfresser*.

IJzervreters als Wittewrongel zou Pels hiermee niet tevreden gesteld hebben, maar de stedelijke regenten, op wier verzoek hij zijn apologie had opgesteld, konden geen enkel bezwaar hebben tegen een schouwburgpolitiek zoals Pels die op dit punt voorstond.

(Andries Pels, Gebruik én misbruik des tooneels. 1681. Editie 1978)

Die generaal is een geweldige ijzervreter. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 24/10/1921)

iksedidder

(Bargoens) nietsnut, onbenul.

Iksedidder: nietsnut, sta-in-de-weg. Wat moet je met zo’n iksedidder aanvangen? (E.G. van Bolhuis: De Gabbertaal, 1937)

imbeciel

idiot; stommeling; zwakzinnige. Vroeger een wetenschappelijke aanduiding voor een bepaalde mate van zwakbegaafdheid, nu een scheldwoord. Wij ontleenden het via het Frans (*imbécile*) aan het Latijnse *imbecillus* (zwak), gevormd uit het ontkennende *in* en *bacalus* (stok). De eigenlijke betekenis is dus ‘iemand die geen steun kan vinden om overeind te blijven’. Zie ook *imp**.

Ik weet toch niet dat ik als een imbécile bekend sta. (De Groene Amsterdammer, 21/11/1886)

Het was Alec weer eens duidelijk, dat de professor hem een levensgrote imbeciel vond. (Max Dendermonde, De wereld gaat aan vlijt ten onder, 1954)

imp

(jeugdtaal) iemand die zich raar gedraagt. Afkorting van *imbeciel**. Jaren negentig. Gesignaleerd door Hoppenbrouwers.

inboorling

primitief, onbeschaafd persoon. Betekent eigenlijk ‘oorspronkelijke bewoner’. Vgl. *hottentot**.

Ik ben liever een inboorling uit de Schilderswijk dan een aangeklede tuinaap achter een bar. (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

indo

in het koloniaal verleden werd dit beschouwd als een ietwat aanstotelijke en te vermijden afkorting van Indo-Europeaan, waarvoor men het woord ‘Indiër’ heeft ingevoerd. In Indische kringen zei men in het midden van de twintigste eeuw wel eens grappenderwijs dat *indo* een acroniem was van ‘In Nederland Door Omstandigheden’. Eigenlijk is een *indo* iemand van gemengd Europees en Aziatisch (maar ook Afrikaans) bloed. Een verdwaalde *indo* noemde men een *indo kesar*. Thans allang geen scheldwoord meer. Jonge Indische Nederlanders gebruiken de term de laatste tijd zelfs meer en meer als geuzennaam, als uiting van trots over hun Indische identiteit. *Indo* werd al opgetekend in 1898.

Bij de behandeling der Europeesche praktijk werd deze weer onderverdeeld in die bij de rasechte Hollanders, de vreemdelingen en de Indo’s, en elk dezer groepen nader besproken. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 29/04/1918)

Maar bovendien – en dit is de tweede oorzaak – de inlander ziet in den Indo slechts den bastaard; de Indo is voor hem ‘anak soendal’, (hoerekind), het voor den Indo meest grievende, want zijn moeder beleedigend, scheldwoord. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

We praatten over de meest uiteenlopende onderwerpen, zonder omwegen, vaak snel en hard als een rechtse directe bij het boksen. Over God en geloof, over mensen, over opvoedkunde, over verschil en overeenkomst tussen Blanda’s en Indo’s, over onszelf en over onze opvattingen van zedelijkheid. (Vincent Mahieu, Tjies, 1958)

inktkoelie

kantoorbediende; militair die administratief werk verricht; iemand die van zijn pen moet leven. In soldatenslang ook: *inktjurk*; *inktvlek*. Vgl. Engels: *ink-slinger* (De Beer & Laurillard); Frans: *chieur d’encre* (Gaston Esnault: Dictionnaire historique des argots français, 1965).

Een geliefkoosd scheldwoord van hem was: Inktkoelie. Welnu, de heer Schröder heeft wel getoond te zijn een inktkoelie te zijn in de allerlaagste beteekenis van het woord. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 26/01/1916)

Toen Lydia hem aan Elga voorstelde zei hij: ‘Befaamd danseres ontmoet inktkoelie.’ (De Groene Amsterdammer, 14/01/1939)

Zo’n inktkoelie. (Piet Bakker, Zo was het, 1962)

itakker

Italiaan. Dit (volgens sommigen racistische) scheldwoord is vooral populair onder vrachtwagenchauffeurs en voetbalsupporters. Wellicht ontleend aan het Duits (meerdere

spellingsvormen: *Itaker, Itacker, Ithaker, Ittacker*; ook wel: *Italiker*), waar het oorspronkelijk ‘Italiaanse soldaat’ of ‘Italiaanse gastarbeider’ betekende. Tijdens de Eerste Wereldoorlog was het een scheldwoord bij het Oostenrijkse leger. De oervorm *Itak* werd gevormd naar analogie van *polak** en slowak.

Wie discriminatie d.m.v. taal bestudeert behoort itakker te kennen, volgens de Haagse Courant (9-3) het scheldwoord van vrachtautochauffeurs voor Italianen: ‘Men zegt niet itakker, maar men spuugt het uit.’ (Onze Taal, april/ mei 1974)

Aan deze Bolognese is geen Itakker te pas gekomen. (Nieuwe Revu, 13/09/2000)

iwan

Rus. Maar ook: de personificatie van het Russische volk. Naar een veelvoorkomende naam in Rusland. De bekendste Iwan is wellicht de zestiende-eeuwse tsaar Iwan de Verschrikkelijke. Hij regeerde van 1547 tot 1584. Voor de een was hij een groot leider, voor de ander een tiran, die de tong van een onderdaan liet uitrukken omdat de man hem tegensprak. Fransen gebruiken ook de beledigende term *popof* (eveneens een populaire Russische naam).

Bij de Iwans werd het er dagelijks ingehamerd, via de radio, de Prawda, de Krasnaja Swezda. (Lisette Lewin, Een hart van prikkeldraad, 1992)

iezegrim

iemand die nooit tevreden is; nurks persoon; mopperaar; brompot. Bekend uit het middeleeuwse dierenepos ‘Reynaert’, waar het de naam van de wolf is. In de zestiende eeuw was een *iezegrim* iemand met een afschrikwekkend gelaat.

Ik had maar vier poppen, en daar onder twee oude lelijke iezegrimmen. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)
Most zoo’n stuk iesegrim nou zoo uitvallen, omdat wij ’n medemensch ’n handje geven, om uit de modder op ’t droge te komen. (Herman Heijermans, Vuurvlindertje, 1925)

J

jabroer, jaknikker

iemand die alles beaamt, die geen eigen mening heeft, die iedereen gelijk geeft.

En laat ons vertrouwen dat deze daarop, in een dringend advies het goede voorbeeld geve, om de eer der haar toevertrouwde belangen, hooger te stellen dan de gemakzucht van den gewetenloozen jabroer. (De Groene Amsterdammer, 24/06/1898)

jackass

(Eng.) (domme) waaghals; lefgozer. Dit scheldwoord is bij ons vooral populair geworden dankzij het gelijknamige MTV-programma (met cultstatus), waarin Johnny Knoxville en zijn kornuiten allerlei ongein uithalen (met een stuk kip tussen je billen in een alligatorkooi lopen; een ijsje van bevroren pis eten, enz.).

Ik slaap niet, blader wat in 'Zeilen'. Verschrikkelijke reportage over drie jongens die een jacht van Bretagne naar de Caribbean gingen brengen, niet naar het weerbericht keken en bij nacht een zware storm invoeren. Ze werden op de rotsen gesmeten. Eén man dood, de andere twee ternauwernood gered. Jackasses natuurlijk, maar evengoed sneu. (HP/De Tijd, 09/07/2004)

jaffa, jaffasinaasappel

(vaak voorafgegaan door *vuile*) onder Marokkanen een scheldwoord voor een Jood, iemand uit Israël. De Jaffa-sinaasappel was jarenlang het handelsmerk van het nieuwe Israël.

Een medeleerling van Marokkaanse afkomst had haar op het schoolplein bedreigd. 'Vuile Jaffa-sinaasappel,' riep hij. (Vrij Nederland, 29/01/2005)

jakhals

lafaard. De *jakhals* is een dier dat teert op de prooi van grotere roofdieren. Iemand die zich rijk voordoet maar arm is, wordt vaak uitgescholden voor *kale jakhals*. In Zuid-Afrika wordt iemand met twee gezichten wel eens uitgescholden voor een *tweegatjakhals* (zie Jean Branford, A Dictionary of South African English, 1987).

Kent gy Hein Edeling? Maar waar zou zulk een Jakhals, als gy, zo een styven Jordan als hy (die echter een eerlyk man is, hoor ik,) toch ooit gezien hebben? (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Zóó, dan dádeluk uit m'n woning, niks geen praatjes meer, d'r út zel je, kale jakhals die je benne, lillukke doovenetel, bazige laplander. (A. Smeding, Menschen uit 'n stil Stadje. 'n Roman, 1920)

Zo, ouwe jakhals, hoertje gepakt? (Hans Plomp, Open inrichting, 1985)

jakkepoes

(Groningen en Oost-Friesland) kale pronker. Destijds in Ned.-Indië ook van toepassing op een gemene vent, een *smeerlap**. Heel wat poezen in de Nederlandse taal blijken op een man te slaan. Zie bijvoorbeeld *vetpoes** en *vuilpoes**.

Echter spreekt het van zelf, dat dergelijke vrijpostigheden hier evenmin lakko zijn als ergens elders, en de achtergebleven leden der Harmonie alles behalve lekker waren, toen zij door twee geïntroduceerden op die wijze in hunne rustige rust gestoord werden, 'Wat willen die jakkepoezen? Wat vermeten zich die gladackers?' vroeg men om strijd. (De Taalvriend, Batavia, 1870)

jammerkloot

(in Vlaanderen) iemand die over alles en iedereen zijn beklag maakt; jammeraar. Vooral in de uitdrukking *de jammerkloot uithangen*: voortdurend klagen.

Ik wil nu niet de ‘jammerkloot’ uithangen omdat we twee mensen moeten missen, maar op deze manier aankomen, blijft levensgevaarlijk. (Algemeen Dagblad, 07/07/2003)

jampotje

(jeugdtaal) iemand met dikke brilglazen. Sedert de jaren negentig. Ook wel verkort tot *j.p.* Vermeld door Hoppenbrouwers.

Het jampotje vraagt: ‘Wat zijn dat, Festina-snoepjes?’ (Algemeen Dagblad, 13/07/2000)

janboerenlul

sufferd, stommeling; de gewone man. Zie ook *boerenlul** en *Jan* Lul*.

Daar blijf je, ook als je toevallig een beetje aardig kan volleyballen, een janboerenlul en spreken we de kroonprins gewoon met Willem aan. (NRC Handelsblad, 23/11/1996)

Maakt de lezer opeens kennis met de janboerenlul Giphart. (Nieuwe Revu, 07/08/2002)

Bij zo’n meidengroep is het toch niet leuk als elke Jan Boerenlul zo maar binnen kan lopen. (de Volkskrant, 07/08/1985)

Jan de Wasser

man die thuis niets te vertellen heeft; een sullige *pantoffelheld*, waarvan de vrouw de broek aan heeft. Bekend geworden door een achttiende-eeuwse volksprent (in de vorm van een stripverhaal) die het ‘verkeerde huishouden’ voorstelt: Jan doet al het vrouwenwerk, terwijl zijn bazige vrouw Griet het mannenwerk op zich neemt en uitging om plezier te maken. Als ze thuis kwam en het werk was nog niet gedaan, dan kreeg de arme Jan nog een pak slaag op de koop toe. Vóór de achttiende eeuw werd Jan afgebeeld als kinderverzorger en lag hij in het kraambed. De uitdrukking wordt o.a. vermeld door Boekenoogen. Thans archaisch. We vinden ze nog enkel terug in historische romans. Met de uitdrukking *Jan de Wasser zit aan het spinnewiel* werd destijds gesuggereerd dat een man weer een of ander huishoudelijk klusje aan het verrichten was en dus niet kon meekomen.

Och, die prenten! Ze waren voor Wouter nogal bijzonder, omdat-ie op weinig uitzondering na tot nog toe geen andere soort gekend had dan de figuren die de huiselijke tegenspoed van ‘Jan de Wasser’ moesten voorstellen, of iets dergelijks. (Multatuli, Woutertje Pieterse, 1890, herdruk 1979)

jandoedel

sukkel; sufferd; slap figuur. De veelvoorkomende mannelijke voornaam *Jan* komen we tegen in talrijke uitdrukkingen (*Jan en alleman*, *Jan met de pet* enz.) en deze wordt hier gecombineerd met de gewestelijke aanduiding (*doedel*) voor een sufferd. *Doedel* is wellicht gevormd van *dodden*, waarvan het werkwoord ‘dutton’ is afgeleid. Tevens zou dan verwezen worden naar een slappe doedelpop (lappenpop). Een overtreffende trap is *overgehaalde jandoedel*. *Jandoedel* is echter in de eerste plaats een Bargoense of schertsende benaming voor jenever. De betekenis van ‘sufferd’ is veel later ontstaan.

Toen ging die Jan Doedel zich er nog es mee bemoeien. (Yvonne Keuls, *Het verrotte leven van Floortje Bloem*, 1982)

Waar ik aan de universiteit ook maar terechtkom, verzamelen zich na een poosje alle weirdo’s, alle randdebielen, alle Jan Doedels om mij heen. (Maarten ’t Hart, *De unster*, 1989)

... een totaal krankzinnige uitvinding van een geflipte joodse jandoedel. (Herman Brusselmans, *Guggenheimer wast witter*, 2000)

jangat

sukkel; onhandig en lomp, ook wel vergeetachtig manspersoon; keukenheld. Al opgetekend in de vroege zeventiende eeuw, o.a. bij Bredero en Constantijn Huygens. Wellicht ontstaan onder invloed van erg platte, tegenover vrouwen gebruikte invectieven als *hondsvot**, *hondsklink*, *hondskonte*, aanduidingen voor de geslachtsopening van de teef. Vgl. eveneens Frans *Jean Fesse* en Engels *Joe Soap*, in dezelfde zin gebruikt. Bij Huygens komt het woord ook voor als scheldnaam voor een Spanjaard. *Jan Gat* is verder nog de volkse benaming voor het beeld van Zadkine, ‘Verwoeste stad’, te Rotterdam, dit vanwege het grote gat in het lijf van de afgebeelde figuur. Er bestond ook een werkwoord *jangatten*: zich als een jangat gedragen; helemaal opgaan in het bestieren van het huishouden of gedwongen worden dat te doen.

Dat raakt je niet, Jan Gat. Zo jy je ’er in steekt, kryg je vuistlook, vat je dat? (Pieter Langendijk, *Het wederzyds huwelyksbedrog*, 1714. Zevende druk van de editie uit 1977)
 ‘Als Jan Salie onder aan moet zitten,’ zegt een snaaksche bogchel – de meest verwaarloosde, de wreedst verstootene van Jan’s kinderen, – en zijn lach is dus ook bitter, ‘dan wordt hij mijn buurman! – Wat spijt het mij, dat Jan Gat en Jan Hen hier geen’ toegang hebben, ik zou er hem tusschen plakken, of de drommel zou mij halen!’ (E.J. Potgieter, *Proza 1837-1845. Eerste deel*)

janhagel

(zeemanstaal) *landhazen** maar ook het gemene (scheeps)volk; het *gepeupel**. Het WNT geeft al een vindplaats uit 1634: ‘Jan Haghel gaet aen ’t eten: het matrozenvolk gaat eten.’ Rond 1650 werd de uitdrukking ook in niet-collectieve zin gebruikt voor een gewone man uit het volk. De Nederlandse dichter Constantijn Huygens (1596-1687) gebruikte deze zegswijze rond 1672 als verzamelnaam. In de zeventiende eeuw verstond men onder *Jan Hagel* ook de matrozen. Ook het Nieuwhoogduits kent het in deze betekenis al sinds ca. 1687, met de nevenvorm *Hans Hagel*. De uitdrukking is wellicht terug te voeren op de zeventiende-eeuwse vloek *de hagel sla hem*, waarbij in een later stadium met *hagel* een persoon werd aangeduid. Geuniformeerde NSB’ers of landwachters werden tijdens de Tweede Wereldoorlog ook *janhagel* genoemd. In negentiende-eeuwse politieke kringen gebruikte men de aanduiding *Schralenjanhagel* als woordspeling op ’s-Gravenhage in combinatie met Staten-Generaal.

Hij is er trots op dat zijn zoon een van het Jan Hagel, een landverrader, tegen de vlakte heeft geslagen. (K. Norel, *Engelandvaarders*, 1972)

Hij noemde zich inmiddels De Heerser en in een openingstekst voor een van mijn tentoonstellingen in 1960 waarschuwde hij alvast dat er een tijdperk zou aanbreken ‘waarin woorden als verdraagzaam, humaan, ideaal en kunst daverende lachsalvo’s bij de Heerser en de Barbaar, zelfs bij het Janhagel zullen teweegbrengen.’ (Jan Cremer, *Logboek*, 1978)

jangort

pantoffelheld; keukenpiet; verwijfde man. Ook wel: bemoeial. Eigenlijk: iemand die zo droog is als gort, waar helemaal niets van uit gaat. Reeds bij A.B. Delfs Cupidoos Schighje. ca. 1652. Syn.: *gortenteller**; *krentenweger**; *hennentaster**.

Jan Grabbel

de kleine burgerman die enkel de kruimels van de welvaart mag bijeen grabbelen.

Het toch al schamele verblijf van Jan Grabbel dus nog afgestaan en nog kleiner gemaakt, terwijl achteruit bij de officieren genoeg ruimte is. (Het Volk, 25/02/1913)

De man heeft openlijk geschreven, dat de burgemeester van Rhoon een dief is, en terecht, dat groote honden elkaar niet bijten. Was het Jan Grabbel geweest, dan was hij allang voor den bijl. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 01/11/1924)

janhen

verwijfde man, een sul die zich met vrouwelijke huisarbeid bezighoudt; een man die onder de plak van zijn vrouw zit; *melkmuil**. De uitdrukking dateert uit de zeventiende eeuw. Het WNT citeert o.a. S. Costers Isabella en Duytsche Academi, waarin Jan Hen een der personen zou zijn. Ook bij de dames Wolff en Deken (Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, 1793-1796) wordt dit scheldwoord aangetroffen. Wellicht hebben we hier te maken met een verbastering van het Middelnederlandse woord *hanne, hannes* (sukkel; man van niks). Later zal dit dan begrepen zijn als 'vrouwelijke kip'.

Wat moet u met zo'n hulp! Zo'n Jan Hen... Zo'n ... zo'n Renee Defilee. (Heere Heeresma, Han De Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

Wat ben jij een Jan Hen, bij een bezem hoort een boezem! (Jos Brink, Stukje voor stukje, 1985)

Jan Joker

sukkel; sul; slappeling; doetje. Ook in de uitdrukkingen: *voor Jan Joker staan (liggen); iets voor Jan Joker doen*: belachelijk zijn; voor aap staan; iets doen dat volkomen nutteloos is. 'Jan' zal in een later stadium aan 'joker' toegevoegd zijn ter intensivering; vgl. ook het al veel oudere *voor Piet Snot staan*.

Of ik meteen wilde komen. Daar had ik geen zin meer in. Ik ben geen Jan Joker. (NRC Handelsblad, 24/06/1997)

janjurk

slome en niet al te snuggere man; ook: zeurpiet of iemand die op een slijmerige manier praat. Meestal in één woord geschreven. Vgl. *Jan Joker**. Tegenwoordig is dit invectief vooral populair in jeugdkringen (Hoppenbrouwers vermeldt het met de betekenis: 'simpele geest').

Loop naar de Mookerhei, Jan Jurk met je verrekrok. (A.P. van Groeningen, Een Nest Menschen, 1895)

Een Engelse janjurk, een lulletje met 'n babyface ... (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

Ach lazer op, janjurk. (Martin Koomen, Geen pardon voor Portland, 1991)

Jan Kalebas

leeghoofd; iemand van weinig niveau; bluffer; windbuil. *Kalebas* is een soort pompoen met weinig vruchtvlees en veel zaad. Bij de Romeinen was een pompoen het symbool van een domkop. Bij ons meestal in uitdrukkingen zoals: een *redenatie*, een *rekening*, *Frans* enz. *van Jan Kalebas*: gezegd van iets waar men niets aan heeft omdat het niet te volgen of te ontcijferen is.

Dit is de logica en de moraal van Jan Kalebas! (De Groene Amsterdammer, 29/05/1904)

jankbek, janker

(vnl. jeugdtaal) iemand die voortdurend (over futiliteiten) loopt te zeuren. Bij de marine gebruikt men de variant *jankbak*.

Op school noemden ze hem een jankbek omdat hij niet tegen zijn verlies kon. (Nieuwe Revu, 13/11/2002)

janklaassen

(meestal voorafgegaan door *stijve*) stijf persoon; *hark**. Deze benaming heeft niets te maken met de poppenkastfiguur maar zou eerder verband houden met een zekere ‘Jan Claeszoen’, de hoofdfiguur uit het bekende blijspel van Asselijn: ‘Jan Claeszoen of de gewaande Dienstmaagd’ (1683). Deze figuur komt nog voor op een oude kinderprent. Het onderschrift luidde: ‘Jan Klaassens zit hier droog en stijf, En lacht om Saartje Jans zijn wijf.’ De uitdrukking *houten* klaas* heeft betrekking op deze Jan.

Er zijn wel eenige levendige trekken ... in uwe epistels; doch gij zijt ook al de waare Jan-klaasen in het briefschrijven niet. (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding*, 1793-1796)
 ’t Is net een clown! zei er een en anderen vonden hem een hansworst, een pias, een Jan Klaassen. (A.C.C. de Vletter, Paljas, 1902)

jankrent

een gierig persoon; een *krent**. Misschien afkomstig uit de Zaanstreek, waar hij eerder gezien wordt als *pantoffelheld**. Vermeld door o.a. Boekenooogen: ‘een man die zich met de zaken zijner vrouw of met de keuken bemoeit’. Hieruit ontwikkelde zich de meer algemene betekenis van ‘kleingeestig figuur’, zowel gebruikt voor een gierigaard als voor een pottenkijker. Een krent is het zinnebeeld van iets dat onbeduidend is. Zie ook *krentenkakker**.

De Hollander is van nature uiterst wantrouwend. Een Jantje Secuur, een Jan Krent waar je bij omvalt. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 27/10/1920)

Jan Kritiek

criticaster; *muggenzifter**.

‘Jan Claassen!’ herneemt de andere zoon Jan’s, tot wien onze vriend uit de poppenkast zijne ietwat paradoxale klagt rigtte, ‘als hadden komt, is hebben te laat; maar één ding beloof ik je, wanneer Jan Salie zich van zijn hofje waagt, dan zal ik het al wie hem opnemen loof maken, ik ben niet voor niemendal Jan Kritiek.’ (E.J. Potgieter, *Proza 1837-1845*)
 Ook de heer Potgieter is een regtzinnig patriot; doch zijne orthodoxie is minder steil, minder onbereikbaar, dan die van den heer Vissering. Jan Salie zal er wel komen, zegt hij; doch tevens besteedt hij hem uit bij Jan Kritiek. (Cd. Busken Huet, *Litterarische Fantasien en Kritieken*, 1868-1885)

Jan Lubbes

idem als *Jan Lul, janlul**. Eigenlijk een vertaling van de Franse scheldnaam *Jean Foutre* (door du Perron).

Men heeft in de wereldliteratuur het ergste niet ontmoet als men niet te doen heeft gehad met de lezende en schrijvende Jan Lubbes. Beurtelings laffer dan Jan Salie, vunziger dan Jan Rap, dommer en koppiger dan Jan Publiek, en op ieder ogenblik aan deze allen verwant, is hij niettemin essentieel en onvervangbaar zichzelf: Jan Lubbes. Van zijn invloed loopt de Nederlandse literatuur over. (Forum, jaargang 3, 1980)

janlul, Jan Lul

sufferd, slapping; onhandig persoon. Eigenlijk iemand die veel (uit zijn nek) kletst (lult) en vandaar ‘onbenullig iemand’. *Lullen* betekende een viertal eeuwen terug onder meer: zinloos praten. *Lul* had oorspronkelijk ook de betekenis van ‘pijpkanaal (zuigfles)’. Eind negentiende eeuw werd het woord meer en meer in verband gebracht met het mannelijk geslachtsdeel (een vergelijking met de zuigfles lag voor de hand). Heestermans (1989) vermeldt als hedendaagse varianten van dit scheldwoord: *Janni kut en Janus Droplul**. Bij Van Eijk (1980, p. 105) vinden we nog: *Jan Lul uit de biertuin*. Bekende uitdrukkingen zijn: *voor Jan Lul staan* (voor gek staan;

belachelijk zijn); *iets voor janlul doen* (te werk gaan als een onnozele; iets doen dat volkomen nutteloos is); *sta daar niet voor Jan Lul* (doe iets; onderneem wat). Vgl. Frans: *Jean-fesse*; *Jean-foutre*.

Akkerman, waar is je tweede paar? – Geen antwoord. – Nou! sta d'r nou niet bij als Jan Lul, je hebt ze toch niet opgevreten? (L.H. Drabbe, *Het dappere Hollandsche leger*. 3e druk, 1904)

Met een geweldige smoes had ze die Jan Lul zijn kleren ontfutseld. (Heere Heeresma, *Geschoren schaamte*, 1968)

Jan Lul stond voor de rechter/ En de rechter voor Jan Lul. (Neerlands Hoop, *De ballade van Jan Lul*, 1971)

jan mijn klotten, jan mijn voeten

(in Vlaanderen) aansteller, verwaand, arrogant persoon; druktemaker.

De wijze waarop hier een troep luiwammesen en janmijnklottens was terechtgekomen. (Gerard Walschap, *Het Oramproject*, 1975)

Jan Olie

(soldatentaal, negentiende eeuw) de plaatselijke adjudant. Vermeld door Van Ginneken.

janongeluk

waardeloos iemand; mislukkeling; *mispunt**; onuitstaanbaar stuk ongeluk. 'Jan Ongeluk' is de titel van een klucht in drie bedrijven van G. Kadelburg.

De Vader van het gezin zat in een grooten stoel, beknelde tusschen vier jengelende kinderen, terwijl de Moeder druk in de weer zijnde – ze mangelde – hem heftig bekeef: Jan ongeluk, daudvrèter! (De Groene Amsterdammer, 01/02/1919)

Hij was de Jan Ongeluk van mijnbezittend Queensland. (Het Centrum, 07/11/1923)

Jan Patat

de man in de straat; de gewone burger.

Die vent uit Maarssen was een Jan Patat die veel te spraakzaam was over dergelijke grote zaken. (Nieuwe Revu, 27/06/1991)

Verhalen over gewone Friezen, zo universeel dat iedere dorping ze zal herkennen. Elk klein dorp heeft zijn Ome Hajo, zijn Jan Patat en zijn Kromme Ties. (de Volkskrant, 06/01/2000)

Jan Pilo

iemand van eenvoudige komaf. *Pilo* is de half linnen, half katoenen stof die vooral voor werkkleding werd gebruikt.

Het zal me jeuken. Jan Pilo die zich met zijn Opel Kadett naar Utrecht spoedt om daar de Alpenkreuzer GTI aan te schaffen. (www.geenzorg.org, 18/09/2003)

janpotage

iemand die zich belachelijk gedraagt; *hansworst**; *paljas**. Oorspronkelijk de benaming van een kermisartiest of kwakzalver: een harlekijn gekleed in een kakelbont gewaad. De naam werd ontleend aan het Frans. *Jean Potage* (letterlijk: Jan Soep) is een personage uit een Italiaans blijspel maar hij komt ook voor in het stuk 'De Waarheid en Ezopus' van Bilderdijk uit 1798.

Ook speelden daer Jan Potagie, Puxenelle en de Comedianten. (Hollandsche Mercurius, 1670)

Niet alleen vertoonde er een Jan Potage zijne kunsten; er was zelfs in de 18e eeuw eene 'hechte, wel doortimmerde' houten schouwburg, en wél een Fransche schouwburg. (De Groene Amsterdammer, 31/07/1904)

Jan Rap en zijn maat

gespuis, canaille, achterbuurtvolk. Destijds sprak men ook van *Hak en zijn gemak*; tegenwoordig hebben we het over *aso 's**. Oorspronkelijk in de zeventiende eeuw een aanduiding van het lagere scheepsvolk. Bredero gebruikte de uitdrukking al in zijn 'Klucht van een huysman en een barbier'. P.A. De Genestet gebruikte ze in de zin van: iemand die al te snel nieuwe wetenschappelijke inzichten omarmt ten koste van religieuze opvattingen. Verschillende verklaringen omtrent de herkomst werden gesuggereerd. Het zou om een verbastering gaan van Daniël Raap, die in de vroege achttiende eeuw aan het hoofd stond van de doelisten, een destijds in de Amsterdamse Kloveniersdoelen vergaderende partij. Uit het bovenstaande blijkt echter al dat oudere vindplaatsen dit tegenspreken. Anderen menen dat het komt van 'rapen, oprapen', of dat het een verkorting zou zijn van *rapaille**. Bepaalde lexicografen brengen de uitdrukking in verband met het Middelnederlandse woord *rap*, 'schurft' (deze betekenis komt overigens nog in Vlaanderen voor). Ter Laan wijst op een verwante Groningse uitdrukking 'rap en roet', hetgeen letterlijk 'allerlei onkruid' betekent en figuurlijk gebruikt wordt voor 'het allerminste volk'. Het WNT geeft als variant nog *Jak en Jooi*. De herkomst is dus lang niet duidelijk. De uitdrukking is nog steeds erg populair. Yvonne Keuls schreef in 1977 het boek 'Jan Rap en zijn maat', later bewerkt tot een toneel- en hoorspel en verfilmd. In het politieke milieu van de jaren tachtig werd *Jan Rap en zijn maat* eveneens gebruikt als bijnaam van premier Lubbers en zijn secondant Gerard van der Wulp (Haagse Post, 12/12/1987). De CD en haar omstreden voorman Janmaat werden ooit in de pers spottend *Janmaat en zijn Rap* gedoopt.

Wilde men lachen, dan naar de kleine burgerij, naar Jan Rap en zijn maat. (G. Kalff, *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*, 1910)

Diamantslijpers, toneel- en draaiorgelspelers, huisjesmelkers en duivenmelkers, Jan Rap, maar ook zijn beter gesitueerde maat. (Piet Bakker, *Jeugd in de Pijp*, 1946)

Jij denkt, die boerenlul betaalt wel. En als hij pleiten is, dan voos ik met jan rap en zijn maat. (Harry Boting, *Wie geeft me jatmous?* 1965)

jansalie

lamlendige, suffe en vervelende vent; iemand zonder energie. De uitdrukking ontstond wellicht in de zeventiende eeuw. In 1622 genoot 'De klucht van Jan Saly' van de toneel- en kluchtschrijver Willem Dz. Hooft algemene bekendheid. Hierin wil een jonkman maar al te graag trouwen maar hij ontbeert de moed om een meisje ten huwelijk te vragen. Ook in andere zeventiende-eeuwse kluchten treffen we de naam aan, bijv. in J.Z. Barons 'Klucht van Kees Louwen, alias den geschoren boer' uit 1667.

Pas echt populair werd de uitdrukking met het prozawerk 'Jan, Jannetje en hun jongste kind' (1841) van E.J. Potgieter. Jan Salie is het jongste kind, dat wegens lamlendigheid op een hofje wordt uitbested. In het boek fulmineerde de auteur tegen de lamlendige en futloze Nederlander uit zijn tijd. Jan Salie is het arche-type van de Nederlandse arbeider uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Hij werd omschreven als een lange slungel met doffe ogen en een meelgezicht, als 'de patroon der slaapmutsen, aller soepjurken, aller sloffen ten onzent'. Hij verbeeldde wat Potgieter en anderen van hun tijd vonden: een tijd van stilstand, een tijd waarin niemand eens flinke initiatieven nam om handel, wetenschap en kunsten tot nieuwe bloei te brengen (wat wel het geval was in de zeventiende eeuw). In andere literaire werken uit die periode (bijvoorbeeld Hildebrand) was het beeld van de Nederlandse ondernemer al evenmin positief: een couponknippende, in kamerjas gehulde en op pantoffels rondsloffende man waar de lethargie van afstraalde.

Wellicht heeft de naam *Jan Salie* te maken met het feit dat iemand die saliemelk (melk waarin saliebladeren geweekt werden) drinkt, geen bier of sterke drank kan verdragen en dus maar een week type is. Afleidingen zijn: *jansaliegeest* (het huidige equivalent hiervan vinden we terug bij de *patatgeneratie**) en *jansalieachtig* (futloos, slap, lamlendig).

Maar een ferme roes! het is iets heerlijk! De koninklijke drinkgelagen onzer krachtige vaders mogen er van getuigen. Of zouden onze zoete Jan Salielijes zich misschien zat en stom moeten pimpelen aan onzen verfoeijelijken jenever, dien Hollandschen opium? (Johannes Kneppelhout, *Studentenleven*, 1841-1844)

De persoonlijkheid van de vader was te onbeduidend om een bijnaam te verwerven maar wilde je 'm er met alle geweld eentje geven, voila, had 'm dan Jan Salie genoemd. (Ben Borgart, *Troost. Verhalen*, 1981)

jantje kaas

1) marineman van lagere rang, meer bepaald de zeesoldaat die deel uitmaakte van een oorlogsvloot; *pikbroek**. Ook meer algemeen om de marine mee aan te duiden. Vgl. het Engelse slangwoord *Andrew Miller*. *Jantje Kaas* was destijds ook de benaming voor een KNIL-soldaat.

Jantje Kaas. Een tijd lang, (ontstaan tijdens den Belgischen opstand) werd de marine met 'Jantje Kaas' aangeduid, hoewel woordenboeken dezen scheldnaam aan den soldaat geven. Het gezegde: 'Het is bij Jantje Kaas goed (slecht) dienen' wordt soms ook nu nog gebruikt. Er is een lied (men kan het, overigens zonder eenige nadere toelichting, vinden in het *Adelborsten-jaar-boekje* 1919), waarin de marine als Jan Kaas wordt bezongen. (Albert Chambron: *Marinetermen*, 1941)

2) personificatie van de Hollander. Scheldnaam die dateert uit het begin van de negentiende eeuw. De Belg J.F. Willems schreef in 1840: 'By ons heet elke hollander Jan-kaes.' Mogelijk is het Amerikaanse *yankee* ontstaan uit Jan Kees. Engelse zeelui gebruiken nog steeds het scheldwoord *cheese-head* om een Hollander mee aan te duiden. *Jantje Kaas* was in Zuid-Nederland ook een spotnaam voor koning Willem I. *Iemand soldaat maken bij Jantje Kaas* was vroeger een eufemistische uitdrukking voor 'iemand doden'. Zie ook: *kaaskop**.

Tot kameraad had hij een Vlaming, die verklaarde den eersten Jantje Kaas den besten te zullen overhoop steken: 'En dat kunne gij, met den bajonet, ook, zulle.' (Cd. Busken Huet, *Het land van Rubens*, 1881)

En dezelfde toegesnelde broeders waren opgestaan tegen het gezag van vader Willem, ze hadden zich met minachting afgewend van Jantje Kaas, en ze waren muiters geworden, muiters! (*Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 05/10/1911)

jantje-secuur

overdreven nauwgezet persoon. Reeds in het spreekwoordenboek van Harrebomée.

De Hollander is van nature uiterst wantrouwend. Een Jantje Secuur, een Jan Krent waar je bij omvalt. (*Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 27/10/1920)

Vaarwel, zuinige Jantje secuur. (Willy van der Heide, *Arie Roos wordt geheim agent*, 1961)

Jantje van Loenen, Jan van Loenen

kwakzalver, bedrieger of verrader. Deze kruidendokter kwam uit Hongarije en bezocht gedurende de eerste helft van de negentiende eeuw regelmatig de lage landen. Volgens Justus van Maurik is *Loenen* een verbastering van Lüneburg. 'Die zogenaamde Hongaren' waren volgens hem meestal Westfalers of Oldenburgers. Loenen is verder terug te vinden in de Bargoense uitdrukkingen *hij komt uit Loenen* (hij is een valsaard; je moet aan hem geen geloof hechten); *iemand verloenen* (bedriegen, verraden) en *een loenenaar* (een leugenaar, bedrieger, verrader).

Ze hadden een vierkant kastje met laadjes erin op hun rug; daar zat hun koopwaar in; medicijnen, likdoornpleisters, insectenpoeier, oliën, purgeerpillen en koortskruiden voor mensch en dier. Gewoonlijk noemden de lui hier ze Hongaarsche dokters of Jantjes van Loenen ... U kent toch 't ouwe versje wel: Jan van Loenen/ Spijkers in z'n schoenen/ Kastjen op z'n rug/ Zoo komt Jan van Loenen/ Aan de Ouwe-brug. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

Janus Tulp

(Bargoens) sufferd, een onbenul. Ontleend aan de titel van een blijspel van Justus van Maurik (1879). *Janus Tulp* was het type van de Hollandse burgeredelman: een rijk geworden aanspreker en barbier. Voor het stuk liet Van Maurik zich inspireren op Molières 'Le bourgeois gentilhomme'. Een meer recente variant is *Janus Droplul*. Variant op *Jan Lul**. Zie ook *tulp**.

In een krant een plaatje en een bijschrift: Janus Tulp (de man heette natuurlijk anders, maar zijn waren naam ben ik vergeten) bijgenaamd 'de IJzeren Man' wordt vastgeklonken aan den stang van de... auto, voor de kantoren van deze krant. (Het Vaderland, 25/06/1925) Ook de Staat heeft de neiging, om gelijk Janus Tulp, onsterfelijker nagedachtenis, als hij de rijksdaalders in zijn zak hoort tinkelen, met branie uit te roepen: 'Het geld is er!' (het Centrum, 25/11/1927)

... en die Janus Tulp van haar was me net iets te vriendelijk. (Haring Arie, De Sarkast, 1990)

jap

1) afkorting van Japanner (vooral tijdens de Tweede Wereldoorlog, en in het bijzonder doelend op de Japanse landstrijdkrachten). Deze strijdkrachten waren in soldatenslang ook bekend onder de verzamelnaam *de Jap*. Uit de Japanse bezetting van Indonesië dateert de zgn. *jappengulden*: de papieren gulden. Syn.: *spleetoog**. Fransen gebruiken de termen *jap* en *japanouille*.

De Jappies op Soerabaja zijn pinter. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 25/11/1913)

Motten de Jappen dan iedere minuut een signaal krijgen waar wij ons bevinden?! (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

De Jappen hebben Pearl Harbor finaal in de poeier gegooid! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

2) (in Vlaanderen) een katholiek. Zie ook: *japneus**.

Het verschijnen van De Gazet van Antwerpen werd niet door iedereen met gejuich begroet. Nog voor het eerste nummer op 3 november 1891 uitkwam, maakte 'Het Laatste Nieuws' het nieuwe katholieke dagblad uit voor Japgazet. Jap was de Zuidnederlandse scheldnaam voor katholiek. (Het Parool, 23/03/1991)

japneus

(in Vlaanderen, vnl. Antwerpen) fanatiek katholiek. Ook wel: *japstok* of *japper*. De oorsprong van dit scheldwoord ligt in de haven. Toen de eerste Japanse schepen daar aanlegden, vonden de Antwerpenaren de Japanners zo grappig dat de (Antwerpse) benaming *japanezen* voor Japanners al snel werd toegepast op aanhangers van de conservatieve partij. Van *japanees* naar *japneus* was maar een kleine stap. Zie ook *jap**.

Meer dan 500 japneuzen, die met u vroeger in de handen gekletst hadden, waren opgeroepen om te komen fluiten. (J. van Rijswijck, Dicht- en Prozawerken. Deel 3, 1885-1893)

'Japneus' is een typisch Antwerpse scheldnaam voor 'aanhanger van de katholieke partij': niemand is erg zeker over de oorsprong van deze leuke spotroep. (flaptekst van Georges Ade, Uit het schrijfboek van een japneus, 1988)

jappie

(acron. van jonge ambitieuze professional), benaming voor de Nederlandse *yup(pie)*. Deze schimpnaam werd gelanceerd door het NRC Handelsblad in de tweede helft van de jaren tachtig.

Ippies en socio's rijden in een Eend, jappies en ballen in een VW Golf GTI, burgerturven en ullies in een Opel Kadett. (Vinyl, maart 1986)

jatmoos, jatmous

(Bargoens) dief, zwendelaar. *Jatmozen* of *jatmouzen* betekent 'kleine diefstallen plegen'.

Dan zakken ze – 't liefst 'ezeltje-rijdend' op een gestolen fiets – weer naar Lindeboom af: Lange Gerrit... Aart de Neus, Fientje, oftewel 't Paard zonder ribben, omdat die meid zo raar in d'r want zit, en weet ik hoe al die jatmouzers en hun mokkeltjes heeten. (M.J. Brusse, *Het rosse leven en sterven van de Zandstraat*. De Rotterdamsche 'Polder' gesloopt, 1912)

Correcte jatmous, teedre dief! (De Groene Amsterdammer, 26/05/1923)

Het Nederlandse Kunstschilderswezen is een samenraapsel van parasieten, jatmozen, werkschuwen, charlatans, plagiators, luljanussen en kwartaalzuipers. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*. Tweede Boek, 1966)

jato

(Bargoens) politieagent (vooral te Amsterdam en Rotterdam). Vermeld door Stoett (onder het lemma *smeris*). Variant van *juto**? Kijk onder *juut**.

Politie-agent(en): adje, bout, koperenbout, dekkel, glimmende gajes, glimmende gassie, glimmert, glimmerik, grandige(r), hoed, jato, kallebak, klabak, kip, krauter, lamp, latkip, link gajes, poedel, poets. (Jac. van Ginneken, *Handboek der Nederlandsche taal*. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II, 1914)

jeannet, janet

(in Vlaanderen) meest gebruikte scheldwoord voor een (verwijfde) homoseksueel. Tijdens de vredesbetoging tegen plaatsing van kernwapens (jaren tachtig) was de slogan *potten en janetten tegen de raketten* erg populair. Een homo aan de zelfkant van de samenleving wordt een *kantjanet* genoemd. Een homotent wordt in Vlaanderen een *janettenkot* genoemd. De herkomst van het woord is niet duidelijk. Joustra doet er het zwijgen toe. In de vijftiende eeuw namen veel hoeren de naam *Jeannette* aan. Mogelijk is het Franse woord voor homofiel daarvan afgeleid en verwijst het naar de vrouwelijke trekken van een homo. In Frankrijk is *jeannette* ook een benaming voor een jonge padvindster (een verwijzing naar Jeanne d'Arc).

In de strijd tot emancipatie van de janetten, zijn er natuurlijk momenten van gedweep en sublimatie geweest. (Fabiola, april 1988)

Eddy had hem vorig jaar 'ns in elkaar geslagen, zomaar, omdat Mulders een mietje was. Op een keer had hij tegen zijn moeder gezegd: 'Johan is een jeanet.' (Herman Brusselmans, *Het einde van mensen* in 1967, 1999)

jeneverneus

drinkebroer. Gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad 'Buiten' (oktober 1920). Ook gebruikt voor iemand die in Schiedam geboren is.

Hij lachte er maar om, tot een der jongens, een flauwe lummel vlak bij zijn oor zei: – Jeneverneus! (A.C.C. de Vletter, Paljas, 1902)

jerry

(Eng.) Duitser. Britse soldaten in Noord-Afrika roofden in 1942 (platte) benzineblikken met handvat en tuit van de Duitsers (door hen *Kanisters* genoemd). Omwille van hun efficiëntie werden deze blikken naar Engeland gestuurd, waar ze vrij snel in productie werden genomen. De Britten noemden ze *jerrycans* (moffenblikken). Als scheldwoord dateert *jerry* overigens al van de eerste wereldoorlog. Aanvankelijk was het een aanduiding voor Duitse gevechtsvliegtuigen. Later ging men het woord ook overdrachtelijk gebruiken voor de Duitse soldaten. Wellicht gaat het om een verbastering van het Engelse *German*. *Jerry* had eerder de slangbetekenis van ‘pispot’.

Mooi. David, de Jerries hier bij de huis, wij – joeps, in de hol. De Jerries in de huis, wij, – floep-floep uit de hol, foetsie! When joe poot maar is better. Gesnapt? Zie je wel, Evert, hij begrijpt mij veel beter dan jou! (Anne de Vries, De storm steekt op, 1952)

jezuïet

huichelaar; hypocriet; intrigant; valsaard. Het woord werd afgeleid van de bijbelse naam Jezus. De orde der jezuïeten werd in 1534 te Parijs gesticht door Ignatius van Loyola. In de volksmond heeft *jezuïet* vaak een pejoratieve betekenis. De naam werd vooral synoniem van hypocriet en gevaarlijk persoon. ‘De listige ondernemingen der Jesuiten’, volgens het WNT in een titel bij W.P.C. Knuttel (1703). Ook de Fransen gebruiken het als scheldwoord: *Jésuite*.

Wat een vuile gemene jezuïet, dacht ik. (Jan Wolkers, Brandende liefde, 1981)

jezus: stijve jezus

Kijk onder *stijve**.

jid

(Bargoens) Jood. Nevenvorm van *Jude*. *Jiddelen* betekent ‘Joods doen’.

’n Jid maakte zich niet de zappel... (De Groene Amsterdammer, 10/01/1904)

Een goy vecht en steelt, een Jid beledigt de overheid en heelt, dat was nu eenmaal zo.

(Siegfried E. van Praag, La Judith.1930)

Ze hebben de pest aan de jidden en ze zullen ontmaskerd worden! (Leon de Winter, Een Abessijnse woestijnkat, 1991)

jodenbet

(Leiden) onbevallige, slordig geklede vrouw; *hobbezak*. Aan het begin van de twintigste eeuw gebruikt scheldwoord. In Den Haag ook voor een donker, joods uitziend meisje. *Bed* of *Bet* is mogelijk een populaire verkorting van Elisabeth. *Jodenbet* was een aantekening van Beets in 1909. Van Dale nam het woord op in de editie van 1950 maar schraptte het in zijn voorlaatste editie, samen met verscheidene voor de Joodse gemeenschap beledigende woorden. Zo sneuvelden ook woorden als *jodenlawaaai* (grote drukte om niets), *jodenmes* (mes door joden gebruikt om hostieschennis te plegen) en het werkwoord *joden* (sjacheren, handelen, bekribbelen).

jodenhond

(racistisch) jood. Vgl. *kajem**, *parag**, *piechem**, *smikkel**, *smous**.

Geen kanker en aidslijers, geen vieze vuile homo’s en vrienden van de jodenhonden, maar brave San Marinezen (of zijn het San Marinozen?) die klaptten bij de eerste goal van Nederland. (Nieuwe Revu, 07/05/1997)

jodiumhengst

(soldatentaal) gewondenverzorger bij het leger. O.a. bij Salleveldt (1978).

jodocus

(jeugdtaal) iemand die de onzin uitkraamt; leuteraar. Gebruikelijk onder scholieren in de jaren tachtig. Misschien naar de eend Alfred Jodocus Kwak, oorspronkelijk een theaterstuk (in het Nederlands, maar later ook in het Duits) van Herman van Veen en in 1989 een populaire tekenfilmreeks voor kinderen. Er kwam ook een elpeeversie van. Een van de bekendste liedjes ging als volgt: 'Ik vlieg, ik waggel en ik zwem. Ik kwek voor jou en ik kwak voor haar, ik snater heel wat bij elkaar. En als jij een liedje voor me zingt, dan plons dan duik ik en dan zwem, ik wat voor hem. Spetter pieter pater, lekker in het water, ga maar vast naar huis, ik kom een druppel later.' *Eend** is ook een scheldwoord voor een dom persoon.

joego

Joegoslaaf. De huidige beeldvorming is echter die van een moordzuchtige psychopaat uit de Balkan die tegenstanders uit de onderwereld genadeloos 'omlegt'.

De volgende dag doet brigadier Ad ten Velden, die goed in de 'Joego's' zit, op de werkbepreking verslag. (Haagse Post, 14/03/1987)

Maar wat de Joego's met die kinderen gaan doen, dat weten we wel: één voor één doodschieten. (de Volkskrant, 19/03/1993)

john, johnny,

1) (vaak gezien in het gezelschap van een *anita**) iemand uit een lager milieu; een ordinaire jongen. Soms ook voor een asociaal iemand. De term komt eveneens voor in de (uitspraak)vorm *sjonnie** of *sjon*. Het woord komt uit het Gooi. Van de handwoordenboeken neemt Van Dale (1994) de term als eerste op, met de omschrijving: 'ordinaire jongen met een brommer'.

Bretels met Russisch opschrift worden gedragen door 'n john' (ordi-type) evenals bretels met witte kanten ruches. Andere bretels: oké. (Haagse Post, 21/11/1987)

Nu wacht je in de overvolle vertrekhal van Schiphol op het vertraagde chartervliegtuig naar Tenerife, samen met de Johnny's en Anita's die zich voor de trip hebben opgedirkt of ze naar de disco gaan. (HP/De Tijd, 03/04/1998)

2) (bijna altijd in combinatie met de meisjesnaam Marina en enkel in Vlaanderen) typering voor een merkbewuste jongere, een snob, vaak ook voor een ordinair iemand. In Nederland wordt *marina* vervangen door *anita**.

De argeloze stapper die dezer dagen een Antwerpse discotheek binnenwandelt om aldaar de ijverige snobs, Johnny's en Marina's aan het werk te zien, wordt tegenwoordig in shocktoestand opgenomen in de dichtbijzijnde kliniek. (Lezersbrief Humo, 15/09/1988)
House is er nog maar nauwelijks doorgedrongen, en de jongens en meisjes die er naar de discotheek gaan, worden spottend Johnny's en Marina's genoemd. (de Volkskrant, 26/03/1993)

jojo

(jeugdtaal) dom persoon, sufferd; vaak ook een klootzak of gewoon een willekeurig persoon. Sedert de jaren tachtig. De term werd voor het eerst gesignaleerd door Laps en daarna opgenomen in Van Dale Hedendaags Nederlands. Misschien ontleend aan het populaire stripfiguurtje Jojo (een creatie van de tekenaar Jijé, pseudoniem van Joseph Gillain): een reporter geïnspireerd op Kuifje. In het Frans betekent *affreux jojo* 'snotaap, dondersteen'.

Een platendeal met A & M, een re-release van 'Wonderful Life', een gelijknamig gepolijst album en een mega-hype aan de andere kant van de Noordzee. Niet slecht voor een emotionele jojo. (Fabiola, november 1987)

We hadden het over zijn salaris toen die jojo's het theehuis binnenstormden. (Nieuwe Revu, 06/01/1993)

En zij kan prachtig vertellen. Over alle jojo's die ze in haar leven heeft moeten aanhoren en dat zijn er nogal wat. (Youp van 't Hek, *Ik Schreeuwlelijk*, 1995)

joker

gek; iemand die zichzelf belachelijk maakt; sukkel, slappeling. *Voor joker staan* betekent 'in zijn hemd staan, voor gek staan'. Zie ook *Jan* Joker*.

Dat was een zootje kloteklappers, dat waren janjurken, achterlijk en idioot! Die jokers zaten via Radio Oranje het thuisfront lekker op te stoken. (Jan Cremer, *De Hunnen*, 1984)

Hij werd uitgemaakt voor clown, pruilend kind, staatsrechtelijk onbenul, joker en behoorlijk dom. Minister Nawijn vond de storm aan kritiek 'niet zo leuk', maar zag ook deze keer geen reden op te stappen. (*Algemeen Dagblad*, 11/12/2002)

jokkebrok

(vaak voorafgegaan door *lelijke*) (vnl. kindertaal) leugenaar, iemand die veel jukt. In het Zaaans kent men het woord *jokkebel*.

Er is een helderziende tante, die tot overmaat van ramp op je voorhoofd leest, dat je een jokkebrok bent. (*Het Vaderland*, 04/08/1929)

jonker: kale jonker

armoedig of nietswaardig persoon. Eigenlijk: arm edelman.

... een kapitein ter zee, een kale jonker en een gierigaard... (*Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 06/06/1918)

O! die leelijke vent zou mij van de deur af schoppen. Hij scheldt mij ook al uit voor een' kalen jonker, omdat ik wat netter gekleed ga, dan zijn smerige jongen. En vader... ja! vader...' (C.E. van Koetsveld, *Verspreide kinderverhalen*.1885)

jood

1) (soms erg pejoratief) afzetter, bedrieger, woekeraar; schraapzuchtig persoon. Joden die men in de negentiende eeuw van woekerpraktijken verdacht, werden *woekerjoden* genoemd. Uiterlijk, manieren, gewoonten en karakter liggen aan de basis van dit scheldwoord. Zelfs de uitspraak van het woord *joden* ligt tegenwoordig gevoelig. Zo lezen we bij Harry Mulish (*De ontdekking van de hemel*, 1992): "“Als jouw moeder joods was,” zei hij, “dan ben jij dus zelf ook een jood.” Meteen trof het hem onaangenaam dat woord “jood” uit zijn eigen mond te horen. Misschien mochten alleen joden het gebruiken, na alles wat er was gebeurd, misschien rustte er een taboe op ...?” Ook in andere talen wordt het woord beledigend gebruikt. Bijvoorbeeld bij Molière: ‘Quel juif, quel arabe est-ce là?’

Niet verwonderlijk dat eind vorige eeuw het politiek correcte *Joodse mensen* opdook.

't Is een regte Jood, een schagcheraar, woekeraar in zyn hart. (Marin, 1717)

'Ouwe Jood,' schold Sybrandt, 'mot je dat zien: hij is een arme Bedoeïn, maar hij ziet eruit als een ouwe Jood. Wat een smoelwerk, hè?' (Simon Vestdijk, *Het verboden bacchanaal*, 1969)

2) Ajacied. Voor veel supporters is Ajax een specifieke *jodenclub*. In een Israëliische televisiereportage (in 1999 uitgezonden in het actualiteitenprogramma NOVA), opgenomen rondom Ajax-Fortuna, werd uitgebreid aandacht besteed aan Ajax-fans die blij gaven van hun verbondenheid met het Israëliische volk. De meeste fans hebben geen Joodse achtergrond maar dragen een davidster als tatoeage of ze dragen vlaggen met het symbool. Veel Joden zijn er niet gelukkig mee. Wellicht is het imago ontstaan in de vooroorlogse periode, toen Ajax nog in een stadion op de Middenweg speelde, ter hoogte van het huidige Christiaan Huygensplein in de Watergraafsmeer. Supporters van bezoekende clubs die per trein kwamen, stapten doorgaans uit op

het Weesperpoortstation, waar veel Joodse straatverkopers aanwezig waren. In de jaren zestig en zeventig, die voor Ajax erg succesvol waren, bliezen echte Joodse mensen zoals voorzitter Jaap van Praag, masseur Salo Muller en spelers Bennie Muller en Sjaak Swart het imago van *jodenclub* weer nieuw leven in. Sedert de jaren tachtig is *jood* een nieuwe carrière begonnen als provocatie. Maar zoals bij veel scheldwoorden het geval is, begon de uitgescholden partij het scheldwoord zelf te gebruiken, als geuzennaam. Zie ook *kankerjood**.

De supporters van Ajax, en vooral de beruchte F-side, hebben de scheldnaam 'jodenclub' inmiddels tot geuzennaam verheven. (Eric Slot, Kleine Encyclopedie van de Wansmaak, 1992)

Een andere bron uit Amsterdam bevestigt via een autotelefoon dat 'de joden' inderdaad op die plek zijn gesignaleerd. (Nieuwe Revu, 26/02/1997)

3) onder gabbers (hip geklede en vaak kaalgeschoren jongeren die houden van gabberhouse) benaming voor iemand die ze verachten (vooral dan de vertegenwoordigers van de gevestigde orde).

Even later is de transactie rond onder toezien oog van een politiewagen die de gabbers bijna permanent in de gaten houdt. 'Joden' worden ze door de gabbers genoemd. Net als iedereen die ze niet mogen. Amsterdammers zijn 'joden', campingbewakers zijn 'joden'. (Nieuwe Revu, 07/08/1996)

joodse prinses

(in Joodse kringen) minachtend of spottend voor een verwende, kapitaalkrachtige jonge (Joodse) vrouw die vindt dat ze voortdurend in de watten moet worden gelegd; een verwend prinsesje dat voortdurend zeurt. Egoïsmen en manipulatie zijn slechts een paar van de symptomen. We hebben hier te maken met een vertaling van het Amerikaanse begrip *Jewish American Princess*, vaak afgekort tot *JAP*. Dit stereotype valt enigszins te vergelijken met het *domme* blondje*, waarover ook zoveel grappen circuleren.

Als de familie Mendes uiteindelijk zelf in het oosten aankomt worden zij er dankzij de roem van Beatriz, 'de joodse prinses', vol eerbewijzen ontvangen. (NRC Handelsblad, 15/10/1993)

Zij was duidelijk een JAP, een Jewish American Princess, een beschermd joods prinsesje, en ging vervolgens met een camera de achterbuurten in en fotografeerde de raarste freaks, legde alle afwijkingen vast. (Vrij Nederland, 01/01/2005)

jopie slim en dikkie bigmans

een niet al te slim stel. Ook gebruikt als aanduiding van twee onafscheidelijke vrienden (Rotterdamse woordenlijst Opoe Herfst). Eigenlijk een verwijzing naar de van oorsprong Engelse strip, door het dagblad De Telegraaf in 1921 uit de London Evening News overgenomen. Dit erg populaire beeldverhaal handelde over een mager jongetje met korte broek en kabouterpuntmuts (*Jopie Slim*) en een dom varkentje op klompen (*Dikkie Bigmans*). Er werd zelfs een liedje aan het tweetal gewijd: Jopie Slim en Dikkie Bigmans zijn de schrik van 't ganse land.

Heergod, die klampt zich toch vast aan de idiootste zekerheden. Hoogst vermoeiend. Conceptiekaart nog wel. Jopie Slim! (Megchel J. Doewina, Huize Avondroze, 1988)

joris goedbloed

iemand die alles maar over zijn kant laat gaan; een onnozele hals; een *sul**; een goedgezak. Eigenlijk: iemand van 'goede bloed'. Vgl. *lamme* goedgezak*. De uitdrukking is geen creatie van Marten Toonder, die in het stripverhaal 'Panda en de meester-gemaskerde' een allerm minst sullige vos met die naam laat opdraven. De benaming is al veel ouder. Al bij Harrebomée (1858) is sprake van een *Jan Goedbloed*. Volgens Huizinga is hetzelfde type later bekend geworden onder de naam *Frederik* Fluweel*.

Vraag Joris Goedbloed en echtgenoot, of een drama hun voldeed; byna steeds zal het antwoord zijn, dat het lang niet zoo 'vreeselijk' was als zij dachten en... hoopten... (de Groene Amsterdammer, 19/06/1892)

En Dirk liet niks meër los, zoo'n Joris Goebloed as-i anders was, as 't op geld op an kwam, dan was-i zoo vrekking as t'r an toe. (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

journalle

(pseudo-Frans) sensatiegeile journalisten zonder scrupules; journalistentuig. Samensmelting van de Franse woorden *journal* en *canaille*. *Journalle* werd echter ontleend aan het Duits. Dit scheldwoord werd rond 1902 door de Oostenrijkse schrijver, journalist, criticus en acteur, Karl Kraus (1874-1936) in omloop gebracht. Het werd hem echter aangereikt door Alfred Freiherr von Berger (1853-1912), de directeur van het Weense Hofburg-Theater. Het eerste Nederlandse woordenboek waarin *journalle* vermeld wordt, is het Supplement op de 8e druk van Van Dale (1970), bewerkt door dr. C. Kruyskamp, maar in ons taalgebied werden al bewijsplaatsen gevonden in de jaren dertig. In Annejet van der Zijl, 'Anna' (2002, p. 241) staat te lezen dat Ed. Hoornik omstreeks eind 1947 over Annie M.G. Schmidt had gezegd of geschreven dat zij de 'lieveling van het Amsterdamse journalle' was.

De onvolprezen leden van het journalle, die de Deutsche Magazines van tekst en foto's voorzien, zouden dit boekje van Cowboy-Kees zeker véél beter hebben uitgegeven. (De Groene Amsterdammer, 30/01/1932)

De zelfoverschatting doet hen ook de gebreken van hun eigen pers niet inzien. En dat zou verder niemand hoeven te deren, als de nationaal-socialisten niet bezielde waren door een groote onverdraagzaamheid tegenover de overige pers. Voorzover deze links gericht is, wordt ze betiteld als 'Journalle' of als 'Jüdische Asfaltjournalle' en men kan er zeker van zijn, dat als de nationaal-socialisten de macht in handen zouden krijgen, de vrijheid van drukpers nog verder te zoeken zal zijn, dan reeds nu onder Brüning en von Papen het geval is geweest. (Het Vaderland, 09/09/1932)

Ploertenjournalistiek van verachterlijk journalle. (Piet Bakker, Zo was het, 1962)

judas

(vaak voorafgegaan door *vuile*) verrader; treiteraar; huichelaar. De voorzitter van het Nederlands Olympisch Comité (NOC), Wouter Huibregtsen, noemde kroonprins Willem-Alexander in 1998 in een interview met *de Volkskrant* een *judas* omdat hij een eerdere afspraak niet was nagekomen. De naam verwijst naar de discipel Judas Simonszoon Iskarioth, die Jezus voor veel geld verraadde en aan de Joden overleverde (Mattheüs 10, Marcus 14). Van de naam is ook een werkwoord afgeleid: *judassen* (plagen, treiteren). Een *judaskus* is een valse kus.

'Pas op, leelijke Judas,' zei ze. (Henri Hartog, Eene bevalling, 1894)

Deze belagers, deze afgunstigen, deze judassen. (B. Canter, Kalverstraat, 1904)

juffershondje

bang iemand. Een *juffershondje* is een damesschoothondje. *Beven als een juffershondje* betekent 'sterk beven, van angst of vrees'.

‘Wat een juffershondje.’ ‘Hij kan door een lampegas’, gaf zij partij. (Jan Spierdijk, *Jeugd vol verwachting. Amsterdamse herinneringen 1919-1940*, 1994)

juffrouw Mier

iemand die druk bezig is met alles tegelijk; zuur, zorgelijk of zenuwachtig persoon. Genoemd naar een personage uit de populaire televisieserie ‘De Fabeltjeskrant’ (van 1968 tot 1972 uitgezonden). De serie was losweg gebaseerd op de fabels van Jean de la Fontaine (1621-1693), waaronder ‘De krekkel en de mier’. In deze fabel ergert de mier zich voortdurend aan de zorgeloze krekkel, die in plaats van voedselvoorraad in te slaan voor de winter alleen maar vrolijk zit te tsjirpen. CDA-politicus Hans Hillen werd in 2004 nog de *juffrouw Mier van de gezondheidszorg* genoemd.

Vandaag gaan we naar de grotten van huppeldepup, om fijn aan onze groepsband te werken. Het een en ander schijnt te wensen over te laten volgens de socio’s. Het is toch te gek voor woorden. Nog zoiets. Wim heeft de flessen drinken bij zich en Dickey onze lunchpakketten. Ik stelde voor dat iedereen zijn eigen rotzooi zou dragen, maar nee, Juffrouw Mier vond dat geen goed idee. (Femke Ponsioen, Niet aan denken. Fragment uit ‘Het Ik-Labyrint’ in *De Brakke Hond*. Nr. 86 van 2005)

jumbo

(jeugdtaal) dik persoon. Oorspronkelijk de naam van een olifant die in de Londense dierentuin werd gehouden en in 1882 werd verkocht aan circus Barnum & Bailey; hij woog 6,5 ton en werd per ongeluk gedood door een trein in 1885. De Ierse kogelstoter William Barry (1873-?) ging vanwege zijn kolossale afmetingen als *Jumbo* door het leven.

jurk

(spottend) priester. Zie ook *janjurk**.

Ik wil niet langer de vertegenwoordiger van dit ridicule kikkerland zijn. Ik wil leven, ik wil bestaan, ik wil lachen en ik verklaar, terwijl de jurken met de kist over het Sint Pietersplein sjouwen, dat ik er mee stop. Namens ons land zal ik nooit meer ergens naar toe gaan. Iedereen, inclusief paapse Dries, kan de pip krijgen. (Youp van ’t Hek in *NRC Handelsblad*, 09/05/2005)

jurk (van een gozer, kerel)

slappeling, *doetje**. Ook wel een *janjurk** genoemd.

Een jurk van een gozer; een overdreven kwijlebabbel zonder kloten. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*. Tweede Boek, 1966)

jut: domme –, malle jut

(verouderd) domme vrouw. Jut is een vrouwennaam, afgeleid van Judith.

Wel domme jut, tast je maar zo blind toe by de gis? Is dat ien glazewasser? en heb jy gediend? ... je meugt zo daedlyk wel weêr gaen, zulke jottoos heb ik niet van doen. (Th. Asselijn, Jan Klaasz., of Gewaande Dienstmaagd. Blyspel, 1682)

jut en jul

een sloom of belachelijk stel. Deze allitererende naam komt reeds voor bij Harrebomée (1858): *Jut en Jul, een paar om een dubbeltje*. Opoe Herfst tekent de benaming op als Rotterdams, met als omschrijving ‘sullig echtpaar’. Het is echter zeer de vraag of deze uitdrukking wel van Rotterdamse origine is. Querido’s boek (zie hierna) beschreef immers het Amsterdamse volksleven. Van Dale geeft naast de verklaring ‘raar stel’ ook nog ‘iedereen’. Vgl. *jopie slim en dikkie bigmans**.

Dèt wort messewerk, tussche Jut en Jul. (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912)

Jut en Jul zijn nog niet beneden. (Willem van Iependaal, *Onder de pannen*, 1952)
 Twee paar kinderoogen kijken je nieuwsgierig en wat bekommerd aan. Jut en Jul als
 soldaatjes in het gelid. (Annemarie Oster, *Een moeder van niks*, 1982)

juut, juto

(Bargoens) politieagent. Een klanknabootsend woord: naar het geluid van het fluitje dat agenten destijds hadden. Vgl. *tuut**. Onder Rotterdamse straatjongeren aan het begin van de twintigste eeuw was '*juten*' een bekende kwajongenskreet om oploopjes en relletjes aan te kondigen. Een politieagent stond toen, in de ogen van het publiek, ongeveer op de laagste sport van de maatschappelijke ladder. Bekend is het kinderversje: 'Juut, juut, juut/ Daar komt een smeris aan/ op een hobbelpaard/ door de Kalverstraat.' Straatjongens gebruikten in het begin de waarschuwingskreet '*Juut, bal in je zak*' wanneer een politieagent naderde. Aanvankelijk enkel gebruikt bij het straatvoetbal.

De man, die zichzelf binnenste buiten kon keeren riep een politieagent aan, die juist langs kwam. 'Vertel maar es, wat er aan de hand is' zei de juut. (De Groene Amsterdammer, 21/10/1939)

... een jongen zoals ik werd er aangeduid als een 'gassie'; een agent noemde men een 'juut'. (Maarten 't Hart, *Het woeden der gehele wereld*, 1993)

Een middelvinger opsteken, schelden. Gisteren nog: kankerlijders, kankerjuten. (Vrij Nederland, 14/08/1999)

K

kaaljakker

(Bargoens) armoedzaaiër. Eigenlijk: iemand met een ‘kaal jak’: een kale jas. Bij Molema vinden we *kaaljager* voor een ‘aanmatigende arme duivel’.

... da volk van ongetemde barbaren – barbaren gebleven tot op den huidige dag, al draagt een gedeelte van zijn jongste geslacht dan ook sokken met strepen en ruiten en broeken met vouwen erin, die kaaljakkers! (De Groene Amsterdammer, 18/12/1926)

kaalkop

1) iemand met een kaal hoofd. In Vlaanderen wordt zo iemand een *kletskep** genoemd.

Behalve den Heer Bigot, die weer een prachtige grime had verzonnen, onderscheidde zich bijzonder de Heer Jurgeas, die voor den ouden kaalkop Schmoll optrad, met een meesterlijk ontworpen en volgehouden uiterlijk. (De Groene Amsterdammer, 08/11/1885)

2) vertaling van Eng. *skinhead*. Vanwege de gladgeschoren schedel van deze doorgaans extreem-rechtse jongeren. Engelsprekenden gebruiken ook wel eens de slangterm *bonehead*.

De plaatselijke politiemann weet te zeggen dat er maar twee skinheads in zijn woonplaats zijn. Anderen uit Mölln vertellen dat de rechts-radicalen in hun dorp een normaal kapsel hebben. Eerst denkt Duitsland de vijand te kunnen lokaliseren in kaalkoppen, nu blijkt weer dat ze ook een mantelpakje en een toupetje kunnen hebben. (Trouw, 04/06/1993)

kaan

(zeemanstaal) chef van de equipage. Vooral wanneer het een opschepper is.

Kaan, scheldnaam voor den chef van de equipage als deze opper-schipper is. Wordt natuurlijk alleen gebruikt als hij niet in de buurt is, zelfs niet als het gemeenzaam bedoeld is, tenzij de Kaan gevoel voor humor heeft. Maar gebruikt wordt deze uitdrukking wel en dikwijls. Was de chef van de equipage een torpedist, of is hij, zoals in de marinierskazerne, adjudant van de mariniers, dan is het: Klep. (Albert Chambrun, Marinetermen, 1941)

kaas

autochtone Nederlander of blanke in de ogen van Surinamers en Marokkanen. Een allochtoon die volgens sommige Marokkaanse jongeren te veel de normen en waarden van de Nederlandse samenleving overneemt, wordt misprijzend een *kaasslaaf* genoemd. Wellicht is hierbij gedacht aan *slaaf van de kaaskop**. Zie ook *kaashoer**. In de Franse grootsteden wordt een echte Fransman (met Franse stamboom) een *fromage blanc* genoemd.

De Marokkaanse jongeren zelf zien dit als aanleiding om zich te beklagen, maar het verenigt ze ook. Ze noemen zichzelf Mokro's. Ze eigenen zich het politiejargon toe. Ze gebruiken Naffers (Noord-Afrikanen) als geuzennaam. Nederlanders zijn Kazen. (Elsevier, 23/06/2001)

‘De kaasjes zijn hier in de minderheid,’ zegt Hassan, leunend over zijn mountainbike. De zeventienjarige Marokkaan woont in Slotervaart-Overtoomse Veld, een Amsterdamse buurt waar Nederlanders massaal zijn vertrokken. ‘Jonge kaas zie je niet meer. Hier woont alleen nog oude kaas.’ (HP/De Tijd, 29/03/2002)

kaashoer

(onder Marokkanen) ontuchtige (blanke of Nederlandse) vrouw. Zie ook *kaas** en *kankerhoer**.

Dan een zedenschets uit de metro: ‘Ik moet je niet kaashoer’ zegt Abdel tegen Chickie. (Vrij Nederland, 15/01/2005)

kaaskop,

1) Nederlander in het buitenland (Vlaanderen, maar ook Zuid-Afrika). Bij Hooft vinden we reeds: *botte hoycaes*. Zo genoemd vanwege het ronde hoofd (gelijkenis met de Edammer kaas) en omdat de Nederlander sinds mensenheugenis de grootste exporteur van kaas ter wereld is. Of hoe etenswaar beeldbepalend wordt! De term kwam de laatste jaren wat oubollig over maar wordt tegenwoordig vooral door Turken en Marokkanen nieuw leven ingeblazen. Nederlandse meisjes of jongens worden vaak denigrerend of schertsend aangesproken als *kaas*. Hetzelfde geldt voor het oer-Hollandse (of moeten we zeggen oer-Friese) *oelewapper**, dat nu ook populair blijkt te zijn onder allochtonen. In Zuid-Afrika gebruikt men naast *kaaskop* ook de variant *cheesekop*.

Die hollanders, leerlingen van de hoogere-burgerschool, en die limburgers, leerlingen van het klein-seminarie, waren het heele jaar door vriendelijk tegen mekaâr as ze toevallig iets met mekaâr te doen hadden, alleen met de sneeuw moest er al tijd gebakkelaaid worden, dan klonk het scheldwoord van 'boer', dat de hollandsche jongens tegen de limburgers zegden, en het 'kaaskop' van de limburgers tegen de hollanders hoog-op in de geheugens en iets als een oude nationaliteitshaat leefde op, die botgevierd moest worden. (Lodewijk van Deysse, De kleine republiek, 1889)

Het lamme alleen was, dat die vervloekte kaaskoppen oneindig veel straffer konden zuipen dan de Amerikanen, zodat zij altijd het gevecht wonnen. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

Godverdomde Hollandse Kaaskop, rot gauw op. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

2) domkop. Eigenlijk: iemand met een hoofd zo rond als een Hollandse kaas.

kaassnijer

(soldatentaal, verouderd en meer een spotnaam) kleinburgerlijke dandy. Opgetekend in de periode 1860-1885 (o.a. bij De Beer & Laurillard) maar vermoedelijk al eerder gebruikelijk. Kaas was vroeger het voedsel voor meer gegoede mensen, de armen konden het niet eten. Kaas werd dan ok geassocieerd met een zekere welstand. Overdrachtelijk werd het ook toegepast op kleding. Een *kaassnijer* is dus een pronker met kleren, een fat. Misschien wordt met deze term ook gezinspeeld op het slangwoord *geuren* (pronken).

Dieë kèessnijer staat altijd in 't krijt bij zijne' kleermaker; hij hee' geene' nagel om ze' gat te krabben. (Cornelissen en Vervliet, Idioticon van het Antwerpsch Dialect, 1899-1906)

kabouter

iemand die erg klein is. Wanneer van toepassing op kinderen, dan liefkozend.

De helper... de assistent van de ongerijmd opgebouwde kabouter, van de... van de gnoom... (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

Op een gegeven moment ging de deur van de operatiekamer open en er kwam nog iemand, eveneens erg klein van stuk, binnen. Hij beende regelrecht op de snijtafel af. 'Daar heb je nog zo'n kabouter,' zei de kribbige Briët hardop. 'Uw examen is morgen niet om halfelf, maar om elf uur en doet u het maar bij mij thuis, dat is makkelijker,' zei de professor. (J.M.A. Biesheuvel, Reis door mijn kamer, 1984)

kadodder

(in Vlaanderen) klerikaal of lid van de katholieke partij (vroeger CVP, thans CD&V). Variant: *kadoteraar*. Syn.: *kattenkop**; *tsjeef**.

Legijn en zijn zuster waren gekend voor twee vrekkege kadoteraars die nooit gesmijkt of gesmeerd hadden, maar geleefd en geraveld, aperig als toppers in al hun doen, met dat éene gedacht: om in hun ouden dag te kunnen rentenieren! (Stijn Streuvels, De vlaschaard, 1907)

kaffer

lomperd, boer. Oorspronkelijk niet zo negatief beladen. Het komt van het Arabische woord *kafir*, dat ‘ongelovige’ betekent. *Kafir* werd *kaffer*, een scheldnaam door de moslims aan andersgelovigen gegeven. Niet-moslims worden door Marokkaanse jongeren tegenwoordig nog vaak voor *kaffers* uitgescholden. Misschien is er ook invloed van het Hebreeuw-Jiddische woord *kafrie* (dorpsbewoner). Veehandelaren noemden hun geachte clientèle vroeger *kaffers* en dat was niet denigrerend bedoeld. In soldatenslang wordt *kaffer* ook gebruikt m.b.t. een cavalerist. Vermoedelijk is het een verbastering van dit laatste woord, maar dan met de onderliggende betekenis van ‘boer, lomperd, schooier’. Duitse soldaten gebruiken de term *Kaffer* overigens om een burger, een niet-militair mee aan te duiden. Zie ook *horecaffer**.

...ga maar; als je terug bent, kun je de straf verder uitzitten, satansche kaffer! (De Groene Amsterdammer, 19/10/1890)

Dat gaat je onmilitaire verstand te boven, hè! Kaffers zijn jullie, daar! (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

‘Kaffer,’ schold Kruiemeltje hem na, ‘ka-je niet uitkijke?’ (Chr. van Abkoude, Kruiemeltje, 1923)

kafferientje, kaffermozes

(in adellijke kringen) lomp iemand.

Hij is niet wel bij het hoofd en vaak getroubleerd, een halve gare, een kaffer, kaffermozes of kafferientje, hij heeft soms de kolder in de kop en is niet bij zijn positieven, zij zijn beiden kierewiet, kiedewiet of knots. (Agnies Pauw van Wieldrecht, Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

kajèm, kajim, kajum

(Amsterdam, Bargoens) jood. Betekent eigenlijk ‘neus’. *Kajemstaal* is Joods, Jiddisch.

Kaak die kajem hard lossen. (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

kak

verwaande, pretentieuze mensen.

Punk, kak, ik vind het leuk om met mensen uit allerlei milieus in aanraking te komen. (Club, juli 1988)

kakadoris, kakkedoris

oorspronkelijk benaming voor een kwakzalver; iemand die op markten optrad en reputatie verwierf door zijn radde tong en zijn handigheid. Met mooie praatjes verkocht hij waardeloze lepels voor echte zilveren, die ‘smolten’ zodra je ze in de hand nam. Uit de zestiende eeuw kennen we: ‘Een Tafelspel van Meester Kackadoris, ende een Doof-wijf met Ayeren.’ Later werd *kakkedoris* of *kakadoris* ook gebruikt voor een stuntelig of raar persoon of voor iemand die diarree heeft. De etymologie is onzeker maar wellicht moet er een verband worden gezocht met ‘kak’. Een vergelijking met *piskijker* is gauw gemaakt. Wellicht werd zo’n *kakadoris* beschouwd als een ‘publiek geneesheer’.

Maakt hij reclame, zo zeg je bij je zelf, dan zal ik hem toonen, dat ik op het Amstelveld ook niet heelemaal een vreemdeling ben en Kakadoris mij somtijds niet te vergeefs onder zijn gehoor heeft geteld. (De Groene Amsterdammer, 01/04/1900)

Van half drie tot vijven moeten wij luisteren naar het staatkundig getheoretiseer van een keukenmeid, die wel eens een blaadje gelezen heeft, uitgesproken met de flux de paroles van een Kokadorus (sic). (Adriaan Venema, Jongensdroom, 1978)

kakatoetje

(Amsterdam) jongen met lang haar in de nek (ook wel *matje** genoemd). Vermeld door Gillissen & Olden.

kakbal,

(jeugdtaal) bekakt, rechtsdenkend persoon. Samensmelting van *kakker** en *bal**. Vermeld door Hoppenbrouwers.

Het is hier geen stoffige boel, we zijn geen kakkballen, we lopen niet allemaal te golven, slaan niet en masse een balletje en zitten ook niet met z'n allen op de zeilboot. (Het Parool, 02/07/1994)

kakbroek, kakkebroek

lafaard, bangerik. Eigenlijk: iemand die in zijn broek kakt (van de angst). Reeds bij Teirlinck. Ook in samenstellingen, zoals *kakbroek-journalistiek*.

Mun vriendje zegt dat ik een 'kakkebroek' ben (heb ik er nog een probleem bij nu?). (www.craftygirls.nl, 07/07/2004)

kakdame, kakmadam, kakmamsel, kakmevrouw

opgedirkte vrouw; ook wel: vrouw met veel pretentie.

Wat verbeeldde ze zich wel, die kakmedam! (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

We gaan verhuizen, kakmadam... we gaan verhuizen. (Jacob Israël de Haan, Pijpelijntjes, 1904)

kakdoos

viezerik. Onder jongeren ook: een ergerlijk persoon. Eigenlijk een vulgaire benaming voor een primitief toilet (een houten kist of een bankje met een gat, meestal op het platteland). Tevens een smalende benaming voor een Leidse studente. Vgl. in die zin: *doos**.

Tennis is de boeiendste sport die er is. Daar zit alles in. Mentaliteit, karakter, vechten, techniek, tactiek, conditie, snelheid. Je komt jezelf voortdurend tegen. 'Gadverdamme, vuile kakdoos die je er bent!' Kijk die blonde gozer daar. Die kan goed voetballen, maar het wordt nooit wat met voetbal. (Sport International, mei 1992)

kakebeenhuishouden, kakebenenhuishouden

(Bargoens) mager persoon. Reeds bij Henke. Syn.: *draadnagel**, *gratenbaai**, *magere* graat*.

En dan had je 'Kakebene Huishouwe'. Die kon verschrikkelijk hard lopen, die vent... (J.A. Deelder, Bep van Klaveren. The Dutch Windmill, 1980)

kakelnicht

homoseksueel die luidruchtig zijn mening verkondigt en door te praten voortdurend de confrontatie zoekt. Pim Fortuyn werd door zijn tegenstanders bestempeld als een *kale kakelnicht*.

Helaas heb ik de uitzending van Paul Haenen en Hanneke Groenteman van 28 oktober niet gezien. Volgens Remco Campert (CaMu, 29 oktober) maakte Haenen zich nogal druk over het woord kakelnicht. Ik vind het woord kakelnicht eigenlijk wel leuk. Ook kakeljoed vind ik wel grappig klinken. Gezellig kakelende nichten en joden. (de Volkskrant, 03/11/2001) Inmiddels heeft Marc Marie Huijbregts ondervonden dat het niet leuk is om bijna wekelijks voor kakelnicht te worden uitgemaakt en heeft hij de uitzendingen van 'Marc Marie Opgenomen' gestaakt. (Nieuwe Revu, 28/11/2001)

kaketoe

(vaak voorafgegaan door *opgezette*) naprater. Syn.: *Beo**.

‘Vloekers zijn naperaters’. En wat mogen de niet-vloekers dan wel zijn? Stompzinnigen, onaangedane dikhuiden, schriële binnenvetters, opgezette kaketoets. (De Groene Amsterdammer, 29/01/1997)

kakkelobbes

dom iemand; nietsnut. Ook een schertsende benaming voor een kind. Verder in samenstellingen zoals *zeekakkelobbes*.

Een enkelvoudsvaariant van ‘kakkelobussen’ – kakkelobbes – is op beperkte schaal bekend als scheldwoord voor een nietsnut, een dom persoon, een lomperd. (Wim Daniëls, Thuistaal. Het andere Nederlands, 1992)

kakker,

1) (oorspr. jeugdtaal maar thans meer algemeen) burgerlijk geklede jongere, die zich ook burgerlijk gedraagt en carrièregericht is; een verwaand type. Dergelijke types proberen zich te onderscheiden door het dragen van merkkleding. Ze hebben een voorliefde voor kleding en schoeisel van bepaalde merken, zoals Levi’s 501, NafNaf e.d. Jongens hebben doorgaans kort opgeknipt haar, terwijl meisjes vaak een paardenstaart hebben. Het scheldwoord *kakker* duikt met regelmaat op in de columns van Youp van ’t Hek.

‘Kakkers’ vormen de tweede, en invloedrijkste groep. Zij onderscheiden zich uiterlijk van de rest doordat ze dure merkkleren dragen in de voor hen typerende terughoudende kleuren als donkerblauw, wit, lichtblauw, donkerrood en lichtgeel. Broekrokken, dikke wollen kniekousen in pastel of ruit, parelkettinkjes, shawls, pennyschoes en grijze flanel pantalons horen vaak tot de uitrusting. (de Volkskrant, 20/12/1986)

Alleen die paar procent op de Goudkust is rijk, meent een ander. Slechts een paar jongeren schelden op hun aanwezigheid in termen als ‘verwaande kakkers’ en ‘natnekken’. (HP/De Tijd, 21/06/1996)

2) deftig, verwaand persoon. Meestal: *kouwe* of *kale kakker*.

Je vergeet er jezelf bij, zo word je besprongen door alles om je heen, en wat diep in alles leeft, al die stumperds en kale kakkers en brave zielen en keikoppen en bullebakken stuwt en bezielt, zou het ergens een God zijn, een Vader? (Herman Leys, Iets van warmte, 1970) Sodemieter op, kouwe kakker ... (Bouke B. Jagt, Bij de gratie Gods, 1985)

3) (in Vlaanderen) bangerik, lafaard.

Het gaat hem om Bruin, die men aan zijn gezag wil ontstelen om er een lakei van te maken. Dat heeft de lepe Caloen destijds met een Mak eens gekund, met een gatlicker en een kakker, maar met een zuivere telg van het Olijvenras, met mijn beste, met een Bruin is het onbegonnen werk. (Herman Teirlinck, Het gevecht met de engel, 1952)

kakkerlak

1) verachtelijk persoon: vleier of *klaploper**.

Hoe kwam het dat onze schepen tot aan Dover onontdekt gebleven zijn? Sliepen die kakkerlakken aan de overkant? (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

Ja, hoor nou ‘es hier, of jij nou al prevelt van dat je zulke dingen als ik hier schrijf niet eens leest, of dat je daar slechts een minachtend schouder-ophalen voor over hebt, of dat mijn beleedigingen niet kunnen stijgen tot de hoogte van je verachting of een andere dergelijke gemeenplaats, daar, piesewieterige kakkerlak die je bent, wordt de zaak niet beter door. (Lodewijk van Deysse, De scheldkriteken, 1979)

2) (voetbalkringen) aanhanger van Feyenoord.

Nieuw in het genre is het om alles wat Feyenoord is, als kakkerlak te betitelen. Zo wordt de trein met Feyenoorders begroet met een spandoek met de tekst: ‘100 procent anti-kakkerlak.’

Feyenoorders die een Palestijnse vlag uit het treinraam laten wapperen, ontrollen de tekst: ‘Proud to be a kakkerlak’. (Het Parool, 10/02/2003)

3) vies persoon.

Verder stonden Wawak en Mieltje ook nog bekend als schurrefies, witte kakkerlakken, tuig van Laban, gladjanussen en vele onprettige dingen meer. (Tjalie Robinson, Piekerans, 1954)
Kakkerlak: vies persoon. (Kristiaan Laps, Nationaal scheldwoordenboek, 1984)

4) (destijds in Oost-Indië) kleurling; albino. Tegenwoordig ook een racistisch scheldwoord voor een kleurling of allochtoon in het algemeen. Voor het eerst bij Van Ginneken.

En zoals men in het Amsterdamsche ghetto, wanneer er ‘matschudding’ in de buurt is, de kinderen Israëls elkaar hoort schelden voor smous, leip, parg, zoo kan men, als er ‘mikmak’ is in de Indo-wijk Krembangan te Soerabaja of in Kemajoran te Batavia, de Indo’s elkaar hooren bombardeeren met het geheele scheldwoorden-vocabulaire, dat in den loop der eeuwen door pigmentvreterers is uitgevonden: katjang, lip-lap, blauwe, klipsteen, kakkerlak enz. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

5) (onder Amsterdamse taxichauffeurs) vrije chauffeur of snorder.

Maandagmiddag, voor het Centraal Station in Rotterdam. Op deze warme dag is het zo rustig dat chauffeurs niet eens de moeite nemen naar het beginpunt van de standplaats te rijden. ‘De kakkerlakken (vrije chauffeurs in de taximarkt – JS) hebben de markt verziekt,’ zegt chauffeur Nico van Taxicentrale Rotterdam (TCR). (Elsevier, 13/07/2002)

De ‘kakkerlakken’ weigeren zo’n ‘snotvrachtje’ doodleuk, pikken de krenten eruit en maken op een dag makkelijk vierhonderd euro. (HP/De Tijd, 05/12/2003)

kakkewiet

(in Vlaanderen) rare kerel. In Limburgs dialect kan het ook op een politieagent slaan. ‘De Kakkewieten’ is eveneens de naam van een bont theatergezelschap.

In mijn klas zat het vol rare kakkewieten zoals bijvoorbeeld de gebroeders Van Breedam. (Gentse blueszanger Roland in De Morgen, 15/11/2003)

kaklaars

(verouderd) bang, laf persoon.

‘En je zal best zelf ook wel es gespijbelde hebbe.’

‘Nooit van z’n leve,’ zei Merijntje, waarop Jan concludeerde: ‘Dan ben je een kaklaars.’ (A.M. de Jong, Merijntje Gijzens jonge jaren, 1935-’38)

kakmadam

Kijk onder *kakdame**.

kakmaker,

druktemaker; windbuil. *Wat een kakmaker!* Reeds bij Boekenoogen en Schuermans. *Veel kak maken* betekent ‘veel drukte maken’.

Jan Greshoff, ‘ook zoo’n rotvent en kakmaker, aan wie de aanmatiging zyn broekspijpen uitloopt’. (de Volkskrant, 24/10/1997)

kakragger, kakstoter

(jeugdtaal) homo. Zinspeelt op de anale preoccupatie. Voor het eerst opgetekend in 1984.

Sooitje kutkoters is dat fleme? Hebbe jullie je jeugd doorgebracht in de pastorie stelletje misdienaars! Het liefste zou je zo weer 'n jurrekie andoen met niks eronder! Zo'n beeld dat op je netvlies staat as je voor de zoveelste keer neuken intikt. Kakraggers! Allemaal! En dat ruig vinden. In de warmoesstraat ja! Of denk je dat je ken schokkeh as zegt waar die plasser van je allemaal inpast? (www.volkomenkut.com, 13/01/2003)

kale

iemand met een kaal hoofd. Pim Fortuyn werd door de vermoorde cineast en columnist Theo Van Gogh *de goddelijke kale* genoemd. Al was die bijnaam niet uniek. Veel vroeger werden de Nederlandse voetballer Bertus de Harder (1920-1982) en de Spaanse wielrenner Miguel Poblet (1928) al *de goddelijke kaalkop* genoemd. Iemand die zijn haar erg kort heeft laten knippen, noemt men in Twente spottend een *kale dakduif*.

Hé, kale, zal je je hoofd goed insmeren met zonnebrandolie. Anders kun je 't vanavond wel schudden. (Maarten 't Hart, De Jacobs ladder, 1986)

kalf: kalf van een mens, kalf van Mozes; achterlijk kalf

onnozel persoon; domoor. Men zegt wel eens *zo dom als een kalf*. Minder frequent voorkomend is *lui kalf* in de zin van luiaard. In Vlaanderen werd *kalf van Mozes* ook opgetekend in de betekenis van 'luie, lompe kerel' (zie Cornelissen en Vervliet). *Mijn kalf Mozes* werd vroeger vaak schertsend gebruikt in de zin van 'echtgenoot'. Een kalf is het zinnebeeld van domheid en onnozelheid.

Volgens het WNT wordt de zachtmoedigheid van Mozes genoemd.

Hy schikt zich ook niet op als de Meisjes, drie treedjes op een tafelbord, daar myn kalf Mozes zo alle duivels om uit de hel kan vloeken, als hy een jong Karel zo ziet kwispelen, en op straat drillen. (E. Bekker, Wed. Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend, 1784-1785)

Stom kalf! hebt ge den wekker niet gehoord? (Stijn Streuvels, Het leven en de dood in den ast, 1926)

Julia, gij zijt een achterlijk kalf. (Hugo Claus, De geruchten, 1996)

kalfskop

dom mens. Tevens een schimpnaam voor een inwoner van Delft. Eigenlijk: iemand die even weinig verstand heeft als een kalf.

Veyt, Veyt! Gij leelijke kalfskop? (Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

kalis

(verouderd) vagebond, schooier, *kale* neet*; kerel zonder geld; iemand die weinig of niets te verliezen heeft. Volgens een zekere dr. A. Kluyver (zie Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1895) zou 'het vroeger zoo bekende woord *kalis* afkomstig zijn uit de taal der vagebonden, en ontleend aan de taal der Zigeuners'. Dortenaars gebruiken en verstaan dit woord tegenwoordig nog in deze betekenis. Voorheen werd het meermaals gebruikt door Bredero en Cats (de laatste o.a. in den Spiegel van den ouden en nieuwen tijd): 'Zie! als een hemelsch plaag komt op de aarde dalen/ En gaat een schaap, een kalf, een paard, een ezel halen/ Of uit een rijken stal of van een schamel man/ Die (mits zijn klein beslag) geen schade lijden kan/ Gij zult dan niet alleen den kalis hooren klagen/ Vermits hij dit verlies onmagtig is te dragen/ Gij zult den rijken zelfs zien kwellen zijnen geest.'

Zy hadt eens vyftig pondt op interest gegeven,

En tegens tien parcent, aan iemand van haar neeven,
Een kalis in zyn huis. want eer het jaar verscheen,
Was die koezyn bankrot, en 't huisje stondt alleen. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

kalkoen,

1) iemand die zich dom gedraagt; stommeling. Een op internet circulerend grapje: 'Hoe noem je een domme kalkoen? Een kalk-oen.'

2) vnl. in de verbinding *geflipte kalkoen*: domme driftjas. De kalkoen is een symbool voor opgeblazenheid en driftigheid. Ook wel van afgunst.

3) in de verbinding *kouwe kalkoen*: ongevoelig persoon; iemand die zijn emoties nooit toont.

Laat 's wat hartstocht op die smoelen zien, stelletje kouwe kalkoenen. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

kalle

domme, onnozele of praatzieke vrouw. Afgeleid van het (gewestelijke) werkwoord *kallen* (praten). *Kalle* is ook Bargoens voor vrouw, bruid, publieke vrouw.

Zo staat zij nu daar. Aan de spoelbak. De onnozele kalle. (Herman Teirlinck, Het gevecht met de engel, 1952)

kalot

(verouderd) klerikaal. Een kalotje was in vroeger eeuwen het mutsje dat rooms-katholieke bisschoppen, en eerder ook priesters, op hun hoofd droegen. Vgl. Frans: *la calotte* (les prêtres, le clergé volgens Littré).

Kaloten, japneuzen, baby-Thatchers; iedereen die geen socialist was, was te mijden. (De Standaard, 15/06/2004)

Vandenbroucke 'heult met kalotten die in hun elitescholen migranten de toegang weigeren'. (De Morgen, 29/01/2005)

kamelenbultrukker

(jeugdtaal, racistisch) Marokkaan. *Kamelenbult* moet hier gezien worden als een metafoor voor de vrouwenborst. Sedert de jaren tachtig. Vermeld door Jansen (1984). Zie ook: *geitenneuker**, *kaasslaaf**, *mocro**.

kamelenneuker

(racistisch) Arabier. De kameel als stereotiep beeld + *neuker*, zoals in: *geitenneuker**; *hondenneuker**; *kippenneuker**. Eveneens in het Engels: *camel fucker*. Ook wel: *camel chaser*; *camel driver*; *camelhead*; *camel jockey*.

Kameleneukers! Druipsnorren! Soepjurken! Stinkarabieren! Stik in je zand. Mogen al jullie pijpleidingen verstoppem! (Het Parool, 26/01/1991, citeert Propria Cures)

'Gaan jullie al weg, lapzwansen van de Westbank?!' riep de ouwe, 'blij toe, stelletje kamelenneukers!' (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

Dat Marokkanen worden uitgemaakt voor kamelenneukers en Nederlanders op hun beurt weer voor kazen, dat is allemaal niet zo schadelijk, meent hij. (Het Parool, 11/04/2000)

kameleon

iemand die vaak van mening verandert; onstandvastig, onbetrouwbaar persoon. Meestal in toepassing op politici. Eigenlijk: een op een boom levende, kleine hagedis, die bij gevaar snel van kleur verandert. Voetballer Jan de Natris (1895-1972) werd destijds met deze bijnaam vereerd omdat hij even vaak van club wisselde als een kameleon van kleur.

Boulanger is voortaan een Bonapartist met het verleden van een politieken kameleon. (De Groene Amsterdammer, 12/08/1888)

kamerbreed tapijt

(jeugdtaal, racistisch) Surinamer of een Antilliaan. Vermeld door Jansen (1984).

kamergeleerde

(smalend) iemand wiens gezichtskring niet verder reikt dan zijn kamer en zijn boeken; iemand die weinig contact heeft met het praktische leven. Vroeger sprak men ook van een boekgeleerde. Zie ook *schrijftafelgeleerde** en *studeerkamergeleerde**. Vgl. *boekenwurm**.

... het genot en de smart van een kamergeleerde... (De Gids, 1837)

Een kamergeleerde zal van die praktische vrouwelijke wetenschap wellicht duizelen. (De Groene Amsterdammer, 17/09/1927)

kamerolifant

klein, dik persoon. In 1924 liep er een klucht, getiteld 'Het kamerolifantje'.

... dames met beenen van een kamer-olifantje... (Het Vaderland, 22/02/1923)

Zijn staat van kamerolifant is veel mooier dan zijn tijdelijke metamorphose tot jichtigen bon-vivant. (De Groene Amsterdammer, 29/12/1934)

Kop op, jongen, ik heb thuis een kamerolifant van 200 pond en ik leef nog steeds. (Harry Boting: Wie geeft me jatmous? 1965)

kamferbroek

(verouderd) rooms-katholieke geestelijke. Eigenlijk: iemand die kamfer in zijn broek draagt, als middel tegen onkuise neigingen.

Je bent een rechte kamferbroek, dat wil zeggen, een pater op sloffen; als alle mannen zoo stokkerig waren, zou Fijtje Brouwer (de spreekster) geen vroedvrouw zijn. (A. Gijsberti Hodenpijl, Willem van Bergen, Student aan de Leydsche Hoogeschool, 1842)

De paljas van de kamferbroeken [bedoeld zal zijn: de celibataire priesters]. (Nop Maas, Satirische tijdschriften in Nederland, verschenen in De Parelduiker 3, 1998)

kanarie, kanarievogel

(destijds in Oost-Indië) inlands politieagent. Ook: infanterist van het Nederlands leger. Vanwege het kanariegele uniform. Ook wel: *geelvink**. Volgens Stoett eveneens voor een politieagent te Alkmaar. Soms ook: iemands bijzit. Zie verder nog De Beer & Laurillard.

Het spreekt vanzelf, dat de taal van den Nederlander groote schakeeringen vertoont. In de sociëteit, aan bitter- en rijsttafel wordt er een heel wat lossere omgangstaal gesproken dan op de officieele bijeenkomsten. Daar ontwikkelt zich een taal doorspekt met allerlei Indische woorden, terwijl aan Nederlandsche woorden een zeer speciale beteekenis wordt gegeven. Een kanarievogel of geelvink is een inlandsch politieagent. (Jac. van Ginneken en H.J. Endepols, De regenboogkleuren van Nederlands taal, 1917)

kanariekut

verachtelijke, domme, waardeloze vrouw. Kanarie dient hier enkel ter versiering. In dezelfde lijn ligt *kippenkut**.

Kijk maar eens naar de door mij hevig begeerde Vlaamse TV-omroepster Birgit van Mol. Dat is nog eens wat anders dan die harde, eigenwijze kanariecutten die je bij Veronica voorbij ziet komen. (HP/De Tijd, 16/07/1999)

kanarieneuker

pietluttig persoon; *muggenzifter**. Vermeldt door Endt (1974). Vgl. *geitenneuker**; *hondenneuker**; *kippenneuker**.

Yep, vuile ranzige kanarieneuker, dat is het. (www.kladblog.com, 08/10/2003)

Ik geeuwde en had veel zin de minister-president geheel respectloos te beledigen en uit te maken voor zeekomkommer, wasbakkenpisser en kanarieneuker, maar in plaats daarvan bladerde ik lusteloos door het programma. (Het Parool, 17/02/2006)

kanarievogel

zie *kanarie**.

kanenbrader, kanenbrajer, kaantjesbrader

militaire dandy (vgl. *kaassnijder**); iemand die veel verteert of bluft; (domme) opschepper. Volgens Van Ginneken was het woord al gebruikelijk bij de artillerie in de periode 1860-1885. Op sommige plaatsen komt het ook voor in de zin van 'treuzelaar' en 'rare vent': *'t is een rare kanenbrajer*. Een *kaan* is een stukje vet dat overblijft bij het uitbraden van reuzel. Overdrachtelijk wordt dit woord ook gebruikt voor 'kleinigheid, nietige hoeveelheid'; verder in de volkstaal opgetekend in de zin van 'buitenkansje'. Bij de marine betekent *kanenbraaier* of *kanenpieper* 'kok'. Er bestaat ook een werkwoord *kanenbraden*, in de zin van 'zeuren': *lig niet te kanebraaien!*

Kanenbraaiers, lui die hun naar den mond praten, kunnen ze over 't algemeen niet uitstaan. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 06/10/1926)

Ik heb helemaal geen opleiding als kok gehad, laat staan als kanebraaier voor Panamees of Spaans uitschot. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

kanenpot

gulzig iemand. Van *kanen*, een Bargoens woord voor 'eten (met smaak), smullen'. Rotterdams?

We ware aan de laatste spreker: Weer zo'n ouwe kanenpot met een spiegelgladde neut... (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Heb ik me dan als een kanenpot gedragen? (Willem van Iependaal, Kluiwenduikers Doedeldans, 1937)

kankeraap

(racistisch) kleurling. De term is vooral populair in voetbalstadions. Scheldvormen met ziektes zoals kanker-, pest-, tering- enz., zijn erg populair, ook op de tribune. Zie ook opmerkingen onder *aap**.

Het wordt steeds grover, beamen de anderen. Bij NAC heeft een tegenstander 'een kop om op te schieten', bij Feyenoord hanteert men het woord 'kutkanker' als adjectief voor ongewenste elementen – 'kutkanker Turken', 'kutkanker joden' – en op vrijwel alle tribunes heet een kleurling een pleurisnikker, een baviaan, een klere-aap, een kankerneger, een banaan, een vuile koffieboon, een kankeraap. Als Ajax op bezoek komt, gaan de fans van de tegenpartij zingend op 'jodenjacht', of bootsen ze met sissende geluiden ontsnappend gas na. (HP/De Tijd, 23/08/1991)

Maar donderdagmiddag lijkt die notie ook in thuishaven De Ballentent springlevend. Eigenaar Marius Lambermon, strak in het pak en biertje in de hand, veert op als het woord 'Marokkanen' valt. 'Allemaal kankerapen', poneert hij. (de Volkskrant, 01/03/2002)

kankerbak

mopperaar; ook: onaangenaam persoon. Reeds opgetekend in 1984.

Vuile gore kankerbakken! Oprotten! (Nieuwe Revu, 07/03/1991)

Uit de zaak klinkt geboer, gewind en gescheld. Zo van: 'Kankerbak, slettehoer' et cetera. (Nieuwe Revu, 04/05/1994)

kankerboer

(onder Amsterdamse voetbalsupporters) de tegenpartij (voetbalclub en/of supporters) die uit 'de provincie' komt. Tijdens wedstrijden tussen Ajax en PSV wordt vaak gezongen *Liever jood dan kankerboer*. Hierop bestaat uiteraard ook een Brabantse versie: *Liever boer dan kankerjood*. Zie ook *boer**.

Normaal is de scheidsrechter een 'flikker' en zijn de tegenstanders 'kankerboeren', maar dit ging mij te ver. (Het Parool, 14/11/1992)

In de wandelgangen heb ik wel een rijmpje gehoord: Spooren heeft een kleine leuter/
Scheelde hem geen moer/ Toen pakte hij een kleuter/ Nu zit hij vast, de kankerboer.
(Nieuwe Revu, 21/05/2003)

kankerhoer, kankerkaashoer

ontuchtige vrouw. Soms ook van toepassing op mannen, in de zin van 'verachtelijk persoon'. Scheidsrechter Jaap Uilenberg gaf Volendam-speler Marcel Valk eind jaren negentig een gele kaart voor een grove overtreding. Valk had hem uitgemaakt voor *vieze vuile kankerhoer*. Zie ook *kaashoer**.

Een paar keer per dag voor kankerhoer worden uitgemaakt, is in mijn ogen geen agressie. (Nieuwe Revu, 12/01/2000)

Waar ze toen door Turkse en Marokkaanse meisjes allemaal voor werd uitgemaakt: kankerkaashoer, vuile slet... (HP/De Tijd, 31/12/2004)

kankerhond

(onder voetbalsupporters) iemand van de tegenpartij.

Bij Sparta wordt niemand uitgemaakt voor 'vuile kankerhond'. (Vrij Nederland, 31/05/2003)

Van D., die door officier van justitie Van Kerkhof werd getypeerd als een 'stevige' Ajax-fan, sprak op 17 mei dreigende teksten in op de mobiele telefoon van de toenmalige aanvoerder van het door hem zo gehate Feyenoord. 'Je gaat helemaal dood, je bent dood, je bent echt dood, kankerhond. Ik weet waar je woont en ik ken het café waar je komt.' (de Volkskrant, 08/08/2003)

kankerjood

voetballer van joodse komaf; Ajacied. Voor veel supporters is Ajax een specifieke *jodenclub*. Begin jaren negentig was dertig procent van de voetballertjes beneden de twaalf jaar Jood. Het scheldwoord *kankerjood* voor Amsterdammer is in sommige gedeelten van Zuid-Holland al aardig ingeburgerd. Ook zwarte voetballers krijgen dit predikaat.

Dat was een trotielje, heb ik zelf indertijd nog tegen Ajax geworpen, toen die kankerjoden op 3-0 stonden. (Dimitri Frenkel Frank, Memoires van een lafaard, 1986)

Gisteren tijdens FC Den Bosch-Ajax zong de Bossche aanhang teksten in de richting van de Amsterdammers als 'kankerjoden, olé, olé' en 'we gaan op jodenjacht'. Er werd niets tegen ondernomen, noch door politie, noch door de scheidsrechter, noch door de clubbestuurders. (NRC Handelsblad, 20/04/2000)

kankerlijer

erg onaangename vent. Oorspronkelijk wellicht soldatentaal. Naar analogie van *kelerelijer**.

Salu, zeg die kankerlijer gedag! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Ik vroeg die kankerlijer of hij alsjeblieft geen heroïne aan mijn vriendin wilde verkopen. (Haagse Post, 29/03/1986)

Vuile leugenachtige kankerlijder... (Hermine Landvreugd, Het zilveren theeëi, 1993)

kankerlul,

vervelende, onaangename vent; *klootzak**.

Die kankerlul, wat was hij van plan? (Kees van Beijnum, De oesters van Nam Kee, 2000)

kankermaf

(jeugdtaal) stomme gek.

Jowie snauwt: 'Kun je niet uitkijken, kankermaf. Wat moe je nou?' (HP/De Tijd, 09/07/1999)

kankermongool,

(vnl. Rotterdams) onaangenaam iemand. Zie ook *mongool**.

Dan scheldt hij een vermoedelijke misdaadcompagnon uit voor 'kankermongool' of zet hij zijn chauffeur, klusjesman en lijfwacht, de 26-jarige Anton R., zodanig op zijn nummer dat de politie de contouren van zijn organisatie in beeld krijgt. (NRC Handelsblad, 03/02/2001)

kankerpit

iemand die voortdurend kankert; mopperaar. Bij Henke betekent het 'kwaad wijf' en ook 'iemand, die het niet naar de zin is te maken, maar op alles wat te zeggen heeft'. Volgens het WNT oorspronkelijk soldatentaal.

'Kom, kankerpit!' onderbrak Balletje. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Wees blij dat je wat krijgt, kankerpit. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

kankerslet

verachtelijke vrouw. De rapgroep DHC uit Den Haag bracht in 2004 een nummer uit, waarin volgende regels voorkomen: 'Stuur een scud-raket naar die kankerslet' (waarmee VVD-kamerlid Ayaan Hirsi Ali werd bedoeld). Het liedje circuleerde op internet en werd ook door andere media verspreid. De politica deed aangifte wegens bedreiging.

'Sukkel' moet een politiemannetje slikken. Maar scheldwoorden als kankerslet, nazi, SS'er, fascist en NSB'er kunnen een bon opleveren. Het Amsterdamse korps is in Nederland koploper in het verbaliseren voor het beledigen van agenten. (Het Parool, 14/05/1999)

Ruzie mocht ook. Dat ik mijn vrouw zou uitschelden voor tyfushoer en kankerslet. (Youp van 't Hek in NRC Handelsblad, 10/04/2004)

kankerstraal

verachtelijk persoon; ellendeling; *klootzak**.

Gore kankerstraal. (Boudewijn Büch, De rekening, 1989)

kankerturk

(racistisch) Turk. Vgl. *kutmarokkaan**.

Fatos moet in de film steeds uitleggen waarom ze een hoofddoekje draagt. 'Ik heb vroeger veel last gehad. Dat mensen me kankerturk noemden en met allerlei vooroordelen over uithuwelijken en zo in hun hoofd liepen. Dat wordt minder als je je houding verandert en je pittig opstelt. Ik denk dat het makkelijker is als je ouder bent.' (Trouw, 26/06/1999)

kankerzwarte

(racistisch) neger.

Iemand zei kankerzwarte tegen me. (HP/De Tijd, 25/10/2002)

kannibaal

bloeddorstig, wreedaardig persoon. Het woord is eigenlijk afkomstig van het Spaanse *Caribal* (de benaming van Columbus voor de Caribische indianen), dat onder invloed van ‘can’ (hond) werd vervormd tot *Canibal*. De praktijk van het mensen-eten maakte dat de naam van de Caraïben het woord voor ‘menseneter’ werd, aldus Van Dale. Als scheldwoord is het erg geliefd bij kapitein Haddock. Eddy Merckx had destijds als bijnaam *de kannibaal* omdat hij zijn tegenstanders geen enkele overwinning gunde. Hij vrat als het ware de concurrentie met huid en haar op. In de wieleterminologie is het woord synoniem voor een eierzuchtig kampioen. Fransen gebruiken *cannibale* ook als een smalende benaming voor een landbouwer.

Beschaafde kannibalen, die elkaâr iederen dag met heele kleine stukjes verscheuren en opeten, in hun familie-kritiek. (Louis Couperus, *De Kleine Zielen*, 1901)

kanseltijger

dominee of predikant die ‘donderende’ preken geeft. Zie ook: *preekmuts** en *preektijger**.

... de theatrale predikingspraktijk van de ware kanseltijgers... (F.P. van Oostrom (ed.), *Voorbeeldig vertellen. Middelnederlandse exempelen*, 1985)

In de jaren zestig, toen predikanten en priesters op de aantasting van hun gezag als ‘kanseltijgers, zwartrokken en zedenmeesters’ reageerden door zich als hulpverlener te presenteren, werd de non-directieve gesprekstechniek van Carl Rogers massaal omarmd. (NRC Handelsblad, 28/12/1995)

kantoorknuppel, kantoorpiemel, kantoorpik, kantoorvlerk

kantoorbediende of klerk. Syn.: *bureauhengst**, *inktkoelie**, *papierneuker**.

Gu Versing ontnam haar de theepot en hielp haar kopjes uitzetten met die bestudeerde en welbewuste hoffelijkheid, die haar altijd zo vermoeide, de hoffelijkheid van een jongen, die zichzelf ziet hoffelijk zijn en zichzelf dan goedkeurend toeknikt omdat hoffelijkheid tot beschaving behoort en de student tegelijk correct en intellectueel is, boven de ‘veebonk’ en de ‘tandenprol’ zo goed als boven de kantoorvlerk en de schoolfrik onmiskenbaar verheft. (Uit het leven van een denkende vrouw. Door Justine Abbing, pseudoniem van Carry van Bruggen. 1e druk 1920. Herdruk 1985)

Die (een hoornen bril, nvdr) vond ze te gewoon, ‘ben je een echte kantoorpik mee’... (Dolf de Vries, *Boos door een ruitje*, 1980)

Het zijn geen jongens meer van de straat. Het zijn kantoorpiemels. (Nieuwe Revu, 12/07/1990)

kapsonesbak, kapsonesgast, kapsoneslijer, kapsonesmadam, kapsonesmaker, kapsonesmannetje, kapsonestrut, kapsoneswif

opschepper, opschepster. Het Bargoense woord *kapsones* gaat terug op het Hebreeuws *ga-awtanoet*: overdreven gevoel van eigenwaarde; hoogmoed. Mogelijk ook onder invloed van *kapsies* (*maken*): tegenstribbelen. Reeds bij Henke: *Die heeft altoos zo 'n kapsones over z'n lijf*.

Nadoen, kapsjoneslijer! (Willem van Iependaal, *Lord Zeepsop*, 1937)

Moet je ze horen praten onder elkaar: echte kapsonesgasten, hoor! (Jan Mens, Koen, 1941)

Straks denken ze: ‘wat een kapsonesbak, die wil het graag over zichzelf hebben.’ (HP/De Tijd, 04/06/1994)

karbouw

(verouderd) lomperd; stommeling. Betekent eigenlijk ‘tamme Oost-Indische buffel’.

Is dat zoo usance om die menschen aap, karbouw, schelm, hondekind enz. te noemen? (J. van Maurik, Indrukken van een ‘Tòtòk’. Indische typen en schetsen, 1897)

karhengst

lomperd, botterik. Verkorting van *boerenkarhengst**.

Zeg jongens, hoor je dat, deze karhengst denkt dat wij hem dat kunstje hebben geleverd. (Harry Boting, Wie geeft me jatmous? 1965)

... maar op het gebied van meisjes waren het twee karhengsten, die geen één meisje vertrouwden. (Haring Arie, Recht voor z'n Raap, 1972)

karonje

verachtelijk vrouwspersoon; feeks; vuile slet. Dit scheldwoord, tot vrouwen gericht, was in zeventiende-eeuwse kluchten heel gebruikelijk. Het komt van het Franse woord *carogne*, dat op zijn beurt is terug te voeren op het Italiaanse *carogna* (aas, kreng).

Karonje, 't is jou schuldt, die zalf, dat stinkt goetd. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

Om den dood geen woord, geen woord meer van die karonje, Frits! Ze loopt al met numero drie. (De Groene Amsterdammer, 14/06/1903)

‘Zo’n verdommes klein karonje!’ lachte Nonkel Nol. (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

karottentrekker

(in Vlaanderen) iemand die ziekte veinst of die zich aan iets (werk of een opdracht) wil onttrekken; een lijntrekker of bedrieger. Ook wel: *karottier*.

‘Als ge denkt me bang te maken’, lacht Piet hem in het gezicht, ‘nee, nonkeltje, nog van geen tien karottentrekkers zoals gij.’ (Ernest Claes, Bei uns in Deutschland. 3de druk 1923. 1ste druk 1919)

Uitvluchten zijn karotten. Wie altijd maar uitvluchten zoekt om niet te moeten werken, is een karottentrekker. (Gazet van Antwerpen, 23/09/2000)

karpatenkop, karpatenhoofd

chagrijnig persoon; koppig, stijfhoofdig mens; iemand die halsstarrig en op een domme manier bij zijn mening blijft. Gerard Reve betitelde Theun de Vries ooit als *karpatenkop* omdat deze laatste Van het Reve senior van fascistische sympathieën had beticht (naar later bleek op grond van onjuiste informatie). Het woord duikt wel eens op in de verwensing *donder op met je karpatenkop!* Bij J. Bernlef (Publiek geheim, 1984) lezen we: ‘Barda met zijn gevreesde karpatenkop’ Volgens Van Dale is een *karpatenkop* een ‘gezicht waaruit aan onverzettelikhed gepaarde domheid spreekt’. Hier dus overdrachtelijk gebruikt. Op internet vinden we meerdere mooie vindplaatsen: ‘de eeuwig redevoeringen afstekende karpatenkop Tito in dat internationale uniform der zelfgenoegzame bruutheid en domheid’ en ‘een rechtstreeks uit linoleum gesneden marionet als Donner (Karpatenkop)’ Op Curaçao worden teken, onder meer op katten en honden te vinden, *karpaten* genoemd. Vgl. *gluipkop**.

‘Jij karpatenkop,’ dacht ik. ‘Jij kan het misschien niet eens helpen, maar jouw leer is een dwaalleer. Hij is vals. Het zijn leugens. Het is een valse leer.’ (Gerard Reve, Tien vrolijke verhalen, 1961. Herdruk 1990)

Ik geef het toe: Reve had voorspellende kracht. Hij streed als een van de eersten tegen de karpatenkoppen van het communisme. (Vrij Nederland, 17/05/2003)

karrenpaard

grote, plompe vrouw. Synoniemen zijn *molenpaard** en *natiepaard**. Het scheldwoord wordt al vermeld door De Cock (1908). Het duikt ook op in allerlei uitdrukkingen: *blazen*, *werken* enz. *als een karrenpaard*. In het lesbische taalgebruik wordt een stevig gebouwde, mannelijk uitziende lesbienne ook een *karrenpaard* genoemd.

Ze lachte verlegen, een aantrekkelijke vrouw van in de dertig, jawel, die moest ik maar mee naar huis nemen! Maar dat was dat oude karrenpaard van een zangeres niet naar de zin en ze vroeg of ik een sigaret met haar wilde komen roken. (de Volkskrant, 10/01/1998)

kat

(Leiden) ontuchtige vrouw.

De Leidse burger had van zijn kant ook niet veel op met 'het' student. Dat blijkt wel uit het volgende. Iedereen kent het woordje kat voor 'snibbige vrouw' of 'snibbig meisje'. Minder bekend is tegenwoordig kat in de betekenis 'slet' of 'snol'. De 19de-eeuwse schrijver V. Loosjes maakt in zijn boek 'Nieuwe Zedekundige Uitspanningen' duidelijk waarom een lichtzinnig vrouwelijk wezen met kat wordt aangeduid. 'Dat men een ontuchtig vrouwspersoon (vanwege de krolsheid der katten) vrij algemeen den naam van kat geeft, of wil men dat zoogenaamd gerijfelijk deel der kunne zachter betitelen, ze katjes of poesjes heet.' De Leidse bevolking vond het kennelijk hoogst ongepast dat een burgermeisje het met een student aanlegde. Daarom noemde hij zo'n meisje dan ook kat 'studentenhoer'. Slettebak zouden wij tegenwoordig zeggen. (Hans Heestermans in Leidsch Dagblad, 19/10/2001)

kathedersocialist

iemand die pretendeert socialist te zijn maar nooit de daad bij het woord voegt; *salonsocialist**. Leenvertaling uit het Duits: *Kathedersozialist*. Volgens het WNT 'oorspronkelijk een spotnaam (ca. 1871) voor zekere Duitse hoogleraren in de staathuishoudkunde die "van de katheders af" socialistische beginselen verkondigen'.

Wij (zagen) telkens een congres vergaderen, bestaande uit een Brentano, Schmoller, Adolph Wagner en zooveel anderen, die zelfs met zekere affectatie een naam voerden, hun door 't publiek geschonken, den naam van Katheder-Socialisten. (H.P.G. Quack, De Socialisten. Personen en stelsels, 1875)

Beschouw mij dus hier als een insect aan een speld geprikt – ter bestudeering: een soort van agitator amiferens, in den regel genoemd 'katheder-socialist'. (De Groene Amsterdammer, 14/07/1917)

katho, katto

turbotaal voor katholiek. Gereformeerden zijn *greffo*'s in hetzelfde spraakgebruik. Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987). Eveneens in het Frans: *catho*.

In de gordel is een redelijk grote homopopulatie en het is bekend dat katho's tegen deze vorm van seksualiteit zijn. (Youp van 't Hek, Fax, 1998)

katijf

(vaak voorafgegaan door *vuil*) kwaadaardige, lastige vrouw; *feeks**; *helleveeg**. Volgens Van Dale sedert ca. 1285. De oorspronkelijke betekenis was die van: 'krijgsgevangen(e), stakker, ellendeling'. Het woord komt van het oud-Franse *caitif*.

En hadden my daer verslaghen sien legghen Soo hadden zy my groote schanden op te segghen, Dat ick my liet verheeren van een wijf Recht oft ick had gheweest een vuyl katijf. (Veelderhande Geneuchlijke Dichten, Tafelspelen ende Refereynen. 16de eeuw)

Hij – dat schriële mannetje tegen zijn rauwe katijf van 'n moeder! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

katjang

(destijds in Ned.-Indië) ondeugende knaap. Het Maleise woord *katjang* betekent eigenlijk 'boon, erwte, peulvrucht'.

En zoals men in het Amsterdamsche ghetto, wanneer er 'matschudding' in de buurt is, de kinderen Israëls elkaar hoort schelden voor smous, leip, parg, zoo kan men, als er 'mikmak' is in de Indo-wijk Krembangan te Soerabaja of in Kemajoran te Batavia, de Indo's elkaar hooren bombardieren met het geheele scheldwoorden-vocabulaire, dat in den loop der eeuwen door pigmentvreter is uitgevonden: katjang, lip-lap, blauwe, klipsteen, kakkerlak enz. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

Hij rukte Ventie de tjies uit de hand en schold ons uit voor snotapen, katjongs, binatang. Hij ging niet meer met ons om. (Vincent Mahieu, Tjies, 1958)

katoenstamper

(Bargoens, verouderd) lompe, ongemanierde persoon. Reeds bij Van Bolhuis.

katteklik

verbastering van katholiek. Vermeld door Van Dale. Het WNT kent het woord niet.

Idd, lieverd... moslim of katholiek, het blijft dezelfde katteklik

Laat iedereen in zijn waarde... geloof of niet (www.gedichten-freaks.nl, 28/09/2001)

Alle extremers op een leuke schuit links rechts rood wit blauw jood katteklik, paalestijn of poot stouw die gasten op een leuke boot. (website geenstijl.nl, 20/01/2005)

kattenkop

1) kwaad meisje; kattige vrouw.

Dot was de grootste kattenkop, die op twee beenen rondliep. Ze vermaakte hem met haar vinnigheden. (Cissy van Marxveldt, Een zomerzothed, 1927)

zo'n kattenkop, als Treed. (F.J. de Clercq Zubli, De blijde stilte, 1937)

Het leek warempel wel of tweelingen iets minderwaardigs waren. Wat een kattenkop! (Diet Kramer, Roeland Westwout. Roman over jonge mensen, 1940)

2) (in Vlaanderen) katholiek. Reeds bij Cornelissen & Vervliet. Syn.: *japneus**, *pijpenkop**.

Ik lig daar in de stoel met open mond naar te luisteren omdat klerikalen die dat klakkeloos toegeven dun gezaaid zijn. Mocht de haan elke keer kraaien wanneer een kattenkop die gezondheid loochent, het beest zou geen tijd krijgen om zijn keel te schrapen. (De Morgen, 26/10/1988)

kattenmepper

(verouderd) jager. Dateert uit de tijd toen mensen nog arm waren en bepaalde personen katten gingen stelen die ze dood sloegen voor de vacht. Onder invloed van de groeiende dierenliefde en door de welvaart raakten dergelijke praktijken in onbruik. De oorspronkelijke inwoners van Helmond worden ook *kattenmeppers* genoemd.

Kattenmepper, 1) dierenbeul; 2) scheldwoord voor jager. (Rouke G. Broersma, Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels, 1970)

kavalje

oude, onaantrekkelijke vrouw. Eigenlijk: een vervallen huis, krot; oud, versleten schip of een slecht paard. Men zegt ook wel *afgelikt kavalje*, wat hetzelfde betekent als *afgelikte* boterham*. Van Dale denkt aan het Spaanse *caballejo* (knol), of direct van het Latijnse *caballus*.

En of de duivel ermee speelde, mij bleek inderdaad de taak te zijn beschoren met het kavalje af te rekenen. (Harry Boting, *Wie geeft me jatmous?* 1965)

En nou zou ik wel aan trouwen denken, maar zo'n afgelikt kavalje, daar heb ik nou zozeer geen schik in en met iets jongs word je op mijn leeftijd toch zwaar in het schip getild. (Simon Carmiggelt, *Elke ochtend opstaan*, 1973)

kazak(ken)draaier

(in Vlaanderen) iemand die de huik naar de wind hangt; een windvaan; onbetrouwbaar persoon.

En de liberalen zelf? Ook die konden maar niet vergeten, dat Van Wambeke als liberaal begon en slingerden hem te pas en te onpas het scheldwoord 'kazakdraaier' naar het hoofd. (Louis Paul Boon, Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, 1971)

Ik dacht dat gij geen pleiters hadt? Hier staan ze – Ge moogt er fier op zijn: kazakkendraaiers! (Tom Lanoye, *Ten oorlog*, 1999)

kee

(destijds in Ned.-Indië) Chinees. Populair onder matrozen. Zij hoorden Maleiers de Chinezen op Java 'orang-kee' noemen. Vermeld door Van Dam.

Ze dee 't met horten en zuchten, of ze met Kobus getrouwd was en ze 'r hart eindlijk an 'n belangstellende buurvrouw of 'n zuster, die 't nèt zoo lamendig met háár man getroffen had, kon luchten – en ze dee 't met de sluwe, listig-tastende bedoeling, om 't onheil van zoo'n witgekalkte-kee as schoondochter, langs den verstandelijken weg van 'r eenig-overgebleven zoon, van wien ze tot 'r laatste uur afhankelijk bleef, stevig zwart te maken, te voorkomen. (Herman Heijermans, *Vuurvlindertje*, 1925)

keffer(tje)

druktemaker; iemand die vrij heftig opspeelt; kleingeestig berisper.

De Franse wielrenner Gilbert Bauvin (1929) kreeg destijds deze bijnaam omwille van zijn geagiteerde strijdlustigheid. VVD'er Hans Hoogervorst (minister van Volksgezondheid onder Balkenende) kreeg als bijnaam *het rechtse keffertje* omwille van zijn harde oneliners over de WAO en het asielbeleid.

Keffertje Arts heeft niet de Rooms-Katholieke Staatspartij in de beenen gebeten (Het Vaderland, 22/10/1929)

Maar Naber was een nijdig keffertje wanneer iemand zijn colleges verzuimde. (Aegidius W. Timmerman, *Tim's herinneringen*, 1938)

keienschijter

(verouderd) arme donder. Eigenlijk: iemand die door het slechte eten last kreeg van harde ontlasting. Thans nog gebruikelijk als locofaulisme voor een bewoner van Waalre (als Waalre geen keien had gescheten, had Aalst geen verharde weg).

keikop

(in Vlaanderen) koppig, eigenzinnig persoon; iemand die van geen toegeven wil weten.

Hij schold haar slangenvet, zij noemde hem keikop. (Domien Sleecx, *Op 't Eksterlaar*, 1863)

Je vergeet er jezelf bij, zo word je besprongen door alles om je heen, en wat diep in alles leeft, al die stumperds en kale kakkers en brave zielen en keikoppen en bullebakken stuw en bezielt, zou het ergens een God zijn, een Vader? (Herman Leys, Iets van warmte, 1970)

keilebak

dronkaard; zuiplap. Het informele werkwoord *keilen* betekent niet alleen 'gooien, werpen', maar ook 'stevig drinken'.

Kijk, Frans Vogel kan in het Vrije Volk blijven schrijven omdat hij toch veel meer een keilebak is. Hij is een alco weet je wel. (Haagse Post, 25/04/1987)

Toevallig óók een goeie vriend van hem. En een keilebak! (J.A. Deelder, Modern Passé, 1988)

keilef, kellef

(Bargoens) verachtelijk persoon. Ontleend aan het Jiddisch. Van het Hebreeuwse *kelev* (hond). Bij Moormann (De Geheimtalen) werd het woord rond 1920 opgetekend in de betekenis van 'slecht paard of een slechte koe'. Verder nog vermeld door o.a. Van der Valk.

Sam houdt meer van die kellef dan van enig mens op aarde. (H.P. de Boer, Heks, ik hou van jou, 1996) (over een bouwvier)

kelerelijer, klerelijer, kolerelij(d)er

onaangename kerel; *klootzak**; rotvent. Eigenlijk: iemand die cholera heeft. *Lijer* is ook een slangterm voor lichaam (*een klap voor z'n lijer krijgen*) en is vermoedelijk afgeleid van het werkwoord 'lijden'. Het scheldwoord is wellicht ontstaan in de soldatentaal. Het wordt reeds vermeld door Salleveldt (1980).

Een heer van mannelijke kunne werd onlangs te Amsterdam veroordeeld, wjl hij, in woede ontstoken, tegen een Amsterdamschen agent van politie het woord 'kelerelyer' had gebezigd. Ik vermoed dat hij bedoelde te zeggen 'choleralijder', hoewel ik niet inzie in welk opzicht een lijder aan deze, mij overigens persoonlijk onbekende ongesteldheid, iets oneervols zou begaan en niet veeleer recht zou hebben op sympathie en zelfs steun, voor zoover hij niet in een ziekenfonds is. Hoewel dus feitelijk het gebezigde woord als scheldwoord ondeugdelijk is, nam de rechter aan dat de verdachte iets onvriendelijks bedoeld had aan het adres van de dienstdoende uniform en veroordeelde. (De Groene Amsterdammer, 09/07/1927)

Nou ja, dat stuk keleiralijer... laat ie de ziekte krijge! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Als die koleralijder mij niet had dan ging hij mol van de schiebus. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

kenau

bazige vrouw; manwif; *mannetjesputter**. Naar Kenau Simonsdr. Hasselaar, de vrouw die, tijdens het beleg van 1572-1573, Haarlem verdedigde tegen de Spanjaarden. Zij stond aan het hoofd van driehonderd vrouwen die lood en pek kookten om dit over de Spaanse belegeraars uit te storten. Hooft noemde haar een 'moedigh mannin'. Haar naam werd spreekwoordelijk. Bij Harrebomée lezen we: 'Dat is eene Kenau van eene meid.' In de jaren zeventig werd *kenau* een geuzennaam voor een sterke, onafhankelijke vrouw.

Dan had hij dat aan Mien te danken, aan die Kenau. Wat een wijf! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

Met lede ogen zag hij dan z'n gabbers met elkaar op stap gaan en hij liep als een Jan Lul bewaakt door die Kenau naar huis. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

kerkgeit, kerkrat, kerkuil

overdreven vroom iemand; ijverig kerkganger; schijnheilige. Syn.: *pilaarbijter**. Fransen gebruiken o.a. de scheldwoorden *grenouille de bénitier* en *grippe-saints*.

Dat 's heusch, en kompezant, de rechte zwier van 't hof.

Een steiloor, een pedant of kerkuil mag haar lof

Betwisten, en haar doen, als ongerymt verwyzen,

De groote wereltd zal in tegendeel haar pryzen. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

Als ge u zelve helpt zooals ik, doe dan ook wandelingskes! En nu, pak u weg, kerkuil, ga uwen gang en laat mij alleen. (Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

kerstkind: groot kerstkind

onnozelaar. Eigenlijk: op Kerstmis geboren kind. *Kerstenkind* is gewestelijk. *Huilen als een kerstenkind* betekent 'heel erg huilen'.

Ziet dat groot kerstenkind daar staan, schreeuwde de boerin. Doet hem eens vijftien liter melk in dat kinder-stoopen! (Jan Bruylants, Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen, 1904)

ketter

iemand die afwijkt van de rechtzinnige leer; iemand die er een andere dan de gangbare mening op na houdt, bijvoorbeeld op het gebied van wetenschap of kunst. Eigenlijk: lid van de katharen (van het Griekse *katharos*: rein).

Enkele uren later werd ik wakker geschud door een van drift en kwaadheid ziedende beeldhouwer. Hij siste me toe, en ofschoon ik nog niet helemaal wakker was, ontging de ernst van het gesprek me niet: 'En nou eruit, vuile ketter!' (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

kettinghond

1) (tijdens de Tweede Wereldoorlog) lid van de geheime politie. Leenvertaling uit het Duits: *Kettenhund* (waakhond).

Kettinghond. Scheldnaam voor de Feldgendarmerie, de Duitse militaire politie, die een metalen plaat, aan een ketting om de kraag, op de borst droeg, zoals ook in het Nederlandse leger de Officier van Piket. (G.L. van Lennep, Verklarend Oorlogswoordenboek, 1988)

2) vals, gefrustreerd persoon. Eigenlijk: waakhond.

Neem van mij aan dat de uitbater van dat koffiehuis, Harrie Schaft (die Brunt met al haar frustraties 'een kettinghond' noemt 'met kwijlende devotie') een volstrekt oprecht en integer mens is. (Het Parool, 27/11/1995)

kettingzeug

(jeugdtaal) ontuchtige vrouw, een *slet**. Eigenlijk: een zeug die in een hok aan de ketting ligt om haar jongen te zogen.

Kettingzeug, de (noun) † a slut. Literally: 'a chain sow' (female pig). (website The Alternative Dutch Dictionary, gelezen op 16/04/2005)

keutel

iemand die niets voorstelt; een *nobody**. Vaak voorafgegaan door *geconfijte*. *Keutel* wordt ook vaak spottend gebruikt m.b.t. een klein persoon of een kind. In de categorie fecaliën kennen we ook nog de *geparfumeerde drol**.

Ik wil helemaal niks samen met die geconfijte keutel van een Wilders! (Rotterdams Dagblad, 23/05/2005)

keutelkut

(jeugdtaal) iemand die zich vreemd gedraagt. Vermeld door Laps.

kever

1) (Bargoens) man uit de provincie. Vermeld door Endt (1974).

Hij had vanzelf meteen doorgehad dat ik de kever was die zich de wielen van de wagen had laten halen. (Harry Boting, *Wie geeft me jatmous?* 1965)

2) (meestal meervoud) (soldatentaal) infanterist.

Rein wist, maar hij zei uit goede bron, dat er drie detachementen infanteristen op het Weesperpoortstation waren aangekomen, 'allemaal kevers, ze hebben 't gras nog tussen de kiezen.' (Jan Mens, *Er wacht een haven*, 1950)

3) onnozele hals; sukkel.

kiebitzer

ondeskundige die ongevraagd advies geeft tijdens het schaken. Soms positief in de zin van 'toeschouwer'. Eveneens in het Engels (*Kibitzer*) en in het Duits (*Kiebitz*), waar het reeds in de zestiende eeuw werd opgetekend en ook van toepassing is op kaart- en geluksspelen.

In 1913, Euwe was toen twaalf, won de 21-jarige Aljechin op briljante wijze het internationale toernooi van Scheveningen. Euwe was een aandachtige 'kiebitzer', een term waarmee in het schaakwereldje een middelmatige schaker wordt bedoeld die op alle toevenementen als toeschouwer wordt gesignaleerd. (De Morgen, 07/12/1985)

kiek

malle vrouw; dom iemand. Variant van *kieken*.

'Cobus, rare kiek!' zei ik, 'je bent een moordwif.' (Hans Koekoek, *Liefzijn toegestaan*, 1982)

kieken

(in Vlaanderen) dom persoon. Reeds bij Cornelissen & Vervliet: 'Dieë jongen is toch 'en dwaas kieken, hij loopt alles omver.' *Kieken* wordt gewestelijk gebruikt voor een kip.

Nol, dat hebt ge zelf erkend, en nu zal ik moeten denken dat gij 'n kieken zonder kop zijt. (Jaak Langens, *Een leeuw uit de Kempen*, 1947)

Alwéér?! Wat heeft dat kieken? (Herman Brusselmans, *De terugkeer van Bonanza*, 1995)

kiendop

klein persoon; onderkruipsel. *Kien* is een verbastering van het Franse woord *quine*, een loterijterm voor vijf aaneengesloten getallen. Het halve bolletje met een nummertje erop heet een *kiendopje*. Omdat het zo klein is, is men de benaming ook gaan toepassen op een klein iemand. Vooral in het Leidse dialect erg courant maar ook daarbuiten in het Bargoens.

Waar kom je vandaan, kiendoppie?(S. Abramsz., *Levende Beelden. Schetsen uit de hoofdstad*, 1909)

Wou ze... wou ze! Goed! Zoo'n kiendop! (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912)

kier

(vulgair) vrouw. Letterlijk: opening, en vandaar een slangterm voor het vrouwelijk geslachtsorgaan. Overdrachtelijk voor de vrouw. Vgl. in dezelfde zin *gleuf**.

Trouwes, ik heb eens een keer 'n zwarte kier genaaid in Oran, daar konden we met de héle compagnie tegelijk wel in rondmarcheren. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Kier: vrouw. (Piet Grijs, Blijf met je fikken van de luizepoten af, 1972)

kiesvee

(smalend) het kiesgerechtigde deel van de bevolking. Ook wel *stemvee**.

Weet ons blatend kiesvee niet

Als die honderd gaan regeeren

Zijn we na een jaar failliet. (Het Vaderland, 14/06/1922)

kiezenboer, kiezenpeut

(soldatentaal) tandarts. Syn.: *smoelensmid**.

Die orang kent hier alle hoerententen, dus de kiezenpeut zal hij ook wel weten te vinden.

(Ben Laurens, De vreetpatrouille, 1987)

kifteling

ruziemaker. *Kift* is een Bargoens woord voor ‘herrie, ruzie.’

Een brok kifteling floot telkens op een fluitje,

En dan riep hij hands, penalty of free kick. (Louis Davids, De Voetbalmatch, 1927)

kijkvee

(smalend) televisiekijkers. Vgl. *kiesvee** en *stemvee**.

Probeer niet mee te heulen met het kijkvee. (Nieuwe Revu, 24/08/1989)

Het mooie van ‘De Vakantieman’ is dus dat in dit programma niet alleen de presentator en de sprekende gasten worden geregisseerd maar tevens het kijkvee wordt afgericht en gehersenspoeld. (Nieuwe Revu, 13/09/1995)

kijvelijster

(Amsterdam) akelige, opschepperige vrouw. Reeds opgetekend in 1955 (G.P. Smis, Het nieuwe Spionnetje: Onder de schaduw van de Westertoren: Roman uit de Jordaan, 1955).

kikker

marinier. Vgl. *bagger**, *bokkenslinger**, *koperzuiger**

Ja, ja, maar wat er nog voor discipline bij de marine was, dat hadden ze aan die domme mariniers te danken. Aan de ‘kikkers’ zoals ze dan genoemd werden. (Piet Bakker, De Slag, 1951)

Als chef-staf krijgt Van Baal de leiding over tweehonderd professionele stafmedewerkers, een kruiwagen vol ‘kikkers’ die zo vanaf de NAVO-basis Rheindalen in Duitsland werd opgepakt en als het ware in Kiseljak werd neergekwakt. (de Volkskrant, 18/02/1994)

kikker in blik

(Rotterdam, verouderd) griezelig persoon.

Kikker in blik: engerd. (Opoë Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

kikker: kale kikker

berooïd iemand. Syn.: *armoe(d)zaaier**, *bietser**, *dallesdekker**, *kaaljakker**, *keienschijter**.

‘Ondanks de sombere inschatting van onze advocaten willen we niet zomaar berusten, de zaak maar laten lopen. We zullen elk middel gebruiken, als het moet het faillissement aanvragen. Helaas hebben we een heleboel kale kikkers in de bak. Daarnaast zijn er nog een

paar figuren die ons flink beet hebben genomen', aldus Ouwerkerk. (NRC Handelsblad, 03/01/1991)

kikker: kouwe kikker

gevoelloos iemand; persoon die geen emoties toont.

Heb jij nooit de behoefte gevoeld een rijk wijf te naaien, Friedolien, zo'n kouwe kikker waar je de brand in steekt? (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

Ik orden mijn gerief. En noem me geen kouwe kikker. (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

kikker: opgeblazen kikker

verwaand persoon; arrogante snoever; *blaaskaak**. Het beeld komt uit een fabel van Phaedrus (15 v.Chr.), die als slaaf naar Rome kwam en Griekse fabels in het Latijn vertaalde. Hij werd vermaard vanwege zijn *Fabulae Aesopiae*. Daarvan zijn vijf boeken met in totaal 93 fabels bewaard gebleven. Eén daarvan verhaalt over een kikker die graag een os wou zijn en zich daarom zo erg opblies dat hij uiteindelijk ontplofte.

Jou opgeblazen kikker, met behulp van oorvijgen ben je in de Kamer gekomen en nu zou je ons de les willen lezen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 16/03/1928)

Ik begon mij vreselijk belangrijk te vinden en wandelde als een opgeblazen kikker door de stad. (Godfried Bomans, *Oude en nieuwe Buitelingen*, 1970)

kinderneuker, kinderverkrachter

oude viespeuk. Dit scheldwoord is vooral populair geworden in het tijdperk-Dutroux. België's volksvijand nummer één, Marc Dutroux, werd in 2005 schuldig bevonden aan ontvoering en verkrachting van 6 meisjes.

Dat kolere-wijf hield stug vol dat hij een vuile, vieze kinderverkrachter was. (Haring Arie, *Tweede Boek*, 1969)

Jij koorknapenverleider! Jij kinderverkrachter! Krijg de likpleuris met je hoela! (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

kinkel

onhandig, dom persoon. Sedert ca. 1544. Volgens Stoett afgeleid van *kink*: draaiknoop in een touwwerk. Aan het begin van de zeventiende eeuw gebruikte men de fictieve plaatsnaam 'Kinkeldam' voor een woonplaats van botteriken en stommelingen.

Wat gingt ge dien dommen kinkel nu raden? (Jan Bruylants, *Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen*, 1904)

Gij liegt, kinkels! dondert Dokus hen tegen. (C. de Kinder, *De wonderlijke lotgevallen van Jan zonder Vrees*, 1920)

kip

(Amsterdam, jeugdtaal, begin twintigste eeuw) politieagent. *Kip* in deze betekenis werd ontleend aan het Duitse Rotwelsch (Bargoens), waar het in de periode 1791-1814 werd opgetekend in de betekenis van 'hond'. Ook het werkwoord *kippen* in de zin van pakken werd genoteerd (bij ons in de uitdrukking: *kip, ik heb je*). *Latkip* is dan weer een Bargoense benaming voor een politieagent. Het combineert volgens Van Dale twee andere Bargoense woorden: *kip* en *lat* (mannelijk lid) maar dit laatste is betwistbaar. *Lat* lijkt mij hier eerder te verwijzen naar een sabel.

De commissaris zei van heden af géén kippe meer op straat. (Justus van Maurik, *Toen ik nog jong was*, 1901)

kip: domme kip

dom of bespottelijk meisje; domme of bespottelijke vrouw. Kuikens en kippen zijn al eeuwenlang het zinnebeeld van domheid of dwaasheid. Een onbezonnen persoon noemt men ook een *kip** *zonder kop*. Nochtans werd het intellect van kippen bewezen door o.a. de Britse dierenarts-emeritus aan de Bristol University, John Webster. Een moederkloek zou niet alleen haar kuikens voeden, ze zou hen ook voorzien van handige tips om te overleven. Webster deed een granenexperiment. Hij liet een serie bevruchte hennen eten van gele en blauwe graantjes. Het gele voeder was ongevaarlijk, maar in de blauwe graantjes zat lithiumchloride, een chemische stof die kippen ziek maakt. De kippen leerden vrij snel het blauwe graan te vermijden. Toen hun eieren uitkwamen, onderwezen de moeders hun kuikentjes onmiddellijk in de soorten voedsel. Ook de kuikens lieten het blauwe graan links liggen.

Aan de Rijksuniversiteit Leiden worden studentes door hun Delftse studiegenoten denigrerend *Leidse kippen* genoemd.

Zoo morden haar gedachten, smaalden innerlijk op al wat voorbijging: 't bespottelijke hoedje-met-veere van deze... zij het oòk veere op d'r hoed! Jees, wa'n kiep!... as 'k toch nie anders had te vertoone, nou! en de malle kakkie van die met 'r mantel van 't jaar nul. (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

'Je bent dom,' zei de grote jongen. 'Vandaag of morgen loop je net zo met een haak in je bek, let erop. Je zal gillen en in 't rond springen en met je armen slaan en je zal net een domme kip zijn met een haak in d'r bek. Zo zal het zijn, let erop.' (Ivo Michiels, Het boek alfa, 1963)

kip in blik

(Bargoens) politieagent. De term dateert uit het midden van de twintigste eeuw.

Geen beroep met zoveel bijnamen: de sterke arm in een Volkswagen Kevertje werd in de jaren vijftig al kip-in-blik genoemd. Een bekeurder was een ballenjatter. Het synoniemenwoordenboek geeft een indrukwekkend rijtje andere woorden voor 'de kit': smeris, juut, wout, diender, rakker, bout, glimmerik, klabak, sjouter, tuut. Niet bepaald vleierend. (De Telegraaf, 31/08/2002)

kip: kouwe kip

afstandelijk, koel persoon. Meestal, maar niet altijd, van toepassing op een vrouw.

Ze zegt niet, houd je kop en luister naar wat Johan je zegt, want je bent een groot zondaar. Nee, die kouwe kip, ze zegt gewoon: Nou? (Jan Wolkers, Gesponnen suiker, 1963)

Wat voor leven heeft hij tot nu toe geleid? Heeft-ie een vrouw? Is-ie weduwnaar? Heeft-ie vriendinnen? Waar woont-ie? Hoe woont-ie? Is hij een kouwe kip of juist een warmbloedig mens? (Algemeen Dagblad, 24/09/1994)

kip zonder eieren

(Bargoens) politieagent. Vnl. als roep onder straatjongeren, begin twintigste eeuw.

Wat is het eigenlijk onnatuurlijk, dat een kind zich suggereert, dat de God, die over de oneindigheid van het heelal te waken heeft, een soort boekhouder der moraliteit is, nauwkeurig registrerend, dat je een jongen een 'neusiebloed' geslagen hebt, een brutale mond tegen je moeder hebt opgezet, omdat je geen zin in een boodschap helemaal in de Albert Cuyp had; een knikker hebt gestolen (op z'n Pijps 'een daai gedoft') van een jongen uit een andere straat; achter een smeris hebt gejouwd: 'Kip, kip, kip zonder eieren! (Piet Bakker, Jeugd in de Pijp, 1946)

kip zonder kop

(vaak met de toevoeging ‘met een brilletje op’) iemand die wartaal uitslaat, die in het wilde weg handelt; verdwaasde. Vgl. de uitdrukking *als een kip zonder kop rondlopen* (redeneren): verdwaasd rondlopen; onverstandig redeneren.

Dit kon toch een kip zonder kop nog weten, dat je hier niet boven op den heuvel moest blijven? (G.F. Haspels, *Onder den brandaris*, 1908)

‘Schele kip zonder kop,’ heeft hij vaak geroepen en ze is bang dat hij dat nu weer zal gaan doen. (Ida Vos, *Wie niet weg is wordt gezien*, 1981)

kippenkut

verachtelijke vrouw. Een gelijkaardig scheldwoord is *kanariekut**.

Krijg de pleuris in je hart... kippekut of laat je natzeiken door een dronken Arabier. (Haring Arie, *De Sarkast*, 1989)

kippenneuker

(vnl. jeugdtaal) afschuwelijk of pietluttig persoon; soms ook een erg dom iemand. Letterlijk: iemand die sodomie pleegt met een kip (in die betekenis bijvoorbeeld terug te vinden bij Hans Hoenjet, *De wraakengel*, 1989). Sedert de tweede helft van de twintigste eeuw. Verder nog gebruikt als schimpnaam voor een inwoner van Barneveld (zie Laps). In het Amerikaanse slang bestaat een gelijkaardig invectief: *pigfucker*, terwijl in het Duits *Hühnerficker* niet ongewoon is. Eén van de vele Belgenmopjes is deze: ‘hoe noemt een Belg een haan?’ Antwoord: ‘een kippenneuker’. In soldatenslang is een *kippenneuker* een militair van het Regiment Infanterie Van Heutsz. De bewakingstroepen uit dit regiment droegen vroeger een haan in hun baretembleem. Soldaten gebruiken enkel de meervoudsvorm. Joop van den Ende had onder zijn televisiemedewerkers de bijnaam *de kippenneuker van Aalsmeer* (bron: HP/De Tijd, 22/10/1993).

De academie moet ik na vier maanden verlaten, de directeur Pofbroek zei: ‘Ik heb je nog zo gewaarschuwd: als je nog één keer “vuile klootzak” en “kippenneuker” tegen me zei waar de hele klas bij zit moet je eraf.’ (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Hallo kippenneuker! (Arie B. Hiddema, *Kassa*, 1971)

Het lot valt op Bertus! Die kippenneuker. (Ben Borgart, *Blauwe nachten*, 1978)

kit

(Bargoens) politieagent. Ook als verzamelterm voor: de politie. Vgl. Engels slang *the Bill*. Tevens gebruikt voor het politiebureau in de Amsterdamse Warmoesstraat. De *kittenwagen* is dan de gevangeniswagen (te Rotterdam).

...en laat ik niet merken dat je met ruigpoten meegaat, dat zei de kit. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

D’r staan een paar kitten op de stoep, Klaasje is ’em gesmeerd door de achterdeur. (Yvonne Keuls, *Jan Rap en z’n maat*, 1977)

Bij terugkeer in het bureel bleek een man in burger ons op te wachten. De kit! (J. A. Deelder, *Schöne Welt*, 1982)

klabak

(Bargoens en studententaal) politieagent. De herkomst van het woord is onduidelijk. De meeste woordenboeken houden het bij het Bargoense *klebak* (jager, hond) als oorsprong. Ook wordt gedacht aan *klabakken*: doelloos rondlopen; heen en weer draven (Endt, 1974). Van Ginneken meent dat het woord ontstaan is uit *klabaker*, d.i. ‘klapwaker’ of ‘waker met de klep, klepper’. Moormann vermeldt nog ‘kolbak’ (huzarenhoofddekse) als mogelijke herkomst. Studenten noemden een politiebureau in het begin ook *klabakarium* (zie hiervoor *Woordenschat*, 1908).

Ja, ze wilden die stille politie dan toch ook wel eens zien! En ze begonnen de politie uit te schelden in hunne eigenaardige termen: nachtpitten, nachtklabakken! (Frans Netscher, Studie's naar het naakt model, 1886)

Klabakkie! Klabakkie! Wat hé-je een lekkere snor! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

En nu ga ik een klabak vermoorden. (Simon Vestdijk, De dokter en het lichte meisje, 1979)

kladdeboter

morser, onzindelijk persoon; smeerpoets. Eigenlijk: iemand die met de boter morst. Meestal van toepassing op vrouwen.

Kykt die randen, kykt die zoomen; 't goed is vuil eer het droog is; zo dat ik hoop niet, dat de Juffrouwen my voor een kladdeboter zullen houwen, want al was je, by gelyks, Prinsen, of zelfs Burgemiesters van ons land, ik kon je niet beter helpen. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

kladder, kladderaar

knoeier; iemand die slordig werkt.

'Dat hoort bij de huzaren!' riep hij gebelgd.

'Kladder!'

'Mosterdjongen!' schold Jaap weërom. (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

klapekster

babbelaar; kletskaus. In deze betekenis reeds bij Teirlinck. Ook terug te vinden in het Baarles dialectwoordenboek (samengesteld door Wil Olislaegers en te raadplegen op internet).

Leuterkousen, klapeksters, kakelaars en kletsmajoors promoveren bij de omroepen het snelst. (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

klaphengst, klophengst

ongemanierd persoon; *klootzak**. De *klap-* of *klophengst* is een hengst die ongeschikt is voor de voortteling omdat de teelballen met een houten hamer verbrijzeld werden. Hier tegenover staat de springhengst. Van iemand die veel drinkt zei men in de negentiende eeuw 'hij zuipt als een klophengst'.

Brrr, 'k geloof, dat ik jou nog heel wat bijbrengen moet. Klungel! Klaphengst! Suffert! (H. De Man, Rijshout en Rozen, 1924)

klapkut

1) (Bargoens) zwarthandelaarster die tijdens haar verhoor anderen verklikt.

Klapkut, (z.h.) zwarthandelaarster, die bij politioneel verhoor andere zwarthandelaren aanbrengt om haar proces-verbaal niet te laten doorgaan. (Henry Roskam, Boevenjargon, 1948)

2) (vulgair) vrouw; hoer. *Klap* wordt hier enkel gebruikt ter versterking. Vgl. *klaplul**. Het woord komt ook voor in de verwensing *krijg een klapkut!* (soms met de toevoeging *met weerhaken*). Volgens de internetencyclopedie Wikipedia is een *klapkut* ook soldatentaal voor een opvouwbaar kunststof drinkmokje.

'Stomme trut! Jij kunt ook helemaal niks. Achterlijke overdwers genaaide klapkut! Val toch in moten voor m'n poten!!!' dan trakteer je de afzender op een glimlach. (de Volkskrant, 26/05/1995)

Die irritante klapkut zit weer mee te zingen. (<http://forum.fok.nl>, 24/05/2005)

klaploper

iemand die op andermans kosten leeft; profiteur, *parasiet**. Sedert ca. 1699. In de negentiende eeuw een beroemd studententype van Klikspaan (pseudoniem van Johannes Kneppelhout, chroniqueur van het studentenleven).

Jy, klaplooper, voort! of wy krijgen 't te kwaad. (Gerrit van de Linde, *De Gedichten van den Schoolmeester*, 1859)

klapluis

(Leiden) politieagent. Hij 'klapte luizen' (ving boeven). De term komt voor bij Wout Bodrij (Een stem uit de achterbuurt, 1980).

klaplul

onaangename vent; sukkel, sul. *Klap* wordt hier gewoon gebruikt ter versterking. Het vrouwelijke equivalent is *klapkut**. Ook in uitdrukkingen zoals: *Blijf met je gore klaplul uit m'n buurt*.

Krijg nou tietten! Wat een klaplul! (Ronald Giphart, Phileine zegt sorry, 1996)

Jezus Christus wat een ongelofelijke klaplul is dat zeg. (Nieuwe Revu, 04/06/2005)

klappei

babbelachtige, praatzieke vrouw; flapuit; kwaadspreekster; verklikster. Het Middelnederlandse werkwoord *klappeijen* betekende: snappen; babbelen.

'Va' wien es 't da' ge spreekt? Zonder curieus te zijn', kefte een klappei, die haren achterklap met andere personen voor een oogenblik staakte. (A. de Vos, *Een Vlaamsche Jongen*. 2de dr, 1881)

Mie Roats verteld' overal roond 'at een motjen is, moar da' kan wel kwoaje proat zijn van die klappei. (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

Deze klappei houdt geen kwartier haar mond. (K. Norel, *Vliegers in het vuur*, 1963)

klapperaap

(verouderd, racistisch) Indo-Europese jongen. Eigenlijk: een aap die kan afgericht worden om kokosnoten uit de palmen te plukken. Zie ook *aap**.

Klapperaap: scheldwoord (afgeleid van het Maleise monjet kelapa, aap die klappers plukt). (Richard Cress, Petjoh. *Woorden en wetenswaardigheden uit het Indische verleden*, 1998)

klapvee

publiek waarvan wordt verwacht dat het voortdurend applaudiseert. Vgl. *kiesvee** en *stemvee**.

Bovendien hoort het klapvee tijdens het concert wel heel weinig muziek: een paar korte nummers, nauwelijks meer dan onderbrekingen van de voortdurende reorganisatie van podiumopstelling en cameraposities. (NRC Handelsblad, 25/04/1990)

Hij was allergisch voor Doe Maar-hysteria & een overdosis aan klapvee. (Jan Eilander, *Altijd te laat*, 1992)

klauwbuik

(Leiden) arme, proletariër. Eigenlijk: iemand die de buik klauwt (omdat hij door ongedierte geplaagd wordt). Het WNT citeert een gesproken bron uit 1912: 'Ik wil dat huisje wel verhuren, maar aan fatsoenlijke "burgers"; niet aan zulke klauwbuiken.'

klebu

(soldatentaal) burger. Eigenlijk een acroniem voor zowel 'kleding burger' als voor 'k(o)lere (of: kleffe) burger'; volgens Paul Olden (*Geef 8. Handboek voor de eigentijdse soldaat*, 1991) een

beroepsuitdrukking voor een burger die in de weg loopt of op een of andere manier lastig is. Zie ook *nukubu**.

kledder

(in Vlaanderen) ontuchtig vrouwspersoon. Reeds bij Cornelissen en Vervliet.

klefferik

(jeugdtaal) overdreven aanhankelijk iemand. Sedert eind twintigste eeuw. *Klef* betekent o.a. 'hinderlijk aanhalig'. Gesignaleerd door Hofkamp & Westerman.

klefkees

slijmbal. Niet te verwarren met een *kleefkees*, homojargon voor een homo die op zoek is naar een vaste partner.

Ja, Jos Brink heeft zonen. Geen echte, maar hij neemt ze aan. Dan denk ik: ga toch weg, klefkees. (Robert Long in Nieuwe Revu, 16/04/1992)

kleihaas, kleihengst, kleiklauwer, kleikont, kleios, kleistamper

(Bargoens) man uit de provincie. Zie ook *heihaas**.

Dan ben jij 'n gemene kleihaas –'n gemeen etter. (Jacob Israël De Haan, Pijpelijntjes, 1904)

Ik vervloekte de kleistamper met z'n bolle rooie bietenkop. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

Eerst wilde die kleikont me nog afbluffen. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

kleinduimpje

(spottend of smalend) klein iemand. Ook in het Frans: *Tom Pouce*.

'Krukkebeentje!' riep een Brusselsche straatjongen. 'Klein Duimpje!' zeide een ander. En als er nu een fijn, piepend stemmetje tusschen de twee krukken uit kwam, baauiden en piepten al de jongens haar na. Dat was een pret! (C.E. van Koetsveld, Sprookjes in den trant van Andersen, 1858)

Hahahaha! Klein duimpje op oorlogspad! (Harry Mulisch, Archibald Strohalm, 1951. 10e druk 1980)

kleintje pils

(spottend of smalend) klein iemand.

Scharminkel, zeiloor, kromneus, polletje plukhaar, kleintje pils, beugelboer, geeltand...de tienjarige Dani uit 'De gemaskerde wreker' van Klaas van Assen heeft het zwaar te verduren van zijn klasgenoten. Hij is klein, lelijk, draagt een bril en een beugel en wordt daarmee gepest. (Trouw, 28/10/1992)

klemmetje

(jeugdtaal) schijnheilige. Herkomst onduidelijk.

Dat hij op die manier op één dag vaker de les uit werd gestuurd dan de meeste mensen in hun hele leven, wil er bij hem niet in. 'Dat zijn dan zeker van die klemmetjes, van die schijnheilen. Iedereen moet toch minstens twee keer van school zijn gestuurd. Zoniet, dan zijn het schijnheilen.' (Aktueel, 07/11/1991)

klepbroek

(verouderd, negentiende eeuw) ouderwets persoon; strenggelovige; steil-orthodox iemand. Eigenlijk: een mannenbroek met vooraan een grote klep als sluiting. Hier dus overdrachtelijk gebruikt. Ook wel schertsend: *klepbroekiaan*.

klepkanes

iemand die veel babbelt; kletskaus. Van *kleppen* (snateren, kwebbelen) en *kanes* of *kanis* (bek, mond).

Twee jongens die toch echt niet stom waren en die zich zo maar om lieten lullen door zo'n klepkanes in India. (Yvonne Keuls, Het verrotte leven van Floortje Bloem, 1982)

klepzeiker

naar, vervelend iemand. Ook: prul van een vent. Minder frequent is *klapzeiker*. Eigenlijk: iemand die de klep of klap van zijn broek bezeikt. Dit scheldwoord werd vooral populair gemaakt door striptekenaar Eric Schreurs (de figuur Joop Klepzeiker is van zijn hand). Toch was de term al veel eerder gangbaar in de soldatentaal. Er bestaat ook een werkwoord *klepzeiken* (zeuren, zemelen): 'Je wil weer klepzeiken over de bond, niet?' (Jan Mens, De Gouden Reael, 1940) en 'Ach Arie, leg nou niet te klepzeiken.' (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972). Verder nog bij L.H. Drabbe (Het dappere Hollandsche leger, 1900), hetgeen een herkomst uit soldatenkringen staft. Zie ook Stoett (nr. 447, onder *donderjagen*). Bij Van Eijk (1978, p. 105) nog de variant *klepmeier*. Het woord blijkt nog aan populariteit te winnen. Talrijke dweilorkesten en pretbands noemen zich de 'Klepzeikers'.

Bedankt voor alle post. Klepzeikers die klagen dat zij anders zijn dan de beschreven Anton Gleuf. (Computer Idee, 06/05/1998)

Jeetje wat een klepzeikers. Als die dealer gewoon even z'n voorraad had gecheckt, was hij nu niet een klant kwijtgeweest. Eigen schuld, dikke bult. (www.forum.fok.nl., 06/07/2005)

klere-aap

(racistisch) kleurling. Het woord is vooral populair in voetbalstadions.

Het wordt steeds grover, beamen de anderen. Bij NAC heeft een tegenstander 'een kop om op te schieten', bij Feyenoord hanteert men het woord 'kutkanker' als adjectief voor ongewenste elementen – 'kutkanker Turken', 'kutkanker joden' – en op vrijwel alle tribunes heet een kleurling een pleurisnikker, een baviaan, een klere-aap, een kankerneger, een banaan, een vuile koffieboon, een kankeraap. Als Ajax op bezoek komt, gaan de fans van de tegenpartij zingend op 'jodenjacht', of bootsen ze met sissende geluiden ontsnappend gas na. (HP/De Tijd, 23/08/1991)

klerebeer

verachtelijke, slechte man; *klootzak**. Wellicht van Haagse origine.

klerebeer: naughty little bastard. Literal translation: cholera bear. Probably belongs to the slang of the city of The Hague. (website The Alternative Dutch Dictionary, gelezen 16/04/2005)

klerelijer, kolerelij(d)er

kijk onder *kelerelijer**.

klerewijf

vervelende, nare vrouw. Ook wel: *klotewijf*; *kutwijf*, *takkewijf*. Een vrouw die de kleding van anderen uitkiest en verzorgt wordt ook wel schertsend een *klerewijf* genoemd.

'Vergeet dat klerewijf,' zei ik. (Johnny van Doorn, De geest moet waaien, 1977)

... een over het paard getild klerewijf. (De Telegraaf, 29/06/2002)

klerk

iemand die eruitziet als een (saaie) kantoorbediende. Scheldwoord gebruikt in de jaren zestig. Vermeld door Hans Heestermans in Onze Taal, april 1987.

klessebes

praatziek persoon; iemand die veel kletst. Er bestaat ook een werkwoord *klessebessen*. Uit *de Volkskrant* van 15/07/2004: 'Ik schrijf liever dan dat ik klessebes.'

Verder zullen in een rubriek 'de poppenkast', Jan Klaassen en zijn collega's uit de andere landen hun opwachting bij u maken. Keuvel en Klessebes willen Zondags weer geregeld bij u op bezoek komen. (Het Vaderland, 07/09/1942)

Ik ben een klessebes en ik kan heel spontaan reageren. (Algemeen Dagblad, 28/01/1993)

kletskop

1) (in Vlaanderen) iemand met een kaal hoofd. In Nederland betekent het echter 'iemand met een zeer hoofd'.

'Zie doar es wa ne kletskop!' (Ernest Claes, De witte, 1920)

2) iemand die veel babbelt; kletskous. Op sommige plaatsen in de betekenis van 'klikspaan'.

Kletsen noemt men wat op andere plaatsen klikken heet. Zoo is ook in gebruik kletskop voor klikspaan. (W. Bisschop, Het Dordsche taaleigen. Bijdrage tot de kennis der Hollandsche Dialecten. In: De Taalgids. Vierde Jaargang, 1862)

'Kletskop!' schreeuwde Bram Steffelaar en hij draaide op zijn kruk in de rondte. (Jac. van Looy, Jaapje, 1917)

kletskous

iemand die langdurig en tot vervelens toe praat of zanikt over iets; praatvaar. Tevens een minachtende aanduiding voor een vrouw. Een ander scheldwoord met -kous is *blauwkous**. Voor zaniken, zeuren bestaat er ook een werkwoord *kletskousen*.

Sweel, vervelende oude kletskous. (De Groene Amsterdammer, 03/05/1891)

Liep-ie met een jongen, bij voorbeeld met Andriessen, die kletskous. (Theo Thijssen, Kees de jongen, 1923)

kletsmajoor

oorspronkelijk soldatentaal voor een legerpredikant; in algemeen gebruik: een praatziek iemand; *kletskous*; leuteraar. Neenvorm van *kletsmeier**. Bij Boekenoogen vinden we de variant *kletskamizool*. Er bestaat ook een werkwoord *kletsmajoren* (opgetekend door Van Ginneken, 1913). Vgl. Duits *Quasselmeier*. Fransen gebruiken de term *moulin à paroles*.

Ik zal je nog eens de tong afsnijden, kletsmajoor. (De Groene Amsterdammer, 22/11/1908)

Het woord Kletsmajoor heeft nu eenmaal een ongunstige betekenis. Noch advocaat, noch predikant, noch iemand anders zal het vleierend vinden met dat woord aangesproken of betiteld te worden. (De Groene Amsterdammer, 29/11/1914)

kletsmeier

vervelende babbelaar; *kletskous**, zeurder. Het werkwoord *meieren* (steeds over iets of iemand praten) betekent in de volkstaal 'zeuren' of 'zaniken'. Het werd al opgetekend in het begin van de twintigste eeuw (bij Van Ginneken, 1913) en komt van het Middelnederlandse *meyeren*: het ambt van 'meier' uitoefenen. De meier was de rentmeester; het hoofd van het gerecht of de politie van een stad. Vandaar: iemand die in een bepaald opzicht de meerdere is van anderen (hier dus: het

kletsen of lullen). Woorden zoals *kletsmeier* en *lulmeier** werden wellicht gevormd naar het voorbeeld van Duitse woorden zoals *Heulmeier* (huilebalk). Zie ook *kletsmajoor**.

Zeg eens, denken jullie misschien dat ik er een breukbandenfabriek op na hou. Of een bijeenkomst voor nietsdoende kletsmeiers? (Het Vaderland, 24/03/1928)

De herbergier is een verschrikkelijk vervelende kletsmeier, die tot overmaat van ramp het eten heeft laten aanbranden. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 29/12/1929)

Toen ik ze overlas, dacht ik alleen: wat een kletsmeier. Wat een leugenaar. (Simon Carmiggelt, Duiven melken, 1960)

kleumer

(Bargoens) iemand die niet te vertrouwen is en doorslaat bij de politie. *Kleun* of *kleum* is een Bargoens woord voor 'slaag' (reeds bij Henke: 'je kunt nog kleum krijgen'). *Kleunen* in de betekenis van 'elkaar kloppen en slaan' vinden we o.a. terug bij De Bo, De Vries. *Doorkleunen op iemand* betekent 'hem of haar verraden, aangeven bij de politie'.

Maar hoe weet ik nou dat jij geen kleumer bent, Lood? (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

kleuter

kinderachtig persoon.

Wat ben jij toch een kleuter. (Theo van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

klieder, kliederkont

onhandig iemand; knoeier; prutser.

Hij kon Josua wel de vuile harde eelthand in de slapwangige tronie patsen. Bah, wat een klieder! (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)

Wat ben je toch een kliederkont. Het asbakje staat notabene naast je! (Rijk de Gooijer & Eelke de Jong, The best of Koos Tak, 1988)

klier

vervelend, onuitstaanbaar persoon; plaaggeest. Ook wel: *klieroog*. Er bestaat ook een werkwoord *klieren*: vervelend doen; hinderen.

Zoo'n flauwe klier; die had staan grienen as 'n meid. (M.J. Brusse, Boefje, 1903)

Wat 'n enge klier, smeert ze 'm zoo met 't statiegeld. (Jacob Israël de Haan, Pijpelijntjes, 1904)

Hij wou, dat ie die vervelende klier maar kwijt was. (Jan Mens, Mensen zonder geld, 1939)

klikspaan

verklikker. Oorspronkelijk een synoniem van *klaploper**, iemand die met een 'clapspaen' rondliep. Men ging de tong overdrachtelijk als klakspaan zien, vandaar de betekenisverschuiving. Sedert ca. 1691.

Want tegenwoordig is 'brave Hendrik' synoniem met flikflooiër, klikspaan, gluiperd, met alles wat slecht is en in 't geheim kwaad doet, wat het licht schuwt en de duisternis zoekt. (De Groene Amsterdammer, 29/03/1891)

Daar zul je geen plezier van beleven, lelijke klikspaan! (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

klipsteen

(destijds in Ned.-Indië) Indonesiër. Betekent eigenlijk 'koraalsteen'. Etymologie onbekend. Zie ook: *blauwe**; *indo**; *lekkerpieper**.

Doch ook daar moeten zij lijden door den vloek hunner geboorte; terwijl voor den gegoeden sinjo alle rangen tot de hoogste toe open staan, is de arme bastaard gedoemd om tal van vernederingen te verduren. Scheldwoorden als: 'blauwe vent, lekkerpieper, zwart mormel, klipsteen, zwarte aap, blauw lijk', zijn er schering en inslag; en de beleedigde moet al die krenking stilzwijgend verkroppen om erger te voorkomen. (Het Volk, 17/01/1917)

En zooals men in het Amsterdamsche ghetto, wanneer er 'matschudding' in de buurt is, de kinderen Israëls elkaar hoort schelden voor smous, leip, parg, zoo kan men, als er 'mikmak' is in de Indo-wijk Krembangan te Soerabaja of in Kemajoran te Batavia, de Indo's elkaar hooren bombardeeren met het geheele scheldwoorden-vocabulaire, dat in den loop der eeuwen door pigmentvreter is uitgevonden: katjang, lip-lap, blauwe, klipsteen, kakkerlak enz. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

klodder gewerevet

(soldatentaal, verouderd) verachtelijk persoon.

Je ben 'et doodschoppe niet waard, ellendeling, klodder gewerevet! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

kloef(kapper)

(in sommige Vlaamse dialecten, m.n. het Antwerps) lomperd. Betekent eigenlijk 'klompenmaker'. Vgl. *behanger** en *fietsenmaker** (eveneens beroepsnamen).

Kloefkapper: dom en lomp persoon. (Claire van Putten, Antwerps Zakwoordenboek, 1993)

klojang

stommeling; sufferd. Wellicht een samenvoegsel van *klootzak** en *pisang**. Een vormvariant van *klojo**.

Klojang! Hij kon me wel in m'n neus bijten! (Peter Andriessse, De roep van de tokèh, 1972)
'Zo'n klojang,' zegt Kootje schouderophalend. (Ben Borgart, Blauwe nachten, 1978)

Peter wist heel goed dat hij een klojang was geweest in de klas. (Goede tijden slechte tijden, 1991)

klojo, klojan, klojem

onhandig iemand (maar in tegenstelling tot een *kluns** is een *klojo* kwaadaardiger); *rotzak**. Mogelijk verbasteringen van *klootzak** of van *klooien*, waarbij de laatste lettergrepen bij *klojo* enkel dienen om te rijmen op de eerste. Het gebruik van rijm, binnenrijm of alliteratie is immers erg populair onder scheldwoordengebruikers. Sommige lexicografen denken bij dit invectief ook aan een combinatie van *kloot** of *klootzak** en het Maleise *sontolojo* (idiot, halvegare). Anderen houden het bij de eigennaam *Jan* die toegevoegd wordt aan het oude scheldwoord *kloot* (dat zonder de toevoeging aan kracht moet inboeten). Met assonantie werd dit dan *klojo*. Eerder wellicht al gebruikelijk in de soldatentaal. Er bestaat ook een werkwoord *klojangen* of *klojannen* voor: aansukkelen, prutsen.

Hij legde het vloeitje neer, stond op en begon met nijdige rukken zijn battle-dress uit te trekken. 'Klojems!' (J.J. Voskuil, Bij nader inzien, 1963)

Wat ben jij een klooijs, zei hij. (Maarten 't Hart, Het vrome volk, 1974)

Die klojo's kunnen niet meer tegen een geintje tegenwoordig. (Bouke B. Jagt, De muskietenoorlog en andere verhalen, 1978)

klokkenluider

(Antwerpen) nietsnut, onbenul. Vermeld door De Graef.

klompenkerker

zwaar gereformeerde. De benaming *klompenkerk* voor een christelijk gereformeerde kerk (in m.n. Zutphen) werd al aan het begin van de twintigste eeuw gebruikt. Desondanks komt het woord niet voor in het WNT. Ook Van Dale vermeldt het niet.

[Klompe\(n\)kerker: iem. die tot de zwaarste gereformeerde gezindte behoort. \(Kristiaan Laps, Nationaal scheldwoordenboek, 1984\)](#)

klompenmajoor

iemand die op klompen loopt. Vandaar een smalende benaming voor iemand uit de lagere volksklasse.

[Kaik, joe, daar komt de koning deur! Loopen, loopen! schreeuwt met de hoogste verrukking en het hoogste spraakorgaan een kleine klompenmajoor tot zijn makkertje, dat, even als hij, schoften gaat en de daad terstond het laatste woord doet volgen. \(Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844\)](#)

klompenmaker

(soldatentaal) dokter, met de bijgedachte van een *kluns**. Vgl. *fietsenmaker** en het Vlaamse *kloefkapper**.

[Klompenmaker, scheldnaam voor: dokter, die zijn vak niet verstaat. \(J.J.M. van Dam, 'Jantje Kaas en zijn jongens', Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, 1942-1948\)](#)

klompvoet

iemand met een misvormde voet. Vandaar ook: iemand met lompe voeten.

[Komt hier gy Klompvoet, ziet wat Eijeren dat gy ons hier gebragt hebt. \(Boëtius a Bolswert: Duyfkens en Willemynkens Pelgrimagie tot haaren beminden binnen Jerusalem, 1627\)
Dat zo'n bombariezak als Hitler ook niet z'n galstenen laat wegsnijden, en die klompvoet Goebbels ook. \(Jan Mens, De kleine waarheid, 1967\)](#)

klont

(Groningen) lomperd; sufferd. Opgetekend door o.a. K. ter Laan. Bij Laps betekent het 'suffig persoon die alles verkeerd aanpakt'.

klooi

iemand die *klooit* (stuntelt); sul, sufferd. Tevens een verzachting van *kloot**.

[Dat je hier samenwoont met die klooi en intussen weet ik wat voor fraais uitvoert! \(F.L. Bastet, Lava, 1963\)](#)

[Jij moet de Anderen gebruiken, klooi, dat is ónze theorie nietwaar Joop? \(Sal Santen, Brand in Mokum, 1977\)](#)

kloot

vervelende, saaie, onaangename vent. In oude kluchten wordt dit woord veelal in samenstellingen aangetroffen: een *arme, domme, saaie* enz. *kloot*.

[Kloot, \(stud.\), vervelend, onaangenaam of onbeduidend mensch. \(Taco De Beer & Dr. E. Laurillard, Woordenschat, 1899\)](#)

Ofwel zijt gij een geslepen leugeneer, ofwel zijt gij de onnoozelste kloot die hier ooit in den amigo gezeten heeft. (Ernest Claes, Kobeke, 1933)

Nu rest hem het isolement, weg van de domme kloten. (Vrij Nederland, 30/08/2003)

kloothannes, kloothommel, klootjavaan, klootjoris, klootjurk, klootviool

misselijk persoon. *-hommel, -javaan, -viool* enz. worden aan een oud scheldwoord zoals *kloot** (dat anders aan kracht verliest) gewoon toegevoegd ter versterking. De uitbreidende elementen voegen niets toe aan de betekenis van het woord. Ze zijn dan ook vaak willekeurig gekozen. Oorspronkelijk gaat het hier om scheldwoorden van de marine (zie Onze Taal, september 1988, p. 127). Ze worden eveneens vermeld door Salleveldt (1980, onder *zeiklijster*). Er bestaat ook een werkwoord *kloothannesen* (vermeld door Ginneken): ‘Och korporaal, kom hier, ’t lijkt gewoon nergens naar, je staat daar maar te kloothannesen, je moet zèlf je escouade nagaan, dat is mijn werk niet’, en een variant *klootviolen* (klooiën, knoeien, alles fout doen), erg populair onder mariniers.

‘Kloothommel!’ piepte de jongen, met een dichtgeschroefde stem. (Boudewijn van Houten, De ontgroening, 1971)

Tot ineens de slimme Gertrud Mandelbaum de betrokkene in de oren gilte: ‘Klootjurken! Het is helemaal geen bloed! Het zijn ingemaakte kersen!’ (Willy van der Heyde, Orgie in een failliete kroeg. Gepubliceerd in De Nieuwe Clercke, 28/08/1977)

Hé, stomme klootviool, heeft De Beer je piel afgezaagd? (Hans Hoenjet, De Wraakengel, 1989)

klootjesvolk

het domme burgermanspubliek. In het tweede nummer van ‘Provo’ (maandblad van de provobeweging) dook voor de verburgerlijkte lagen van de maatschappij, de slaafse consumenten de verzamelterm *klootjesvolk* op. Het woord werd in de jaren zestig gereanimeerd door de schrijver J.B. Charles. Bredero had het in 1612 al over het *klootjesvolck*.

Indien enkele fransche tragedies een korte populariteit genoten, was het te danken aan den grooten naam, dien een acteur of actrice zich af en toe in een rol van Racine of Corneille wist te verwerven. Vreemdelingen, die uit nieuwsgierigheid kwamen; boeren en buitenlui, die een vroolijken avond doorbrachten na een prettigen dag; klootjes-volk, dat zich op de galerijen vermaakte door met nootedoppen en appelschillen in den bak te mikken, en in dien bak een kleine schaar van kenners; een publiek van te verschillende beweging om eene degelijke kunst te begeeren en te besehermen. (De Groene Amsterdammer, 19/07/1885)

Libérraal cónservátief stedeke van puur klootjesvolk. (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

’t Hiernamaals is een uitvinding van het kapitaal; de fopspeen, waarmee ze ’t klootjesvolk binnen ’t kerkelijk loophek houet. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

klootzak

misselijk persoon; rotzak. Bij Teirlinck (gewestelijk) ook in de zin van bedrieger en plager. Betekent eigenlijk ‘balzak, scrotum’. In geschriften uit 1644 verwijzen *clooten* en *klootsack* ondubbelzinnig naar dit mannelijk lichaamsdeel. De ontwikkeling tot scheldwoord en krachtterm is een vrij recent verschijnsel. Dankzij kroeg, kazerne en voetbaltribune doken er een aantal varianten op: *klojo**; *klojang**; *kloothommel** en *klotenklapper**. Verwijzingen naar het mannelijk geslachtsdeel (zoals bijv. *eikel*; *klootzak*; *lul*; *zak* enz.) ontbreken volkomen in landen zoals Duitsland en Spanje. In Duitsland is de anale zone dan weer erg populair bij het schelden (*Arschloch*; *Arsch*; *Affenarsch* enz.). Een en ander wordt uitgebreider uit de doeken gedaan in het juni-nummer 2004 van Onze Taal. Toen in 1976 een lid van de Kommunistische Eenheidspartij Nederland (KEN) Hans Wiegel tijdens een verkiezingsbijeenkomst plotseling uitschold voor

klootzak volgde het laconieke antwoord: ‘Fijn dat u zich even voorstelt! Mijn naam is Hans Wiegel.’

Tenslotte, maar dit is als zeer persoonlijke reactie: die Charles de Blécourt is wel je vrouwenverleider, hè, en bijgevolg ergens een hevige klootzak. (E. du Perron, Brieven aan Marsman. In: *Libertinage*. Jaargang 1, 1948)

Ga een jaar lang in de rij staan, klootzak! (W.F. Hermans, *Paranoia*, 1953)

klophengst

kijk onder *klaphengst**.

kloris

stommeling; sukkel. Verwijst naar de hoofdpersoon uit het achttiende-eeuwse kluchtspel ‘De bruiloft van Kloris en Roosje’. Aanvankelijk werd er een ‘vrijer’ mee aangeduid. Die betekenis komen we nog tegen bij Cissy van Marxveldt (De H.B.S.-tijd van Joop ter Heul, 1919). Zie ook *gekke* kloris* (en varianten hierop).

Pietje vond hem een saaien kloris en probeerde een grooten roomhoorn op den top van zijn pink te balanceeren. (Chr. van Abkoude, *Pietje Bell, of de lotgevallen van een ondeugenden jongen*, 1914)

‘Klungel, kinkel, kloris,’ fluisterde hij, ‘je hebt toch leren rekenen.’ (Leonhard Huizinga, *Prins Adriaan en Prins Olivier*, 1969)

klotenbibber, klotenklapper

zeurkous; onaangenaam persoon; ongemanierde vent. Bij de marine in de betekenis van ‘grote domoor’. Mogelijk van oorsprong soldaten- of marinetaal. De vrouwelijke variant is de *kuttenklapper*.

Als je zo’n gereformeerde kloteklapper op zondag naar de weg vraagt keert-ie je z’n hol toe, want de Heer wil niet dat-ie je een behoorlijk antwoord geeft. (Paul A. Wilking, *De roerige wereld van Pistolen Paul*, 1968)

Zeg, klotebibber – de stem van het meisje dat voor het raam had gezeten –, kan dat niet ergens anders? (Harry Mulisch, *De verteller*, 1970)

Nee, klotebibber, die vent vindt het hartstikke goed! (J.M.A. Biesheuvel, *In de bovenkooi*, 1972)

klotenbijter

verachtelijk persoon; waardeloos iemand.

Ik moest me helemaal uitkleden en toen ik in m’n schalen stond kwamen ze met z’n zessen om me heen lopen, van die studenten weet je wel. Die klotebijters wisten er niks van, zelfs de professor niet die tien minuten later binnenkwam. (Mensje van Keulen, *Bleekers zomer*, 1972)

klotentrekker

(in Vlaanderen, gewestelijk) bedrieger, oplichter. Reeds bij Rutten. Vgl. *flessentrekker**.

kluiwenduiker

(Bargoens) zwerver die met karweitjes of bedelen aan brood probeert te komen; vandaar: een uitziiger of *klaploper**; soms ook: een naïef persoon, een onnozele hals of een zeurkous. In de zestiende eeuw was een *kluiver* ook een gerechtsbode. Bij Kiliaan vinden we bij het lemma *kluver* als uitleg: ‘exactor, exactor rei judicatae’, in feite iemand die de kloven of handboeien aangereikt krijgt.

Kluiven wordt in de volkstaal ook gebruikt voor ‘kluwen, handen’ (pas op dat ik je niet in m’n kluiven krijg!). In die betekenis komt het reeds voor in de klucht van P. Bernagie, ‘De ontrouwe kantoorknecht’, 1685: ‘je zult heel fijn moeten spinnen, eer jij uit onze kluiven raakt’. Ook hier niet direct een verwantschap met onze *kluivenduiker*.

Een sleutel tot de oplossing van het mysterie wordt ons verschaft door Peter Hoefnagels, auteur van een verzameling alternatieve (lees: onbekende) spreekwoorden. Een eerste collectie verscheen in 1983 onder de titel ‘Je zwam te grabbel gooien’. Het kreeg een vervolg in 1987 met ‘Een kluifduiker de hand schudden’. Deze zegswijze wordt door Hoefnagels verklaard als ‘bedrogen worden en uitgezogen’. Vaak materieel: tot de laatste cent uitgekleeft worden. In het algemeen betekent het, volgens de auteur ‘uitgeput worden door iemand’. Wordt wel gezegd van een uiterst vermoeiend huwelijk. Deze laatste betekenis zou de oudste zijn. Hoefnagels denkt aan het oude *kliieven* of *kluiven*. Wanneer een *kluifduiker* (of *kluivenduikertje*) je de hand schudt, zuigt hij met andere woorden het merg uit je botten. Een *kluifduiker* staat ook voor een zeurkous, iemand die een ander te lang aan de praat houdt, maar dat is volgens de samensteller van dit aardige boekje een inflatie van de term. Er wordt bij deze zegswijze nog melding gemaakt van een zekere Regina Buursing, de vroegere directrice van de Rotterdamse schouwburg. Die had nl. een grote behendigheids ontwikkeld om *kluifduikers* te vermijden, zo vertelt Hoefnagels.

Wat volgt is minder interessant maar het feit dat de zegswijze *een kluifduiker de hand schudden* in Rotterdam gebruikelijk was, kan er wellicht op wijzen dat we hier met een regionaal scheldwoord te maken hebben. De Rotterdamse volksschrijver Willem van Iependaal publiceerde in 1937 een boek met als titel ‘Kluivenduikers Doedeldans’.

Kluif had (heeft) evenwel een Bargoense betekenis die we niet bij Van Dale, Koenen of Endt terugvinden, wel bij Henke. Daarin wordt *kluif* gedefinieerd als ‘een hartig stuk van de slager’. Schertsend ook voor een stuk koek. Tijdens het interbellum moet *kluif* echter ‘fooi of aandeel van handel of kraak’ zijn gaan betekenen. De Bargoense woordenboeken maken hiervan geen melding. Enkel Haring Arie signaleert het woord meermaals in deze betekenis in zijn boeken.

In ‘Recht voor z’n raap’ (1972) heeft hij het zowel over *kluivenduikers* als over *kluiffes* (in de zin van ‘deel van een som geld’). Hij verhaalt over een vrouw die ‘in het leven zit’ (als prostituee werkzaam is) en wier pooier een ouderwetse inbreker is. Telkens als de man *een lekker stootje had gemaakt* (Bargoens voor een goede slag geslagen, een uitdrukking ontleend aan het biljarten) hoefde de vrouw niet langer de hoer te spelen en werd er gefeest tot de poen op was. Uit het eerste huwelijk had deze vrouw drie kinderen die – aldus de auteur – elke week hun *kluifje* kwamen halen en toen ze gingen trouwen, werd alles door hun moeder betaald. De wekelijkse *kluif* ging gewoon door. De man mocht hiervan niets weten want die had niet zoveel op met die *kluivenduikers*. Merk op dat Berns (2002) ook *kluivenduiker* vermeld: iemand die te water duikt en niet kan zwemmen. Deze betekenis werd al opgetekend in 1955. Volgens informanten bestond er vroeger ook een uitgebreide versie van het woord, nl. *kluivenduiker op een schip met erwtensoep*.

Want Evert, de ‘kluivenduiker’ noemen de jongens hem omdat ie er altijd zoo vetjes uitziet, heeft nog nooit iets ‘gemaakt’. (Het Vaderland, 26/11/1936)

Wat heeft het voor nut je voor ons kluivenduikers te binnenstebuiten te keren? (Willem van Iependaal, Kluivenduikers Doedeldans, 1937)

Een stuk of wat kluivenduikers gaf ik ook een paar joetjes en zo had ik weer een paar lekkere plakkers in m’n melikje. (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

klungel

knoeier, prutser. Sedert ca. 1781. Betekende oorspronkelijk: samenhangende massa, kluwen en vandaar ook een waardeloos voorwerp, prul (De Groene Amsterdammer, 21/07/1912: ‘De paraplu was een klungel! In drie maanden was zij totaal versleten.’).

Zoo'n slecht zakenman, zoo'n klungel. (De Groene Amsterdammer, 23/02/1929)

kluns

onhandig persoon; knoeier, prutser, sufferd. Het woord stamt uit de Duitse dieventaal (het Rotwelsch), waar *Kluns* 'hond, hondsvot' betekent en verwant is met *Klunte*, *Klunde* (hoer). Het Duitse *Klunze* betekent 'spleet, reet'. Er bestaat ook een werkwoord *klunzen* 'zich als een kluns gedragen'.

Nou vraag ik je. Die klunzen hebben niet eens de radio aan! (Wereldkroniek, 26/03/1949)

Trek je schoenen aan, kluns. Men ontvangt zijn opdrachtgevers niet op sokkevoeten. (Willy van der Heide, Cnall-effecten op Casablanca, 1962)

knakenhoer, knakentemeier

(Bargoens) goedkope hoer. Vervolgens ook een algemeen scheldwoord voor een vrouw. *Knaak* is een Bargoens woord voor 2,50 gulden. In de zeventiende eeuw sprak men van een *mosselhoer**. Fransen hebben het over *une fille à cent sous*.

Zegt die dame: 'Capsones boeren?' Dat was nou net niet wat we wilden horen. Dus ik scheld haar uit voor 'knaketemeier' en spuug voor haar op de grond. (Oor, 12/12/1987)

Toen ik nog op straat liep had je nog echte klassevrouwen, ook al noemden ze ons knakenhoeren. (Sietske Altink, Handel in hartstocht, 1995)

knakker

vreemde snuiter. Volgens Van Dale na 1950 opgekomen en mogelijk gezegd van iemand bij wie men de knokken hoort knakken. Heestermans denkt aan *knakken* (breken). Volgens hem is er mogelijk sprake van associatie met *knaap* of vooral van 'onomatopeïsche effectievorming' (zie ook Endt, 1974). Een andere mogelijkheid is een afleiding van het Duitse (*alter*) *Knacker* (zie hiervoor Küpper). Volgens W.J. Sebök, ex-sleepbootkapitein (in een artikel in Onze Taal, september 1983) betekende *knakker* in zeemanstaal oorspronkelijk: 'inwoner van een derdewereldland', waarbij *kanaka* betekende: 'inboorling van de Solomonseilanden'. Een *knakkerland* kon dus om het even welk derdewereldland zijn. Tegenwoordig is *knakker* in de zin van 'rare vent' vooral populair in jeugdige kringen.

Krishnamurti, een filosoof uit India, die dank zij zijn schier onmenselijke liefde en wijsheid door velen werd aanzien als de meest swingende knakker van Saanen. (Hitweek, 20/09/1968)

't Is net of ze één tepel heeft,' zei het knakkertje naast me in de bank. (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

Nou, die knakker gaf me zomaar 75 gulden. (Maarten 't Hart, De huismeester, 1985)

knar

1) (meestal in combinatie met *ouwe*) (taaie) oude kerel; vaak ook voor een gierigaard of onbeschaafd persoon. Volgens de etymologische woordenboeken een nevenvorm van *knor* (knoest, knobbel). Eigenlijk: een oude knoestige boom of boomstronk en vandaar overgedragen op een mens: een afgeleefd mens. Sedert ca. 1856. Een synoniem is *ouwe sok*. Sinds oktober 1993 is *krasse knar* (met dank aan Van Kooten en De Bie) een ironische typering geworden voor een vitale en dynamische senior.

En wanneer die ouwe knar, tusschen z'n clubgenooten-mede-ouwe knarren zat, dan (zeiden) wij, jongere jaars: dat is 'm, die heeft in 1884 in de Oude Vier gezeten. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 20/05/1936)

Moet ik nu alles eerst aan die ouwe knar van een nachtwaker uit gaan leggen? (Willy van der Heide, Een dollarjacht in een D-trein, 1952)

Laat je ogen nakijken, ouwe knar!!! (M. Remacle, Ouwe Niek en Zwartbaard. In vlamme woede, 1974)

2) (vnl. jeugdtaal) botterik; domoor; ongemanierde vent; ruw persoon.

Nou, ik eet ook liever met dien roetmop dan dat ik met hem vecht. Wat 'n pooten heit me die knar! (J.B. Schuil, De Artapappa's, 1920)

D'r moet maar zo'n knar uit 't oerwoud één woord durven smoezen en hij wordt gekielhaald. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

knekelhuis

stokoud persoon. *Knekel* is een deel van een geraamte.

Juffrouw Hoedt, een uitgemergeld knekelhuis met een aamborstig gegiegaag, dat op de longen der toehoorders pijnlijk en afmattend terugwerkt, heeft de gaaf van heviger de lachspieren in beweging te brengen, naar mate zij, op het ondragelijke deuntje, dat ten voertuig strekt aan haar geluid, pogingen tot het tegenovergestelde aanwendt. (Klikspaan, Studentenschetsen, 1844-1876)

knerp

(jeugdtaal, verouderd) niet-hip persoon; een saai figuur. Wellicht afgeleid van het gewestelijk werkwoord *knerpen* (zeuren). Jaren zestig. Vgl. het Engelse slangwoord *crummo*.

Knerp, bedaard persoon, bepaald niet-hippe figuur. (Rouke G. Broersma, Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels, 1970)

'Laat me toch met rust', riep Heremijntijd kribbig. 'Je geeft me telkens een afknapper. Weet je wat je bent, Waardigheid? Een knerp!' (Thea Beckman, Heremijntijd... wat een lastpost, 1973)

kneus(je)

mislukking; onvolwaardig persoon; iemand die tot niet veel in staat is. Onder scholieren gangbaar voor een leerling die de lessen niet kan volgen omdat ze te zwaar blijken; ook voor een uitknijper, bijvoorbeeld tijdens de gymnastieklessen. Oorspronkelijk werd het woord gebruikt voor een soldaat met een lichamenlijk gebrek en met een minder inspannende baan (bijvoorbeeld op kantoor). Van *kneuzen* in de zin van 'beschadigen'. Volgens de internetencyclopedie Wikipedia zou *kneus* ook een stuk gereedschap zijn dat bij castratie gebruikt wordt.

Het betoog van den afdeulingscommandant kwam dan ook hier op neer, dat zijn jongens als 'kneusjes' waren komen opdagen, maar nu na drie maanden kerels zijn geworden, met een paar fiksche armen aan het lichaam. (Het Vaderland, 25/03/1944)

Zij gelooft, zij beweert dat althans herhaaldelijk, dat zij uit ál die mannen juist het kneusje heeft getroffen en getuigt van dit défaitistische geloof door herhaaldelijk deze ontmoedigende formule uit te spreken: 'Iedere andere man zou... ' (H. Knap, Bent u ook van gisteren?, 1955)

Alle mannen zijn kneuzen. (Anja Meulenbelt, De schaamte voorbij, 1976)

kneuter

kortzichtig, benepen denkend persoon; gewestelijk ook voor klager, mopperaar. Zie ook *heikneuter**.

Ziedaar, ik heb het altoos zoo druk en volhandig gehad, dat het trouwen er is ingetrokken; maar, selderdemostert, was ik vader over een half douzijn jongens en meisjes, dan zou ik mijn geluk niet kunnen overzien, als ik daar zoo al die kneuters hoorde snappen en rabbelen. (Cd. Busken Huet, Litterarische Fantasien en Kritieken (negentiende deel), z.j.)

En die kneuters motte ons in toom houe zeker? (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

'n Best volkje, die Drentse kneuters. (Godfried Bomans, Capriolen, 1953)

kneuterbal

variant van *kneuter**. Mogelijk een bedenkfel van auteur Willem Brakman.

'Ze weet van niks,' dacht ik, 'de kneuterbal.' (Willem Brakman, Come-back, 1981)

knieper(d)

(gewestelijk) vrek, gierigaard. *Knieperig* of *knijperig* betekent 'gierig' maar ook 'kleinzielig'.

Nee verkopen, als ze je geld vragen voor de stad, is in Deventer taboe. Dan ben je een knieperd. (de Volkskrant, 05/02/1994)

Zij en haar man werden als 'kniepers' beschouwd. Deze correspondentie wijt de fixatie op baar geld aan de armoede die eeuwenlang in Twente heerste, waardoor er zonder gemeenschappelijke financiële inspanning geen feestje van de grond kwam. (Trouw, 02/11/2002)

kniesoor

iemand die voortdurend kniest: ontevreden mens; zuur iemand; chagrijnig persoon. -oor komt wel meermaals voor als onaangename karakteraanwijzing. Zie bijvoorbeeld *domoor**, *druiloor**, *neetoor**.

Ze kon gemakkelijk Chéristanes moeder, ja zelfs haar grootmoeder voorstellen, maar doet nu dienst als zoogzuster. 't Kan in de tooneelwereld al zoo eens uitkomen, en die op zulk een kleinigheid ziet, is een kniesoor. (Justus Van Maurik, Van allerlei Slag. Novellen en Schetsen. 3de druk, 1883)

Een kniesoor, wie daar systeem in zoeken wil. (De Groene Amsterdammer, 01/04/1894)

knijperd

1) (soldatentaal) bangerik; angsthaas. Het WNT citeert de Haagse Post van 05/05/1923. Zie verder nog Salleveldt (1980).

2) (Twente, jeugdtaal) gierigaard. Vermeld door Jansen (1985).

knijpkont

bangerik; *angshaas**. Oorspronkelijk soldatenslang (zie Salleveldt, 1980). Tegenwoordig ook onder jongeren populair. *Knijpkonterig* betekent 'bangelijk'.

Dat snijdt weer door het hart van een rechtgeaard Feyenoord mensch. Aáárch!
Altijd weer die knijpkonten van Philips. (www.nieuwnieuws.nl, 21/04/2005)

knijpkut

1) vrouw die niet ingaat op mannelijke avances, die afstandelijk blijft. Betekent eigenlijk 'vrouw die aan vaginisme lijdt'. Dit scheldwoord werd al opgenomen in Van Dale.

Ze doet het niet, en dat betekent maar een ding: Dat spraakje van mevrouw is wat ze werkelijk is: Een knijpkut. (www.gaysite.nl, 11/10/2002)

2) (meestal verkleinvorm) (marinetaal) iemand die zuinig is of niets weggeeft aan de tap.

knikker: kale knikker

kaal persoon. *Knikker* is een informeel woord voor hoofd.

Kale knikker. Biljartbal. Badmuts. Die scheldwoorden voor kale of kalende mannen kende Henk Harmsen al. Maar 'vleespet' is nieuw voor hem. Hij beschouwt het als het zoveelste bewijs dat kaalheid slechts schijnbaar geaccepteerd is, ook al zijn er alleen al in Nederland meer dan twee miljoen kaalhoofdigen. (NRC Handelsblad, 02/11/1990)

knikkerkop

(jeugdtaal) kaal iemand; skinhead. Vermeld door Hoppenbrouwers.

[Ik wil die diss over die knikkerkoppen \(lonsdalers\).](http://forums.marokko.nl) (<http://forums.marokko.nl>, 12/05/2006)

knipmes

slaafs, onderdanig iemand. Van de (spottende) zegswijze *buigen als een knipmes*.

[Ga jij maar gauw in dienst! Knipmes!](#) (Bert Hiddema, *Scheuren in het asfalt*, 1985)

knipperbol

roodharige. Eigenlijk: een bolvormig oranjegeel knipperlicht op een paal. Het woord werd in deze betekenis al in 1956 opgetekend. Syn.: *vuurtoren**.

[Futiel, als ik naar een andere school was gegaan, had ik andere jongens ontmoet, als ik geen rood haar had gehad en niet altijd uitgescholden was voor rooie biet, stoplicht, knipperbol.](#) (Bert Hiddema, *Ik loop*, 1982)

knoeier, knoeipot

iemand die slordig werkt; broddelaar; *klungel**.

[Mijn boek moet de wereld in. Hiertegen is niets te doen! Laat dan Busselinck & Waterman het ook te lezen krijgen ... afgunst is mijn zaak niet. Maar knoeiers en onderkruipers zijn ze, dit zeg ik!](#) (Multatuli, *Max Havelaar, of de koffieveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij*, 1860)

knoest

ruwe, onhandelbare kerel; lomperd. In die betekenis reeds bij Boekenoogen. Volgens Van Dale gewestelijk. Volendam-speler Dick Tol (1934-1973), die een kort en dik mannetje was, werd destijds met deze bijnaam vereerd. Ook wielrenner Wim Van Est ging met o.a. deze bijnaam door het leven. In de jeugdtaal van eind vorige eeuw betekent het ook 'dommerik'.

knoet

(verouderd) bewoner van Westfalen en meer algemeen: Duitser. Vgl. *mof**. Tegenwoordig nog in de zin van 'lomperd'.

[En Velderman teekent hierbij aan, hoe de naam 'Moffen' kenmerkend is voor den echten Amsterdammer in zijn afkeer van de praalhanserie der 'poepen' of knoeten, die op een stroovisch waren komen aandrijven, zich in den beginne kruipend onderdanig aanstelden, maar later, als zij tot eenigen welstand waren geraakt, ieder, die onder hen stond, met onuitstaanbaren trots behandelden.](#) (De Groene Amsterdammer, 21/10/1916)

knopendraaier

(soldatentaal, verouderd) flikflooiër. *Knopendraaijerij* is dan: flikflooiërij, vleierij.

[Een duitsche baron, die voorgaf officier geweest te zijn; eigenlijk een knoopendraaijer, dien Poland instinktmatig niet kon uitstaan.](#) (W.A. van Rees: *Toontje Poland*. Voorafgegaan door eenige Indische typen. 2 delen, 1867, geciteerd in WNT)

knor

(studententaal) student die geen corpslid is. Tegenwoordig ook gezegd van iemand die de verkeerde dingen zegt op de verkeerde momenten en die daardoor beschouwd wordt als een sociaal mislukt persoon. Van een oninteressant, vervelend persoon wordt gezegd dat hij een *suffe knor* is.

De Knor. Hij is nergens lid van. Voor het corps ontbrak geld: voor andere studentenverenigingen: moed. (Haagsche Post, 19/03/1938)

Een intelligente knor die ik goed kende voor ik het woord knor kende en wiens ouders mij geholpen hebben de hongerdood op een afstand te houden. (L.Th. Lemann, Tussen Medemblik en Hippolytushoef, 1964, herdruk 1988)

‘Knorren’ was een bijnaam voor de niet-Corpsleden en Schmidt gebruikte het woord nu ook maar om Corpsleden aan te duiden die volgens hem niet van het juiste hout gesneden waren. (Boudewijn van Houten, De Ontgroening, 1971)

knorrepot

ontevreden (knorrend) mens. De neiging tot knorren wordt vaak toegeschreven aan oude mensen. Het woord wordt daarom ook vaak voorafgegaan door *ouwe*. In oudere bronnen duikt deze samenstelling soms op als metafoor voor de wereld of de winter. Een synoniem van *knorrepot* is: *brompot**.

Den ouden Heer Edeling ken ik van voor vele jaren. ’t Is een eerlyke knorrepot, een braaf man, een man, daar men op afkan, maar de lastigste mensch, dien ik ook al ken. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

O, ik durf nog veel meer, ouwe knorrepot. (Siegfried E. van Praag, La Judith, 1930)

knuppel

lomperd; pummel. Volgens Van Dale schooltaal. Onder soldaten in het voormalige Ned.-Indië werd een reserveofficier vaak spottend *reserveknuppel* (of *reservezwengel*) genoemd. *Knuppelveen* is een fictieve benaming, een plaats waar alleen pummels wonen.

Maar ik ben toch niet zo een knuppel dat ik ga werken voor een luie hospes en bij jou mijn zuur verdiende geld ga verspelen. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

Alleen de commandant en een paar knuppels met hoogst ondemocratische tronies, die kennelijk de etat-major vormden, leken iets meer op hun gemak te zijn. (Leonhard Huizinga, Prins Adriaan en Prins Olivier, 1969)

Fiets jij even naar die knuppel toe en sluit dat ding effe voor hem aan. (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

knuppelteef

(Antwerpen, schertsend of smalend) vrouw met een bontjas. Refereert aan het neerknuppelen van zeehonden voor de pels. Zie ook opmerkingen onder *teef**.

Knuppelteef: scheldwoord voor vrouw die een échte bontjas draagt. (Het woord duidt op het neerknuppelen van jonge zeehondjes). (Jack de Graef, Het Antwerps dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

knurft

(jeugdtaal, verouderd) ruw, lomp persoon; *hufter**. Jaren zestig. Betekent eigenlijk ‘stuk been; kluif’. Stoett geeft *knurf* als synoniem voor ‘mep’ (zie art. 1502). Volgens Endt (1974) is *knurf* een scheldwoord voor een provinciaal. In Leiden komt *knurf* ook voor als een koosnaampje voor een ‘mollig, klein kind’. Zie ook *boerenknurft**.

... toen daar opeens die knurft van een Evert de boel in ’t honderd schopte. (Vis, Gerucht, 1947)

Gelukkig maar dat niet veel mensen denken zoals knurfts, anders was Nurckx ook al lang omgekomen, 'hetzij door ondervoeding, hetzij een gewelddadige dood'. (Hitweek, 25/10/1968)

Stelletje onnozele knurften. (Armand, Wat muziek, 1978)

koddebeier

onbezoldigde functionaris van de rijkspolitie op het platteland, een veldwachter. Oorspronkelijk een officiële benaming, later ook in pejoratieve zin gebruikt. Volgens Van Dale sedert ca. 1521. De letterlijke betekenis van het woord is 'iemand die met zijn knots (kodde) heen en weer zwaait (beiert)'.
 Een der stroopers is door den koddebeier herkend. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 26/11/1913)

'Eervergeten stadskoddebeier,' brulde hij. (Leonhard Huizinga, Prins Adriaan en prins Olivier, 1969)

koe

1) lomp of dom mens; vrouw die ergernis wekt. Koeien gelden als dom en koppig. Vgl. Duits: *blöde Kuh*. Engels: *silly cow*. Protestantse jongeren werden in het midden van de twintigste eeuw door hun roomse soortgenoten wel eens uitgemaakt voor *protestantse koeien*. De jeugdige roomsen werden dan weer voor *roomse katers* uitgescholden.

'Wat is dät?' zeiden Wiesje en ik.

'De huur, koe', antwoordde de Major Domus. (Willem W. Waterman, Wie zei dat je in dezen tijd niet kon lachen? 1944)

Hij noemt me domme koe. (Ronald Giphart, Phileine zegt sorry, 1996)

Ach, hou toch op met je gezeik, hysterische ouwe koe. (HP/De Tijd, 13/01/2006)

2) (Maastricht, studententaal) dik meisje. Ook wel *zwangere koe*. Gesignaleerd door Gillissen en Olden.

koeienkut

lomp persoon. In soldatentaal betekent een *koeienkut* ook een 'kwartiermuts'. Vanwege de gelijkaardige vorm.

'Kom daar maar eens uit,' mompelde Kas. 'Koeiekutten.' (Bouke B. Jagt, De muskietenoorlog, 1976)

En net azzie denk dat je alles gehad hep komter nog es zo'n koeiekut aan je kop zijke. (J.A. Deelder, Drukke dagen, 1988)

koeientepel

dik persoon. Vermeld in Onze Taal (mei 1988: Scheldmuseum).

koekenbakker

ondeskundig, knullig iemand; knoeier; prutser. Het bereiden van zoetigheden wordt beschouwd als manonwaardig. Aanvankelijk vooral van toepassing op slechte zeemannen. Daarom wellicht van origine matrozentaal. Beroepsnamen worden wel meer als scheldwoord gebruikt. Zie bijv.: *fietsenmaker**; *klompenmaker**; *lul* de behanger*.

Fatsoenlyk zyn, da's goed voor koekebakkers en prulschryvers maar niet voor my. (W.A. Paap, Vincent Haman. Tweede druk, 1908)

Ze vinden mekaar onverdraaglijk, zitten te vitten, beledigen mekaar, schelden mekaar uit voor dienstklopper en koekebakker. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

‘Omdat je je vak niet kent,’ riep de ober, ‘jij bent geen portier. Jij bent een koekebakker.’
(Simon Carmiggelt, Kroeglopen, 1962)

koekoek

hoorndrager. Het koekoekswijfje bouwt geen eigen nest maar legt haar ei in het nest van een andere zangvogel, die het dan samen met de eigen eieren uitbroedt.

Uw voorhoofd, koekoek, schynt geschapen tot die kroon.

De horendrager, dus bespot en uitgestreken,

Mengt meer dan drie doezyn van duvels onder ’t spreken. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

koekoek eenzang

iemand die veel praat. Ontleend aan de zegswijze *het is (altijd) koekoek éenzang*, volgens Van Dale: ‘altijd hetzelfde deuntje, het zijn altijd dezelfde praatjes, er wordt maar over één ding gesproken’. Het scheldwoord wordt vermeld door Van Eijk (1980).

koekvreter

Amsterdammer. Reeds opgetekend in de achttiende eeuw (o.a. bij Justus van Effen).

‘Dan is jouw vader dood,’ had de jongen gezegd, ‘ik wist wel dat je maar een Haarlemsche mug was, wou jij ook gaan varen voor de leus?’ ‘Dat weet ik nog niet, amsterdamsche koekvreter,’ wou Jaapje zeggen, maar de jongen liet hem niet aan het woord. (Jacobus van Looy, Jaapje, 1917)

P. Boorsma vertelt onderhoudend van de luilakvriering in de Zaanstreek omstreeks 1880 en wat daarvan overbleef. Over het eerste is hij uitvoerig en hij schildert den jaarlijkschen heroïschen tusschen de koekvreters en de gallègezagers. (Het Vaderland, 01/11/1935)

koelie

arbeider die zware lichamelijke arbeid verricht; een loonslaaf. Werd frequent gebruikt in Ned.-Indië. Niet-volwaardige koelies werden in Deli ook *stinkers* genoemd. *Koelie* is ook een scheldwoord voor een stommeling: ‘Hé koelie, kun je niet uitkijken!’ ‘Dat is me ook een koelie!’ Voor de ware (Indo-)Europeaan een grove belediging, want *koeliewerk* werd uitsluitend door inlanders verricht. Thans verouderd. Het woord komt uit het Maleis van Nederlands-Oost-Indië. Onder Surinaamse jongeren kan het tegenwoordig ook gebruikt worden als uiting van pesterige genegenheid. Zo kan een creool een hindostaan straffeloos *koelie* noemen (te vergelijken met het woord *nigga* dat zwarte Amerikanen onderling gebruiken). Een samenstelling is *inktkoelie**.

Een mooi land (t. w. Holland), waar de blanke koelies je vierkant tegen het lijf lopen en niemand respect voor een Resident heeft. (W.A. van Rees, Toontje Poland. Voorafgegaan door eenige Indische typen, 1867)

Ik nam de pijp, er zat nog een korstje opium aan, ik trachtte een paar halen boven de lamp te doen, maar kreeg haast niets naar binnen. Als dat iemand eens zag: een blank officier clandestien de restjes van de pijp van de gemeenste koelie opzuigend! (Forum. Derde Jaargang, 1934)

koelkast

ongevoelig, harteloos persoon. Meestal gezegd van een vrouw. Vgl. *ijskoningin**; *ijskonijn**.

Andere journalisten noemden de 22-jarige zangeres, op dit moment de meest gefotografeerde vrouw in Groot-Brittannië, een ‘kwelende koelkast’, of ze hanteerden kille benamingen die passen bij het imago van afstandelijke ‘femme fatale’. (Nieuwe Revu, 29/05/2002)

koenavel

sufferd. Vermeld door Onze Taal (mei 1988: Scheldmuseum).

koentakinte

(jeugdtaal, racistisch) Surinamer of Antilliaan. Gesignaleerd door Jansen (1984). Refereert aan de succesvolle televisieserie 'Roots' (1977), naar de bestseller van Alex Haley (1925-1992). Daarin wordt de held, *Kunta Kinte*, ontvoerd uit zijn dorpje in Afrika, verkocht aan slavenhandelaren en naar Amerika verscheept. De serie volgt zijn belevenissen op de plantage waar hij werkt.

Amerikaanse negers kennen sedert de jaren zeventig de uitdrukking *to show more roots than Kunta Kinte* (wordt gezegd van een vrouw met gevefd haar).

koeskoesvreter

(jeugdtaal, racistisch) Marokkaan. Gesignaleerd door Jansen (1984).

Voorbeeld: in de jaren 80 was het gebruikelijk een Marokkaan een koeskoesvreter te noemen. Als kind nam je dat woord vanzelf op. (<http://forum.politics.be>, 29/03/2006)

koffieboon

(racistisch) kleurling. Voetbaltrainer Fritz Korbach gebruikte het woord in een interview in 1990.

Vgl. *blauwe**; *roetmop**. Fransen gebruiken o.a. de term *bamboula*.

Als een opmerking hem niet aanstaat, zegt hij dat meteen. Meestal is het grappig bedoeld, niet serieus. Dan zegt een student tegen hem: 'Hé koffieboon.' 'Dat kwetst me niet,' vertelt hij. (Vrij Nederland, 13/04/1985)

Rotneger, koffieboon – vast een 'slip of the tongue' van een leerling-journalist. (Vrij Nederland, 01/12/1990)

Die andere, die koffieboon van PSV (Romario) verziekt het spel alleen maar. (Het Parool, 15/12/1990)

koffieprut

(jeugdtaal, racistisch) neger. Gesignaleerd door Jansen (1984).

koffiezetapparaat

(jeugdtaal) burgerlijk persoon. Een synoniem is *buma**.

Koffiezetapparaat: burgerlijk en traditioneel persoon. 'Je kan nooit eens met haar lachen. Ze gaat nooit eens uit. Ze is een koffiezetapparaat.' (Marc Hofkamp en Wim Westerman, *Aso's, Bigi's, Crimi's*. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

kojak

kaalkop. Naar de populaire televisiefiguur uit de jaren zeventig Theo Kojak (vertolkt door Telly Savalas), een door de wol gevefd agent met een kaalkop.

Elk haartje dat verdween was weer een stukje zelfvertrouwen: kaalkop, kletskop, biljartbal, Kojak, volle maan. (De Standaard, 20/07/2002)

kokosmakroon

idiot, sufferd. Eigenlijk: een grote ronde koek met een gat in het midden. Volgens Van Dale weinig gebruikt en schertsend. Gelezen op internet: 'Kijk die kokosmakroon nouw (sic) daar midden op de dansvloer.'

Op z'n muil die kokosmakroon! Die moet plat!' (www.euronet.nl, gelezen 20/10/2005)

kokosnoot

te zeer verhollandste Surinamer of Antilliaan. Zie ook *bounty** en *kaas**.

Kokosnoot. Laatdunkend bedoelde benaming voor een Surinamer of Antilliaan die te veel verhollandst zou zijn: bruin aan de buitenkant, maar wit van binnen. (Martin Meulenberg: Van adat tot zwart-rechts. Lexicon van de multiculturele samenleving, 2003)

kolerelij(d)er

kijk onder *klerelijer**.

kommaneuker

pietluttig persoon; muggenzifter, haarklover, vitter op kleinigheden; ambtenaar; taalfundamentalist. Er bestaat ook een werkwoord *kommaneuken* (vitten op kleinigheden). Vgl. *mierenneuker**. In het Engels: *nitpicker*.

Een nieuw-spellende kommaneuker uit Utrecht concludeerde dat Kaplan een drol was, een Jan Lul die het leven versgrikkelijk vond. (Leon de Winter, Kaplan, 1986)

De laatste bolwerken van de kommaneukers en vergadertijgers moeten vóór 2 maart worden geslecht. De dertigers en veertigers binnen de partij worden nu al als ‘krasse knarren’ afgedaan. (Vrij Nederland, 16/10/1993)

konijn: gefrustreerd konijn

gefrustreerd persoon.

Een gefrustreerd konijn, dat ben ik. (HP/De Tijd, 09/06/1995)

koning lobo

iemand die zichzelf voordoeft als zijnde erg belangrijk, hoogmoedige man. De vrouwelijke variant is *koningin* van Sheba*. Gesignaleerd door Van Eijk (1987, p, 181).

koning onbenul

onbenullig persoon; iemand die niet veel voorstelt. Ook in samenstellingen.

Kijk, Rein Bloem, dat vind ik dus een lul, die schrijft alleen maar van die Koning Onbenul-stukken waar ik niks van begrijp. (Johan Diepstraten & en Sjoerd Kuyper, Het nieuwe proza. Interviews met jonge Nederlandse schrijvers, 1978)

Ik gun collega De Winter veel slechts, maar niet het gestoethaspel van deze Koning Onbenul. (Theo Van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

koningin van Sheba

hoogmoedige vrouw; kakmadam; de vrouwelijke variant van *koning* (keizer) lobo*. Naar de legendarische vorstin die zo'n duizend jaar voor Christus zou geheerst hebben in het gebied van het huidige Jemen. Zij was het symbool van schoonheid en verleiding. Ook als uitdrukking van ongelof: *Ja, en ik ben de koningin van Sheba*.

Deze vrouw is afkomstig van een andere planeet. Zij denkt dat ze de koningin van Sheba is. (de Volkskrant, 09/06/1998)

konkel

kwaadspreekster. Volgens het WNT is dit een woord gebruikt op de Zeeuwse eilanden. Betekent eigenlijk ‘vaatdoek, vod’. Hier figuurlijk gebruikt.

Nou moet je eens hore mense, wat me zuster doet kan ik toch niet helpe – algemene instemming – maar die schijtmelochem, die vuile konkel durft alles maar te zegge. Mot ik is zegge wat jij bent! Een echte slons. (Wout Bodrij, Een stem uit de achterbuurt, 1980)

kontbewerker, kontcrosser, kontjongen, kontkonijn, kontneuker

homoseksueel. Vgl. het Engelse slangwoord *bumbooy*.

De kontjongen had van een nieuw lid al binnen vier zetten verloren. (A. Moonen, Stadsgerichten, 1978)

Hoor ik daar die kontneukers van Mao Zoen Tong niet weer eens een keertje! (Boudewijn Büch, Links, 1986)

Onze hoofdattractie, Eros Ramazotti, heeft afgebeeld, de Italiaanse kontneuker. (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

kontdraaiër

iemand die voortdurend van mening verandert; *draaikont**. Wordt vooral gebruikt m.b.t. politici.

En aan het slot adviseert hij de PvdA-leider de christen-democratische 'kontdraaiers' de rug toe te keren: 'Laat je vrijer toch stikken, Woutertje-lief.' (Elsevier, 01/11/2003)

kontkruiper, kontlikker

kruiperig iemand, vleier, slijmer. Vrijwel altijd jegens een meerdere. Er bestaat ook een uitdrukking: *in iemands kont (hol) kruipen*: bij een meerdere door onderdanig optreden in het gevlij komen. Zowel scheldwoord als uitdrukking waren (zijn) erg populair onder soldaten. Vgl. Frans: *lêche-cul*; Eng.: *bumsucker*.

Het ging deze keer, als ik het goed heb, over Innocentius IX, diens kardinalen, courtisanes, kontkruipers en condottieri. (Bert Voeten, Neem je bed op en wandel. Brieven aan Bert Bakker senior 1954-1969. Gepubl, 1994. Brief van 08/03/1961)

Vuile flauwe estheten. Kontlikkers van de schoonheid zijn het. (Jan Wolkers, Brandende liefde, 1981)

kontkrummel(tje)

klein onbeduidend persoon.

Soms op m'n huid gezeten door kontkrummels van kinderen, kwartjespooiers, hennahasjiesverkopers, gidsen. (Arie B. Hiddema, Kif kif, 1973)

Nou, het is een mooie Jezus, dat moet ik zeggen, dat kleine kontkrummeltje. (Martin Boelens, De dochter van de hondekop, 1977)

Ik ben heus geen kontkrummel, hoor. (Ben Borgart, Fontana, 1988)

kop-en-kloten

(Antwerpen) klein, ineengedrongen en corpulent mannetje. Vermeld door De Graef. Het volledig gezegde luidt: *kop-en-kloten-ineen-gestoten*.

koperen bout, knoop

(Bargoens, verouderd) politieagent. Een verwijzing naar de glimmende, halfronde koperen beugel met knop, waarvan de politiehelm na 1890 werd voorzien. Syn.: *koperen knoop*.

Dat had-ie toch ès netjes opgeknapt, om zich zelf maar aan te geven; die kopere bouten zoûen aan z'n boddie zoo min mogelijk verdienen! (G. van Hulzen, Van de Zelfkant der Samenleving. De Man uit de Slop. 2de druk, 1903)

't Lijkt wel of we landlopers zijn,' luchtte er een zijn hart; 'zoue die kopere bouten ergens jacht op maken?' (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

koperneus

drinkebroer. Gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad 'Buiten' (oktober 1920).

koperzuiger

(soldatentaal) marinier. Reeds vermeld door Van Dam en Salleveldt (1980). Vgl. *bagger**.

Een doodgewone koperzuiger, die neerkeek op een bootwerker, je moest maar durven. (Jan Mens, *Er wacht een haven*, 1950)

koppie koperdraad

(Rotterdam) iemand met rood haar.

Koppie koperdraad: roodharig persoon. (Opoe Herfst. Samengesteld door reclameadviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

kopschijf

(soldatentaal, verouderd) scheldwoord zonder specifieke betekenis.

Kopschijf: algemeene scheldnaam. Overdracht van de schietschijf, die in vorm zoowat op een mensch gelijkt. (Jac. van Ginneken, *Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II*, 1914 Soldatentaal)

kotshoofd, kotsviool

akelige vent. Letterlijk: iemand waarvan je moet braken.

Wie van jullie mannetjes was er zo flink om 'lijpe trut' te schreeuwen? Was jij het, kotshoofd? (Ronald Giphart, *Phileine zegt sorry*, 1996)

Alle woorden kwamen langs. Van geitenneuker tot kloothommel en van baggerduiker tot kotsviool. (Youp van 't Hek, *Majesteit*, 1997)

koulo

(Surinaams) klootzak. Vaak te horen op de Amsterdamse Zeedijk.

De plotselinge aanwezigheid van agenten wordt door sommige handelaren als verstorend ervaren en al spoedig beginnen ze verwensingen te uiten als 'koulo, ga van mijn dijk af'. (Hans Brouns, *Zeedijk. Ooggetuigenverslag van een buurtbewoner*, 1993)

kraai

1) aanspreker; doodbidder. Bij rooms-katholieken ook voor een priester.

Hé, kraai! Je kan immers vliegen, ik groet je. (Justus van Maurik, *Toen ik nog jong was*, 1901)

Is het van Janus Tulp zeer komisch dat hij, rijk geworden, zelf zijne vakgenooten uitscheldt voor kraai, niet minder komisch is het van Barendje, wanneer Janus hem in de oude zaak zet, dat hij zegt: 'en dan neem ik een jongen voor de verre klanten', hij, die zelf als jongen het land aan hen had. (*De Groene Amsterdammer*, 27/11/1904)

Meneer Lemming heeft iets van een kraai. Ik zie hem alleen als er lijken in de buurt zijn. (Rinus Ferdinandusse, *Zij droeg die nacht een paars corset*, 1967)

2) (gevangenisjargon) cipier of bewaker.

Mondje dicht, er staat een kraai te luisteren. (Ben Borgart, *Blauwe nachten*, 1978)

kraaiennek

(jeugdtaal) scholier die veel rond zich kijkt; nieuwsgierig persoon. Refereert wellicht aan de obsessie van scholieren om af te kijken tijdens de les. Jaren tachtig. Vermeld door Laps. Engelstaligen noemen zo iemand spottend een *rubberneck*.

krabbedraaier

(Bargoens) vechtersbaas; ruziemaker. Vermeld door Bos.

Jelui bent allemaal krabbedraaiers (ruziemakers). (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

krabbelaar

iemand die iets op een onbeholpen, stuntelige wijze doet; een knoeier; een gebrekkig schaatser, een onbedreven wielrenner of slecht schrijver.

Denk u maar in b.v., wat er van Grimm's en Andersen's persoonlijke, terecht befaamde vertelkunst overblijft, wanneer een krabbelaar hun sprookjes op zijn wijs gaat navertellen, en hoe Defoe's 'Robinson Crusoe' en Cervantes' 'Don Quijote' er ten slotte moeten uitzien, wanneer een naamloos bewerker ze tot een zesde of tiende van hun omvang heeft teruggebracht! (Hendrik van Tichelen, Over boeken voor kinderen. Studie ten gerieve van leerkrachten, ouders, bibliothekarissen, 1928)

Misschien was Anneese eigenlijk wel het zeer sympathieke type van de kleine krabbelaar, maar voor Schulte pakte het erg ongelukkig uit. (Martin Ros, Gerrit Schulte. Zesdaagsekonink en wielerlegende, 1987)

krabber

sportman (vooral dan: wielrenner) met weinig talent; beginneling; prutser. Aanvankelijk een Zuid-Nederlands woord voor een onhandig persoon, een knoeier. Zie ook *krabbelaar**.

'De krabber!'

'De domkop!'

'De ezel!'

'De franskiljon!' (Domien Sleeckx, Op 't Eksterlaar, 1863)

Toch veranderden internationaal befaamde kanshebbers in 'anonieme krabbers'. (Wielerepress, 1988)

Robert Reboul kwam na 17 uur en 12 minuten als een verzopen kat in Brussel aan en won de sprint van de 'krabbers'. (Ron Couwenhoven, Wielerklassiekers, 1990)

krakker

onder zeelui een scheldwoord voor iemand die zich graag aan wal vermaakt; boemelaar.

Vermoedelijk een verbastering van het Engelse *cracker* (opsnijder). *De krakbroek aantrekken*: de bloemetjes buitenzetten.

Krakpakje. Een zeildoeksche kiel en broek voor vuile werkzaamheden of buitenboord schilderen. Een krakker noemt men iemand, die van stevig passagieren houdt. Iemand, die een fijne buitenmodel laken broek heeft, noemt deze ook wel zijn krakbroek. Waarschijnlijk ontleend aan het Engelsch: Cracker: een blufferig heer of 'n opsnijder. (Albert Chambron, Marinetermen, 1941)

kranko

(jeugdtaal) idioot. Misschien van het Duitse *krank* (ziek) + turbotaaluitgang -o. Jaren negentig.

Kranko, idioot: moet je die kranko nou zien, hij lijkt wel maf. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

krant: gekreukelde krant

(Amsterdam) iemand die er verfomfaaid uitziet.

Ben je nou tevreden, ouwe gekreukelde krant? (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

Ook 'gekreukelde krant' voor iemand die niet recht van lijf en leden is, is niet van humor ontbloot. (Jan Berns, Hij zegt wat. De Amsterdamse volkstaal, 1993)

krant: natte krant

(Den Haag) sukkel. Vermeld door van Gaalen en van den Mosselaar. Wellicht ontleend aan de uitdrukking *spelen, rijden, fietsen, voetballen* enz. *als een natte krant* (erg slecht, beneden alle peil spelen, rijden enz.). Van iemand zonder charisma zegt men wel eens schertsend dat hij of zij *de uitstraling heeft van een natte krant*.

kraterkop

(jeugdtaal) puistenkop. Jaren negentig. O.a. bij Hoppenbrouwers.

Allereerst gaan we collectief zeggen dat we reclame leuk vinden. Het is namelijk ook leuk: zeg nu eerlijk, waar moet je harder om lachen: kraterkop Jack Spijkerman met z'n flauwe ingestudeerde grappen of een reclame van Delta Lloyd? (column@driemannen.nl, 17/01/2005)

krates

mismaakt persoon. Genoemd naar een Griekse filosoof, die door een ongeluk een verlamming aan het onderlijf opliep. Tevens de hoofdpersoon in een verhaal van Cats. Sedert ca. 1637. Zie ook: *citroendraaier**.

Dat is zoo'n ongelukkige krates, dat ze meer in den weg loopt dan uit de handen neemt. (Vrouwe Bohn-Beets, *Onze Buurt*, door een ongenoemde. 2de druk, 1871)
O, die kromme krates, met z'n hoge dop met 'n rouwband? (Justus van Maurik, *Toen ik nog jong was*, 1901)

kraut

Duitser. Als scheldwoord in ons taalgebied weinig frequent. *Krautrock*, zo noemde men in de jaren zeventig de rockmuziek gespeeld door Duitsers (en gekenmerkt door lange instrumentale passages). De term ontstond in de Engelse muziekers rond 1970 en was van toepassing op Duitse groepen zoals Can en Amon Düül.

Hij is net bezig z'n tepelklem voor de foto te ontbloten als Mick (uit de Soundgarden) er tussen komt: 'Zijn jullie Krauts of wat?' De Duitser wordt door z'n vriendje snel de auto ingeduwd. (Nieuwe Revu, 04/09/1996)

kregelkop

stijfkop. Niet in het WNT, wel in Van Dale. Het bijvoeglijk naamwoord *kregel*, dat in de vijftiende eeuw werd opgetekend, betekent 'koppig, eigenzinnig'.

Zelfs de meest botte kregelkop gaat niet ongevraagd in zo'n buidel zitten te graaien. (Renate Dorrestein, *Korte metten*, 1988)

kreng

kwaadaardig iemand, m.n. een vrouw. Het Middelnederlandse *crenge* is overgenomen uit het Frans (*carogne*). De Fransen hebben het woord op hun beurt ontleend aan het Italiaans. *Carogna* betekent 'aas, kreng'. Het komt van het Latijnse *carnem*, de vierde naamval van *caro* (vlees). Niet alleen ziekte en verminking maar ook lijken hebben een rol gespeeld bij het tot stand komen van scheldwoorden. In Ned.-Indië was *kreng* een scheldwoord voor een vervelend persoon (zowel man, vrouw of kind). Dit *kreng* was dan ook afgeleid van het Javaanse *kereng* (gevaarlijk, kwaadaardig). Een synoniem van *kreng* is *harpij**.

Zet dan 'n ander gezicht, kreng. (Herman Heijermans, *Kamertjeszonde*, 1898)
De moeder is 'n krèng. Je zou d'r op d'r smoel slaan. (Herman Heijermans, *Op hoop van zegen*, 1900)

krengement

kreng van een vrouw, *loeder**.

Zij is een haai, haaibaaï (hajebaai) en uit dien hoofde gedraagt zij zich haaiig, kreng (qu'est-ce que ça veut dire? Un cadavre?! Ah mon Dieu!) herinnert men zich van Mademoiselle). Krengement werd vriendelijker geacht. Het is een draak van een mens, een echte drakepit en doet dus drakerig, een draakje. (Agnies Pauw van Wioldrecht, Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

krent

gierig, overdreven zuinig persoon. Er bestaat ook een bijvoeglijk naamwoord: *krenterig*. Vgl. *jankrent** en *krentenkakker**.

Eigenlijk een geluk dat Eppo geen krent is geworden, dat heeft hij aan Boswinkel te danken. (Jan Mens, De kleine waarheid (1967)
Je bent een dief, ouwe krent. (Arnon Grunberg, Figuranten, 1997)

krentenbaard, krentenbol, krentenkop

(vnl. jeugdtaal) iemand met veel jeugdpuistjes, uitslag met zweertjes op de mond of op de kin. Sedert eind negentiende eeuw.

Verder zaten er in de kroeg zo'n stuk of vier krentebollenpooiers te knobbelen aan de bar. (Haring Arie, De Sarkast, 1989)

krentenkakker

1) bekrompen, kleingeestig persoon. Reeds opgetekend bij Gallée en Gunnink Vgl. *jankrent**.

Willem, Willy, ik houd het er vast voor, dat je om-de-bliksem-geen-krente-kakker bent, niet schijn-vroom ook. (Lodewijk van Deyssel, De scheldkritieken, 1979)
Het rode stoplicht? Iedere hufter rijdt daar tegenwoordig doorheen. Spookrijden? Met die brede wegen krijgen die krentenkakkers alle kans bijtijds uit te wijken. (De Groene Amsterdammer, 12/10/1994)

2) gierigaard; overdreven zuinig persoon. Bij Harrebomée: 'Het is een regte krentekakker.' Ook: *krententeller*, *krenteweger*. Volgens Heestermans (1989) van *krent* (iets kleins, onbeduidends) en vandaar: iemand die alles in 't klein doet. Vgl. *jankrent** en *krent**.

Uw ingevallen wangen, uw geniepige oogjes uit de holten, uw kakatoeanus (sic) verraden den duitendief, den krententeller, den verachtelijken graaier. (Het Vaderland, 01/01/1939)
Gelukkig ging haar vader ook spoedig dood, want nu baast ze over die filialen en is de schrik van alle krentenwegers. (Simon Carmiggelt, Klein beginnen, 1950)
Je krijgt het vast niet voor elkaar, dat het universiteitsbestuur voor jou iets bijzonders doet, vast en zeker niet. Die krentenkakkers. (W.F. Hermans, Onder professoren, 1975)

krentenzifter

vitter; haarklover; muggenzifter. Een samentrekking van *muggenzifter** en *krentenweger**. Vermeld door Van Nierop (1964). Weinig frequent.

krepsen

(vnl. in de Zaanstreek) iemand die heel gierig is.

Die ouwe krepsen was nog vuil genoeg om te zegge, dat me moeder aanleiding gaf en een slet most worde, als er geen oog op haar gehoue wier. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Goh. wat een taal voor zo'n huppelkutje zeg. en Theo, ze lokken mij zo vaak uit joh dat weet jij vast ook wel. ik vind het niet zo jofel als zo'n krepser mij een nazi noemt. maar ik zal op mijn woorden letten Theo. (<http://theocornelissen.sp.nl>, 21/06/2005)

kreukelaar

iemand die zijn vak ondeskundig uitoefent; prutser; *beunhaas**. Maar ook een scheldwoord voor een gebochelde of bultenaar.

Ik neem het nu eenmaal niet zo nauw en deed of ik die kreukelaar geloofde. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

kribbebijter

slecht gehumeurd iemand; onaangenaam persoon; ruziezoeker; lastig kind. In Vlaanderen ook in de betekenis van 'gierigaard'. Eigenlijk: een paard dat stuiptrekkingen heeft vanwege een slechte spijsvertering en daardoor met de voorste tanden in ruif en kribbe bijt. Een paard dat steeds oprispt zonder op een hard voorwerp te steunen wordt een *blazer* genoemd. Er bestaat ook een werkwoord: *kribbebijten*.

... de goedaardige kribbebijter, die een neefje schijnt van Rowlandson's bolle John-Bull-type. (De Nieuwe Gids. Vierde Jaargang, 1889)

En dan al die ijzervreters en kribbebijters periodiek bij 'm op bezoek! (Forum. Jaargang 3, 1934)

kriek

(Bargoens) bochelaar(ster); mismaakte. *Kriek* is ook een informele benaming voor een bochel, vooral in de uitdrukking *zich een kriek lachen* (zich een bochel lachen).

Jij roept niet: Kriek! of Krates! tegen me. (Justus van Maurik, Krates, een levensbeeld, 1885)

kriel, krielaardappel, krielkip

klein, kort persoon. Vaak gezegd tegen een kind. *Kriel* komt in deze betekenis reeds voor bij Boekenoogen. Herkomst onzeker.

'Wat wou jij, kleine kriel?' riep de opgeschoten slungel giftig en tegelijk gaf hij Pukkie zoo'n pats om de ooren, dat zijn pet over het hek vloog. (J.B. Schuil, De Artapappa's, 1920)
Toen zat de reus een poosje stil en toen zei hij: dank je wel, kleine kriel! (Het Vaderland, 11/06/1922)

'Jij bent dus Zebedeus,' riep hij, 'rooie krielaardappel?' (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)
Nou, ik moest dat toch even verwerken dat zo'n kleine krielkip zo makkelijk over een dood mens kon lulle. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

krijtschijter

(Bargoens) bangerd; *angsthaas**.

We magge nog blij zijn, dat we die krijtschijter kwijt zijn. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

kringetjesspuwer

nietsnut; leegloper; *baliekluiver**. In Tilburg spreekt men van een *kringeskesspierser*.

... dan verstout de een of andere jongere zich morgen du Perron een kringetjesspuger in de sloot der Nederlandsche letteren te noemen. (Het Vaderland, 01/10/1932)

kroaat

(vooral in Vlaanderen) iemand die niet deugt of zich raar gedraagt; soms ook gebruikt voor een plaaggeest. Vanwege de reputatie die Kroatische soldaten hadden. O.a. bij Cornelissen en Vervliet.

Croat: 'A Croat.' A queer or peculiar fellow; an eccentric. (Abraham Roback, Dictionary of International Slurs, 1944, over Vlaamse scheldwoorden)

kroeskop

iemand met kroeshaar.

... een half dozijn schelmsche kroeskoppen van denzelfden leeftijd. (De Gids. Jaargang 1, 1837)

De kroeskop van de rommelmarkt! Geef gas, Jan. (Willy van der Heide, Pyjama-rel in Panama, 1956)

krokeledokus

iemand die zich vreemd gedraagt; een rare snuiter. Ontleend aan een populaire radioserie uit het midden van de vorige eeuw, 'Het klokje van zeven uur en dus...' Daarin kon je steeds een voor-het-slapen-gaanverhaaltje horen met figuren zoals koning Kaskoeskilewan en hofnar Krokeledokus. Alle stemmen werden door één man gedaan, Henk de Wolf, een soort Jean Dulieu avant-la-lettre (de maker van Paulus de Boskabouter).

De eerste keer dat Lida met die Colombianen in aanraking kwam, was eind 1988. Leeuwekuil had afspraken gemaakt en ik moest mee. Daar heb ik voor het eerst Vilas ontmoet en nog een andere krokeledokus waarvan ik de naam niet meer weet. (Vrij Nederland, 15/04/1995)

kromme

gebochelde; bultenaar. Ook: iemand met kromme benen. Voetballer Willem van Hanegem werd omwille van zijn kromme benen (vooral dan zijn linker) *de Kromme* genoemd.

Opeens wilde die kromme ergens gaan dansen en ik moest en zou hem naar een dancing brengen. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

'Hé, kromme, ik herken je wel,' kakelde hij. (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

krompoot

persoon met kromme benen. Iemand wordt hier genoemd naar een kenmerkend lichaamsdeel.

Je kameraad? Is dat die krompoot, die zich aan wal zoo weinig op zijn gemak schijnt te voelen als een zeehond op het droge en die vlug is als het water, zoodra hij aan boord komt van een schip? (Het Vaderland, 03/02/1920)

krotenkoker

(oorspr. Rotterdam) sufferd; merkwaardig figuur. Het woord is populair geworden dankzij de Bommelstrips van M. Toonder. *Krote* zou een eufemisme voor *klote* kunnen zijn. Eerder lijkt het een verbastering van het Franse *carotte*. Vgl. de Rotterdamse uitdrukking *in de krotten* (dronken). Het koken van *krotten* of bietjes was ooit in Rotterdam een veelvoorkomend beroep. Gekookte krotten worden nog steeds gegeten. Het scheldwoord kreeg landelijke bekendheid dankzij een televisieadvertentie voor chipsfabrikant Smith's: *die krottenkokers van Smith*. Ook Rotterdammer Jules Deelder droeg zijn steentje bij in een commercial voor de 'lekkere lichte borrel' Lechner: *die krottenkokers van de reclame*.

Het Leidse Studenten Corps mag de laatste jaren dan wat verburgerlijkt zijn, het beschikt gelukkig nog over enige imponerende krotekokers. (Leidsch Dagblad, 02/07/1973)

Volges mijn worde ze daar met d'r oge in d'r zak gebore. En maar strompele door die zeventiende eeuw. Stelletje krotekokers! (J.A. Deelder, Drukke dagen, 1988)

Waarom was die krotekoker van een collega gisteren niet gelijk begonnen? (Lévi Weemoedt, Halte Tranendal, 1991)

krotenzaaier

variant van *krotenkoker**. Een zoektocht op internet wijst uit dat het woord vaak voorkomt als naam van een boerenblaaskapel.

Vader mocht 20 minuten spreken. Voor de kansel zag hij het doopvont waar zijn moeder met hem had gestaan. De betekenis daarvan werd hem tot een wonder. Hij kreeg die dienst veel ruimte in het spreken. Vanaf die tijd droeg vader meer respect weg in het dorp. Tot die tijd heette hij, ziende op zijn vroegere beroep als tuinder, nogal eens 'die krotenzaaier, die moest gaan preken.' (Kerkelijk Leven, 30/03/1999)

kruidenier

(Bargoens) prutser, slecht vakman. Vermeld door Endt (1974). In deze betekenis nog zelden aangetroffen. Tegenwoordig wordt het woord vooral gebruikt als schimpnaam voor een kleingeestige, bekrompen burger. 'Het Vaderland' van 21/01/1940 heeft het over *de Hollandsche kruideniersmentaliteit* (bekrompen mentaliteit). *Kruidenierspolitiek* (kleingeestige politiek) vinden we terug in o.a. het werk van J. van Rijswijck (negentiende eeuw). Een beroepsnaam als scheldwoord komt wel meer voor. Zie bijvoorbeeld: *behangers**; *fietsenmakers**; *klompenmakers**; *koekenbakkers**.

Daar was men toen bang voor, dat nauwgezette voogden van het buitensporige inkomen zouden overleggen, en de kruideniers in de Kamer zeiden tot de kroon: we zullen u een ruim jaargeld verzekeren, maar het moet weder onder de mensen komen. (De Nieuwe Gids. Zesde Jaargang, 1891)

Heeren, die in dien glans uitkomen als beroekte kommenijsluif en roodgeneusde kruyeniers. (L. van Deyssel, Verzamelde Opstellen. Eerste-Vierde bundel, 1894-1898. Negende bundel, 1906)

kruikenzeiker

(Tilburg) textielarbeider. Gesignaleerd door o.a. Walrecht. Tevens een locofaulisme voor een Tilburger tijdens het carnaval. Heeft te maken met het Tilburgse verleden als textielstad. Arbeiders moesten destijds hun urine in een kruik verzamelen.

Op 1 juli 1917 hadden de 'kruikenzeikers' een collectief arbeidscontract afgedwongen. (NRC Handelsblad, 20/02/1992)

De scheidsrechter was, hoe gaapverwekkend toevallig, ook een Kruikenzeiker. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

kruimelbuik

(Leiden) vrouw die regelmatig een miskraam heeft. Gesignaleerd door Hans Heestermans in Leidsch Dagblad (05/12/2003). Een vrouw die heel wat keren achter elkaar in verwachting raakt, wordt door Leidenaars wel eens denigrerend een *maandbroeier** of *kuikenbuik** genoemd.

kruismol

geestelijke. Herkomst onduidelijk.

Reve noemde de Friezen 'polderapen' en de anticlericale groeperingen van de nationaal-socialisten scholden de geestelijkheid voor 'kruismollen' en 'preekijgers'. (Nieuwe Taalgids, mei 1986)

kruizenruiker

klein persoon (die net tot aan het kruis komt). Oorspronkelijk soldatentaal (zie Salleveldt, 1978). Thans heeft het woord ook een vagere betekenis. Volgens Gillissen & Olden vnl. te Wageningen. Gelezen op een webforum: ‘Je moet je niet met dingen bemoeien waarvan je zelf geen verstand heb rare kruizenruiker!!’ Soms ook voor een schunnige vent. Op een internetforum wordt Pim Fortuyn een *overjarige kruizenruiker* genoemd.

kruk

iemand die lichamelijk of geestelijk gebrekkig is; sukkel; *brekebeen**; *beunhaas**. Oorspronkelijk een spottende benaming voor iemand die op krukken gaat. Sinds de zeventiende eeuw ook gebruikt in de figuurlijke betekenis.

Verder had er één nog gezegd, dat het naar was; een ander, dat het eigenlijk maar gelukkig was, want dat de jongen toch altijd een kruk zou zijn gebleven, hij stak in een slecht vel. (J.J. Cremer, Daniël Sils, 1856)

Voorin beulden de vedetten zich af om een tempo van 48 kilometer per uur te handhaven, achterin volgden de krukken gezellig pratend. (Tim Krabbé, De Renner, 1978)

‘Wat een kruk,’ zegt Michiel. (Hermine de Graaf, Aanklacht tegen onbekend, 1987)

krukkebeen

knoeier, sukkel, *kruk**. Volgens Van Dale gewestelijk.

‘Krukkebeentje!’ riep een Brusselsche straatjongen. ‘Klein Duimpje!’ zeide een ander. En als er nu een fijn, piepend stemmetje tusschen de twee krukken uit kwam, baauwden en piepten al de jongens haar na. Dat was een pret! (C.E. van Koetsveld, Sprookjes in den trant van Andersen, 1858)

kuchbokser

beroepsmilitair. *Kuch* staat voor een soort brood dat in de kazerne werd verstrekt.

Lach ze toch uit, die kaffers, die niksnutters van kuchboksers, die pedante vlerken van dure sokken! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Hou jij je kieze op mekaar as ik met je meerdere praat, doodgewone kuchbokser dat je ben! (Piet Bakker, Cis de Man, 1947)

Ik hou niet van die kampioen-kuchboksers, ik ben meer gesteld op jongens van de gestampte pot! (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

kuifpikker

lesbienne. Verwijst naar de seksuele handeling: het beffen. Vermeld door Kunst & Schutte.

kuiken

mal of dom persoon. Eigenlijk: het jong van een kip. O.a. vermeld door Molema. Niet volwassen pluimvee symboliseert hier onervarenheid en domheid. Zie ook nog *grieskuiken**.

Iets in me zegt altijd weer opnieuw, na iedere scène, en na ieder brutaal antwoord: en tòch zullen we met jou nog eens eer inleggen, tòch zullen we van jou plezier beleven. En het is toch nog zo’n kuiken. (Diet Kramer, Roeland Westwout. Roman over jonge mensen, 1940)

’t Was geen kuiken, die van d’r santé niet afwist, maar een reëel wijf, die ’m niet an boord kwam met lulkoek als ‘ik ken u nog maar zo kort en ik mot er nog es m’n gedachten over laten gaan.’ (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

kuikenbuik

(Leiden) vrouw die dikwijls in verwachting raakt. Gesignaleerd door Hans Heestermans in Leidsch Dagblad (05/12/2003). Ook wel: *maandbroeier**.

kukel

sufferd. Verkorting van *minkukel**. *Kukel* is ook Toonderiaans voor 'denkraam', door Marten Toonder voor het eerst gebruikt in 1963 in het stripverhaal 'Tom Poes en het Kukel'. *Kukel* mag dan geïnspireerd zijn door IQ, mogelijk is er ook verwantschap met het werkwoord *kukelen* (tuimelen; kraaien). In het Bargoens betekent *kukel* ook 'kip' en dat dier staat niet bekend omwille van zijn slimheid.

Dat is zo'n vakbonds-kukel die alleen maar op het scherp van de snede kan onderhandelen. (Algemeen Dagblad, 29/11/1991)

Niveau nihil, deze Stakenburg en een schande dat zo'n kukel wèl op de radio mag. (Oor, 04/04/1992)

kul

(studententaal, verouderd) flauwerd. Een *kul* was vroeger Nederlands voor een teelbal. Een Betuws rijmpje gaat als volgt: 'Door die scheur daar trekt zijn hele kulleke deur.' Later ging men het woord ook voor 'flauwekul' gebruiken.

Zeg er eens, jij daar, met je kromme snotkoker, zij houden je hier voor een kul. (Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844)

kunstluis

kunstenaar. Vgl. *bibberluis**, *bureauluis**, *houtluis**, *knipluis**, *schijtluis**.

Een onnet woord, dat ik waag toch hier even in deze nette kolommen te herhalen. Het is het woord 'kunstluis'. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 02/06/1928)

Krynne was zelf een kunstluis, zij het van een zeer bijzonder soort en gehalte. (Simon Vestdijk. Op afbetaling, 1952, herdruk 1992)

Het stoorde hem niet erg dat 'die proleten', 'die kunstluizen' hem niet mochten. (Boudewijn van Houten, De Ontgroening, 1971)

kurkentrekker

1) (vnl. studententaal) dronkenlap. Eigenlijk: iemand die veel flessen (sterke drank) ontkurkt.

'Ben jij ook,' ze prikte een beringde vinger in het midden van zijn borst, 'ook zo'n stille kurkentrekker?' (Ton Anbeek, Sisyfus verliefd, 1990)

2) (soldatentaal) prulsoldaat.

Kurkentrekker: een prulsoldaat. (Jac. van Ginneken, Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II, 1914)

kut

1) (als tweede deel van een samengesteld woord) om aan te duiden dat het om een minderwaardig persoon gaat. In studentenkringen is *corpskut* (vaak in de verkleinvorm) erg populair voor vrouwelijke leden van het studentencorps.

Als giechelkut is ze waarlijk outstanding. Nat van vrolijkheid, zullen we maar zeggen. (Teek, juni 2001)

Wat een omhooggevalen kunstkut, dacht ik en nam me voor dat nooit op te schrijven. (Youp van 't Hek in NRC Handelsblad, 11/01/2003)

Sta daarna aan de bar nog een glaasje sjampoepel weg te kloppen, komt opeens een blonde hockeybimbo naar me toe. Type ballenkut met paardenstaart. (Nieuwe Revu, 28/09/2005)

2) (vulgair) vervelend vrouwmens. Eigenlijk een platte term voor het vrouwelijk schaamdeel (volgens het 'Etymologisch Woordenboek' van J. de Vries voor het eerst rond 1570 gesignaleerd. Het zou teruggaan op het Gotische *qithus*, moederschoot). Hier overdrachtelijk gebruikt. Soms ook: *geile kut* voor een liederlijke vrouw of een hoer. Vgl. het Duitse *Fotze*, dat in dezelfde twee betekenissen wordt gebruikt. Ook in het Amerikaans-Engelse slang gebruikelijk. In 'Deconstructing Harry', een film van Woody Allen, zegt de regisseur/acteur over een vrouw: 'She's an aggressive, tight-arsed cunt'. Scheldwoorden zoals *kut* lenen zich uitstekend tot allerlei versieringen, bijvoorbeeld: *kut op wielen; kut met vingers; kut met klapdeuren*. Men moet hier geen diepgaande betekenis achter zoeken. De toevoegingen zijn er alleen ter versterking.

Ik heb die kut haast niets te vertellen. (Marijke Höweler, Bij ons schijnt de zon, 1983)

Geef me de lak es, kut. (Haagse Post, 28/01/1989)

Toen de mannen haar voorbij reden riepen ze joelend 'Lekker naaien' en 'Geile kut'. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

3) (Delft, studententaal) *Leidse kut*: Leidse studente. Vermeld door Gillissen & Olden.

kuthola

(jeugdtaal) waardeloos iemand. Kan zowel op een man als op een vrouw slaan. Variant op *tuthola**. Voor het eerst bij Hoppenbrouwers.

13 jarige gothic kuthola's bij Jenny Jones was ook erg vermakelijk, puistenkoppies met namaak hoektandjes uit de carnavalswinkel op de hoek die erg treu waren omdat ze naar kleine kinderen blaften... heb me regelmatig kapot gelachen. (Lezersbrief, 29/5/2001 op website Hollands Metaal)

kutje de bruin

preuts meisje of een schuchtere of onhandige jongeman. Endt (1974) denkt aan de toegeknepen aarsopening en meent dat het hier om een vondst gaat van Bet van Beeren, een befaamde Amsterdamse kroeghoudster uit de jaren vijftig. De Bruin kan echter ook gewoon een toevoeging zijn, gebruikt ter versiering; vgl. bijv. *lulletje rozenwater**. Er bestaat ook een informele uitdrukking met een heel andere betekenis: *een kind krijgen van Kutje de Bruin*: gezegd van iets dat hoogst onwaarschijnlijk is, dat niet gauw zal gebeuren. De logica is hier wel zoek, want kinderen krijgen heeft natuurlijk niets uit te staan met preutsheid.

'Kutje de Bruin' – kapitein Bartels – was zo bang geweest van het krenge dat hij in zijn broek had gescheten en na de eerste reis van zee was gegaan. (Jan de Hartog, De Commodore, 1987)

kutkammer

1) (in Vlaanderen) dameskapper. Vermeld door De Graef.

2) iemand die zich met details bezighoudt; *muggenzifter**; *pietlut**; *beuzelaar**. Het werkwoord *kutkammen* kwam reeds voor bij Querido (Levensgang, 1901) en in de soldatentaal (zie Salleveldt: 1978). Bij Querido lezen we nog volgende toespeling: 'Sijn se sterrik, je kaèmme? ... hei je se geperbeerd op de kut vaèn je waif?'

Gatverdamme wat een kutkammers zeg! (www.thebiggestsecret.org/forum, 21/01/2003)

kutkankerboer, kutkankerkop

(onder de Ajax-aanhang) Groningse voetbalsupporters. Zie ook *boer** (2).

Het zingen van 'Joden worden kampioen' is provoceren. En het schreeuwen van 'kutkankerboeren' kun je niet verbieden omdat het niet racistisch is, dat is namelijk gewoon onbeschoft. (Nieuwe Revu, 26/09/1991)

Als ik in het voetbalstadion zit en Kees Jansma loopt langs de lijn, dan beginnen 59.000 van de 60.000 aanwezigen ‘Hé vuile kutkanker kop’ te roepen. (Youp van ’t Hek in De Groene Amsterdammer, 18/12/1996)

kutkever

stomme klootzak. *Kevers** is ook een Bargoens woord voor een man uit de provincie. Heestermans (1989) noemt de *kutkever* de ‘vrouwelijke variant van de kloothommel’.

Oké, stelletje kutkevers, kiss and say goodbye. (Kees van Beijnum, De oesters van Nam Kee, 2000)

kutkrabber

verachtelijk persoon; *klootzak**.

Maar die twee gelokte kutkrabbers die ik achter de voorruit zag kleven leken me geen neosoulpooiers, eerder van die gasten uit Amstelveen die hun vaders wagen hadden geleend. Zodra ik opzij stapte, spoot de auto weg en die etterbak achter het stuur wierp me een blik toe, zo’n blik die het een beschaafd mens niet eenvoudig maakt de nacht door te komen zonder al te veel soortgenoten op te ruimen. (Kees van Beijnum, De oesters van Nam Kee, 2000)

kutlap

verachtelijke man; *klootzak**.

In tegenstelling tot de journalistieke mores van het NOS Journaal is schrijver Gerri Eickhof verre van objectief. Zo beschrijft hij Irakezen meerdere malen als een rotvolk. Letterlijk: ‘Alle Irakezen zijn kutlappen, en dan druk ik me nog diplomatiek uit.’ (Nieuwe Revu, 08/06/2005)

kutlijer

rotvent; vervelende, onaangename kerel. Variant van *klerelijer**.

En nou opsodemieten. Kutlijer! (Bert Hiddema, In gesprek, 1991)

kutlikker

(jeugdtaal) vervelend, onaangenaam persoon. Gesignaleerd door Laps.

kutlul

vervelend, onaangenaam persoon.

Hee, grote kutlul, moet ik je een handje komen helpen? (A.F.Th. van der Heyden, Onder het plaveisel het moeras, 1996)

Dacht ik eindelijk: 1-0 voor de bi’s te scoren, stond er in de krant dat het 0-0 was gebleven. Kutlul. (Nieuwe Revu, 03/03/1999)

kutmarokkaan

Marokkaan. Naar analogie van samenstellingen zoals *kutwif**. De term werd populair gemaakt door de Nederlands-Marokkaanse rapper Raymzter die in het najaar van 2002 een enorme hit scoorde met een gelijknamig lied en regelmatig op MTV te zien was. Nieuwslezer Philip Freriks berichtte vervolgens in het NOS-journaal (van 21 oktober 2002) over de *KA-UU-TEE-Marokkanen* met de toevoeging ‘als ik het zo mag uitspreken’. Eerder dat jaar werd het woord al geïntroduceerd door de Amsterdamse PvdA-wethouder Rob Oudkerk tijdens de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen. Maar Jan Wouters van PSV riep in 1995 zijn vliegenschvulge tegenstander van NAC, Yassine Abdellaoui, al dit scheldwoord toe. Wouters moest zich naderhand

publiekelijk verontschuldigen, niet vanwege het vieze woord, maar om de toevoeging: ‘Rot toch op naar je eigen land.’

Als tegenstelling is de laatste jaren het begrip ‘ok-marokkaan’ te horen. Je ziet dat de discussie wel erg over de band van de islam en de zogenaamde ‘kutmarokkanen’ wordt gespeeld. (Nieuwe Revu, 15/01/2003)

Een land waarin een provincieraadslid er zich over bekreunt dat hij ‘een lul’ wordt genoemd, terwijl hij zelf behoort tot het slag volk dat vindt dat we eindelijk maar eens het woord ‘kutmarokkaantjes’ in de mond moeten durven nemen. (Tom Lanoye, Vitriool voor gevorderden, 2004)

kutmus

sullig persoon; onnozelaar.

Ze heeft me één vraag gesteld. Ik zat erbij als een stomme kutmus. (Vrij Nederland, 18/07/1998)

kuttenkijker

(vulgair) gynaecoloog. In jeugdtaal ook schertsend een *spelonkoloog* genoemd. Voor het eerst vermeld door Laps.

Fijne dokter. Begreep dat hij een gepensioneerde gynaecoloog is. Zijn die hockeyers van die watjes dat ze zo’n voormalige kuttenkijker als dokter moesten hebben? (Youp van ’t Hek in NRC Handelsblad, 01/11/2003)

kuttenkop, kuttenkont

dom, onbenullig persoon. Een scabreus kinderrijmpje uit eind vorige eeuw heeft volgende regels: ‘Kuttekop en lullebek/ deden samen vies/ Ik ben geil en jij bent gek/ stront dat is geen pies.’ Als Bargoense term is *kuttenkop* al in het begin in gebruik. Mogelijk een verbastering van een ander Bargoens woord: *kattenkop* (kattige vrouw). Dit scheldwoord raakte echter pas midden jaren zeventig, mede via de jeugdtaal, meer ingeburgerd. Vgl. ook gelijkaardig Amerikaans slang *cunthead* en Frans argot *tête de con*.

En desondanks ouwehoeren pastoor Van Suchtelen en dominee Kuttekop avond-in-avond-uit op de televisie over de oneindige goedheid van God de Vader. (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

Wel ze noemen jou een kuttekop en ze noemen jou een lul. (Raymond van het Groenewoud, Trek het je niet aan, 1979)

Waar blijft die kuttekop nou. (Jan Wolkers, De perzik van onsterfelijkheid, 1980)

kuttenlikker

(vulgair) lesbienne. Verwijst naar de seksuele handeling: het beffen. Vermeld door Kunst & Schutte. Zie ook *kuijpikker**, *pot**.

Francien Schouwenaar begon te schelden. Kampjoekel, kuttenlikker, rothoer. (NRC Handelsblad, 10/02/2003)

kutvreter

(Bargoens) pooier, souteneur. Eigenlijk: iemand die leeft van het zedenloos bedrijf van zijn vrouw.

Ja, jou zou zo’n baantje wel bevalle, hè? Zo’n baantje van kutvreter! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898, herdruk 1966)

kutwijf

onaangename, verachtelijke vrouw. Een erg geliefd scheldwoord, zeker op het web. Er bestaat zelfs een weblog met deze naam (<http://kutwif.web-log.nl/>). Onder jongeren blijkt het bovendien een populaire aanspreekvorm (onder vriendinnen bijvoorbeeld): *hey kutwif!*

Ondertussen krijgt Armin herrie op school, heeft de juffrouw uitgescholden voor kutwif. (Anja Meulenbelt, *De schaamte voorbij*, 1976)

Kuthoer! Smerig kutwif! (Leon De Winter, *Een Abessijnse woestijnkat*, 1991)

kutzak

onaangenaam iemand. Samentrekking van *kut** en *klootzak**?

Weer thuis sprak hij zijn grinnikende vader een week lang aan met 'kutzak'. (Inigo Meerman, Donatello en Moerlemei. *Twee novellen*, 1994)

kutzwager

(smalend of spottend) man die als zwager van een andere man wordt beschouwd omdat hij met dezelfde vrouw naar bed geweest is. Wim T. Schippers bracht in 1984 een toneelstuk met de naam 'Kutzwagers'. Het eerste woordenboek dat de term opneemt is 'Battus. De Encyclopedie' (1978), waarbij Battus een pseudoniem is van H. Brandt Corstius. Daarna volgde Van Dale Hedendaags Nederlands (1984), en vrij snel daarna de andere woordenboeken. Volgens Onze Taal (december 1984) was het woord echter al courant in de Amsterdamse studententaal van de jaren zestig. Mogelijk heeft het toneelstuk van Schippers de *kutzwager* ruimere bekendheid gegeven.

Een kutzwager heet zo iemand. Ik wil dit begrip enigszins uitbreiden en noem ook de kutzwager van de kutzwager een kutzwager. (Vrij Nederland, 19/04/1975)

Dat is toch een prachtig lelijk woord, Kutzwagers, met die rare opeenhoping van 'tzw'. Harry Mulisch kon niet naar dat toneelstuk kijken vanwege dat woord, liet hij me weten. (Wim T. Schippers in Vrij Nederland, 20/09/1986)

Er is geen vrouwelijke pendant van het woord 'kutzwager', maar als er zoiets als 'snikkelschoonzusters' bestond, dan waren deze twee het. (HP/De Tijd, 07/11/2003)

kwabbelnoot

rare vent; vreemd figuur.

Die Blokker is een eigenwijze kwabbelnoot, hij is een autoritair mannetje. (Nieuwe Revu, 14/08/2002)

kwak

(verouderd) leerling van de Latijnse school; tevens voor een scholier die nog geen groen of feut is. Reeds in het werk van Potgieter en Van Lennep.

Asmodëus fluistert dat deze alleen naar de Academie reikhalzen om in den geliefkoosden kring vrijer te kunnen rondfladderen, want gij weet het: hoe lager de kwak staat bij het vrouwelijk geslacht des te hooger de Student. 'T zou belagchelijk staan, een meisje verliefd op een latijnschen jongen! maar een Student, spreek mij daar van! (Johannes Kneppelhout, *Studenten-typen*, 1839-1841)

kwakbol

onbeduidend iemand. Betekent eigenlijk 'kikkervisje'.

Van dat argument zijn we dus niet onder de indruk, bonkige kwakbol. (Ronald Giphart, *Phileine zegt sorry*, 1996)

kwakdenker

iemand die aan kwakdenken doet: de overtuiging dat fysieke ziekten van psychologische aard zijn en tussen de oren van de patiënt zitten; het new-agedenken. Pejoratieve term van schrijfster en MS-patiënte Karin Spaink (die ook het begrip *orenmaffia* bedacht), populair gemaakt sinds haar boek *Het strafbare lichaam* (1993).

Ziekte is in de ogen van de kwakdenkers een tol. (Algemeen Dagblad, 28/04/1992)

De gevestigde medische stand is er nog blind voor, ze geloven het domweg niet. Ze zijn niet opgeleid om zo te denken, dus het kan niet. Krijg in dat conservatieve bolwerk maar eens voet aan de grond. Ze vinden mij een kwakdenker. (Gelders Dagblad, 29/05/1993)

kwakneus, kwaksmoel

(in Vlaanderen) dronkaard, zuiplap. Eigenlijk: drinker van een *kwak* of *kwakske*: jenever of (in sommige streken) bier. Een kroeg werd dan ook een *kwakhuis* genoemd.

In den tijd dat door de regeering nieuwe lasten op de jenever ingevoerd waren heerschte onder de gepatenteerde kwaksmoelen in de stameneekens aan de haven groote verontwaardiging. (Jan de Schuyter, *Zatte Processie*, 1943)

kwakzalver

iemand die onbevoegd geneeskunde uitoefent, met de bedoeling goedgegelovigen geld uit de zakken te kloppen; oplichter, bedrieger. *Kwakzalvers* trokken in de middeleeuwen met een kar van dorp tot dorp. Volgens de overlevering moesten ze zich vaak uit de voeten maken wanneer bleek dat hun smeerseltjes niet werkten. Een geneeskundige noemde men vroeger vaak minachtend *dorpskwakzalver*. In de middeleeuwen werd een marktschreeuwer die zijn dubieuze middeltjes luidruchtig aan de man probeerde te brengen, ook wel *meester kakadoris* genoemd. De kwakzalvers van vandaag verkopen halskettingen met genezende hangers; grote potten met vitaminesupplementen e.d. We zien ze niet alleen in de huis-aan-huisbladen maar ook op televisie en internet. Allemaal vertellen ze hun eigen wonderbaarlijk succesverhaal. Het hoeft geen betoog dat de werking van veel alternatieve middelen berust op een placebo-effect.

Jij bent geen dokter. Jij bent een kwakzalver. (Jan Arends, Keefman, 1975)

kwal

dik persoon; iemand met een afstotend lichaam; vandaar ook meer algemeen voor *mispunt**.

Wat een kwal! Wat een zeldzaam stuk imbeciel! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Mooi blad hoor 'Hitweek'. Sinds Muller weg is staat er niks meer van de Stones in. Die kwal die er nu aan werkt, moet wel een Beatle-fan zijn. (Hitweek, 22/07/1966)

Kwal, zei Willems. Lulleman! (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

kwallebal

onsympathiek persoon; ergerlijke vent; *mispunt**.

Ga nou niet de pionier uithangen, kwallebal! (Johnny van Doorn, *De lieve vrede*, 1990)

kwalster

verachtelijk persoon. Eigenlijk: fluim, rochel.

Nou kwam er tegenwoordig zo'n pottenkijker thuis van de kinderpolitie of zo iets. Maar Cis deed geen bek tegen die kwalster open. (Piet Bakker, *Ciske de rat*, 1941)

kwar

dwarsdrijver. Eigenlijk: ineengedrongen voorwerp; vrucht die niet goed gegroeid is. Vandaar ook: achterblijver.

Een kwar, een dwarsdrijver wou hij zijn, op alle slakken zout leggen, onhandige meerderen het bloed onder de nagels uit pesten! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

kwartel

1) (meestal voorafgegaan door *dove*) doof iemand. Reeds opgetekend bij Bredero: ‘Die dove Quartel, die Knor-pot, die rechte Vreck’.

...Op de táfel... Da’s ’n penitentie – zo’n dove kwartel... Wat heb je gelezen? (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Hou jij je bek, dove kwartel! Wij willen ’t horen. (Paul Biegel, Anderland, 1990)

2) (jeugdtaal, eind vorige eeuw) vreemde snoeshaan; persoon die zich raar gedraagt.

Kwartel, vreemd figuur: wat is dat voor een kwartel, heeft ie een gaatje in z’n kop? (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

kwartjeshoer

goedkope hoer. Een goedkoop, ordinair café noemt men ook wel eens een *kwartjeskroeg*.

Ze waren inderdaad niet erg gelukkig met hun kinderen. Die lagen al onder het dekzeil van een handkar te naaien met kwartjeshoeren toen ze amper vijftien waren. (Jan Wolkers, Terug naar Oegstgeest, 1965)

En hadden leerlingen haar dochter voor ‘kwartjeshoer’ uitgescholden? (NRC Handelsblad, 30/08/2002)

Ga jij toch terug naar je apenland, kwartjeshoer. (Justus van Oel, Soulmates, 2005)

kwartjespooier

souteneur van een goedkope hoer.

Al zou het me niets verbazen als het achteraf een ordinaire kwartjespooier blijkt te zijn die Lex heeft ingepalmd. (Bert Hiddema, Zwart geld, 1983)

kwartjesvinder

(Bargoens) bedrieger, valsspeler (bij het kaarten).

Gewoonlijk behoren deze luie, gewetenlooze mannen, waarbij er zijn, die drie slavinnen tegelijk hebben, tot de ‘kwartjesvindere’, een zachte term voor ‘valsche spelers’. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

Tot de aanwezige menschen richtte een der agenten de waarschuwing, geen kaart met dien man te spelen, want dat hij een valsche kaartspeler, een ‘kwartjesvinder’ was. (Het Volk, 31/12/1910)

‘Je mot nog dag zeggen’, verweet ’t kind: ‘ik had ze laten stikken, die kwartjesvindere, dat vee!’ (Herman Heijermans, Droomkoninkje, 1924)

kwast

gek, dwaas; vervelend persoon.

‘Vervelende kwast. Nooit is hij er als ik hem nodig heb.’ (Cissy van Marxveldt, Een zomerzothed, 1927)

Nee, Toon kon je niet rekenen, die rare kwast was vast niet helemaal achttien karaat. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

Verwaande kwast! (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

kwatta(reep)

(racistisch) neger. Vermeld door Endt (1974). Chocoladerepen van het merk Kwatta (naar de Surinaamse plaats van herkomst) waren voor de oorlog erg populair. Ze waren goedkoop en werden bijeengespaard voor 'soldaatjes'. Volgens Jansen (1984) is *kwatta(reep)* ook een scheldwoord voor een Surinamer of Antilliaan. Vgl. nog het Engelse taboewoord *chocolate (drop)* voor neger.

'Maak dat je wegkomt, kwattareep!' riep haar baas haar toe. (L.F. Celine, *Reis naar het einde van de nacht*. Vertaling E.Y. Kummer, 1968)

... die domme kwatta's die niet weten wat bediening is. (Jan Cremer, *Logboek*, 1978)

kwattasoldaat

geen echte soldaat; zwakkeling; *mietje**. Zie opmerkingen onder *kwattareep**.

Mannen, die geen stevige borrel drinken en een koekje bij de tee aksepteren, zijn hem een gruwel: 'God alle Jezus, wat 'n kwatta soldaat', barst hij dan uit. (H. Dijkhuis, *Vijftig dagen in een Jordaans kosthuis*. Geschreven in 1930, postuum gepubliceerd in 1939)

kwebbelkont, kwebbelkous, kwebbelkut, kwebbelmadam

iemand die altijd kletst.

Hij vond haar meer een kwebbelmadam dan een roddel. Kwaadspreken deed ze niet. (Margriet, 30/09/1970)

Winnie Sorgdrager als de grote joker, die door iedereen serieus genomen wordt. Omdat het parlement zich met Paars de nagels heeft laten uittrekken, kan deze kwebbelkut naar boven komen drijven uit de bedenkelijkste riolen die D66 te bieden heeft. (Nieuwe Revu, 27/08/1997)

kween

(in Vlaanderen) overdreven vrome en preutse vrouw. Betekent eigenlijk 'onvruchtbare koe'.

't Is zeker die kween ginder, die u dat oplegt,' preutelde Fine. 'Kwezel bij gebrek aan ezel! Had ze maar 'nen notaris of 'nen dokter kunnen krijgen, of 'n rijken vent, ze zou er niet op gespuwd hebben! Nu bidt ze Ons-Heer van zijn kruis!' (Reimond Stijns, *Hard labeur*, 1904)
Nette bekende dat zij eigenlijk ook geen kween geweest was in heure tijd en dat ze iedereen zijn eigen gang liet gaan. (Ernest Claes, *Charelke Dop*. 10de druk, 1960. 1ste druk 1923)

kwezel

overdreven vroom iemand. Er bestaat een gezegde *geen groter ezel dan een kwezel*. Fransen noemen een kwezel *un cul-béni*t of *une Sainte-Nitouche*.

Ik mag voor my zelf niets lezen, dan 't geen zy goed keurt; uwe Julia Mandeville heeft die vinnige kwezel op 't vuur gebruit; och ja, voor myn' oogen deedt zy het. (Betje Wolff en Aagje Deken, *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart*, 1782)
Die oude kwezel? (De Groene Amsterdammer, 02/11/1884)

kwezelaar

iemand die zich met onbelangrijke zaken bezig houdt; beuzelaar. Ook gebruikt voor iemand die overal de godsdienst bijleurt.

'k houde u voor een man, die spreekt, zo als het op zyn hart ligt, en voor geen verstopte kwaadzappige Kwezelaar. (Betje Wolff en Aagje Deken, *Brieven van Abraham Blankaart*, 1787-1789)

Gebeten? Schei nou uit, kwezelaar, deze hond? (Ben Borgart, *Buiten schot*, 1975)

kwibus

rare vent; snoeshaan; dwaas; gek. Oorspronkelijk studententaal. Mogelijk (in de zeventiende eeuw) ontleend aan een Latijns kerklied *Cum quibus* (met wie), door het volk opgevat als 'kom, kwibus', waardoor *kwibus* in gebruik raakte als persoonsnaam.

't Is 'n kwiebus!' verklaarde Anna. (Marcellus Emants, *Inwijding. Haags leven*, 1901)
Kom kwibus, we gaan ontbijten. (Cissy van Marxveldt, *Een zomerzothed*, 1927)

kwiedam

(verouderd) vreemd individu; rare snaak.

Oe kom zo'n kwiedam d'r op, ee? (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

kwiet

(in Vlaanderen) zonderling; sufferd; sul; dwaas. Verkorting van *bietekwiet**.

Op een keer zat Jean-Pierre met de rosse in café 'De Raaf' en Jean-Marie kwam binnengestoten met z'n legerjasje en z'n klak en Jean-Pierre had gezegd wat is dat voor een rare kwiet. (J.M.H. Berkman, *Het zomert in Barakstad*, 1993)
'Ach zo, zuster Roza,' zei Dora vervolgens, 'problemen met de eerwaarde Van Daele? Ja, het is een beetje een rare kwiet.' (Herman Brusselmans, *Het einde van mensen in 1967*, 1999)

kwijlbaard

(verouderd) iemand die voortdurend kwijlt.

Denk je dat ik naar het gerammel van dien kwijlbaard geluisterd heb? (Jacob van Lennep, *De pleegzoon*, 1833)

... die kwijlbaard met z'n rijlaarzen en z'n Russische wijde broek. (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

kwijlebabbel, kwijlbek

vleier; kruiperig persoon.

'Julie benne godverju nog niet groot genoeg voor de kakschool!' raasde-ie. 'Amper drie jaar! Niks als 'n kluit kwijlebabbels, die je met duimpiesdrop zoet mot houe.' (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Een jurk van een gozer; een overdreven kwijlebabbel zonder kloten. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer. Tweede Boek*, 1966)

Durf je ook 'lijpe trut' te roepen als ik je kan zien, kwijlbek? (Ronald Giphart, *Phileine zegt sorry*, 1996)

kwijlebal

vleier; kruiperig persoon; *slijmbal**.

'Hannes?' vroeg Maaïke met een zucht (zij en Ruuds beste vriend lagen elkaar niet zo best, sinds Hannes tijdens een alcoholische beneveling nogal ranzig tegen Maaïke was gaan aanhangen en suggestief had gevraagd of zo'n alleenstaand moedertje erg hitsig werd van de eenzaamheid). 'Die kwijlebal kon zich natuurlijk weer niet inhouden.' (De Telegraaf, 02/02/2002)

kwijlpot

(Bargoens) oude vent. Vermeld door Van Bolhuis.

kwistenbiebel, kwistembiebel, kwijstenbibel

(vaak voorafgegaan door *rare*) in sommige Vlaamse dialecten een scheldwoord met diverse betekenissen, gaande van ‘zonderling figuur; raar iemand’ tot ‘dommerik’, ‘grapjas’ en ‘losbol’. Het WNT denkt aan *kwiste* (ruzie) en *bijbel* maar dat laatste is betwistbaar. Debrabandere vermeldt *kwijstenbibel* (Kortrijks, Brabants, Oostends): kwibus, kwast. Het eerste element is wellicht het Franse *cuiestre* (kwast).

Van de Vyvere bekeek hem eens, als wou hij zeggen: ‘Hela, kwistenbiebel, braaf zijn, hein! Of anders...’ (de West-Vlaming, 06/12/1930)

Mijn kasteel!... Wat heeft die kwistembiebel met mijn kasteel gedaan? (Hergé, Kuifje en het zwarte goud, Ed. 1971)

L**labbekak**

1) slappeling; sul; flauwerik; kinderachtig of bang persoon. Afgeleid van *labben* in de zin van ‘babbelen, snappen’ en *kak* van kakelen (later evenwel geassocieerd met uitwerpselen). Sedert ca. 1620. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het ook een bijnaam voor een anti-Duitsgezinde (zie hiervoor G.L. van Lennep).

Daer ien Labbekak zel vallen daer komt de Duivel ierst ien kusse leggen (Jan Vos, Klucht van Oene, 1662)

Maar jij hoeft er niks aan te doen, labbekak! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

2) roddelaar(ster); kwaadspreker (kwaadspreekster).

Zy zaten zy aan zy in 't kermiskleedt op straat.

Een oude labbekak begon aldus de praat (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

labberlot

1) (in Vlaanderen) slordig, onachtzaam persoon. Reeds bij Cornelissen en Vervliet: ‘’ne labberlot van ’ne’ knecht’. Bij De Graef: ‘Die labberlot kent geen oepnemvod.’

2) stumper, waardeloos persoon. Wanneer m.b.t. zaken dan in de betekenis van ‘prul’.

Gij! voor wie ik gekribbeld heb, mannen en vrouwen, rammelkeezen, rosbeijers, krimperds, stumpers, labberlotten, kwezels, laauwdaten, labbeijen of klappeijen. (A. Gijsberti Hodenpijl, Willem van Bergen, Student aan de Leidsche Hoogeschool, 1842)

ladelichter

onbetrouwbaar sujet; oplichter. Eigenlijk: iemand die de inhoud van toonbankladen steelt.

De gebroeders Grimm worden in de film opgevoerd als ladelichters in een land dat uitsluitend wordt bevolkt door domme, bijgelovige Teutoonse boskneuters. (Het Parool, 18/10/2005)

lafaard

bang en laf persoon.

‘Die lafaard!’ zeide hij tegen de andere jongens, die, toen de veldwachter in huis gegaan was, weer uit hunne schuilhoeken te voorschijn kwamen, ‘die lafaard!’ (C. Joh. Kieviet, Uit het leven van Dik Trom, 1899)

lafbek

flauwerik (in deze betekenis verouderd); (thans) vreesachtig persoon, lafaard.

Wat! moest ik als een lafbek zijn blijven staan, kijken, hoe kwalijk zij haar kind behandelde? (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Ik veracht mezelf, ik ben een lafbek. (Jan Wolkers, Brandende liefde, 1981)

lakei

slaafs iemand; onderdanig persoon. Eigenlijk: de bediende van een hooggeplaatst persoon, gekleed in livrei. Vgl. het Franse scheldwoord *serveur de soupe*.

Niet Jahjah ging zwaar in de fout, wel het gerecht, premier Guy Verhofstadt en vooral zijn lakei, minister van Binnenlandse Zaken Antoine Duquesne. (NRC Handelsblad, 02/12/2002)

lamgat, lamlul, lamoor, lamstraal, lamzak

slappeling, iemand zonder wilskracht. Zie Stoett (onder 'belazerd'). *Lamstraal* kan volgens De Vooy's met bijgedachte aan *lammeling* ontstaan zijn uit *donderstraal*. Stoett citeert nog 'Proletariërs' van J. Steynen (ongedateerd): 'Ik was 'n lamstraal, 'n schijthuis.' *Lamoor* komt voor bij W. Bodrij (Volksleven in de Leidse Paradijssteeg voor vijftig jaar. In: Neerlands Volksleven, 1962).

Hou je poote thuis, lamstraal... Verrek nou. (Herman Heijermans, Schetsen van Samuel Falkland, 1896)

Mal mens! Toe? Tantetje-lief! Lamzak! Draak! Stuk chagrijn! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Later zei hij tegen me dat hij me dat het meest kwalijk had genomen, dat ik hem ertoe had gebracht om de naam van de Allerhoogste ijdellijk te gebruiken. De lamlul. (Jan Wolkers, De walgvogel, 1974)

lamme goedzak

iemand die met zich laat sullen; sul. Naar de metgezel van Tijn Uilenspiegel. Vgl. *joris* goedbloed*.

Van dien drinkebroer is Lamme Goedzak familie. (De Groene Amsterdammer, 10/12/1899)

Een echte lamme goedzak. Goedzak? Zeg maar gerust piet lul! (Jan Mens, De kleine waarheid (1967)

lammeling, lammerd

krachteloze vent; kerel zonder fut; onaangenaam persoon, ellendeling. *Lammerd* is wellicht verouderd. Van Dale neemt het woord niet meer op. Het WNT citeert o.a. de zeventiende-eeuwse dichter J. Westerbaen.

Beroerde lammeling, heb ik zweetpooten? (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

'Lammerds!' schold dadelijk Dolf naar Jaap en Nico en wreef in de poort zijn oogen uit. (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

lampendanser

scheldwoord met meerdere betekenissen. Bij Beets (1936) zou het voorkomen in de betekenis van 'lijntrekker'. Tegenwoordig wordt het vooral gebruikt voor een onbenullig persoon; een nietsnut, bijvoorbeeld een slecht automobilist. O.a. gehoord te Haarlem, in de Zaanstreek en Den Haag. Het scheldwoord komt o.a. voor in een lied van presentator en podiumvuller Jeffrey Huf (bijgenaamd 'Hagenees der Hagenezen'), getiteld 'De Haagse Van Dale'. Een zekere 'Haagse Robin' plaatste op 28 april 2004 een brief op Quotenet met de volgende zinsnede: '(...) Het is voor nuon al moeilijk genoeg, problemen met Vitesse nu deze Robin Hood en wie weet wat voor lampedansers er nog meer rond lopen cq werkzaam zijn, en dan ook nog de vrije energiemarkt op met al die vrije jongens. Heerlijk Land dat Holland!!'

Lampendanser werd ook gebruikt door wijlen prof.dr. E.W. Dijkstra (1930-2002), wiskundig informaticus en een pionier op het gebied van computerwetenschappen (o.a. als medeontwerper van de computertaal Algol). Van hem is de volgende uitspraak: 'Bestuurlijke informatica heeft niets met informatica te maken. Het is een vak voor gogen omdat het zo'n aantrekkingskracht heeft. Het trekt leuterkonten, wauwelaars en lampedansers aan.' Deze informatie met dank aan Hans Krol.

...en hoe is het dan in godsnaam mogelijk dat zo'n lampendanser als Cees van der Knaap niet met een stuk worst in zijn reet aan een stel wilde honden wordt gegeven want zolang er zulke rare kwibussen rondlopen op het Binnenhof in Den Haag zal het nooit niks worden met de normen en waarden tussen burgers en de Bobo's. (www.davidrietveld.nl, 17/04/2005)

lampenkap

(jeugdtaal) persoon met lang haar in de nek. Jaren negentig. Gesignaleerd door Hoppenbrouwers.

lampenkap: sprekende lampenkap

saai iemand zonder uitstraling.

Alleen Co Adriaanse mag blijven. Co is mijn held van de dag. Hij is een grootmeester in het beledigen. Hij noemde PSV-voorzitter Van Raaij ooit een sprekende lampenkap en Frank Rijkaard een beunhaas. (Nieuwe Revu, 16/06/2004)

lampenkatoen

halfzacht iemand; sullig persoon; goedzak. Verkorting van *lulletje* lampenkatoen*.

Weet je wat Louis tegen me zei toen hij je gezien had? 'Die verdraaide jongen voelt hem beter dan ik. Ik ben een stukkie lampekatoen bij hem.' (De Groene Amsterdammer, 18/06/1927)

Kijk dat oud stukje lampenkatoen zich eens aanstellen (De Groene Amsterdammer, 23/02/1935)

'Lampekatoen!' roept de barman de bezoeker achterna. (Hans Moll, De hoeken van de ring, 1987)

lampenpit

halfzacht iemand; sullige man; goedzak. Verkorting van *lulletje* lampenpit*. Eigenlijk: de pit van een olielamp.

De bewoners van het Heidehuis mochten hem niet. Er werd daar zelden over hem gesproken en als er over hem gepraat werd, kwam er meestal een onwelvoegelijk woord aan te pas.

Misselijke vent, oude kerel en lampepit, waren daarvan nog de meest behoorlijke. (Diet Kramer, Roeland Westwout. Roman over jonge mensen, 1940)

Die geniepige lampepit! Die smerige sar! (Piet Bakker, Ciske groeit op, 1943)

lamstraal

ellendeling; lammeling. Eigenlijk: iemand met een zwakke pisstraal, hetgeen op ongezondheid wijst. Opgetekend bij o.a. Opprel en Lafeber. Vgl. *donderstraal** en *rotstraal**.

Hou je poote thuis, lamstraal... Verrek nou. (S. Falkland, Schetsen. Eerste bundel, 1896)

Welke idiote lamstraal uit Twello heeft geschreven dat de Stones vieze, ruwe, ongewassen apesmoelen hebben? (Hitweek, 22/07/1966)

lamzak

futloos persoon; lammeling. Opgetekend o.a. bij Opprel en bij Karsten. Vgl. *rotzak**.

Mal mens! Toe! Tantetje-lief! Lamzak! Draak! Stuk chagrijn! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Een lamzak ben ik, schold hij zichzelf, een prutser. (Jan Mens, De kleine waarheid, 1967)

landhaai

(zeemanstaal) kroegbaas die aast op het geld van een zeeman of voor een prostituee die klanten berooft. Soms ook in de zin van 'souteneur, pooier'. Een boosaardige vrouw werd vroeger wel eens voor een *haai van een wijf* uitgescholden. Dit roofdier werd echter zelden als metafoor voor een man gebruikt. Zeelui schimpen op hun seksegenoten door hen *landkrabben** of *landrotten* te noemen.

Heure werkzaamheid in 'donker Rotterdam' heeft kort geleden hier ten stede een drama ten gevolge gehad, dat elks belangstelling heeft genoten en waarbij de deernis ten slotte, doch

zeker niet in de eerste plaats, op een paar landhaaien kon vallen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 09/11/1925)

Tonia bezwoer bij d'r eer, dat ze een fatsoendelijke meid was en niet als een landhaai de kerels in d'r huis lokte om ze te berove... (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)
Echte bendes waren dat. Namen ze mannen van buiten de stad, weetjewel, die een nachie op stap waren, boeren of zakenlui uit de provincie of schippers, gasten die kort in de stad waren... Daar was Rotterdam een tijdlang berucht om. Landhaaien werden die wijven genoemd, die temeiers die daaraan meededen. (J.A. Deelder, Bep van Klaveren. The Dutch Windmill, 1980)

landkrab, landlubber

(zeemanstaal) landbewoner. *Lubber(t)* is een Bargoens woord voor 'sul'.

'Is dat hier de keuken?' vroeg Bulletje bedeesd. De kok keek ineens boos en zei: 'Nee, landkrab, dat heet aan boord fatsoenlijk: een kombuis, versta je?' (A.M. de Jong, De wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Onge-dateerd, 1923-1924)

Jullie landlubbers hebben geen idee van wat er op zee zoal te koop is en ik verzeker je: als je het niet gelooft, smijt ik je alle drie zó de kombuis uit! (Willy van der Heide, Avonturen in de Stille Zuidzee, 1950)

lange

lang persoon. Syn.: *lantarenpaal**; *panlat**; *spriet**.

Nee, dat weet 'k wel! Die lange met z'n kalfsoogen wel, hè? (Frans Netscher, Studie's naar het naakt model, 1886)

'Hé, Lange!' riepen ze omhoog, 'spreek jij Maleis? Of ken je het niet eens?' (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

langharig werkschuw tuig

revolutionaire (langharige) jongeren. In de periode 1968-1975 zowel een scheldnaam als een geuzennaam. De benaming werd soms afgekort tot *lahatui* (zie Broersma). Hieronder vielen dan de demonstranten, studenten, woningkrakers en bewegingen als Dolle Mina. Volgens de een zou deze uitdrukking gelanceerd zijn door het tienerblad Hitweek, volgens de ander zou het om een uitvindsel gaan van de conservatieve burgerkrant De Telegraaf. De jongeren op wie de term sloeg, gingen algauw in de verdediging en bestempelden hun tegenstanders als *kortharig keurig tuig*: burgerlijk en conservatief. Vgl. ook de Engelse slangterm *the great unwashed*, die min of meer dezelfde betekenis had.

En ook de tyfus, kale neet, he kankerlijer lik me reet. Langharig tuig, stuk onbenul, subtiële slijmerd, hondelul. (Robert Long, Beschaafde Tango, 1977)

Schaars was het 'langharig werkschuw tuig', overvloedig het aantal square spijkerbroekendragers. (Oor, 09/03/1977)

langstaart

(Ned.-Indië, racistisch, verouderd) Chinees. Niet vermeld in het WNT.

In den Japansch-Chineesch oorlog hebben de keizerlijke troepen, toen op het slagveld het vuur hun al te heet werd – het gezond verstand en het redeneerend vermogen van den langstaart verloochenen zich nooit – tot hunne aanvoerders gezegd: Jullie hebben den oorlog begonnen, het vuurtje aangemaakt, weest gij ook de brandweermannen. De soldaten hebben het geweer er bij neer gesmeten en zijn aan den haal gegaan. (De Groene Amsterdammer, 12/03/1899)

Een Chinees en thee, dat is één en ondeelbaar. En in vroeger jaren kon je je geen theezakje of -busje zonder zoo'n langstaart en allerlei voor ons Westerlingen onbegrijpelijke Chinese karakters, voorstellen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 07/11/1929)

lantarenpaal, lantaarnpaal

(meestal voorafgegaan door *aangeklede*) lang, mager persoon. Onder soldaten in het voormalige Ned.-Indië ook van toepassing op een grenadier (vanwege diens lengte). De boomlange voetballer John van Loen werd destijds met deze bijnaam vereerd. Vanwege zijn rode haar werd hij ook wel *het rode gevaar* genoemd. Eind vorige eeuw werd een waardeloze vent in de jeugdtaal ook uitgescholden voor *kromme lantaarnpaal* (zie Hoppenbrouwers).

Zo zou ook de huidige Ajax-spits John van Loen het afgelopen seizoen in België meer geleden hebben onder de aanduidingen inzake zijn bovengemiddelde lengte – asperge, lantaarnpaal, verlengsnoer, struisvogel – dan hij wilde toegeven. (HP/De Tijd, 23/08/1991)

lanterfanter

treuzelaar. Van het werkwoord *lanterfanten* (zijn tijd verbeuzelen): van het Middelnederlandse *lant* (land) + *tru(w)ant* (bedelaar). Sedert de zestiende eeuw.

Waar denk je dat ik jullie voor betaal? Lanterfanters! (Willy van der Heide, Een speurtocht door Noord-Afrika, 1952)

lap

dronkaard; slappe vent. Eigenlijk: vod en vandaar: waardeloze kerel. In de Vlaamse uitdrukking *op de lappen gaan* (de kroegen afschuimen; aan de zwier gaan) heeft *lap* echter de betekenis van 'schoenzool'. Zie ook *zatlap** en *zuiplap**.

De gewoonte wordt behoefte: hij is verloren, hij is een dronkaard, een lap geworden, hoe spoedig een smeerlap! (Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844)

De man heeft zoo zijn vaste denkbeelden. Ik weet niet, wat hij al niet in dien drank ziet.

Dronken? Nu ja, ik hoop nooit een lap te worden; neen nooit! Zoo als bij voorbeeld die baanveger daar. Zijne arme vrouw lijdt honger, en zij krijgt een' dronken man met een leêge beurs t' huis. (C.E. van Koetsveld, Verspreide kinderverhalen, 1885)

laplander

(in Vlaanderen, i.h.b. Antwerpen) schelm, deugniet. De *Lapland* was destijds een stoomschip van de Red Star Line.

Zóó, dan dádeluk uit m'n woning, niks geen praatjes meer, d'r út zel je, kale jakhals die je benne, lillukke doovenetel, bazige laplander. (A. Smeding, Menschen uit 'n stil Stadje. 'n Roman, 1920)

lapoor

(jeugdtaal) sufferd; *malloot**. Jaren negentig.

Lapoor, mafkees: heeft die lapoor nog niet in de gaten hoe die bak moet worden afgeregeld! (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

lappendief

(Amsterdam, verouderd) smalende benaming voor een kleermaker.

Heb je me dat buis van me jongen niet versnejen... je heit wat te veul door de schaar gehaald – jou lappendief! (H.J. Schimmel, Dramatische Poëzy, 1856)

lapzwans

leegloper, nietsnut; waardeloos persoon. Een verbastering van het Jiddische *Lappschwanz*, een samenstelling van *läppisch* (onbeholpen) en *Schwanz* (staart en vandaar: mannelijk lid). Het betekent zoets als *lamlul**. Volgens sommigen zou het oorspronkelijk een term uit de scheepvaart zijn. Men bedoelde er een matroos mee die, bij gebrek aan ander werk, zich onledig hield met allerlei kleine reparaties aan touw- en zeilwerk.

Wat was dat voor een lapzwans, die brigges!! (Het Volk, 26/10/1918)

Jou lelijke lapzwans, valt de dokter tegen em uit. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

lat

mager persoon. Reeds bij Cornelissen en Vervliet en bij Boekenoogen.

‘Bespottelijk,’ dacht Pit. ‘Wat zagen ze in die lat zonder charme?’ (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

Maar ik laat me niet door zoo’n lat veraffronteeren. (De Vooys, Scheldnamen, spotnamen en vleinamen. Uit: Taalkundige opstellen. Deel III, 1941)

lawaaikraai, lawaaipapegaai

lawaaierig persoon. Gekozen vanwege de alliteratie.

Dat is jouw schuld, vervelende lawaaikraai! Houd toch eens één keer rekening met een ander. (Sylvia Sillevius, alias Willy van der Heide, Drie meisjes en een lord, 1952)

Sterk verhaal van de scheids, tenminste, mits hij de scène juist heeft beoordeeld.

Verslaggever Willem van Zuijlen van Radio West vond van niet. Die hield het er op dat de man met de fluit volledig miskleunde. Nou zegt mij dat niet zo veel, want ik heb deze lawaaipapegaai er geregeld op betrapt dat hij zaken ziet die er niet zijn of andersom. (Leidsch Dagblad, 16/11/2002)

lazerbol, lazerhond, lazersteen, lazerstraal

beroeerde vent. Refereert aan Lazarus die aan lepra leed. Het woord *lazer* komt in allerlei uitdrukkingen voor met een negatieve connotatie: *op zijn lazer geven; oplazeren* enz.

Begint me die lazerstraal te vloeke, brigges, te vloeke. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

‘Wat een lazerbol,’ schimpte de bootwerker. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Die vuile sodemieter! Die lazersteen! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898, herdruk 1966)

leegganger, leegloper

luijaard; iemand die zijn tijd in ledigheid doorbrengt. Vroeger vooral van toepassing op bedelaars.

Alle deeze wisjewasjes maaken mij ’t hoofd wel eens warm; en dat te meer, omdat ik zo een grooten afkeer heb van een’ leëglooper, als gij hebben kunt van ieder die niet met u gelooft dat de volheid der Heidenen zal ingaan, en geheel Israël zalig worden. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

Leegloper was-t-ie, ’n verwaande leegloper. (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

leeghoofd

dom, oppervlakkig persoon. Eigenlijk: iemand zonder hersens.

Deze schetsen zullen onze geheele letterkundige wereld niet in rep en roer brengen, hetzij uit vreugde over een nieuw verzezen schitterende ster, hetzij uit ergernis over een vermeten war- of leeghoofd... (De Groene Amsterdammer, 28/11/1886)

leerbeest, leerpik

(jeugdtaal) iemand die steeds met zijn neus in de boeken zit; overijverig student; uitslover. Vaak ook met een positieve ondertoon. Reeds opgetekend in 1984.

Bovendien ben ik ook niet zo'n leerbeest. Als ik eenmaal in de klas zit wil ik wel opletten, maar thuis doe ik helemaal niks. (Trouw, 27/01/1999)

Jij lijkt me echt zoon vieze kanker leerpik. (www.retecool.com, gelezen 20/07/2005)

lefgozer

opschepper; druktemaker. Samenstelling van *lef* (moed) en het Bargoense woord *gozer* (kerel). Reeds bij Henke.

Sau'n lefgauser ... sau'n ribbemaus. (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

'Daar gaat de lef-gooser!' deed hij minachtend. (De Groene Amsterdammer, 03/08/1918)

Luister es hier, Haagse lefgooser. Ik kom uit Amsterdam en in Amsterdam zijn we niet op ons neus gevalle. (Willy van der Heide, Kabaal om een varkensleren koffer, 1953)

leip, leipdoos, leipketel, leipkikker, lijperik, leipo

(Bargoens en jeugdtaal) idioot; sufferd; lelijkerd. *Lijp* is een nevenvorm van 'leep', hetgeen in de zestiende eeuw 'scheef' betekende. In de huidige betekenis werd het pas in het begin van de twintigste eeuw opgetekend. In het eerste citaat is overigens sprake van een gebouw! Van iemand die gek of dom is, zegt de volksmond: *hij komt van Lijpiestan*.

'Wat 'n leelijke lijp is dat,' bromde Jaapje, bij een groot gebouw, waar 't stil begon te worden. (Jacobus van Looy, Jaapje, 1917)

Als ze die rotzooi verkopen aan een of andere leipkikker van dertig jaar, dan word ik daar niet koud of warm van. (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

Licht! Tja, die lijperikken om hem heen. (Bert Hiddema, Twee vliegen in een klap, 1974)

... een leipo uit de jaren dertig. (Vinyl, april 1987)

leipie lullebak

sulletje, onnozel iemand.

Wat heb ik nou aan mijn fiets hangen, leipie lullebak? (Boudewijn Büch, De rekening, 1989)

lekkerpieper

(destijds in Ned.-Indië) soldaat die met andermans liefje aanpapt. Ook een (racistisch) scheldwoord voor een *indo**.

Doch ook daar moeten zij lijden door den vloek hunner geboorte; terwijl voor den gegoeden sinjo alle rangen tot de hoogste toe open staan, is de arme bastaard gedoemd om tal van vernederingen te verduren. Scheldwoorden als: 'blauwe vent, lekkerpieper, zwart mormel, klipsteen, zwarte aap, blauw lijk', zijn er schering en inslag; en de beleedigde moet al die krenking stilzwijgend verkroppen om erger te voorkomen. (Het Volk, 17/01/1917)

Lekker-pieper, iemand, die zich afgeeft met een andermans meid. (J.J.M. van Dam, 'Jantje Kaas en zijn jongens,' Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, 1942-1948)

lel

ordinair (vrouws)persoon; vuile, gemene meid.

Wat verbeeldde ze zich wel, die kakmedam! Wat was ze nou zooveel anders as de gewone lelle? (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

Hij had de liederlijkste lellen den branderigen wellust-mond met heete zoenen volgeslobberd. (Israël Querido, De Jordaan, 1912-1925)

lelijkaard, lelijkerd

iemand die lelijk van uiterlijk is. Vandaar ook: akelig, gemeen persoon; schurk.

‘Hoei, leelijkerd!’ Verwenschingen vlogen hem naar het hoofd. (Cor Bruyn, Langs de waterkant, 1918)

lellebel

gemene, slonzige, onverzorgde vrouw; dik, hoerig meisje.

Dat de gedaagde haar meermalen heeft gehoond en beledigd door het toevoegen der woorden ‘sekreet, doerak, vuilak en lellebel’. (Paleis van Justitie, 31 Maart 1887)

Ze is een moeder van acht kinderen, die ze in eer en deugd heeft groot gebracht en ze laat zich niet voor ‘lellebel’ schelden. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 10/11/1926)

Diep in mijn hart ben ik geen dame. Diep in mijn hart ben ik een lellebel. (Conny Stuart, Diep in mijn hart, 1954)

lepe neut

(Bargoens) lepe vrouw. Reeds opgetekend in 1547. In de tijd van Vondel betekende *leep* ‘scheef, schuins (gezegd van de stand van de ogen)’. De betekenis ontwikkelde zich van ‘niet recht’ naar (psychisch) ‘slinks’ en vandaar naar ‘listig, gewiekt’.

Moeder Leen is geen verknoeister (verraadster), zij is een lepe neut (slim wijf), die als het nodig is bijtijds weet te zeggen ‘Schof je voor de grandiggers (pas op! de politie komt),’ zeggen de gasten die haar schafkelder bezoeken. (Justus van Maurik, Amsterdam bij dag en nacht, 1889)

Lascieve lepe neut! Hoe ze Frederik manipuleerde en m’n bijoux de familie soigneerde. (Dirk Dufrain, Rock ’n’ Roll, 1989)

leperd

geslepen iemand. Het achtervoegsel -erd (zoals ook in *engerd; dikkerd; stinkerd* enz.) is jonger dan -aard en is in het Middelnederlands nog niet bekend.

Vergeefs zal men ’n speciaal vrouwelijke parallel zoeken voor luierd, engerd, dikkerd, leperd en de verwante woorden op -aard. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 07/11/1912)

Dáárvóór moeten we naar Bromborough, leperds. (Willy van der Heide, Sensatie op een Engelse vrachtboot, 1950)

lepkut

verachtelijke vrouw. Zie ook: *kut**.

Wat heeft dat er nu te mee te maken, gore lepkut! (Nieuwe Revu, 04/05/1994)

leppentoeter

(in sommige Vlaamse dialecten) stompzinnig persoon; dommerik. Eigenlijk: iemand met een mond die naar het bespelen van een koperinstrument of naar het zuigen van een fopspeen staat.

Zoals die ene keer, toen wij vanuit mijn auto een berooide, dof uit de ogen kijkende man met openhangende mond voorbij zagen fietsen, en wij tegelijkertijd het woord ‘leppentoeter’ uitriepen, woord dat hij noch ik in geen zestien jaar had uitgesproken, maar

dat nu als vanzelf uit ons geheugen opborrelde. (Walter van den Broeck, Het beleg van Laken, 1985)

lepper

(Leiden) verachtelijk persoon. Te categoriseren onder scheldwoorden met ziekten: *klerelijer*, *pleurisljer* enz. *Lepper* is dan een verbastering is van het Franse *lèpre*.

En dan die kindere fan dur, dat zijn ook leppers. (Wout Bodrij, Een stem uit de achterbuurt. 3e druk, 1980)

lerp

(meestal in de verbinding *kleffe lerp*) lange slungel. Weinig op geschrift, wel populair op internet. Betekent eigenlijk 'groot uitgevallen exemplaar; reep; stuk'. Volgens het WNT: 'Van onbekenden oorsprong; misschien behorende bij fri. larp, afgescheurde reep.' Het woord werd vroeger gebruikt voor 'zweep' en 'tong'. Die laatste betekenis is in de Zaanstreek opgetekend.

Als jij op het strand ligt, duwt Greenpeace je weer terug de zee in, kleffe lerp!
(www.lumc.nl, gelezen 20/07/2005)

lesbo, lesbie

lesbische vrouw. Niet altijd denigrerend. Syn.: *pot**.

Ook als ik een liefdesliedje hoor van Anita Meijer, dan begin ik bijna te huilen en dan denk ik, was ik maar een jongen, dan zou ik vast verking met haar nemen. Ik weet niet meer wat ik moet doen. Ben ik nou een lesbie of niet? (Muziek Express, mei 1987)

lesboer

saaie docent die zich strikt aan de leerstof houdt en daarbuiten weinig belangstelling toont voor zijn leerlingen.

Zij is te capabel, te leuk, te sterk en te mooi voor die fascistische lesboeren. (Vrij Nederland, 07/04/1990)

letterdief

iemand die het werk van een andere schrijver plundert; plagiator. Reeds in het werk van Poot: 'Wie heet 'er gaerne letterdief? Wie staet 'er graeg dus aen de kaek?'

Schakers ergeren zich daarentegen suf aan dit boek omdat het krioelt van de onjuistheden. Eén zo'n schaker heet Jules Welling, en hij noemt Krol een letterdief en een geldwolf. (HP/De Tijd, 29/11/2002)

letterknecht

1) iemand die schrijft voor een opdrachtgever.

Cijfers over het aantal ontslagen of weggepeste medewerkers ontbreken, maar een inventarisatie door 'Vrij Nederland' wijst uit dat Meulenhoff & Co de afgelopen tien jaar zeker honderdvijftig letterknechten knakte. (Vrij Nederland, 10/02/2001)

2) iemand die over kleinigheden, over letters kibbelt; vitter; scherpslijper; *muggenzifter**.

'Gij zijt een letterknecht,' zeide de heer Bos; 'intusschen, uw opheldering gevalt mij; want zij toont, dat gij niet behoort tot dat slach van menschen, die veel beloven en weinig geven. Dan, gij wildet nog iets zeggen.' (Jacob van Lennep, De lotgevallen van Ferdinand Huyck, 1840)

Ik ben geen letterknecht, geen taaie knutselaar, die Zijn zaligheid verwacht van 't puntjen op een i! (De Génestet, 1847-1848)

letterschijter

smalend voor een veelschrijver.

Herman Brusselmans! Talentloze, impotente letterschijter met zijn vieze puistenspuitende kraterkop! (Het Parool, 10/12/1999)

leugenbeest

grote leugenaar. Ook wel: *liegbeest**. Vooral gezegd tegen kinderen.

Hou je stil!... mot meneer 't nou hoore!... ga na achter... gâ je!... gâ je!... gemeen leugebeest! (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

Wat heb je die kapitein op de mouw gespeld, jou leugenbeest? (Willy van der Heide, Een speurtocht door Noord-Afrika, 1952)

leugenprofeet

iemand die valse voorspellingen doet.

Meent iemand in gemoede goed van ons te kunnen spreken, dan zijn wij als het ware verantwoordelijk voor die woorden en dienen wij ons uiterste best te doen, dat de lofredenaar niet blijkt geweest te zijn onwaarheidverkondiger of leugenprofeet. (De Groene Amsterdammer, 19/12/1897)

leuningbijter

(Bargoens) leegloper; nietsnut. Eigenlijk: iemand die (de ganse dag) over de brugleuning hangt.

Vermeld door Henke en Bos. Te vergelijken met het Hoogduitse *Fensterbeiszerin*, *Rahmenfresserin*, *Fensterrahmknauplerin*, vrouw die steeds voor het venster zit uit te kijken. Ook wel *bruggenbijter** of *baliekluiwer** genoemd. Volgens Endt (1974) hield werkloos volk zich destijds kringetjesspuwend bij de bruggen beschikbaar voor aanwerving als *cargadoor* (aan het begin een schertsende benaming voor een karrenduwer). Het werkwoord *leuningbijten* komen we al tegen bij M.J. Brusse (Het rosse leven en sterven van de Zandstraat, 1912).

leuterkous

iemand die zonder ophouden praat; babbelaar; *kletskous**. In de dichtwerken van De Génestet (19de eeuw) lezen we al: 'Och nare leuterkousen. Je malen maakt me ziek.' Samenstellingen met -kous zijn erg populair. Denken we ook aan: zemelkous, teutkous, slaapkous, sufkous, talmkous enz. Het werkwoord *leuteren* betekent 'kletsen, zeuren, zaniken'. Synoniemen zijn o.a.: *kletsmajoor**; *kletsmeier**; *lulhannes**.

Dat de bedoelde recensent een kruk was, een bevooroordeelde stumper, en in één woord datgene wat de jongelui van den tegenwoordigen tijd een leuterkous noemen. (De Nederlandsche Spectator, 1857)

Leuterkousen, klapeksters, kakelaars en kletsmajours promoveren bij de omroepen het snelst. (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

leverbeuling

(verouderd) scheldwoord zonder bepaalde betekenis. *Leverbeuling* is gewestelijk voor 'leverworst'.

Denk ie soms, dat ik zin heb om m'n eigen een breuk met zeven schuiframen te lachen, ouwe leverbeuling! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

liegbeest

iemand die veel liegt. Zie ook *leugenbeest**.

Wel waar, lelijk liegbeest! (De Groene Amsterdammer, 01/12/1928)

Ondertussen schijnt Lammy overal in het rond te vertellen dat ik een liegbeest ben en een moederskind. (Charlotte Mutsaers, Rachels rokje, 1994)

liesbet

(vnl. jeugdtaal) lesbische vrouw. Syn.: *lesbo**; *lollepot**; *pot**.

Ze vluchtte voorgoed weg uit groot Amsterdam
en vestigde zich in Coevorden
Daar leefde zij met een vriendin
want ze zei: 'Ik ben liesbet geworden'
Ze bedoelde natuurlijk lesbisch
en da's altijd nog beter dan hoer. (Robert Long, Omspres, 1984)

lijer

(Bargoens) gemeen, verachtelijk persoon. Verkorting van *bloedlijer** of afkomstig van het werkwoord *lijden*.

Zukke bijtspijkers had die lijer in z'n snajem! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)
'Lijer!' zei Leentje. (Jacques Post, De meimoorden, 1983)
Kom ik die lijer tegen, het enige wat hij tegen me zegt is: ben je naar de politie geweest? (De Groene Amsterdammer, 18/01/1995)

lijk, lijkstatie

oude, versleten vrouw. Het tweede woord is Bargoens. O.a. bij Henke. Zie ook *oud* lijk*.

De vrouwen zijn klets-kousen en ziekelijke roddelantes, vooral die gifmengster, dat ouwe lijk van Sprakel. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)
Ik zeg het u, Flor, hij heeft schrik van de wijven. Kijk, nu staat hij te dansen met dat oud lijk van de brouwer. (Herman Brusselmans, Het einde van mensen in 1967, 1999)

lijk: wandelend lijk

iemand die er totaal vervallen of vermagerd uitziet. Andere scheldwoorden met *wandelend* zijn: *encyclopedie*; *klerenkast*.

Een wandelend lijk, zoo als juffer dien avond leek, had ze nog nooit gezien. (H.J. Schimmel, Het Gezin van Baas van Ommeren (voor dertig jaren). 2de druk, 1874)
Maar het wierrookvat slingerde vooral voor Ellen Burstyn, die voor haar rol als Sara haar zesde oscar-nominatie kreeg. Ze wordt voortreffelijk bijgestaan door wandelend lijk Jared Leto, mooie nimf Jennifer Connelly en opvallend serieuze Marlon Wayans. (Movie, 18/06/2001)

lijkenpikker

1) persoon die lijken ophaalt en begraaft.

Ik kan me plezieriger dingen voorstellen dan door zo'n stelletje lijkepikkers onder de aarde geschoven te worden. (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

2) (soldatentaal) gewondenverzorger of militair van de gravendienst. Vermeld door Salleveldt (1978).

3) iemand die profiteert van de dood of het ongeluk van een ander.

'Ik geef er geen mieter voor', zei Jonkman en hij snoot trompetterend zijn neus met de vingers.

'Hoeft ook niet, je krijgt 'm voor niks, lijkepikker', zei Veldstra. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951) (over een gewonde)

Een paar dagen voor de verkiezingen afreizen naar het Italiaanse Provesano om het graf van Pim Fortuyn te bezoeken, dat leek Mat Herben en zijn LPF-vrienden wel stijlvol. Wij noemen hem de Lijkenpikker van de Week. (Nieuwe Revu, 22/01/2003)

lijnschieter

(Bargoens, verouderd) sufferd, sul. Vermeld door Henke en Van Bolhuis.

lijntrekker

iemand die ziekte voorwendt om niet te moeten werken; luiaard; profiteur. Oorspronkelijk soldatentaal. Vermeld door o.a. De Beer & Laurillard en Van Ginneken.

Die mens was een buitengewone, een fenomenale lijntrekker. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

Als simpel particulier verwondert men zich over de rij lijntrekkers, pardon, op werk wachtenden, die die bureaus herbergen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 14/10/1921)

lijp, lijpkikker, lijperik

kijk onder *leip**.

lijpenist, lijper

(Bargoens) drinker, kroegplakker; iemand die lang met één vertering blijft zitten.

Een lijpenist, je houdt het niet voor mogelijk. (Bert Hiddema, In gesprek, 1991)

Die lijperd is aan de drank! (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

lijplazerus

(Bargoens) domoor, sufferd. Vermeld door Endt (1974).

‘En die lijplazerus,’ begon ze weer tegen ome Hein, ‘laat z’n wijf afblaffe waar-ie bijstaat.’ (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

lijs

iemand waarin niet veel leven zit, die met geen stok vooruit te branden is; suffe, trage man of vrouw. Syn.: *droogkloot**. Er bestaat ook een bijvoeglijk naamwoord *lijzig* (saaie, zeurderig, traag).

Lijs, saaie, vervelende man of vrouw, misschien naar de onsmakelijke figuren, mensen voorstellende, die op de Chinese ‘lange lijzen’ stonden. (Taco de Beer & dr. E. Laurillard, Woordenschat, 1899)

Suikeren Pietje (1930) van Marie Schmitz met tekeningen van Freddie Langelier, schetst een jongetje ‘met een zuiver hart en gave hersens’, iemand die nooit stout is en toch geen lijs. (Toin Duijx en Joke Linders, De Goede Kameraad. Honderd jaar kinderboeken, 1991)

lijs: lange lijs

iemand die lang is, in het bijzonder een vrouw. *Lijs* is hier een verkorting van Lijzebet (Elizabeth). *Lange lijs* is ook de benaming voor een soort Chinees porselein waarop een lange, smalle vrouwenfiguur is afgebeeld.

Ik heb gruwelijk het land aan al die nieuwigheden, ik houd van een korte plooirok, die nog van je matrozenpak geweest is, en ik ben dol op een muts met S.S. Kediri in den band.

Enfin, Ma zei, dat het mantelpak me charmant kleepte, en ik voelde me als een lange lijs op een vlaggestok. (Cissy van Marxveldt, De H.B.S.-tijd van Joop ter Heul, 1919)

Ik zag een ventje in de tram

En ja hoor, ik herkende hem

’t Was Klaas Vaak

Hij zei 'Kijk voor je, lange lijs'
 Dat bracht me even van de wijs
 Maar 't was Klaas Vaak. (Wieteke van Dort, Klaas Vaak, 1972)

likkebroer, likkepot

1) vleier; hielenlikker. *Likkebroer* raakte in zwang onder studenten in de negentiende eeuw. Van Dale kent het woord enkel nog in de betekenis van 'drinkebroer'. En ook *likkepot* heeft dezelfde twee betekenissen. Eigenaardig genoeg kent Van Dale bij dit woord enkel de betekenis van 'vleier'.

Professor wordt verder zeer beklaagd... en likkebroer Koormberg vraagt met interest, of hij laatst bij de publieke promotie... niet verkouden is geworden. (J. Kneppelhout, *Geschriften*. 12 dln, 1860-1875)

2) liefhebber van sterkedrank. Zinspeling op *likken*. Het werkwoord *likpotten* (drinken) werd reeds opgetekend bij J. de Brune (Bankket-werk van goede gedagten. 1660).

Stapt een goede likkebroer thans na het Choor, hy dryft een slegten Pater voor uyt, die de Glasen te barsten lolt. (Willem van Swaanenburg, *De vervrolykende Momus, of koddige berisper*, 1727)

God zij dien likkebroer daar genadig. (Het Vaderland, 09/09/1928)

lilliputter

klein, onbeduidend persoon. Eigenlijk: iemand uit Lilliput, het denkbeeldige land uit 'Gulliver's Travels' van Jonathan Swift. De bewoners zijn niet groter dan een paar duim.

Wij haalden onzen wimpel naar beneden, braken de Olympische Pyramide af en dronken koffie, gezeten rond de gigantische tafel, en zagen er uit als een troepje onvolwassen Lilliputters, verwaald in het Reuzengebergte. (Willem W. Waterman, *Wie zei dat je in dezen tijd niet kon lachen?* 1944)

Altijd waren het lilliputters en gnomen die wat van haar wilden. (W.F. Hermans, *Au pair*, 1989)

limbo

(jeugdtaal) Limburger; soms specifiek voor een Limburgse student. Vaak met de ondertoon van 'dom iemand'. Jongeren spreken ook over *brabo's*, *ito's*, *joego's*, *rotto's en dorro's*. De Limburgse popgroep Rowwen Hèze (die in het dialect zingt) wordt wel eens spottend *Los Limbos* genoemd (naar analogie van de succesrijke Amerikaanse tex-mexband Los Lobos). De trein van Maastricht naar Heerlen heeft als bijnaam de *limbo-express*. In Eindhoven heet de weg waarlangs Limburgse studenten van de TU naar de trein lopen het *limbopad*. Limburg wordt ook vaak spottend *Limbabwe* genoemd, naar analogie van Zimbabwe en met de ondertoon van 'achterlijk, ongeciviliseerd'. Ook onder Vlamingen is een Limburger synoniem van 'iemand die traag van begrip of dom is'.

En daarbinnen zijn dan weer de mensen die zo'n beweging dragen: oude actievoerders die de Vondelstraat nog hebben meegemaakt en jonge 'limbo's' net uit Brabant of Limburg, het haar tot op de wortels kaal geschoren en tot alles bereid wat God verboden heeft. (NRC Handelsblad, 02/11/1985)

Onder de troonpretendenten bevinden zich nogal wat Limbo's, zoals de autochtone bewoners de Zuidnederlanders noemen die een onevenredig aandeel in de scene hebben. (Elsevier, 08/11/1986)

limey

(Eng.) Brits schip en overdrachtelijk ook voor een Britse zeeman. Sinds 1844 werden Britse opvarenden bij wet verplicht om na de tiende zeedag citroen- of limoensap (*lime juice*) te drinken.

Men had ontdekt dat dit scheurbuik kon voorkomen. Sindsdien noemen Amerikanen en Australiërs Britse schepen of Britse zeelui smalend *limejuicers*. Door Nederlandse mariniers vernederlandst tot *lijmie*.

‘Maar schipper!’ riep hij. ‘U bent de kapitein van dit schip! Wij willen niemand anders! Wij weten dat ons niks kan overkomen zolang U op de brug staat. Wij willen geen limey.’ (Jan de Hartog, *De kapitein*, 1967)

linke loetje

(Bargoens) sluw, handig iemand. Vermeld door Endt (1974). Naar een bekende stripfiguur (in het Engels: *Andy Capp*; tekenaar en schrijver: Reginald Smythe). Syn.: *linkmiegel**.

linkebal

lepe jongen; profiteur. Oorspronkelijk in de wielersport: een renner die zo veel mogelijk zijn krachten spaart en weinig op kop komt. *Link* is Bargoens voor ‘slim, leep’, hier gebruikt in samenstelling met -bal, zoals bijvoorbeeld *corpsbal*. Een wielrenner die profiteert van de inspanningen van een ander noemt men in het jargon ook wel een *zweetdief**. Er bestaat ook een werkwoord *linkeballen*: profiteren van de inspanningen van andere renners door zelf weinig of geen kopwerk te doen. Hierdoor kan men zijn krachten sparen. *De linkebal* was ook de bijnaam van de renner Sergei Ivanov.

Voor hen die geklopt zijn en voor de omstanders is de winnaar een ‘linkebal’ of een ‘plakker’ die zonder inspanning de overwinning naar zich toe heeft getrokken, ten koste van de werkers in de vluchtgroep. Of is dat tactiek? (Henk Zorn, *Wielersport*, 1982)

Ik hoor een Kamerlid hier een minister voorlopig nog geen ‘fripouille’ (linkebal) noemen. (de Volkskrant, 02/08/1986)

In een wereld vol linkeballen moest Rooks iets te vaak constateren dat hij in de koers weer eens de sterkste was geweest, maar dat hij niet had gewonnen. (de Volkskrant, 18/04/1992)

linkerd

(ook zonder eind-d) listig, doortrapt iemand; bedrieger; valsaard. Het WNT citeert o.a. P. Baardt (Deugden-Spoor; in de *Ondeughden des werelts aff-gebeeldt*, 1645). Afgeleid van *linken* en daarom wellicht oorspronkelijk: sluiper; loerder.

Ik liet den linkerd stil begaan! (J. van Lennep, *Poëtische Werken*, 1859-1862)

Arie was een linkerdje. Hij had altijd alles in de gaten. (Gijs Zandbergen, *Alleen op kop*, 1980)

linkmiegel, linkmiggel, linkmichel

(Bargoens) akelig of gevaarlijk persoon (die anderen afloert), schelm; sluw iemand; ruziemaker; vechtersbaas. Reeds bij Henke. Tegenwoordig vooral in de zin van ‘profiteur’. Oorspronkelijk wellicht Amsterdams. Door Berns & Van den Braak wordt *linkmiggel* omschreven als een ‘slag-om-de-arm-houder’. Een *linkmiggel* is bij hen een ‘slimme vent’. Samenstelling van twee Bargoense woorden: *link* (slim) en *miggelen* (verdacht lachen). Of is *miegel* een verbastering van de eigennaam Michiel (vaak gebruikt voor een sul)?

Hoe barstte hij voor haar part niet met zijn heele wraakgierige familie, zijn broer Thijs en zijn broer Karel, den linkmiggel er bij! (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912)

Een echte linkmichel had de mesomme in veiligheid gebracht, voor de prinserij ’m nog de paternosters kon aanleggen en ’m in de nor bracht. (Het Vaderland, 04/01/1923)

Voor de liefhebberij van koningen en keizers en linkmiechels van depelematen... (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

linkso

(turbotaal) minachtende benaming voor een sympatisant van linkse partijen.

Ik vind Mulisch kut, ik vind de Volkskrant kut, kortom, eigenlijk vind ik alles kut, maar jullie steken er boven uit, stelletje vooringenomen domme linkso's. (de Volkskrant, 19/02/1999)

liplap

(destijds in Ned.-Indië) denigrerend voor een indo-vrouw of -meisje; kleurling(e): een kind van een blanke vader en een inlandse moeder of omgekeerd. Het is Maleis en betekent 'verschillend gekleurde laagjes op elkaar'. *Emas liplap* betekent 'imitatiegoud'. *Liplap* is ook een meer algemeen scheldwoord (zie citaat Querido). Veth schrijft: 'Liplap schijnt mij een komisch, willekeurig gevormd woord te zijn, op de wijze van mikmak en dergelijke, – een spotwoord dat, eenigszins geluid nabootsend, op de hoogst gebrekkige en belachelijke taal dezer klasse van kleurlingen wijst.'

Bovendien – en hieraan heeft de regering veel schuld – is de liplap dikwijls slecht onderwezen. (Multatuli, Max Havelaar, of de koffieveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij, 1860)

Kon hij nou huilen? Verdomd! Zoo'n plechtige chinees... nee, dat was 'n mirakel. Zoo'n oud-bevlekt banier als hij! wat 'n liplap komkom! dat móest remmen. (Israël Querido, De Jordaan, 1912-1925)

En zoals men in het Amsterdamsche ghetto, wanneer er 'matschudding' in de buurt is, de kinderen Israëls elkaar hoort schelden voor smous, leip, parg, zoo kan men, als er 'mikmak' is in de Indo-wijk Krembangan te Soerabaja of in Kemajoran te Batavia, de Indo's elkaar hooren bombardeeren met het geheele scheldwoorden-vocabulaire, dat in den loop der eeuwen door pigmentvreterers is uitgevonden: katjang, lip-lap, blauwe, klipsteen, kakkerlak enz. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

lobbes

sul; goedgezak. Sedert ca. 1658 volgens Van Dale. Een verouderde variant hiervan is *hobbess*.

Oom Borne, een gezellige praatvaar, mocht hem graag en noemde hem een lobbes. (P.A. Daum, Goena-goena, 1889)

Het zware regiem van de strafafdeling te Hoorn begon al op de luchthartige veldlegerlobbes te drukken. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

loebas

(in Vlaanderen) lomperd, schurk, bandiet. Volgens Van Dale sedert ca. 1884 en een nevenvorm van *lobbes*.

Moet ge iets hebben, leelijke loebas, g' hebt het maar te vragen! (Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

Hoe kunt ge toch zo beest zijn, leelijke loebas, en dat tegen 'n wees! (Ernest Claes, Charelke Dop. 10de druk, 1960. 1ste druk 1923)

loeder

gemene vent of vrouw. Een *geil loeder* is een geile man of vrouw.

'n Loeder is ie! – 'n Loeder ben jij zelf. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

O! dat kregeng, dat loeder! heftigde ze, terwijl haar uitstekende onderkaak zenuwig beefde en haar oogen haat-donkerden (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

loenenaar

(Bargoens) verrader; oneerlijk of onbetrouwbaar persoon. *Loenen* is Bargoens voor ‘te veel praten; verraden; doorslaan’. Van oorsprong Amsterdams? Vermeld door o.a. Henke en Berns & Van den Braak. Bekende uitdrukkingen zijn: *Hij komt uit Loenen* (hij is een leugenaar), en *Hij komt van Loenen* (hij is niet zo onnozel als hij zich voordoet). *Loenen* verwijst hier naar een plaats in Utrecht of Gelderland. Vermoedelijk wordt er gezinspeeld op *loensch* (links, niet rechtuit). Een *loenestreek* is een gemene streek. *Een loentje zetten* betekent ‘iemand erin laten lopen’.

Loenenaar is: valsche, bedriegelijke kerel. (Israël Querido, *Mijn zwerftochten door Jordaan en donker Amsterdam*, 1931)

Zoo had hij een magazijnknecht, de kroongetuige in deze zaak, behalve voor ‘dief’ en passant ook voor ‘loenenaar’ uitgescholden. Een gewoon mensch, een eerbaar burger zou op dit laatste woord gereageerd kunnen hebben met: ‘Pardon, ik kom niet uit Loenen’, of ‘Ik ben een Hagenaar’, maar de aangesprokene in kwestie was blijkbaar beter op de hoogte met de etymologie van het woord ‘loenenaar’. Hij nam er tenminste ‘aanstoot aan’, volgens het proces-verbaal en bezwoer bij alles wat hem heilig was voor den rechter, dat hij een fatsoenlijk man was en dus niet voor ‘loenenaar’ uitgemaakt wenschte te worden. (Het Vaderland, 17/06/1935)

Zeg, deis je voor de prinsemarij/ er zitten een hoop loenenaars bij. (Sam Cohen in het Rotterdamsch Nieuwsblad, 05/05/1973)

loentjesmaker

(Bargoens) iemand die fantasie- of leugenverhalen vertelt en daarmee bij iemand anders iets probeert te bereiken; vandaar ook: verraderlijk persoon; bedriegelijke praatjesmaker. Ook wel: *loenenaar**. Een *loen* is een gemene streek. Er bestaat ook een Bargoense uitdrukking (reeds vermeld door Harrebomée): *hij komt uit Loenen* (hij is een leugenaar). *Loentjes draaien* betekent niet alleen ‘moppen vertellen’ maar ook ‘leugens opdissen’. *Iemand op loene nemen* is ‘hem of haar oplichten, bedriegen, in de maling nemen’.

Croiset is een onverbeterlijke loentjesmaker. ‘Loentjesmaker’ is een mooi Nederlands woord voor iemand die fantasie- of leugenverhalen vertelt en daarmee bij iemand iets probeert te bereiken. (Humo, 09/03/1989)

loerdes

grote lummel. Amsterdams? Wellicht een variant van *loeres**.

Loerdes, grote lummel. (Maurits Dekker, *Amsterdam bij gaslicht*, 1949. Woordenlijst achteraan)

loeres, loeris

sul; botterik; lummel. Komt reeds voor bij Kiliaen (1599) in de betekenis van ‘dom mens’. Gevormd van *loer*, dat ook nog ‘vod, lap’ betekent. In het Bargoens slaat *loeres* ook op het mannelijk lid of iets groots, een kanjer.

Nou ben ik opgewonden, maar ik weet best wat ik zeg, en als je er morgen wat van hebben wilt, dan kom je maar bij me, smerige loeris! (Johannes Kneppelhout, *Studenten-typen*, 1839-1841)

‘Slaap jij bij ’m, loeres?’ zei ze met haat in haar stem. (Simon Vestdijk, *De bruine vriend*, 1935, herdruk 1991)

lollepot

(Bargoens, verouderd) lesbische vrouw. Reeds bij Henke. Van *lollen*: bij de haard of boven een stoof zich warmen (Kiliaen). In de zeventiende en achttiende eeuw was een *lollepot* een stenen pot met een gatendeksel, waarin vuur werd gedaan ter verwarming. Oorspronkelijk werd gedacht aan

het onderlijf warmen onder de rok boven een dergelijke pot. *Lollypop** was (in de jaren vijftig) een vriendelijke verbastering van *lollepot*. Een minder bekende betekenis van *lollepot* is 'zeurkous'. Hierbij wordt de associatie gelegd met het werkwoord *lollen* (zeuren, zaniken, maar ook: krollen, en dat betekent 'geil zijn'). Iemand die de ganse dag zingt of neuriet wordt eveneens een *lollepot* genoemd. Deze laatste betekenis o.a. bij Boekenoogen.

Dan roste ik met m'n bootshaak die bleke lollepotten van mijn lijf (Jan Mens, Goud onder golven, 1949)

'Klootzak,' riep Jan, 'wist je dan niet dat dat wijf lollig is?' Verbaasd zei ik nog met me klotekop: 'Is ze dan een lolliepop?' (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

Beter een lollepot als van anderen gesloten. (T. Bosch, Bet van Beeren. Koningin van de Zeedijk, 1977)

lollypop

(verouderd) lesbische vrouw. Eufemisme voor *lollepot**. Jaren vijftig.

Als jonge jongens hadden we gehoord dat tante Bet een lollypop was, maar wat dat nou precies betekende, hadden we toen geen benul van. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

lomperd

onbeschaafd, onbeleefd, lomp persoon.

Ja, Jacobus kan ook schimpen, als hij maar recht op zijn comptoir is: men weet niet waar somwijlen de mensen hunne talenten hebben, zo zij niet in de gelegenheid zijn om die te ontwikkelen: zou hij bij ons niet voor een logge lomper hebben doorgedaan, indien ik hem niet nu en dan eens had tegengesproken? (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

loopse hond, loopse teef

geil iemand; door seks geobsedeerd persoon. Zie ook opmerkingen onder *teef**.

Zelfs hoeren waren er niet te vinden. Het leek wel een zootje loopse honden. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

Het is twee uur! Dat is twee uur te laat! Loopse teef! (Gerdy van der Stap, Nestspel, 1994)

Stel sletten, dus toch. Twee loopse teven. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

lor: lor van een vent

nietswaardig persoon. Een *lor* is een oude lap.

De onhebbelijke ploert dat nietszeggende ouwe wijf, die prul van een vent, dat lor van een minister (Louis Couperus, De boeken der kleine zielen, 1901-1903)

Hij was maar 'n kikker, die zich wilde opblazen tot 'n os, hij was 'n lor! (Marcellus Emants, Mensen, 1920)

lord wanhoop

onhandig persoon; iemand die zich in een bepaalde situatie radeloos gedraagt; *loser**. Volgens een spreekwoordenboek uit de vorige eeuw een studentenuitdrukking uit de jaren vijftig voor een triest, armzalig personage, maar dat wordt tegengesproken door het eerste citaat hierna. In de jaren dertig liep er nog een klucht in drie bedrijven met deze naam. Leuk om weten is dat Pierre Kartner zijn carrière aanvankelijk startte onder de artiestennaam *Lord Wanhoop*.

'Maak 'es wat meer licht,' verzocht Reep. 'Dat gehannes bij zoo'n schemerlamp, je kunt je eigen kaarten nauwelijik zien.'

Robbert knipte het groote middenlicht op. 'Asjeblijft Lord Wanhoop,' zei hij. Gerrit Jan knipperde tegen het felle licht. (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

Die lord Wanhoop heeft een zontje, dat van lajenlichten aan mekaar hangt. (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

‘Lord Wanhoop met z’n meid,’ schreeuwde hij. (Jan Wolkers, Kort Amerikaans, 1962)

lorias, lorejas

(in Vlaanderen) schelm, deugniet, leegloper. Volgens Van Dale sedert ca. 1899-1906. Het woord zou samenhangen met *lorren* (bedriegen) of *loer*.

... de ene of andere grote lorejas van een student. (Ernest Claes, Studentenkosthuis ‘Bij Fien Janssens’, 1950)

Waar zit je nu weer, deugniet, sloeber, lorejas! (Louis Paul Boon, Verscheurd jeugdportret, 1975)

lorrenbaal, lorrenbak

(Bargoens) armoedzaaier.

Me handen heb je gelikt, bij Peek en Cloppenburg, toen ik je aan liet kleden, hopeloze lorrebaal! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

Later heb ik nog een sergeant van de luchtmacht naar die lorrebak toe kenne tippe voor ’n slof Camel. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

Ze zijn oude en sikkeneurige lorrebakken geworden. (Jan Cremer e.a., De liefdes van Jan Cremer, 1988)

lorrenbos, lorrenvod

nietsnut. Volgens Van Dale is het eerste woord gewestelijk.

De man was wanhopig. Hij zag zijn bevordering bedreigd en voelde diep de gruwelijke onrechtvaardigheid, die hem werd aangedaan: opgeofferd aan de slechte luim van een boosaardige meerdere, die als officier, als vakman, niet in zijn schaduw kon staan; een prul, een lorrebos, een tiran, die zijn carrière gemist had, omdat ie zo’n onooglijke ezel was. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Ga aan het werk, lorrevod! (Willy van der Heide, Cnall-effecten op Casablanca, 1962)

loser

(Eng.) (vnl. jeugdtaal) mislukkeling.

‘Loser,’ schreeuwt hij Vincent na, ‘Born loser’, het grofste scheldwoord in de States. (Roojje, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

Mijn God, dacht Guggenheimer, die loser heeft een godverdomde Saab. (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

lubbert

(Bargoens) lobbess, sukkel, sul. Met bijgedachte aan *lobbes**. In de Zaanstreek ook *Lubbertje Tump* (zie Boekenoogen). Zie ook *landlubber**.

Lubbert als uitdrukking van minachting voor een sukkel, ziel. Bij Bredero vindt men den vorm lubbeling. Staat hij met lubben, castrare in verband? (Dr. W. Bisschop, Het Dordsche taaleigen. Bijdrage tot de kennis der Hollandsche dialecten. Verschenen in De Taalgids. Vierde Jaargang, 1862)

Lubbert, in: ‘Lubbert de gareklopper’, een droog, lummelachtig, dik, sloom mens. Zie voor de Zaanstreek: Boekenoogen, 1896, kol. 595 (T. van Veen, Taal en Leven in de Utrechtse Vechtstreek, 1989)

luie donder

lui mens. *Donder* is een plat woord voor lichaam. Vandaar overdrachtelijk ook op een mens.

Maar Bevers was een dikke, luie donder, en had zich als Pilatus uit de voeten gemaakt. (Jan de Hartog, *Gods Geuzen*, 1947-1949)

Jaren geleden liet toenmalig PvdA-partijvoorzitter Felix Rottenberg zich in een koffiehuis ontglijpen dat hij Thijs Wöltgens een luie donder vond. (HP/De Tijd, 30/01/2004)

luilak

nietsdoener; lui persoon; luiaard. De etymologie van het tweede lid is onzeker maar gedacht wordt aan het Middelnederlandse *lac* (traag, slap, loom). Denken we daarbij aan *laks* dan zou het om een tautologie kunnen gaan. De uitgang -lak treffen we ook aan in het scheldwoord *vuilak**. Sedert ca. 1692. *Luilak* is ook een (uitstervend) volksvermaak op de zaterdag voor Pinksteren, de dag waarop langslapers worden bespot.

Nu, ik besteeg dan mijn beestje, en reed daar rustig op voort, terwijl Antonio achter mij liep, altijd maar schreeuwende: 'Ai, Ai! Voort, luilak!' (C.E. van Koetsveld, *Verspreide kinderverhalen*, 1855)

luilebal, luilebol

stommeling, sufferd. Volgens Heestermans een opzettelijke, eufemistische verbastering van *lullebol*. Alleen, dit laatste woord bestaat niet (Van Dale en het WNT kennen het niet).

Let op, luilebol. (Heere Heeresma, *Geef die mok eens door*, Jet! 1968)

En waarom doe jij je best niet, luilebol! (Heere Heeresma, *Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp*, 1972)

... die lullebehangers van de politie, die luilebollen. (Bert Hiddema, *Twee vliegen in één klap*, 1975)

luis

1) arme drommel. Syn.: *kale jonker**, *kale neet**.

Ja, Norken, een vreemde luis, die niet kan lyden dat 'ne mensch zich vermaekt. (Eugeen Zetternam, *Mijnheer Luchtervelde*, 1848)

Dat is die Oostenrijkse luis die het op moeder de vrouw heeft gemunt. (Hans Plomp, *Brigadier Snuf rookt stuff*, 1972)

Kale luis. (Maarten 't Hart, *Avondwandeling*, 1977)

2) verachtelijk persoon.

Jij bent een vuile luis, wist ik. (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

Onder het gillen van 'knecht, luis, labbekak' bood ze stompend, bijtend en krabbend weerstand. (Simon Vestdijk, *De grenslijnen uitgewist*, 1984)

3) (Bargoens) politieagent. O.a. opgetekend te Leiden. Ook wel: *wegluis*.

luishark, luizenhark

vies en slordig persoon. Eigenlijk: iemand wiens haar vol met luizen zit. *Luizenhark* is ook een volkse benaming voor een kam.

Toen ik hem vroeg, me te zegge welke van de vier luizeharke er nou Malle Jan was, ging die skorumzager onder ze pet staan te kratse. (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Da's wel de ergste luishark van m'n hele menagerie. (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

luishond

(verouderd) verachtelijk persoon. Letterlijk: hond met luizen.

Wel, Luishond, is dat spreken? 'k zweer. Waar is de Bull'pees? Geef me weêr. (M. Elias, *De Ontvoogde Vrouw*, kluchtspel. 1688)

Ik zel dien luishond, baes! wel naeder onderregten, Jae, jae, ik zel, ik zel, ik bin niet bang voor twee. (J. Bartelink, *De Beemster Kermis*, in twee zangen, 1774)

luisnek, luizennek

(verouderd) vervelend, lastig mens, dwarsdrijver. Nog vermeld door T. van Veen.

Jou versoope kaele neet, Jou luisenek. (A. Alewijn, *Beslikte Swaantje en Drooge Fobert*, of *de Boere Rechtbank*. Blyspel, 1715)

luiszak

vies, vuil iemand. Volgens Van Dale gewestelijk.

Want Noël had geen zin in, om mee te trappen of hij was met zijn gedachten nog op school, enfin, zij trapt voor twee want als ge achterop zit en ge trapt niet mee, dan zijt ge dood gewicht en Alma roept naar hem: 'Noël, luiszak, duwen.' (Hugo Claus, *De geruchten*, 1996)

luiwammes

luiaard. Volgens Van Dale sedert ca. 1691 en afgeleid van *lui* + *wammes*, geassimileerd uit *wambuis*.

'Ga je aan je werk, luiwammes,' riep de baas en hield nu werkelijk in ernst het 'end' gereed om hem op eene gevoelige manier naar het werk te drijven. (Pieter Louwerse, *Vlissinger Michiel*, 1880)

luizenbos, luizenboswinkel, luizenbol, luizenbroeier

iemand met luizen; vies persoon; landloper.

Aap, Luisbos, Malle Weerlicht, en soortgelyke woorden, zyn de naamen, waarmede hy zyne vrienden begroet, wanneer hy geestig wil zyn. (De Philanthrope of Menschenvriend, 1757-1762)

Zorg maar eens dat de wandgrieksen opgeruimd komen, vuile luizebos, en kom dan maar eens bij mij mozeren, rotterd! (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

Vuile, stinkende luizebroeier, krijg de kanker in je hart. (Simon Carmiggelt, *Kroeglopen*, 1965)

luizenpooier

(Bargoens) (verachtelijke) souteneur.

Ondertussen had die ouwe luizepooier ons klootzakken mooi aan de pik gehad. (Haring Arie, *De Sarkast*, 1989)

lul-de-behanger, lullebehanger

onhandig persoon; klungel, kluns, stommeling. 't is een echte lul-de-behanger of toch minstens zijn vervanger,' zong Raymond van het Groenewoud in 1988. Dit scheldwoord is echter minstens een paar decennia ouder. Bedoeld wordt eigenlijk: een slechte behanger. Hier opgevat als een beroepsvermeldende eigennaam, zoals Frans de Jager; Henk de Visser. In de volkstaal heeft *behanger* al een tijd de betekenis van 'prutser, knoeier' (wellicht vanwege de trage handelingen, eigen aan dit beroep). Vgl. *fietsenmaker**; *koekenbakker**; *kruidenier**. Een contaminatie is *Jan Lul de behanger*.

Die lullebehanger had nog praatjes op de koop toe. (Haring Arie, *Tweede Boek*, 1969)
... die lullebehangers van de politie, die luilebollen. (Bert Hiddema, *Twee vliegen in één klap*, 1975)

Ach welnee, lullebehang. (Hans Plomp, Open Inrichting, nieuw Amsterdams dodenboekje, 1985)

lul, lul met vingers

nare vent. Bij Henke ook: sufferd, domme kerel. *Lul* als scheldwoord is veel ouder dan we geneigd zijn te denken. De oudste vindplaatsen in het WNT zijn de Ovidiusvertaling van Valentijn (1678) en 'De vol-geestige Werken' (4e druk 1712) van Rusting. Wellicht hebben we te maken met een overdrachtelijke toepassing van *lul* als mannelijk lid. Ook in andere talen worden namen van geslachtsdelen als scheldwoord gebruikt; denken we maar aan het Franse *con* en het Engelse *cunt* en *prick*. Zie verder ook *kut** en *kuttenkop**. In de negentiende en het begin van de twintigste eeuw was *lul* nog een taboewoord. In 1965 vond men het liedje 'Op een mooie Pinksterdag' van Annie M.G. Schmidt veel te cru om op de radio te draaien. De zin 'vader is een lul' moest veranderd worden in 'vader is een nul'. Zie ook *slappe* lul*. Te Rotterdam werd midden twintigste eeuw een bejaarde man die de aandacht van kinderen trok op honende wijze toegeroepen: *ouwe lul, stront an je jassie*.

Ik geloof zeker dat die man in alle omstandigheden weet wat hem te doen staat. In ieder geval schijnt hij geen lul te zijn zoals ikzelf. (Forum. Derde jaargang, 1934)

De meeste kinderen vinden hun vader een ouwe zak (hij durft het woord lul niet te gebruiken, want zijn krant heeft nog taboes, zegt hij). (Hitweek, 14/01/1966)

Godverdomme, zo'n grote lul als jij. (Simon Vestdijk, Het verboden bacchanaal, 1969)

lul-in-de-pot

onaangename, vervelende vent. *In-de-pot* wellicht gebruikt ter versterking, mogelijk met bijgedachte aan *dood in de pot*.

M'n baas was een lul in de pot, een Joris Goedbloed. (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

... zo'n sjieke Franse flapdrol zo'n lul-in-de-pot. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

Wat ben jij gadsamme een ontegelijke lul in de pot. (de Volkskrant, 21/11/1992)

lulbak, lullebak, lullebakker

onaangename, vervelende vent. Naar analogie van *galbak**.

Nee, niet opeten, lullebakker, alleen even vasthouden. (Hans Plomp, Huize De Slapeloze Nachten, 1971)

Lulbak! Wat doe je nou? (Hans Moll, De hoeken van de ring, 1987)

Wat kan die jongen mij nou nog schelen, lullebak! (Boudewijn Büch, De rekening, 1989)

lulganger

slappeling; vent van niks. Voor het eerst opgetekend in 1984. Naar analogie van *leegganger**.

lulhannes, luljanus, lulkous

vervelend, zeurderig iemand. Er bestaat ook een werkwoord *lulhannesen* (o.a. terug te vinden in Pijpelijntjes, 1904, van Jacob Israël de Haan). Zie ook Stoett (nr. 447, donderjagen). Vgl. het Hebreeuwse *sjmoeisjeitel* (babbelkous), waarbij eveneens een eigenaam (*Jeitel*) als spotnaam wordt gebruikt. In Nederlandse scheldwoorden wordt ook veel gebruik gemaakt van eigennamen. Denken we maar aan samenstellingen zoals *boerentrien**; *hollebollegijs**; *pochhans**; *zeurpiet** en de talrijke verbindingen met *jan-*.

Weet je wat ik denk, ouwe lulhannes? (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

Het Nederlandse Kunstschilderswezen is een samenraapsel van parasieten, jatmozen, werkschuwen, charlatans, plagiators, luljanussen en kwartaalzuipers. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

... die magere communistische lulkous met z'n linke manke been. (Dimitri Frenkel Frank, Lieve meisjes, 1982)

lulleman

vervelende babbelaar; *kletsmeier**.

Kwal, zei Willems. Lulleman! (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

lullemie

(Bargoens) halfzachte man; sul. Vermeld door Endt (1974), die volgend voorbeeld geeft: 'Mot je niet es naar moeders toe, Jan? 't Mens zit anders zo alleen.' Na Jans vertrek: 'Wat dat voor een lullemie is?!' Syn.: *janhen**.

lullenkop

idem als *lul**. Vgl. *kuttenkop**.

Die lullekoppen van Poitier en Caine... (Rijk de Gooyer, Gereformeerd, 1981)

Het zijn lullekoppen die probleemmakers, maar het blijven mensen. (de Volkskrant, 22/04/1994)

lullensmid

(soldaten- en studententaal) arts voor geslachtsziekten. Vgl. Engels: *cock doctor*; *prick-smith*; Duits: *Pfeifenschmied*; *Pfeifenreiniger*.

Trouwens hij is nog zo ontrouw als de pest ook. En altijd met van die smerige wijven waar hij wat bij oploopt. De helft van zijn verdiende geld kan hij aan de lullensmid betalen. (Jan Wolkers, Gesponnen suiker, 1963)

Ik zou maar eens naar de lullensmid gaan. (Hans Plomp, Kort geleden, 1979)

lulletje lampenkatoen, lampenpit, lampolie

sullige man. *Lulletje Lampolie* vinden we al terug in het werk van Boekenooien.

Wij in het onderwijs laten ons behandelen als lulletjes lampepit? (Vrij Nederland, 11/04/1992)

Siciliaanse Godfathers zijn geen lulletjes lampepit met criminele inslag. (HP/De Tijd, 31/07/1992)

lulletje rozenwater

halfzacht iemand, doetje. Soms verkort tot *rozenwater*. Vgl. de vrouwelijke variant: *tepelkje** *taptemelk*. In militaire kringen vaak afgekort tot *L. Rozewater* (zie Salleveldt).

Hij was zoo 'n echte slappewaschvent, meer 'n meisje dan 'n jongen. Het was zoo 'n echt rozewatertje. (Het Vaderland, 09/04/1922)

'Eerst lulletje-rozewater!' weerde Cis de begerig opdringende kameraden af. (Piet Bakker, Cis de Man, 1947)

Dat lulletje rozenwater, met zijn snoepje van een vrouwtje en zijn twee allerliefste rose kindertjes. (Simon Vestdijk, Het verboden bacchanaal, 1969)

lulletje stoepmans

sullig persoon.

Toen zij van boven daar met die lulletje stoepmans zat, toen zat ik der gewoon zélf met die Piet. (Albert Mol, Haar van boven, 1988)

lullo

informele aanspreekvorm en (afzeik)benaming voor een archetypische Leidse corpsstudent. Bekend van het VPRO-tv-programma 'Jiskefet' (dat op 5 december 1995 begon) waarin keurige *corpsballen** elkaar voortdurend aanspraken met *Hé, lullo!* Dankzij Jiskefet werd het woord ongekend populair, vreemd genoeg vooral onder leden van de diverse corpora, die er maar niet genoeg van kregen om zichzelf te zien. Niet iedereen raakte erdoor gecharmeerd! Louis van Gaal ergerde zich zo vreselijk aan het taalgebruik van de *lullo*'s dat hij vertoning van de video in de Ajax-spelersbus verbood. Toch werd *lullo* al eerder vermeld door Hoppenbrouwers. Ook het vergelijkbare *ballo* was in dat boekje terug te vinden.

Waarom begroeten wij elkaar niet vaker met een welgemeend: 'En heb je nog gerukt, lullo?' (Nieuwe Revu, 01/05/1996)

Zuip die fles leeg! Kom op lullo, 't Is Hooghoudt uut Grunning'n. Anders kun je een kamer van ons corps echt vergeten. (HP/De Tijd, 26/09/1997)

lulmeier

vervelende kletskaus. Scheldwoorden zoals *lulmeier* en *kletsmeier** werden gevormd naar analogie van het Duitse *Angstmeier*.

Het enige voordeel van zo'n bar vol met die lulmeiers leek me dat je met je ogen dicht iemand neer kon stompen en toch zeker wist dat je niet de verkeerde te pakken had gehad. (Kees van Beijnum, De oesters van Nam Kee, 2000)

lummel

onhandig persoon; lomperd. *Lange lummel* is een scheldwoord voor een lang iemand. Sedert ca. 1700. Volgens Van Dale ontleend aan het Hoogduits *Lümmel* (lul, bengel, vlegel), dat behoort bij *lam* (slap hangend).

'Wie? Albert, die slungel, met zijn kaasmes?' zeide Harmen, 'die lummel, die er schik in had, dat mijn arme Bartje zou brommen?' (J.J. Cremer, Daniël Sils, 1856)

Want de hr. De Rochemont is, als letterkundig schrijver, een piteus armzalig lummeltje. (Lodewijk van Deysse, De scheldkritieken, 1979, geschreven juli 1890)

lup

(gewestelijk) nietsnut. Oorspronkelijk een dialectisch woord voor 'mannelijk kalf'.

In Mierlo-Dorp is lup het scheldwoord voor een nietsnut. Dit moet een oud woord voor mannelijk kalf zijn, dat nog wel elders bekend is. (A.A. Weijnen, Nederlandse dialectkunde, 1958. Tweede druk, 1966)

lupkut

(marinetaal) verrader; verklikker. Afgeleid van het werkwoord *luppen* (maten te grazen nemen, bijvoorbeeld iemand anders laten opdraaien voor zijn wacht in het weekend), gebruikelijk bij Nederlandse mariniers. Zie Harmsen.

luppo, luppo

vervelend persoon. Vermeld door Hofkamp & Westerman ('Die luppo mag van mij best wel weg blijven') en Hoppenbrouwers (wat 'n luppo die Roderik-Jan, komt ie alweer niet opdagen!). Misschien naar de *Lupo*, een soort baby-Volkswagen?

M

maandbroeier

(Leiden) vrouw die dikwijls in verwachting raakt. Ook wel: een *kuikenbuik**. Gesignaleerd door Hans Heestermans in Leidsch Dagblad (05/12/2003).

maaslikker

verbastering van *aarslikker*. Beem (1974) vermeldt *maars* als Nederlands woord afgeleid van het Jiddisch (*maarsch*), zelf afkomstig van het Hoogduitse *im Arsch*. Het scheldwoord (niet opgenomen door Beem) is wellicht een woordspeling met *Maarssen* in Utrecht en *m'n aars* (m'n kont). Er bestaat ook een verwensing *je kan me de maas (of maars) likken*.

Hij sarde, treiterde, slijmde tegen ons, matrozen. Een bruinwerker en een maaslikker bij de kapitein. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

'Maaslikkers, vuile sletten, hoeren!' scholden ze tegen de groep krijgsgevangen vrouwen die voorbijliep. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit *De Hunnen*, 1993)

macaroni(vreter)

Italiaan. Vooral populair onder (Vlaamse) wielrenners. Meer gebruikelijk is *spaghettivreter**. Jansen (1984) vermeldt nog de varianten *macaroniboer* en *macaronifreak*. Een zeldzame variant is *macaroniverkoper*. Het woord *macaroni* werd in het Nederlands al opgetekend in 1778. Het scheldwoord werd via het wielersjargon ontleend aan het Frans.

Gelukkelijk zijn er twee renners geweest om de schittering van de Italiaanse massa-zege ietwat te temperen: Kübler over wie we zo pas spraken, en onze landgenoot Rik van Steenbergem! Zij alleen waren opgewassen tegen de 'macaroni's'. ('t Vrije Volksblad, 08/07/1949)

Hédaar, domme macaroniverkopers! Mij krijgen jullie niet te pakken! (Willy van der Heide, *Een speurtocht door Noord-Afrika*, 1952)

macho

(Spaans) man die zich overdreven stoer gedraagt; hanig type; vrouwenversierder of stoere homo. In de Latijns-Amerikaanse landen waarderend gebruikt (voor een man die veel waarde hecht aan zijn mannelijke eigenschappen en die dan ook graag toont), maar in onze contreien, met name onder post-feministen, vooral een scheldwoord geworden voor iemand die zich vanwege zijn sekse superieur gedraagt. *Machismo* noemt men het gedrag van een macho.

Want wordt de nieuwe kieswet in de a.s. volksvertegenwoordiging behandeld, dan hoeft slechts het woordje 'macho' (mannelijk) erin gevoegd te worden om alle feministische juichkreten in dof geweeklaag te doen veranderen. (De Groene Amsterdammer, 04/06/1911) Macho. Op de Nederlandse Antillen en in Zuid-Amerika is de aanduiding 'macho' een eretitel voor een bink die het 'gemaakt' heeft. Een Firebird onder z'n kont en een gediensstige mooie meid aan elke (goudgeringde) vinger. Komt zo'n jongen hier, blijkt macho een scheldwoord van de feministen. Verwarring. Vooral omdat nu, in het voortdurende proces van betekenisverandering van woorden waarmee allerlei subculturen hun 'geheimtaal' willen beschermen, macho weer een compliment begint te worden. (Hans Ferrée, *Het trendletter ABC*, 1983)

machochel, machache

(vaak in combinatie met 'dik', waardoor het eigenlijk een pleonasme wordt) lompe, zwaarlijvige vrouw. Misschien van het Spaanse *muchacha* oftewel meisje. Het woord zou dan aan het eind van de zestiende eeuw overgenomen zijn van Spaanse soldaten. Zie ook: *pieremachochel**.

Hij heeft geld noch kracht om een netter woonstee te bouwen en hij is zoo ook tevreden met zijn klamboe, een brok coprak, en, last but not least, zijn dikke machochel van een vrouw, die voor zijn kost zorgt nu. (Het Centrum, 28/05/1921)

madam de pompadour

hautain vrouwmens. Verwijst naar de belangrijkste minnares van Lodewijk XV, koning van Frankrijk. Zij is het symbool en de personifiëring van de tot de regering gekomen bourgeoisie. Siegfried E. van Praag publiceerde een roman over haar in 1936.

Getrouwd? Ja, met de poot van de zuurkar. Dat zou ze wel willen, madam de Pompadour. (Jan Mens, *De kleine waarheid* (1967))

maffer

1) historische term voor een werkwillige tijdens een staking; een onderkruiper. Van oorsprong Amsterdams? Vermeld door Berns & van den Braak. *Maffen* is een Bargoens woord voor slapen.

In tegenstelling met de ultra revolutionairen weten wij 'sociaal patriotten', 'opportunisten' en 'maffers', dat mèt het mooie woord, niet het mooie gebaar maar alleen de reële macht beslist. (Het Volk, 24/09/1917)

Geen gelegenheid moet men laten voorbijgaan, om de moderne organisatie van spoorwegpersoneel, volgens spreker een organisatie van maffers, tegen te werken, om haar verlamdenden invloed op het spoorwegpersoneel op te heffen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 14/06/1920)

'Stekkere, maffer!' stoorden de opdringende maats in de smalle steeg. (Willem van Iependaal, *Adam in ongenade*, 1938)

2) huurder die niet meedoet aan een huurstaking. Deze nieuwe betekenis van *maffer* is ontstaan eind jaren tachtig.

'Maffers' is een term waarmee in de jaren twintig huurders werden aangeduid die niet aan een huurstaking wilden meedoen. (NRC Handelsblad, 28/08/1987)

Een groep keiharde militanten ging zich de 'politieke vleugel van de kraakbeweging' noemen. De mensen die tegenover de politie verklaringen hadden afgelegd waren 'Maffers' en werden om die reden zelfs fysiek bedreigd door deze 'heffo's'. (Heffo is afgeleid van 'heavy', bedoeld wordt zware jongens). (Het Parool, 28/07/1990)

3) mallerd; flauwerd; iemand die niet flink is; slaapkop, sufferd.

Hy is echter geen kwaad man; maar een regte Maffert Luim, die geen zier waereld heeft. (Betje Wolff, *Historie van den Heer Willem Leevend*, 1784-1785)

mafjas

(jeugdtaal) Italiaan. Een mooi staaltje van volksetymologie. Er wordt gezinspeeld op de *mafiosi*, terwijl de uitgang -jas in de Nederlandse taal wel meer voorkomt. Denken we maar aan *grapjas*, *lorejas*, *paljas** en *vechtjas*. Gesignaleerd door Jansen (1985).

mafkees, mafketel, mafkikker, mafkuiken, mafkut

(Bargoens) sufferd, gek. Via de jeugdtaal in de jaren zestig wijder verbreid geraakt. Een fictieve plaatsnaam is *Mafkezersluis*, een oord waar *mafkezen* zich thuis voelen.

Wat ben jij voor een hopeloos mafkuike?! (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Het liefst had ik hem 'n goeie poeier voor z'n kop gegeven. De opdringerige mafkees. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

... al die mafketels en zakkewassers. (Remco Campert, *Tjeempie! of Liesje in luiletterland*, 1968)

mafko

turbotaal-variant van *mafkees**.

Mafko, te braaf persoon qua kleding, uiterlijk en gedrag; al eerder mafkees genoemd. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

mafkojing

(Bargoens) wijf. Vermoedelijk een verbastering van *mafkejemin* (rotjodin).

Zeg, bink, hij was zo kwaad dat het mafkojing hem om de nek vasthield. Wat een colerakaffer, hè! (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

magere graat, magere spiering, magere sprinkhaan

mager persoon.

Na het afweiden van die schrale hei wert hem het Haagsche Bosch te naau, en hy nam de vlucht naar een Veltdorpje, waar hy tegenwoordig, met Manon in eedgespan geassocieert (want wanneer een Schelm zich met eene Hoer vereenigt is het eene conspiratie) als een magere sprinkhaan, en zy als eene uitgeteerde rusp, op de groente der Boeren en de vruchten der Huisluiden hunne ellendige levensspan uitrekken. (Jacob Campo Weyerman, De Rotterdamsche Hermes, 1720)

Ik weet dat het u volmaakt onverschillig is of ik een mollige vrouw mooier of aangenamer om te aanschouwen vind dan een magere spiering. (Het Vaderland, 13/05/1934)

Die modistes waren allemaal bleekscheten en magere graten. (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

maintenee

vrouw die door een man, buiten zijn huwelijk om, onderhouden wordt en met wie hij een seksuele relatie heeft. Vandaar ook een scheldwoord voor een hoer. Afgeleid van het Franse werkwoord *maintenir* (onderhouden). Sedert ca. 1886.

Dus jij wou enkel 'n mintenee hebben? (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Maintenée, zielloze hoer. (Siegfried E. van Praag, La Judith, 1930)

Neen, hij is te fatsoenlijk voor een maintenee. (De Groene Amsterdammer, 17/10/1931)

makaak, makak

(in Vlaanderen, racistisch) (voornamelijk Noord-Afrikaanse) immigrant. De *makaken* (Macaca) behoren, net zoals de meerkatten en bavianen, tot het geslacht der meerkatachtigen. Ze komen voor in allerlei varianten en op meerdere plaatsen ter wereld. Het woord werd al opgetekend door Cornelissen en Vervliet in de betekenis van 'onbeduidend persoon, nietsnut'. Als (neutraal) scheldwoord werd *makak* vaak in de mond genomen door kapitein Haddock. Sedert de jaren zeventig ligt het woord erg gevoelig. Eind 2005 veroordeelde de correctionele rechtbank van Antwerpen een man die een racistische versie van het 'Kabouter Ploplied' had verspreid via het internet. De originele regels 'Draai een keer in het rond, stamp met je voeten op de grond' werden gewijzigd in: 'Sla een Turk op de grond, stamp met je voeten op zijn mond.' Volgens de rechter werd in de *Makakkendans* een diepe afkeer tentoongespreid voor allochtonen en vreemdelingen. De *Makakkendans* werd massaal gedownload in zowel binnen- als buitenland. Betrokkenen beweerden echter dat ze het liedje niet bewust verspreid hadden. De rechtbank dacht er blijkbaar anders over. Toen de politiek incorrecte regisseur Guy Lee Thys in 2002 de multiculturele film 'Kassablanka' uitbracht, werd het veelvuldig gebruikte *makak* ten behoeve van Nederlandse toeschouwers ondertiteld als *zandneger**.

Nu moet ik zeggen dat als ik op de Nederlandse televisie een reportage zie vanuit een Antwerpse kroeg waar een man op de vraag wat hij denkt over migranten, direct antwoordt:

‘Allemaal kakkerlakken, makakken’, ik me toch ook de vraag stel: wie moet daar nu tegen optreden? (HP/De Tijd, 07/02/1992)

... de zesenzestig makakken die op een zolderkamer in borgerokko je bloedeigen zuster elk vijf keer in de aars naaien. (J.M.H. Berkman, Het zomert in Barakstad, 1993)

Zo spreekt Abou Jahjah over ‘huismakak’ of huisslaaf, als hij een Belgische moslim bedoelt met wie hij het niet eens is. (Vrij Nederland, 21/12/2002)

makreel, makker, macro

(Bargoens) *pooier**; souteneur. Verbastering van het Franse *maquereau* (soms verkort tot *mac*): koppelaar, bordeelhouder. De vrouwelijke tegenhanger is de *maquerelle* (ook wel *makrol* of *makroon*), in Zuid-Nederland lange tijd gebruikelijk als benaming voor de waardin van een bordeel. Het WNT citeert o.a. het ‘Bankket-werk van goede gedagten’ (2 dln.1660): ‘Vond men gheene mackerellen, Men zouw weynigh hoeren tellen’. Vgl. ook de Engelse gelijkbeduidende slangterm: *mackerel*. *Makker* vinden we o.a. terug in ‘Kamertjeszonde’ van Herman Heyermans.

Sau’n stinkmekreil... mottie maan loentje sette? (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

Wat ziet ze in die vuile makreel, riep hij. (Haring Arie, Recht voor z’n raap, 1972)

Die Lex! Meester Lex. Maandenlang heb ik me al suf gepeinsd om die makreel een kunstje te leveren! En meteen serieus: ‘Heidi is bij hem weg!’ (Bert Hiddema, Zwart geld, 1983)

male chauvinist pig

gore seksist; man die zich superieur waant aan vrouwen; verwaande *macho**. Deze weinig vleierende benaming is in feite een product van de opkomst van het feminisme in de jaren zestig. In het Amerikaans-Engelse slang ook wel *oink-oink* genoemd. Zie ook *mannelijk* chauvinistisch zwijn*.

De enige die in de film volstrekt anders overkomt dan op de buis is Ferry Mingelen. Als een lid van het campagneteam, Susan Baart, op bezoek komt bij collega Pim van Galen, ontpopt de deftige presentator van Den Haag Vandaag zich als een male chauvinist pig. (De Groene Amsterdammer, 18/11/1998)

malle brasem

dwaas, idioot. Reeds bij Boekenoogen: ‘t Is zoo’n malle brasem.’ Een *halfwassen brasem* is een jonge, onbevaren matroos.

‘Malle brasem!’ riep de kapitein en hij stak Boonestaak zoo lang als ie was, boven zijn hoofd. ‘Zou je nou denken, dat je eigen vader je zou laten kielhalen!’

(A.M. de Jong, De wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Ongedateerd, 1923-1924)

malle dries, malle eppie, malle henkie, malle pietje, malle tinus, malle lowietje

dom of gek persoon. *Malle Pietje* (gespeeld door Piet Ekel) was in 1968 een personage in de populaire televisieserie *Swiebertje* op de NCRV. *Malle Eppie* was oorspronkelijk een Amsterdamse straatfiguur midden twintigste eeuw. Zie echter ook opmerkingen onder *eppie**. Verder nog: *gekke lowietje*. Vgl. Eng. *simple Simon*.

Daar heb je die malle Eppie weer, zei mijn moeder dan. (Jan Wolkers, De hond met de blauwe tong, 1964)

Nee, heus niet, malle eppie! (Heere Heeresma, Geschoren schaamte, 1968)

‘Malle dries! Luilebol!’ schreeuwde moeder terug. (Heere Heeresma, Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

malloot

iemand die zich dwaas aanstelt. Dit woord heeft niets met *mal* te maken. We hebben het ontleend aan het Franse dialect, waar *malot* een soort van wesp of hommelt betekent. Het werd echter ook

gebruikt voor een druk, dartel meisje. Toen het woord werd overgenomen in het Nederlands, heeft men het verkeerdelijk in verband gebracht met *mal*. Men beschouwde het als een verbastering van *malhoofd*, een onbestaand woord, in het verlengde van *driftkop*. *Malloot* werd al opgetekend in het begin van de zestiende eeuw.

Fij jou groote malloot. (A. Bormeester, Zijtje Fobers, 1647)

... een politieke malloot als Sartre. (NRC Handelsblad, 09/06/1990)

mammeluk

iemand die van christen tot mohammedaan is geworden; een geloofsverzaker of afvallige. Eigenlijk een soldaat van een Egyptische ruitermilitie. De oorspronkelijke *Mammelukken* vormden een (Mongoolse) slavendynastie die in 1250 in Egypte de macht hadden overgenomen van de Seltsjoeken. In de Kuifje-stripverhalen wordt het woord meermaals door kapitein Haddock als scheldwoord gebruikt.

mamzel, mamsel

opgedirkte vrouw. Verbastering van het Franse *mademoiselle*, dat ook 'juffrouw' (ongetrouwde vrouw) betekent.

'Kon ik nou weten, dat die mamsel hier was?' trachtte hij zich te verontschuldigen. (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

mamzer, mamser

(in joods Amsterdamse kringen) uitgeslagen vent. Voluit: *mamzer bennenidde* (bastaard en zoon van een menstruerende). Een *mamzer-tome* is een onreine bastaard (*toma*: onrein) terwijl met een *mamzert pleigisj* een bastaard en een zoon van een *peleges* (bijwif) bedoeld wordt. Zie verder nog Voorzanger & Polak en H. Beem (1967). Een *mamzerhoofd* is Bargoens voor een treiteraar (vermeld door Van Bolhuis).

'Wat e geschte', zei Snoek, strak naar de deur kijkend: 'ògh, wat è gesjogte boel.' – 'Die jongste is e mamser benenidde'. (H. Heyermans Jr, Begravenis. In: De Gids, 1897)

... dat mamser van een slager. (Sani van Bussum, Een bewogen vrijdag, 1927)

Wat een 'mamzer bennenidde'! Dat is een mamzeer-bennida, een bastaard en zoon van een menstruerende vrouw. (Siegfried E. van Praag, Mokum aan de Amstel, 1976)

manke nelis

mank persoon. Refereert aan een Amsterdamse smartlappenzanger met een houten been, pseudoniem van Cornelis Pieters (16 december 1909 – 8 oktober 1993), bekend van o.a. van 'Jij bent als een wilde orchidee'. In 1987 behaalde hij een hit met 'Kleine jodeljongen'. Hij stierf aan kanker. Johnny Jordaan zong een legendarisch nummer over hem: 'De begravenis van manke Nelis'. Het vrouwelijke equivalent is *manke neeltje*.

mankepoot

kreupele; mank iemand. Vgl. *krompoot**.

Heb je genoeg, mankpoot? (Het Volk, 18/04/1912)

Ik sleepte met mijn been en werd al gauw op straat nagescholden van 'mankepoot'. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

mannelijk chauvinistisch varken

zie *male* chauvinistic pig*.

Mevrouw de rechter vraagt zich intussen voortdurend af of hij en de andere collega's zich tegenover haar anders gedragen omdat ze een vrouw is. En ze vindt hem een mannelijk chauvinistisch varken, vertelt ze hem letterlijk. (NRC Handelsblad, 24/07/2000)
 Het zijn niet alleen de mannelijke chauvinistische varkens die hun clips menen te moeten kruiden met seks: in Kelis' clip 'Milkshake' gaat het er uitermate heet aan toe. (HP/De Tijd, 20/02/2004)

mannenhaatster

feministe in het algemeen en lesbienne in het bijzonder. Vermeld door Kunst & Schutte. Ook wel: *palenhater**.

In het Woordenboek der gemeenplaatsen staat achter het woord feministe ongetwijfeld: mannenhaatster. De vreugdedansen bij het verbranden van bh's, het eisen van gelijk loon voor gelijke arbeid, het recht op eigen buik en het oprichten van besloten vrouwencafés, vrouwenboekhandels en vrouwenhuizen – het waren natuurlijk allemaal redenen om feministen het dodelijke etiket 'mannenhaatster' op te plakken. Het punt is dat het omgekeerde het geval is: feministen hebben mannen nooit gehaat, ze hebben ze juist altijd veel te serieus genomen. Althans, dat beweerde Renate Dorrestein ooit in haar lezing Wat is er met de mannenhaat gebeurd?. (De Groene Amsterdammer, 02/04/1997)

mannotjesputter

(Bargoens) gespierde man of vrouw; soms ook voor een ongevoelig mens. Volgens Van Dale: sedert 1901-1925 (in citaten hierna weerlegd): vermoedelijk betekent *putter* hier 'iem. die flink kan borrelen' (van putten) en is *mannotjes* toegevoegd als versterking. Aan het begin zong J.H. Speenhoff: 'Daar komen de schutters, zij loopen zich lam, de mannotjesputters van Rotterdam'. Vgl. *ribbemoos**.

Het is een rechte Trijn van Limpen, een Kenau, een mannotjesputter; aldus naar Catharina, vrouw van Jan Jakobsz. van Leemput. (Harrebomée, 1861)

Koo 'de kok' was een stevig gebouwd man; zoals zijn klanten het noemden: een ribbemoos, 'n mannotjesputter, die vermogens in z'n hande had, en waarlijk, hij zag er uit alsof het niet geraden was om ruzie met hem te zoeken. (Justus van Maurik, Amsterdam bij dag en nacht, 1889)

Mannotjesputters, tierend en joelend, al maar op de straatsteenen slaand met hun 'koezen'. (J. van der Ven, Neerlands-Volksleven, 1920)

mansfelder

forse, bazige vrouw; manwif; *dragonder**; *mannotjesputter**. Soms ook: *mansvelder*. Genoemd naar Peter Ernst Graf von Mansfeld (1580-1626), een Zuid-Nederlands staatsman en bevelhebber (tijdens de 30-jarige oorlog). Hij was landvoogd van de Nederlanden van 1592 tot 1594. Wegens plunderingen werd hij door de Staten-Generaal ontslagen. Vermeld door o.a. De Beer en Laurillard.

Zich (bij het huwelijk) zoo wel voor een mansvelder als voor een doedje te wachten. (A. Fokke Simonsz., De Vrouw is de Baas. 4de druk, 1838)

marie

homoseksueel. Meestal als aanspreekvorm onder homo's onderling.

Jij gaat me pijpen, Marie! (Charles Bukowski, Verhalen van alledaagse waanzin, 1980)
 ... de kreetjes als 'Kijk Truus es' of 'Marie' en 'Zij wel' veranderden op slag in een overdreven diep-manlijk gebrom. (Albert Mol, 'Zo' zijn, 1984)

marietje

(jeugdtaal) burgerlijk meisje; trut. Eind twintigste eeuw. Vermeld door Hoppenbrouwers.

mario lamzak

spottende aanspreekvorm voor een sloom, traag persoon. Verbastering van Mario Lanza, de artiestennaam van de uit Italië afkomstige, ooit in Nederland zeer populaire Amerikaanse tenorzanger en filmster Alfredo Coccozza (1921-1959). Vermeld door Wim Daniels (De naam is... Over namen en naamgeving, 1999 en in Thuis taal. Het andere Nederlands, 1992).

marmot

lelijk, misvormd persoon; monster.

Die twee oude marmotten (er is sprake van twee bejaarde leelijke vrouwen), die zamen zeker honderd jaar zijn, durven van mooi praten. (A. Loosjes, Historie van Mejuffrouw Susanna Bronkhorst, 1806-1807, geciteerd in WNT)

mariskonijn

iemand die zich vreemd gedraagt; rare snuiter. Vermeld door Hans Heestermans in het Leidsch Dagblad, 26/09/2003.

marteko, martiko

(in Vlaanderen) lelijk, boosaardig of dom persoon; *scharminkel**; domoor. Betekent eigenlijk '(jong van een) aap'; vandaar 'mens die zich als een aap gedraagt'. Maar wie omstreeks 1880 in een Gentse herberg een *marteko* bestelde, kreeg een borrel. Er bestaat ook een uitdrukking *zo lelijk als een marteko*.

De duivel (mag) u komen halen met geheel uwe marteko's familie. (Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

martiniwif

(Maastricht, studententaal) schreeuwerig meisje. Vermeld door Gillissen & Olden.

matennaaiër

iemand die zich oncollegiaal gedraagt, die een ander verlinkt om er zelf beter van te worden. Wie éénmaal zo'n naam heeft, komt er nooit meer van af. Voor het eerst vermeld door Salleveldt (1978). Stam wellicht uit de soldaten- en/of marinierstaal (soldaat/marinier die zijn vrienden erbij lapt, te grazen neemt, in de steek laat), al wordt het woord tegenwoordig ook veelvuldig door de politie gebruikt. Een *rijksmatennaaiër* is een minachtende benaming voor een lid van de rijksrecherche (ressortterend onder het ministerie van Justitie). De rijksrecherche is de politie van de politie. Volgens de veelgehoorde kritiek zou de rijksrecherche niet objectief genoeg staan tegenover de politie.

De Rijksrecherche, onder 'gewone' politie juist berucht onder de naam 'matennaaiers'... (Vrij Nederland, 15/11/1986)

Zij hebben het pakje dat de Rus hun gaf stiekem opengemaakt en toen bleek dat er doodgevone anabole steroïden in zaten, trokken ze aan de bel en openen daarmee een enorme beerput. In de wielrennerij zouden zulke 'matennaaiers' voor eeuwig uitgekotst worden. (Wielrennen Internationaal, april/ mei 1988)

Daar komt nog bij dat de rijkspolitie bekend staat als zeer oncollegiaal. Of, om het eens gewoon rechtuit op z'n Amsterdams te zeggen, het zijn een stelletje matennaaiers. (A.F.Th. van der Heyden, Advocaat van de hanen, 1990)

matje

(jeugdtaal) ordinaire jongen met retro-kapsel dat zowel geliefd als gehaat is: een kortgeknipte haardos die aan de achterkant lang uitloopt. Sedert eind vorige eeuw. In de jaren tachtig werd Feyenoord ook wel *de matjes* genoemd. Rotterdamse spelers als Troost, Van Herpen, De Leeuw en Houtman waren allen getooid met zo'n kapsel. Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987).

Nu steekt ook de Manta-piloot zijn verschrikkelijke hoofd boven het autodak uit en beschimpt de alcoholicus, maar dan is zelfs voor de junks de maat vol. Zij schreeuwen nu eensgezind naar het 'matje', die scheldend wegscheurt. (HP/De Tijd, 04/11/1994)

matras

meisje of vrouw die met iedere man naar bed gaat; hoer. In het homojargon gebruikt voor een homo die promiscue is. In de (Vlaamse) studententaal een *clubmatras* genoemd, terwijl Vlaamse soldaten over een vrouwelijke beroepsmilitair spreken als een *matras*. Vgl. het Duitse slangwoord *Matratze* in dezelfde betekenis. In een recensie van Joost Zwagermans roman 'Gimmick' in Het Parool (15/04/1989) stelde de columnist dat de (onder studenten?) gebruikte zegswijze 'Mag ik je even aan mijn matras voorstellen' ontbreekt. Vgl. *afgereden* fiets*.

En pas toen realiseerde hij zich dat je van Jan veel kan zeggen, maar niet dat het een flicker was. En dat ze ooit een paar van elkaars 'matrassen' hadden beslapen. (Heere Heeresma, Eén robuuste buste, 1989)

Toen we in de Begijnenstraat aankwamen, schold die hele gevangenis ons uit voor Duitse hoeren: 'Matrassen!' Ik schrok ervan hoe vijandig de mensen waren. (vrouw die tijdens de Tweede Wereldoorlog in het Duitse Rode Kruis gewerkt had, in Humo, 01/06/2004)

matrone

(veelal dikke) bazige vrouw. Van het Franse woord voor een (deftige) dame op leeftijd.

De eerste was in eene losse, gemakkelijke zomerjapon, schommelend in de welgedane dikte eener kommerlooze matrone... (Frans Netscher, Studie's naar het naakt model, 1886)

De waardin, een matrone met een varkensgezicht van marsepein en kachelzwart geverfd kapsel, zat moederziel alleen achter de bar. (Joop Waasdorp, De verhalen, 1989)

Voor dikkertjes: zij is wel een matrone, pottetrien, een patapoef. (Agnies Pauw van Wioldrecht: Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

mattenklopper

destijds een scheldnaam door Portugese Joden gebruikt voor de Hoogduitse. Herkomst onbekend. Vermeld door Beem (1974) en Voorzanger & Polak.

medienestamper, medinastamper

(Amsterdam, Joodse kringen) Jood van het platteland. Het Jiddische *sjtampen* betekent 'babbelen, kletsen'. Opgetekend bij Meier Sluysen (Hun lach klinkt van zover, 1959). Een *medienegeier* is iemand die als marskramer of venter de boer op gaat. *Geier* komt van het Nieuwhoogduitse *gehen*.

Medieneschtamper, spottende bijnaam voor joden uit de provincie in tegenstelling tot de Amsterdamse joden, schtamper van nhd. stampfen. (H. Beem, Sje-eriet. Resten van een taal. Woordenboekje van het Nederlandse Jiddisch, 1967)

Moos verlangt er ook naar, Amsterdam te mogen bewonen, maar zijn vader, een slager, is warm genesteld in de provinciale gemeente, medienestamper (provinciaal) in hart en nieren, en veracht al die Amsterdamse cholew-achelers (melk-eters, melkmuilen, opscheppers). (Siegfried E. Van Praag, Mokum aan de Amstel, 1976)

meelbiet, meeldraad, meelkever, meelmieter, meelpruim, meelturk, meelworm

(Bargoens) suf persoon. Endt (1974) vermeldt *meelkever* en *meelturk*. *Meelmuis* was vroeger in de soldatentaal ook een aanduiding van een infanterist. In die betekenis werd het woord al opgetekend door Harrebomée. In Den Haag gebruikt men de uitdrukking *als een meelmuis* voor ‘dronken’.

Dat lorrige stelletje meelmieters loopt maar te sleepzwanze. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Moet je dat stelletje meelbieten zien zitten! Eén tante, één mallotige Franse actrice en wat oude heren; allemaal zo amusant als opgezette vissen. Dat wordt beslist het sufste luchtreisje, dat ik ooit gemaakt heb... en ik heb heus wel wat gereisd. (Willy van der Heide, Een overval in de lucht, 1950)

Dat is dan onze vertegenwoordiger voor het buitenland. Mooi dat wij zwaar voor schut staan als we zo'n meelworm sturen. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

meelmuis

(verouderd) bakkersknecht of molenaarsknecht.

's Morgens sloeg hij zijn deeg, bakte zijn brood en stuurde zijn knecht je om de klanten te bedienen. Dan was hij een gewone meelmuis. (De Groene Amsterdammer, 31/01/1931)

Het spreekt vanzelf dat ik mij in onmalse termen uitliet over de onhebbelike meelmuis, die de rijweg onveilig maakte met zijn opschepperige kapriolen, die eerbare wielrijders molesteerde enkel en alleen om in de gunst te komen bij de giegelachtige dienstmeisjes zijner klanten. (A.M. de Jong, Vrolijke vertelsels, 1933)

meelmuis, meelpit

iemand met een bleke gelaatskleur; ongezond ogend persoon. Het eerste woord wordt vooral in Leiden gebruikt.

En teer gebouwd dat die jongetjes zijn!! Even een stootje en ze liggen voor munt. 't Is waarachtig, of ze broodpap in d'r botten hebben. En nou de voorhoede. Wil je wel geloven, dat ik er 's nachts akelig van word als ik aan die meelpitten denk? (Godfried Bomans, Oude en nieuwe buitelingen, 1970)

meeloper

opportunist; iemand zonder eigen overtuiging.

Hij was een meeloper van de rode beweging, geen strijder. (Leo Ott, De Gewone Man, 1937)

meidengek, meidenlokker, meisjesgek

rokkenjager; oversekste jongen.

Pas maar op hoor, het is een meisjesgek. (Nicolaas Beets, Camera Obscura, 1851)

Piet is een meisjesgek. (Het Vaderland, 16/06/1929)

meikever

(Bargoens) zwerver, schooier. Ook: dom, eigengereid persoon.

... net zomin als Dexter Gordon trouwens, die door menige 'meikever' in de jazzbeweging zo'n beetje voor God zeëlf op de tenorsax wordt aangezien. (J.A. Deelder, Modern Passé, 1988)

melkbaard, melkmuil

naïeve, onvolwassen jongeman; groentje; jongen met veel (flauwe) praatjes. Eigenlijk: baardeloze knaap, jongen met alleen melkhaar onder zijn kin.

Maar, om kort te goân: hê zei ik, toen ik zoo half wakker was, jonker Melkmuil! is het nou tijd van oettegoân! (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Hier zijn we allemaal mensen van ontwikkeling en hier komt zo'n piepjong melkbaardje. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

menagedief

(soldatentaal, verouderd) menagemeester. De term verdween toen de voeding van rijkswege werd verstrekt. Voor het eerst vermeld door de Beer & Laurillard. Ook nog bij Van Ginneken.

menobbel, menobel, menabbel, menoewol

(Jiddisch) monster; lelijk schepsel. O.a. terug te vinden in het werk van Israël Querido.

Menobbel, lelijke man; schwarzer menobbel; hebr. part. perf. menoewwal, lelijk, verachtelijk; met overgang van w naar b vgl. eibeg, leib. (H. Beem: Sje-eriet. Resten van een taal. Woordenboekje van het Nederlandse Jiddisch, 1967)

mensdier

(steeds in de meervoudsvorm) negatieve benaming van NSB'ers voor Joden. Zie hiervoor: M.C. van den Toorn: Dietsch en Volksch. (1975, p. 42). Betekent eigenlijk 'tussenras'. In de zestiende eeuw werd het woord nog gebruikt voor 'inboorlingen'.

Dese mensdieren (t. w. zekere inboorlingen) aenbidden Sonne ende Mane, meer en conden wy niet eruaren wt cortheydt des tijdts, ende by ghebrekeder verduytschers. (S. Franck van Word: Werelt-boeck, Spieghel ende Beeltenisse des gheheelen Aerdtbodems. 1595, geciteerd in WNT)

mesjokkeraar

(Bargoens) gek; krankzinnige. Van het Jiddische *mesjogge* (krankzinnig).

Wat zijn er toch een mesjokkeraars onder dat kaffergajes! (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

mesthoop

vuil, slordig persoon.

Ik zal zorgen dat je van school gestuurd wordt. Uitvaagsel, voddebaal, zak tabak, mesthoop. (Maarten 't Hart, Stenen voor een ransuil, 1971)

mestkever

1) (vnl. jeugdtaal) dik, vadsig persoon.

Na uit de onmogelijk uitgesproken gegevens iets wat zin heeft te hebben gedestilleerd, kan ik tot mijn tevredenheid zeggen, dat ik de bij deze vrouwennaam behorende persoon, zonder twijfel een of andere mestkever die Schund aan damesbladeren levert, niet ken. (Gerard Reve, Op weg naar het einde, 1963)

2) verachtelijk persoon. VLD-voorzitter Karel de Gucht noemde Vlaams Belangers tijdens zijn Nieuwjaars-speech van 2001, waarin hij o.a. het belang van het 'cordon sanitaire' wou onderstrepen, smalend *mestkevers*. Op de website Beursbox.nl wordt Gerolf Annemans, politicus bij het Vlaams Belang, een *geföhnde mestkever in krijtpak* genoemd. Het beestje wordt echter niet altijd met negatieve dingen geassocieerd. 'Ook de mestkever lijkt mooi in de ogen van zijn moeder' is een Indiaas gezegde. En 'de mestkever is een sultan in zijn rijk' is een Arabische wijsheid.

'Ja,' zegt die andere mestkever, 'dat moet je maar afwachten. Dat kun je nooit tevoren weten.' (Johan Fabricius, Dag, Leidseplein, 1965)

Ik kreeg nog haast bonje ook met zo'n mestkever omdat hij steeds met z'n toeter in Mien d'r oor blies. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

Extreem-rechts heeft zijn ooit door VLD-voorzitter Karel De Gucht bedachte bijnaam van mestkevers afgelopen zomer alle eer aangedaan. (Deng, oktober 2003)

3) homoseksueel. Vermeld door Joustra.

mestvarken

gulzigaard; schrokop. Reeds opgetekend in 'Boerekermis' (1708) van Lukas Rotgans. Het varken is het symbool van vraatzucht. Iemand die veel rauwe vruchten eet noemt men in bepaalde streken spottend een *wintervarken*.

Dat opgekalkte mestvarke zeit wat! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

meubel

(meestal voorafgegaan door *lastig*) ongemakkelijk, knorrig of lastig persoon. Vroeger zei men ook: *een moeilijke pispot* (o.a. in het werk van Huygens).

Xantippe, die als een heel lastig meubel uitgekreten wordt. (A. Fokke Simonsz.,

Verzameling der Werken van A. Fokke Simonsz. 12 dln, 1830-1835)

'Je rekent dus de doven zo'n beetje onder de lastige meubels! Originele opvatting!' zeg ik, driftig wordend. (F.J. de Clercq Zubli, De blijde stilte, 1937)

mexicaan

1) (Bargoens) jood, meestal één met een onaangenaam karakter (waardoor hij aanstoot geeft). Door Joden onder elkaar gebruikt voor andere Joden, vaak spottend. Misschien een verbastering van 's Mag sie keiner' (oorspronkelijk gezegd over Joodse emigranten uit Duitsland).

Mexicaner, 's meg sie kaner (keiner), niemand mag hen, mag hen lijden: grappige spreekwijze waarmee de Israëlieten zich zelf aanduiden. (J.L. Voorzanger & J.E. Polak, Het Joodsch in Nederland. Tweede druk, 1915)

2) (verouderd beursjargon) niet-geliefd persoon. Volgens het WNT oorspronkelijk voor waardepapieren uit Mexico, inzonderheid met een slechte reputatie en dus onsolide.

michelinmannetje

iemand met het uiterlijk van het uit autobanden samengestelde reclamemannetje van de Franse bandenfabriek Michelin. Het scheldwoord komt voor in de Nederlandse vertaling van de Kuifje-stripverhalen, waar het in de mond wordt genomen door kapitein Haddock. De Franse term was *Bibendum*, de naam die Michelin (in 1894) voor het mannetje verzoon. De leuze *nunc est bibendum* betekent 'laat ons drinken'. De gedachte hierachter was dat Michelinbanden alle obstakels konden verzwelgen.

De Stof, daar hoog op den troon, een soort combinatie van 't Michelin-mannetje en Billiken, was in zijn gele buis met paarse broek en groene handschoenen, met zijn gele dienaarstjes met groene beenen en mutsen, een alleraardigste kleurfiguur. (Het Vaderland, 03/07/1923)

mie

homoseksueel. Verkorting van *mietje**. Aanduidingen voor vrouwen worden vaak gebruikt om homoseksuele mannen mee aan te duiden. Zie bijvoorbeeld ook *nicht**. In het homojargon komt *mie* vaak voor in samenstellingen. Zo spreekt men bijvoorbeeld over een *kantoormie*, een *kunstmie* of een *relmie*.

Weet je, laffe mie, wat de voorzitter wel heeft gezegd? (Boudewijn Büch, Links, 1986)

De wereld is bont als een narrenpak, ik weet het. En er zullen waarachtig wel ouwe mieën bestaan die de Griekse beginselen zijn toegedaan alleen maar omdat mama de navelstreng te laat heeft doorgeknipt. (Humo, 27/09/1990)

mienkut

domme vrouw. De vrouwelijke tegenhanger van *janlul**.

‘Godverdomme, Mien Kut die ik ben’, zegt ze als de heroïne (in papier) van het dashboard valt. (Nieuwe Revu, 13/11/1996)

mien, mieniker

(Bargoens) vals persoon, gluiper. Maar ook: vuilak; homoseksueel. Volgens Beem wellicht een spottende verminking van het Hebreeuwse *ma-amien* (gelovige). De associatie met *min* (laaghartig) ligt voor de hand.

Alleen die pest-Lozij kon-ie niet luchten; die vroeg nooit naar z’n dingen, die mien. (Israël Querido, Levensgang, 1901)

mienahassa

(Leiden) preutse, truttige vrouw. Syn. *tuthola**. Meisjesnamen zoals *Mien* roepen meteen de gedachte aan iets truttigs op. Waar *hassa* vandaan komt, is niet meteen duidelijk. Hans Heestermans, die het woord signaleert in het Leidsch Dagblad van 22/11/2002, denkt aan het Indonesisch maar kan niet verklaren waarom het Leids iets zou ontleend hebben aan de voormalige kolonie.

miep

1) (vaak verkleinvorm) (dom) meisje, (domme) vrouw. Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (Turbotaal). In lesbische kringen wordt een wat burgerlijke, aangepaste lesbienne soms smalend een *kantoormiep* genoemd (zie Kunst & Schutte). Een administratief medewerkster wordt *tiepmiep* genoemd. Delftse studenten verstaan onder *miepen* Utrechtse studenten. Een *miepje snuiven* betekent ‘een meisje proberen te versieren’. Het werkwoord *miepen*, dat vooral in de jeugdtaal populair is, betekent ‘zeuren’.

Nou hup, teken dan alleen maar een kut, nee een hele miep, dat is beter. (Kees van der Pijl, Esprit de Corps, 1989)

Ze maken kleren voor rechtsige hockey-miepjes maar willen een linksig imago kweken. (Nieuwe Revu, 22/09/1993)

Ik dacht: mijn god, een of andere milieumiep is bezig met een actie. (Opzij, januari 2004)

2) smalend voor een homoseksueel.

Die ouwe miep van ‘next door’ groeide uit tot een heuse cultfiguur. (Haagse Post, 06/12/1986)

Zijn metgezel, een miep van de Raad voor de Kunst, is gelukkig spraakzamer. (Joost Zwagerman, Gimmick, 1989)

mierenneuker

pietluttig persoon; haarklover; vitter; perfectionist; *pietje** *precies*. Vgl. ook *puntenneuker**. Medio 2005 besliste een politierechter in Alkmaar dat men iemand (in dit geval een parkeerwachter) ongestraft mocht uitschelden voor *mierenneuker*. De grote Van Dale gaf hem hierin gelijk want in de dertiende editie (uit 1999) krijgt het woord niet het label ‘beledigend’ maar ‘informeel’. De woorden *mierenneuken* en *mierenneuker* komen niet voor in het WNT en ook niet bij Stoett (die wel *muggenzifter* geeft). *Mierenneuker* wordt daarentegen wel vermeld in het Bargoens Woordenboek van Enno Endt (1974). De uitleg luidt: ‘scheldwoord, bv. voor pietluttig persoon’.

Endt geeft geen verdere herkomstverklaring maar wel het synoniem *kanarieneuker*. Wellicht kunnen we het ontstaan van het scheldwoord situeren tussen eind jaren dertig en 1974 (vermelding Endt). Vgl. het Franse invectief *enculeur de mouches*, volgens de 'Dictionnaire de l'argot' (Larousse) al opgetekend in 1930. Een verwante Franse uitdrukking uit 1690 is: *faire querelle sur un pied de mouche*, waarbij *pied de mouche* slaat op minuscule en slecht leesbare krabbels. Een Bargoens woordenboek uit 1937 (De Gabbertaal) vermeldt *mierenneuker* niet maar wel een voorloper: *mierenslikker*. De uitleg hier: 'iemand die niet over kleinigheden heen komt'. Mocht *mierenneuker* in die periode gebruikt zijn dan had de auteur het ongetwijfeld vermeld. Vandaar de datering ergens tussen 1930 en 1974.

Jij verdomde miereneuker, hier met die rotzooi! (Willem Brakman, Come-back, 1981)

Ik ben meer een vlo, die heen en weer springt dan een mierenneuker. Niet diep graven, maar wel in de breedte belangstelling hebben. (Het Parool, 16/12/1992)

Ik zal jullie nog eens ergens mee naar toe nemen, stelletje miereneukers! (Gerdy van der Stap, Nestspel, 1994)

miesgasser, miesgazzzer

(Bargoens) naar persoon; vuilak; viezerik; homoseksueel. Van het Jiddische *mies* (lelijk, ongunstig) + *chazzzer* (varken). Letterlijk dus: varken dat zich in de mest wentelt. Door associatie met *mies* heeft het woord in Nederland de betekenis aangenomen van 'lelijk mens; lelijke vrouw'. Zie ook *miesmacher** en *miesmuil**.

... wat 'n mischgazzzers! (Israël Querido, Levensgang, 1901)

Je kan me nog meer vertellen, miesgazzzer! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

Ik zal jou eens wat zeggen, voor mij krijg jij de takke en de beris, de pleuris, de grafkanker, de tiefus, de kelere, vuile miesgasser. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)

mieskwal

(Bargoens) laf of kinderachtig persoon, flauwerd. O.a. bij Van Bolhuis.

miesmacher

(Bargoens) iemand die roet in het eten gooit, vnl. bij het handeldrijven. Van het Jiddisch-Hebreeuwse woord *mies* (lelijk, ongunstig) en het Duitse *macher* (maker). Letterlijk betekent het 'kankeraar, pessimist'. Bij Moormann lezen we: 'Den sos (paard) hëf mies sares (leelijk haar), mèr een jofel (mooi) ponem.' In het Berlijnse dialect betekent *mies* 'lelijk, slecht, waardeloos, afstotend', bijvoorbeeld *eine miese Sache* (een linke zaak), *ein mieser Laden* (een saaie boel). Vrij Nederland schreef ooit dat Nancy Sinatra behept was met een *miese* stem. Hetzelfde tijdschrift schreef over Günther Grass, bij het verschijnen van 'Der Blechtrommel', dat de auteur veel voor de toekomst van Duitsland had betekend omdat hij in zijn werk het nazisme *mies* had gemaakt. De term *miesmacher* werd in Duitsland populair gemaakt door Joseph Goebbels, rijkspropagandaminister in de Hitlerperiode. Met deze benaming wou hij Duitsers aanduiden die niet voldoende overtuigd waren van de zegeningen van het nationaalsocialisme of niet zo zeker waren van de eindoverwinning.

Men zegt, dat de Hollanders speciaal in den tijd van den hoogsten nood, zich van den besten kant laten kennen en tot bijzondere dingen in staat zijn. Misschien is dit wel de reden, dat we in onze taal geen equivalent hebben voor 'defaitisme' en 'Miesmacher'. (Het Vaderland, 23/05/1934)

Buscemi is de zeikerigheid zelve. Een miesmacher die zuchtend en steunend door het leven gaat. Hij klaagt de hele film door. (HP/De Tijd, 18/10/1996)

miesmuil, miesponum

(Bargoens) kwalijk persoon. Eigenlijk: iemand met een lelijk gezicht. Van het Jiddische *mies* (lelijk, ongunstig) dat is terug te voeren tot het Hebreeuwse *mioes* (minderwaardigheid). Zie ook *miesgasser**.

... hij liet zich niet zo gauw in met bietsers en miesponums. (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

Gisteren had zij in een taxi gezeten en de taxichauffeur had gevraagd of zij die 'miesmuil' van een Paul de Leeuw met een invalide op tv had gezien. (Elsevier, 08/08/1998)

miesmuizer

ontevreden mens; iemand die voortdurend klaagt; knorrepot.

'Nooit,' zei de mevrouw. 'Zal ik u eens wat vertellen?' Ze trok de schillenman naar zich toe en fluisterde in zijn oor: 'Mijn man is een miesmuizer.'

'Een wat?' vroeg de schillenman.

'Ssst,' zei ze. 'Laat niemand het horen. Hij is een miesmuizer!'

'Wat is een miesmuizer?' vroeg hij.

'Weet u niet wat miesmuizers zijn? Miesmuizers zijn ontevreden mensen die altijd klagen en mopperen en zeuren en jengelen en drenzen en brommen en vloeken en jammeren.'

'Zo,' zei de schillenman. 'En zijn er veel van die miesmuizers in de stad?'

'Veel?' zei de mevrouw. 'Wat heet veel? Duizenden, tienduizenden, luister maar eens goed.' (Annie M.G. Schmidt, *Heksen en zo*, 1964)

miet(je)

homoseksueel; verwijfd persoon; ook gebruikt voor een man met een te zacht karakter. Bij Henke heet het: iemand, die een hekel heeft aan vrouwen. In de regel hetzelfde als *hintemer**, *flikker**.

Tegenwoordig vooral populair in kringen van voetbalsupporters. Nederlandse voetballers komen nooit openlijk uit voor hun homoseksuele geaardheid. Het ergste waar je een supporter of speler voor uit kunt maken, is *mietje*. De term is ouder dan we geneigd zijn te denken. Het WNT geeft al een citaat uit 1882. Volgens de kleine Stoett is *mietje* voor mannelijke homoseksuelen een eufemistische verkorting van *sodemieter*, maar mogelijk wel beïnvloed door de meisjesnaam *Mietje* of verband houdend met *catamiet*, een bijbels woord voor 'schandjongen'. Een bekende uitdrukking is *laten we elkaar geen mietje noemen* (reeds bij Harrebomée, Stoett en Huizinga). Ze werd opgetekend bij o.a. de Rotterdamse volksschrijver Willem van Iependaal (Polletje Piekhaar, 1935). Een *mietjesma* is homotaal voor een vrouw die veel optrekt met homo's. Ook wel *nichtenmoeder* genoemd. *Mieterig* betekent 'verwijfd'. Zie ook *sissy**.

Rijke flikker! Dacht jij, dat jij je handen niet vuil hoefde te maken? Dat stinkt van het geld, en dat draagt niet eens een boord. Naaktloper! Miet! (Simon Vestdijk, *De kellner en de levenden*, 1949)

Die anderhalve man en een paardekop die we hebben bestaat nog voor de helft uit van die mietjes. (Jan Wolkers, *De hond met de blauwe tong*, 1964)

Zag twee mietjes/ met voetbalknietjes/ zie ze in de Leidsestraat/ lopen ze hun poten uit hun naad. (Arie B. Hiddema, *Kassa*, 1971)

mietebal

(jeugdtaal) raar figuur. Jaren tachtig. Verbastering van het Amerikaans-Engelse slangwoord *meatball* (gehaktbal). Gesignaleerd door Laps. Volgens de 'New Dictionary of American Slang' van Robert L. Chapman gebruikten Amerikaanse soldaten tijdens de Tweede Wereldoorlog het scheldwoord *meatball* in de betekenis 'stom, vervelend persoon'. Sedert 1940 gebruikt men ook het gelijkaardige *meathead* (iemand met vlees in plaats van hersens in zijn hoofd), wellicht een variant op het oudere *fathead*, of ontstaan onder invloed van *meatball*. In de comedyserie 'All in the

family', die in de jaren zeventig half Nederland en Vlaanderen aan de buis gekluisterd hield, noemde hoofdfiguur Archie Bunker (een uiterst conservatief burgermannetje) zijn liberale schoonzoon zo. Wanneer Archie echt kwaad was, werd het invectief zelfs uitgebreid tot *Polack pinko meathead*. Dat de impact van deze sitcom erg groot was, bewijst een Amerikaans voorval uit 1983 (de show liep toen al naar zijn einde): een boze bruid schreef naar de Lieve Lita van een krant (de redactrice die lezersbrieven beantwoordt) dat ze niet langer met haar vader sprak omdat hij tijdens de huwelijksreceptie zijn schoonzoon voortdurend introduceerde als *my new meathead*. De columniste stelde overigens vergevingsgezindheid voor.

De variant *meatball* werd ook in de mond gelegd van Henry Kissinger m.b.t. zijn president, Richard Nixon. In 'The Final Days' van Bob Woodward en Carl Bernstein worden Kissingers exacte woorden aangehaald: 'You tell our meatball president I'll be there in a few minutes.'

Incompetente chirurgie wordt in Amerika vaak smalend afgedaan als *meatball surgery*. Het wordt immers beoefend door klungels of onbevoegde chirurgen in vaak primitieve omstandigheden. De term is trouwens populair geworden dankzij de Amerikaanse televisiekomedie M.A.S.H, bevolkt door zo'n stelletje *gehaktballen**.

mieter: gekke, stomme mieter

mieter is een erg informele term voor een persoon (een verkorting van *sodemieter**), te vergelijken met 'bliksem; donder'. Vandaar: gek of stom iemand.

'Mocht dat dan niet?' vroeg de keuken.

'Nee stomme mieter!' antwoordde prompt de mooie kamer. (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

miezer(d)

nietig, schraal ventje; min mannetje. Van *miezerig* (nietig).

Wou jij de prinses komen bevrijden, misselijke miezerd? (Annie M.G. Schmidt, Heksen en zo, 1964)

Jij bent een miezer, een jaloerse zak! (Anna Enquist, Een meesterstuk, 1994)

mina bakgraag

(smalend) type huisvrouw met een wit short die graag in de keuken staat. Naar een bekende reclamefiguur, populair geworden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Door middel van advertenties in de dag- en weekbladen maakte zij propaganda voor een bepaald soort oorlogsbakmeel en voor rauwkost.

Mina Bakgraag op rolschaatsen. (Het Vaderland, 16/10/1944)

Mina Bakgraag: vrouw die veel tijd in de keuken besteedt. (Opoe Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

minkukel

dom persoon, sufferd. Creatie van striptekenaar Maarten Toonder (door hem gelanceerd op 23 februari 1963 in het verhaal 'Het kukel'). *Kukel* is Toonderterminologie voor IQ. In het verhaal 'Tom Poes en de kukels' proberen eigenaardige figuren van iedereen de herseninhoud te meten, in de hoop dat ze iemand met een *plus-kukel* vinden. Jammer genoeg vinden ze alleen *min-kukels*: figuren met een lage intelligentie. Aanvankelijk klonk het: *U hebt een min-kukel*. Later werd dit: *U bent een min-kukel!* Het WNT citeert *de Volkskrant* van 12 november 1974. Onze Taal signaleert het woord ook in haar novembernummer van 1978. Een variant is: *prof (doctor) in de minkukelologie*. Er bestaat eveneens een werkwoord *minkukelen*.

Wat wil je dan, minkukel? (W.F. Hermans, Uit talloos veel miljoenen, 1981)

Op de inhoud van Massons lezing gingen ze vanzelfsprekend niet in. Een minkukel, noemden ze hem. (Bert Hiddema, Wiener Bloed, 1986)

Stelletje minkukels! Ga eens even gewoon aan het werk! (Leo Derksen, 'n Aap op 'n fiets, 1987)

mirakel

onmogelijk of vervelend persoon. Meestal van toepassing op een vrouw.

'Nou is 't mooi geweest! Vooruit, mee jij, leelijk mirakel!' riep de getroffene woedend en op hetzelfde oogenblik pakte hij den jongen, die niet wou doorlopen, bij zijn kraag. (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

Eigenwijs mirakel, eigenwijs mirakel, anders niet! (Theo Thijssen, Kees de jongen, 1923)

Als je weer van die misselijke liedjes durft te spelen, dan donder ik je de deur uit, blind mirakel! (Jan Mens, De Gouden Reael, 1940)

misbaksel, misklier

mismaakt of waardeloos persoon. Een zoektocht op internet levert op dat het woord vooral gebruikt wordt m.b.t. zaken (een lelijk ding) en minder m.b.t. personen.

De twee Engelsche misbakfels hadden de Hollandsche kinderen al lang genoeg met hun gezeur verveeld. (A.M. de Jong, De wereldreis van Bulletje en Boonestaak, 1923-1924)

miskaf

(Bargoens) vuile, beroerde kerel; *sodemieter**. Vermeld door Van Bolhuis.

miskraam

(vaak voorafgegaan door *wandelende*) zielig, nutteloos persoon. Eigenlijk: voortijdige baring zodat de vrucht niet kan leven.

Ge zijt een aartsverrader en een miskraam

Dat per abuis in leven is gebleven... (Tom Lanoye, Ten oorlog, 1999)

miskuiken

(Bargoens) vieze kerel; akelige vent; homoseksueel. O.a. bij Van Bolhuis.

mislukte abortus, mislukte rode kool

mislukking; waardeloos persoon.

- Waarom? vroeg Goedzak onthutst.

- Omdat ge nog veel te groen zijt om mij voor den aap te houden, bloemzak!

- Ge zijt er zelf een, mislukte roode kool! kreet Lamme, die niet begreep waarom de boerin hem zoo bitsig antwoordde. (Jan Bruylants, Tijn Uilenspiegel in Vlaanderen, 1904)

mispruim

variant van *mispunt**?

Feber mompelde: 'Val zelf dood, mispruim!' (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

mispunt

vervelend, hatelijk persoon. Eigenlijk een term uit het biljartspel: stoot waarbij men geen der ballen raakt en de tegenpartij dus een punt krijgt. In die betekenis nog terug te vinden in de 'Camera Obscura' van Hildebrand. De betekenisovergang naar 'hatelijke vent' is te vergelijken met het

scheldwoord *klier**: iemand die gezwollen heeft en daardoor afstotelijk is. Iemand die steeds mispunten maakt is een *onbenul**, een *prul**, een *nietsnut**.

... zoo'n beroerd mispunt! (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

Hè – wat 'n mispunt! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Dat jok je, mispunt dat je bent. (Cissy van Marxveldt, De H.B.S.-tijd van Joop ter Heul, 1919)

miss piggy

(jeugdtaal) dik meisje dat vaak overdreven doet. Soms afgekort tot *piggy* (varkentje). Naar het roze varkentje uit 'The Muppet Show', een poppenshow voor televisie van Jim Henson. De show werd uitgezonden van 1975 tot 1981 en was erg populair onder jong en oud. Het scheldwoord wordt voor het eerst vermeld door Laps.

mocro

straattaal voor Marokkaan (en voor Marokko). Dit scheldwoord wordt reeds gesignaleerd door Bierens & Veld. De schrijfwijze varieert: soms met twee c's. Naar analogie van 'Black Power' spreekt men nu ook van *Mocro-power*.

De Marokkaanse jongeren zelf zien dit als aanleiding om zich te beklagen, maar het verenigt ze ook. Ze noemen zichzelf Mokro's. Ze eigenen zich het politiejargon toe. Ze gebruiken Naffers (Noord-Afrikanen) als geuzennaam. Nederlanders zijn Kazen. (Elsevier, 23/06/2001)

Je bent een arme stakker en waarom doe je zo dapper?

je roddelt als een oud wijf chillend bij de kapper

Motherfucker, geen grappen met die mocro

breep bra als we je klappen als een jonko. (Ali B, Leipe Mocro Flavour, 2004)

modderbak

vuil iemand. Eigenlijk: vaartuig om modder te vervoeren. Hier overdrachtelijk gebruikt.

Zoo, modderbakken!... vlegels... schandalen, dat jullie zijn? Wat moeten we nou met jullie doen, hè? (A.M. de Jong, De wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Ongedateerd, 1923-1924)

modepop

overdreven modieus geklede man of vrouw; ijdel persoon. Vgl. *etalagepop**.

Betje is, zo als alle meisjes, gaarne wèlgekleed, maar heeft geen de minste aanleg tot coquetteri, of tot de modepop. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

Miel, de Dinaso-man, is getrouwd met een fourrurestikster, een modepop die ik geweigerd heb aan mij te laten voorstellen. (Marcel Matthijs, Een spook op zolder, 1938)

moederneuker

waardeloos persoon; *klootzak**. Ontlening aan het Amerikaans-Engels *motherfucker*. Via rap- en hiphopkringen in het jeugdig taalgebruik ingeburgerd. De Amsterdamse band Osdorp Posse heeft bijgedragen aan het populariseren van woorden als *vet* (gaaf), *dope* (gaaf), *moederneuker*. Het scheldwoord wordt in 1991 voor het eerst opgenomen in een woordenboek (Hoppenbrouwers).

De regisseur, die veel Amerikaanse politiefilms moet hebben gevolgd, haalt de beschavingsachterstand voor heel het land in door aan elk woord het woord *fucking* of *the fuck* toe te voegen. Zoals de gelovige die bidt voor de zielerust van de heidenen. Wij hebben geen goede vertaling voor deze Engelse vloekwoorden. Dat is een probleem voor

Nederlandstalige rap-groepen die zich moeten behelpen met ‘moederneuker’. (NRC Handelsblad, 16/03/1999)

moederskindje

onzelfstandig iemand.

Toch weet men het: hij is een moederskindje, een bleekscheet, een verwend kind. (Simon Vinkenoog, *Liefde. Zeventig dagen op ooghoogte*, 1965)

‘Serieuze meisjes’ passen wel op om al te duidelijk te laten blijken hoe graag ze willen dat ouders en docenten trots op hen zijn, omdat ze dan het gevaar lopen door klasgenoten, voor ‘studiebol’, ‘moederskindje’, ‘lievelingetje’ of ‘kapsoneslijer’ te worden uitgemaakt. (Mieke de Waal, *Meisjes: een wereld apart*, 1989)

moer: vuile moer

(marinetaal) verachtelijk persoon. Gesignaleerd door J.C.J. Hanssen uit Den Helder in *Onze Taal* (september 1988).

moesjanker

(verouderd, tenzij in bepaalde dialecten) losbol; scharrelaar, lichtmis. Reeds opgetekend in de achttiende eeuw.

‘De bonte aap ben jij?’ hervatte de vrouw, de armen in de zijde zettende: ‘en dat is onze Jonker, de Jonker Van Sonheuvel, versta je, moesjanker? Kijk maar zoo zuur niet: we geven hier niets om je moffengezwets.’ (Jacob van Lennep, *De pleegzoon*, 1833)

Doe niet zo impetant, gij, lilleke moesjanker. (H. Heestermans, *Bergs Woordenboek*, 1997)

mof

1) Duitser. De *moffenkeizer*, zo noemde men Hitler in onze contreien. Een groot blond blauwogig persoon werd tijdens de Tweede Wereldoorlog een *edelgermaan* of een *edelmof* genoemd. Een *moffenzeef* was een draaibare radioantenne die men gebruikte om het effect van Duitse stoorzenders te verminderen. Daardoor kon men gemakkelijker de Engelse zenders beluisteren. Duitsland wordt *Moffrika* genoemd (reeds bij Willem Bilderdijk in 1820 en bij Heijermans in *Kamertjeszonde*, 1898). *Moffrikaans* voor Duits vinden we al terug in het werk van Beets.

Het woord *mof* is niet, zoals velen ten onrechte menen, ontstaan tijdens de oorlog. Het dateert al van de late middeleeuwen (16de eeuw). Het werd voor het eerst opgetekend in 1574. Toen was het al een scheldwoord voor een Duits soldaat. Wellicht werd het ontleend aan het Duitse woord *Muff* (chagrijnig persoon). Het Middelnederlandse werkwoord *moffelen* betekende ‘een grote mond opzetten’. In de zestiende eeuw had *muff* de betekenis van ‘scheve muil; bars persoon’. Anderzijds was er de uitdrukking *zwijgen als een mof*. Ook werd *mof* vroeger gebruikt door Amsterdammers als scheldnaam voor bewoners van de andere provincies. Een *mof* of een *poep* was een scheldnaam voor een Duitser in het algemeen, meer in het bijzonder voor de bewoners van Westfalen, die doorgingen voor zeer lomp en onbeschaafd. In 1942 schrapte Koenen het woord uit het woordenboek uit angst voor de Duitse bezetter. Pas in 1952 volgde rehabilitatie. Scheldnamen voor Duitsers doken vooral op tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Vgl. Frans: *boche*; *Doryphore*; *Fritz*; *Frisé*; *chleu*; *Fridolin*; *alboche*; *choucrouteman*; Engels: *Kraut*; *Jerry*; *Boche*; *cousin Michael*; *Fritz*; *Heinie*; *Hun* (Duitsland was *Hunland*); *squarehead* en vele anderen.

Daar by had hy zig zo wel weten te confyten in de swier en manieren van die Natie, dat op zyn te rugkomst een van zyn Papa’s boeren luidkeels uitgeschreeuwt had, dat hy ’er puur uitzag, en sprak, als een Fransche Mof. (Justus van Effen, *De Hollandsche Spectator*, 29/08/1732)

Ach meid, die mof belatafelt de boel. (Alex De Haas, Het gezellige zussie en de ongezellige buurvrouw, 1945)

De mof knijpt 'm voor Churchill en voor ons. (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

2) (onder voetbalsupporters) supporters van clubs in de buurt van de oostgrens.

De scheldwoordenschat in Nederlandse voetbalstadions is ontstellend simplistisch van aard. Iedereen die niet uit de Randstad komt, is een 'boer', supporters van clubs in de buurt van de oostgrens heten 'moffen' of 'NSB'ers', Amsterdammers zijn 'joden' en MVV'ers 'vlaaien'. (Elsevier, 09/11/2002)

3) (dialect, verouderd) schoolmeester.

Mof, scheldwoord voor schoolmeester; in het rijmpje: a, b, bof, de meester is 'n mof. (T. van Veen, Taal en Leven in de Utrechtse Vechtstreek, 1989)

moffengriet, moffenhoer, moffenmatras, moffenmeid, moffenslet

vrouw die tijdens de Tweede Wereldoorlog met Duitse soldaten aanpakte. Synoniemen zijn: *hunnebed** en *puinhoer**.

Hij keek de vrouw plotseling aan en vroeg of zij Hennie kende? Zij kende er drie en somde op: de lange?... misschien de moffenslet, een kleine, felle rooie?... dan bleef alleen nog luie Hennie over. (D. Ouwendijk, Van Job tot Job, 1952)

Zij raakt uit verdriet aan het sukkelen, wordt na de bevrijding kaalgeschoren als moffengriet, raakt aan het malen en zit nou in een inrichting. (Simon Carmiggelt, Duiven melken, 1960)

Op haar kruin wordt een hakenkruis geschilderd, zij was een moffenhoer. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

moffenknecht

landverrader; iemand die met de vijand (de *mof**) heult; collaborateur.

De anderen schrokken er van, dat zag hij wel, maar toch was er niemand die protesteerde.

Voor Muys durfde niemand het op te nemen, want hij ging door voor een Moffenknecht en landverrader. (Anne de Vries, De storm steekt op, 1952)

mogol

(Leiden) wandelende dikke vrouw. Afgeleid van het Bargoense woord *mokkel* (meisje, vrouw), waarbij geassocieerd wordt met *mollig*.

molenpaard

grote, plompe vrouw. Gelijkenis met het paard dat het grootste dier is op een boerderij. In deze betekenis reeds opgetekend door Draaijer. Synoniemen zijn *karrenpaard** en *natiepaard**.

Marie is een meulepèerd... da' kunde nie vergelijke. (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

Zoals ik het goed vind dat de VVD dat molenpaard van een Jorritsma eindelijk laat vallen. (Hans Janmaat in Nieuwe Revu, 05/06/2002)

mongool

(meestal voorafgegaan door *achterlijke*) iemand die gek doet. Auteur Thomas van Aalten liet, in een poging reacties op zijn website op te krikken, in het volgekliederde gastenboek weten: 'Julie zijn allemaal mongolen, flikker op uit mijn achtertuin.'

Een *mongoollukker* is een racistisch scheldwoord voor een Molukker. Eigenlijk een verwijzing naar de vermeende debiliteit. Het woord werd gesignaleerd door Jansen (1984). Zie ook: *kanker-mongool**. Fransen gebruiken naast het scheldwoord *mongol* ook de samengebalde term *gogol*.

Welke mongool laat zijn racefiets buiten staan? (Gerrit Grobben, Wolfram, 1989)

Theo van Gogh noemt mij al heel lang VARA's huismongool. (HP/De Tijd, 25/10/2002)
 Natuurlijk, Hoessein moet direct naar het Pieter Baan Centrum, maar Bush is geen haar
 beter. Die mongool denkt dat hij de politieagent van de wereld is. (Nieuwe Revu,
 19/02/2003)

monjet

(in Indië) hetzelfde als *aap**. Van het Maleise woord *monyet*.

Ajo! ruk op, apenkop! Verhaal dan toch een end, of ik zal je een opfrissing geven. Ajo
 pigi, monjet, blauwe rakker; op zij dan, zwamneus! (Justus van Maurik, Indrukken van een
 'Tòtòk'. Indische typen en schetsen, 1897)

monster

lelikaard; gedrocht; ook gebruikt voor een wreedaard. Soms voor een luiaard: *lui monster*.

Alleen door monsters en ouwe wijven werd ik bediend; alleen met monsters en ouwe wijven
 mocht ik de kennis aanhouden. (Marcellus Emants, Mensen, 1920)
 Hei, hallo! Boei! Walgelyk lui monster! Wa.. (Willy van der Heide, Dick Boei en de
 Bermbandieten, 1968)

mopmuts

(verouderd) slaperige vrouw. Zie ook opmerkingen onder *muts**.

Zeg haar, dat zij een satansche mopmuts is, als zij niet binnen vijf minuten op marsch gaat.
 (Gijsberti, A. Hodenpijl, Willem van Bergen, Student aan de Leydsche Hoogeschool. 2 dln.
 Leiden, 1842)

mopperkont, mopperkous, mopperpot

iemand die voortdurend moppert; *brompot**.

Een bovenste beste mopperkous, de oude!... mopperen en schelden is nu eenmaal zijn
 gewoonte. (M.H. Székely, Rubber. Roman uit Deli. 2de dr, 1932)

Ben je een ouderwetse mopperpot geworden die kritiek heeft die zuur klinkt. (Hitweek,
 17/09/1965)

Een onverdraagzame mopperkont die zojuist een prachtige das heeft gekregen. (Heere
 Heeresma, Langs berg en dal klinkt hoorngeschal, 1972)

mormel

vervelend of lelijk persoon. Oorspronkelijk sprak men van een *mormeldier* (overgenomen uit Duits
Murmeltier). Dit was in eerste instantie een scheldnaam voor een hond maar later gebruikte men het
 woord ook m.b.t. een vervelende of lelijke man of vrouw.

O, jou heidensch mormeldier! (A. Fokke Simonsz., Boertige Reis door Europa, 1826-1827)

Het geeft niets of ik me zelf al uitscheld voor laf mormel, ik mag blij zijn, dat er geen tranen
 te voorschijn komen. (F.J. de Clercq Zubli, De blijde stilte, 1937)

morsebel

onzindelijke vrouw; meisje dat vaak morst; vuilpoes; ontuchtig vrouwspersoon. Eenzelfde
 betekenisovergang doet zich voor bij het woord *slet**. *Morsebel* is afgeleid van het werkwoord
morsen + het zelfstandig naamwoord *bel* (vod, lap). Reeds bij Cats: 'Een vuyle slons en rechte
 morsebel.'

Denkt ge, dat gij met een straatmeid te doen hebt, met zoo een morsebel, als gij gisteren aan
 uwen armen hield. (A. Gijsberti Hodenpijl, Willem van Bergen, student aan de Leydsche
 hoogeschool, 1862)

Twee van hen kende hij al – de morsebel van een meisje die de deur voor de bezoekers opengedaan had, en de oude vrouw die hen uit had gelaten. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 18/02/1927)

mossel

1) (in Vlaanderen) futloos persoon; slappeling; *lamzak**. Men zegt ook wel: *een mossel van een vent*.

Dikwijls hoor ik echtparen zeggen dat ze het maar over één ding oneens zijn: de opvoeding van de kinderen. De ene partij is veel te streng en de andere is veel te toegankelijk. En dan komen klachten en verwijten: je zult van hem een mossel maken – de kinderen zullen zich van je afkeren met al je strengheid. (Vrouw en Wereld, mei 1976)

2) (vaak voorafgegaan door *dikke*) (in Vlaanderen) dikke vrouw. In Nederland wordt het woord nog smalend gebruikt voor een vrouw in het algemeen. De uitdrukking *het stinkt hier naar mosselen* verwijst dan naar de visgeur die vrouwen volgens sommigen (vooral homo's) met zich dragen. *Mossel* is immers ook een Bargoense benaming voor het vrouwelijk geslachtsdeel. In Vlaanderen wordt het woord in deze betekenis nog veel gebruikt (de term komt o.a. voor in het werk van Louis Paul Boon). Een geile vrouw wordt wel eens *een hete mossel* genoemd.

mosselhoer

(zeventiende eeuw) goedkope hoer. Nederlanders spreken thans van een *knakentemeier**.

Je siet wel dat de Mosselhoer Verlieft is op des Keysers Broer. (S. van Rusting, De volgeestige Werken van Salomon van Rusting, 1712)

Dus ik roep: 'Je moet je bek houden aftandse mosselhoer, arische Adolf volger!' Wordt ze nog kwaad ook! Nu vraag ik je... (www.startrek.nl/forum, 25/03/2004)

mosterdjongen

(verouderd) jongste bediende. De *mosterd halen* werd vroeger beschouwd als een boodschap voor kinderen.

Dat hoort bij de huzaren!' riep hij gebelgd.

'Kladder!'

'Mosterdjongen!' schold Jaap weërom. (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

Die twee verzuurde toverheksen van hier naast en die mosterdjongen in zijn verschoten livrei. (F. De Sinclair, Het Dossier X, 1950)

motherfucker

(Eng.) (jeugdtaal) klootzak. Zie ook *moederneuker**.

'Motherfuckers! Krijg de pleuris en de grafkanker,' schreeuwde ik. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

... een optreden waar 60.000 crazy motherfuckers van door hun plafond schieten. (Oor, 04/06/1994)

motlap

(Bargoens) iemand die littekens van pokken heeft, die er *mottig* (pokdalig) uitziet. Vgl. Rotwelsch (Duitse boeventaal): *die Motten haben* (aan longtuberculose lijden). Reeds bij Henke.

Zelfs de onverschilligste schooiers lachten om 't geval, en vonden de streek van 't 'geklofte niese' tegenover den motlap kedin. (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

mouwstrijker, mouwveger, mouwvager

(in Vlaanderen) kruiperig persoon; vleier. Vgl. Frans: *frotte-mange*.

L. was geen mouwvager: bij elken opstand tegen de leeraars stond hij aan het hoofd... (A. Bergmann, *Verspreide Schetsen en Novellen*, 1875)

... die mouwveger en meesmuiler van een Eraste. (*Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 22/01/1913, over een klucht in Antwerpen)

mug

klein, nietig persoon. Frans en gebruiken het scheldwoord *microbe*.

De blonde draaide zijn hoofd weêr half om en lachte met vuile tanden, vragend: Zoo, krijg ik dan oorvijgen van je terug, kleine mug? (Lodewijk van Deyssel, *De kleine republiek*, 1889)

muggenzifter

iemand die te veel op kleinigheden let; haarklover; vitter. Muggenziften is ontleend aan de Bijbel: *de mug uitzuigen en de kemel doorzwelgen*. Een oudere variant is *bonenzifter*. Vgl. *mierenneuker**; *punaisepoetser**.

Een twistgierig knibbelaar, een pleitzuchtige muggenzifter spreekt met afgrijzing van de Rechters, en durft halstarrig staande houden dat 'er geen rechtvaardigheid ter waereld meer te vinden is. (Justus van Effen, *De Hollandsche Spectator*. Aflevering 196-240: 11 september 1733-12 februari 1734)

muilentrekker

(in Vlaanderen) bekkentrekker, iemand die rare gezichten trekt.

Hoe was hij overigens aan de overkant van de beek gekomen, die 'muilentrekker', hij die tevoren zo nodig boodschapjes de wereld in moest sturen alsof hij voor altijd gevangen zat, in een luxe die wij, gewone kinderen uit de buurt, hem alleen maar konden benijden? (Stefan Hertmans, *Naar Merelbeke*, 1994)

multiculti

smalend voor een voorstander van de multiculturele samenleving (waarin bevolkingsgroepen met verschillende culturele achtergronden met elkaar samenleven, met respect voor ieders cultuur). Ontstaan als bijvoeglijk naamwoord en in verbindingen zoals *multiculti winkelen*. Tegenwoordig duikt de term ook op als zelfstandig naamwoord. Volgens Jan Rot (*Nieuwe Revu*, 28/06/2000) zou deze informele afkorting in 1999 door hem gelanceerd zijn maar dat is onzin. *Multi-culti* (met koppelteken) werd al eind jaren tachtig in de VS gebruikt. John Ayto geeft als oudste vindplaats 1991. De term *multicultureel* werd beladen toen Paul Scheffer op 29 januari 2000 in *NRC Handelsblad* een artikel publiceerde onder de kop *Het multiculturele drama*.

Volgens Hirsi Ali, die als VVD-lid in de Tweede Kamer wil, houden de multiculti's en de moslimconservatieven de PvdA in een wurggreep. Wie zijn dat? Bij de Wiardi Beckman Stichting heeft men wel een idee. (*de Volkskrant*, 02/11/2002)

Ik betrap al die multiculti's op hypocrisie. (Ayaan Hirsi Ali in *Vrij Nederland*, 15/05/2004)

mummie

iemand die er dor, levenloos en mager – als een mummie dus – uitziet. Wanneer die persoon weinig of geen tanden heeft, gebruikt men het scheldwoord *tandeloze mummie*.

Gij zijt een antiquiteit, een relik, een mummie. (J.P. Hasebroek, *Poëzy*. Haarlem, 1836. *Waarheid en Droomen*, 5de druk 1872)

muppet

belachelijk, aanstellerig persoon; hansworst. Eigenlijk: pop (uit de gelijknamige televisieserie, uitgezonden van 1976 tot 1981 in 106 landen).

... waardoor je dus gedwongen bent te kijken naar een man met een op en neer trillende muppet ter hoogte van zijn gulp. (Ronald Giphart, *Ik omhels je met duizend armen*, 2000)
Die Pim vond ik een muppet. Hij zei zo veel, soms dingen die waar zijn, soms dingen puur om te shockeren. Ik vond hem een populist die een soort slimme Hans Janmaat aan het spelen was. (Het Parool, 20/02/2002)

murk

Nederlander die zich laat beïnvloeden door de Marokkaanse cultuur, hetzij door kleding, muziek, gedrag of taal. *Murks* noemt men een bepaald soort jongerentaal: het geheel van uitspraak en woordkeuze van allochtonen die Nederlands spreken. Deze manier van spreken bestaat alleen in groepen Nederlandse jongeren. Van Jacomine Nortier verscheen in 2001: 'Murks en straattaal. Vriendschap en taalgebruik onder jongeren.'

Op mijn school zitten een heleboel 'murks'. Dat zijn kaaskoppen die doen alsof ze Marokkanen zijn. Daar kan ik me ontzettend aan ergeren. Mijn moeder vindt dat ik ook een beetje een 'murk' ben. Als ik aan de telefoon hang met mijn Marokkaanse vrienden verandert mijn accent automatisch. (Nieuwe Revu, 01/05/2002)

muts

burgerlijke, domme vrouw; saaie vrouw die nooit eens uit de band springt. Refereert volgens sommigen aan het schaamhaar. Heestermans (1989) denkt eerder aan een verband met de (verouderde) uitdrukking *in de muts* (slaapmuts) *slapen*: een sufferd zijn. De denigrerende term *muts* wordt niet alleen door mannen gebruikt, maar hoor je ook van vrouwen over andere vrouwen. Hiervan afgeleid is het werkwoord *mutsen*, dat niet alleen 'copuleren' maar ook 'kletsen, ouwehoeren' betekent. *Op de muts gaan* betekent 'copuleren', net zoals het studentikoze *mutsje volpompen*. *Mutserig* (als bijvoeglijk naamwoord en als bijwoord) is 'truttig'. Een *mutsenclub* staat voor een gezellige vrouwengroep. Als scheldwoord is *muts* blijkbaar niet krachtig genoeg want jongeren voegen er graag allerlei versieringen aan toe: *vuile muts*; *uit de baarmoeder geslingerde muts* enz.

VN's eindredactrice Martje Breedts Bruyn – een door het Leven geslagen muts in de menopauze (Theo Van Gogh, *Er gebeurt nooit iets*, 1993)

Onlangs moest ik commentaar geven op het onderzoeksgegeven dat de Nederlandse vrouw zo traditioneel is: een echte 'muts' die alleen maar thuis bij de kinderen en de automaat wil zitten. (Opzij, januari 2001)

N

naaidoos

1) (meestal voorafgegaan door *ouwe*) (studententaal) vrouw die te oud is om nog begeerlijk te zijn. Sedert eind twintigste eeuw. Vermeld door Gillissen & Olden. Zie ook *doos** en *neukdoos**.

2) versierder; iemand die op seksueel vlak erg actief is. Vgl. *neukbeer**.

Wat zag zij toch in deze grafelijke, al gauw door syfilis aangetaste, naaidoos? (NRC Handelsblad, 17/04/1996)

naarling

naar, vervelend iemand; treiteraar. Vgl. het verouderde *aterling**.

Die eene was 'n naarling, maar Japie vond ze wat aardig. (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

'Vaders zijn meestal naarlingen,' zei Louise strijdlustig. (Jan Mens, De kleine waarheid, 1967)

nachtgezicht, nachtspook

iemand die lelijk (als de nacht) is of slordig gekleed gaat. Doorgaans een vrouw. Vermeld door De Cock. Vgl. *spook**.

naffer

(politietaal) Noord-Afrikaan; pejoratief en vaak ook eenzijdig gebruikt voor een jonge crimineel uit Marokko. Noord-Afrikanen gebruiken het woord zelf als geuzennaam.

De 'Naffer' rende over de rijbaan van de Damstraat tegen het verkeer in. (Jan van Daalen, Sans rancune, 1991)

Jullie hoeven het niet eens te proberen, jullie komen toch niet naar binnen. Ze willen gewoon geen Naffers (Noord-Afrikanen). (Nieuwe Revu, 24/03/1999)

nagelaar

(Bargoens) iemand die oneerlijk speelt; valsaard. In eerste instantie iemand die *nagelt* bij het knikkeren, d.i. de knikker met de nagel van de duim voortschieten, hetgeen een bewijs is van onbedrevenheid. Een voorbeeld daarvan vinden we terug in de 'Camera Obscura' (uit 1883) van Nicolaas Beets: 'Een nagelaar is hij: wat kan de maatschappij goods of edels verwachten van een nagelaar?' Het scheldwoord vinden we o.a. terug bij Van Bolhuis en Bos.

En zeggen zelfs de mama's, niet zonder zeker verborgen genot, tegen hun zoontje: 'Je lijkt wel een straatjongen,' heimelijk blij, dat het zoontje geen akelig jongeheertje wordt, geen nagelaar, geen betweter, geen brave-Hendrik. (De Groene Amsterdammer, 02/12/1900)

nagenaste

(Bargoens) verachtelijk persoon. *Nassen* is Bargoens voor eten, via het Jiddisch terug te voeren op het Duitse *naschen* (snoepen). Een *nasjer* is eigenlijk een zoetekauw.

Stelletje nagenaste! Je zal ze de kos motte geve die met de klei nog achter d'r ore uit Kutjepoep of Reetketelpikkumerschans naar die grafstad komme toegekrope en mijn na een halfe jaar een provensaal durve te noeme, omdattik in Rotterdam ben gebore! Stelletje boere! (J.A. Deelder, Drukke dagen, 1988)

nakkedikker, nakketikker, nakketakker

zeurkous; onaangenaam persoon; bedrieger; iemand zonder geld maar met veel praatjes; kale bluffer; armoedzaaier. Van oorsprong Amsterdams? Beem (1974) leidt het woord af van het

Jiddische *nakkedik*, dat terug te voeren is op het Middelhoogduitse *nacketac* (naaktheid). Het woord wordt verder nog vermeld door Berns & van den Braak. Een woord met dezelfde klankwisseling en betekenis is *niksnakker* of *niksnaks**.

Er waren net zo goed joodse advokaten te krijgen, en mèt centen nog erbij. Waarom 'n nakkedikker? (Israël Querido, Levensgang, 1901)

Hou jij je kop, jij gore nakkedikker. (Kees Pruis, Een ongeval op straat. ca. 1935)

Betaal je nou, of moet ik het van de daken schreeuwen dat je een nakkedikker bent? (Het Vaderland, 23/06/1936)

nasibal, nassibal

1) (jeugdtaal) zeurkous. Sedert begin jaren tachtig. Herkomst onduidelijk. De schrijfwijze (met dubbele s) verwijst misschien naar het informele werkwoord *nassen* (eten) maar het verband met 'zeuren' ligt niet direct voor de hand.

Nassibal: zeurpiet. 'Die nassibal heeft altijd wat te klagen.' (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

2) (racistisch) kleurling: Indonesiër of Chinees. Het woord wordt o.a. vermeld door Jansen (1984). Refereert aan het populaire Chinees-Indische gerecht *nasi goreng* en aan de in Nederland al even populaire *nasibal*.

In de tuin van de burens stond een bord met de tekst: 'Rot op Pindaboeren!' en op straat werd Ignace uitgescholden voor 'nasibal'. (HP/De Tijd, 13/05/1994)

nathals, natnek

drinkebroer. De hals wordt hier gezien als de buitenkant van de slokdarm.

Hendrik Bol, bijgenaamd Bolletje Nathals, staat met zijn pet in de hand voor den commissaris van politie. (De Groene Amsterdammer, 14/11/1886)

En als die natneken dan bij hun vrienden of kennissen zitten praten ze honderd en een uit... (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

natiepaard

grote, plompe vrouw. Eigenlijk gewestelijk voor een zwaar trekpaard. Vermeld door Van Dale met het label 'figuurlijk; minachtend'. Synoniemen zijn *karrepaard** en *molenpaard**.

Zwijg, gekerkerde ellendeling! Zwijg, afgejakkerd natiepaard! Ik zal je weten te vinden, want ik ben Denkbaar! (W.F. Hermans, De God Denkbaar Denkbaar de God, 1968)

natkut

(Bargoens) dronkaard, zuiplap; waardeloos persoon. Variant van *nathals**.

Een half meier is het natkut...! (Haring Arie, De Sarkast, 1989)

natnek

1) waardeloze kerel; vent van niks. Soms ook: een verwaand persoon.

Die natnek loopt rond, alsof iedereen belangstelling voor hem heeft. (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

'He, natnek,' riep aangesprokene zeer verontwaardigd. (Het Parool, 01/08/1996)

Wat een natnek is die Haagse hoofdofficier van justitie H. Moraal. (www.geenstijl.nl., 10/11/2004)

2) kijk onder *nathals**.

natte kip

(Bargoens) prostituee die niet veel verdient omdat ze niet zakelijk blijft.

Ik had geen handel bij me en dacht: zuipen maar Arie, het kost geen pozer en die natte kip betaalt alles. (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

natte wind

(vnl. jeugdtaal) sufferd; ook: lafaard.

Natte wind, sufferd: ook 'n natte wind die Evert, heeft ie nog niet door dat ie in de maling wordt genomen. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

Nee, ik ga het hele weekend aan Boris Dittrich en de parmantige Pechtold zitten denken.

Wat zijn dat een natte winden. Ze zijn niet eens uitgelachen, maar uitgehoond, gek gegierd en weggeproest. (Youp van 't Hek in NRC Handelsblad, 04/02/2006)

nazi, nazivarken

oorspronkelijk: lid van de Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei. Gaandeweg kreeg *nazi* als bijbetekenis 'fascist'. Tegenwoordig is het woord zijn historische betekenis meer en meer kwijtgeraakt en wordt het vaak gebruikt in de zin van 'rechtse klootzak' of gewoon *rotzak**. Vgl. in dezelfde zin *SS'er**.

Meneer mag dan een vuile smeris zijn maar nu is hij onze gast. Op straat mag je hem uitschelden. 'SS-er' roepen we dan, en 'Nazi', en dan maar vlug weghollen. (Janwillem van de Wetering, Het lijk in de Haarlemmerhouttuinen, 1979)

'Sukkel' moet een politieman slikken. Maar scheldwoorden als kankerslet, nazi, SS'er, fascist en NSB'er kunnen een bon opleveren. Het Amsterdamse korps is in Nederland koploper in het verbaliseren voor het beledigen van agenten. (Het Parool, 14/05/1999)

Voor het gerechtsgebouw scheldt hij, vaak getooid met een Palestijnse vlag, medewerkers uit voor onder meer 'vieze, vuile nazivarkens' en 'vieze kankerblanken'. (NRC Handelsblad, 20/08/2004)

neanderthaler

onbeschaafd, primitief iemand. Refereert aan de vermeende geringe herseninhoud van deze prehistorische menssoort. In het Neanderdal, nabij Düsseldorf, werd in 1856 een fossiele schedel en een deel van een geraamte gevonden van wat men later de *homo neanderthalensis* is gaan noemen. De punkgroep 'De Heideroosjes' had ooit een nummer 'De Neandertaler', waarin de volgende regels voorkomen: 'Hij flikt het ieder weekend weer, in een foute disco-kroeg. De oerdrang maakt zich meester, van een inhoudsloze kop. Hij moet zichzelf laten gelden, daarom slaat hij erop. De neandertaler, slaat erop! De neandertaler, botte kop!'

Hij heet Olaf. Wat al een bewijs is dat hij uit een erfelijk belaste familie stamt. Ik noem hem de Neanderthaler en daarmee is zijn geestelijke ontwikkeling voldoende getypeerd. (Jacob Zwaan, Soldaat in Indië, 1969)

Een Neandertaler grijnst me aan. Een sublieme kop. (Johnny van Doorn, Gevecht tegen het zuur, 1984)

neet: kale (nakende) neet

iemand zonder geld; schooier; armoedzaaier. Reeds opgetekend bij Bredero ('Gaet heen, jy kalen neet'). Een *neet* was vroeger in de volkstaal het zinnebeeld van kaalheid. Volgens het WNT was *kale neten* te Amsterdam een scheldwoord voor 'behoorlijk gekleede jongens, jongeheeren'. Synoniemen zijn (waren): *kale jakhals*, *rot*, *vink*. Iemand die kaal is of pas naar de kapper is geweest, wordt ook wel eens uitgescholden voor *kale neet*. Een rare vent of meid noemt men in het Bargoens dan weer een *rare neet*.

Jou versoope kaele neet, Jou luisenek. (A. Alewijn, Beslikte Swaantje en Drooge Fobert, of de Boere Rechtbank. Blyspel, 1715)

Nakende neet dat je bent! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

Ik bezocht een nette en dure school aan de Prinsengracht, waar Frans werd geleerd en klompdraggers niet toegelaten werden. Die op klompen noemden ons de kale neten. (Maurits Dekker, Amsterdam bij gaslicht, 1949)

neetoor

ontevreden mens; knorrepot, vitziek persoon. -oor komt wel vaker voor als onaangename karakteraanwijzing. Zie bijvoorbeeld *druiloor**; *kniesoor**.

Een neetoor is een kitteloorig mensch, zegt Hoeufft, naar ik meen te regt. (De Taalgids. Eerste Jaargang, 1859)

Maar de dialoog is zoo kostelijk, de geestige zotten volgen elkaar zoo snel en zoo onverwacht, dat men wel een neetoor moet zijn om bij dit typisch-Fransche stuk zijn kritischen zin te laten overheerschen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 27/09/1917)

neger

iemand met een donkere huid, bruine ogen en zwart kroeshaar; lid van het zwarte ras (oorspronkelijk uit Afrika). Deze term was aanvankelijk volkomen normaal maar wordt de laatste jaren meer en meer racistisch beschouwd. Vooral in de Verenigde Staten is het politiek incorrect om iemand een *negro* te noemen. De Stichting Eer en Herstel Betalingen Slachtoffers van Slavernij in Suriname eiste in Nederland zelfs dat Van Dale het woord schrapte in zijn woordenboek (omdat het de Afrikaans-Surinaamse Nederlanders zou herinneren aan de koloniale onderdrukking). Dat gebeurde niet omdat Van Dale volgens de samenstellers niet normatief is en niet aan taalpolitiek doet. Wel werd er in de veertiende uitgave van het woordenboek het label 'beledigend' toegevoegd. Nog pejoratiever is *nikker**. In de hiphopscene heeft *nigger* evenwel een comeback gemaakt. Daar is het als het ware een geuzennaam geworden. De fabrikant van de *negerzoen* (een zoetigheid die in 1920 werd bedacht door banketfabrikant Buys uit het Brabantse Oudenbosch) overwoog begin 2006 onderzoek te laten doen naar de naamsgevoeligheid. Het onderzoek zou volgen op een brief van de Stichting Eer en Herstel. *Negerzoen* zou volgens deze stichting discriminerend zijn. Een alternatieve naam bedenken lijkt niet zo evident omdat het product onder deze naam al lang ingeburgerd is. In Frankrijk staat er inmiddels *bisous de mousse* op de verpakking, maar op de kassabon lees je *têtes de nègre*.

nekeiwe

(Bargoens) vrouw. Kan zowel in positieve (meestal met het bijvoeglijk naamwoord *knappe*) als in negatieve zin gebruikt worden. Ontleend aan het Jiddisch.

'Dat helpt allegaar niks,' hoorde 'k Nol zegge, 'want je krijgt de gelegenheid niet het ouwe nekeiwe te spreke, laat staan om bij d'r binne te komme.' (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

nerd, nurd

(Eng., uitgesproken [neurt]), een moeilijk vertaalbaar begrip uit de computerwereld en de jeugdtaal. Het wordt zowel negatief (*mietje**, *kneus**, *vakidoot**) als positief (een bolleboos of computerprofessor) gebruikt. Het clichébeeld van een *nerd* is een jongeman met bril en pukkels, met een schichtige blik en een duidelijk aanwezige zweetgeur; het sulletje dat bij gym altijd als laatste wordt gekozen: een saaie vent dus. De moderne *nerd* vind je echter vooral terug in cybercafés. Vrouwelijke *nerds* zijn moeilijker te herkennen. In 1998 verscheen van de hand van Max de Bruijn het 'Handboek voor de nerd'. De oudste vindplaats van het woord in Amerika is in 1957. De term raakte evenwel pas echt populair in de jaren zeventig (bij ons eind jaren tachtig). Volgens sommigen zou dit te wijten zijn aan het veelvuldig gebruik ervan in de televisieserie

‘Happy days’. Een der hoofdfiguren, Fonzie, zou het woord meer dan eens in de mond genomen hebben. De herkomst van *nerd* is echter onduidelijk. Sommige lexicografen zien er een variant in van de slangterm *nerf* (uit de jaren veertig), op zichzelf al verwant met *nut* (gek). Volgens anderen zou het om een nonsenswoord gaan, bedacht door Theodor Geisel, in zijn boek ‘If I ran the Zoo.’

Erg veel meer dan het basisstramien van een adolescentenklucht over nerds (nono’s luidt de aardige Nederlandse vertaling) versus bullebakken om de gunst van wandelende barbiepoppen heeft California Man niet om het lijf. (NRC Handelsblad, 20/08/1992)

Een nul valt niet in de smaak bij Ter Braak. Hij is naar de mening van Ter Braak een nerd en wordt daarom onder het thema van de avond, ‘de zee’, benoemd tot kwal. (Nieuwe Revu, 28/09/1994)

nest

(meestal voorafgegaan door *schijnheilig*, *verwend* enz.) verwaand meisje.

Schijnheilig nest, zel jij op de boere schelde? Heb ie je zakke al zo vol gestole, dat ’t je niet meer schele kan Ant uit d’r erfenis te verdringe? Lompe boere! (Marcellus Emants, Juffrouw Lina, 1888)

neestschijter

(Bargoens) iemand die zijn eigen familie te schande maakt. Vermeld door Van Bolhuis.

netenkop

(vnl. in de Zaanstreek) vitziek mens; iemand die altijd uit zijn humeur is; *neetoor**. Letterlijk: hoofd met ongedierte.

Een neetoor is een kitteloorig mensch, zegt Hoeffft, naar ik meen te regt. Den zoodanigen krieuwelt het achter de ooren, alsof hij er neten had. Met deze opvatting komen ook overeen de bij Weiland vermelde spreekwijzen: dat is een regte netenkam, of netenkop. (De Taalgang. Eerste Jaargang, 1859)

Waar ze nou wonen, is ’t een echte, ellendige armoebuurt. Geen één behoorlijke jongen, allemaal van die gore netenkoppen ... moet je niet geloven, dat ie dáár mee speelt – dat kan ie gewoonweg niet. (Jan Mens, Mensen zonder geld, 1939)

netenvreter

(Bargoens) verachtelijke vent. Volgens Endt (1974) ook voor een ontevreden bordeelbezoeker.

Een lel. Een mep. Heel eventjes. Een prevelementje. ‘Netevreter!’ ‘Melkbek’. (Gerrit Komrij, Dit helse moeras, 1983)

neukbeer, neukpaal

iemand die op seksueel vlak erg actief is; iemand die voortdurend aan seks denkt. Van Dale citeert ’t Hart: ‘... dat ze mij niet alleen maar ziet als een domme, driftige neukbeer.’ Reeds bij Laps.

Ze speelde toch in Unfaithful met richard gere en die neukbeer van kylie mijnogen? vooral die scene van het vluggertje in de hal, was geil. (<http://forum.fok.nl>, 29/01/2004)

neukdoos, neukmachine

(meestal voorafgegaan door *blonde*, *ouwe* enz.) seksistische term voor een geile vrouw. Talrijke vindplaatsen op internet, doorgaans op sekssites. De oorspronkelijke betekenis is ‘vagina’; hier overdrachtelijk gebruikt. Zie ook: *doos** en *naaidoos**.

De griet was waarlijk een stoot van een moordwif van een hete teef van een neukmachine van een geil wif, dat zag je zo. (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

neukepiet

iemand die op seksueel vlak erg actief is; iemand die voortdurend aan seks denkt.

Maanden geven notoire neukepieten zich over aan bijkans kloosterlijke versterving en dan plots, na een glas teveel of in een treurige bui, doen ze alles wat nu verboden is. (NRC Handelsblad, 10/08/1985)

neuriebak

(Rotterdam, Bargoens) dronkaard. *Neurie* is Bargoens voor 'sterkedrank' (maar ook voor voedsel) terwijl *in de neurie zijn* hetzelfde betekent als *in de olie zijn* (dronken). *Neuriebakken* is zuipen.

Neuriebak: dronkaard. (Opoë Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

neuroot

aansteller, zenuwlijer. Niet in WNT. Voor het eerst vermeld door Broersma.

Laat maar zien hoe dat stelletje neuroten elkaar de strot afsnijdt, als vrouw blijf ik liever gezond. (Trouw, 07/02/1992)

neutewaai

iemand met uitslag op het hoofd. Amsterdams? Vermeld door Berns & Van den Braak.

neuzen

(racistisch) aanhangers van de voetbalclub Ajax. Vanwege het hoge aantal Joden.

Ajax wordt door aanhangers van andere clubs traditioneel gezien als de 'jodenclub', en de Amsterdamse supporters als 'de neuzen'. (NRC Handelsblad, 05/09/1986)

nicht

zowel scheldwoord als geuzennaam voor een homoseksueel. Zinspelend op het vrouwelijk karakter? Iemand kan ook een *nicht als een huis* (of: *een kathedraal; een paard*) zijn: op en top een homo. Albert Mol ('Zo' zijn, 1984) meent dat *valse* nicht* in de plaats is gekomen van oudere begrippen zoals *valse zuster* en *valse vrucht*. De laatste term zou volgens hem zijn oorsprong vinden in het feit dat wanneer men erachter kwam dat een jongen of meisje anders was dan de anderen de reactie van de moeder was dat ze het er moeilijk mee zou hebben maar dat de betrokkene altijd haar kind zou blijven. Het woord is echter veel ouder dan we geneigd zijn te denken. Sodomieten gebruikten aan het begin van de achttiende eeuw *nigt* reeds als codewoord. Tijdens de processen van 1730-1731 raakte het Hof van Friesland geïntrigeerd door het gebruik in homoseksuele kringen van namen zoals *nigt; slappe Lijsbet; nigt Petronella; Johanna nigt* enz. Volgens de Friese raadsheren ging het om personen die 'met malcanderen de bekende vuijligheden kwamen bedrijven'. Een Bargoense uitdrukking is: *hij komt uit Nigtevecht*, wanneer men bedoelt dat iemand homoseksueel is. Met *nigten* werden vroeger ook jonge vrouwen of meisjes van plezier aangeduid (zie WNT). In het Franse argot wordt de term *tante* voor een homo gebruikt.

En jammer genoeg krijgt een lelijke nicht

Haast altijd een vrind met een lelijk gezicht. (Jasperina de Jong, Lelijk en mooi. Uit Lureleiprogramma 'Relderelderel', 1966)

Geen nichten in m'n harem. (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

De smeerlap. De gore nicht. (Hannes Meinkema, Het wil nog maar niet zomeren, 1975)

nietsnut

iemand die voor niets deugt.

O, die is 'n egoïst, 'n lulak, 'n nietsnut! (Marcellus Emants, Mensen, 1920)

nihilist

(studententaal) niet-corpslid. Als scheldwoord dateert *nihilist* al uit de tijd van de Franse Revolutie. In woordenboeken uit die tijd variëren de omschrijvingen van ‘politiek afzijdig’ tot ‘nergens toe geschikt’. In ‘Vaders en Zonen’ (1862) legt de Russische schrijver Toergenjev de hoofdpersoon Bazarov volgende definitie van *nihilist* in de mond: ‘Een nihilist is iemand die zich voor geen enkele autoriteit buigt, die geen enkel principe zomaar aanvaardt, hoeveel eerbied dat principe ook geniet.’ Zie ook knor*.

‘Nihilisten zijn papdrinkers,’ schreeuwde een ander. (J.J. Voskuil, Bij nader inzien, 1963)

nijlpaard

dik, plomp (en soms ook dom) persoon. Een synoniem uit de jeugdtaal van eind vorige eeuw is *hippo**.

Nee, dom nijlpaard. Die had géén gelijk. Die heeft jou erin laten tippelen. (Willy van der Heide, Een kloppacht op een kapitein, 1954)

nijpnaars

gierigaard, vrek; angsthaas. Wie zijn aars helemaal dichtknijpt is zelfs te gierig om zijn ontlasting aan de wereld af te staan. Een vrek noemde men vroeger ook een *Jan Nauwnaars*.

’t Was weer kerremes binne meet dieën oonverdroaglijke nijpnèers. (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

Niki Lauda

(Utrecht) hardrijder. Naar de Oostenrijkse autocoureur (1949). Vermeld door Martens van Vliet.

nikker

neger (van het Latijnse woord *niger*, zwart). Als vertaling van het Engelse woord *nigger*. Dit scheldwoord werd al opgetekend in 1828. Vroeger was het ook een benaming voor een watergeest of duivel. Vgl. *neger**.

Welk vermaak kan zij (t. w. Desdemonia) hebben met op den duur dien zwarten nikker te bekijken? (J. van Lennep: Poët. Gedateerd volgens de oorspr. uitgaven. Het 12de deel vroeger aangehaald naar de eerste uitg., getiteld: Gedichten, zoo oude als nieuwe, 1851)
Wat! Is Piet een nikker? klonk een woedende stem. (Nannie van Wehl, Vooruitgestuurd, 1909)

Floorke zelf schold op de ‘nikkers’, die hem van zijn broek en zijn eer beroofd hadden. (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

niknok, ninknocker

(jeugdtaal, racistisch) kleurling (Surinamer of Antilliaan). Afgeleid van *nikker**. Sedert eind jaren tachtig. Gesignaleerd door Jansen (1984). Vgl. het gelijkaardige Engelse slangwoord *nignog*.

niksnaks, niksnakker

(Bargoens) armoedzaaier. Een woord met dezelfde klankwisseling en betekenis is *nakkedikker**.

Woedend ging hij naar de kroeg en deelde den kellner mede, dat hij er nog één poffen wilde, dat de tooneelspeelkunst een ‘sof’ was en al de directeuren niksnaksen en dikdoeners waren. (De Nieuwe Amsterdammer, 26/12/1914)

‘Hersenloze niksnaks!’ brieste Sjeek dol. (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

niksnut, niksnutter

iemand die voor niets deugt.

'n Niksnut, die voor studie niet gedeugd had, en die op tooneel te lam was om z'n lichaam te bewegen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 20/03/1904.)

Wie denk je, dat je ben? Een niksnutter ben je, een niemand, je heb niet eens een naam. Kruimeltje, dat is alles. (Chr. van Abkoude, Kruimeltje, 1923)

nikso

(jeugdtaal) iemand met een laag IQ. Jaren tachtig. Gesignaleerd door de Literatuurkrant (Bulkboek) 1986.

nip

(tijdens de Tweede Wereldoorlog) internationaal scheldwoord voor een Japanner. Afkorting van *Nippon*, de Sino-Japanse naam van Japan.

Dit hele gebied werd gecontroleerd door die Nippen. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

nitwit

(Eng.) onbenul; domoor. Een populaire theorie, die je wel eens terugvindt in een aantal Engelse woordenboeken, wil dat het een verbastering zou zijn van het Nederlandse 'ik niet weten' (als antwoord op een vraag). Te lachwekkend voor woorden. Van der Sijs (2001) stelt dat het eerste deel *nit* een Duitse dialectvorm van 'niet' is, terwijl het tweede lid het Engelse *wit* (verstand, benul) is. *Nit* betekent in het Engels echter ook 'neet' of 'luizenei'. Het woord zou dus ook kunnen begrepen worden als: 'iemand met het verstand van een neet' (een erg kleine herseninhoud dus). Overigens is *nit* ook een slangwoord voor *imbeciel**. *Nitwit* werd in het Engels al in 1922 opgetekend.

Welke nagemaakte nitwit heeft dit ingericht? (Lennaert Nijgh, Tobia of de Ontdekking van het Masturbiaat, 1971)

Een warm gevoel sloeg door Bibi heen, een vriendinnengevoel, wij zijn allebei – zo ging het ongeveer – opgezadeld met een gat, met die magische, komische holte, waarschijnlijk door een absolute nitwit uitgedacht, want er viel toch wel een probleemlozer manier te bedenken om zich voort te planten. (Dimitri Frenkel Frank, Lieve meisjes, 1982)

Studentikoze nitwitten die met het ventje heulden, werden op een avond nijdig. (Johnny van Doorn, Gevecht tegen het zuur, 1984)

nobody

(Eng.) iemand die niets voorstelt; een nul of niemendal.

In 1977 verloor hij in San Juan tegen een 'nobody' als Jimmy Young in wat toen als zijn laatste gevecht werd aangemerkt. (NRC Handelsblad, 25/09/1990)

Een nobody, een loser, een klootzak, noemde hij zichzelf. (HP/De Tijd, 03/01/2003)

nonens

vervelend, hatelijk persoon; misspunt. Studentenwoord uit de negentiende eeuw. Ontleend aan het Latijn: iets dat niet bestaat; onding.

Het misselijke nonens sprak nooit mede en nam zelfs volstrekt geen deel in de gesprekken. (Klikspaan, Studententypen, 1876)

nono

(vnl. jeugdtaal) idioot; sufferd. Soms ook: neger. Sedert de jaren tachtig. Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987). Vgl. *bojo** en *nerd**.

Gister zo'n aardige ontmoeting beleefd. In een drankperceel kwam een of andere nono met joviaal uitgestoken hand op me af. (Oor, 16/11/1985)

Die boys zagen jarenlang nono's aan zich voorbij trekken die niks te melden hadden over hun plaatjes. (Nieuwe Revu, 29/06/1992)

Edgar vindt me absoluut een nono. (Albert Mol, Breek me de bek niet open, 1993)

noppeshoer

goedkope hoer. *Noppes*: niets. *Voor nop*: gratis. Een synoniem is *knakentemeier**.

Wat zijn ze godverdomme zelf: noppeshoeren, die zich laten naaien in ruil voor een halve kruik jenever. (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

nozem

(in de jaren vijftig) jonge herrieschopper die door zijn kleding (half in leer gestoken) en haardracht zijn onwil demonstreerde om zich aan te passen aan de maatschappij. De *nozem* vond de samenleving waardeloos. Hij was de voorloper van de hangjongere. Hij verzettede zich tegen de gevestigde oude macht. Het enige wat hem interesseerde waren meisjes, sommige films en opzweepende muziek. Het ging om een internationaal verschijnsel sedert ca. 1950. In Duitsland sprak men over *Halbstarken*. Engeland kende de *teddyboys*; Italië de *ortilloni* of *vitellone*; Spanje de *gamberros*, Frankrijk de *blouson noirs*, de *loulous*, *loubards* en *zazous* en Rusland de *stiljagi*. Vrij Nederland-journalist Jan Vrijman (1925-1997) was de eerste die in Nederland rond 1955 de term in de moderne betekenis van 'vetgekuifde liefhebber van rock 'n' roll' gebruikte. Het Winkler Prins-jaarboek van 1958 vermeldt *nozem* als nieuw woord. Onze Taal (1961) stelt dat het woord op dat moment boven de status van scheldwoord is uitgekomen, hetgeen te danken zou zijn aan de pers. Volgens hetzelfde jaarboek zou *nozem* uit de Joodse taal komen. *Nozerim* betekent 'anders'. Anderen menen evenwel dat *nozem* een samentrekking is van de Bargoense woorden *penose* (het misdadigersberoep) en *nootsum* (onwetende sukkel, groentje; sedert midden jaren dertig). *Nootsum* zou dan weer ontleend zijn aan het Engelse *nothing*. Daarmee zouden nozems een soort nihilisten geweest zijn. De Rotterdamse volksschrijver Willem van Iependaal (1893-1970) gebruikte het woord al in 1935. In Rotterdam en omstreken werd het eerder kleinerend gebruikt: 'zo'n nozem gaat me toch niet vertellen dat...'

In 1958 had Wim Kan een liedje met als titel: 'Jazz bij de nozempjes'. En in 1965 promoveerde hoogleraar criminologie en penologie Wouter Buikhuisen (1933) op 'Achtergronden van nozemgedrag'. Buikhuisen was tevens de bedenker van het begrip *provo* (*provocerende jongere* in de jaren zestig). Echt populair werd *nozem* in 1966 door het liedje 'De nozem en de non' van Cornelis Vreeswijk. Een would-be 'moderne' dichter noemde men in de jaren zestig smalend een *letternozem* (zie Onze Taal, september 1959) terwijl een nozem die zich verplaatste op een knetterende bromfiets een *brozem* werd genoemd.

Wist ik veel van de mallejan daar ha'k in me leve nog nooit van gehoord, maar 'k hield et sjaakies voor Roebel en dee net, of 'k d'r alles van snapte, omda'k niet voor een nootsum wil door gaan. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Driekwart van de fatsoenlijke Mexicanen ziet er in onze ogen uit als eerste klas bandietennozems. (Willy van der Heide, Lotgevallen rond een locomotief, 1956)

En het is 'mijn' begrafenis. Smakeloos. Dat komt allemaal door de nozems. (Simon Carmiggelt, Duiven melken, 1960)

NSB'er

1) landverrader; verklikker. Eigenlijk: een lid van de Nationaal-Socialistische Beweging, een in 1931 (door Anton Mussert) opgerichte fascistoïde partij die tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerde met de Duitsers maar daarvoor niet beloond werd met regeringsdeelname. Hun

‘Program’ was bijna letterlijk overgenomen van Hitlers NSDAP, alleen het antisemitisme en de rassensleer ontbraken. Belangrijke punten waren evenwel: een sterke regering, afschaffing van het individualistische kiesrecht en beperking van de drukpersvrijheid. NSB’ers waren ook hypocriet: het partijspeldje droegen ze aan de binnenkant van hun revers zodat alleen geestverwanten het konden zien. Bovendien waren ze ook laf (bij het minste gevaar gingen ze ervandoor). Als scheldwoord is *NSB’er* dan ook een graad erger dan *fascist**. In 1944 deed het volgende grapje de ronde: ‘het toppunt van optimisme: een NSB’er die voor z’n oude dag spaart’. Schooljongens gebruikten voor de NSB de scheldnaam *zwarte vlektyfus*. Slechte aardappelen (zwart van buiten, rot van binnen) die vooral in de zomer van 1941, maar ook later nog werden gedistribueerd, noemde men schertsend *NSB’ers* (een zinspel op de zwarte hemden van hun uniform). De historische betekenis van *NSB’er* heeft ondertussen allang plaatsgemaakt voor de overdrachtelijke. Tegenwoordig heeft het woord (in linkse kringen) de meer algemene betekenis van ‘rechtse autoritaire klootzak’.

Stelletje NSB’ers! Landverraders! Hoe durven jullie dit te zeggen. Vijf maanden geleden stemden jullie allemaal maar al te graag op de LPF. En nu kankeren jullie. (de Volkskrant, 17/10/2002)

Ik heb nooit beweerd dat Hoogendijk een NSB’er is. Nooit. (Winny de Jong in HP/De Tijd, 11/07/2003)

In het tv-programma ‘Hoezo Jihad?’, vorige week, schold een Marokkaanse wethouder Ahmed Aboutaleb uit voor NSB’er. (HP/De Tijd, 10/12/2004)

- 2) (vnl. onder voetbalsupporters) klootzak; rotzak. Ook voor gezagdragers zoals politieagenten. Krijgtie de pleuris met z’n rijbewijs. America, land of the free... Stelletje boeren! NSB’ers! (J.A. Deelder, Drukke dagen, 1988)
- ‘Sukkel’ moet een politieman slikken. Maar scheldwoorden als kankerslet, nazi, SS’er, fascist en NSB’er kunnen een bon opleveren. Het Amsterdamse korps is in Nederland koploper in het verbaliseren voor het beledigen van agenten. (Het Parool, 14/05/1999)

nuf

ingebeeld of preuts meisje. Volgens Van Dale sedert ca. 1599. Het woordenboek maakt de vergelijking met het Nederduitse *nüff* (neus), waarbij moet gedacht worden aan iemand die de neus voor iets ophaalt.

In tegendeel is het my bykans onmogelyk geen agterdogt op te vatten aangaande zekere Nufjes, die in schyn van kuisheid haare gezellinnen willende overtreffen, door haare tegenspartelingen, en gemaakte gestoordheid, de ogen van een gansch gezelschap op zig trekken... (Justus van Effen, De Hollandsche Spectator, 30/06/1732)

Meisjes stonden bij Kees niet erg in den pas; dat waren volgens hem meestal nuffen en nesten, die het altijd onder elkaar hadden over mooie kleeven, partijtjes en verliefdheid. (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

nukubu

(soldatentaal) burger. Eigenlijk een acroniem van ‘nutteloze kutburger’. Zie ook *klebu**.

Nukubu. Betekenis: Nutteloze Kut Burger. Scheldwoord van militair personeel voor burgers die al dan niet werkzaam zijn binnen het Ministerie van Defensie. Natuurlijk is een burger geenszins nutteloos, alleen al omdat hij/zij – evenals de Defensiewerkmener – de belastingcenten toucheert waardoor de krijgsmacht haar werk kan doen. Feit is wél dat de gemiddelde burger die niet werkzaam is binnen het Ministerie van Defensie geen snars snapt van het fenomeen militair. Niettemin is een goede verstandhouding met de burgerij een must, reden waarom de krijgsmacht met Public Relations zoveel mogelijk laat zien waartoe

zij in staat is. Dit is het geval op open dagen, voorlichtingsdagen e.d. (www.boekje-pienter.nl, gelezen 30/12/2005)

nul, nulliteit

iemand zonder betekenis, die niets weet; waardeloos persoon. Ook in het Frans: *nul*; *nullard*.

Zij las toen een kwaad artikeltje tegen haar zwager, de minister van koloniën, persoonlijke aanvallen tegen Van Naghel: een grote gewichtige nulliteit, rijk geworden als advocaat in Indië in een duistere praktijk met Chinezen, voortgeschopt in zijn carrière door een nog grotere, gewichtige nulliteit, zijn schoonvader, de oud-gouverneur-generaal 'Van Leeuwen'. (Louis Couperus, *De boeken der kleine zielen*, 1901-1903)

Eerlijk gezegd, Pinkelman, ik ben een nul. (Godfried Bomans, *De avonturen van tante Pollewop*, 1958)

Vader is een hypocriet. Vader is een nul. (Annie M.G. Schmidt, *Op een mooie Pinksterdag*, 1965)

nullo

(vnl. jeugdtaal) persoon zonder waarde of invloed, een *nul**. Onder studenten ook een denigrerende benaming voor een nuldejaars (nieuwe student). Vgl. ook nog *lullo**.

Verwacht de gemiddelde 'nullo' echt dat elke student een 'lullo' is die niets anders doet dan zuipen en naar het sexleven van medestudenten informeren? (Delta, 22/08/1996)

In Nederland word je automatisch multinullo als je een supermarktketen hebt of bierbrouwer bent, maar met vastgoed lukt het nog beter. (HP/De Tijd, 15/11/2002)

nurk, nurks

iemand die voortdurend knort; brompot. Soms ook voor een wreedaard.

... en ge zoudt wel een Nurks moeten zijn, om ze weg te jagen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 15/09/1913)

Uw ervaringen hebben u dus niet tot een Nurks gemaakt? (Jan Mens, *De kleine waarheid* (1967)

nuttige idioot

pacifist uit het westen, die door de communisten gemanipuleerd wordt; *fellow-traveler** die de Sovjetpropaganda in Amerika en West-Europa ondersteunt. In 1987 gebruikte Zbigniew Brzezinski (nationaal veiligheidsadviseur onder president Jimmy Carter) *useful idiots of the West* om de hoge omes te bespotten die dienstdeden als 'rekwisieten' tijdens een speech van Gorbatsjov. Deze experts op buitenlands gebied waren o.a. Cyrus R. Vance en H. Kissinger. In hetzelfde jaar werd niemand minder dan anticommunist Ronald Reagan uitgerekend door de aartsconservatieve Howard Phillips gebrandmerkt als een *useful fool*. Het was overigens een der zeldzame keren dat Reagan een *nuttige idioot* werd genoemd. De term wordt vaak ten onrechte aan Lenin toegeschreven. Eén bron suggereert een boek uit 1966, 'People and Portraits: A tragic Cycle', geschreven door Yuri Annenkov, een schilder die in 1921 voor de communistische partij een portret van Lenin moest schilderen en die na de dood van de Sovjetleider toegang kreeg tot diens geschriften in het Lenininstituut (Moskou). De term komt er niet in voor, wel de visie erachter.

Het waren de dagen dat 'De Telegraaf' snerend schreef over 'de nieuwste koerier van het Kremlin' en dat professionele kremlinologen Van Eeghen ridiculiseerden als een 'nuttige idioot'. (Elsevier, 09/02/1991)

O

ochtendrat

voddenraper; zwerver die 's ochtends vuilniszakken opent op zoek naar voedsel.

En vervelend zijn ook de zwervers die zakken opensnijden op zoek naar eten.

Morgensterren? Ochtendratten, noemen wij ze altijd. (HP/De Tijd, 13/12/2002)

oekeloen, okkeloen

domkop, sufferd. Vermeld door Endt (1974). Heestermans (1989) geeft 'etymologie onbekend'. Het WNT acht een relatie met de Friese mansnaam *Oene*, 'gezien de overheersend "Hollandse" bewijsplaatsen, niet waarschijnlijk'. De taalkundige Adriaan Beets (zoon van Nicolaas, de auteur) heeft tussen 1890 en 1930 een aantal Leidse woorden verzameld in een sigarenkistje. In deze verzameling vinden we *okkeloen* terug in de betekenis van 'grote neus'. Refereert het scheldwoord hieraan of is het woord gewoon een rijmende uitbreiding van *oen**? Op het internet vinden we dan weer uitdrukkingen zoals *zo scheel als een okkeloen*, wat het raadsel alleen maar groter maakt.

En toevallig verkeer ik in de positie dat zo'n besodemieterde okkeloen als ik zijn standpunt op geen enkele wijze kracht kan geven. (Rinus Ferdinandusse, De zoon van ouwe klare, 1969)

... zachtjes knetterende bataafse oekeloen Brouwers. (A. Moonen, Omgelegde dagen, 1984)
Nou nou, die joris is wel een okkeloen geworden, generaal'tje. (Heere Heeresma, Eén robuuste buste)

oelewap, oelewapper

iemand die zich raar gedraagt; domoor, sufferd; onbenullig iemand. Volgens Onze Taal (juli/augustus 1986) zou het woord dateren uit de periode van de Spaanse bezetting, de Tachtigjarige Oorlog. Spaanse soldaten zouden toen bij het zien van een Nederlandse vrouw uitgeroepen hebben: *olé guapa*, vrij vertaald: 'wat een stuk'. Hun Nederlandse medeminnaars zouden dit opgepikt hebben en verbasterd tot *oelewapper*. Etymologie van de koude grond, denk je dan. Plausibeler is dat we hier te maken hebben met een samenstelling van *oele* (schertsend tussenwerpsel dat zoveel betekent als 'dat kun je denken; mooi niet') en *wapper* (in de zin van 'slungel'). In het Fries betekent *ûlewapper* overigens 'grote nachtvlinder; sul; sufferd'. Niet vreemd als je bedenkt dat *oele* tevens een dialectwoord is voor 'uil'. Volgens Salleveldt (1980, p. 10) was het invectief reeds gebruikelijk in de jaren 1945-1950. Dat kan wel eens kloppen want in het eerste hiernavolgende citaat (van jeugdboekenschrijver W. van der Heide) wordt duidelijk gezinspeeld op een begin jaren vijftig reeds ingeburgerde term. Het betreft dan wel een verkorte versie (misschien de oervorm) van onze *oelewapper*. In een detective uit 1948 wordt de woordspeling *zoeloewapper* vermeld, hetgeen er eveneens op wijst dat *oelewapper* toen reeds ingeburgerd was. Het woord werd vooral populair in de jaren zestig. Zo kwam het bijvoorbeeld voor in een liedje (uit 1967) van Jo Budie, de *Oelewapperspolka*. Ook nu nog is het erg geliefd. In 2004 dook de samenstelling *oelewapperdivisie* op. In hetzelfde jaar was er ook het rapliedje 'Supervisie' van Lange Frans en Baas B. Daarin kwamen volgende regels voor: 'je bent een zielige stakker, een oelewapper, een koekebakker, die zo hard z'n best doet om de boel te schrappen'. Een en ander bewijst dat het woord nog niet op zijn retour is. Op internetforums kom je dit scheldwoord geregeld tegen, al lijken veel jongeren de precieze betekenis niet te kennen. Wie gebruikmaakt van het protocol om met een mobiele telefoon op het internet te gaan (in jargon *wappen* genoemd) wordt tegenwoordig in 'digitaalgebruik' spottend een *oeleWAPper* genoemd. Volgens de 'Urban Dictionary' op internet zou de Engelse slangterm *oetwamber* een verbastering zijn van het Nederlandse *oelewapper*. Het woord maakt dus duidelijk school. Zie ook nog *pierewapper**.

Kloeiende Kloppartij... Jai lelijke Oelewap! (Willy van der Heide, Een dollarjacht in een D-trein, 1952)

Joy wist dat oelewappers nooit of te nimmer alleen mogen lopen. (Ben Borgart, De slakken van Canêt d'Olt, 1973)

En in oorspronkelijk 'ernems' blaast ze in mijn oor: 'Zet ze in de zeik die oelewappers, Johan.' (Johnny van Doorn, Gevecht tegen het zuur, 1984)

oen

(vnl. jeugdtaal) onbeduidend sujet; stuk onbenul; stommerd. Etymologie onduidelijk. Het WNT geeft al een vindplaats uit 1631. Een afleiding is: *oenig* (onbenullig, waardeloos). Bijvoorbeeld bij Remco Campert (Tjeempie! of Liesje in luiletterland, 1968): 'Wat een uil ben ik toch! Oehoe, wat oenig van me!', en bij Marga Minco (De andere kant, 1962, tweede druk): 'Die oenige gordijnen, en dat tafeltje, ontzettend'. Ook *oeneballerig* en *oeneballerigheid* werden opgetekend. *Oen* wordt ook opgenomen door Salleveldt (1978). Ook Wolkers gebruikte het in 'De Walgvogel', hetgeen erop wijst dat dit woord vooral in de soldatentaal erg populair was. Zie ook: *oekeloen**; *oenkoekel**.

Oenen en debielen in blauwe bleekgesleten misdaadkleding met grote waterhoofden en waterige puilogen die met dierlijke kreten de wedstrijd volgden. (Jan Wolkers, De Walgvogel, 1974)

Nee, als het om Hermans gaat, dan wordt er door de redactie van de VARA-gids 'het een of ander oen' ingehuurd, dat mag komen uitleggen dat Hermans rechts is en dat Hermans daarom geen televisiespelen kan schrijven. Bob Kaindl heet 'dat oen' en razend is hij. (Het Parool, 01/02/1975)

Nou ging die sufferd, die oen, zichzelf aangeven bij de vreemdelingenpolitie! (Marjan Berk, Rook in de ribben, 1987)

oenkoekel

variant van *oen** en *oekeloen**.

Van Duyne beschrijft met leesbaar genoegen heel wat van die 'oenkoekels' en klungelaars. (Vrij Nederland, 15/07/1995)

oetel

(vaak voorafgegaan door *sloff*) (in de Zaanstreek) luie, onzindelijke vrouw.

Oetele. In andere delen van Nederland ook wel bekend. Als je 'an ut oetele bent' dan stuntel je en ben je onhandig. Je kunt ook zeggen 'een sloffe oetel'. Dat is een luie onzindelijke vrouw. (<http://zaansetaal.mysites.nl>, 29/09/2005)

oetlul

sufferd, kluns, stommerd. Endt (1974) denkt aan het gewestelijke woord *oeteren* (beuzelen, onhandig bezig zijn). Mogelijk bestaat er een verband met het Bargoense woord *oets* (grap).

Oetlul. Maakt carrière op de ruggen van ons mensen. (Heere Heeresma, Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

Zegt zij 'ach oetlul hou je bek.' (Neerlands Hoop, Lauwe cola ouwe platen, 1973)

Oetlullen, patjakkers, bekakte kolerelijers. (Peter Andriessse, Desperado's, 1981)

okkeloen

zie *oekeloen**.

oliebol

1) (studententaal) dronken student. Ook voor een dronkenmansgezicht.

Pietje Schol, Pietje Schol, Dronken soes, oliebol. (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

2) onnozel iemand; domoor; sul. In soldatentaal ook gebruikt voor een rekrut. Mogelijk wordt gewoon gezinspeeld op het naïeve gedrag van een rekrut.

Maar uw bekende graficus Kees Kous is voor mij slechts een oliebol en ik kan hem niet tot de kunstenaars rekenen. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

‘Hallo oliebol!’ en met een ruk trok de Vries hem een knoop van zijn frak. (Heere Heeresma, Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

Nee oliebol, ben hier voor bisnis met wijve. (Johnny van Doorn, De geest moet waaien, 1977)

oliekoek

domoor; sufferd. Er bestaat ook een uitdrukking *zo dom als een oliekoek*. Een *oliekoek* is een ronde, in raapolie gebakken koek, bestaande uit meel, krenten, eieren en stukjes appel. De domheid verwijst misschien naar de *raapkoek*, veevoer vervaardigd van samengeperst raap- of koolzaad. *Oliekoeken* is ook een spotnaam voor de Bolswarders (Bolsward is een van de Friese elf steden) vanwege het feit dat buitenlandse gasten onthaald werden op oliekoeken.

En wat zal Pim blij zijn dat hij dit niet meer mee hoeft te maken! Hij draait zich vast en zeker om in zijn graf, onze verlosser. At your service, oliekoeken. (Vrij Nederland, 26/10/2002)

oliekont

(Bargoens) Brabantse boer. *Oliekontenland* is een schimpnaam voor Brabant. Vermeld door Van Dale.

oliekop

dronkaard; eigenlijk: iemand wiens gezicht zo bruin is ten gevolge van verslaafdheid aan drank.

De man kon geene oliekoppen zien. (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

olifant

dikkerd. Zie ook *kamerolifant**.

Lili stak haar dik, sproetig handje uit, terwijl ze een paar passen nader kwam en Nel dacht: wat een olifant, de kamer dreunt als ze loopt; toch wel een goed kind, geloof ik. (Felicie Jehu, Nel de ontombare, 1905)

‘Ja, Jef zal wel een enorme aanwist zijn. Die logge olifant,’ smaalde Ella. (Cissy van Marxveldt, Een zomerzothed, 1927)

olijfneuker

(racistisch) Italiaan. Gesignaleerd door Jansen (1984). Syn.: *macaroni**; *spaghettivreter**.

omduikelaar

(Bargoens) lafaard; iemand die zijn vrienden verraadt of in de steek laat. Amsterdams? Vermeld door Berns & Van den Braak.

ome gerrit

(Bargoens) priester, pastoor. Syn.: *zwartrok**.

Daar zongen ze, met voetgestamp begeleid, de deun van ‘blonde Mientje’, nou juist eens lekker hard, nu er een officier zich hees stond te schreeuwen en die ‘ome Gerrit’ al in de zaal was. (Piet Bakker, Cis de Man, 1947)

omgevallen boekenkast

betweter. Eigenlijk gebruikt om een belezen iemand mee aan te duiden, iemand die al zijn wijsheid uit de boeken gehaald heeft maar weinig inzicht blijkt te hebben in dat wat hij erover naar buiten brengt. Mogelijk voor het eerst toegepast op Israël Querido (1872-1932) door ofwel Frank van der Goes (1859-1939) ofwel Louis Couperus (1863-1923). Bron: De Citatenvorser, september 1997. *Omgevallen boekenkast* is ook de titel van een boek (1987) van Peter van Straaten. De laatste tijd wordt de uitdrukking ook wel gebruikt m.b.t. internet: een groot aanbod van informatie maar weinig gestructureerd en met een rommelig karakter.

Hetgeen niet uitsloot dat, die 'drommelsche omgevallen boekenkast' als instructeur vaak blijk gaf van een scherp blik op mensen en zaken. (Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1915)

De voor het huishoudelijk huwelijk geknipte Elza roerde hem niet, Greta, de omgevallen boekenkast, liet hem koud. (Het Vaderland, 18/10/1925)

Couperus vergeleek den veelweter (Querido, nvdr), den autodidact, die alles wat hij te weten was gekomen, ook nadrukkelijk en onmiddellijk etaleren moest, met een omgevallen boekenkast: de inhoud is waardevol, maar alles ligt een beetje door elkaar. (Annie Salomon, Herinneringen uit den ouden tijd, 1957)

onbenul

iemand die geen verstand heeft of zonder enig benul handelt; domoor. Het WNT vermeldt geen vindplaatsen. Zie ook *koning* onbenul*.

Klets niet zo stom, onbenul! (M. Remacle, Ouwe Niek en Zwartbaard. In vlamme woede, 1974)

Nou, dan maar niet hoor, onbenul. (W.F. Hermans, Uit talloos veel miljoenen, 1981)

onderdeurtje

een fysiek of figuurlijk klein persoon. Eigenlijk: de onderste helft van een afsluitbare toegang. Onder soldaten in Ned.-Indië ook een spotnaam voor een jager. Vanwege het feit dat grenadiers doorgaans nogal klein zijn. Stoett haalt Boekenooogen aan: 'hij is een kerel as Karten en Karten was een kerel as een onderdeur' (deze uitdrukking is of was bekend in de Zaanstreek).

Wie dezer dagen de jubileumsvoorstelling van Aaf Boubier heeft bijgewoond en zich kostelijk vermaakte met het spel van 'de Dragonder' en 'Onderdeurtje', zal met genoegen vernemen, dat onder meer de vertolksters van deze beide rollen, de dames Clara Visscher en Rientje Blazer, mevrouw Faassen in het blijspel terzijde zullen staan. (Het Vaderland, 30/11/1935)

... ga naar je post, scheefgegroeide onderdeur. (Jacob Zwaan, Soldaat in Indië, 1969)

... laat je niet kisten door zo'n onderdeurtje! (Ben Borgart, Troost. Verhalen, 1981)

onderknuppel

ondergeschikte, hulpkracht, loopjongen. Reeds opgetekend in 1936 (door J.H. van Lessen: 'Klanknabootsing als taalvormend element'). Sinds de jaren tachtig veel couranter in gebruik, al wordt de term door weinig woordenboeken vermeld.

Ja, mijn vader maakt strips, d.w.z. hij laat ze maken door onderknuppels in 'zijn', vóór de oorlog al beroemde stijl. (Remco Campert, Een ellendige nietsnut en andere verhalen, 1960)

... een nieuwe kaste van ja-knikkers en onderknuppels. (Gerrit Komrij, Averechts, 1980)

Moet ie hier dan onderknuppel blijven? (Guus Vleugel, Een valse nicht, 1985)

onderkruiper

1) iemand die op listige wijze voordringt; indringer ten nadele van een ander. Meer specifiek: een stakingsbreker.

Zij zouden een kwart procent van de courtage laten vallen – onderkruipers zijn het, anders niet! – en zie nu eens wat ik gedaan heb om die slag af te weren. (Multatuli, Max Havelaar, of de koffieveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij, 1860)

2) Ook: onderkruipser: erg klein persoon. Ook gezegd van planten en dieren. Reeds bij Henke.

En u komt namens dat vod, dat rachitische onderkruipser. (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

ondier

wreed mens; beest.

De hertog van Alva was een ondie. (Multatuli, Max Havelaar, of de koffieveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij, 1860)

Dus ook toen die eerste roes voorbij was, bleef dat ondie van een wijf nog bij die slampamper. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

ongebakken deegsliert

literair scheldwoord voor Simon Vinkenoog (in de jaren zestig bedacht door Jan Cremer).

Heibel, een lieve jongen met geitewaren sokken en een baard, waar Elise, de vrouw van de Ongebakken Deegsliert mee samenhokte. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Tweede Boek, 1966)
Cees Nooteboom is 'het doodzieke aapje N.' (Reve), Simon Vinkenoog is 'de Ongebakken Deegsliert' (Cremer). Dat zijn typeringe die niet den geheelen mensch tekenen. Maar H.A. Gomperts en Theun de Vries zijn wel voorgoed getekend door wat Willem Frederik Hermans over ze schreef. (Het Parool, 02/07/1999)

ongeleid projectiel

labiel persoon; iemand die zich onvoorspelbaar gedraagt; iemand waarop men niet kan vertrouwen en die daardoor leiding nodig heeft. In Nederland werd Theo van Gogh een *ongeleid projectiel* genoemd. Wellicht werd het woord ontleend aan het Engels. *Unguided projectile* werd in de letterlijke betekenis al opgetekend in 1945. De figuurlijke betekenis moet van na die tijd dateren. Vgl. ook het Franse *projectile guidé* (geleid projectiel) als aanduiding voor iemand van het type 'kapitein Haddock', die je aanvliegt of je omver loopt.

Hij klapte gisteren als een gek, maar de avond ervoor had hij ons toevertrouwd dat Thatcher als ex-premier 'ach, niet meer dan een ongeleid projectiel' was. (NRC Handelsblad, 10/10/1991)

Volgde onder meer nog een gesprek met een meneer die als een ongeleid projectiel de wildste beschuldigingen en verdachtmakingen ten aanzien van dopinggebruik in de sport mocht uiten, die niets bewees en die aangehoord werd alsof hij de door het Opperwezen speciaal aan hem verleende wijsheid in pacht had. (Algemeen Dagblad, 01/04/1992)

ongelike beer

ruwe, onbeschofte vent. Volgens Van Dale 'naar het oude volksgeloof dat jonge beren hun fatsoen krijgen door het likken van de moeder'. *Likken* heeft echter ook de betekenis van 'glad, glanzend maken; polijsten'. *Ongelikt zijn* zou dan betekenen: ruw, oneffen zijn. Volgens een oud volksgeloof (uit de Romeinse tijd) worden jonge beren geboren als een vormeloos klompje vlees. Ze krijgen pas de juiste vorm dankzij het voortdurend likken van de berin. In het Hoogduits: *ein ungeleckter Bär*. Zie ook *geile* beer*. Vgl. Frans: *un ours (mal léché)*.

Een paar landjonkers zweeren dat gij de grappigste donder uit heel Holland zijt: deeze ongelikte beeren komen u bezoeken. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

ongelukskind

(verouderd) onmens, wreedaard, beest.

Door de schuld van die Friezen! van die ongelukskinderen, die de bakens verzet hebben om ons een schipbreuk te bezorgen. (J. van Lennep, Romantische Werken, 2de druk, 1860)

onmens

wreedaard; harteloos iemand. Vgl. *ondier**.

Aftuiger en onmens en vrouwenbeul was nog het liefelijkste dat uit d'r keeltje kwam. (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

Vloeken en te keer gaan als een beest! Kortom, het was een onmens, die schurk. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

onnozelaar

onnozel persoon. In Vlaanderen ook in de zin van domkop, dwaas of (minder frequent) naïeveling.

En die glorieuze onnozelaar, die aan de kop met zijn belachelijke staf en zijn rode flanel marcheert, zou men niet beter doen met hem aan de gendarmen over te leveren, want het is duidelijk dat hier een aanranding op recht en orde aan de gang is. (Herman Teirlinck, Het gevecht met de engel, 1952)

onnozele hals

dom, idioot persoon. Syn.: *joris** *goedbloed*.

Waarom, onnozele Hals, niet liever uit uw eigen binnenste stoffe gekozen, om, als de Spinnekop, daar uit een net te weven, waarin gy de vliegen en vlindertjes van uw halfbakke lezers en aankomende Latynsche schooljongens kunt verstrikken. (Jacob Campo Weyerman, De Rotterdamsche Hermes, 1720, heruitgave 1980)

'Dat zal ik je zeggen, onnozele hals,' zei de voorzitter. (Godfried Bomans, De avonturen van tante Pollewop, 1958)

ontuig

slecht volk; gespuis. Betekent eigenlijk 'afval'.

En wat komt er dan van? Zoo krijgen we allerlei ontuig in de kerk, als er zoo maar vrij binnen komen is voor een ieder. (C.E. van Koetsveld, Schetsen uit de pastorij te Mastland. Ernst en luim uit het leven van den Nederlandschen dorpsleeraar, 1843)

Goddank, ze houdt van helder en netjes, weet je, en nou leit daar op de andere kamer zoo'n smerig sesjet in menheers ledikant, en de hemel mag weten wat voor ontuig hij meê in huis heeft gebragt. (Jan Jacob Cremer, Fabriekskinderen, 1863)

onverlaat

(verouderd) slecht iemand; gemene kerel.

Eensklaps roept eene stem achter mij: 'Schelm! Deugniet! Onverlaat!' (Domien Sleenckx, Op 't Eksterlaar, 1863)

Wee, wee den snooden onverlaat, Wiens hart voor 't vaderland, Op dezen heil'gen dag, niet brandt. (H.A. Spandaw, Gedichten, 1937)

oom kool

(verouderd) sukkel, sufferd. Sedert de zestiende eeuw een komisch type uit de volksliteratuur. In de tijd van Bredero erg populair. In de 'Klucht van de Spitshoedige Menschen' (17de eeuw) van Everart Meyster noemt de auteur zichzelf *een drolligen oom-Kool*. Het WNT denkt bij *Kool* o.a. aan een vervorming van *Nicolaas*. Hierdoor is de uitdrukking enigszins te vergelijken met *ome jan*, in de volksmond een benaming voor de lommerd.

Dat het dek zoo glad was en had hij niet gezien; hij wou gaan staan, maar, plof, daar lag oom Kool met de beenen in de lucht en eer hij tijd had om op te staan, gaf de stuurman hem met een versleten zwabber zulk een draai om zijn knikkerbol, dat hij vergat, dat hij had willen opstaan en bleef liggen. (Pieter Louwerse, Vlissinger Michiel, 1880)

oom (tante) tom

verzamelnaam voor (domme) zwarten. Refereert aan een boek van Harriet Beecher Stowe: 'Uncle Tom's Cabin or life among the lowly' (1850). De roman is een aanklacht tegen de omstandigheden waarin zwarte en bruine slaven verkeren.

Maar nu het volgende: hoe noemen we een zwarte man of vrouw die voor de VVD in de Kamer wil? Wij zouden geneigd zijn nog steeds te spreken van een liberaal, conservatief, rechts politicus, maar volgens Piet Grijs heet zo iemand een Oom of Tante Tom. (Stephan Sanders in Vrij Nederland, 21/12/2002)

opdeel

(studententaal) student die wordt opgedrongen aan een dispuut; ongewenst persoon.

Ik was diep ongelukkig: na de groentijd kreeg ik geen uitnodiging van een dispuut dat ik leuk vond. Waarschijnlijk was ik zelfs een 'opdeel', de verachte naam voor jongens die niemand echt wilde hebben, die werden opgedrongen aan protesterende disputen. (Imme Dros, Ongelukkig verliefd, 1995)

opdonder(tje)

klein persoon. Syn.: *onderdeur**; *oplazertje**; *opneukertje**.

Hij lachte, die malle opdonder. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

Harteloos opdondertje! (M. Remacle, Ouwe Niek en Zwartbaard. In vlamme woede, 1974)

open dak

(jeugdtaal) kaalkop. Sedert eind twintigste eeuw. Vermeld door Hoppenbrouwers.

opgestopte worst

(jeugdtaal) dikke jongen met kleren die te krap zitten. Jaren negentig.

Opgestopte worst, dikke jongen met te krappe kleren: moet je zien, die opgestopte worst barst zowat uit zijn broek! (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

Iets anders, typisch vrouwelijk denk ik: waar koopt Van der Sluis eigenlijk zijn pakken? Hij zag er uit als een opgestopte worst in dat streepjespak. Denkt hij dat hij zo meer op 'Pim' lijkt? (weblog Theo Cornelissen, 29/12/2004)

opgewarmd lijk

afgeleefd iemand; saai persoon. Zie ook *lijk** en *oud* lijk*.

... en over zijn adjudant, dat opgewarmde lijk... (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Zou jij dat opgewarmde lijk nog hebben willen? (Het Vaderland, 29/07/1936)

Ze heppet overleefd omdazze nie wou brande! Opgewarremd lijk! (J.A. Deelder, Drukke dagen, 1988)

ophakker

iemand die er maar op los praat; windmaker; snoever; *blaaskaak**. In de studententaal van begin negentiende eeuw ook gebruikt voor 'een ruziemaker, een twistzoeker'. Syn.: *opsnijder**.

Is hij (de Noordhollandsche boer) een ophakker en een smijter? 'Nooit als hij nuchteren is'. (Nicolaas Beets, Camera Obscura, 1851)

Maar toen begonnen de jongens allen tegelijk te lachen en riepen zij: 'Opschepper! Opsnijder! Ophakker!' en als Piet die dagen zijn neus maar even vertoonde, hoorde hij van alle kanten: 'Pietje gaat naar Carré! Pietje gaat naar Carré! Opschepper! Ophakker! Opsnijder!' (J.B. Schuil, De Artapappa's, 1920)

oplazertje

klein persoon. Syn.: *onderdeur**; *opdondertje**; *opneukertje**.

Zij, of dat kleine zwarte oplazertje: die pigment, of hoe u 'm noemt. (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

opneukertje

klein persoon. Soms ook van toepassing op zaken, bijvoorbeeld een kleine auto.

Nou kekte weer net as toen ge zo'n klein opneukertje war... (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

Zo'n opneukertje, zegt Addy geringschattend. (Bert Hiddema, In gesprek, 1991, over een auto)

Opneukertjes als Krokewit moesten niet zo nieuwsgierig zijn. (Rascha Peper, Rico's vleugels, 1993)

opportunist

weinig rechtschapen persoon die voordeel wil halen uit omstandigheden die hem gunstig gezind zijn; iemand (vnl. een politicus) die zijn eigen overtuiging afzweert wanneer hijzelf of zijn partij er wel bij vaart.

Hij is een opportunist, en aanvaardt dan ook zoowel op sociaal-economisch als op politiek gebied, wat tot het beoogde doel leiden kan. (Het Centrum, 23/02/1915)

opsnijder

oorspronkelijk: iemand die zich zwierig kleedt; een pronker. Vandaar ook een schimpnaam voor een bluffer, snoever, *windbui**. In navolging hiervan werd ook *ophakker** gevormd.

Maar toen begonnen de jongens allen tegelijk te lachen en riepen zij: 'Opschepper! Opsnijder! Ophakker!' en als Piet die dagen zijn neus maar even vertoonde, hoorde hij van alle kanten: 'Pietje gaat naar Carré! Pietje gaat naar Carré! Opschepper! Ophakker! Opsnijder!' (J.B. Schuil, De Artapappa's, 1920)

... een Cyrano-achtige opsnijder is Cammans als dr. Cajus. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 24/09/1929)

opsodemietertje

klein persoon. Syn.: *onderdeur**; *opdondertje**; *oplazertje*.

Welk meisje dat zo lang was, wilde nu met zo'n klein opsodemietertje gaan? (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

opvreter

iemand die op kosten van een ander leeft; profiteur; *parasiet**.

Alle koningen en prinses zijn opvreter, anders niet! (C.E. van Koetsveld, Schetsen uit de pastorij te Mastland. Ernst en luim uit het leven van den Nederlandschen dorpsleeraar, 1843)

As je dan maar 't huis uitrukt – opvreter! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)
Maar dat komt alleen, omdat die varende en vliegende opvreter zo verdomd conservatief zijn. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

orang

vervelend, hatelijk persoon. In Indonesië betekent *orang* 'kerel, vent'. *Orang blanda* is de naam voor een Hollander of meer algemeen: een blanke.

't Was in één woord: een snoes van 'n kerel. De ander, de broer, was heel anders. Dat was een vieze, vuile, lamme, beroerde, ongenietelijke orang. Een mispunt. (J. Kneppelhout, Studenten-typen, 1841)

Daar zagen we voor het eerst twee 'orang orang blanda', Australiërs of Engelsen, denk ik. (Gerard Reve, Brieven aan geschoolde arbeiders, 1985)

orang-oetan

lelijke vent. Eigenlijk: een soort mensaap.

'Goeie genade!' zei Bob verschrikt. 'Het is Warwick niet eens! Het is die orang-oetan van een Gillison. Nou krijgen we een pak op onze falie...' (Willy van der Heide, Avonturen in de Stille Zuidzee, 1950)

ordi(e)

(jeugdtaal) ordinair persoon. Ook gebruikt als bijvoeglijk naamwoord. Sedert midden jaren tachtig.

Ordi's van de dag zijn de twee delletjes van Say When. (Oor, 05/09/1987)

Niet alleen 'ordi's', ook nette koppen rijden in terreinwagens. (Elsevier, 21/03/1998)

orenmaffia

groep therapeuten die ziekte niet zozeer als een lichamelijke, dan wel als een geestelijke kwestie zien; ziekte en genezing zit volgens hen *tussen de oren*. De term werd in 1992 gelanceerd door publiciste Karin Spaink, die in het dat jaar verschenen boek 'Het strafbare lichaam' haar ziektebeeld (multiple sclerose) schetste, en tegelijkertijd een groot aantal boeken bekritiseerde uit het wereldje van de new age. Auteurs als Louise Hay ('Je kunt je leven helen'), Thorwald Dethlefsen en Rüdiger Dahlke ('De zin van ziek zijn') en Joseph Murphy ('De kracht in jezelf') werden door Spaink onder de noemer *orenmaffia* gerangschikt. In de jaren twintig werden MS-patiënten nog beschouwd als geesteszieken, querulanten of mensen met een al te levendige fantasie.

Een getergd aanhanger van de orenmaffia, wiens ingezonden brieven door de redactie van *de Volkskrant* werden geweigerd, steekt mij schuimbekkend een dolk in de rug (een gastrol van Hans Galesloot). Ik word gevonden door Irene Meyer, die mij allerijl te MCW aflevert. Dokter Victor Brouwer schrikt van de agressie van de orenmaffia en raakt daardoor gelukkig vatbaar voor tegenargumenten. (Karin Spaink in XL, mei 1992)

En wat betreft de 'orenmaffia', de new age-genezers: ik vind hun opvattingen wanstaltig. (Nieuwe Revu, 14/03/1999)

osselul

stommeling, sufferd. Vgl. *apenlul**, *hondenlul** en *bokkenlul**.

Die osselul was tevreden en wij niet minder. (Haring Arie, De sarkast, 1990)

otter

kerel, vent; (vaak voorafgegaan door *schele*) scheelziend persoon.

Denkt die transpirerende otter nou dat wij helemáál gek zijn? (Willy van der Heide, Lotgevallen rond een locomotief, 1956)

oud lijk

oude vrouw. Zie ook *lijk**, *opgewarmd* lijk* en *oude* doos*.

Ik had de kamerhuur al aan dat ouwe lijk betaald.... (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

Hij neukte een stelletje ouwe wijven, allemaal NSB-weduwen. En als ie iets jongers kon krijgen zou ie het ook niet laten... Connecties! Die ouwe lijken. (Marjan Berk, De zelfvergroter, 1986)

oud vel

oude vrouw; gerimpeld persoon. Reeds opgetekend bij Bredero.

Burgemeester zou Koning Saul navolgen, als die alle toverhexen uit het rijk verbande; hoewel hij toch eindelijk de dupe was van zo een oud lelijk vel. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

oud wijf

nieuwsgierig persoon, bemoeial; zeurkous.

Ik voorzie gemakkelyk dat het my niet missen zal door zommige myner wyste Lezers alhier uitgelagchen te worden als een ligtgelovige bloed, die uitgediende beuzelpraatjes voor grondig aanneemt, en de toverkonst, waar mede de oude wyven onder de Gereformeerden van ons Vaderland nauwlyx in hare vertelzeltjes meer durven voor den dag komen, als iets wezentlyks aanziet. (Justus van Effen, De Hollandsche Spectator, 26/05//1732)

En tante Lot en de meisjes geloofden niet, verontwaardigd, en tante noemde haar man: ouwe wijf! (Louis Couperus, De boeken der kleine zielen, 1901-1903)

Natuurlijk hou ik m'n mond; ik ben geen oud wijf. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

oude doos

(vnl. in Vlaanderen) oude vrouw. O.a. bij Cornelissen en Vervliet: een *oude doos*: een oud wijf. Zie ook *doos**.

Voor eene oude doos als gij is dit alles gauw en goed gezegd. (Segers in Ned. Museum 1890, geciteerd in WNT)

Ik wil gewoon niet met zo'n oud lijk van 56 rondlopen en ik moet er al helemaal niet aan denken het met zo'n oude doos te doen. (Nieuwe Revu, 09/03/2005)

ouwe lul, ouwe sok, ouwe tor

oude man; ook: kletskaus; zeurpot. Reeds bij Boekenoogen. Een synoniem is *ouwe zak**. Zie ook opmerkingen onder *lul**.

'k Heb geen puf opnieuw kiekeboe te gaan spele met dat stel ouwe lulletjes in Den Haag. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Oude, wat humeurige mensen zijn tòrre, ouwe tòrre. (J.C. Daan, Wieringer Land en Leven in de Taal, 1950)

'Zo,' fluisterde Jeffries hem toe, in het Engels, 'je houdt je mond, ouwe sok, wie je ook bent, want ik maak geen flauwekul.' (Willy van der Heide, De jacht op het koperen kanon, 1950)

ouwehoedendoos

kletskous; vervelende babbelaar. Eufemisme voor *ouwehoer**.

Een klepzeikerd (kletsmajoor, kletsmeier, terpentijnzijker, leuteraar, leuterkont, zwamneus, ouwehoedendoos, lulmajoor). (Inez van Eijk, Zo lust ik er nog wel een, 1980)

ouwehoer

kletskous; zeur. Eigenlijk: iemand die net zo babbelt als een prostituee op leeftijd.

Begin twintigste eeuw was het werkwoord *ouwehoeren* erg populair onder soldaten (in het voormalige Ned.-Indië) en deden geleidelijk aan verschillende eufemistische varianten de ronde (o.a. *ouweprostitueeën*; *ouwetakkebossen* enz.). Volgens sommige etymologen is het woord afgeleid van het Javaanse werkwoord *ngawur* of het Indonesische *mengawur*, maar dat is nergens bewezen. *Ouwehoeren* komt al voor in ‘Kamertjeszonde’ (1896) van Herman Heyermans. En het scheldwoord *ouwehoer* (zeurder) werd al teruggevonden in ‘Het Sermoen’, een geschrift in het Maastrichts uit 1729! Een eufemistische variant uit de tweede helft van de twintigste eeuw is *ouwehoedendoos**.

Maar datzelfde kader – ’t noemt z’n kapitein ‘de ouwe hoer’ – had ’r maling an; de gebruikelijke termen van dien kant bleven ook niet uit; de kapitein kon hun den bout hachelen, de bullen zou’en toch wel kloppen, zoo’n inspectie voor de B.C. was geregeld kouwe kak. (L.H. Drabbe, Het dappere Hollandsche leger. 3e druk, 1904)

Maar ze staken nou toch, ouwehoer die je bent! (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)
... een idiote ouwehoer van een wijf, een furie... (Ben Borgart, De vuilnisroos, 1972)

ouwelvreter

katholiek. De ouwel wordt in de rooms-katholieke kerk als misbrood gebruikt. In het Middelnederlands bestond zowel *nuwele* (kaneelwafel) als *uwel* (ouwel). *Nuwele* komt van het Oudfrans, waar *niule* een nevenvorm is van *neble* (licht, dun gebak dat men in de kerken kon kopen). Het scheldwoord *ouwelvreter* werd vermoedelijk bedacht door W.F. Hermans. Syn.: *paap**.

Wat is dat toch met die katholieken? Sorry dat ik er weer over begin, maar zulke masochisten kom je toch zelden tegen. Ik heb ze uitgemaakt voor roomse gluipeerds en vuile papen en hypocriete ouwelveeters, ja, ik heb zelfs de paus een misdadiger genoemd, maar het kan ze allemaal geen wieroekvat schelen. (Het Parool, 24/01/2006)

ouwerijner

(Utrecht) homoseksueel. In Oudenrijn vond in de jaren dertig een schandaal met artsen plaats. Vermeld door Martens van Vliet. Vgl. *Utrechtenaar**.

overjarige puber

volwassene die zich puberaal gedraagt. Theo van Gogh werd door zijn tegenstanders al meermaals bestempeld als een *overjarige puber*. Reeds bij Laps.

Daar de nieuwe wet het het parlement onmogelijk maakt de regering naar huis te sturen als het niet eerst de Kamer ontbindt en nieuwe verkiezingen forceert – een vooruitzicht dat de meeste volksvertegenwoordigers afschrikt – is het voor Israël nagenoeg onmogelijk van Bibi af te komen. Hoeveel schade hij ook berokkent, Israël zit opgescheept met een overjarige puber, voorzien van die quasi dictatoriale bevoegdheden. (De Groene Amsterdammer, 06/11/1996)

OW'er, oweeër

(tijdens de Eerste Wereldoorlog) (afkorting van *oorlogswinst*) Nederlandse smokkelaar of louche handelaar die enorme winsten maakt. Omdat zo iemand vaak het geld over de balk smeed, ging het woord vrij snel ook *parvenu** betekenen.

In een kleine, fijne eetzaal/ Met een strikje om een hoek/ Zat een glimmend paar Owejers/
Net als schippers op bezoek. (J.H. Speenhoff, Oesters eten, 1918)

P**paap**

geestelijke; meer algemeen ook: rooms-katholiek. Sedert de reformatie van de rooms-katholieke kerk in de zestiende eeuw als schimpwoord gebruikt. Tevoren had het woord geen minachtende klank. Zie ook *papengebroad**. Vgl. Frans: *papiste*.

‘Onhebbelijke paap!’ borst Aernoud uit, ‘gij bezondigt uwe ziele, lasterende de onnoozelheid!’ (A.L.G. Bosboom-Toussaint, *Het huis Lauernesse*, 1840)

Mislukte paap! (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

paard

zware, logge vrouw. Soms ook voor een ontuchtige vrouw. *Een paard onder de man* was in de achttiende eeuw een benaming voor een prostituee.

De zoektocht naar een lelijke slanke vrouw gaat nog even door. Bettine Vriesekoop misschien? Ed zei: ‘Die is lelijk. Ze stond in de Playboy. Ik wist niet wat ik zag.’

Floor: ‘En hoe heet ze, Ellen van Langen. De hardloopster.’

Iedereen: ‘Zóóóóóó.’

Ed zei: ‘Daar heb je inderdaad een paard te pakken.’ (HP/De Tijd, 21/07/1995)

paardenkop, paardenkut, paardenlul

sufferd; dom, onhandig of verachtelijk persoon. *Paardenlul* vnl. te Utrecht voor iemand die beperkt van verstand is. Gesignaleerd door o.a. Martens van Vliet. Vgl. Duits: *Pferdeschwanz*.

Wat kan mij die paardekut nou schelen. (Haring Arie, *Een leven aan de Amsterdamse zelfkant*, 1968)

‘Jij kunt toch veel meer dan die paardekoppen die hier rondlopen,’ zei ze steeds. (Hans Koekoek, *Liefzijn toegestaan*, 1982)

M’n dagen zitten te verzeiken met zo’n paardelul als Joop Daalmeijer? (Nieuwe Revu, 17/11/1993)

paasei

(jeugdtaal) iemand met een kaal hoofd met de vorm van een ei. Jaren negentig. Gesignaleerd door Hoppenbrouwers.

paasos

dik persoon; opzichtig geklede vrouw. Vermeld in *Puzzel Vademecum*. Deel I, 1979: Dieren in de beeldspraak. Ook bij Van Dale. Niet in WNT.

pachakroet, pasjakroet

(in Vlaanderen, vnl. Brussel en Gent) nietsnut; snoever of windbuil. Soms ook: onbetrouwbaar sujet. Van het Arabisch *basha kharut* (pocher). In het Nero-stripverhaal ‘De hoed van Gerard de Duivel’ (1950) wordt de duivel door madam Pheip uitgescholden voor *bokkenbaard* en *pachakroet*.

pad

(vaak voorafgegaan door *vuile* of *vadsige*) kort, dik iemand; lelijk, opgezwollen persoon. In Vlaanderen ook gebruikt voor een slordige of luie vrouw.

Padde. Schimpnaam, een slordig en vadsig wijf. O! gij vuile padde. (Amaat Joos, *Waas Idioticon*, 1900-1904)

Dit waren de ogenblikken dat hij zichzelf haatte, dat hij dacht: vuile pad, stiekeme smeerlap, ga naar huis met je gore hoofd. (Jan de Hartog, *Gods Geuzen*, 1947-1949)

pafzak

dik, log persoon. Vroeger betekende het ook: dikke vreetzak. Reeds opgetekend bij Bredero: 'Als den Paf-sack weyd'lijck koppert/ En smetst, en smult, en slempt en slaapt/ Of als hy na sijn aasem gaapt.' Ook bij Tuinman (1726): 't Is een dikke papzak, en pafzak, van verpaftheid.' Vgl. het verouderde *bafzak* (grote eter) en *papzak**. Zie ook *zoutzak**.

Een dikke pafzak was hij geworden, en veel erger: een aartsreactionaire zeur. (Het Parool, 03/10/1997)

Ja, ik zag daar bij het Quote-gebouw een of andere pafzak voor de deur hangen. (Nieuwe Revu, 04/02/2004)

pagadet, paggedet

(Bargoens) opgedirkte, pronkzieke vrouw. In deze betekenis reeds teruggevonden in het werk van J.C. Weyerman (Den Vrolyke Tuchtheer, 1730). In Vlaanderen slaat het ook op iets dat zeer groot is en bij uitbreiding op 'een dikke vrouw'. Zie hiervoor *baggedet**.

pakhaas

(wielertaal) renner die verboden middelen gebruikt of hiervan beschuldigd wordt. Een synoniem is: *drogkikker*.

Zowel Peter Post als Jan Janssen zouden eveneens bevestigen dat Tom Simpson een bijzonder serieuze renner was die zich zeer zorgvuldig soigneerde en beslist geen pakhaas was. (Wielersexpress, 1988)

Als iemand een klassieker wint, roepen de mensen: 'Pakhaas.' (Trouw, 01/02/1997)

paki

afkorting van Pakistanen. Vgl. *joego**.

Paki's die van Bruce houden, dat kan helemáááál niet. (Oor, 12/03/1988)

Het vervelende was dat we geacht werden Engels te zijn, maar voor de Engelsen waren we alleen maar bruinjackers, roetmoppen, Paki's en ga zo maar door. (NRC Handelsblad, 03/08/1990)

pakslinger

(Bargoens) onbeschaafd, ordinair mens. Soms ook voor 'een sufferd of goedgegelovig iemand'. Van het Jiddische woord *Pakschlingel*. Oorspronkelijk gebruikt m.b.t. rondtrekkende Joodse marskramers die met een pak op de rug rondzwierven. Slinger komt van *schlingen* in de oudere betekenis van 'zich bewegen'.

... dat ie 'm zou wárrege as ie 'm onder hande kreeg, an die pakslinger. (Israël Querido: Levensgang, 1901)

Dat lieg je pakslinger! (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)

En als jij in je stinkerd zit, omdat je moer getippeld is met een pakslinger, mot je terug gaan naar je vaar. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

palenhater

feministe of lesbo. *Paal* verwijst uiteraard naar het mannelijk lid. Ook wel: *mannenhaatster**. Zie ook *pikkenbijter**. Voor het eerst bij Laps. Ook bij Kunst en Schutte.

paling: fijne paling, gladde paling

geslepen persoon; rare snuiter. Vooral in de zeventiende eeuw en in Vlaanderen. In Nederland spreekt men over *een lekkere druif** of *een raar poteten**. Van Eijk (1980, p. 105) vermeldt *paling in een emmer snot* voor een glad persoon.

Proficiat, hoort gij, fijne paling, omdat gij zoo schoon gevierd hebt. Madame eene pint!
(Virginie Loveling, Sophie, 1885)

Voorals Pearce is fantastisch als de gladde paling die hogerop wil geraken.
(www.moviemeter.nl, 12/04/2004)

palingneuker

pietluttig persoon. Variant op *mierenneuker**. Vgl. *geitenneuker**, *kippenneuker**.

Na een paar dagen dronk ik er al twaalf op en zo trainde ik stiekem de hele week en dacht: wacht maar, palingneukers, ik zal jullie eens laten zien dat ik net zo kan zuipen en vloeken als jullie. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

paljas

iemand die men moeilijk ernstig kan nemen; iemand die voortdurend de gek uithangt, die zich dwaas gedraagt. Eigenlijk: een met stro opgetuigde hansworst. Sedert 1816. In de betekenis van 'strozak' dateert het woord al van ca. 1673. Het is ontleend aan het Franse *paille* (stro). *Paillasse* betekent 'stromatras, paljas'. De betekenis heeft zich dus ontwikkeld via 'bundel stro' en 'stropop' tot *pias**. Dit sluit overigens niet uit dat het Nederlandse woord *jas* invloed heeft gehad. Het komt immers voor in talrijke samenstellingen zoals *grapjas*, *hangjas**, *lorejas**, *vechtjas* enz.

Ja, de meeste politici zijn goochelaars... echte paljassen. (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

Dit is nodig, want voor de verdere avond zijt ge hun dienaar, hun slaaf, hun speelbal, hun paljas, hun schietschijf, hun harlekijn. (Godfried Bomans, Capriolen, 1953)

palul

(in Vlaanderen) iemand die niet deugt, nietsnut, sufferd, waardeloze vent; soms ook voor een dronkaard. *Een zatte palul* zei men in de negentiende eeuw. 'Ginder komen de palullen aan' lezen we bij Cornelissen en Vervliet. *Palul* betekent eigenlijk 'vod, lap' en vandaar ook voor 'iets zonder waarde' of 'iemand die niet deugt'. Het woord werd vooral gebruikt m.b.t. oude kleren, vodden. De voddenman noemde men *jan palul*.

Aan een van die figuren overkwam op zekeren nacht een avontuurken waarmede achteraf veel pret gemaakt werd. Het viel voor aan een zat pallulleken Jan Makkak, een verslaafd kroegjeslooper. (Gerard Van Looy, Pierewitje. Herinneringen van een jongen uit het Schipperskwartier, 1945)

palurk

kleinburgerlijk en ongemanierd persoon. Oorspronkelijk studententaal. Rond 1950 werd dit woord voor het eerst opgenomen in de woordenboeken, maar het bestond al veel vroeger. Een latere afleiding is *prolurk**, zelf al een samenstelling van *proleet** en *schurk**. Zie ook *plurk**.

En Briani, met een vagen glimlach, meenende, dat alle diplomatie aan dezen palurk toch verkwist zou zijn, draaide zich op zijn hakken om en wandelde, altijd de handen op den rug, verder. (Louis Couperus, Hooge troeven, 1896)

De palurk liet me excellentie zeggen, waar ik hem vroeger tutoyeerde. (Het Vaderland, 18/02/1923)

Nu is de hooggeachte een hond en een palurk geworden, omdat hij een heilig huisje dorst aantasten. (Het Vaderland, 05/03/1931)

pampaboy

(Surinaams) klootzak.

De twee kwamen aarzelend uit een van de gangen de toegangshal in, zagen de agenten en flitsten weer weg, een andere gang in.

‘Pampaboys?’

Een kenner van het Surinaams aan wie ik dat begrip voorleg, vraagt me of de agent wit of zwart was. Hij was zo wit als een bleekscheet maar kan zijn.

Dan heeft hij ‘Pang-pang-boy’ (klootzak) vermoedelijk verbasterd tot Pampaboy. ‘Pang-pang’ betekent kut in het Surinaamse slang. (Het Parool, 15/10/1988)

pandoer

(in Vlaanderen, m.n. in Leuven en vooral onder studenten) politieagent. Het woord dateert van de achttiende eeuw. Het komt van het Servo-Kroatische *pándur* (gewapende dienaar). Tegenwoordig verouderd. Vlaamse studenten gebruiken vandaag de dag de van oorsprong Franse term *flik**. Het politiebureau werd in de twintigste eeuw door studenten nog *het pandoerenkot* genoemd. In het Frans betekent *pandour* ook: ongemanierd persoon; iemand zonder scrupules.

Het moet er in de kelder wel luidruchtig zijn aan toegegaan: wat deden anders om 3 u die Leuvense pandoeren nog aan die Lindeboom? (De Standaard, 08/04/1957)

De private pandoer zal u wel van straat ranselen. (Gazet van Antwerpen, 12/11/2002)

panlat

(in Vlaanderen ook: pannenlat) lang en mager persoon. Reeds bij Boekenoogen: *zoo 'n panlat*. Er bestaat ook een uitdrukking *zo mager als een panlat*.

... en gelukkig had ze daarna enkel oog voor die panlat die ze trots ‘mijn vriend Huib’ noemde. (Maarten 't Hart, De jacobs ladder, 1986)

Dankzij Beyoncé en Jennifer Lopez hoeven vrouwen gelukkig geen pannenlatten meer te zijn, ze mogen nu al een buikje en een stevige koffer hebben. (Humo, 23/03/2004)

pannenkoek

sukkel, zwakkeling. Oorspronkelijk onder wielrenners een denigrerende term voor een zwakke coureur (ook wel een *krabber** genoemd). Voetballers kennen het scheldwoord inmiddels ook. Trainer Roy Wesseling van betaaldvoetbalclub FC Haarlem stuurde een speler ooit voor de rest van het seizoen naar de kleedkamer, nadat deze hem had uitgemaakt voor *pannenkoek*. Voor het eerst vermeld door Broersma, in de betekenis van ‘zwakke wielrenner’.

‘Stommelingen! Sufferds! Pannekoeken!’ bulderde hij. (Thea Beckman, Heremijntijd... wat een lastpost, 1973)

Zeker een kilometer achter ons reed het peloton. Geklopten. Pannekoeken. (Tim Krabbé, De Renner, 1978)

Ach man, dat zijn sukkels. Pannekoeken. Gewoon stadskutjes. (Nieuwe Revu, 16/12/1992)

pannenkoekenlul

verachtelijke vent; *klootzak**.

Als ik het zeg, voel ik me een oude, conservatieve pannekoekenlul, maar ik hou mijn hart vast voor die kids van tegenwoordig. (rapper Lange Frans in Vrij Nederland, 22/10/2005)

pantoffelheld

man die onder de plak zit, die thuis niets te zeggen heeft, die huishoudelijk werk moet verrichten. In negentiende-eeuwse woordenboeken vinden we ook het spottende *vrouwenslaaf* terug. Zo'n man werd vroeger ook een *hennentaster* genoemd. Zie ook *janhen**.

Wij zullen die muziek dus maar op rekening van Lady Macbeth stellen, want wie weet of haar pantoffelheld met een braven gade naast zich, niet als een goed en rechtvaardig koning zou zijn afgeschilderd. (De Groene Amsterdammer, 28/10/1894)

papboer

(in Vlaanderen) dik persoon. Ook gebruikt voor iemand met een boers of log voorkomen. Vermeld door o.a. Cornelissen & Vervliet en De Clerck.

Als Bert voorbij ging viel Vermeulen wel eens luide uit tegen den Over-Scheldschen papboer, welke te Wallegem de kasseien kwam verslijten. (O. Watez, Van twee Koningskinderen, 1896)

papegaai

(gedachteloos) naprater; jaknikker die domweg (maar meestal uit eigenbelang) anderen napraat zonder te begrijpen wat er werkelijk gezegd wordt. Aan het begin van de twintigste eeuw noemde men in Ned.-Indië zo iemand ook wel een *beo**. Er bestaat ook een werkwoord: *papegaaien*. Een andere nabootser van de mens is de *aap**.

Dan weer is hy myn Papegaai, en prevelt zo eenige phrases, die hy zelf niet verstaat. (E. Bekker, wed. Wolff, Historie van den Heer Willem Leevend, 1784-1785)

papengebroed(sel)

rooms-katholieke priesters. Reeds opgetekend in de zeventiende eeuw. Zie ook *paap** en *gebroed**.

papenvreter

iemand die erg antirooms is; papenhater. Vroeger ook wel: *paapeter*. Vgl. Frans: *bouffeur de curé* en *mange-soutane*. Een antimilitarist noemen Fransen een *buffeur de képi*.

Doch Spruyt – zoo'n papenvreter! (De Groene Amsterdammer, 22/02/1891)

Ik heb boven gezegd, dat het bolsjewisme theoretisch neutraal tegenover den godsdienst staat, de echte bolsjewiek als enkeling evenwel is een verwoede papenvreter. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 09/07/1920)

Senior noemde zich een papenvreter. (Jan Cremer, De Hunnen. Deel III: Vrede, 1983)

papierneuker

kantoorbediende. Eigenlijk: iemand die erg veel informatie op papier verstrekt. Gesignaleerd in Onze Taal (september 1988). Syn.: *bureauhengst**. Vgl. Frans: *gratte-papier*.

papkindje

week iemand; zwakkeling; verwend persoon. Letterlijk: kind dat de borst niet heeft gehad maar met pap werd groot gebracht. In het Zuid-Afrikaans is een lafaard een *papbroek*.

'Wel, man! ben jij nog zoo een papkindje?' vroeg Bastiaan met een opgetrokken lip. (C.E. van Koetsveld, Verspreide kinderverhalen, 1885)

paplap

(soldaten- en zeemanstaal) dokter of hospitaalsoldaat. Hij heeft met *pappen* en *lappen* te maken, met zieken en gekwetsten. Reeds bij Van Ginneken.

Een klep, een kaan, een paplap, een leerling – misschien wist u nog niet dat een Hellevoeter daarmee een adjudant-onderofficier, een schipper, een ziekenverpleger en een jong matroosje bedoelt. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 06/10/1926)

En misschien is de paplap d'r wel, kan ie meteen meekomen. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

papzak

dik, zwaar persoon. Vandaar ook: iemand met weinig energie, een *sul**. Eigenlijk: iemand die veel pap eet.

Bij God, hij kon het niet helpen, hij proestte het uit, in het gezicht van de papzak. (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

‘Die dikke papzak is de verstandigste van ons allemaal,’ zei Marsh. (Willy van der Heide, Een overval in de lucht, 1950)

parademaker

iemand die veel ‘parade’ maakt; bluffer; druktemaker. Volgens Henke ook ‘iemand die opschept met geld dat niet van hem is’. Van oorsprong Amsterdams? Verder nog bij Berns & Van den Braak.

parag, parg, pargkop

(meestal voorafgegaan door *vuile*) jood; armoelijder; onaangenaam individu. Volgens de Beer & Laurillard ook gebruikt voor iemand, die zich welgesteld voordoet, doch arm is. De oorspronkelijke (Bargoense) betekenis was echter: zeer hoofd, schurft hoofd: ‘Het moest erop lijken of ik een ‘parg’ had, zoals een “zeer hoofd” in de jodenbuurt genoemd werd.’ (Siegfried van Praag, Een lange jeugd in joods Amsterdam, 1985). Het woord is afgeleid van het Jiddische *parch*. Zie ook *parg**.

En zoals men in het Amsterdamsche ghetto, wanneer er ‘matschudding’ in de buurt is, de kinderen Israëls elkaar hoort schelden voor smous, leip, parg, zoo kan men, als er ‘mikmak’ is in de Indo-wijk Krembangan te Soerabaja of in Kemajoran te Batavia, de Indo’s elkaar hooren bombardeeren met het geheele scheldwoorden-vocabulaire, dat in den loop der eeuwen door pigmentvreter is uitgevonden: katjang, lip-lap, blauwe, klipsteen, kakkerlak enz. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

Maar waar bleef die arme parg van een Josua Hereira. (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)
Geen wonder dat ze jullie in Duitsland eruit trappen, vuile parg! (Jan Wolkers, Terug naar Oegstgeest, 1965)

parasiet

profiteur, klaploper, iemand die leeft op kosten van anderen of van de maatschappij. Het woord is afgeleid van het Griekse woord *parasitos* (mede-eter), gevormd van *para* (naast, bij) en *sitos* (tarwe, brood, eten). Een *parasiet* is een dier dat of een plant die leeft ten koste van andere wezens en daarop een schadelijke invloed heeft. Als scheldwoord erg geliefd bij kapitein Haddock in de Kuifje-stripverhalen. Een synoniem is *bietser**. Eveneens in het Frans: *parasite*.

Vuile parasiet, wel slapen in ’n klooster als je nergens anders terecht kunt, hè? Daar zijn wij dan wel goed voor. Parasiet! Communist! (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

parg

(Leiden) klein persoon, dwerg. De verkleinvorm is *parrechie*. Wellicht een verbastering van het West-Vlaamse dialectwoord *perluintje* (klein mens). Zie ook *parag**.

parsapant

(Bargoens, verouderd) ellendige vent; ophitser. Vermeld door Van Bolhuis.

parvenu

(Frans) iemand van geringe afkomst die rijkdom vergaard heeft, maar zich niet volgens de normen van de hogere klasse weet te gedragen; iemand die door het fortuin begunstigd is. Vroeger ook wel

een *geldploert* genoemd. Het Franse *parvenu* dateert uit de achttiende eeuw en is het deelwoord van het werkwoord *parvenir* (tot een positie komen).

Ik ben niet van adel, ik ben geen groote hans; ik ben een parvenu, zoo je wilt. (Nicolaas Beets, Camera Obscura, 1839)

‘Jullie soort?’ vroeg ik met opgetrokken wenkbrauwen.

‘Ja, gekken, leeglopers, parvenu’s...’ (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

De nieuwe adel bestaat alleen nog uit parvenu’s. (Vrij Nederland, 12/07/2003)

pasjakroet

kijk onder *pachakroet**.

passeroeter, passe-roet

(Bargoens) vagebond. Verbastering van het Franse *passe-route*.

... een flink bord rijst of gort met stroop en een soort hutspot waar de passeroeters en de morgensterren – de voddenkrabbers weet u? – dol op waren. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

patapoef, pattepoef

(vnl. in Vlaanderen) dik, log persoon. Dit scheldwoord slaat vooral op vrouwen. Volgens Van Dale sedert ca. 1899-1906 en afgeleid van het Franse *patapouf*, een klanknabootsende vorming (o.a. bij L.F. Céline: *le gros patapouf*). In ons taalgebied vermeld door o.a. Cornelissen & Vervliet en De Clerck.

Voor dikkertjes: zij is wel een matrone, pottetrien, een patapoef. (Agnies Pauw van Wioldrecht, Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl, 2003)

patat

1) scheldwoord van kleurlingen voor een blanke.

Maar Surinamers weten wel beter; in Nederland barst het van de illegale Surinamers – mensen die na de onafhankelijkheid voor het Surinaamse staatsburgerschap kozen, maar later spijt kregen. Weten die ‘tata’s’ veel. Tata’s? ‘Hollanders. Een tata is een blanke, een witte, een kaas, een patat.’ (HP/De Tijd, 01/11/2002)

2) (in Vlaanderen) in verbindingen zoals *onnozele patat*: sufferd. Vermeld door De Boo en De Clerck.

patatgeneratie

jonge sportlui die veel ongezond voedsel (patat, hamburgers enz.) gebruiken en daardoor slechte prestaties leveren. Deze term werd in 1989 gelanceerd door de vroegere Ajax-trainer Leo Beenhakker, volgens eigen zeggen niet in de pejoratieve zin waarin het algemeen werd opgevat. De *patatgeneratie* is het modern equivalent van wat men vroeger de *jansaliegeest* noemde. Meer algemeen ook van toepassing op de generatie jongeren die bijna alles gekregen heeft zonder er veel voor te doen. Deze jeugdige personen zijn alleen gericht op materiële zaken en willen daar desnoods hun ouders voor uitkleden, interesseren zich nauwelijks voor politiek en zijn op alle vlakken uitermate verwend.

Patatgeneratie, daar heb je weer zo’n voetbalwoord dat kant noch wal raakt. Alsof wij geen patat aten? (Nieuwe Revu, 28/12/1989)

Wassenaar zegt niet verontrust te zijn door de verhalen van vooral Ajax-trainer Leo Beenakker over de ‘patat-generatie’, waarmee jonge voetballers worden bedoeld die onder

meer ongezond eten: kroketten, hamburgers en patatjes-met. (NRC Handelsblad, 12/01/1990)

De jongeren van nu maken deel uit van de disco- en patatgeneratie. (Vrij Nederland, 15/10/1994)

patattencoureur

(in Vlaanderen) renner met weinig talent en inzet. *Patat* is Zuid-Nederlands voor 'aardappel' en in gemeenzame taal ook 'sufferd'. Het scheldwoord refereert echter aan de (Zuid-Nederlandse) uitdrukking *meedoen voor een zak patatten*: meedoen voor piet snot.

Echte kleppers dienden zich deze editie niet aan, wel werd Rominger ontmaskerd als patattencoureur. (Algemeen Dagblad, 24/07/1995)

patatvreter, patatzak

smalend voor een Belg, voor wie het favoriete gerecht patates frites is. Belgen daarentegen noemen Nederlanders wel eens smalend *kaaskoppen**. Vermeld door Laps.

patertje-goedleven

(spottend of schimpend) geestelijke die houdt van lekker eten en drinken; meer algemeen voor een persoon die een gemakkelijk en overdadig leven leidt.

Maar als ik het je zeggen zal, daar het op staat, je man was veel te mal met u, en jij had den broek aan; en als hij eens een amerij met Keetje zig bemoeide, was het mis, en hij, patertje Goedleven, liet dan blaauw blaauw: hoor, sijntje! jij moest weêr zo een mammesel voor Keetje gehurd hebben. (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding*, 1793-1796)

Zie die patertjes-goed-leven rond eene tafel met den dorpspastoor midden op 't veld lekkertjes zitten drinken en lachen. (De Groene Amsterdammer, 30/08/1885)

patetter

(vooral wanneer voorafgegaan door *minne*) (Bargoens) gemeen iemand, i.h.b. een vrouw. Wellicht een uitbreiding van het Bargoense woord *patet* (hoofd), dat ook voorkomt in de vorm *kletsopatet* (schurft hoofd). Enkel vermeld door Endt (1974).

patjakker

(vaak in verbinding met *vuile*) schelm, booswicht, onbetrouwbare, slechte vent die op een handige manier zijn weg weet te vinden. Sedert ca. 1896. Verbastering van het Javaanse *badjag* (zeerover). De Nederlandse variant van de *patjakker* is de *patjeeëer**.

Ineens verschijnt er iets, dat het midden houdt tusschen een heer en een patjakker. (Het Volk, 05/10/1916)

'Vooruit, lekas, patjakker!' zei Gerretje. 'Laat de wagen en de koeda's hier halen!' (Johan Fabricius, *De scheepsjongens van Bontekoe*, 1923)

Snap je niet dat die patjakkers van moffen onze mensen in de wielen rije? (Jan Mens, *Er wacht een haven*, 1950)

patjeeëer, patjee, patjepooier

*parvenu**; patserig figuur die met geld zijn liederlijke streken probeert te verhullen; *proleet** die zich in de beau monde ophoudt maar door de elite wordt afgewezen wegens gebrek aan beschaving. Volgens Van Dale is *patjeeëer* na 1950 opgekomen en gevormd in de context van *patser** en *plebejer*. Mogelijk is *patjepooier* de oervorm.

Echte zwervers en patjepooiers. (A.M. de Jong, *Notities van een landstormman*, 1917)

Maar die Harry, alias Blondin, een Australiër van geboorte, bleek later toch wel 'n rare patjepee te wezen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 25/04/1926)

Ik kan er niet meer tegen, tegen die patjepeeërs. (Max Dendermonde, De deur op een kier, 1958)

patoot, patoet

korte, dikke vrouw; vooral één die er vreemd of lelijk uitziet. Het WNT denkt aan het Franse *pataud* (jonge hond; dik mens; dik en vet kind). Reeds bij Boekenoogen.

patser

gemene vent; ploert; maar ook: een opschepper; een grootdoener. Een *patser* is niet per se iemand die met een grote Rolex om zijn pols loopt. Een *patser* praat erg luidruchtig, is doorgaans egoïstisch en enkel geïnteresseerd in zichzelf. Het woord werd o.a. opgetekend bij Opprel. In de jaren zestig had men het over *reclamepatsertjes* (Broersma).

Aan 't strand was 't vol. Heel vervloekt-mondain Haagje luierde in badstoelen. Je had er geldpatsers, deftige Geheimraths, jodenfamilies met jodenpa, jodenma en een half dozijn bij-de-pinken jodenkindjes. (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Vuile patsers. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

Die geldpatser bemerkte wel dat hij belazerd werd, doch was weer te dronken om er lang over te praten. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

paxzalver

bewonderaar van de vredeswetenschappen; (ook) vredesdemonstrant. Zinspeling op *kwakzalver**. Enkel vermeld in Van Dale.

Wat vindt u van de neiging van polemologen om vrede te verkondigen, om, zoals een collega van u het noemde, 'paxzalver' te zijn? (NRC Handelsblad, 06/01/1992)

pedo

afkorting van pedofiel. Vooral een scheldwoord geworden na de affaire-Dutroux in België. Tevoren konden pedofielen nog zonder angst contactadvertenties plaatsen met de aanduiding *pedo*. De afkorting raakte begin jaren tachtig in zwang.

Signalement van een weerbarstig zielzorger tussen spuiters, pedo's, psycho's, vluchtelingen en andere marginalen aan de Mauritsweg. (de Volkskrant, 08/02/1992)

Ziet mijn vriendin eruit als een pedo? (Hermine Landvreugd, Margaretha bleef het langst liggen, 1996)

peer: rare peer

iemand die zich vreemd gedraagt; raar figuur.

En nu zingen ze weer met z'n drieën in koor

En wast ze weer hun kleren.

En ze krijgen d'r zelfs subsidie voor

Want Gods kinderen zijn rare peren. (Jaap Fischer, De Monniken, 1961)

pekelhoer, peketeef

onaangename vrouw met een slecht karakter. Vroeger van toepassing op een afgeleefde hoer. Het pekelvees is van mindere kwaliteit dan het verse vlees. In de gedichten van Hooft wordt al melding gemaakt van 'Die verbrantste pekelhoer'. En bij de zeventiende-eeuwse kluchtenschrijver M. Fockens stuiten we op: 'Jou swijnaris, jou pekelhoer'. *Peketeef* is een Vlaamse variant. Een Antwerpse volksmuziekgroep noemt zichzelf de 'Pekelteven'. Zie ook opmerkingen onder *teef**.

Een vrouwelijke politieagent neemt je materiaal af. Je noemt haar een uit d'r bek stinkend type, scheellogige tuthola, naar rotte vis stinkende voddenbaal, pekeltief enzovoort. (Bibeb in gesprek met Willem Brakman, Vrij Nederland, 23/05/1981)

pekingeend

(racistisch) Chinees. Syn.: *pingpong**; *spleetoog**.

'Chinezen,' stelde Erik vast. 'Dat kun je aan de stemmen van die meiden horen. Peking-eenden!' (Peter Andriessse, De geur van Durian, 1986)

Probeer je hersens aan de praat te krijgen, gelakte pekingeend. (Film Irreversible, 2002)

penis agrarius

(jeugdtaal) pseudo-Latijn en dus schertsende benaming voor een *boerenlul**. Er bestaat ook een *penis aquarosa* voor een *lulletje* rozenwater*. Jaren tachtig. Voor het eerst vermeld door Laps. Ook bij De Jong & Prins.

pennenlikker

kantoorbediende; bureauklerk. Eigenlijk: iemand die vaak aan zijn schrijffpen likt. In de zestiende eeuw werd het woord ook gebruikt m.b.t. advocaten, notarissen, secretarissen enz. Syn.:

*papierneuker**. Vgl. het Franse scheldwoord *scribouillard*.

't Is maar een pennelikker! geldt minder den veertien-, vijftienjarigen borst, die zich te goed doet op de zaken van zijn patroon, dan den kantoorbediende van dertig of vijf en dertig jaren, die, trots zijn' rooden hoed en kalen jas, aanspraak maakt door de heffe des volks 'mijnheer' te worlen genoemd. (E.J. Potgieter, Schetsen en verhalen, 1885-1886)

Jij bent zeker pennelikker, hè, dat je je zo opdirkt. (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

pepermuntvreter

gereformeerde. Volgens Van Dale een vulgair scheldwoord. Als je gereformeerd was dan at je zondags een King-pepermunt op. Dat muntje was bij gereformeerden verantwoord en populair 'omdat het precies een preek lang duurde voordat het in de mond gesmolten was'. Niet voor niets wordt pepermunt schertsend 'kerkvoer' genoemd. Hervormden sabbelden op een Faam (die waren wat zachter). Stef Bos schreef er een liedje over, met de mooie regels: 'Als de dominee op dreef was tegen oorlog en geweld/ en als ik alle kleine ruitjes van elk kerkraam had geteld/ Dan greep mijn moeder in haar handtas voor het juiste medicijn/ En ze gaf me witte pillen en die verzachtten alle pijn/ Pepermunt, pepermunt, als de preek je gaat vervelen, als je niet meer luisteren kunt.'

peperzak

(verouderd) destijds: iemand die handel drijft in peper en vandaar een scheldwoord voor een Nederlander. Justus Van Effen schreef in de achttiende eeuw in 'De Hollandsche Spectator': 'Onze Zondagsnaamen zyn Kaaskopers, Peperzakken, Hazekoppen, dat voor het allerminst een verwyfd bloodaard betekent.'

Als hij naast haar op de Promenade reed, keek hij rechts noch links – hij verachtte de 'peperzakken van de stad', zoals hij vaak zei, maar in zijn huis gingen de musici en schilders in en uit. (Het Vaderland, 29/11/1931)

We leven namelijk in den tijd van 1534, dat wil zeggen van oorlogsalarm, godsdiensttwisten, landsknechten, peperzakken en dweepzucht. (Het Vaderland, 24/09/1940)

persmuskiet

(vaak voorafgegaan door *vuile*) journalist. Vgl. Frans: *pisseur de copie*, *pisse-copie*; Engels: *ink-shitter*; Duits: *Pressehengst*; *Blattlaus*; *Tintenkuli*. Zie ook *journalle**.

Erg nieuwsgierig is Verns uit den aard der zaak, evenals alle persmusketen (de uitdrukking is niet van mij)... (Het Centrum, 26/02/1910)

Meneer de persmuskiet, u is niet ernstig. U kunt gaan. (Het Volk, 15/07/1916)

Vuile rotte persmuskiet. (Rinus Ferdinandusse, *Zij droeg die nacht een paars corset*, 1967)

pestlijder

akelig persoon. Vgl. *kelerelijer**; *tyfuslijer**.

Ik ga nu naar mijn nest en jullie kunt naar de g.v.d. lopen, versta jullie dat goed, vuile pestlijders? (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

peststraal, pestzak

treiteraar; pestkop; rotvent. Scheldwoorden op basis van (vroeger) ongeneeslijke ziekten, spelen kwantitatief een grote rol. Zie bijvoorbeeld samenstellingen met tering-, tyfus-, klere-, kanker-, takke- enz. *Pestzak* werd gevormd naar analogie van scheldwoorden zoals *klootzak** en is jeugdtaal van eind vorige eeuw (gesignaleerd door Laps). Een synoniem van *peststraal* is *lamstraal**.

Je hebt er ons allemaal bijgelapt, peststraal! (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

En hij zou het wel tot bevaren matroos hebben gebracht, wanneer Jan Goedvolk niet een peststraal van 'n tweede stuurman, een zekere Hendrik Jeswiet van naam, die iets ten nadele van Jans moeder dorst zeggen, een bokkepoot vol teer tussen de ogen had geduwd. (Jan Mens, *Er wacht een haven*, 1950)

peter pan

(jeugdtaal) arrogant persoon. Jaren negentig. Naar het gelijknamige toneelstuk uit 1904 van Sir James Matthew Barrie, waarin de hoofdrol wordt vervuld door een jongen die nooit volwassen wordt. Misschien dat deze eigenschap door hedendaagse jongeren als hoogmoedig wordt ervaren.

Peter Pan, (< Eng.) arrogant figuur: moet je die bal zien, wat een peter pan! (Cor Hoppenbrouwers, *Jongerentaal*, 1991)

petjoo, petjoh

(destijds in Ned.-Indië) kleurling van lage komaf; een ongeschoolde *indo**. 'Je bent een petjoh': je bent niks, je stelt niks voor. Het woord werd ook gebruikt als aanduiding voor de taal die in deze milieus gangbaar was: een soort Indisch-Nederlands met elementen uit het Maleis en het Javaans. Deze mengtaal werd tussen circa 1850 en 1949 gesproken.

peut

(spottend of smalend) therapeut, waarvan het een verkorting is. Vgl. *goog**.

... een fijn gesprek met een begrijpende peut... (Youp van 't Hek, *Amah Hoela*, 1994)

Nederland, land van -logen en -peuten, zou Nederland niet zijn als daaromtrent niet prompt een brede maatschappelijke discussie werd georganiseerd. (De Morgen, 27/09/1997)

pezewever

(in Vlaanderen) muggenzifter, kniesoor. Soms ook voor een vrek.

Ha, ge weet ook, dat ze het verdiend heeft. Ze steelt ons geld en onzen tijd, en vreemde luiards en pezewevers komen hier, en heel de parochie zal er zich mee bemoeien! Wat zeevert ge altijd van doodslaan! (Reimond Stijns, *Hard labeur*, 1904)

Allee, kom, pezewever! (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

pias

iemand die zichzelf belachelijk maakt, aanstelt. Een bijvorm van *paljas**. Syn.: *hansworst**.

Dus, een oogenblikje attentie, Meneeren, als je blijft! zoo als pias tot de boeren zeit.
(Johannes Kneppelhout, *Studentenleven*, 1841-1844)

't Is net een clown! zei er een en anderen vonden hem een hansworst, een pias, een Jan
Klaassen. (A.C.C. de Vletter, *Paljas*, 1902)

piechem, piegem, pichum

(Bargoens) iemand die zich vreemd gedraagt; dwaas; sufferd; jood. Ontleend aan het Hebreeuwse *pigum*. Volgens Heestermans (*Onze Taal*, mei 1988) in zwang bij de Utrechtse jeugd in 1921. Zie ook Endt (1974).

't Is maar een arme pichem! (= joodje) (Justus van Maurik, *Toen ik nog jong was*, 1901)

Altijd een mesjoggene vis geweest, een piegem, met recht een piegem! (Cary Van Bruggen,
De verlatene, 1910)

De chauffeur en die twee pichums daar in het weiland, die komen nooit meer los. (Rinus
Ferdinandusse, *De bloedkoralen van de bastaard*, 1971)

piel

futloos persoon; sul. Soms ook vertederend gebruikt. *Piel* is een slangterm voor het mannelijk
geslachtsdeel, een dialectische uitspraak van het woord *pijl*.

Kinderverkrachter, infantiele, impotente ouwe piel. (Robert Long, *Beschaafde Tango*, 1977)

'Benavente, grote zak, verschrikkelijke piel', riep hij voortdurend. (Kees van der Pijl, *Esprit
de corps*, 1989)

Zalige piel van me. Hoe is het met je? (Gerrit Krol, *De Hagemeijertjes*, 1990)

pielemoos

(rare) kerel. Variant van *pielemuis*, eigenlijk een slangterm voor het mannelijk geslachtsdeel.

Daarom had die pielemoos zijn spaarpot leeg geschud. (Kees van Kooten, *Zeven sloten*,
1989)

pielepoot

niet alleen een volkse benaming voor de ooievaar, maar ook een scheldwoord voor een
homoseksueel. Variant van *ruigpoot**. Vermeld door Grijs. *Pielepoten* betekent volgens Van Dale
'neuken'. Zie ook *poot**.

piemelvriend

een van de vele scheldwoorden voor een homoseksueel. Vermeld door Laps.

piepkuiken

aankomend meisje, *bakvis**. Niet-volwassen pluimvee symboliseert hier jeugd en onervarenheid.
Zie ook de opmerkingen onder *kuiken** en *grieskuiken**.

Later kwamme er nog twee stille dienders met een piepkuike. Het was een jong meisie,
weggelope uit d'r dienst in Den Haag. (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Na de aftocht van de artistieke plusgeneratie bleef het akelig leeg in de sociëteit, want een
béétje literair piepkuiken komt natuurlijk minimaal een half uur te laat. (HP/De Tijd,
10/12/2004)

piepkut

aankomend meisje, bakvis. Zie ook *piepkuiken**.

Ik hompelde wat dichters naar toe en siste tegen de achterste: 'Hoort bij de examenstof!' Ze draaide zich verschrikt om alsof ik 'Piepkut!' geroepen had. (Rob Schouten, Gestolen goed, 1989)

pier zeven

(Rotterdam) schimpnaam voor een lang meisje. *Pier 7* is de langste pier in de Waalhaven. Vermeld door Oudenaerden en Boogert.

Hij houdt van de Rotterdamse humor, het 'Angelsaksisch overdrijven' – een hopeloos falende spits is een kanjer, een lange speler is een pier 7. (HP/De Tijd, 19/03/1999)

pieremachochel, pieremegoggel

(Bargoens) lompe, logge, lelijke vrouw. Tegenwoordig vooral gekend in de betekenis van 'gammel huurbootje'. Endt (1974) ziet er een samenstelling in van *pieren* (foppen; spelen) en een verbastering van het Spaanse *muchacha* (meisje, vrouw). Dit laatste lijkt, niet alleen naar betekenis maar ook naar vorm, op het Bargoense woord *mokkel*. Kiliaen (eind zestiende eeuw) vermeldt *machache*, *machachel* al in de betekenis van 'zwaar en log vrouwmens'. Kijk verder onder *machochel**. In de jeugdtaal van eind vorige eeuw komt *pieremegoggel* ook voor in de zin van 'raar kereltje' (zie Laps). *Iemand in de pieremegoggel hebben* betekent 'iemand in de gaten hebben'. Deze uitdrukking vinden we bijvoorbeeld terug bij J. Feith (Het verhaal van den dief, 1909): 'Nou, je begrijpt... je kent ze die dienstklopers!... in de Warmoesstraat hadde ze ons al in de pieremegoggel.' Het werkwoord *pieremagoochelen* betekent zowel 'foppen' als 'copuleren'.

pierewaaier

doordraaier; losbol; ook: lang en dun persoon. Het werkwoord *pierewaaien* werd volgens sommigen in de zeventiende eeuw ontleend aan het Russisch (*pirovat*, feesten, fuiven). Een heel andere etymologie lezen we in 'Pierewaaien, of het dogma in de etymologie' van F. de Tollenaere (in Trefwoord, juli 2006, te raadplegen op internet).

Toen, punch slikkend, werd-ie opnieuw uitgelaten, voelde-ie zich overzalig, kiplekker, als 'n pierewaaier zoo zeker, had-ie ze allemaal kunnen zoenen, die hartelijke, engelachtige, Berlijnsche vrienden, vrienden, vrienden... (Herman Heijermans, Een wereldstad. Berlijnsche impressies en schetsen, 1908)

pierewapper

iemand die zich vreemd gedraagt; rare kerel. Samentrekking van *pierewaaier** en *oelwapper*?*

Wat valt er nou in jezusnaam te versieren zolang men elk ogenblik voor lul gezet wordt door een pierewapper van een maat! (Ben Borgart, Een getekend mens, 1986)

pierus: rare pierus

iemand die zich vreemd gedraagt; *rare snijboon**.

Er waren bewoners die hem (Theo van Gogh, nvdr.) een rare pierus vonden. Ik heb vooral met hem gelachen. (HP/De Tijd, 28/10/2005)

piet lul

sul; goedgezak. Een variant van *janlul**.

Een echte lamme goedgezak. Goedgezak? Zeg maar gerust piet lul! (Jan Mens: De kleine waarheid (1967)

piet snot

onbeduidend persoon. Bekend is de uitdrukking *erbij staan als Piet Snot* (er beteuterd bijstaan; een onnozel figuur slaan). Vgl. *janlul**.

Die man is een Piet Snot, hij kletst geweldig uit zijn nek. (Nieuwe Revu, 26/06/2002)

pietendief

(Antwerpen) wellustige, oversekste vrouw; mannengek. *Piet* slaat hier op het mannelijk geslachtsdeel. Van zo iemand zegt men dat ze *vlees mag zonder benen*. Vermeld door De Graef.

pietepeut(er)

overdreven precies iemand. Op internet: 'ik ben een pietepeuter wat dat betreft.'

Geslacht? vroeg de desbetreffende pietepeuter. (Het Vaderland, 22/05/1929)

pietermannetje

klein ventje; zwak mannetje.

Hij slentert en schooiert liever – Uh, wat 'n pietermannetje! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

pietje precies, pietje secuur

een erg precies iemand. Verouderd zijn *jantje secuur* (reeds bij Busken Huet) en *pauwtje secuur* (in de Zaanstreek, vermeld door Boekenoogen). Syn.: *mierenneuker**.

Ik ben niet zo'n Pietje Secuur die elk hemd precies in de plooitjes vouwt. (Willy van der Heide, Lotgevallen rond een locomotief, 1956)

Enfin, Michiel was altijd al veel meer een Pietje precies geweest dan zij. (Jan Terlouw, Oorlogswinter, 1972)

pietje puk

klein, zwak jongetje. Naar het gelijknamige boek uit 1958 van Henri Arnoldus (1919-2002). Dit kinderboek handelde over een vrolijke postbode uit Keteldorp. Hij heeft krulletjes en korte beentjes.

pietje pukkel

(jeugdtaal) iemand die last heeft van jeugdpuistjes. Sedert eind twintigste eeuw.

Ik kan me best voorstellen dat zo'n pietje pukkel zich niet op de voorgrond dringt. (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

pietlut

kleingeestig iemand. Volgens de meeste etymologen gaat het om een samenstelling van de eigenaam *Piet* en een tweede lid *lut*, dat niet alleen 'klein' (van 'luttel') betekent, maar ook 'sul'. Volgens Harrebomée heeft het woord echter een bijbelse oorsprong. In de bijbeltekst Ezechiël 30:5 lezen we het volgende: 'Ethiopië, Put, Lud, heel de gemengde bevolking, Kub en de zonen van het met hen verbonden land zullen met hen door het zwaard vallen.' Deze etymologie wordt eveneens aangehangen door het WNT. Een oudere variant van het woord is *putlut*.

Zij vinden een architect een pietlut met een zeer begrensd gemoed. (De Groene Amsterdammer, 26/05/1901)

Dat is iets voor Julie om te zeggen, maar ik kan niet helpen, dat ik me zoo voelde. En vroeger ben ik toch nooit zoo'n pietlut geweest. (Cissy van Marxveldt, De H.B.S.-tijd van Joop ter Heul, 1919)

pietschopper

snoever, pocher, opsnijder. Variant van het gewestelijke *pietmaker* (vermeld door Van Dale)?
 'n Tof pietschoppertje, een kedin klein schorempie. (M.J. Brusse, Boefje, 1903)
 Je maakt wat 'n matschudding voor die pietschopper. (Jules de Vries, Uit den
 Amsterdamschen Jodenhoek. Ghetto-Schetsen, ongedateerd)

pigmentvreter

kleurlingenhater. Door Van Dale bestempeld als vulgair. Vgl. *papenvreter**.

En zoals men in het Amsterdamsche ghetto, wanneer er 'matschudding' in de buurt is, de kinderen Israëls elkaar hoort schelden voor smous, leip, parg, zoo kan men, als er 'mikmak' is in de Indo-wijk Krembangan te Soerabaja of in Kemajoran te Batavia, de Indo's elkaar hooren bombardeeren met het geheele scheldwoorden-vocabulaire, dat in den loop der eeuwen door pigmentvreters is uitgevonden: katjang, lip-lap, blauwe, klipsteen, kakkerlak enz. (De Groene Amsterdammer, 07/01/1922)

Johan Boezer geeft behoorlijk spel als Majoor de Weert, zij het ook, dat hij er zich te veel bij opwindt en niet dat koude en tergende over zich heeft, wat dezen pigmentvreter juist moest typeeren. (Het Vaderland, 13/07/1930)

pijpendraaier

homoseksueel. *Pijp* refereert aan het mannelijk geslachtsdeel.

Een vuile smerige homoseksueel! Een pijpedraaier! Een pikkevoeler! (Heere Heeresma, Geschoren schaamte, 1968)

pijpenkop

(in Vlaanderen, vnl. Antwerpen) aanhanger van de katholieke partij. Reeds vermeld door Cornelissen & Vervliet. Volgens het WNT werd het woord oorspronkelijk gebruikt m.b.t. mensen met een dom voorkomen. Volgens één bron zouden de hoofden van dergelijke lui op pijpenkoppen lijken. Niettemin lijkt een verbastering van *papenkop* geloofwaardiger.

Van der Meersch heeft verteld, dat men aan het einde van het feest in groepjes terug naar het tation opstapte, sommigen zingend, anderen spelend op hun instrumenten, doch dat de 'katholieke pijpekoppen' – zoals hij hen noemde – dit niet konden verdragen. (Louis Paul Boon, Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, 1971)

pijpenkrul

(jeugdtaal) homoseksueel. Sedert de jaren tachtig. O.a. bij Laps.

pikbroek, pekbroek

matroos. *Pik* is hier een klankvariant van *pek*, waarmee vroeger de schepen werden onderhouden. Eigenlijk: iemand die een bepikte of bepekte broek draagt, zoals een matroos. Andere scheldwoorden die eindigen op broek zijn: *kamferbroek**; *platbroek**; en *schijtebroek**.

Daar kwam een Schieman, en noemde my Dominé, en toen luisterden al de Pekbroeken elkander in: 'Jongens, dat is een Dominé, de Kadets Vader.' (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Men kan zich geen denkbeeld maken van de juistheid, waarmee Possart, de zoon der Germaansche binnenlanden, dien pikbroek uitbeeldt. (De Groene Amsterdammer, 30/10/1887)

Wist je dat die Metzel heette, pikbroek? (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

pikkenbijter

mannenhaatster. Zie ook *palenhater**.

Weet je, Olof, vrouwen zijn ongelooflijk rare wezens. Heus niet van die pikkebijters zoals die Dolle Mina's ons tegenwoordig willen laten geloven. (Boudewijn Büch, Het bedrog, 1993)

pikkenees

(racistisch) Turk. Gesignaleerd door Jansen (1984). Woordspeling met *pekinees* en met *pikken* of *jatten*, een vermeende bedrijvigheid van deze bevolkingsgroep.

pikkentrekker

(oorspr. marinetaal, thans meer algemeen) bang, laf persoon. Soms ook: iemand met een hoge dunk van zichzelf.

Wat was die kerel verliefd op haar. Maar ja, ze heeft nu eenmaal d'r Arie, dus heeft die ouwe pikketrekker pech gehad. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)
 ... al die pikketrekkers! belangrijkheidslijers! (Arie B. Hiddema, Kif kif, 1973)
 Het overige bezoekerstal bestaat louter uit aftandse pikketrekkers... (A. Moonen, Omgelegde dagen, 1984)

pikkie noga

(Bargoens) halfbloed. Maar ook Rotterdams koosnaampje voor een klein parmantig ventje. Vermeld door Endt (1974).

De tweede keer dat ik je zag zat je bij mij in de zaal. In het Larense Singer. Ik was pikkie noga, zette mijn eerste stappen op het podium en was bijna onthutst dat je zo hard zat te lachen. (Youp van 't Hek, Fax, 1998)
 Dat zuigt, heb ook zoiets maar dan op kleinere schaal bij de Appie, een of andere pikkie noga met een grote smoel loopt mij constant af te zeiken bij de kaderleden omdat ik hem consequent tegen werk. (website www.motor-forum.nl, 17/12/2003)

piklikker, pikkelikker

meisje dat houdt van orale seks; geile vrouw.

Ach, geile piklikker, jij gunt die arme jongen niet eens een handdoek voor z'n eige... (Yvonne Keuls, Jan Rap en z'n maat, 1977)

pik omhoog

(jeugd- en marinetaal) hanig type; *macho**. Sedert de tweede helft van de twintigste eeuw. Gesignaleerd in Onze Taal (september 1988).

Pik omhoog, macho: die pik omhoog denkt dat ie alle meiden kan versieren. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

pikvin

(in de Zaanstreek) venijnige vrouw.

Pikvin. Als man of jongen maakte je dat je wegkwam als je vriendin een 'pikvin' bleek te zijn. Ze was dan vinnig en veel te bijdehand. (<http://zaansetaal.mysites.nl>, 29/09/2005)

pil

(oorspr. soldatentaal) officier van gezondheid; dokter. Een burgerarts is een *burgerpil*. *Pil* is hier geen afkorting van *pillendraaier* maar komt van het Latijnse woord *pilleus* (dokter).

De dokter riep dat achter z'n scherm vandaan, met de naam van de man erbij. En ik kon toch zeker invullen wat ik wou? Of denk je soms, dat zo'n pil van al die kerels de namen onthouwen kan, of-t-ie ze goed- of afgekeurd heeft? (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Toen kwam die ouwe pil ook nog een duit in het zakkie doen. (Jan Wolkers, De kus, 1977)

pilaarbijter

overdreven godsvruchtig iemand; kerkganger, schijnheilige. Minder frequent is het synoniem *preekstoelbijter*.

Hij, die een volk slechts van zijne deftige, van zijne zondagszijde ziet, kent het maar ten halve. ... Kieskaauwer noch pilaarbijter, loop ik hoog met de 'brabbeling' van een onzer oudste dichters. (E.J. Potgieter, Schetsen en verhalen, 1885-1886)

Wel is ze in Rome eens uit de Sint-Pieterskerk gevlogen omdat haar mini-rok te kort was. Dat is ook wat geweest! Die pilaarbijters hier kregen bijkanst een attaque. (Walter van den Broeck, Het beleg van Laken, 1985)

Die vallen nog liever dood, de hypocriete pilaarbijters. (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

pilaarheilige

iemand die stokstijf rechtop loopt. Een mooi voorbeeld was de voormalige Poolse president generaal Jaruzelski. Oorspronkelijk was een *pilaarheilige* een christelijke kluizenaar in Syrië en Palestina die, als boetedoening, geruime tijd op een hoge zuil vertoefde. In Vlaanderen gebruikt men het woord ook voor iemand die nooit een initiatief neemt en zich op de vlakte houdt.

Pilaarheilige: persoon die weinig zegt en nooit het initiatief neemt. Hij staat er maar bij als 'n echte pilaarheilige, zonder eens uit z'n pee te komen. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

pillendraaier, pillengieter

apotheker of geneesheer die zelf zijn geneesmiddelen bereidt. Een dokter is een *pil**. Fransen gebruiken het scheldwoord *coupe-chiasse*.

Die pillendraaier weet er niets van. (L. Scheltjens, Wildstroopers, 1900)

Knap jij met je hele familie, pillendraaier! (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

Tabé, Verheultje! Pillendraaier! (Jan Mens, Mensen zonder geld, 1939)

pimpelmees, pimpelneus

drinkebroer; iemand die zich aan sterkedrank te buiten gaat. Het werkwoord *pimpelen* betekent 'zuipen'; mogelijk afgeleid van *pimpel* (klein glas voor likeur) maar onder invloed van *pompen* (stevig drinken). Men zegt ook wel *aan de pimpel zijn*.

Je most 't mijn niet geleverd hebbe, om me in m'n negotie te benadeele, ik had je je lelijke rooie sik uit je kin getrokke, vieze pimpelneus! (Justus van Maurik, Stille mensen, z.j.)

pinda

klein persoon. Syn.: *broekenman**, *droidrie**, *dwerg**, *garnaal**, *gnoom**, *hobbit**.

Toen we een jaar of 15 waren, zaten Peter H. en ik op schoonspringen. Hij was nog best goed ook. We noemden hem de pinda, omdat hij zo klein was. (Nieuwe Revu, 16/03/2005)

pinda, pindaboer, pindabrande, pindablokje, pindarotsje

(racistisch) iemand met een donkere huidskleur: een Surinamer of een Antilliaan. O.a. gesignaleerd door Jansen (1984). Onder scholieren wordt *pindachinees* gebruikt in de zin van ‘donkerhuidig persoon; raar iemand’.

Ze had nooit een erg hoge dunk van Chinezen gehad (pinda's noemde zij ze vroeger), maar nu wist ze wel beter. (Johan Fabricius, Nacht zonder zegen, 1955)

De pinda's liggen al te keveren. (Jan De Hartog, De Commodore, 1987)

En de eerste jaren in Nederland waren in wezen niet veel beter; maar dan vooral in geestelijk opzicht. In de tuin van de burens stond een bord met: ‘Rot op, pindaboeren!’ (Nieuwe Revu, 08/11/1990)

pindachinees

(meestal in de verbinding *rare pindachinees*) rare snuiter. Ook gebruikt voor iemand met een donkere huid.

Een en ander wordt verduidelijkt door een belachelijke illustratie, die den armen Soenan voorstelt als een uitgedroogden pinda-Chinees in een soort van generaals-uniform. (Het Vaderland, 17/01/1934)

Ik zag er ook heel Indisch uit. In Groningen werd ik voor pindachinees uitgescholden. Dat laat je niet meer los. (Laurens Jan Brinkhorst in Vrij Nederland, 18/12/2004)

pingpong

(racistisch) kleurling; Chinees.

We werden weleens nageroepen met ‘poepchinees’ of ‘ping pong’, maar ik heb dat toch niet als discriminatie ervaren. (Elsevier, 07/03/1992)

pino

(jeugdtaal) stommeling, vervelende vent. Ontleend aan de populaire televisieserie Sesamstraat. Voor het eerst vermeld door Laps.

Laatst was ‘die pino’ hier, die Arafat. Die ging weg met miljoenen terwijl de mensen in Limburg na de watersnood naar compensatie kunnen fluiten. (HP/De Tijd, 11/02/1994)

piot

infanterist. Afgeleid van het Franse argot *piote* (voet). De militaire politie en de rijkswacht werden vroeger in Vlaanderen spottend de *piottenpakkers* genoemd. Een woordspeling met *pottenpakkers* (bierdrinkers).

Piot, (mil.) scheldnaam voor den infanterist. Ook in België gebruikelijk, maar daar veeleer als bijnaam. Eig. spotnaam voor ‘roode baai’ (wijn). (Taco De Beer & dr. E. Laurillard, Woordenschat, 1899)

Wij zagen goederentreinen naar het front vertrekken, volgepakt met zingende, wuivende ‘piotten’, nog met de hoge ouderwetse sjako's en de lange infanterie-geweren. (Johan Fabricius, Hopheisa, in regen en wind, 1964, 2e druk 1979)

pipo

(vaak voorafgegaan door *rare*) snoeshaan, kerel.

Ze gaven me de heilige verzekering dat die verwachte telg, indien het een ‘pipo’ werd, naar mij vernoemd zou worden. (Ben Borgart, Fontana, 1988)

Aan wie is dit nu besteed? Aan die rare pipo's die zich ook wel fans noemen, denk ik. (Oor, 08/02/1992)

Die pipo die de hoofdrol speelt heeft trouwens kanker, wist je dat? (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

pisang: rare pisang, vreemde pisang

iemand die zich vreemd gedraagt; rare snuiter; zonderling. *Pisang* is Maleis en een verzamelnaam voor alle bananensoorten. Minder frequent is *slome pisang*: traag iemand.

Zoo'n luimige pisang, zoo'n grappemaker van mót-je-nog-ver?! Zoo'n schalk van 'n gezond-luimige invaller, zoo'n ginnegapper van je in 'n hoekie-een-beroerte-lacher, zoo'n rekel van 'n vernuftige opmerker! (De Nieuwe Gids. Derde Jaargang, 1888)

'Kappie' is wat je noemt een 'rare pisang', die zijn bloedeigen corpus voor een automobiel aanziet. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 18/11/1928)

Reeds op de Lagere School hadden zijn mede-leerlingen hem 'slome pisang' genoemd. (Godfried Bomans, De avonturen van tante Pollewop, 1958)

pisbak

prostitutie. Associatie met openbare gelegenheid. In de jeugdtaal van eind vorige eeuw ook in de betekenis van 'stinkerd'.

Hoer, stinkende hoer, schijthuis... schijthuis, want een hoer is een schijthuis of een pisbak, omdat iedereen d'r opgaat. (H. Hartog, Sjofelen, 1904)

pisbroek, piskloot

kind dat nog in de broek plast; vandaar ook als term voor iemand die men minacht.

Waren de Moren zo bang voor Romeinen, Germanen en Kelten? Hahaha! Vandaar dat Saladin de Grote in 1111 alle Europese koningen tegelijkertijd uit Jeruzalem had getrap, en verdere kruistochten zouden tot 1918 uitgesteld blijven. Vandaar dat de moslims alle Romeinse gebieden aan de andere kant van de middelandse zee hadden ingelijfd. Vandaar dat de Turken Byzantium hadden ingenomen en in de 17e eeuw voor Wenen stonden! Bang? Ga dromen pisbroek. (NafferForum, 05/12/2004)

pisgat, pisgriet, piskont, piskous, pistrien

vrouw die dikwijls naar het toilet moet. In Vlaanderen minachtend ook voor een meisje (het WNT haalt Teirlinck aan). Figuurlijk voor 'een zeurkous'.

Sabberita. Zo heette ze niet. Haar naam was Rita... Rita Sabbe. Als 'piskous van drie pikken hoog' (haar eigen woorden) had ze achterop een envelop uit Italië of België zien staan: 'Soldi, Francesca' of 'Moeyaerts Jozef'. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

pisnicht

onderlinge aanspreekvorm onder homo's. Vgl. *marie**.

Juryleden die tactisch en omfloerst een oordeel geven zijn uit, het moet bot en sarcastisch.

Als Joling en Gordon voor de verandering eens aardig willen zijn, noemen ze elkaar 'pisnicht'. (Jan Kuitenbrouwer in HP/De Tijd, 13/01/2006)

pisser

1) (vaak voorafgegaan door *flauwe*) flauw of laf persoon.

Doe dan toch ook iets, flauwe pisser. (Herman Teirlinck, De vertraagde film, 1922)

2) (in Vlaanderen, soldatentaal) nieuwe recruit; groentje.

Omdat we 'pissers' – beginnelingen – waren, mochten we al meteen lange uren beginnen te kloppen, want de ancients waren die overuren al meer dan beu. (Humo, 11/06/1987)

3) (Bargoens) rooms-katholieke geestelijke. Wellicht omdat hij zijn lid voor slechts één ding gebruikte. Vermeld door Endt (1974).

pitbull

iemand die erg vasthoudend is. Vergelijking met het bekende hondenras, vaak getraind voor de vechtsport. In de voetbalsport worden verdedigers of verdedigende middenvelders (o.a. de Ajacied Benny Muller en Dick Advocaat van FC Den Haag) vaak *pitbull* en *terriër** genoemd omdat ze zich figuurlijk vastbijten in hun tegenstander.

Ook konden de ondervraagden zeggen hoe ze lijsttrekkers typeerden. Zo kreeg Balkenende behalve het bekende 'Harry Potter' onder meer de omschrijving 'kleine professor' toebedeeld. Bos moest het doen met 'vlotte jongen' en Zalm met 'komisch hoofd'. Herben kreeg het etiket 'leuke tuinkabouter', Halsema 'bekakte schooljuf' en Marijnissen werd 'pitbull' genoemd. (De Telegraaf, 18/01/2003)

pizzavreter

Italiaan. Een variant op *spaghettivreter**.

In de algemene hilariteit die in de kring ontstaat, vallen nog de woorden 'pizzavreter', en na enige aarzeling 'studje'. (Elsevier, 09/10/1993)

plaagvarken

iemand die anderen voortdurend plaagt. Dit scheldwoord vinden we vooral terug in West-Friesland.

Hij is zoo verdiept in zijn bezigheden, dat hij niet merkt hoe Kees Verduin, een plaagvarken, (die graag plaagt), die niets liever doet dan narren (plagen) met een groote keizel (keisteen) komt aansjouwen en die met een plons vlak voor Dirk in 't water laat vallen. (Jac. van Ginneken en H.J. Endepols, De regenboogkleuren van Nederlands taal, 1917, over het Friesch)

plamuurkop

(Rotterdam) meisje met veel make-up. Gehoord eind jaren negentig.

plank

(meestal voorafgegaan door *mager*) broodmager persoon; vrouw met weinig borstswelving.

Dat onze immer voortdurende slankheidsmanie je reinste dwangbuis is, kun je moeilijk ontkennen. Gelukkig zijn er betere tijden op komst, wat nadelig kan zijn voor vrouwen van het type Jans Pommerans uit Nieuwe Schans ('o, wat een plank van een meid is dat'). (Trouw, 26/09/1997)

platbroek

lafaard, bangerd; karakterloos persoon. Oorspronkelijk vooral in Vlaanderen gebruikt (naast *platzak*). Reeds bij Cornelissen en Vervliet. Zie ook *schijtebroek**. *Platbroekerig* betekent 'laf, flauw'.

Ruigaards in de zin van Roedi Schavaeys zullen hem een platbroek heten. (Herman Teirlinck, Het gevecht met de engel, 1952)

'Je was de situatie niet meester, Ajax', smaalde Odysseus. 'Je sloeg op de vlucht, platbroek. Ik zag je vluchten en plaatsvervangend schaamde ik me voor jouw lafheid.' (De Groene Amsterdammer, 15/05/1996)

platsmoel

(Antwerpen) iemand met een vlak, uitdrukkingloos gezicht. Letterlijk: (iemand met een) platte smoel. Vermeld door De Graef.

platvis

1) (verouderd) een leep persoon.

Hy. Maar hoe hiet dat lelyk Vrouwmensch?

Edeling. Mejuffrouw de Fortuin.

Hy. ô Gy Platvisch! daar heb je een ouwe rot in de val; (en hy schaterde van lachen.)

(Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

2) (Amsterdam, verouderd) onmondig meisje. Syn.: *bakvis**.

Jet vangt d'r platvisch sooveul d'r over de vlakke swermt tussche Groot-Mokum, Rotterdam en 't Haagie! (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

plebejer

onbeschaafd, onopgevoed persoon. In het oude Rome was een *plebejer* iemand die deel uitmaakt van het 'plebs' en dus niet behoort tot de patriciërs, de senatoren of de ridders. Vandaar: iemand uit het gewone volk.

En deze plebejer, deze ellendeling liep met z'n hand in z'n broekzak. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

Omdat Juul toevallig een heer was, begrijp je 't nou. Een heer! En een heer die niet gaat knokken met een plebejer zoals Gerard. (W.F. Hermans, Uit talloos veel miljoenen, 1981)

plebs

slecht volk, gespuis; *gepeupel**. Van het Latijnse woord voor het lagere volk. Zie ook *plebejer**.

Als hij niet meedeed met het plebs, verweet men hem dat hij een verkapte aristokraat was, een verouderde liberaal. (C. Vosmaer, Amazone, 1881)

O, dat plebs, dat niet wist, dat niet voelde, dat tegen hem opdrong, als schuim warrelde aan hun troon, dat zijn moeder beangstte, hoe trots ze ook er over heen zag, keizerlijk kalm, in de verte. (Louis Couperus, Majesteit, 1893)

pleeborstel

(jaren vijftig) iemand met kort stekelig haar, een bebopkapsel. Bij Harry Mulisch (Archibald Strohhalm, 1951) lezen we: 'Bernard was een jaar of tien. De rechtopstaande, kortgeknipte haren van Theodoor werden door hem een "pleeborstel" genoemd en dit ging natuurlijk alle perken te buiten.' Destijds was het volgende rijmpje erg populair: 'bebop, rotkop, haar eraf, stront erop.' Het scheldwoord vinden we o.a. terug bij Laps.

pleeduiker

(destijds in Ned.-Indië) genist. Hij moest de toiletten reinigen. Gesignaleerd door Van Dam.

plegiskop

(Bargoens) pestkop. Van Jiddisch *plegesj* (lastig wijf, etter). Vermeld door Van Bolhuis.

pletskop

(in Vlaanderen) iemand met een kaal hoofd: 'Lelijke plets kop.'

pleuribak, pleurishond, pleurislaaier, pleurislijer

akelige, gemene vent; *klootzak**.

Zie je daar aan de overkant die dikke pleurislijder in de deur staan? (Harry Boting, Nog meer jatmous, 1967)

Dat zet ik hem nog een keertje betaald. Dat vergeet ik mijn hele leven niet. De vuile pleurishond. (Jan van Daalen, Sans rancune, 1991)

Zag je hoe die pleuribak me nepte? Wat wil zo'n gast nou toch? (Nieuwe Revu, 13/11/1996)

ploert

gemene vent. Aan de KMA te Breda begin twintigste eeuw ook de benaming voor een adjudant-onderofficier. Onder studenten werd met *ploert* een niet-student of burger aangeduid. Vandaar samenstellingen zoals *huisploert*, *sigarenploert*, *wijnploert* enz. Het woord is opgekomen in de achttiende eeuw. Wolff en Deken gebruikten het in de betekenis van 'lichtmis, guit'. Pas in de negentiende eeuw kreeg *ploert* de betekenis 'schoft' mee. Sommigen verklaren het uit Frans *pleutre*; anderen zien verwantschap met Hollands dialect *pluren*, *pluurten*: met halfdichtgeknepen ogen kijken. Uitsluitsel over de term bestaat voorlopig niet. Met *ploertendom* bedoelde men destijds allen die niet-student zijn.

Naauwelijks stond Flanor voor het stadhuis, of Gustaaf en een Kaapenaar stonden tevens op de Breesstraat, op de hielen gevolgd door eene bende Leidsch gepeupel en eenige bezeten ploerten. (Johannes Knepelhout, *Studenten-typen*, 1839-1841)

De vlegel! De ploert! Ik! Ik moet maar alles slikken. Mij zegt maar iedereen alles! (Louis Couperus, *De boeken der kleine zielen*, 1901-1903)

'Wat 'n ploerten!' riep Eddy – wit van woede – uit. (J.B. Schuil, *De A.F.C.-ers*, 1915)

plompzak

(Delft, studententaal) lelijk meisje. Vermeld door Gillissen & Olden.

plompzakker

(vaak voorafgegaan door *vuile*) (Bargoens) iemand die tijdens het vrijen het *plompzakken* beoefent: een seksuele handeling waarbij de zaadballen in het vrouwelijk geslachtsdeel gebracht worden.

'Wel wel wel,' zei hij soms, of 'tyfushoer' of 'gemengd geteisem' of 'vuile plompzakker'. (Rinus Ferdinandusse, *De brede rug van de Nederlandse maagd*, 1968)

plooirok

(studententaal) smalend voor een jong, 'high-society'-type. Syn.: *pareltje*. In het Engels noemt men zo iemand een *Sloane Ranger*.

Wel weten ze waar ze pertinent niet bij willen. Niet bij de bekakte-ballen-disputen (Hermes), niet bij de drinkers, de beulen of de beren (Viator, Thalia, Dido). Niet bij de literaire eikeltjes (Beets), niet bij de pareltjes of plooirokken (stijve meisjes van Jonquilles). (Carolijn Visser, *Alle dagen vrij. Jeugd in de jaren 70-80*, 1984)

Maar bij de andere helft, de grijze plooirokken die altijd hun huiswerk op tijd af hadden hoorden ze ook niet. (Anja Meulenbelt, *De bewondering*, 1987)

plopper, pelopper

(soldatentaal) Indonesische militair of vrijheidsstrijder en meer algemeen ook voor een Indonesiër. Het woord werd voornamelijk gebruikt in de Nieuw Guinea-periode. Tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd kende men het in de betekenis van 'voorloper, verkenners, wegbereider'. Militairen die deelnamen aan de zgn. 'politieele acties' (een eufemisme voor koloniale oorlog) vatten het daarentegen op in de zin van 'opstandeling; politiek extremist' (in de Indonesische strijd om zelfstandigheid). Volgens Van Dale ontstond de term in de periode 1926-1950. Militairen in Indonesië gebruikten ook een werkwoord *plopperen* in de zin van 'stelen'.

Het was een halve plopper, en daar schaamde hij zich voor. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Die peloppers zijn beulen, maar onze reactie is net zo barbaars. (Jacob Zwaan, Soldaat in Indië, 1969)

‘Hij is toch geen nikker?’ vroeg De Gier. ‘Meer een blauwe zou ik zeggen, een plopper.’ (Janwillem van de Wetering, De straatvogel, 1982)

plork

(straat- en sms-taal) meisje met een mooi lichaam maar met een lelijke kop. Afkorting van *perfect lichaam onder rotkop*.

Een plork is een vleesgeworden pudding, vaak toch wel een vrouw. (webforum ronaldude.nl, 12/11/2003)

pluis

(studententaal) langharig niet-corpslid, politiek links gezind; tegenstander van kernwapens. Jaren tachtig: met *pluizig* bedoelen studenten: ‘geen deel uitmakend van het studentencorps’. Zo kan men spreken over een *pluizig restaurant*, een *pluizig type*, *pluizige kleren* enz. Een *pluisje* is dan weer een tegenstander van kernwapens (vermeld door Laps).

Corpsleden, ook wel ‘ballen’, worden wel als rechts beschouwd en ‘pluizen, softies en socio’s’ als links, maar dat beeld wordt meer bepaald door uiterlijk en traditie dan door ideologie. (Playboy, september 1987)

Het uiterlijk van de Pluis maakt het altijd mogelijk om hem van verre te herkennen. (Albert Gillissen & Paul Olden, Studiosi. Almanak voor de eigentijdse student, 1989)

plunjezak

(soldatentaal, Ned.-Indië) plomp persoon. Vermeld door Henk Salleveldt (1980).

plurk

(oorspronkelijk onder soldaten in Ned.-Indië en studenten) onbeschaafd iemand; boef. Het gaat hier om een schertsende samentrekking van *schurk** en *proleet** (of *ploert**). Dit scheldwoord dateert al van het begin van de twintigste eeuw. Van Dale kent het echter pas sinds 1984, Koenen kent het helemaal niet. Iemand die zich als een *plurk* gedraagt, wordt verondersteld uit *Plurkenkerke* te komen, een fictieve plaatsnaam, gesignaleerd door iemand uit Zeeland. Vgl. *palurk** en *prolurk**.

Daar ligt een plurk, een parasiet! En hij slaapt op mijn kussen! (Het Vaderland, 04/10/1928)

Waarom die lange dagelijksche lijst van dooden en verminkten? Omdat plurk A geen seconde geduld had om een ander voertuig, dat hierop recht had, den voorrang te verleen. (De Groene Amsterdammer, 27/08/1932)

... de ene keer een plurk, de andere keer een nimf... (Ben Borgart, De vuilnisroos, 1972)

pochhans

snoever; opschepper; grootdoener; *windmaker**. Een synoniem is *praalhans**. Het woord werd reeds opgetekend door Halma en Tuinman. Tegenwoordig komen samenstellingen met -hans minder vaak voor. Het WNT, dat zich baseert op oudere taal, geeft veel meer voorbeelden, die thans alle in onbruik zijn geraakt: *krijgshans*; *oorlogshans*; *prachthans*; *vederhans*. Vgl. verder nog *poehaan**.

... niets meer dan een ijdele pochhans, die voor een man van opinie wil doorgaan. (De Groene Amsterdammer, 08/07/1894)

poedel

1) (Bargoens, verouderd) politieagent.

Allerlei straatzwerfers zochten er een nachthol, soms nog met den verschen buit in den zak en snakkend naar adem, na een vluchtvervolging van de gevloekte dofgajes of de loerende poedels. (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912-1925)

2) overdreven volgzzaam iemand; schoothondje. Rabin vloerde ooit een aanhanger van tegenstander Peres met de typering *de poedel van Peres*. En ten tijde van de Irak-oorlog werd de Britse premier Blair verweten *de poedel van Bush* te zijn.

poederdoos

(jeugdtaal) overdreven opgemaakt meisje; opgedirkte griet. Twentse scholieren kennen of kenden de variant *poeierkaatje*. Dit woord wordt vermeld door Jansen (1985) en Laps. Vgl. *schminkdoos**.

De verkoopster, met wie ze een onderonsje hadden, kon je het best vergelijken met een 'wandelende poederdoos'. (Johnny van Doorn, *Gevecht tegen het zuur*, 1984)

poehamaker

druktemaker; bluffer, opschepper. *Poeha* of *boeha* betekent 'drukte, (onnodig of overdreven) geschreeuw'. Vgl. het Franse woord *brouhaba*. Volgens K. ter Laan 'vanouds bohay; misschien uit de beide uitroepen boe! en ha!'

Soms hoorde hij een echte poehamaker die schuin oprekkend zoo ver mogelijk was blijven kijken, zeggen: 'hij hèt hem weêr' en wist dan dat pikeur de Boer de winner was. (Jac. van Looy, *Jacob*, 1930)

poen

(Bargoens) drukke, lawaaierige en brutale kerel; iemand die al te mooi gekleed is; opschepper; lummel; *patser**.

Jaap keek hem vol weerzin en wrevel aan: wat een poen was die Gijs eigenlijk, om te denken dat ie zo maar gemoedereerd een kwartje uit ze moeders portemenée zou gappe. (Het Volk, 06/06/1914)

Luister baas, je hebt je gerehabiliteerd; ik zag je voor een droge poen aan, niet in staat om een dolheid te doen... (Siegfried E. van Praag, *La Judith*, 1930)

poepchinees

(racistisch) Chinees. O.a. gesignaleerd door Jansen (1984). Meer algemeen ook gebruikt voor 'een raar persoon' (zie Laps). Woorden zoals poep- en schijt- komen meer voor als eerste lid van een samenstelling. Ze kunnen beschouwd worden als versterkend voorvoegsel.

De oudste, acht jaar, Vlaamse tongval, Haagse bluf, bekijkt de Koreaan van onder tot boven en concludeert hardop dat hij een erg grote mond heeft. Later rept ze van een 'Poepchinees'. (de Volkskrant, 23/06/1990)

Hij viel neer op de grond, van uitputting en vol ongelooft. Over zijn eigen prestatie en die van zijn maatje Keen, maar vooral over die van die rare poepchinees. (Trouw, 05/05/1995) Ik probeer lachend duidelijk te maken dat ik hen slechts een beetje probeer te plagen met een geinige boutade over kontneuken, maar die gore poepchinees van een eigenaar onderbreekt me door ons toe te bijten dat we kunnen vertrekken als we niets meer bestellen dan groene thee. (Ronald Giphart, *Phileine zegt sorry*, 1996)

poepdoos

bangerik; *angsthaas**. Vgl. *schijthuis**.

'Sekreten!' hoorde de overmoedige Tolman. 'Poepdozen! Kom es op!' (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

poephark

(studententaal, negentiende eeuw) vent zonder karakter; slappeling. Vooral in de verbinding *vervelende poephark*.

poeproeiër

homoseksueel. Ook wel *poepstamper*. Vgl. de Engelse slangterm *anal groundsman*.

Homofielen zijn poten, poeproeiërs, mietjes... (Harrie Jekkers & Koos Meinderts, *Uit de school geklapt*, 1985)

poepzak

dik, mollig kind. Ook een scheldwoord voor een dikke man of vrouw. Vermeld in het WNT zonder vindplaats.

poetskurk

iemand die kort en dik van postuur is. Bij Van Ginneken: klein ineengedrongen ventje. Scheldwoord uit begin twintigste eeuw. Volgens het WNT, dat geen vindplaats vermeldt, vaak zonder nauwkeurig te omschrijven betekenis: 'vervelende poetskurk'.

pokkenlijer

vreselijke vent; rotzak; klootzak. Vgl. *kelerelijer**.

Nou, laat lopen die pokkelijer. (Ben Borgart, *De slakken van Canêt d'Olt*, 1973)

... maar ze gaan expres harder rijden, de pokkelijers... (Kees van Kooten, *Hedonia*, 1984)

pokkenwif, pokkewif

verachtelijke vrouw. Volgens Van Dale zonder tussen-n geschreven.

Maar 't leek wel of dat pokkenwif ook op 't moment had zitten wachten dat ik m'n gal uit zou spuwen. (L.F. Celine, *Reis naar het einde van de nacht*. Vertaling E.Y. Kummer, 1968)

Maar uiteindelijk heb je dat pokkenwif toch gemold, begrijp ik. (A.F.Th. van der Heyden, *Onder het plaveisel het moeras*, 1996)

polak

(racistisch) Poolse jood of gewoon een Pool. In Vlaanderen zou de uitdrukking *drinken gelijk een polak* populair geweest zijn (zie o.a. Roback). Eveneens in het Frans: *polack; polaque; polacre*.

Ik hadt reets een goedt begrip van de Poolsche Taale, vermits ik op School met veele jonge Polakken gemeensaamlyk verkeerde. (De Sweedsche Robinson, of het Wonderlyk Leven van Gustaph Landkroon. Volgens zyn eige Handschrift in het Hoogduitsch uitgegeeven door G.F.V.M. En nu in het Nederduitsch vertaald. Amst., 1771)

Want voor de Polakken, haar concurrenten van de groote store, daar wou ie heelegaar niets voor vangen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 28/03/1926)

... de politieke joden, in de terminologie der N.S.B. 'Polakken' genaamd... (De Groene Amsterdammer, 13/03/1936)

polderaap

Fries. Scheldwoord gemunt door Gerard Reve. Zie ook *aap**.

Reve noemde de Friezen 'polderapen' en de anticlericale groeperingen van de nationaal-socialisten scholden de geestelijkheid voor 'kruismollen' en 'preektijgers'. (Nieuwe Taalgids, mei 1986)

politicaster

(spottend of minachtend) politicus.

Fortuyns kritiek op het ‘paarse regentendom’ vertoont gelijkenis met het gedachtegoed van de NSB, schrijft HN op gezag van Mussert-biograaf Jan Meyers: ‘Nederland zucht, zo vindt Mussert, onder de “ordering voor de vriendjes”, “terrorisering door een leger van crisis-ambtenaren” en “rode schoolmeesters die te stom of te lui zijn om uw kinderen fatsoenlijk Nederlands te leren”. Hoofdschuldigen zijn volgens Mussert de “politicasters”, die het land kunstmatig verdeeld houden om zo de buit beter te kunnen verdelen.’ (NRC Handelsblad, 06/06/2002)

ponteneur

(Leiden) opschepper. In het Leidse dialect ook verkort tot *teneur*. Ontleend aan het Frans (*point d'honneur*) en dan vooral in de uitdrukking *op zijn ponteneur staan*: ergens een prestigekwestie van maken (Endt, 1974). Het scheldwoord wordt gesignaleerd door Hans Heestermans in Leidsch Dagblad, 24/11/2000.

pooier

1) (oorspr. Bargoens) souteneur. Afgeleid van het werkwoord *pooien*: zigeunertaal voor ‘eten, drinken’ (sedert ca. 1500). Wellicht moet gedacht worden aan ‘leven van de verdiensten van de prostituee’. Vandaar ook *pooien* of *pooieren*: ‘werken als souteneur’. Dit laatste (van oorsprong Franse) woord werd door prostituees lange tijd beschouwd als stadhuiswoord. *Pooier* was de volkse benaming. Tijdens de mobilisatiejaren deed het volgende liedje de ronde: ‘Wil jij mij niet betalen, Dan ga ik mijn pooier halen, Die staat hier voor de deur.’

Theo van Gogh zorgde in 2004 voor grote consternatie door AEL-leider Dyab Abou Jahjah tijdens een debatavond uit te maken voor de pooier van de profeet.

Bargoense synoniemen zijn o.a. bikker; behojebikker (waarbij behoje Bargoens is voor het vrouwelijk schaamdeel) en boutebikker (waarbij bout een Bargoens woord is voor meisje of vrouw).

Pooier: dikvreter. Kerel die met een meid leeft, die voor hem den kost verdient. Als ik zoo'n pooier moest hebben, liet ik hem gauw den moord steken (om hals komen). (Köster Henke, De Boeventaal, 1906)

Ik zou denken een pooier van beroep. (Nieuwe Rotterdamse Courant, 28/07/1928)

Ik kon die gore pooier nu niet meer luchten of zien. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

2) iemand die leeft van de verdiensten van anderen of van de staat; profiteur. Het WNT citeert bijvoorbeeld de Nieuwe Rotterdamse Courant van 1934: ‘Deze had [bij een opstootje] de agenten uitgescholden met de woorden: ‘Pooiers, staats-souteneurs, moordenaars!’

Laat ons de voorzienigheid smeken dat deze iets te gladde pooier van fabulantes nog maar lang bij Nieuwe Revu mag blijven en niet elders gedumpt wordt, bijvoorbeeld bij HP/de Tijd. (HP/De Tijd, 06/10/1995)

... een journalistiek impotente pooier als Feike Salverda. (Theo van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

‘De boel bij elkaar houden’ betekent in het openbaar debatteren met pooiers van de Profeet als Aboe Jah Jah. (Theo van Gogh in Het Parool, 03/04/2004)

3) onbeschaamde, ruwe vent.

Hij snauwde: ‘Spreek me niet over dat individu,’ en er kwamen woorden als ‘ploert’, ‘pooier’, en zelfs ‘duivelskind’. (Simon Vestdijk, Een moderne Antonius, 1960)

Vuile pooier, hufter, rotzak, smerige gluiperd, klootzak, kankerlijer! (René Appel, Van kwaad tot erger, 1996)

4) *patser**, *ploert**; lid van de betere stand.

pook

(soldatentaal, negentiende eeuw) adjudant-onderofficier. Gesignaleerd door Van Ginneken.

poot

homoseksueel. *Van de poot zijn* is een Bargoense uitdrukking voor 'homoseksueel zijn'.

Potenrammen betekent 'homoseksuelen afranselen'. *Poot* is afgeleid van de hand, waarop geklopt wordt als iemand "zo" of "van het handje is" (populaire aanduidingen voor homoseksueel zijn).

Zie ook nog *pielepoot**, *ruigpoot**, *ruigjoeker** of *ruigridder**.

Het waren twee jonge poten met dure brillen op. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Wat wel opviel was het opduiken van 'poot' en 'gore flikker' in stiefpa's tirades. (Bouke B. Jagt, *De muskietenoorlog*, 1976)

Jongens, een poot! Laten we 'm even rammen! (Guus Vleugel, *Een valse nacht*, 1985)

poppesnor

zwaar besnord iemand; overijverig speurder. Voluit: *Pietje Poppesnor*. Genoemd naar de Amsterdamse politieagent Hendrik Blonk, die in de jaren dertig faam verwierf als een van de hardnekkigste boevenvangers.

Even later riep één van onze jongens: 'Poppesnor.' (Haring Arie, *Een leven aan de Amsterdamse zelfkant*, 1968)

Nei Pietje Poppesnor, gein gebbetjes. An taunder! (Leonhard Huizinga, *Adriaan met Olivier natuurlijk*, 1977)

populist

charismatisch leider die overheidsbureaucratie verafschuwt en die streeft naar een sterke band tussen een leider en het volk; oppervlakkig politicus; demagoog. Eigenlijk: iemand die rekening houdt met de verlangens van de *populus*, het volk. Voor de meeste opinieleiders staat *populisme* gelijk aan het 'inspelen op onderbuikgevoelens', met het verkondigen van opvattingen die een beschaafd persoon nooit zou mogen huldigen. De afkeer van *populisme* heeft grotendeels te maken met de angst voor de domheid van het volk of de gewone man. De macht hoort immers te berusten bij een elite (zorgvuldig geselecteerde politici die namens de bevolking besluiten nemen). Het populisme vertrekt van het beeld van 'de mensen' als een homogene brij terwijl de samenleving eerder kenmerken van diversiteit vertoont. Oorspronkelijk was het *populisme* een stroming in de Franse literatuur, waarin belangstelling werd getoond voor het leven van de lagere volksklassen. Zie ook *hadjememaar**.

Is Modigliani geen populist nog lang vóóordat onze schrijvers met deze ouwe nieuwigheid kwamen aandragen? (Het Vaderland, 13/06/1931)

Nu de hamvraag dan maar: is Bolkestein een populist? (HP/De Tijd, 24/03/1995)

portiekhoer, portiekslet

(vnl. jeugdtaal) vrouw. Eind jaren tachtig gesignaleerd door een onderwijzer uit Delft. Ook vermeld door Heestermans (1989).

Verrekte sloerie, lijpe trut, portiekhoer, slet, spinaziekut. (Robert Long, *Beschaafde Tango*, 1977)

portret

minachtend voor een persoon, bijvoorbeeld: een *lastig portret*.

Ik hoor, dat hy zulk een raar portret van eene Zuster heeft. (Betje Wolff, *Historie van den Heer Willem Leevend*, 1784-1785)

Een lastig portret, die Greet, echt een dame. (Jan Mens, *Mensen zonder geld*, 1939)
 Hij was iedere avond hardstikke dronken, een zeer lastig portret. (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

pot

lesbische vrouw. Verkorting van de Bargoense term *lollepot**, oorspronkelijk ‘vuurpot’ en met gedachte aan *lollen*: ‘bij de haard of boven een stoof zich warmen’ (Kiliaen). *Bij de lollepot zitten*: oudewijvenpraatjes houden (De Beer & Laurillard). Sinds de jaren zeventig wordt *pot* ook gebruikt als geuzennaam voor militante feministen. Bij de Koninklijke Marechaussee is *pottendag* (ook wel: *tietendag*) de studiedag voor vrouwen (bron: Opzij, januari 1995). De *potterij* of *potterie* is de aanduiding voor de verzamelde *potten*. *Potteus* staat voor lesbisch. Een *pottenkot* is een smalende benaming voor een dameskroeg.

Claudia, een Surinaamse pot... (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer. Tweede Boek*, 1966)

De dame in kwestie was zo ruig als een kokosmat en heeft zoals ze dat in Amsterdam noemen, ‘het’ uitgevonden. In de volkstaal draagt zo’n dame als bijtitel: ‘een pot’. (Harry Boting, *Nog meer jatmous*, 1967)

Potten! Vieze vuile potten! Ce sont lesbiennes! (Harry Mulisch, *Twee vrouwen*, 1975)

poteflikker

homoseksueel. Het woord is een beetje dubbelop: zowel *poot** als *flikker** is een scheldwoord voor een homoseksueel persoon. Het gebruik van beide in één woord wellicht ter versterking.

Mijn vriendje H. vindt jou en al die andere F.C. Hagenaars trouwens een stelletje vieze vuile gore poteflikkers. (Vrij Nederland, 20/09/1986)

poteten: lastig (misselijk, raar) poteten

kieskeurig persoon; rare snuiter. In de Middeleeuwen noemde men gekookte spijs (in het bijzonder hutsepot) *poteten*. Overdrachtelijk is men het ook gaan gebruiken voor een mens. In het Bargoens komt *poteten* voor in de zin van ‘beloning’ (zie Henke). Synoniemen zijn o.a.: *raar gebakje**; *rare pisang**; *rare snijboon**.

Misselijk, vreemd, zonderling, raar, leelijk, bespottelijk. Wat is hij misselijk toegetakeld.

Wat ziet hij er misselijk uit. Je bent een misselijk pot eten. Zeer oud is dit woord; de vroegste schrijvers hebben het reeds en in vele beteekenissen gebezigd. (De Taalgids. Eerste Jaargang, 1859)

Toen zij nog heel jong was, is zij met Sir John Carpenter getrouwd die blijkbaar een lastige pot eten was. (Nieuwe Rotterdamse Courant, 25/07/1929)

pothoer

verachtelijke, waardeloze vrouw. Volgens Heestermans is dit woord dubbelop: pot komt hier van het Middelnederlandse *pote* (hoer) of we moeten bij pot denken aan *pispot*, waardoor dit scheldwoord moet worden opgevat als ‘stronthoer’.

Je weet best dat Agnese een vulgaire ordinaire pothoer is, lieve Ray. (J.M.H. Berkman, *Vergeet niet wat de zevenslaper zei*, 1989)

Altijd leuk om die pothoer naakt te zien. (over Katrien Schotte in Playboy, reactie op website Zattevrienden, 11/02/2005)

potkachel

(Amsterdam) roodharige. Opgetekend in 1955. Vermeld door Berns & Van den Braak.

potloodventer

exhibitionist. Wellicht oorspronkelijk politie slang. *Potlood* is hier een metafoor voor het mannelijk lid. Politieambtenaren gebruiken synoniemen zoals *bruynzeelvertegenwoordiger*; *vendelzwaaijer en voorjaarskrokus*. Ook de Duitse volkstaal beschikt over talrijke synoniemen: *Brieföffner*; *Mädchenschreck*; *Schlitzöffner*; *Schleuderer*. In het Engels heeft men het over een *flasher* terwijl Amerikanen een exhibitionist aanduiden met de term *wand-waver*.

De 'potloodventers', zoals wij hen noemen, worden steeds actiever. (A.C. Baantjer, *De magische zeven*, 1986)

De andere soort is de klassieke potloodventer. Hij opent zijn jas om zijn geslachtsdeel te laten zien. (Yvonne Kroonenberg, *Alles went behalve een vent*, 1989)

potsmenobbel

(in Joodse kringen) snotneus; domme nietsnut. Jiddisch. *Pots* is neusvuil.

En dan te denken dat jij het liever houdt met zo een potsmenobbel als Eli Lipski... (Siegfried E. van Praag, *Het huisaltaar*, 1978)

pottentrien

lomp vrouwspersoon; boerentrien.

Wat ziet die mama van Van Raven er uit. Net een pottetrien. (Louis Couperus, *De boeken der kleine zielen*, 1901-1903)

Ten eerste de waardin, een vette pottetrien... (De Groene Amsterdammer, 11/09/1926)

Voor dikkertjes: zij is wel een matrone, pottetrien, een patapoef. (Agnies Pauw van Wioldrecht, *Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl*, 2003)

poujadist

aanhanger van het *poujadisme*, een rechtse antiparlementaire, fascistoïde politieke beweging (oorspronkelijk in het Frankrijk van de jaren vijftig); conservatief (burger)mannelijke. Genoemd naar de Franse politicus Pierre Poujade (geb. 1920) die agiteerde tegen het belastingstelsel, waarvan volgens hem de kleine middenstand het slachtoffer was.

Pierre Poujade was 36 jaar oud toen hij in 1956 het Franse politieke bestel omverkegelde. De kleine boekhandelaar uit Saint-Céré op het Centraal Massief zette zich aan het hoofd van een protestbeweging van middenstanders om af te rekenen met de 'fiscale terreur'. Hij voerde campagne onder de slogan: 'Deze man is gevaarlijk. Voor links en voor rechts.' Poujade zag zich niet als partijleider, maar als spreekbuis van een beweging. Newsweek schreef destijds: 'Poujade heeft geen program en geen filosofie. Zijn aantrekkingskracht schuilt niet in wat hij is, maar in waar hij op tegen is.' Bij de verkiezingen van 1956 deden de 'poujadisten' voor het eerst mee: in één klap 11 procent van de stemmen en 51 zetels. Pim Fortuyn is de Nederlandse versie van Poujade. Ook hij presenteert zich als hoofdman van een beweging die zich afkeert van het bestaande stelsel. Ook hij plukt links, rechts en in het midden kiezers weg. Ook hij wordt door zijn radeloze concurrenten versleten voor extreem-rechts en asociaal, terwijl de kiezers blijven toestromen. Ook bij Fortuyn gaat het niet om een concreet program, maar om de assertieve toon van de campagne. (Elsevier, 09/03/2002)

praalhans

opschepper; snoever; grootdoener. De persoonsaanduiding *Hans* (afgeleid van de doopnaam Johannes) werd aanvankelijk gebruikt (vooral wanneer voorafgegaan door *grote*) voor 'iemand die door rijkdom of aanzien uitmunt, m.n. iem. die zich daarop laat voorstaan' (Van Dale). Deze betekenis komen we bijvoorbeeld tegen in 'De familie Kegge' uit de Camera Obscura van

Hildebrand. Daarin heeft de heer Adam Kegge het over ‘grote hansen en adellijke heren’. *Hans* is verder nog een Bargoense benaming voor een protestant. Andere samenstellingen met *hans* zijn *pochhans** en *schrokhans**.

Ons Calvinisme ... is democratisch van aanleg. Democratisch, niet om het leven neer te trekken tot de ruwheid van den botterik of praalhans... (A. Kuyper, Het Calvinisme en de Kunst, 1888)

pratende gordijnen

naïeve, halfzachte en non-comformistische personen; wereldvreemde figuren. Vgl. *geitenwollen** *sokken*.

Voorheen rommelden ze maar wat aan, maar uiteindelijk kwamen ze bij Maatwerk terecht, dat de jongens onderbracht bij project Herstelling. Daar knappen zo'n 65 mannen de forten van de Stelling van Amsterdam op om zo ervaring op te doen waarmee ze later de bouw of het groen in kunnen. Dat gebeurt onder strakke begeleiding. Maar volgens Herstelling-directeur Albert van der Lugt niet door ‘geitenwollensokken’, oftewel ‘pratende gordijnen’, maar door bouwvakkers – geschoold door het leven. (Het Parool, 21/09/2001)

preekmuts, preektijger

predikant met de gave van het woord; dominee die met luide stem en weidse gebaren zijn boodschap verkondigt; kanselredenaar of *kanseltijger**. Als tweede deel van een samengesteld woord is -tijger een populaire aanduiding voor een enthousiast aanhanger of beoefenaar van iets.

Falwell ontpopte zich evenwel als een formidabele preektijger die wist, hoe hij de mensen naar de kerk moest krijgen én hen het geld uit de zak kon kloppen. (NRC Handelsblad, 31/08/1985)

Bedaar nu maar preekmuts. Ik ben het met je eens. (Jan Stassen, Sluiterijden, 1986)
Van Duinen, dat was een preektijger! (Trouw, 01/07/1989)

prengel

(verouderd) lompe kerel; *pummel**. In Groningen ook gebruikt voor een nietig, tenger ventje.

Knul is ook elders in Nederland in de volkstaal, in de betekenis van lummel, slungel, pummel, prengel, niet onbekend. (Johan Winkler, Algemeen Nederduitsch en Friesch Dialecticon, 1874)

prent

(Bargoens) fat; dandy. In deze betekenis reeds bij Henke. Ook gebruikt voor een stijf, houterig meisje. Eigenlijk: iemand die eruit wil zien als de figuur op een prent.

prentenboek

(Bargoens) zonderling persoon, *kwibus**, *rare snijboon**. Vermeld door Endt (1974).

prestatieveen

smalend voor topsporters. Vgl. *kiesveen** en *stemveen**.

Prestatieveen, topsporters. (Rouke G. Broersma, Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels, 1970)

product

(meestal voorafgegaan door *lastig*) lastig persoon; misbaksel.

O, Maatje, Maatje, u maakt er wat van, de juffrouw is heusch altijd lief voor mij geweest, wel streng, maar zeg nu zelf eens, wat een lastig produkt ben ik ook! (Felicie Jehu, Nel de ontembare, 1905)

Verdrijf jij voorlopig maar uit mijn ogen, lastig product. (Jan Wolkers, Terug naar Oegstgeest, 1965)

profitariaat

(in Vlaanderen) bepaalde categorie mensen die men als profiteurs beschouwd: zij die (door misbruik van de sociale regelgeving) zichzelf proberen te verrijken ten koste van hun medeburgers. Wellicht een bedenksel van politiek rechts (het woord is erg populair onder Vlaams Belang-aanhangers): een woordspeling op de *dictatuur van het proletariaat*. Onder deze verzamelterm kunnen zowel werklozen, alloctonen, vakbonden, zieken als de politieke klasse vallen.

Het Euro-profitariaat. (Het Nieuwsblad, 15/06/1985)

SPa staat in de Vlaamse regering allang niet meer voor 'Socialistische Partij anders' maar voor 'Stimuleer Profitariaat door Alloctonen'. (Toespraak Filip Dewinter in Gent, 14/03/2004)

prol, proleet

onbeschaafd persoon; iemand met grof gedrag. Een afleiding van *proletariër*, dat van het Latijnse *proletarius* komt: oorspronkelijk bij de Romeinen een bezitloze; iemand die alleen goed genoeg was om rekruten te produceren. Onder studenten hoor je wel eens het scheldwoord *vuile zaadproleet*. Van Nierop (deel II) vermeldt *prollig*. In de hedendaagse jeugdtaal vaak verbasterd tot *prolo* (zie Hoppenbrouwers), een term die ook Franstaligen gebruiken. Studenten hebben het wel eens over een *proletensigaar*: een goedkope sigaar van zo slechte kwaliteit dat men ervan moet overgeven. Andere samenstellingen zijn: *burgerprol*, *tandenprol*, *zakenprol* enz.

Gu Versing ontnam haar de theepot en hielp haar kopjes uitzetten met die bestudeerde en welbewuste hoffelijkheid, die haar altijd zo vermoeide, de hoffelijkheid van een jongen, die zichzelf ziet hoffelijk zijn en zichzelf dan goedkeurend toeknikt omdat hoffelijkheid tot beschaving behoort en de student tegelijk correct en intellectueel is, boven de 'veebonk' en de 'tandenprol' zo goed als boven de kantoorvlerk en de schoolfrik onmiskienbaar verheft. (Uit het leven van een denkende vrouw. Door Justine Abbing, pseudoniem van Carry van Bruggen. 1e druk 1920. Herdruk 1985)

'Proleten!' ontplofte mevrouw woedend. 'In welke achterbuurt horen jullie thuis?' (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

'Wat moet je een prol zijn om zóó jong drieduizend gulden op de bank te hebben', zei Bob. (Willem W. Waterman, Wie zei dat je in dezen tijd niet kon lachen? 1944)

prolurk

schertsend voor schurk. Volgens De Vooy's een studentenwoord, ontstaan uit *proleet** en *schurk* en dus een opzettelijk grappige verbinding.

De burgemeester heeft mij een padjacker en een prolurk genoemd, weet u wel wat dat beteekent? (Het Volk, 08/03/1918)

De synthese der natuurlijke noodwendigheid, die de boomen in het bosch laat groeien en ieder burger tot een dichter maakt en den dichter tot een burgerlijken prolurk. (De Groene Amsterdammer, 07/06/1930)

Dag prolurk, riep hij zachtjes de wagen achterna. (Heere Heeresma, Een dagje naar het strand, 1962)

provinciaal

plattelander; boertje van buiten; iemand met kleinburgerlijke opvattingen en boerse manieren. Soms ook voor een onontwikkeld, bekrompen mens. De laatste tijd vooral in de verkleinvorm, wellicht om het minachtend aspect te vergroten. Ook in het Frans als scheldwoord: *provinciale*.

De goede kennis, van wie ik zoo-even gewaagde, is een provinciaaltje net als jij en hij wil van zijn verblijf in onze residentie altijd terdege de grootsteedsche vruchten plukken. (Het Vaderland, 13/03/1935)

Dat mensen in de provincie dom zouden zijn, is onzin. Schrijf maar op: ik kom oorspronkelijk uit Drenthe. Ik ben zélf een provinciaaltje. (de Gelderlander, 18/01/2004)

pruik: oude pruik

oud persoon. Ook: iemand die ouderwets en bekrompen is. Eigenlijk: iemand die een pruik draagt (vroeger een teken van welstand en waardigheid). Vgl. *fossiel**.

Klikspaan, je bent eene pruik! Gevaren! Zie jij ze? Wie ziet ze? Niemand ziet ze. Allemaal vooroordeel (Johannes Knepelhout, Studentenleven, 1841-1844)

‘Oude pruik?’ kreet hij. ‘Wie? Wie? Oude pruik!’ (Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

Het staat trouwens vast bij deze jongelui, dat het overige van het mensdom, dat uit koekenbakkers, soepjurken, zwamneuzen, neepjesmutsen, lamme idioten, oude pruiken en dergelijke hoogwaardigheidsbekleeders bestaat, volstrekt niet bij machte is hen naar waarde te schatten. (Het Centrum, 11/07/1928)

pruikenduikster

lesbienne. Verwijst naar de seksuele handeling: het beffen, waarbij *pruik* de aanduiding is voor het schaamhaar. Vermeld door Kunst & Schutte. Syn.: *lesbie**, *liesbet**, *lollepot**, *lollypop**, *pot**.

pruimenlikker

vrouwengek; man geobsedeerd door orale seks. Syn.: *beftekkel**.

‘Hei boerenlul,’ bulderde ik hem toe: ‘Weet jij wel wie ik ben? Hoerenloper, pruimelikker!’ (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

prul

nietswaardig persoon. Eigenlijk: waardeloos voorwerp; vod.

Er is nu met die bovenaangehaalde lessen van den heer Hack een krachtig protest bedoeld tegen al de eigen lof, brutaliteit, luchthartigheid en grofheid, die in vroeger tijd in den N.G. werden gelaakt, en waarbij lieflijkheden als prul, polichinel, beunhaas, kunstverknouier, somnambule, charlatan, groenige, vloot, vervelend rijmelaar, antiquiteit op twee beenen, brekebeen, poppetje, ijdelruitige dame, kathederbouffje, walgelijk onoprecht mannetje, kleinzielige, als stopwoordjes schering en inslag waren. (De Groene Amsterdammer, 28/10/1888)

Hou je bakkes, prul! (Het Centrum, 07/07/1928)

Je bent een vent van niks, een prul! (K. Norel, Bij de Marine, 1956)

prutlip

iemand met een neerhangende lip; tevens een racistische benaming voor een neger. Vanwege de vorm van de lippen: groot en omgekruld als schaamlippen. Gesignaleerd door Jansen (1984).

Jij bent me veel te vrolijk, stel ik onmiddellijk vast, als er weer eens een prutlip in gezelschap zijn blijheid zit te etaleren, jij bent vast erg verdrietig of je houdt er geheime misantropische fantasieën op na zoals ik. (Ronald Giphart, Phileine zegt sorry, 1996)

prutser

iemand die onbeholpen of slordig werk aflevert; knoeier.

Van een Dusseldorfer graveur, die 't in zijn eigen land niet eens vinden kon, van een kannibaal, die natuurlijk van Rembrandt geen tittel of jota begrijpt, van een prutser, die zeven jaar zoekt op een levenloze prent, zijn zulke uitingen begrijpelijker. (De Nieuwe Gids. Tweede Jaargang, 1887)

psycho

(vnl. jeugdtaal) dwaas, vaak gewelddadig persoon. Afkorting van psychopaat. Sedert begin jaren tachtig. Vgl. *schizo*.*

Zo brutaal als de beul, die psycho's, denken ze bij de politie. (Bert Hiddema, Radio Heartbeat, 1992)

puber

iemand die zich onvolwassen gedraagt, die nog in de puberteit zit.

Het is een Fries, een stugge boerenlul. Ik schold hem uit voor 'puber' en we kregen de grootste mot. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

puinhoer

(tijdens de Tweede Wereldoorlog) meisje dat een relatie had met een Duitser (na de luchtbombardementen in 1940). Syn: *hunnebed**; *moffenhoer**.

Welke dichter zou de onbekende hebben kunnen verbeteren, die kort na de luchtbombardementen in 1940, de meisjes die vriendschappelijk met Duitse soldaten omgingen, 'puinhoeren' noemde? (Maurits Dekker, Amsterdam bij gaslicht, 1949)

puistenkop

iemand met een gezicht vol puisten; meer algemeen ook voor een verachtelijke vent.

Die puistekop was verleje heel verrajerlijk omgeloop, en had J. gepakt. (M.J. Brusse, Boefje, 1903)

Ik heb 't over jou, achterlijke puistekop! (Gerrit de Jager & Wim Stevenhagen, De familie Doorzon: Emile's relatieboot, 1983)

puk

klein, zwak persoon. Variant van *peuk*. Zie ook *pietje** *puk*.

Ik moest er vreeselijk om lachen, maar Gesina vond dat maar half aardig van mij hoewel ze niets zei, ook niet tegen de kleine puk met haar mooie belletjes en haar koddige zelfbeschuldiging. (Tine van Berken, Een klaverblad van vier, 1894)

Jij? Zoo 'n kleine puk als jij krijgt om den anderen keer. (J. Fabricius, Komedianten trokken voorbij, 1931)

pukkelbek, pukkelkoning (pukkelkoningin)

(jeugdtaal) iemand met veel pukkels; puistenkop. Sedert eind twintigste eeuw. Vermeld door Hofkamp & Westerman en Hoppenbrouwers.

pummel

lomperd, lummel. Sedert ca. 1865.

Niets deugde er. Het plaveisel was zo, dat je schrok om uit te gaan; in de straat kwam je meer koeien en katten tegen dan mensen en meer lummels en pummels dan heren en dames. (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

De stijfste pummels hadden waarachtig een zekere zwier gekregen. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

puntenkaaier, puntenneuker

(soldatentaal) iemand die op details let; *muggenzifter**, *haarklover**. Vermeld door Salleveldt (1978).

putjesschepper

iemand met een minderwaardig beroep, van een lagere stand en van geringe ontwikkeling. Eigenlijk 'iemand die beerputten leegmaakt'. *Putjesschepper* mag dan een uitgestorven beroep zijn (sedert 1930 verdwenen de *poepscheppers* uit het Amsterdamse stadsbeeld ten gevolge van de invoering der putzuigmachines in 1928), het woord komt nog met regelmaat voor, zij het in verschillende spelling: met dubbel-s (*putjesschepper*, de correcte spelling) en met één s. De overdrachtelijke betekenis wordt door Van Dale pas vermeld sinds 1961 maar is vermoedelijk veel ouder (eerste helft van de twintigste eeuw).

Prins of putjesschepper, die Tsech was, dacht, schreef en sprak Tsechisch. (Het Vaderland, 03/05/1920)

Ze hebben het allemaal over de militaire tak en hun vader de generaal, terwijl die het niet hoger heeft gebracht dan foerier; en ze bedoelen een putjesschepper als ze spreken over hun vader de directeur van het waterleidingsbedrijf. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

pygmee

klein of onbeduidend persoon. De Franse president, Jacques Chirac, kreeg deze bijnaam in de Amerikaanse pers tijdens de Irakcrisis in 2003. Veel vroeger noemde de Franse communist André Marty de Joodse socialistische leider van Het Volksfront, Léon Blum, al een *pygmee*.

Vergeef mij, o demiurg, bouwheer, usurpator, of god weet God zelf, dat ik deze pygmee geantwoord heb. (Simon Vestdijk, Bericht uit het hiernamaals, 1964)

Wij weten heus wel dat Evelien Gans een dom gansje is, dat Marcel van Dam zijn slappe linkse praatjes verkoopt vanuit een kapitale villa op de Veluwe en dat RTL-directeur Dick van der Graaf niets anders is dan 'een pygmee op plateauzolen' – sorry, ik moet alweer lachen als ik dit opschrijf. (HP/De Tijd, 12/11/2004)

Q**quisling**

landverrader; collaborateur; iemand die in oorlogstijd met de bezetter heult. Genoemd naar de Noorse militair en later minister van Defensie Vidkun Lauritz Abraham Quisling, die tijdens de Tweede Wereldoorlog met de Duitsers samenwerkte. Zijn naam werd ook synoniem voor 'vijfde colonne'. Na een tijdje linkse sympathieën te hebben gehad, trad hij keihard op tegen de communisten. Hij trad ook toe tot een beweging die op Duits nationaal-socialistische leest was geschoeid. Sinds 1939 sympathiseerde hij openlijk met de nazi's. Na een ontmoeting met Hitler vielen de Duitsers Noorwegen binnen. Quisling werd beschouwd als een marionet van de Duitsers. 'Heden valt het vonnis tegen Quisling.' schreef Het Vrije Volk op 12 oktober 1945. Twaalf dagen later werd hij doodgeschoten in Oslo.

'En dat zeg jij,' zei Frans, 'jij, die weet, dat het één grote verneukerij is geweest – jij Quisling.' (Theun de Vries, W.A.-man, 1967)

R**rabbelaar**

(Bargoens) praatjesmaker; kletskaus; zwetser. Vooral van toepassing op advocaten.

Dit laetdunckend volck, dees rabbelaers der wetten. (J. Westerbaen, Gedichten, 1659)

racist

iemand met vooroordelen tegen iemand van een ander ras.

Onafhankelijk van de zaak Windischgrätz heeft men reden te gelooven, dat de Hongaarsche racisten, de partijgangers van aarts Hertog Albrecht, verbonden zijn met de Duitsche racisten, de partijgangers van de Wittelsbachers en Hohensollerns, en dat er een gezamenlijk plan bestaat voor het gelijktijdig herstel van de monarchie in Hongarije, Beieren en Pruisen...

(Het Vaderland, 12/01/1926)

Hij komt over als een aartsreactionair en een racist. Hij beschouwt immers Aziaten en zwarten als minderwaardig. (Willem M. Roggeman, Beroepsgeheim, 1977)

rafeltrapper

(Bargoens) armoedzaaier.

Al m'n poen heb ik in de krant gestoken en wil slagen, versta je dat? Ik wil... En ik zal... met of zonder jou... Ik maak je stuk bij iedereen, rafeltrapper! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

rakker

deugniet, boef. Afgeleid van het (verouderd) werkwoord *rakken*, 'het opknappen van vuil en geminacht werk'. Een *rakker* was in de zestiende eeuw een beulsknecht, een helper van de schout of baljuw.

Kom nu maar als de drommel er uit, rakkers dâ je bent. (Cor Bruyn, Langs de waterkant, 1918)

rammelaar

1) (meestal voorafgegaan door *ouwe*) babbelaar; kletskaus. *Rammelen* betekende vroeger 'in het wild praten'. Vandaar de slangterm *rammelkast* voor 'mond' (zie hiervoor De Cock, 1911). In Vlaanderen kent men de woorden *rammelgat* en *rammelkont* voor een praatgraag persoon, een *kletsmajoor** (vermeld door de Clerck).

2) geil iemand. *Rammelen* is een oud woord voor 'geslachtsgemeenschap hebben'. Het werd reeds opgetekend bij Kiliaen (1599). In Vlaanderen wordt *rammelaar* gewestelijk nog gebruikt voor een mannetjesdier.

Maar dat wijf was zo'n ouwe rammelaar, dat ik gauw afknapte. Dat soort Franse wijven wil altijd aan de kut worden gelikt en daar had ik helemaal geen bestek in. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

rampzalige

(verouderd) rampzalig iemand; *ellendeling**. Woorden en uitroepen als deze waren erg populair in de retorische stijl van negentiende-eeuwse schrijvers.

Rampzalige! Weet gij wat dat is, hopelooze liefde? Meent gij, dat de papen en de paperij, waarvoor gij knielt, en wien gij dit alles ten offer brengt, iets daarvan waard zijn; meent gij, dat zij uwe ziele zullen redden van den dood? (A.L.G. Bosboom-Toussaint, Het huis Lauernesse, 1840)

‘Rampzaligen,’ zei hij, terwijl hij zijn arm om het midden van de vrouw sloeg en naast haar voortliep, ‘de lijdensbeker groeit dicht als een navel...’ (W.F. Hermans, *De God Denkbaar Denkbaar de God*, 1968)

randdebiel, randmongool

(vnl. jeugdtaal) onnozel, dom persoon; *debiel**.

Als ik tegen zo’n randmongool moet vechten, denk ik weleens: ik kap d’r mee, ik steek m’n handen omhoog en ik loop weg. (Hans Moll, *De hoeken van de ring*, 1987)

Waar ik aan de universiteit ook maar terechtkom, verzamelen zich na een poosje alle weirdo’s, alle randdebielen, alle Jan Doedels om mij heen. (Maarten ’t Hart, *De unster*, 1989)

Welke randdebiel heeft er nu een poncho aan met dit weer... (Chris Bos, *De woede van de bassist*, 1992)

ransaap

(jeugdtaal) scheldwoord met meerdere betekenissen: duf, lusteloos persoon; luiaard; mopperaar; viespeuk. Sedert de jaren negentig. Niet opgenomen door Heestermans (1989) maar wel bij Hoppenbrouwers en ettelijke pagina’s op internet. Vooral populair onder Delftse studenten. Zie ook *aap**.

Neem een vriendin, zoals Youp. Maar niet zo’n uitgemergeld, illegaal, verziekt en zielig meisje aan de Theemsweg... ach gossie, ach gossie... Je bent gewoon een ransaap. (*Nieuwe Revu*, 16/11/2005)

Noem mij een viespeuk, een ransaap of desnoods een zieke, geperverteerde smeerpip, maar bij het begrip ‘Russische bruid’ denk ik toch echt direct aan een strategisch uitgeholde witte kool, of aan een met een mengsel van wodka en Siberisch rendiervet gevulde matroesjkapop. (*Algemeen Dagblad*, 24/05/2006)

rapalje, rapaille

slecht volk, gepeupel, gespuis. Van het Oudfranse woord *raspaille* (uitvaagsel). Sedert ca. 1437. Vgl. *canaille** en *journalle**.

’t Milieu is voor dien jongen bovendien héél ongunstig geweest, daar op dat armzalige hofje in die buurt met al dat rapaille; met zoo’n zenuwachtige, kijvende moeder... (M.J. Brusse, *Boefje*, 1903)

Amper ligt de boot stil, of je hebt de handen vol met je te verweren tegen het havenrapalje. (Marcellus Emants, *Mensen*, 1920)

Dat rapaille van artisten maakt zelfs een nette zaak als deze onveilig. (Maurits Dekker, *Amsterdam*, 1931)

rapzak

scheldwoord met vage betekenis; in bepaalde dialecten in de zin van ‘uitzuiger’. Te vergelijken met *schurftzak* (kijk onder *schurftkop**). O.a. bij Boekenoogen: ‘’t Benne maar rapzakken.’

rat

totaal onbetrouwbaar, laaghartig persoon; *parasiet**; *onderkruiper**. Nadat Ed van Thijn de gekozen burgemeester had tegengehouden in de Eerste Kamer, reageerde Laurens Jan Brinkhorst (van D66) met de woorden: ‘Eens een rat, altijd een rat.’ Ongewenste bezoekers van een discotheek, dancing e.d. worden door de portiers wel eens minachtend *stapratten* genoemd (*Algemeen Dagblad*, 04/11/2003). Iemand die op kosten van anderen leeft, is een *broodrat*. In Vlaanderen wordt een ambtenaar soms uitgescholden voor *bureelrat*. Een *hotelrat* is iemand die op

slinkse wijze (bijvoorbeeld met valse sleutels) inbreekt in hotelkamers. Zeelui noemen landbewoners vaak spottend *landratten*. Een *urinoirrat* is een potenrammer die homo's chanteert (Joustra citeert de Leeuwarder Courant van 1959) terwijl een *woelrat* een aanduiding is voor een homojongen (genoemd naar een personage uit de boeken van Gerard Reve). Zie verder nog: *rioolrat**. In het Frans heeft *rat* eerder de betekenis van 'vrek, gierigaard'.

Die rat peesde ook nog op een kluijfe van me. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

... de laatste weken stond een foto-rat van Privé zijn woning in de Amsterdamse Beethovenstraat 'af te leggen'. (Oor, 05/09/1987)

Ik schijt een grote hoop op dat zootje grachtengordelratten. (HP/De Tijd, 04/11/2005)

rat: bruine rat

(racistisch) kleurling. Zie ook *blauwe**.

Tot die tijd was racisme voor mij iets van horen zeggen. Die woorden 'kutneger', 'bruine rat' en 'schapeneuker' beschouw ik als uiterst beledigend. (Theo van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

ratelkous

iemand (vooral een vrouw) die veel babbelt of zeurt. Sinds ca. 1872. Ook wel *babbelkous**.

De eerstvolgende wedstrijd leverde een miserabel gelijkspelletje op. De bondscoach doet er goed aan zich op de volgende verre trip behalve door een 'ratelkous' ook door Erwin Kroll te laten vergezellen, want het belang van een goed weerkundig advies wordt door bewakers van groepsprocessen helaas nogal eens onderschat. (Leidsch Dagblad, 07/12/2002)

rattenkop

iemand met onverzorgd of onregelmatig geknipt haar. Reeds bij Cornelissen en Vervliet.

'Smeer 'm de deur uit, rattenkop,' zei hij. (Het Vaderland, 13/05/1939)

Ik scheld gewoon terug. Gore rattenkop of zo. (HP/De Tijd, 12/04/2002)

rattenzoon

verachtelijk persoon; *klootzak**. Vgl. *hoerenzoon**, *hondenzoon**.

'Paul,' zegt Hildebrand, 'ik moet even op de Amstel wezen. Ga mee, rattenzoon.' (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

rau-dau, rouwdouw, rouwdouwer, rouwdanus

ruwe vent; bruuft; *mannetjesputter**. Ook als bijvoeglijk naamwoord: *die vent doet alles even rau-dau*. Volgens Van Dale na 1950 opgekomen en een verbastering van het Engelse *row-de-dow* (lawaaï, herrie). Endt (1974), die een vroege vindplaats uit de Fabeltjeskrant vermeldt (jaren zestig), denkt aan een verband met het Duitse *Raudau* (commotie, stennis). Van *rouwdouw* werd ook een werkwoord gevormd: *rouwdouwen* (op ruwe, ongeïnteresseerde wijze te werk gaan). Hiervan is weer de persoonsnaam met het achtervoegsel -er afgeleid: *rouwdouwer*. Deze laatste vorm is tegenwoordig de meest gebruikelijke. Minder gebruikelijk is de verbasterde vorm *rouwdanus*. De (foutieve) schrijfwijze met -au- is wellicht te wijten aan de connotatie met het Nederlandse woord 'rauw' (ruw) i.p.v. met 'rouw' (droefheid, smart).

Een boerenlul uit de provincie, maar wel 'n rouwdouw... (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

De geweldige overwinning die de Sowjet-ijshockeyploeg behaalde op het ploegje rauwdauwers dat de Verenigde Staten naar Grenoble gestuurd hebben. (De Groene Amsterdammer, 02/03/1968)

Een van die twee rasechte Leienaars was een echte rouwdouw, maar met het hart op de juiste plaats. (Leidsch Dagblad, 03/05/2002)

raveteef

(uitgesproken [reefteef]) gabberin. Gabbers zijn jongeren die van gabberhouse en gabberkleding houden. De meisjes binden hun haar strak naar achteren en scheren de zijkanten van hun hoofd kaal. Synoniemen zijn o.a. *houseteef*; *speedhoer* en *pepslet*. Bij al deze benamingen wordt gerefereerd aan zedeloosheid en typische gabbergebruiken zoals house, rave en het gebruik van stimulerende middelen. Zie ook opmerkingen onder *teef**.

Ik was geen rave-teef of zo, niet zo'n meisje dat zich door jongens liet gebruiken. Het ging mij om het feesten. (Nieuwe Revu, 20/10/1999)

ravenaas

(verouderd) (doortrapte) schurk. Eigenlijk: iemand die het waard is om opgehangen (en door de raven opgegeten) te worden; *galgenbrok**. O.a. bij Halma (1710): 'Hy is een recht ravenaas; een slimme guit.'

'n Judasstreek was 't, 't ravenaas hadden ze aan 't spit motten brajen tot-ie siste, de vuige verrader. (Het Vaderland, 31/07/1927)

reethoer, reetjongen, reetkever, reetnaaier, reetridder, reetroeier, reettoerist, reetveger

homoseksueel. Over actievoerende homoseksuelen schreef een vooraanstaand partijlid van het Vlaams Belang (destijds Vlaams Blok) in 1985: 'Alles bij elkaar vormen die viespeuken een stinkend zootje linkse reetkevers.'

Je laat je door ouwe kerels in je reet zitten voor twee kwartjes, niet, vuile reethoer? (Gerard Reve, Een circusjongen, 1975)

'Lekkende eetketel!' scheldt Leendert. 'Perverse reetkever!' (Gerrit Komrij, Dit helse moeras, 1983)

Stellig heeft Adolf bewezen geen geboren reetnaaier te zijn... (A. Moonen, Omgelegde dagen, 1984)

reetkever

(jeugdtaal) domkop. Sedert eind twintigste eeuw.

Reetkever, domkop: waarom doet die reetkever weer zo onbenullig? (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

Waar lul je dan over, pathetische reetkever?! (Nieuwe Revu, 23/11/2005)

reetlikker

vleier, *slijmbal**. Syn.: *gatlikker**, *kontlikker**.

Ik weet dat mensen als jij alleen maar ja-knikkers en reetlikkers in dienst hebben. (Bert Hiddema, Zwart geld, 1983)

Camiel zei 'best gaaf' en toen slenterden we naar zijn vader, die luidruchtig stond te praten in een groepje mensen. 'Allemaal retenlikkers,' mompelde Camiel tegen mij. (Hermine Landvreugd, Kont achteruit. Hoerig, 1999)

regent

autoritaire gezagsdrager; ambtenaar die bestuurlijke verantwoordelijkheid (op gemeentelijk, provinciaal of landelijk niveau) draagt. Van J.F. van Lennep verscheen het boekje 'Late Regenten'.

Regent, gezagsdrager met autoritaire, ondemocratische instelling. (Rouke G. Broersma, Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels, 1970)

Pas relatief recent werd ‘regent’ een scheldwoord: eerst in (anarcho)linkse kringen, nu ook – verrassend – bij rechts. Zo vond de LPF de voorgenomen benoeming door het nieuwe kabinet van oud-PvdA-leider Melkert bij de Wereldbank ‘regentesk’. (Elsevier, 03/08/2002)

reiger

lang en mager persoon. Bij Ter Laan (1929) ook een scheldwoord voor een handelsreiziger.

Reiger: Spotnaam, lang en mager manspersoon. (Amaat Joos, Waas Idioticon, 1900)

rekel

onbeschoft persoon; *schoft**. In deze betekenis reeds opgetekend in de zestiende eeuw. Ook Bredero gebruikte het: ‘Wie souwt verdraghen kuenen, De trotsche woorden die de rekel myn toesnaeuwt?’

Schaam jij je niet, rooie rekel, wat moet ik daarvan denken. (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

Die Toon is een brutale rekel. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

relnicht

homoseksueel die zich aanstellerig, uitdagend en vaak hysterisch gedraagt.

Mijn vrienden zijn ook niet oppervlakkig zoals relnichten. (Haagse Post, 06/12/1986)

... een stelletje maffe relnichten met kleuren en linten. (Boudewijn Büch, Brieven aan Mick Jagger, 1988)

remedie voor (tegen) de liefde

lelijk iemand (meestal een vrouw). Ontleend aan het Frans: *remède à l'amour*.

‘Mottebakkes, Jy bent een remedie voor de Liefde.’ (De Gewaande Weuwnaar, met het Bedroge Kermiskind. Blyspel, 1709)

‘He, bleekzak!’ spotte hij. ‘Waarom gaat gij naar ’t hof niet? Al de meisjes lopen zich de beenen af, wanneer ze u zien. Remedie tegen de liefde! ’t Zal moeten een schoon deksel zijn, dat past op ’nen vuilen pot, zooals gij. Kruip in een mollegat, leelijke loebas...’

(Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, Arm Vlaanderen, 1884)

Een tweede kind? Nou, vooruit maar. De remedie tegen de liefde, die haar moeder was, had er wel zeven gekregen! (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

reptiel

verachtelijk figuur; *klootzak**.

In het boksen krijg je alleen klappen als je niet uitkijkt of als die andere kerel sterker is, maar in mijn vak word je altijd verneukt omdat het stikt van de reptielen. (Nieuwe Revu, 05/12/1991)

retardo

achterlijk persoon. Eigenlijk: kansarm kind; maatschappelijk minder bedeed kind. Gesignaleerd door o.a. Robert-Henk Zuidinga (in Onze Taal, 1987) en de Literatuurkrant (Bulkboek 1986).

Je had z’n vesuviuskop moeten zien. Coupe zure regen stijf van de schrik. Even dacht ik dat-ie nog niet zou moven. Maar z’n piggie begreep de message. Wat een retardo! (Trouw, 27/02/1992)

reut

(in Vlaanderen, dialect) kwaad wijf, *ros**. Bij Cornelissen & Vervliet betekent het: kwajongen, onverbeterlijke deugniet.

Ze hebben hier toen gelukkiglijk het verstand gehad van een jong meiske aan te nemen. 't Was wel een Hollandse maar alla, liever een Hollandse dan zo'n Brusselse 'reut', waar of niet? (Walter van den Broeck, Het beleg van Laken, 1985)

ribbemoos

(Bargoens) grote, ruwe vent (maar ook voor een breekijzer); *mannetjesputter**. Roskam kent het enkel in de betekenis van 'breekijzer' of 'koevoet'. Het woord is een verbastering van het Jiddische *rebbe Mousje* (de heer Mozes) met bijbetekenis van 'sterke man'.

Koo 'de kok' was een stevig gebouwd man; zoals zijn klanten het noemden: 'een ribbemoos, 'n mannetjesputter, die vermogens in z'n hande had,' en waarlijk, hij zag er uit alsof het niet geraden was om ruzie met hem te zoeken. (Justus van Maurik, Amsterdam bij dag en nacht, 1889)

Sau'n lefgauser... sau'n ribbemaus. (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

Ik heb zo wel eens het een en ander bij de Koninklijke Marine meegemaakt, maar zo'n ribbemoos als meneer Kruidering mot er nog geboren worden. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

ribbenschijter

mager persoon. Eigenlijk iemand bij wie men door de ribben kan kijken. Vermeld door Spruyt.

rijke stinkerd

rijk iemand. Volgens bepaalde bronnen zou de uitdrukking te maken hebben met het feit dat gelovigen vroeger veel geld moesten neertellen om in de kerk dicht bij God begraven te worden. Als de koster in de winter de kachel aanstak, was de lijkvlucht dan ook niet te harden. *Stinken* had vroeger evenwel een veel bredere betekenis dan nu, enigszins vergelijkbaar met de huidige betekenis van 'geuren; ruiken'. Zo vermeldt Carolus Tuinman in 1722 in zijn etymologisch woordenboek 'Fakkelt der Nederduitsche Taale' dat *stinken* in de elfde eeuw en later 'een aangename reuk afgeven' betekende. Hij geeft bovendien voorbeelden (hier in hedendaagse spelling weergegeven) zoals: 'zij stinken als de beste zalven; wie wijd stinkt, verspreidt een goede mening; zoete stank'. *Stinken* slaat hier dus op de zoete walm van de cosmetica waarvan de welgestelden gebruik maakten.

Geef het fotografeeren er aan, Reinhold, je bent een rijke stinkerd. (Het Vaderland, 27/02/1934)

'Vuile rijke stinkers!' roepen ze en beginnen met sneeuwballen te gooien. (Johan Fabricius, Flipje, 1936)

Ik kan me altijd zo kwaad maken bij die rijke stinkers. Die denken dat ze maar alles kunnen zeggen als je eerlijk aan de kost komt. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

rijstepikker, rijstkakker, rijstpoeper

(racistisch) iemand van Indonesische afkomst; oosterling; kleurling. In de Verenigde Staten gebruikt men voor een Chinees de beledigende term *rice-belly* of *rice-eater*.

... de schedel van een hurkende rijstkakker... (Harry Mulisch, De verteller, 1970)

Als er echter termen als 'chinken' en 'rijstepickers' worden gebruikt, is dat flauwekul. (Ben Borgart, Buiten schot, 1975)

... ik heb met een paar mensen, dus geen militairen, gewed, dat Tirany binnen drie maanden er minstens vier keer op uit zou trekken achter de rijstpoepers an. (Bouke B. Jagt, De muskietenoorlog, 1976)

rimpelclub

groepje bejaarden. Een stripverhaal uit 1982 van Kamagurka heet ‘De rimpelclub.’ Een synoniem is *spataderbrigade**.

De rimpelclub doet dingen die normaal alleen zijn weggelegd voor tieners. (Panorama, 09/05/1989)

The Stone Roses zouden het voorprogramma van The Rolling Stones geweigerd hebben (‘Die rimpelclub zou in ons voorprogramma moeten spelen’). (Humo, 29/06/1989)

rinkelrooier

losbol; zwierbol; pierewaaier. Reeds bij Potgieter: ‘de benden rinkelrooijers, die dan langs uwe grachten zwerven...’ Met *rinkelrooien* (of *ringkelroyen*) bedoelde men ten tijde van Kiliaen (16de eeuw): met een rinkelbom of tamboerijn rondlopen; rinkelen. Bij uitbreiding sloeg het ook op ‘lawaai maken’ en vervolgens ‘als een lichtmis of lichtekooi langs de straat zwieren’.

Alle rinkelrooijers en nachtloopers. (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796*)

Hoerah! Gij rinkelrooiers/ leeft lustig blijde bent/ Geen een toch onder tafel?/ Neen, alle nog present! (Rotte Blaren. *Leidsche studentenliedjes, 1905*)

rioolrat

gluiperig persoon; ook gebruikt voor ‘een opdringerige persfotograaf of paparazzo’. Zie ook *rat**. Vgl. *persmuskiet**.

Gossamme wat een stuk rioolrat van een wijf! (Piet Bakker, *Ciske de rat, 1941*)

Je bent een vunze, kleine rioolrat, Theo zou je aan een goedkope hoerentent in Tanger moeten verkopen, weet je dat? (Dimitri Frenkel Frank, *Lieve meisjes, 1982*)

roddelkont, roddelkous, roddeltante

iemand die graag roddelt, kwaadspreekt van anderen.

De heer Sierksma ziet spoken; de heer Sierksma toont zich een vooringenomen roddelkous door te beweren dat ‘in *Libertinage* de menselijke waardigheid en vogue is’. (*Libertinage*. Jaargang 1, 1948)

Noël, ge weet zo goed als ik dat Julia een eersteklas roddelkont is, zij kan daar niks aan doen. (Hugo Claus, *De geruchten, 1996*)

roestkrabber

(soldatentaal) geweermaker. Sedert begin twintigste eeuw. Vermeld door Van Dam.

roetmop

(racistisch) kleurling, zwarte. Soms ook *roetkop*. De wielrenner John Schlebaum (1898-1966), een stayer, werd in Amsterdam steeds aangemoedigd met de schoorsteenvegerskreet: ‘Hoeoeii, roetmop. Knokken hoor. Geef ze op d’r donder!’ Zijn bijnaam had te maken met het feit dat zijn vader in de Jordaan kolen verkocht.

Deftig begroet hij al de aanwezigen meteen: Dames en Heeren! ik ben Sinterklaas en ik kom jelui erreisies opzoeken en dat is m’n zwarte jongen, die – maak je buiging roetmop – de cadeautjes brengt. (De Groene Amsterdammer, 05/12/1897)

Gemeene negers! vloekte Cecilius. Vuile roetkoppen! Zal je niet slaan? Zal je mijn broêrtje niet slaan?! (Louis Couperus, *De komedianten, 1917*)

Kijk uit, waar je loopt, vuile roetmop! (A.M. de Jong, *De wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Ongedateerd, 1923-1924*)

rolmops

dik persoon. Reeds gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad 'Buiten' (oktober 1920). Iemand uitschelden met een bepaalde voedselsoort is niet ongewoon in onze taal. Andere voorbeelden zijn: *appel flap**; *bal* gehakt*; *boterletter**; *soepstengel** enz.

'Vooruit, rolmops, naar binnen!' (Godfried Bomans, *De avonturen van tante Pollewop*, 1958)

En hoe wou jij het dan wel doen, wandelende rolmops? (Willy van der Heide, *Lotgevallen rond een locomotief*, 1956)

rondom lelijk

(Bargoens) miezerig mannetje. Vermeld door Endt (1974). Een oud kinderrimpje gaat als volgt: 'Rondom lelijk is mijn naam/ Voor het zeilen onbekwaam/ Maar als een ander begint te reven en te knopen/ Begint dit schip het hardst te lopen.' Kan ook gezegd worden van een voorwerp.

rooie

socialist. Zie ook: *rooie* hond (rakker)*. De associatie van *rood* met 'links, revolutionair' dateert volgens de 'Dictionnaire historique de la langue française' van ca. 1848. Wellicht vanuit de veronderstelling dat anarchisten en socialisten enkel hun doel wilden bereiken op een bloedige, wreedaardige wijze. Sommige etymologen zien ook een verband met de rode uniformen of mutsen der revolutionairen tijdens een van de Franse revoluties. In Parijs werd vanaf 1789 de rode vlag gehesen vanwege de noodtoestand. Later werd die vlag het symbool der revolutionairen.

'k Zal je één ding zeggen, Knier – liever neem 'k 'm niet – ontevreden rakkers zijn 'r tegenwoordig genoeg – Wat van de Marine komt – dat is – verdomd 't is wáar – dat is róód op de graat – rooien blief ik niet. Gelijk? (Herman Heijermans, *Op hoop van zegen*, 1900)
En nou naar buiten, rooie. (Jan Mens, *De Gouden Reael*, 1940)

Mijne heren, ruikt, ziet en overtuigt u, Der Franz heeft de overwinningstoorts alreeds ontstoken, weg met de rooien...! (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

rooie hond, rakker

iemand met linkse, liberale opvattingen; communist of socialist.

Kom, kom, meneer, u hebt u laten bepraten door dat liberale volk, door die roje honden!... (Frans Netscher, *Studie's naar het naakt model*, 1886)

Zoo zal hij die rooie rakkers doen zwijgen. (Het Volk, 02/09/1916)

Ben jij ook zo'n rooie rakker? (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh *verdwijnen in een korenveld*, 1977)

rooie, rooie biet

(jeugdtaal) roodharige. Syn.: *achterlicht**, *bakboordslicht**, *knipperbol**, *stoplicht**, *vuurtoren**.

Die rechtsbinnen, die dikke rooie, je weet wel, die heeft Kromhout van Vitesse toch es zóó tegen z'n knie geschopt, dat ie in zes weken niet heeft kunnen lopen. (J.B. Schuil, *De A.F.C.-ers*, 1915)

Futiel, als ik naar een andere school was gegaan, had ik andere jongens ontmoet, als ik geen rood haar had gehad en niet altijd uitgescholden was voor rooie biet, stoplicht, knipperbol, als ... (Bert Hiddema, *Ik loop*, 1982)

ros

slecht iemand (doorgaans een vrouw: helleveeg, feeks). Vermeld door o.a. De Clerck.

Driftig wendde hij zich om, en stak de gebalde vuisten recht voor zich uit. De wijven zijn geslepen: ze liegen en bedriegen! 't Zijn rossen!' (Reimond Stijns, *Hard labour*, 1904)

rosse

(in Vlaanderen) roodharige. Zie ook: *rooie* biet*.

Jullie zijn geen detectives, althans zo ziet de dikke rosse daar niet naar uit... (Hugo Claus, *De hondsdagen*, 1952)

In 'De Raaf' dachten ze vroeger dat de rosse en Jean-Pierre een koppel waren. (J.M.H. Berkman, *Het zomert in Barakstad*, 1993)

rotjeknor

(jeugdtaal) dom iemand. *Rotjeknor* is ook een Bargoense benaming voor Rotterdam. Het scheldwoord wordt voor het eerst vermeld door Laps.

rotmof

(tijdens de Tweede Wereldoorlog) scheldnaam voor de Duitse bezetter. Zie ook *mof**.

Bars jij, rotmof. (*Het Volk*, 09/06/1917)

Zij had deze vrouw het scheldwoord 'rotmof' toegevoegd. (*Het Vaderland*, 10/11/1941)
'Liever een paar gebroken pooten dan spitten voor dien rotmof', zei er een. (Bert Voeten, *Doortocht. Een oorlogsdagboek 1940-1945*, 2de druk, 1946)

rotstraal

verachtelijk, waardeloos iemand. Vgl. *donderstraal** en *lamstraal**.

Eeuwiggietgloeïend, wat dee die rotstraal me zeer! (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Je hebt het me wel laten voelen hoe je over me dacht, rotstraal. (F.B. Hotz, *Ernstvuurwerk*, 1978)

rotte peer

(studententaal) student die geen corpslid is. Vermeld door Gillissen en Olden. Syn.: *knor**.

Je hoorde in het Corps thuis of je hoorde er niet. Zo niet, dan was je een 'rotte peer', heel eenvoudig, en werd door niemand gemist als je uiteindelijk met de stille trom verdween, onherroepelijk. (Erik Hazelhoff Roelfzema, *Soldaat van Oranje*, 1987)

rottenaar, rotter, rotteraar

(Bargoens) verachtelijk persoon; klootzak. Bij De Beer & Laurillard ook 'verrader'.

Het was hem zelf ook niet heel klaar waarom hij tusschen al die boosdoeners, die afdreigers en rotteraars, die schoreme gavvers bleef plakken. (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912)

Op eens roept er een van de vrouwenzaal: 'Hou jullie nou je bek dicht, rotters!' (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

rotzak

persoon met een vals, slecht karakter. Oorspronkelijk betekende het 'iemand met een venerische ziekte'. In Zuid-Nederland vroeger ook een minachtend scheldwoord voor Walen en Fransen.

O gij leelijke rotzak, ge zult het betalen!... (Stijn Streuvels, *Het leven en de dood in den ast*, 1926)

Laat die rotzak een natuurlijke dood sterven... (Jan de Hartog, *Gods Geuzen*, 1947-1949)

Godverdomme, vuile rotzakken, laat me er langs! (Andreas Burnier, *De verschrikkingen van het noorden*, 1967)

rozenwater(tje)

Kijk onder *lulletje* rozenwater*.

rufter, rufto

windenlater. Vaak als goedmoedige aanspreekvorm: *hé, ouwe rufter*. *Rufto* is turbotaal (gesignaleerd door Kuitenbrouwer).

'Hier, ouwe rufter,' zegt Mirjam tegen Dirk, als ze hem zijn bord geeft. (Theodor Holman, *Apenliefde*, 1991)

rugartiest, ruggeklimmer, ruggetuffer, ruggewerker, rugracer, rugtoerist

(Bargoens en jeugdtaal) homoseksueel iemand.

Flikker, ruigpoot, bruinwerker, rugartiest. (Adriaan van Dis, *Tropenjaren*, 1986)

... en nou ook nog dat misselijke gedoe van die rugbeklimmer. (Haring Arie, *De Sarkast*, 1990)

Ga jij nou suggereren, dat ik als hetero opeens bruinwerker zou zijn, rugtoerist? (website Jiskefet, 16/04/2001)

ruigjoeker, ruigpoot, ruigrigger

(Bargoens) homoseksueel. Reeds bij Van Bolhuis. Eigenlijk: iemand die ruig, wild met zijn 'poot' (hand) omgaat. Tegenwoordig vaak afgekort tot *poot**.

... en laat ik niet merken dat je met die ruigpoten meegaat, want dat zei de kit. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Ik kwam met m'n haringemmer in een café waar veel ruigridders kwamen. (Haring Arie, *Een leven aan de Amsterdamse zelfkant*, 1968)

Met dat mietje! Met die ruigpoot. (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

rukeend, rukhond, rukzwam

(vaak voorafgegaan door *vuile*) (jeugdtaal) jongen die geen vriendinnetje heeft en veel masturbeert. Voor het eerst gesignaleerd door Hoppenbrouwers.

Godpleuristifyfus, bloedbak, rukeend, drakekop, jij hier? (Kees van Beijnum, *Dichter op de Zeedijk*, 1995)

Hé, smeerlap, ouwe rukzwam... draai je 's om, als je durft! (A.F.Th. van der Heyden, *De Movo Tapes*, 2003)

rukkepikker

(marinetaal) stommeling. Vermeld door Harmsen.

rukker

oversekste kerel; meer algemeen ook: *klootzak**. Letterlijk: masturberende man. De gebruiker van dit scheldwoord suggereert hiermee dat de aangesprokene seksueel onvolwassen is. Britten gebruiken voor zo iemand het scheldwoord *wanker*. *Ouwe rukker* is, naast synoniemen zoals *ouwe pik*, *rampestamper*, *rukeend*, *scheet*, *soepkip* enz. een erg populaire aanspreekvorm (voor een intieme vriend). Oorspronkelijk ging het om soldatenslang (van vlak na de Tweede Wereldoorlog?) maar tegenwoordig is dit goedmoedig invectief in ruimere kring verspreid, zij het nog steeds erg informeel. *Rukker* kan hier gezien worden als een soort woordspeling op 'rekrut'. Onder compiegenoten is het een vriendelijke aanspreking. Studenten spreken een ouder dispuutlid aan met de term *ouwe poeps*.

Ik geloof dat die geile rukker niet veel in je ziet, meid. (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

Maak je niet met verf, ouwe rukker. (Dimitri Frenkel Frank, Hoge hakken, echte liefde, 1980)

Hoeven lichte, stomme rukkers! (Haagse Post, 09/06/1990)

rukwind

(marinetaal) iemand die er nogal idioot uitziet. Wellicht omdat hij te lang in de wind gestaan heeft en zijn haar overeind staat. Gesignaleerd door Onze Taal (september 1988).

rumboon

(racistisch) Surinamer of een Antilliaan.

Uitstekend, je hebt talent, Rumboon. (Heere Heeresma, Langs berg en dal klinkt hoorngeschal, 1972)

Wat streven die bruintjes namelijk na, wat willen die rumbonen eigenlijk van ons? (Theodor Holman in De Groene Amsterdammer, 12/10/1994)

rund

dom mens; stommeling. Het dier staat symbool voor plompheid en domheid. Vnl. van toepassing op mannen. De slogan *Je bent een rund als je met vuurwerk stunt* (in 1989 bedacht door freelance copywriter Marijke Liebrechts) vormde de basis van een van de meest bekroonde en populairste Sire-campagnes van de jaren negentig. In de studententaal van de negentiende eeuw werd een niet-student ook als *rund* bestempeld.

Wat? Hoort u mijn naam voor 't eerst vandaag? Kiezer – de K van Kaffer, de I van Idioot, de E van ezel, de Z van Zaniker, de E van Eend en de R van rund. (De Groene Amsterdammer, 04/07/1925)

Toen zegt hij: 'Je bent een rund gvd.' (Annie M.G. Schmidt, Coccen, 1947-1950)

Sufferd! Stommeling! Rund dat je bent! (Max van Amstel, Duizend jongens zien ze vliegen, 1954)

rus(s)ki

Rus. Geen pseudo-Russisch maar wellicht ontleend via het Engels. In het Russisch, waar het woord met twee s'en en een j erachter wordt geschreven, heeft het niet de negatieve lading die de term in het Engels en het Nederlands heeft. Vgl. verder nog Frans: *Rous(s)ki*; *Rus(s)koff*.

Als die Ruski's deze kant opkomen, leggen we ze meteen om. (Jan Cremer, De Hunnen. Deel I: Oorlog, 1984)

S

sacho, saggo

(jeugdtaal) sacherijn; zeurderig iemand. Sedert de jaren tachtig. Vermeld door Kuitenbrouwers (1987). Zie ook *chaggerijn**.

Echt wat je zegt een dichter. De in zichzelf gekeerde narcist, broedend op die ene regel. Maar op het affiche staat een balende sacho, geen macho dus, die met een leren jasje dat hij even leende van collega De Winter (weet ik dan weer uit betrouwbare bron) probeert voor te wenden dat een verkouden gezicht eigenlijk een gemeen gezicht zou moeten zijn. (HP/De Tijd, 18/04/1997)

sadist

iemand die er van geniet om anderen te zien lijden; wreed, genadeloos iemand. De term *sadisme* verwijst naar markies Donatien Alphonse François de Sade (1740-1814), wiens werk doorgaans geassocieerd wordt met seksuele wreedheid. Van de Sade is vooral 'Justine ou Les malheurs de la vertu' (1791) bekend. Alles wat genot verschaft was volgens hem geoorloofd, zonder dat men zich om de gevolgen voor de anderen moest bekommeren.

Scarpia is behalve een speurhond, ook een wellusteling, een sadist. (De Groene Amsterdammer, 11/12/1887)

Slechts de kranke geest van een sadist schijnt hier de pen te hebben gevoerd: zoo geraffineerd wreed klinkt het alles. (Het Centrum, 20/12/1921)

salamander

(vaak voorafgegaan door *valse* of *doorgefourneerde*) boosaardig, vals iemand. Ook in de vorm *salamanderse kwajongen*.

Wel goddomme, jou vuile salamander, wil je je bek houe. (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Da's nou de tweede keer da' se me dat lapt. Ze laat de mensche maar an de deur staan. Me man zegt: 'k wil espres 's avonds niet an de deur gaan, omdat 't zoo'n valsche sallemander is. (Henri Hartog, Buurtleven, 1904)

Daarbij raasde en tierde hij als een bezetene. 'Ik zal je, kleine salamander!' (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

salamander: opgezette

lelijk persoon.

'Nee, me kameraad heit gelaik! Bemoei jai je met je aige saake, opgezette salamander!' dreigde een pootig uitzierende kerel. (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

saletjonker

overdreven modieus persoon; *fat**; modegek; pronker. Eigenlijk: iemand die op *saletten* (een verouderd woord voor 'gezellige bijeenkomsten') loopt te pronken. De Italiaanse stervoetballer Gianni Rivera werd in de sportpers wel eens *de saletjonker* genoemd.

Ben ik geen Baron, ik ben toch van een deftige familie, zoo het heet, of liever, ik ben de eerste deftige persoon uit een ras van overal wel geaccueilleerde saletjonkers. (J. Van Lennep, De Lotgevallen van Klaasje Zevenster, 1866)

De saletjonker van het Vatikan. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 09/04/1921)

Ze had natuurlijk genoeg van die saletjonkers en pluimstrijkende grijns-ape met verwijfde krullen over de oren en geen merg in hun knoken... (A.M. de Jong, Het geslacht Verhagen, 1956)

sallie wegloop

(Bargoens, verouderd) iemand die het hazenpad kiest; lafaard. In de oorlogsjaren werd dit gezegd van de Nederlandse koningin. Refereert aan de Joodse hoofdfiguur uit een gelijknamig blijspel van acteur, regisseur en toneelleider Cor Ruys (1889-1952) uit de jaren twintig. Vermeld door Endt (1969).

salonheld

iemand die in salons of in gezelschap de held uithangt.

Zelfs Johannes, zoon van Zacharias, moet waarachtig als een echt verfijnde Fransche salonheld aan het slot van het werk, nog in een liefdesepisode gewikkeld worden met Salomé en dan uitroepen: 'Door de liefde vereend is het schoon saam te sterven!' (De Groene Amsterdammer, 11/03/1900)

Je bent een echte salonheld geworden. (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

salonsocialist

iemand die zich graag voor socialist uitgeeft maar niet handelt volgens deze politieke beginselen. 'De salonsocialist' was ook een roman (uit 1909) van G. Bernard Shaw, vertaald door Herman Fairfax. Vgl. *kathedersocialist**.

Indien ik dat kon, indien mijne fantasie voldoende krachtig, mijne pen voldoende versneden ware, zoo name ik deze terstond ter hand en schreef een recht vroolijk blijspel, dat tot titel zou voeren: 'De Salonsocialist, of Hoe dr. Frederik van Eeden de staathuishoudkunde op pooten zetten.' (De Groene Amsterdammer, 19/02/1899)

sambalburger

(soldatentaal, verouderd) soldaat. Periode 1913-1914. Gesignaleerd door Van Ginneken.

sambalvreter

(marinetaal, racistisch) iemand van Indische afkomst. Vgl. *blauwe**; *rijstepikker**; *slendangkikker**.

Anders dan de talrijke hulpverlenende instanties kwam de gemiddelde Nederlander niet veel verder dan het stigma 'koloniaal' of 'sambalvreter' wanneer hij een Indischman ontmoette. (de Volkskrant, 26/10/2001)

sambo

(jeugdtaal) zwarte jongen met dikke lippen, soms ook met een dikke bril. De naam heeft een woelige geschiedenis achter de rug. *Sambo* was onder Amerikaanse zwarten een populaire naam tijdens de slavenperiode. Toen die werd afgeschaft, ging er een soort banvloek rusten op de term vanwege de onderdanige associaties. In de Verenigde Staten, waar het woord al sinds het begin van de achttiende eeuw wordt gebruikt, is het veel negatiever en zelfs ronduit racistisch. Het gebruik van deze term onder blanken werd mogelijk beïnvloed door het Amerikaans-Spaanse *zambo* ('zwart persoon, mulat' en ook voor een soort gele aap). Het wereldwijde gebruik als een persoonsnaam suggereert evenwel een Afrikaanse herkomst. Misschien stamt het zelfs af van een Hausa woord (Hausa is een Afrikaanse taal, gesproken door 24 miljoen mensen, en als tweede taal door nog eens 15 miljoen) voor 'tweede zoon' of 'naam van de geest'. In populaire kinderboeken uit de negentiende en begin twintigste eeuw duikt de naam *Sambo* vaak op als hoofdfiguur. Van Helen Bannerman verscheen in 1899 'The story of little black Sambo' (in het Nederlands vertaald als: 'Sambo, het kleine zwarte jongetje'). In sommige Amerikaanse scholen en bibliotheken is het nog steeds taboe, omdat het voor zwarten beledigend zou zijn. Tot ver in de

jaren zestig werden Afrikanen hier nog getekend met een bot door hun neus. Deze negatieve beeldvorming is zelfs nu nog onderwerp van discussie (denken we maar aan onze Zwarte Piet).

Daar was eens een klein jongetje. En dat jongetje was een zwart jongetje. Ja, dat was natuurlijk een negerjongetje! En dat negerjongetje heette Sambo! Alléén maar Sambo! Een achternaam... die had hij niet! Vind je dat vreemd? Ja, ik óók! Maar och! Wat zal je dáaraan doen! (Leonard Roggeveen, *Sambo, ga je mee?* 1939)

De meest Archie-Bunkerige Nederlanders die ik ooit meemaakte waren de officieren van een Nederlands vrachtschip dat van Rotterdam naar Bahrein voer. Sambo's, kamellenneukers, soepjurken, ploppers, achterladers, het hield niet op. (NRC Handelsblad, 10/08/1992)

sappie, sappo

(jeugdtaal) zachtgekookt ei; sloom iemand; zielig persoon. In Indonesië gebruikt men het scheldwoord *sapi* of *sapie* (eigenlijk 'os, stier, rund'): 'Sapie dat je bent.'

'Sappies' zijn sloom, lomp, studiebolle, maar wel aardig. Ze dragen te korte broeken met te wijde pijpen, lelijke truien en brave schoenen met vetters en spezkolen. Zo kun je iedere scholier indelen in een groep, blijkt uit het onderzoek. (de Volkskrant, 20/12/1986)

Nog geen jaar geleden vond menigeen hem maar een watje, een sappie en een softie. (Muziek Express, nr. 8/1987)

Alleen dat sappie van een Damen zeurde erover dat ik de Walther niet bij me had. (Jan van Daalen, *Sans rancune*, 1991)

saskerlap

(Bargoens) dronkaard; *zuipschuit**. Bij Henke betekent *saskenen* 'lopen', maar volgens het WNT is het ook een Bargoens woord voor 'drinken'.

Dalijk zal die ouwe saskerlap wel weer thuis komme met een snee in z'n neus. (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

satansgebroed

volgelingen van Satan; duivelsgespuis; de tegenstanders van de *christenhonden**. De naam *Satan* (letterlijk: tegenstander) komen we meermaals tegen in het Oude Testament. In het Nieuwe Testament wordt de term *satan* vaak vervangen door *duivel*. Aan het eind van de twintigste eeuw worden hooggeplaatste personen met een slechte reputatie wel eens met de naam *Satan* aangeduid, denken we bijvoorbeeld aan de voormalige dictator Saddam Hoessein. Slecht, onbeschoft volk duiden we al tijden aan met de termen: *addergebroed**, *falderappes**, *gajes**, *gebroed*, *gespuis**, *geteisem**, *Jan* Rap en zijn maat*, *rapaille**, *schorem**, *schorremorrie**, *slangengebroid**, *tuig van de richel**, *uitvaagsel**.

Het geduld van den aanspreker was thans ten einde: 'Laban vee', schreeuwde hij, 'tuig van den richel, satans-gebroed...' (De Groene Amsterdammer, 16/09/1883)

sausneger

(meestal in de verbinding *rare sausneger*) zonderling persoon; rare snaak. Volgens het WNT moet wellicht gedacht worden aan een kunstmatige, 'met een saus gekleurde neger'. Maar dat is onzin. Het gaat hier gewoon om een verbastering van *Curaçaose neger*. Dit scheldwoord wordt eveneens vermeld door Huizinga. Volgens Van Dale na 1950 maar de vindplaatsen hierna weerleggen dit.

'Waar ga je naar toe, sausneger?' vroeg Pieter.

'Jij nog eens zeggen moet sausneger, ik er op inslaan zal, ja,' riep de negerknaap, die algemeen Jan Kompanjie genoemd werd, en na zijn doop ook onder dien naam in het doopboek ingeschreven werd. (Pieter Louwerse, *Vlissinger Michiel*, 1880)

O leelijke sausneger! ... Je gooit over 'm heen, Jan! (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

Kaffer! Boerenheikneuter! Sausneger! riep het cultuurmensch achter het stuur. (Het Vaderland, 23/06/1932)

schaap

onnozele, vervelende vent of vrouw. De uitdrukking *arm schaap* voor een kind dat medelijden opwekt, werd vermoedelijk ontleend aan de Bijbel (Jes. 53:7). Daarin is ook sprake van *afgedwaalde, dolende* of *verloren schapen*. Ook het *zwarte schaap* zou een Bijbelse herkomst kunnen hebben.

Griet, schaap, hoe ka' je zo dom wezen? (Marcellus Emants, Juffrouw Lina, 1888)

Vervelend schaap! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Want Hans verbeeldt zich altijd, dat ik nog zoo'n onnoozel schaap ben en niks van groote menschen-zaken afweet... (Nannie van Wehl, Vooruitgestuurd, 1909)

schaapscheerder

(Antwerpen) slechte kapper.

Schaapscheerder: scheldnaam voor slechte krabber, haarkapper. Nog krasser is de uitdrukking: 'ne coiffeur van tegen de nol!' (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

schaapskop

dom mens. Vgl. *apenkop**.

'Jullie werk kijk ik vannacht na, reken daarop en, driedubbel overgehaalde schaapskop, pas op dat je je best doet.' (Aegidius W. Timmerman, Tim's herinneringen, 1938)

Als je ze dat schip had laten enteren zouden ze je rum met rust gelaten hebben, uitgekookte schaapskop! (M. Remacle, Zwartbaard en de Indianen, 1968)

schandaal

iemand die zich schandalig gedraagt, die aanstoot geeft.

Zij kan 't zich ter wereld niet begrijpen hoe menheer zoo'n vuil schandaal van de straat meê naar boven heeft gedragen. (Jan Jacob Cremer, Fabriekskinderen 1863)

Ik moet je onder mij hebben, schandaal. (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

schandebrok, schendbrok

iemand die schandaal veroorzaakt; lasteraar(ster).

Ouwe gerimpelde schavotspringersdweil ..., taai slangenveld, schendbrok. (J. Immerzeel, Lotgevallen van Balthazar Knoopius, 1842)

De schandebrok heette La Vertui. (Het Centrum, 05/05/1917)

'Vort, jullie schandebrokken', bromde Hein, 'we zullen jullie es effen opknappen.' (A.M. de Jong, De wereldreis van Buletje en Boonestaak, ongedateerd, 1923-1924)

schansjager

(Leiden) iemand die zich onzedelijk gedraagt; schuinsmarcheerder.

Heel begrijpelijk zijn de benamingen statiepot en sierpot voor een 'zwaar opgedirkte vrouw'. Maar hoe moeten we de schansjager voor een 'schuinsmarcheerder' verklaren? Ik denk als volgt. In bepaalde Zeeuws dorpen heet 'vrijen' (in de moderne betekenis) aan de dijk liggen. Het is duidelijk dat de handeling is genoemd naar de plaats waar ze wordt

uitgevoerd: aan de dijk dus. Zo zou het ook met de schansjager kunnen zijn. De schans is een verdedigingswerk dat in het veld is opgeworpen. Buiten de stad, dus. Een ideaal oord voor de rokkenjager om zijn al dan niet gewillige slachtoffers mee naar toe te tronen? (Hans Heestermans in Leidsch Dagblad, 09/11/2001)

schansloper

(verouderd) leegloper, nietsnut, doodeter. Wellicht oorspronkelijk van toepassing op een oud paard dat men op de wal liet lopen. Dit in onbruik geraakte woord betekende vroeger ook 'een lange jas die tegen weer en wind bestand was', in het bijzonder een zeemans- of schippersjas (ook wel een 'baaivanger' genoemd). In die laatste betekenis komt het al voor bij Betje Wolff en Aagje Deken. Vgl. ook nog Hoogduits *Schanzloper*.

Gij, afgedankte korporaal! Gij afgedankte kanonruiter! Vlieg! zeg ik u, gij moest reeds lang weg zijn, schanslooper! (A. Gijsberti Hodenpijl, Willem van Bergen, Student aan de Leydsche Hoogeschool, 1842)

Voor de wit-houten schutting aan de Paulus Potterstraat, die de tentoonstellingswonderen nu niet meer geheel verbergt voor nieuwsgierige blikken, want zelf komen ze er overheen kijken, staat den ganschen dag een troepje werklozen, het fin-de-siècle verschijnsel, dat de schansloopers en baliekluiers vervangende, wel wil maar niet kan werken. (De Groene Amsterdammer, 17/03/1895)

schapenkut

domme vrouw. Vgl. *greppelkut**; *haringkut**; *keutelkut**; *kippenkut**; *klapkut**; *koeienkut**.

Al was het alleen maar om jou nog te kunnen afzeiken omdat ik je een enorme azijnpisser vind, en omdat je een mexicaanse schapenkut met klapdeuren bent met een iq dat gelijk is aan de schoenmaat van een dwerg. (www.geenstijl.nl, 24/01/2004)

... weet je wat nóg erger zou zijn als je ook nog eens een stom mens bent. oftewel; niet zeiken schapenkut. (www.punx.nl, 02/09/2004)

schapenneuker

(racistisch) niet-blanke; kleurling; meer bepaald een moslim. De term is erg populair op jongerenwebsites. Mogelijk ontleend aan het Engels. In 2004 werd in een Schots café een poster opgemerkt met de tekst 'Sheep shaggers are served here.' Schotten hebben de nodige zelfspot en kunnen er dus mee lachen. Radicale moslims missen die zelfspot en reageren furieus wanneer ze met het invectief geconfronteerd worden.

De Nederlandse term is behoorlijk oud. In 1962 schreef een zekere prof.dr. J.A. Huisman een interessante taalkundige bijdrage in een boekje getiteld 'Nette en onnette woorden'. Eén van de grofste onnette woorden die hij daarin noemt is *schapenneuker*, een voorganger of nakomer van de *geitenneuker**.

Tot die tijd was racisme voor mij iets van horen zeggen. Die woorden 'kutneger', 'bruine rat' en 'schapenneuker' beschouw ik als uiterst beledigend. (Theo van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

Je kan best kritiek hebben op een religie o.i.d. maar dan hoeft je nog niet iemand een schapenneuker te noemen. Wat in de wet vastgelegd is over vrijheid van meningsuiting en religie, gaat meer over uiting van godsdienst en politiek etc. niet dat je zomaar allemaal kan zeggen wat je wil. (www.phphulp.nl, 03/11/2004)

scharminkel

lang en mager persoon. Kan ook gezegd worden van een dier (bijvoorbeeld een mager paard). Het woord is een verbastering van het Middelnederlandse *schaminkel* (aap). Dit scheldwoord werd al opgetekend in de zeventiende eeuw.

Klein scharminkel dat je bent, as jij een beetje armoedig gezicht wou zette, kon je een hoop cente ophale. (Chr. van Abkoude, Kruimeltje, 1923)

Schei je uit met je getreiter, scharminkel! Begin je nou toch weer! (Herman Heijermans, Droomkoninkje, 1924)

scharre

(Bargoens) slet. Misschien verkorting van *scharrebijter* (grote loopkever)? Begin van de twintigste eeuw. Vermeld door Henke.

scharrebak

(Leiden) vies, slordig persoon, in het bijzonder een vrouw. Vaak ook in de betekenis van 'mager meisje'. Een *scharretje* is een plat, dun visje. Te Leiden en omgeving wordt *scharrig* gebruikt in de zin van 'mager'.

Ik verwonderde mij over haar. Was zij voorheen altijd proper en redelijk gekleed, de laatste maanden takelde Karin steeds meer af. Ze stond voor me en was te vies om met een stokkie aan te raken. Je zou haar door d'r ingevallen smoeltje zó een sneetje brood willen geven.

Een magere scharrebak. Geen topmodel dus. (home.quicknet.nl, 08/12/2001)

schavuit

gewetenloos persoon; boef, schurk. Van het Middelnederlandse *scuvuut*, *scovuut* (uil, schooier). *Schavuit* is dus een verouderde benaming voor een nachtuil. Met 'schavuiten vangen' bedoelde men vroeger: een naïef persoon naar een bos of eenzame plaats lokken om hem daar voor gek te laten staan.

Als je dat meent dan moet je er ook niet tegen zijn, dat die schavuit daar het zeegat uitgaat! (Pieter Louwerse, Vlissinger Michiel, 1880)

'Wacht maar, schavuiten! We zullen jullie wel krijgen!' (H. de Roos, De schippers van de Kameleon, 1948)

schedel

(jeugdtaal) dom persoon. Jaren tachtig. Gesignaleerd door Hofkamp & Westerman: 'Hij is zo'n schedel, hij snapt geen enkele grap.'

scheefsmoel

(tijdens de Tweede Wereldoorlog) Japanner. Ook wel *scheelsmoel**. Syn.: *spleetoog**.

Eindelijk zullen we die verdomde scheefsmoelen es op hun bliksem komen! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

scheellelijk, scheeloog, schele, schele hannes, schelewip

iemand die scheel kijkt. *Schele Hannes* vinden we o.a. bij Boekenoogen. Een oud scheldrijmpje (opgetekend te Zwolle eind negentiende eeuw) gaat als volgt: 'Schele wip, schele wap/ Hoe smaakt je de pap/ Van boekweitemeel?/ Ben je daarom zoo scheel?' Ook de uitdrukking *zo scheel als een wip* werd destijds wel eens gehoord.

'Ja-ha!' En Padde dronk dapper het hele kannetje leeg. 'Geef me nog maar wat, Schele!' (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

Net wat je poekelt, Scheellelijk! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

scheelsmoel

(racistisch) oosters type. Ook wel *scheefsmoel**. Vgl. *spleetoog**.

... die gele scheelsmoelen waren nou toch helemaal niks. (Piet Bakker, De Slag, 1951)

scheet

(vnl. in Vlaanderen) laf, kinderachtig persoon. Vermeld door o.a. Cornelissen en Vervliet. Spruijt geeft nog *scheet van niks* voor iemand zonder karakter. In Noord-Nederland wordt *scheet* eerder gebruikt (m.n. door kinderen en vrouwen) als een liefkozend woord, vooral dan in de verkleinvorm. Zo lezen we al bij Dimitri Frenkel Frank (Memoires van een lafaard, 1986): 'Wat een scheet is 't, hè?' zei de spierproleet...

Het Gentse *scheetje* voor schatje, is een verbastering van het Duitse *Schätzchen*.

Scheet. Schimpnaam, vooral op vrouwen, kleinmoedige, nauwgezette. (Amaat Joos, Waas Idioticon, 1900-1904)

schelm

deugniet. Het Middelnederlandse *schelmich* betekent: 'aan pestziekte lijdend'.

Ja ik weet het. Die schelmen! die spaensche bloedzuipers! zy denken dat een Geus zich niet wreken durft! (Hendrik Conscience, In 't Wonderjaer, 1837)

schepsel

(vaak voorafgegaan door *brutaal*, *ellendig*, *misselijk* of *stom*) verachtelijk persoon. Meestal van toepassing op een vrouw.

Lina wist niet hoe deze zonderlinge, in de hoogste mate onrechtvaardige uitval te beantwoorden. Verbouwereerd keek zij Ant aan, en een schel, verbaasd: 'Schepsel!' was al, wat zij uitbracht. (Marcellus Emants, Juffrouw Lina, 1888)

Bah, wat een schepsel! Hij verachtte haar toch al te diep. (Marcellus Emants, Vijftig, 1899)

scheve architect

(in Vlaanderen, vnl. Brussel) onkundig persoon, knoeier. Eigenlijk de bijnaam van de architect Joseph Poelaert (1817-1879). Zo genoemd omdat hij destijds met behulp van de Rijkswacht vele Marolliens uit hun huizen liet verdrijven om plaats te maken voor het Justitiepaleis.

Voor hen die de straatwals ontsprongen, restte de razernij, die gretig overgeleverd werd en gulzig geërfd. 'Schieven architèk', scheve architect, bleef een halve eeuw lang het ultieme scheldwoord. (Johan Anthierens in de Volkskrant, 16/05/1981)

schijtbak

bangerik; lafaard; maar ook: *klootzak**.

... en dat soort figuren noemen wij dan bijgoochemers, zogenaamde vlotte binken, die effe met de penoze willen meedoen, schijtbakken zijn het. (Haring Arie, De Sarkast, 1990)

Een van die jongens ken ik al vijftien jaar. Als ik die tegenkom zeg ik gewoon: zo schijtbak, ben jij er ook weer? (Trouw, 01/10/1993)

Ze kijkt haar overbuurman aan, maar die kijkt nu weg. 'Schijtbak,' moppert ze. (Nieuwe Revu, 05/05/2004)

schijtbroek

lafaard; bangerik. Zinspeelt op de snelle stoelgang bij angst. Zie ook *platbroek**.

'Ja, loeder,' herhaalde ze met ironisch imiterende stem, 'daar hebbe we t nog wel 's over, schijtbroek.' (Simon Vestdijk, Op afbetaling, 1952)

Schijtebroeken, bang voor bonje. (Remco Campert, Tjeempie! of Liesje in Luilletterland, 1968)

schijtemmer, schijthuis

prostituee; ook meer algemeen voor een (ontuchtige) vrouw. Variant op *kakhuis**. Omdat iedereen erop gaat. Er wordt geassocieerd met een openbare gelegenheid (toilet). In deze betekenis reeds bij Henke. *Schijthuis** kan echter ook op ‘een lafaard’ slaan.

Hoer, stinkende hoer, schijthuis ... schijthuis, want een hoer is een schijthuis of een pisbak, omdat iedereen d'r opgaat. (Henri Hartog, Sjofelen, 1904)

Hou je smoel, schijtemmer. (Herman Heijermans, Diamantstad, 1904)

schijter(d)

bang iemand; lafaard. Een synoniem is *poeper**.

Balten sleurt Lieven met rukken en stoten zo goed als te been, en duwt hem de doornen staf in de handen. Vooruit, schijter. Vooruit. (Herman Teirlinck, Het gevecht met de engel. 1952)
Houden jullie je bekken, bange schijters! (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

schijthiel, schijthuis, schijtlaars, schijtlijster, schijtluis, schijtlul

bang, laf persoon. Er bestaan talrijke varianten: *schijteend, schijthaas, schijtekster* enz. Bij de marine wordt de schoonmaker der toiletten vaak spottend *paai schijthuis* genoemd. De *laars* als tweede lid is wellicht een eufemisme voor *aars*. Bij *schijthiel* moet dan weer gedacht worden aan een gezwel aan de hak van de achterbenen van een paard. Later zou dit dan geassocieerd zijn met ‘van angst op de hielen kakken’.

De schijtlijster het 'et lef niet om d'r mee voor de draad te komme. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

Sien jullie dat schaihuis? Te beroert om te knokke! (Simon Vestdijk, Terug tot Ina Damman, 1934, 24e druk, 1994)

Wat een schijtluisen zijn jullie! (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

schijtmelochem

(Bargoens) verachtelijk persoon. Eigenlijk: stuk stront.

(Mie) Nou moetje eens hore mense, wat me zuster doet kan ik toch niet helpe – algemene instemming – maar die schijtmelochem, die vuile konkel durft alles maar te zegge. Mot ik is zegge wat jij bent! Een echte slons. (Wout Bodrij, Een stem uit de achterbuurt, 1980)

schijtpot

(in Vlaanderen) ellendeling; nietsnut.

Ik zou zoo iets niet willen lijden van dien schijtpot. (L.-L. de Bo, Westvlaamsch Idioticon, 1873)

schijtvenijn

(gewestelijk) bits meisje. Reeds opgetekend bij Bredero: ‘Gy schyt-venyntje, gy Monsterinnetje, gy Schorpioentje, Gy Nacht-merytje, gy Grasduyveltje, gy Griffioentje.’

schijtvink

(Bargoens) bang iemand; lafaard. Reeds bij Van Bolhuis. Syn.: *hazenhart**; *kakkebroek**.

schijtvlieg

(soldatentaal) iemand die de stad ingaat om ergens te praten en koffie te krijgen. Vermeld door Van Ginneken.

schimmelkut, schimmelnek

verachtelijk, waardeloos of onzindelijk persoon. Het eerste woord wordt vaak voorafgegaan door ‘uitgedroogde’ en slaat doorgaans op een vrouw; het tweede is meestal van toepassing op een man. Als nickname is *schimmelkut* erg populair op talrijke chatsites. Voor het eerst gesignaleerd door Laps.

schizo

afkorting van schizofreen (persoon): iemand die elk gevoel met de realiteit verloren heeft, die zich vervreemd voelt of verscheurd; persoon die lijdt aan een splijting van de persoonlijkheid. Ook gebruikt als bijvoeglijk naamwoord. ‘De gelukkige schizo’ is een documentaire over Gerrit Komrij.

Obscure types die nooit iets zeiden, schizo’s, gekken, scholieren en psychopaten in de dop. (Bert Hiddema, Scheuren in het asfalt, 1985)

Zit onze schizo zijn leed om te zetten in po-we-zie. (Pamela Koevoets, Een nachtje naar het strand, in Esquire, maart 1991)

schlemiel, slemiel, sjlemiel

ongeluksvogel; slappeling; beklagenswaardig persoon; iemand die steeds de dupe is. In Joodse kringen bestaat er een spreekwoord dat zegt dat een *schlemiel* die op zijn achterste valt, zijn neus breekt. Ook bekend is de uitdrukking *de boterham van een schlemiel valt altijd met de beboterde kant op de grond* (Bei a sjlemiel falt es brout immer ufs ponem). Wij hebben het woord ontleend aan het Duits (*Schlemihl*), vandaar de uitspraak *sjlemiel*. De herkomst is echter het Jiddisch. Het Hebreeuwse *shelomoil* slaat op iemand die nergens goed voor is, die niet deugt. Een *schlemiel* is meestal een *slemassel* (of *slamassel*), van het Jiddische *sjlemazzel* (ongeluk): een samenstelling van het Duitse *schlimm* (slecht) en het Hebreeuwse *mazzel* (geluk). Omgekeerd is dat niet zo. Het verschil tussen beide termen is subtiel. Terwijl de *schlemiel* wel eens pech heeft omdat hij domme dingen doet, heeft de *slemassel* voortdurend pech. Afleidingen van *schlemiel* zijn *schlemielig* (het woord dat Rinus Israëls ooit in de mond nam na een voetbalwedstrijd, daarmee bedoelend dat de nederlaag te wijten was aan pech) en *schlemieligheid*. Kijk ook nog onder (*lange*) *slemier**

Een orgel voor den sjlemiel! – en dat’s muziek zonder ziel. (De Groene Amsterdammer, 19/02/1893)

Ieder heeft zijn beurt om een ander tot schlemiel te maken of schlemiel te zijn. (Siegfried E. van Praag, La Judith, 1930)

‘Schlemiel! Groenkoker!’ barstte tante Bet los. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

schmeichelaar, smeichler

(Bargoens) vleier, mooiprater. Het werkwoord *schmeichelen* (ontleend aan het Duits) betekent: ‘vleien; naar de mond praten; mooipraten’. Reeds bij Henke.

Anders is er wel een leuke dochter in de familie, die te versieren is door zo’n jongen en dat kan je die schmeichelaars niet kwalijk nemen. (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

schminkdoos

(in Vlaanderen) vrouw die (overdreven) veel make-up gebruikt; opgedirkte vrouw. Vermeld door De Graef, alhoewel het geen specifiek Antwerpse term is. Samenstelling van het Duitse *schmink* (een cosmetisch middel) en *doos**, een pejoratieve benaming voor een vrouw.

In 'Schoonheid uit een flesje' werpt Vitaya een blik op de cosmetica-industrie. Ben jij van huis uit een 'schminkdoos'? (Humo, 06/08/2004, in gesprek met popzangeres Jo Lemaire)

schobbejak

gemene vent; schoft. Mogelijk een samenstelling met het zestiende-eeuwse *scobbe* (schurft). Ook een ontlening aan het Nederduits (*schubjack*) valt niet uit te sluiten. Van oorsprong Amsterdams? Berns & Van den Braak vermelden *skobbiejakke*: schoften.

Hij heef de eer gehad om voor de keizer der Russe te mannevrere. Deuze jonge jufvrouw, is ook nooit of nimmer overtroffe geworde, en dut jongetje – op zij schobbejak! – dut jongetje, twee jaren oud, doet toere en manoeuvres daar 'n mens verstomd van zel staan. (J.J. Cremer, Betuwsche novellen, 1856)

De agent, niemand anders dan de boer van Willems 'kaante' mompelde onophoudelijk nijdig niets anders dan: 'skobbejak, zoo'n gladdakker, zich veur een boer uut te gèven!' (Willem Roda, Eli Heimans.1889)

Weg, schobbejak, of ik zal jòu dooden! (A.C.C. de Vletter, Paljas, 1902)

schobberd

haveloos persoon; schooier. Meervoud: *schobbers*. Vgl. *schobbejak**. Minister Colijn noemde in de vergadering van de Tweede Kamer Nederlanders die hun bezit aan Nederlandse fondsen verkochten en daardoor de gulden deden dalen *onvaderlandslievende schobbers*. Volgens Van Dale afgeleid van *schobbe* (haveloos) of van *schobben* (krabben). Het Etymologisch Woordenboek van Franck-Van Wijk stelt dat het woord afkomstig is van het Nederduitse *schobben* (schuren) of van het bij Kiliaen opgetekende *schobbe* (schurft).

Loopen met kakhieren: loopen als een schobberd, en voor doodeeter. (W. à Winschooten, Seeman, behelsende een grondige uitlegging van de Neederlandse Konst- en Spreekwoorden, voor soo veel die uit de Seevaart sijn ontleend, 1681)

'Ja, als ik hem maar krijgen kon, dien schobbert!' Zoo sprak Karel, terwijl hij 's avonds in zijne eenzaamheid op het bankje voor 't huis zat. (C.E. van Koetsveld, Verspreide kinderverhalen.1885)

Schelm! Schobberd! Wie heeft jou gepakt? Waar is mijn geld? (Nieuwe Rotterdamse Courant, 24/11/1920)

schoelje

gemene kerel; schurk. Afgeleid van het Oudfranse *escouillon*, dat 'vaatdoek' betekent.

't Is die schoelje, die oorzaak van alles is,' bromde Walger op Feiko wijzende. (J. van Lennep, De Roos van Dekama, 1836)

Pas op, meneer, 't zijn hotelratten! Hier, dien schoelje heb ik zelf betrapt! (Het Vaderland, 09/04/1922)

De kwaadaardige man nam het front op, mompelde 'Schoelje' en verdween, nagejouwd. (Harry Mulisch, Archibald Strohalm, 1951. 10e druk 1980)

schoffie

schooier. Eigenlijk 'straatjongen'. Van Cornelis Veth verscheen in 1940 'Schoffie', een parodie op 'Boefje' van Brusse. In het hedendaagse wielermilieu kent men de *bontkraagschoffies*. Dit zijn renners met een jas met een bontkraag. Verder zijn ze te herkennen aan hun rare gedrag. De bontkraagschoffies zijn afkomstig uit Berkel. *Baanschoffies* zijn renners afkomstig van de piste.

Hij was een schoffie al jaren lang. Een schoffie met een vreemde illusie, een illusie die hem woedend maakte en wanhopig en verlegen en melancholisch en soms ook ellendig. (De Groene Amsterdammer, 27/01/1923)

‘n Echt schoffie ben ik geworden’, dacht Bram. (Leonard Roggeveen, De ongeloofelijke avonturen van Bram Vingerling, 1927)

schoft

gemene kerel; schurk. Het verkleinwoord is *schoffie*. Overgenomen uit het Nederduits: *schufft*, dat weer is afgeleid van het oudere *schuvut* (schavuit).

‘Heeft de schoft geklapt?’ vroeg deze met een woesten blik. (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Zeg, verdomde schoft, kan je de houding niet aannemen als je tegen je meerderen spreekt?! (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

schollenbek

(soldatentaal, verouderd) verachtelijk persoon.

Korporaal Meyer, escouadecommandant van Akkerman, komt nu bleek-giftig naar dezen toe. – Boere hengst, moest jij je weer vergissen, hé? lamgeslagen drieling, stom stuk, stomme verdommeling, schollebek!! (L.H. Drabbe, Het dappere Hollandsche leger, 1900)

schollenkop

scheldwoord met meerdere betekenissen: iemand met visogen; lelijk persoon. In hedendaagse jeugdtaal ook voor ‘een dom iemand, een sufferd’. Oorspronkelijk een smalende benaming voor een visverkoopster uit Scheveningen. Gelezen op een internetforum: ‘Ik woon in Den Haag maar ben een geboren Scheveningse schollenkop.’

‘Kom er ’s af als je het lef heb, peenharige schollekop,’ klonk nu de uitdaging. (Het Vaderland, 31/05/1931)

‘Nu ja,’ zei hij, ‘je voelt de verantwoordelijkheid bij zoo’n opdracht, je kunt daar maar niet de eerste de beste schollekop voor laten draven.’ (Het Vaderland, 11/05/1941)

schommel

(meestal voorafgegaan door *dikke*) dik iemand die zich schommelend voortbeweegt.

’t Is wel wat grof, maar ik moet ’er toch om lagchen, zoo vergeleek hij laatst zijn oude dikke schommel van een moeder bij een half vat op eene bierstelling. (Loosjes, Het Leven van Maurits Lijnslager, 1808)

‘En hoe is zijn vrouw?’

‘Een gezellige dikke schommel. Ze was heel vroeger keukenmeid bij oom en tante. En die kan babbelen – ’t is of een waterval over je heen klettert.’ (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

schompekut

verachtelijke, gemene vrouw. Andere samenstellingen met -kut zijn: *greppelkut**; *haringkut**; *keutelkut**; *kippenkut**; *klapkut**; *koeienkut**; *schapenkut**.

Met die schompekut heb ik toevallig niet ene mallemoer te maken. (Boudewijn Büch, Brieven naar Mick Jagger, 1988)

schooier

haveloos uitzierend persoon; iemand met een slordig uiterlijk; iemand die men om zijn stand minacht. Eigenlijk ‘landloper; bedelaar’.

Stout door die nederigheid zelve en welligt ook door mijn bijzijn, schold de baas hem voor schooier en deugniet. (Domien Sleecx, Op ’t Eksterlaar, 1863)

‘Pas op, schooier, neem je in acht!’ (Willem Roda, Eli Heimans.1889)

Gemeene schooier... gemeene sodemieter... tuig! (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

schoothondje

iemand die zich overdreven volgzaam toont; *slippendrager**. Tijdens de oorlog in Irak in 2003 werd de Britse premier Tony Blair met deze bijnaam vereerd, omdat hij te slaafs de orders van de Amerikaanse president Bush uitvoerde. In het Frans gebruikt men het scheldwoord *chien couchant*.

Natúúrlijk had ie de schurft gezien aan die lafbekken van schoothondjes van strontbiggen... (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Maar als we samen één man nemen, dan moet 't toch geen schoothond zijn of haremslaaf? (Dimitri Frenkel Frank, Lieve meisjes, 1982)

schorem

slecht volk. Ook wel: *schorremorrie**. Beem (1974, p. 31) ontkracht de stelling dat dit woord zou teruggaan op het Jiddische *sjkorem* (leugens, leugenpraat). Ten eerste omdat beide betekenissen geheel van elkaar afwijken en ten tweede omdat er in het Jiddisch geen spoor is terug te vinden van de Nederlandse betekenis. Het Bargoens heeft deze woorden blijkbaar door elkaar gehaald. Mogelijk is evenwel dat er een betekenisovergang is geweest van 'leugen(s)' naar 'leugenaar'. Op de gevangenis in Scheveningen stond vroeger met teer geschreven: 'Hier in de lorem is geen schorem, maar Hollands glorie potverdorie'. Een *schoremerd* is een armoedig persoon.

'Het is echt schorem!' ging Ben verder. (Theo Thijssen, Jongensdagen, 1909)

'Zo'n stuk schorum!' raasde hij. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Maar d'r uit gaat ie, 't schorem. (Godfried Bomans, Capriolen, 1953)

schorriemorrie

gepeupel, laag volk. Sedert ca. 1700. De spelling van het woord kan nogal variëren. Zo vinden we ook *schorremorrie* en *schorrimorrie* terug. De afkomst is twijfelachtig. Volgens sommigen zou het afgeleid zijn van de familienaam *Schorlemorle*, dat tegelijkertijd een benaming is voor een mengsel van gazeuse en wijn. Wat hiermee het verband zou zijn, is niet meteen duidelijk. Een andere theorie is dat bewoners van de lage landen destijds door de Spaanse bezetters werden uitgemaakt voor *churriburri* (heffe des volks). *Schorriemorrie* zou hier dan een verbastering van zijn. Ook een ontlening aan het Jiddisch is mogelijk. Het Hebreeuwse *sjorim we chamorim* (ossen en ezels) zou dan aan de basis liggen.

Maar dan dadelijk voelde ik prettige begeerlijkheid hem te laten weten, dat-ie was 'n end schorriemorrie... (Jacob Israël De Haan, Pijpelijntjes, 1904)

Dat schorrimorri denkt maar, dat ze overal in kunnen. (Chr. van Abkoude, Kruimeltje, 1923)

Van dat schorremorrie in Hollandia scheidt hij toen ook pullen, en zij van hem. (Bouke B. Jagt, De muskietenoorlog, 1976)

schotvarken

(gewestelijk) dikke vrouw. Eigenlijk: een varken dat in het schot (een afgesloten ruimte) wordt gehouden. Vermeld door o.a. Van Dale en Jansen.

Schotvarken. Varken, ter mesting op 't schot liggende, ook Geldersch; men past het woord ook toe op vrouwen van een zekeren omvang, die liefst haar gemakje houden, niet licht opstaan en weinig uitrichten. (T.H. Buser, Overijselsch Taaleigen. In: De Taalgids. Derde jaargang, 1861)

schraalhans

armoedzaaier; gierigaard, vrek. Thans nog alleen in de zegswijze *schraalhans is daar keukenmeester* (bij Harrebomée ook *keldermeester*): er valt daar niet veel te eten. Een zuinig

iemand werd vroeger ook wel *Heer van Nergenshuizen en Geenland* genoemd. Vgl. verder nog *schrielhannes**.

Een enkel woord tot slot: was het tot nu toe schraalhans,
Mijn nieuwe keukenmeester zij vooral geen praalhans! (De Groene Amsterdammer,
06/05/1888)

- Wat vreest ge dan?

- Dat we misschien bij schraalhans zullen binnenvallen. (C. de Kinder, De wonderlijke
lotgevallen van Jan zonder Vrees, 1920)

schralentutter

(Antwerpen) gierigaard; vrek. Vermeld door De Graef.

schreeuwlelijk

iemand die een grote mond opzet, vreselijk schreeuwt.

Mijn vrouw heeft (nog liever) dat de schreeuwlelijken hier comedietjens speelen, dan dat zij
Kees elders méesleepen, misschien wel in eene dier liefhebberijcomediën, ... (E. Bekker,
wed. Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding. 6
dln, 1793-1796)

Schreeuwelelijk, sta op! (het Centrum, 02/06/1928)

schrielhannes, schrielhans

gierigaard. *Schriel* is een Friese nevenvorm van 'schraal'. Vgl. *schraalhans**.

Vraag maar een dubbele portie suiker, want mij hebben ze maar een halve gegeven, die
schrielhansen! (H.J. Schimmel, Het Gezin van Baas van Ommeren (voor dertig jaren). 2de
druk, 2 dln, 1874)

Zes maanden geleden in Philadelphia – toen ik wat geld wou hebben – heeft hij het mij
geweigerd. Nu zal het den ouden schrielhannes een heel bedrag kosten, wanneer hij weer het
daglicht zal zien! (Het Vaderland, 19/08/1922)

schrielpieper

lang, mager persoon.

Hé, schrielpieper, kan je die deksel niet even oprapen? (Maarten 't Hart, De huismeester,
1985)

'Weet je niet wat lafteugels zijn,' zei Willem, 'nou, laat ik je dit zeggen: jij hebt ze niet,
schrielpieper.' (Maarten 't Hart, De jacobs ladder, 1986)

schriep

schrapper, gierigaard. Volgens Van Dale gewestelijk.

'Wat een misselijke schriepen,' bracht Drumbo uit. (Peter Andriessse, Desperado's, 1981)

Carel – de laffe schriep – plaatste die (een rectificatie, nvdr) niet en ik schreef een brief dat
ik mijn medewerking aan Vrij Nederland opzegde... (Maandblad O, november 1990)

schrijftafelgeleerde

smalend voor iemand wiens gezichtskring niet verder reikt dan zijn schrijftafel en zijn boeken;
iemand die weinig contact heeft met het praktische leven. Niet opgenomen in het WNT. Vroeger
sprak men ook van een *boekgeleerde*. Zie ook *kamergeleerde**.

Wat is hij nu? Een wilde of een heilige? Een titanisch, raadselachtig dubbelwezen. Een soort
Christus en Tamerlan, in één persoon vereenigd. En daarbij de typische schrijftafel-geleerde.
Hij formuleert alles schriftelijk. (Het Vaderland, 26/03/1923)

Cohen zat er alleen maar om Cliteur eventjes neer te zetten als een ‘schrijftafelgeleerde’. Dat woord liet de burgemeester met nadruk enkele malen vallen. (HP/De Tijd, 02/04/2004)

schrikkepiet

(in Vlaanderen) bang iemand; *angsthaas**.

Wel, Jef Kastel was nooit een schrikkepiet geweest en dat zou hij nu bewijzen. (Herman Brusselmans, Het einde van mensen in 1967, 1999)

schrikschijter

(in Vlaanderen) bang iemand, *angsthaas**

Oorlogen in boekvorm hebben mij altijd erg geïnteresseerd. Vooral deze, die ik zelf meemaakte en waarin ik niet de rol van de held maar deze van de schrikschijter heb gespeeld. (Louis Paul Boon, 90 mensen. Bekende en minder bekende, 1970)

Als het Blok ons iets geleerd heeft, is het dat we geen schrik moeten hebben. Ik ben het beu om tot de schrikschijters te behoren, ik wil mijn gedacht zeggen. (minister van Cultuur Bert Anciaux in De Morgen, 13/11/2004)

schroevendraaier

1) (soldatentaal, Ned.-Indië) pastoor of dominee.

Schroevendraaier, scheldnaam voor pastoor of dominé, 1850. (Woordenboek, XIV, kolom 1098, schroevendraaier = driekante steek. Waarschijnlijk in navolging van fr. *tourne-vis*).

Waarschijnlijk dus uit Zuid-Nederl. in Indië gekomen. (J.J.M. van Dam, ‘Jantje Kaas en zijn jongens,’ Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde, 1942-1948)

2) (Amsterdam) aanspreker. Vermeld door Jan Berns (1993, p. 83).

schrokhans

gulzigaard. Dit woord is, net zoals andere samenstellingen met *hans*, in onbruik geraakt. Niet vermeld in het WNT, al is het woord vrij oud. Zie de opmerkingen onder *pochhans** en *praalhans**.

Op de uitgezakte canapé lag een hyperventilerende schrokhans in een zure geur van braaklucht. (De Groene Amsterdammer, 16/12/2000)

schuifkaas

(in Nederlands Limburg) zuinige Nederlander (van boven de rivieren). Deze schimpnaam dateert reeds uit de jaren dertig. Mensen uit de achterbuurten waren zo arm dat ze kaas tussen hun broodje of boterham schoven zodat het rook naar kaas, ook al was er geen kaas te eten. Zo’n stukje kaas kon men dan voor een stuiver huren van de kaasboer. Het woord werd dus aanvankelijk gebruikt voor dingen die nep waren. Pas tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de term overdrachtelijk gebruikt. Gesignaleerd door Ewoud Sanders in NRC Handelsblad (11/09/2003).

schuim

gespuis; het slechtste van het volk. Personen worden hier met onzuiverheden vergeleken.

En toen Leisah groter werd, schold die ander haar steeds uit voor ‘Schuim’. Dit scheldwoord herinnerde Leisah eraan waar zij vandaan gekomen was. (Miep Diekmann, Padu is gek, 1957)

Dat zit hij allemaal te denken en op te schrijven als ze uit de slaapkamer komt en ze hem hier, ‘right here’, tussen het schorem en het schuim, tussen de schavuiten en de schobbejakken, tussen de schurken en de schoften, bij z’n naam noemt. (J.M.H. Berkman, Het zomert in Barakstad, 1993)

schuimschijter

(Bargoens) bangerik, lafaard.

Ik had die stille schuimschijters wel naar d'r strot wille vliege. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

schuimspaan

bangerik; lafaard; *salonheld**.

Daar gaat die voet-veegh heen, die schuimspaan, ieders dweil... (Klucht van de Schoester of, Gelijke Monnikken, gelijke Kappen. 1660)

Schavuit! Jij bent nóg slim, jij knijpt, geloof ik, den kat in 't donker, vroolijke jongen, ... schuimspaan, oliekoek, oolijke likdoorn-snijder, slimmerik, bon-vivant, daar heeft u een zachte klap voor de billetjes, dat beteekent: laat hem maar loopen... (De Nieuwe Gids, zevende jaargang, 1892)

Weet je dat je hier de naam van een luchtheld hebt gekregen? Smerige schuimspaan! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

schuinsmarcheerder

overspelige; echtbreker. Van zo iemand zei men vroeger dat hij *buitenbeens* ging.

Ieder diertje zoekt zijn pleziertje, en wil zoo'n liberale schuinsmarcheerder niet in het voortbestaan en de herleving der Internationale gelooven, het zal ons een zorg zijn. (Het Volk, 04/02/1916)

schuiver: rare schuiver

rare vent; vreemde snuiter. *Schuiver* is ook een gewestelijk woord voor een landloper, een *schooier**.

Ja, brigges, 't is een rare schuiver, die vrijer, en je mot voor 'm oppassen, want hij zou je altijd helpen, al was 't naar de verdommenis. (A.M. de Jong, Notities van een landstormman, 1917)

schurftkikker

(jeugdtaal) iemand die stinkt. Jaren tachtig. Vermeld door Laps.

schurftkop, schurftlijer

slechte, gemene vent; ellendeling. In Vlaanderen: *schurftzak*. Eigenlijk: iemand die aan schurft lijdt.

Leve de schurftige! Hoera voor den schurftkop! Lang leve de vette kapitalist! (Het Volk, 13/11/1910)

Duidelijk hadden ze het gehoord: 'Lellebel' en 'Schurftkop'. (Het Vaderland, 12/01/1934)

Jij schurftlijer, jij rotsnor die je bent! (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

schurk

gewetenloze vent; gemene kerel. Sedert ca. 1701. Ontleend aan het Duits (*Schurke*). Een verband met 'wrijfpaal' (paal waaraan de beesten in de weide zich kunnen wrijven volgens Van Dale), vroeger ook *schurk* genoemd, valt niet uit te sluiten.

Hoe, wat hamer! Denk je dat ik een schurk, of denk je dat ik razende dol ben? (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Omgekocht!! Zeg schurk, ellendeling, laffeling ... omgekocht... (Louis Couperus, Noodlot, 1891)

schutter: rare, saaie schutter

rare of saaie vent. *Schutter* is ook een benaming voor een ‘onhandig, onbeholpen persoon’. *Schutter* wordt hier gezien als een niet-professioneel militair.

Komisch doet daarbij aan wat een der heeren die een rare schutter blijkt, wil: om der wille van de rechtvaardigheid der evenredige vertegenwoordiging moet spr. zijn zetel overlaten aan de Staatspartij, die zoo heftig zich tegen evenredige vertegenwoordiging verzet! (Het Volk, 21/06/1917)

In zijn jongeren tijd was Leo Waterman een rare Schutter. (Het Vaderland, 15/10/1921)

‘Vraag hém maar niks.’ Reep rolde zich om. ‘Dat is zoo’n saaie schutter de laatste tijd.

Waarom die al niet lang de beenen genomen heeft en naar Engeland overgestoken is, snap ik nog niet.’ (Cissy van Marxveldt, Een zomerzothed, 1927)

schuurmeid

(Surinaams) lesbienne. *Schuren* betekent hier ‘het zich tegen elkaar aandrukken met kleren aan, en voor het bedrijven van de lesbische liefde’ (Kunst & Schutte).

secret

vals, verachtelijk iemand; kreng. Kan ook gezegd worden van zaken, bijvoorbeeld een instrument. Oorspronkelijk was *secret* een plat woord voor een ‘heimelijk gemak of toilet’. Het is een verbastering van het Franse *chambre secrète*.

Dat de gedaagde haar meermalen ... heeft gehoond en beleedigd ... door het toevoegen der woorden ‘sekreet, doerak, vuilak en lellebel’. (Paleis v. Justitie, 31 Maart 1887)

‘Ga jij onder de mensen, doe jij inkoop! Vuil sekreet!’ ‘’n Sekreet, da’s je moer.’

(Herman Heijermans, Diamantstad, 1904)

Krijg de kelere, secret. (Harry Boting, Nog meer jatmous, 1967)

seibelaar

(Bargoens) knoeier, zwendelaar; soms ook voor een zeur. Volgens Van Dale sedert ca. 1926-1950. Gevormd uit het Jiddische woord *seibel*, *zeibel* (rommel, zeurpiet, treuzelaar) dat terug te voeren is op het Hebreeuwse *zebhel* (mest, drek).

En, nee, ik kon toch ook aan me baasie niet late merke, dat ’k een sijbelaar was en al op de vlucht sloeg voor een beetje kattedoep. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

seksist

persoon met vooroordelen tegenover iemand van het andere geslacht; iemand die vasthoudt aan (achterhaalde) rolpatronen, bijvoorbeeld: vrouwen beschouwen als lustobjecten; het afwijzen van een man voor functies die eerder geassocieerd worden met vrouwen (kleuterleiding) of omgekeerd. De term *seksisme* (van het Engelse *sexism*: discriminatie op grond van geslacht, meestal gericht tegen vrouwen; stereotiepe visie op de vrouw als uitsluitend een ‘moeder’, ‘lustobject’ enz.; taalgebruik dat van dit alles blijk geeft) ontstond ca. 1968 en werd bij ons eind jaren zeventig populair. Vgl. *racist**. In 1979 schreef Simone de Beauvoir over ‘Le sexisme ordinaire’. Voormalig premier Dries van Agt was vaak het slachtoffer van stickerfanaten. Een populaire slogan destijds was: *Van Agt, Gods eigen seksist*.

Ik was toen redacteur bij ‘De Groene Amsterdammer’ en zat daar braaf gruwelijke stukken over emancipatie te bewerken, van Anneke van Baalen en Marijke Ekelschot bijvoorbeeld. Als ik daar wegens ruimtegebrek ook maar een zinnetje uithaalde, riepen ze al dat ik een vreselijke seksist was. (Opzij, september 2005)

seksmaniak

oversekst iemand. Voor het eerst vermeld in het 'Erotisch Woordenboek' (1980) van Hans Heestermans. In de vorige editie (uit 1977) stond het woord nog niet. De Vlaamse kardinaal Joos noemde ex-president Bill Clinton ooit een *perverse seksmaniak*, *herkozen dankzij de steun van het grootkapitaal, de Joden en de wapenindustrie*.

Maar dan gaat het opeens over een huwelijk via contactadvertenties, een rijkeluiszootje dat een seksmaniak blijkt te zijn, over pikant ondergoed dat hij bij een postorderbedrijf voor zijn vrouwtje bestelt, en je snapt er niks meer van. (De Groene Amsterdammer, 11/03/1998)

selder

(in Vlaanderen, weinig gebruikelijk) halfzachte. Vermeld in Onze Taal (september 1988).

'Sinds zij bij die alternatieve beweging is, is zij zo'n selder geworden.' (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

seldrievoor

(Tilburg) iemand die niet gemakkelijk tot iets te bewegen is; ook een *doetje** of een *trien** (de laatste wordt een *seldrietante* genoemd). Nooit gebruikt voor een man.

Bij ons thuis – als we iets niet goed durfden zeggen of doen – dan had ons moeder de gewoonte om te zeggen: 'Wè bende (ben je) toch een seldrievoor!' Dat is nou eens een echt lekker zinnetje, dat zo heerlijk een Tilburgse sfeer weergeeft, welke men eigenlijk niet omschrijven maar alleen aanvoelen kan. (www.cubra.nl/tilburgsdialect, gelezen 10/08/2005)

selfkicker

overdreven zelfingenomen persoon. Sinds zijn optreden in Carré in 1966 kreeg de auteur en prettig gestoorde poëet Johnny van Doorn (1944-1991) de bijnaam *Johnny the Selfkicker*.

Je hoeft als politicus geen selfkicker te zijn, maar je moet wel naar buiten treden, laten zien wie je bent, wat je doet. (Het Parool, 05/01/1994)

seppetrees

(Antwerpen) onnozele vrouw.

Seppetrees: onnozel-de-doos-in. Een vrouw die van de prins geen kwaad weet, die eigenlijk een beetje simpel is, of zich onnozel houdt, een vrouw die al verdrinkt voor ze water heeft gezien. Ook een vrouw die alles erg traag doet. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

serpent

mispunt, hatelijk persoon, krenge. 'Zoo een serpent van een wijf' lezen we reeds bij A. Fokke Simonsz. Meestal, maar niet altijd, van toepassing op een man.

Vader zei soms: 'Klein serpent, Zoo'n beest is toch intelligent.' (Louis Davids, Het hondje van Dirkje, 1925)

Fatsoen! Dat serpent had geen ... (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

seut

(in Vlaanderen, jeugdtaal) suf persoon, iemand die alles goed vindt; *sul**; *kwezel**. *Seuterig* is een gewestelijk woord voor 'slap'.

Telkens het op trouwen aankwam, denkt hij, ben ik baloorig geworden, er is een kappe op mijn kop gevallen, en ik heb de stomste seuteka genomen, die van eersten af meester wist te spelen, nooit van hartelijkheid heeft willen weten, – van àl de liefs die ik gekend heb, is 't juist de eenigste die ik had moeten vermijden... (Stijn Streuvels, Het leven en de dood in den ast, 1926)

Johan vond het spijtig dat hij het van zijn eigen moeder moest zeggen, maar ze was wel de grootste seut die ons Heer ooit geschapen had. (Herman Brusselmans, Het einde van mensen in 1967, 1999)

Dexters, iederéén gebruikt dope tegenwoordig. Je bent een seut. (Menzo, november 2003)

shagtut

(jeugdtaal) iemand met lang nekhaar. Jaren tachtig. Vermeld door Hoppenbrouwers. Syn.: *brandweerklep**, *dakgoot**, *spatlap**.

shitkikker

1) (jeugdtaal) drugsgebruiker. Jaren zeventig. Syn.: *drugskikker**.

Hij draaide zich om en liep het kafee in, waar al die shitkikkers en modelfotografen zaten te geilen op schoolmeisjes met zorgelijke gezichtjes. (Hans Plomp, Het Amsterdams Dodenboekje, 1970)

Oprotten, die shitkikkers! (Bert Hiddema, Zwart geld, 1983)

2) (jeugdtaal) verachtelijk persoon; *klootzak**. Het Amerikaanse *shit* (dat o.a. ‘rotzooi’ en ‘klote’ betekent) wordt hier gecombineerd met een Nederlands achtervoegsel. De reclamegoeroe Frank Pels had het in de jaren tachtig over ‘die godvergeten taalneukers... die shitkikkers die maar blijven door zitten zeiken en toujours liggen te kutten over so called reclamejargon... weet je wel, die tiny minded motherfuckers... die dirty reclameboys die schijt hebben aan de taalvervuiling...’

shitvogel

(jeugdtaal, verouderd) onbetrouwbaar persoon. In de jaren zestig was dit een populair scheldwoord in hippiekringen. Een (hippe) vent werd toen een *vogel* genoemd en een (hippe) vrouw een *natel*. *Shit* staat voor ‘rotzooi, iets dat slecht is’. Vermeld door Broersma.

showbink, showpik

dikdoener; patser; iemand die op uiterlijk vertoon gesteld is en graag opvalt (door kleding of gedrag). Dit scheldwoord was vooral populair in hippiekringen in de jaren zestig.

Noemt gij mijn een aansteller, een sjoobink? (Jan Cremer, Ik Jan Cremer. Eerste Boek, 1964)

Hoe klein de wereld eigenlijk is, bleek weer eens toen ik (in de waan dat er een finnjol met gekken komt aanstevenden om de Castor te rammen) bemerk dat de zwaaiende showbink aan het roer een vroegere kennis is, Paultje de Tripper of zo. (Ben Borgart, De vuilnisroos, 1972)

sierpot

(Leiden) zwaar opgedirkte vrouw. Gesignaleerd door Hans Heestermans in Leidsch Dagblad (09/11/2001). Vgl. het Vlaamse *schminkdoos**.

sijmelaar

zeurder; mopperkont. Dialectische uitspraak van *zemelaar*?

En zo zitten ze vijf minuten later tegenover elkaar in een café en Hajo heft zijn ouwe klare op en zegt: ‘Bazip, ouwe sijmelaar, daar ga je!’ (Cees Buddingh, De avonturen van Bazip Zeehok, 1969)

sijsjeslijmer

futloos persoon; treuzelaar; flauwe vent. Eigenlijk: iemand die met lijmstokken sijsjes vangt. Hij moet naast handigheid over erg veel geduld beschikken.

Mama zegt dat haar man een ouwe seisieslijmer is,
En tante roept: ‘Schei uit nu zus de zee is hier zoo frisch.’ (Louis Davids, Zandvoort bij de Zee, 1915)

... en onze Koningin met die ouwe sijssieslijmer uit Oostenrijk. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Tibbe lachte ons dan uit wanneer we mopperend voor het hek vandaan gingen en schold de leraar uit voor ‘vuile sijsjeslijmer’. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

sikbok

iemand met een smalle kinbaard.

En Erich, zich meer tot zijn vrouw dan tot mij richtend – het leek waarachtig wel of hij Irmgard met het kruis had willen begiftigen – toeterde ‘vijfduizend mark voor het steunfonds van die slachter, die weerzinwekkende sikbok, die misdadige keisnijder...’ (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

sikkeneur

onvriendelijk persoon; zeurpiet; pietlut. Een verbastering van het Franse *chicaneur*. Het bijvoeglijk naamwoord *sikkeneurig* (zeurderig; vitziek) vinden we al terug bij M.J. Brusse (Boefje, 1903).

Waag het niet om vraagtekens te zetten bij de kwaliteit van zo’n film. Wie zeurt is een sikkeneur. (NRC Handelsblad, 21/04/1993)

Wat een stelletje sikkeneuren, zeg. (HP/De Tijd, 12/10/2001)

sikkerlap, sjikkerlap, sjikkerponem

dronkaard, zuiplap. *Sikker* of *sikkerig* is (Amsterdamse) Jodentaal voor dronken. Het komt van het Hebreeuwse woord *sikkór* (drunken).

En jij ben ’n sikkerlap zònder hemmetje an! – (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

Zeg sjikkerlap, ga jij een eind opzij... (Kees Pruis, Een ongeval op straat, ca. 1935)

... de wapenbroeders, de oubollige sjikkerlappen. (Willem van Iependaal, Kluiwenduikers Doedeldans, 1937)

sikko

(jeugdtaal) sukkel. Een tijd gebruikelijk eind vorige eeuw.

Sikko, sukkel: wat een foute broek; en dan die sikko die erin zit. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

sinjeur: lastige, rare sinjeur

iemand die zich lastig of vreemd gedraagt. Syn.: *rare chinees**, *kwibus**, *snijboon**, *pisang**.

Maar de God van den borstel is ’n lastige sinjeur. (W.A. Paap, Vincent Haman, 1908, tweede druk)

Maar jelui begrijpt nu al, wat rare sinjeur mijn grootvader geweest is. (Simon Abramsz., Veertien dagen op een ijsschots, z.j, 1921, 4de druk)

sinjo

(verouderd) halfbloed, indo(jongen). Komt van het Portugese woord *sinho*. Van een indo die een hoge maatschappelijke positie wist te bereiken, werd wel eens gezegd: ‘Als sinjo heeft hij het toch ver geschopt.’

Hij zag mevrouw Van Oudijck dadelijk, en de twee kleine jongens, René en Ricus, in tegenstelling van hem twee kleine sinjos, die zij van Batavia meebracht voor hunne grote vakantie, en haar lijfmeid Oerip. (Louis Couperus, *De stille kracht*, 1900)

Allah toch, baboe, hou de sinjo bij je... Maar baboe, doe eerst mijn rok dicht. (Louis Couperus: *De boeken der kleine zielen*, 1901-1903)

Het scheldwoord 'sinjo' werpt niet slechts de volbloed den halfbloed naar het hoofd doch Indo's kaatsen het ook elkander gaarne toe. (*De Groene Amsterdammer*, 07/01/1922)

sippie

(jeugdtaal) niet al te snugger of sloom persoon; simpele geest. Jaren negentig. Gesignaleerd door Hoppenbrouwers.

sirool: rare sirool

(Bargoens) rare snuiter; iemand die zich vreemd gedraagt. Reeds bij Henke: 'Een dronken sirool, die niet weet of het uchtend of avond is.'

Dat komt falikant uit, rare sirool! (Willem van Iependaal, *Adam in ongenade*, 1938)

Wie weet wat voor rare sirolen ik op me dak krijg. (Willem van Iependaal, *Onder de pannen*, 1952)

sissy

(Eng.) (jeugdtaal) man of een jongen die zich gedraagt als een meisje; moederskindje; zwakkeling; lafaard; *mietje**; *doetje**. Amerikaans-Engelse afkorting van *sister*. Onder motorrijders is een *sissy bar* een spottende benaming voor de rugleuning waartegen de duopassagier steun kan vinden. Wie achterop zit is namelijk afhankelijk van degene die rijdt.

Skaters zijn keihard, tenminste zo willen ze overkomen. Daarvoor gebruiken ze een eigen jargon met eigen scheldwoorden. Als je iets verkeers aan hebt of op de verkeerde spullen rijdt, dan ben je een Zorlac (antiek merk skateboard), een Lycra geek (met felle kleurtjes en strakke kleren) of een Sissy (mietje). (*Algemeen Dagblad*, 04/06/1994)

We zijn toch geen sissy's dat we naar Borsato luisteren. Dit is echte vruchtjesmuziek. (*Nieuwe Revu*, 05/02/1997)

sjaars

(studententaal) eerstejaars of novitius. Andere termen die gehanteerd worden zijn *feut** en *nul**. Vlamingen spreken over *schachten*.

Wij hebben nu een studie-vriendelijke KMT, waarbij we werken met opdrachten, die de sjaars kan uitvoeren als het hem of haar uitkomt. Zo'n systeem, waarvan je per sjaars bijhoudt hoeveel opdrachtpunten er behaald zijn, is nog net werkbaar met een aantal van 120. (*Delta*, 01/09/1994)

De 'sjaars', de eerstejaars, die na de kennismakingstijd bij het Wallon komen hospiteren, krijgen de kleinste kamers. (*de Volkskrant*, 06/11/2004)

sjacheraar

iemand die minderwaardige producten verkoopt; bedrieger. Reeds opgetekend in de zeventiende eeuw. Destijds ook voor een woekeraar gebruikt.

't Lijkt wel een sjacheraar, die de 'gunst en recommandatie' van de machthebbers zoekt voor zijn koopwaar! (*Het Volk*, 21/08/1910)

M'n oom was 'n oude sjacheraar, 'n meubel van 'n vent, maar 'n beste kerel, m'n tante 'n helleveeg, maar allerkomiekst in haar genre soms. (*De Groene Amsterdammer*, 28/04/1912)

sjacherjood

Joodse *sjacheraar**. Vermeld door Van Dale.

De redding ligt in de sterke tegenstelling: de blinde sjacherjood, onaantastbaar in zijn eigen, overerfde moraal. (De Groene Amsterdammer, 25/06/1927)

sjacho, chaggo

(jeugdtaal) chagrijnig, nurks persoon. Jaren negentig. Vermeld door Hoppenbrouwers: ‘wat ben jij een sjacho, doe toch eens gezellig.’ Ook als bijvoeglijk naamwoord: *doe niet zo sjacho joh*. Zie verder nog *chaggerijn**.

Gelukkig heb ik dat stukje niet van te voren gelezen van die sjacho een paar verhaaltjes naar beneden, en heb het WEL uitstekend naar mijn zin gehad. (www.saunagids.nl, 05/09/2004)

sjako

(Eindhoven, studententaal) sufferd. Heeft deze naam iets te maken met de beruchte achttiende-eeuwse inbreker en moordenaar *Sjako* die destijds verbleef op de Elandsgracht in de Amsterdamse Jordaan? Die verblijfplaats leeft in de volksmond voort als *het fort van Sjako*. Of heeft het woord iets te maken met een bepaald soort militair hoofddekseel met dezelfde naam? Vermeld door Gillissen & Olden.

sjanfoeter

schelm; deugniet; onder soldaten in Ned.-Indië een scheldwoord voor een infanterist. Verbastering van het Franse *jean-foutre*. Vermeld door Van Dam.

‘Ben ’k eeuwig ’n sjanfoeter als dat geen heikneutertje is!’ zeide eindelyk de man met de aardappels. (De Groene Amsterdammer, 28/11/1880)

sjap, sjappie

1) ruw, ongemanierd persoon; verwaande, opgeblazen vent. Verkorting van het Bargoense scheldwoord *sjappietouwer** of verbastering van het Engelse woord *chap*.

‘Wat is dat voor een sjappie?’ ‘O, een schippersjongen.’ (Henri Hartog, *Sjofelen*, 1904)

Van die sjappies as wij, die geen eens laagste klas op ’t spoor na Groot Mokum kunne besomme ... da’s ballast ... ze kanne je misse! (M.J. Brusse, *Landlooperij. Zwerftocht van een dagbladschrijver onder stroopers en schooiers*, 1906)

Er stond een vervelende dronken sjap, die begon de Indiër uit te schelden. (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

2) kijk onder *chappie**.

sjappietouwer, sapietau

(Bargoens) onbeschaafd, ruw persoon; iemand die er verlopen uitziet; een *baliekluiver**. Sedert ca. 1721. Het woord zou van Maleise oorsprong zijn: *siapa tahu* (‘wie weet het’, een veel gebezigde formulering als men het antwoord niet weet of in de zin van ‘wat raakt mij dat’). Matrozen die naar Oost-Indië voeren, zouden dit scheldwoord veelvuldig gebruikt hebben. Een matrozenliedje uit de achttiende eeuw ging als volgt: ‘Sapitau, Sapitau weet geen beter raad/ Als dat hij weer naar den zielverkooper gaat/ En voor al zijn druk/ Acht het hem voor geluk/ Als hij maar weer naar Indië gaat.’ De ruwe zeebonken importeerden de term in onze contreien. Voor de brave burgers, de *filisters** en *droogstoppels** in zijn tijd, had schilder en anarchist Johan Thorn Prikker (1868-1932) het scheldwoord *sjappietouwer* of *sjappie* paraat. Vaak verkort tot *sjappie**. Er bestond vroeger zelfs een bijvoeglijk naamwoord. Iets was destijds *sjap* of niet *sjap*.

In ‘Het nieuwste Medemblikker Scharrezoodje’ (met als ondertitel: ‘Gevangen en Ontweid van Verscheide Visschers, en Overgoten met een Zangers-Zausje’, 1993) komt in een van de daarin

opgetekende liederen de uitdrukking *Sjappetouwjtjes* voor. In de verklarende woordenlijst staat de omschrijving ‘matroos’. Uit het lied citeren we de volgende regels: ‘Viva nu jonge vrouwtjes/ En meysjes van plysier/ Wie met de Sjappetouwjtjes/ Zo graeg gaen aen de zwier:/ Nu is de rechte tijd/ Dat gy saem vrolijk zijt/ Sa aen ’t springen en aen ’t zingen/ Weest verblijd.’ Het (onovergangelijke) werkwoord *sjappietouwen* betekende: straatslijpen, lanterfanten, rinkelrooien.

Een eindeloze uittocht van aangeschoten, zingende en joelende Zandstraat-klienten, van zeelui en Zondagsridders, misdadigers, sjappi-touwers en hun trouwe meisjes, die langzaam slenterend de nachtstad introkken. (M.J. Brusse, *Het rosse leven en sterven van de Zandstraat*, 1912)

In de eerste plaats zou het een schok zijn wanneer de dames vernamen hoe laag ze werden getaxeerd door dienzelfden zwarten sjappietouwer en voor de rest zou het nuttig zijn als ze eens konden ruiken hoe het bij haar held thuis... ik zal maar zeggen: ruikt... (De Groene Amsterdammer, 16/10/1934)

Zij denken, dat het een buurt is vol rare sjappietouwers. (Piet Bakker, *Zo was het*, 1962)

sjeng

Maastrichtenaar. Naar een populaire voornaam voor jongens in vooral Nederlands Limburg. Het Limburgs dialect wordt ook wel *Sjengs* genoemd. Wordt vaak ook positief gebruikt.

Maar ook al komt hij dan uit de buurt van Heerlen, voor ons is hij een échte Sjeng geworden. (HP/De Tijd, 21/10/2005)

sjikkerlap

kijk onder *sikkerlap**.

sjoeksjoek

(Bargoens) Turkse of Algerijnse straathandelaar. Zie ook *tsjoektsjoek**.

Sjoek-sjoek: Turkse of Algerijnse straatkoopman in kleden of snuisterijen. (E.G. van Bolhuis, *De Gabbertaal*, 1937)

sjoemelaar

oneerlijk persoon; bedrieger; oplichter; knoeier. Het oorspronkelijk Bargoense werkwoord *sjoemelen* (bedrog plegen) is afgeleid van het Duitse Rotwelsch (de dieventaal): *schummeln*. Duitse etymologen menen dat zigeunerwoorden als *sjindav* (kakken) en *sjindalo* (kakhuis) eraan ten grondslag liggen en dat invloed van het Duitse *Schund* (smeerboel) niet valt uit te sluiten.

Het werkwoord werd bij ons al opgetekend in het begin van de jaren zeventig. Het dook toen op tijdens de kabinetsformatie. Tijdens een vraaggesprek met minister-president Den Uyl suggereerde de interviewer dat het er niet fris aan toe was gegaan. Den Uyl antwoordde dat er ‘niet gesjoemeld was’. Een dergelijk vulgair woord op de lippen van een eerste minister zorgde toen voor de nodige deining. Er verschenen heel wat reacties in de kranten. Toch ontstond het woord niet in politieke kringen. Het was al veel vroeger populair onder de beoefenaars van kaartspelen in volkscafés.

Die God van hem, dat moet een handige sjoemelaar zijn. (Piet Grijs, *Blijf met je fikken van de luizepoten af*, 1972)

sjoerd

(jeugdtaal) dom persoon. Sedert eind vorige eeuw. Vermeld door Hoppenbrouwers. Naar een populaire Friese naam voor een jongen.

Jelle is de domste boer die hier ooit gepost heeft, hij heeft niet eens door dat hij beledigd wordt, wat een sjoerd. (www.cubezone.nl, 05/02/2006)

sjonnie

(jeugdtaal) ordinaire jongen (met matje en bromfiets); jongen uit een lager milieu. Meestal vergezeld van een *anita**. Voor het eerst gesignaleerd door Kuitenbrouwer (1987). De punkgroep De Heideroosjes had ooit een nummer 'Sjonnie & Anita'. Daaruit volgende regels: 'Wij zijn Sjonnie & Anita, samen op de Citta. Wij zijn Sjonnie & Anita, gokkasten, mayonaise met frites.' In Vlaanderen spreekt men van *johnny's en marina's*. In Duitsland worden sjonnies *Mantas* genoemd (naar hun wagen: Opel Manta).

Maureen vindt dat er allemaal 'gewone kinderen', net als zij, op het SGN zitten, al zitten er 'gelukkig ook weer geen Sjonnies en Anita's' op het gymnasium. (Elsevier, 09/10/1993)

Maar als er zweet op het gezicht van een sjonnie staat, is het van de zonnebank, niet van de inspanning. (Yvonne Kroonenberg, Zij houdt van hem. Hij ook, 1993)

Ik vind Break-out een blad voor Sjonnies, daar wil ik niet mee geassocieerd worden. (Vrij Nederland, 19/08/2000)

sjors

(jeugdtaal) jongen met merkkleding en kakkineuze opvattingen; meer bepaald iemand uit (het chique) Wassenaar. Vermeld door Gillissen & Olden.

'Omdat het lunchtijd is, zitten d'r nu veel domo-pakken, allemaal zakelijk. En,' zegt mijn Rotterdamse tafelgenoot, min of meer verontschuldigend, 'er zijn vaak sjorsen, erg veel sjorsen.' (HP/De Tijd, 20/03/1992)

skelet

(vaak voorafgegaan door *wandelend*) erg mager persoon. Eind vorige eeuw gebruikten jongeren ook de smalende benaming *skelettenjopie*. Vgl. *scharminkel**. Ook in het Frans als scheldwoord gebruikelijk: *squelette*.

Van de week komt-ie bij me oplopen, 't was warempel nog 't zelfde wandelend skelet. (Het Volk, 08/02/1913)

Zijn buikje slonk met den dag en weldra was hij weer een wandelend skelet, een rariteit, een dertigste wereldwonder. (Het Vaderland, 03/10/1926)

sla(ai)bek

iemand met een grote mond (als van een slaventer?). In Amsterdam wordt al sinds het begin van de twintigste eeuw een grote mond een *slabek*, een *slasmoel* of een *slamond* genoemd. We vinden het woord in die betekenis bijvoorbeeld terug bij de volksschrijver Querido (De Jordaan, 1912). Eind jaren negentig stond er nog in de Nieuwe Revu: 'Ik zie jou met die grote slasmoel wel bij ze zitten.' In de hiernavolgende citaten wordt het woord overdrachtelijk gebruikt. Het WNT en Stoett verklaren slabek als 'een bek die klappert of een of ander geluid slaat'.

Maar wat 'n slabekken! Wat zeg-je me daarvan? Ze zouden je waarachtig door de straat brengen, zulke kletswijven. (G. van Hulzen, De man uit de slop, 1903)

In een korte woedeuitbarsting – die Marian kreeg toen ze me over Anna vertelde – noemde ze Ruygrok achtereenvolgens: 'takkemeid', 'frigide plank met spijkers', 'carrièresekreet' en 'slaaibek'. (Willem Bijsterbosch, De opzichter, 1992)

slaapbal, slaapkop, slaapmuts, slaapzak

slaperig persoon; iemand die, vaak op een ongepast ogenblik, ligt te suffen; dom iemand; sufferd.

'Ogen open, slaapzak!' commandeert hij. (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

'Slaapkop,' zei Bikker, 'je moet uitkomen.' (Godfried Bomans, Oude en nieuwe Buitelingen, 1970)

In de koffiekamer zitten de gedetineerden. Ze praten over de dokter, die 'slaapbal' deugt niet. (Piet Pireyns & Kees Schaepman, *Verslaafd in Nederland*, 1982)

sladood

mager persoon. Ironisch gebruik van de betekenis 'doodslager, vechtersbaas; iemand die flink uit de kluiten gewassen is'. *Lange sladood* werd gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad 'Buiten' (oktober 1920) maar was al veel ouder. Vgl. *sladubbel**.

Die leelijke sladood van een Franschen vogelverschrikker, Met zijn kalen knikker... (Gerrit van de Linde, *De Gedichten van den Schoolmeester*, 1859)

Dat komt, omdat het zoo'n lange sladood is. (Cissy van Marxveldt, *Een zomerztheid*, 1927)

De lange sladood met zijn geboren teringrug... (Jan Wolkers, *Terug naar Oegstgeest*, 1965)

sladubbel

(meestal voorafgegaan door *lange*) lang, mager persoon.

Er kwam direkt een stootje gaaies en nog een smeris op een draffie. Zo'n lange sladubbel, die in z'n ijver nog haast een doodsmaak maakte over z'n sabel en een bennetje met kuit... (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

slagschip

dikke, logge vrouw. Een slagschip is een groot oorlogsschip. De vergelijking van een vrouw met een schip komt wel meer voor. Vgl. *piemachochel**.

Waar bemoeit dat ouwe slagschip d'r eige mee? (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Ze was een vrouw als een slagschip – vastberaden, ongenaakbaar en niet te stoppen. (De Groene Amsterdammer, 20/09/1995)

Kut. Het slagschip ging precies tussen Danny en mij in staan. (Heleen van Royen, *De gelukkige huisvrouw*, 2000)

slak

erg traag persoon. Van zo iemand zegt de volksmond: *Hij gaat niet sneller dan een slak in een teerton*. De Oostenrijkse voetballer Herbert Prohaska werd *Der Sneckerl* (de Slak) genoemd, omdat hij niet bepaald een van de snelsten was. Ook Johnny Metgod (1955), voetballer bij o.a. Austria Wien, kreeg deze bijnaam toebedeeld. Volgens *de Volkskrant* was hij 'zo traag als stront tegen een heuvel'.

slamier, slemier

(vaak voorafgegaan door *lange* of *dunne*) lange slungel. In Groningen betekent *slamier* ook 'een vrouw die niet flink is, suf'. Wellicht gaat het om een verlengde vorm van *slier*. *Slemier* is mogelijk een variant van *schlemiel**. Opgetekend bij Boekenoogen en Draaijer. In het dialect bestaat ook een werkwoord *slemieren*: slenteren.

Slemier. Gewoonlijk lange slemier noemt men eene lange vrouw of een lang meisje. Dit woord is, meen ik, ook elders in gebruik. (De Taalgids. Negende Jaargang, 1867. De Leeuwarder Tongval en het Leeuwarder Taaleigen)

Slemier, slungel, lange vent; samenstelling: straatslemier, d.i. iemand die steeds langs de straat slentert. (T. van Veen, *Taal en Leven in de Utrechtse Vechtstreek*, 1989)

slampamper

leegloper; lijntrekker; haveloos persoon. Ook voor gewetenloos iemand die tot veel in staat is. Eigenlijk: iemand die ‘slampampt’, van het zestiende-eeuwse *slampen* (brassen; smullen; zwelgen). Zie o.a. Bisschop.

Kijk, moeder, je hebt me zoo lang het beste uit je mond gegeven toen ik, als een luie slampamper, rondliep, hier is geld, zuiver overgewonnen geld. Koop er nu eens wat goeds van voor je! (Pieter Louwerse, Vlissinger Michiel, 1880)

Dat is al van van-ochend vroeg op de hort met ’n slampamper van ’n vent,... Wat zeg je me daarvan! (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

’n Luie slampamper ben je, ’n leeglooper, ’n kattedief. (De Groene Amsterdammer, 06/08/1921)

slang

vals, verraderlijk iemand; onbetrouwbaar en geniepig persoon (meestal een vrouw). Slecht volk wordt ook wel *slangengebroid* genoemd.

Ha, ge wilt vlugten, slang, ge wilt vlugten, kwezel! (Eugeen Zetternam, Mijnheer Luchtervelde, 1848)

Guus Hiddink is een giftige slang. Dat schrijft volgens deze krant Lee Chon-soo, één van de Koreaanse WK-helden, in zijn boek over het wereldkampioenschap voetbal. (Leidsch Dagblad, 23/11/2002)

slangengebroid

slecht volk. Zie ook *satansgebroid**.

slangenvel

kwaadaardige vrouw, feeks. Vondel had het reeds over een *ouwd slangevel*.

Ouwe gerimpelde schavotspringersdweil, taai slangenvel, schendbrok. (J. Immerzeel, Lotgevallen van Balthazar Knoopius, 1842)

Zij gingen voort op den zelfden, op nog scherperen toon, en stierden elkaâr veel vinniger verwijten toe. Hij schold haar voor slangenvel, zij noemde hem eigenaar. (Domien Sleenckx, Op ’t Eksterlaar, 1863)

slapdarm

(Groningen) sullige vrouw. Reeds vermeld door Molema.

‘Je hebt wel een stom brilletje en je bent natuurlijk ook maar een slapdarm,’ zei Luitwieler. (Wim Hofman, Het vlot, 1988)

slaphanger

(in Vlaanderen, vnl. te Antwerpen en Gent) slappe vent, een sullige kerel; *slapjanus**. Volgens De Graef ook ‘een onbetrouwbaar man, op wie men niet kan steunen’. Het woord heeft erotische associaties. Letterlijk betekent het ‘slaphangend lid’. Reeds bij Teirlinck (Zuid-Oostvlaandersch Idioticon, 1908-1924).

Na voorpublicaties in weer andere tijdschriften verschijnt Wapenbroeders in 1955 eindelijk als boek. De weinigen die het aanschaffen, lezen een hilarische parodie op een land waar de ‘slaphanger van een heerser’ koeterwaals praat – kotfertoeme! – terwijl zijn vrouw opgewonden raakt van de fascistische praatjes van een zeer mannelijke stier. (NRC Handelsblad, 19/05/2000, over werk van L.P. Boon)

slapjanus, slapjurk

slappe, sullige vent; bangerd. Bekende kreet uit het einde van de negentiende eeuw: ‘Ik houd niet van het ras dier moderne slapjanussen.’ *Jan Salie** van Potgieter wordt ook een *slapjanus* genoemd. De in 2004 vermoorde cineast en columnist Theo van Gogh omschreef interviewer Frénk van der Linden consequent als *de genuanceerde slapjanus*. Een ander woord met het suffix -janus is *gladjanus**. Vroeger kwam ook nog *ritjanus* voor ritmeester op.

Wij kennen in onze taal dusgenaamde possessieve samenstellingen als: blauwoog, roodhuid, zwartbroek, domkop, slapjanus, zooveel als wij er maken willen. (De Groene Amsterdammer, 10/02/1923)

Ik ben ook miezerige, hufterige slapjanussen tegengekomen... (Piet Bakker, Jeugd in de Pijp, 1946)

Als chirurg kan je geen slapjanus zijn zoals al die jongelui vandaag de dag. (Jan Wolkers, Brandende liefde, 1981)

slaplip, slaplipper

drinkebroer. Eigenlijk: iemand die ‘slappe lippen’ heeft, die van nature dorstig is. Meer scherts dan scheldwoord. In de negentiende eeuw gebruikte men ook het werkwoord *slaplippen* (drinken).

Of hij vergrijpt zich – met zulke beuzelarijen vermorst hij met voordacht zijn tijd; bonjour, Papa’s! hoe vaar je? – aan de edelste uitstortingen onzer poëzij en verkleedt den verheven Helmers in een slaplipper. (Johannes Knepelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

Zoo’n leelijke slaplip. O Teun, we moeten op hem letten als hij thuis komt. (Justus van Maurik, Stille mensen, z.j.)

Zelf weet ik maar van één jongen, een reuzekerel van 19, die te veel dronk. Hij was een Amerikaan en al aangekomen als een slaplip; hij is per ommekeer terug gestuurd. (Het Vaderland, 09/03/1930)

slappe lul, slaplul

iemand zonder karakter; futloos persoon; slappe kerel; vent van niks. Zie ook *lul** en (*slappe tinus**)

Een vrouw houdt er niet van met een slappe lul om te gaan. Ik heb het vaak te horen gekregen van meisjes: jij bent een slappeling. (Johan Diepstraten & Sjoerd Kuyper, Het nieuwe proza. Interviews met jonge Nederlandse schrijvers, 1978)

Door al dat getwijfel van Johnny kun je eigenlijk maar een conclusie trekken: hij is een typisch geval van slappe lul. (One, augustus 2000)

slappeling

iemand met weinig fut, die veel te snel toegeeft; zwakkeling. Syn.: *slappe* lul*; *slappe tinus**; *slapjanus**.

Theo, de slappeling! (H. Robbers, De Roman van een gezin. I. De Gelukkige Familie, 1909)

Ze geloofde niet, dat hij geboren was om een slappeling en een mislukte te worden. (Diet Kramer: Roeland Westwout, Roman over jonge mensen, 1940)

slappewasvent

halfzacht iemand; *doetje**; slappeling. In de soldatentaal van begin twintigste eeuw betekende *slappewasbenen*: zwakke, doorknikkende benen.

Hij was zoo’n echte slappewaschvent, meer ’n meisje dan ’n jongen. Het was zoo’n echt rozewatertje. (Het Vaderland, 09/04/1922)

slapzak

slappeling; iemand die snel huilt. Volgens Van Dale ook gebruikt voor een dronkenlap en voor iemand met een gemeen karakter.

Amerikanen hebben nooit gevoetbald. Het is een keuzevak op school en erger kan je een sport niet beledigen. Bij ons ben je een mietje, een trut, een harrie en een slapzak als je tijdens de finale van een laatste goal wint alles-straatwedstrijd naar binnen wordt geroepen om de tafel te dekken. (NRC Handelsblad, 06/07/1990)

Ajax drukte zich, evenals zijn kornuiten: hij had er geen zin in, hij keek wel uit. Bondscoach Menelaos ontbrandde in een bittere scheldpartij: 'Stelletje slapzakken, jullie lijken wel wijven, schijtlaarzen zijn jullie, zie me dat zootje nu eens aan, gelijk een weideland overdekt met koeienvlaaien...' (De Groene Amsterdammer, 15/05/1996)

slemier

Kijk onder *slamier**.

slendangkikker

(marinetaal) iemand van Indische afkomst. Gesignaleerd door Onze Taal (september 1988, p. 127). Een *slendang* is een soort draagdoek van Javaanse en Maleise vrouwen. Andere scheldwoorden voor een indo zijn: *blauwe**; *rijstepikker**; *sambalvreter**.

slet

ontuchtige, verachtelijke vrouw; hoer; meisje dat of vrouw die met iedereen naar bed gaat. In de jeugdtaal is de betekenis verschoven naar een meisje dat zich makkelijk laat versieren (zie Hoppenbrouwers). Oorspronkelijk betekende dit woord 'afgescheurde lap of oude lap'. In die zin dateert het al uit de veertiende eeuw. De Spaanse kust wordt eind twintigste eeuw wel eens schertsend aangeduid als *Costa Sletta*.

Praat zoo tegen je sletten, maar niet tegen een ordentelijk mensch. (Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844)

'Zo'n slet van een meid!' barstte zij los. (P.A. Daum, Goena-goena, 1889)

'Slet,' stikte ze – 'naar huis! Naar huis!' (Ina Boudier-Bakker, De straat, 1924)

slettenbak

promiscue vrouw; *slet**; lesbo die van de een naar de ander loopt. Oorspronkelijk m.b.t. een grote Amerikaanse wagen, waarmee willige meisjes werden opgepikt voor een avondje stappen (tegenwoordig een 'hoerensloep' genoemd). Later ging de betekenis over op de meisjes zelf.

Hoer! Vuile slettebak! (Gerrit De Jager & Wim Stevenhagen, De familie Doorzon: Het geslacht Doorzon, 1982)

O ja, ik ben een slettebak en enorm dom! (HP/De Tijd, 21/12/1990)

Ze heeft het minstens twee keer met een ander gedaan... de slettebak! (De Telegraaf, 24/11/2001)

sliegeraar

(Bargoens) verklikker; verrader. Ontstaan begin van de twintigste eeuw. Afgeleid van Rotwelsch *schliechenen* (bekennen, verraden).

Karel Burk ging om met sliegeraars en insluipers, dieven en misdadigers van allerlei slag... (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

sliert

(meestal voorafgegaan door *lange*) lang, mager persoon.

‘Za ’k jou aan je neus hangen, lange sliert!’ ketste Aaltje, altijd strijdvaardig. (Diet Kramer, Roeland Westwout. Roman over jonge mensen, 1940)

Verdomde zonde, dat die sliert ’m net niet raakte hè? (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

slijmbal

zeurderig of kruiperig persoon; mooiprater. Vgl. het Amerikaans-Engelse ‘slimebag’ of ‘slimeball’ dat pas in de jaren zeventig werd teruggevonden, veel later dan ons scheldwoord en daarom misschien beïnvloed door het Nederlands. Zie ook *slijmjurk**.

Twintig gulde most die slijmbal hebbe om z’n eigen in de veiling te late neme door een stelletje hufters. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Lazer toch gauw op, afgeschuurde slijmbal. (Rinus Ferdinandusse, Zij droeg die nacht een paars corset, 1967)

Hé, toe nou, joh, doe niet zo flauw, slijmbal. (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

slijmerd

overdreven vriendelijk persoon; kruiperig iemand; gatlikker. Meer algemeen: akelige, vervelende vent.

In de gang beneden groette hij Bogger, de portier niet, een slijmerd met licht haar die deed alsof hij veegde achter het glazen schot dat de restauratie-afdeling van de hotelingang scheidde. (Hugo Claus, De verwondering, 1962)

Je mot em handboeien andoen, dan ken ie niet weglopen, en ’n muilkorf, ken ie niet bijten, slijmerds! (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

Vuile slijmerd, sodemieter op. (Rinus Ferdinandusse, Zij droeg die nacht een paars corset, 1967)

slijmjurk

vleier; mooiprater; vervelende vent. Het woord werd ontleend aan de soldatentaal. Mogelijk is dit de reden waarom het bij voorkeur op mannen slaat, al kan het ook zijn dat een typisch vrouwelijke eigenschap (althans in de visie van mannen), nl. het zeuren, hier benadrukt wordt door het kiezen van een vrouwelijk kledingstuk. Het woord suggereert dan ook dat we te maken hebben met een onmannelijke man. Vgl. verder nog het Duitse scheldwoord *Schleimi*. In de betekenis van ‘kwezelaar’ o.a. bij Maurits Dekker (Amsterdam bij gaslicht, 1949).

Nou, wat doe je, slijmjurk? (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

Drikus is – om het in het hartige taaltje van mijn élèves te spreken – een ‘slijmjurk’, zo levenloos als de oppassende middelmatigheid maar zijn kan. (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

Een kwezelaar noemde men een ‘slijmjurk’... (Maurits Dekkers, Amsterdam bij gaslicht, 1949)

slimbo

gladde jongen; gewiekst iemand. Turbotaal uit de jaren negentig. Aanvankelijk van toepassing op een hoogbegaafd kind. Later kreeg het woord negatieve associaties.

Ja, die zat hier tussen de struiken, slimbo! (Rascha Peper, Rico’s vleugels, 1993)

En als politiek okeeë slimbo, als zakenman-met-het-hart-desondanks-op-de-juiste-sociaaldemocratische-plaats, ben ik natuurlijk bij uitstek in de positie om mensen dat gevoel te geven. (HP/De Tijd, 14/04/2000)

slimneus

iemand die alles beter weet; wijsneus.

‘Kaak es hier, slimneuzen... ik loop hier zelf met het blad met cigarette en zal ik wete wat Turkse en Russische zijn of jullie? Der was hier vorige week een echte Turk en die hep het me precies uitgelegd.’ (Willy van der Heide, Kabaal om een varkensleren koffer, 1953)

slingeraap

lang, mager persoon. Naar een bepaalde aapsoort die zich met de staart van boom tot boom slingert. Vandaar ook uitdrukkingen zoals ‘zo kwiek als een slingeraap’. Het menselijk uiterlijk van de aap leverde scheldwoorden zoals *baardaap**; *snotaap** en *klapperaap**.

Dat zou een grote manskerel 'm niet eens flikken, laat staan zo'n kleine slingeraap. (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

In een land niet ver van hier/ lijkt elk mens precies een dier/ juffrouw Zus is net een schaap/ meneer Zo een slingeraap... (Hans Andreus, Waarom daarom, 1967)

slippendrager

iemand die op slaafse wijze aan iemand diensten bewijst; onderdanig persoon. Eigenlijk: iemand die bij een begrafenis een der slippen van het lijkkleed draagt. Hier figuurlijk gebruikt. Zie ook *lakei**. Vgl. het Franse scheldwoord *serveur de soupe*. Reeds teruggevonden in de poëzie van H.J. Schimmel (1856).

Hier, een slippendrager van machtstitel en machtsvertoon, tegen geenerlei politieke samenvoeging, hoe heterogeen, opziend, heden verheffend, wat hij gisteren verguisde, den regeringszetel slechts in het oog. (De Groene Amsterdammer, 02/07/1905)

Hij had de teringpest aan bobo's, meer nog aan hun slippendragers... (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

slobber

iemand die slordig gekleed gaat of onachtzaam te werk gaat; slonzige vrouw. In de Zaanstreek (zie hiervoor Boekenoogen) vinden we *slobberhiel*.

Bet de Slobber, zwaar-uitgegroeide visch-meid van de Driehoekstraat stapte log in... (Jac. van Ginneken, Handboek der Nederlandsche taal: De sociologische structuur der Nederlandsche taal. I. Het Friesch en West-Friesch, tweede druk uit 1928)

sloddervink, sloddervos

iemand die slordig gekleed gaat of die in zijn handelingen slordig is. Merkwaardig is dat een vos eerder bekendstaat om zijn sluwheid. Volgens J.H. van Lessen (Samengestelde naamwoorden in het Nederlandsch, 1928) is het woord verwant aan het Oostfriesche *sludderbüksen* (een wijde fladderende, slaphangende broek en bij overdracht een slordig mens). Het deel *slodder* zou dan later geherinterpreteerd zijn als ‘slordig’. Het scheldwoord heeft dus meer te maken met een kledingstuk dan met een dier.

Een meisje! ha! ha! de meisjes zullen u zien komen! zulk een pedant sloddervos, die er uitziet als een morsige Schot: je bent een lief platjen voor een rijk meisje! (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796) Mary was nu eenmaal een sloddervos, ja men mocht zeggen een sloddervos, al was ze verder natuurlijk een perfect wijf. (Simon Vestdijk, Het verboden bacchanaal, 1969)

sloeber

smeerlap; vlegel; schelm. Hoort bij het Middelnederlandse *slobbe* (vuil, smerigheid) en bij het werkwoord *slobberen* (slordig eten). Reeds opgetekend in 1872. Eind negentiende eeuw vooral

populair onder Nederlandse militairen in Indië, als scheldwoord voor Atjehers. Eerder was het al in Zuid-Nederland (o.a. te Brussel) in gebruik.

Verstaat ge dat: den sloeber, die met mijn wijf te doen heeft! (Reimond Stijns, *Hard laueur*, 1904)

De eerste klap hadden die valse sloebers gegeven, dat was vast. (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

Waar zit je nu weer, deugniet, sloeber, lorejas! (Louis Paul Boon, *Verscheurd jeugdportret*, 1975)

sloef

(in Vlaanderen) iemand die weinig heeft in te brengen; *pantoffelheld**; *sukkel**. Reeds bij Cornelissen en Vervliet. Van de uitdrukking *onder de sloef liggen*: onder de duim gehouden worden. *Sloef* is in Vlaanderen een gangbaar woord voor ‘pantoffel’.

Pas op, ik heb een onderdanige natuur, maar ik ben geen ‘sloef’, hè. (Menzo, juni 2003)

Een man die zegt dat ik mooi ben, en goed en slim, dat is een sloef. Die moet onder mijn ogen uit. (Humo, 14/11/2003)

sloerie

oorspronkelijk aanduiding voor een onzindelijk, slordig type, een *slons**, later ook gebruikt voor een gemene en ontuchtige vrouw; *slet**. In de zeventiende eeuw betekende *sloerie* ook nog ‘sullige vrouw’. Het woord werd reeds opgetekend in 1645.

‘In mijn huis geen sloeries!’ zei de rotschoft en smet de deur dicht. (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Dan had ze hem tóch beet gehad, de sloerie! (Jan Mens, *De kleine waarheid*, 1967)

slome duikelaar

traag, sloom iemand. Aanvankelijk (in de negentiende eeuw) een aanduiding voor een slecht toneelspeler. Hiervan was ook een werkwoord afgeleid: *slomeduikelen* (er met een slecht toneelstuk toch nog wat van maken). In die betekenis ondertussen verouderd; wel nog steeds gebruikt voor ‘een traag en suf iemand, een sufferd’. Henke geeft de omschrijving ‘iemand die door zijn luiheid ten onder gegaan is. Iemand die geen lef heeft’. Het scheldwoord is gevormd naar *Sjloume Duikelaar*, het pseudoniem van de achttiende-eeuwse Amsterdamse koopman (schoenpoetser volgens sommigen), gelegenheidsdichter, uitgever en Jiddisch schrijver Abraham Joseph Swalff. *Sjloume* is Pools-Jiddisch voor Salomo. De man maakte poerimkranten en andersoortige kleine publicaties die een beeld gaven van de grote armoede in de Amsterdamse Jodenbuurt omstreeks 1800. Waarom men hem de bijnaam *duikelaar* gaf is niet zeker maar misschien heeft het te maken met het feit dat hij ook schoenpoetser was. Tegenwoordig verstaan we hieronder ‘iemand die rare sprongen maakt’. Niet-Joodse Nederlanders brachten de voornaam *Sjloume* in verband met het woord *sloom* ‘traag, langzaam’ en gebruikten het voor iemand die traag reageert.

‘God zal me!’ viel oome Willem zoo ruw uit, dat tante Mijntje, ‘wel foei’ schrok; ‘daar heb je hem; zeg jij daar, sloome duikelaar, buk liever wat, je gooit met je kersepit dat bekertje anders nog van de schoorsteen. Zoo’n gladdekker!’ (Jac. Van Looy, *Feesten*. In: *De Nieuwe Gids*. Achtste Jaargang, 1893)

Moest je Piet hebben, zoo’n sloome duikelaar... (De Groene Amsterdammer, 18/08/1912)
Ik weet het niet, Santje, maar ik geloof dat het zóó beter is. Als ik den jongen verbied, om met z’n vrinden te voetballen, dan maak ik er òf ’n huichelaar òf ’n sloome duikelaar van. (J.B. Schuil, *De A.F.C.-ers*, 1915)

slome, slomerik, slome hannes

lui, lusteloos, sloom persoon. De laatste variant reeds bij Henke.

Zeg jij alles tegen je moeder... sloome Hannes. (Het Centrum, 08/08/1927)

Knees je dat dan niet, slome? (Piet Bakker, Cis de Man, 1947)

Je kent Jaap, die slome? (Hans Moll, De hoeken van de ring, 1987)

sloomo

sloom, lui iemand. Turbotaal uit de jaren negentig. Ook wel *sloompie**

Iemand kan verschrikkelijk gepassioneerd zijn, maar eruitzien als een sloomo, terwijl iemand met een ontzettend flitsende uitstraling een waardeloze minnaar is. (Nieuwe Revu, 06/09/2000)

slons, slonzebel

haveloze, slordige vrouw; iemand die haar huis en uiterlijk verwaarloost. 'Beter eene helleveeg dan eene slons' lezen we in het spreekwoordenboek van Harrebomée. De oudste vindplaats van *slons* tot nu toe is 1623 (A. van de Venne: Tafereel van Sinne-mal). Volgens De Beer en Laurillard was het woord in de negentiende eeuw gangbaar bij militairen. De variant *slonzebel* is weinig frequent.

En hij sprak al die tijd geen woord op 't gebabbel van zijn vrouw, nu over 'die slons van drie hoog.' (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

Hoor, een vrouwestem, die van de dikke slons. (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

Ze was populair in de straat en ze had veel buurvrouwen over de vloer voor kopjes thee en kopjes koffie. Maar geen slonzebel. (Simon Carmiggelt, Je blijft lachen, 1968)

sloompie

(jeugdtaal) erg traag, futloos persoon. Sedert eind vorige eeuw. Gesignaleerd door Hofkamp en Westerman. Zie ook *slome** en *sloomo**

'Sloompies' verdwijnen in het niet in het gezelschap van 'leuke meisjes'. Ze zijn niet zo leuk om te zien, en worden nogal eens bekritiseerd op hun kleding. Ze kunnen soms goed leren, maar wat heb je daar aan voor je populariteit wanneer je niet goed bent in bijvoorbeeld sport of toneel. Een 'sloompie' wordt geregeld in de maling genomen. Over het algemeen lijkt ze grappen niet of laat te snappen, en nooit komt ze met een act waar de hele klas om kan lachen. Ze zou heel graag een leuk meisje gevonden worden. (Mieke de Waal, Meisjes: Een wereld apart, 1989)

Het groepje populaire meiden in haar nieuwe klas werd gevormd door een stuk of zes hopeloos saaie types in onopvallende kleren die tijdens de lessen ijverig aantekeningen zaten te maken en tieners haalden. Precies het soort meiden dat op haar oude school voor 'sloompies' werden versleten. (Popfoto, oktober 1994)

sloor

onnozele, sullige vrouw. Ook gebruikt voor een slordig, haveloos type; *slons**. Bij Cats lezen we: 'Een meysjen van een buytenstal, of boeren-hoef, een sloor, een Herders kint.'

Wat neering doet die sloor? (J. Noozeman, Lichte Klaertje, 1645)

sluimernicht

iemand die er nog niet voor uitkomt dat hij homoseksueel is. Regisseur Theo van Gogh noemde Emile Ratelband eind jaren negentig een *sluimernicht*.

De Jong verweet mij bovendien 'verwarring' omtrent die term 'geitenneukers', want volgens hem is die van toepassing op Turkse sluimernichten die de achterwaartse ontlading eerst oefenen op de geit, alvorens homo te worden en later voor de buitenwereld te trouwen. (Theo van Gogh, Tot hier heeft Allah ons gebracht, 02/07/2001, website)

slungel

(meestal voorafgegaan door *lange*) lange, magere man (die met slingerende bewegingen loopt) en een onbenullig voorkomen heeft.

‘Daar staat die lange slungel al, aan ’t einde van de laan,’ zeide Bouke zachtjens... (Jacob van Lennep, *De pleegzoon*, 1833)

... die slungel van een Karel. (Louis Couperus, *De boeken der kleine zielen*, 1901-1903)

Dan noem je dien langen slungel van Wichers zeker oom? (Nannie van Wehl, *Vooruitgestuurd*, 1909)

smakker

onbetrouwbaar, sluw persoon; gemeen iemand. Gezegd als waarschuwing wanneer iemand met zo’n type zaken wil doen: ‘Pas maar op! ’t Is zo’n smakker’. *Smakken* betekent hier wellicht ‘het (om beurt) werpen van de dobbelstenen’.

Smakkert. Slechte, gemeene, verachtelijke kerel, schurk, fielt enz. (scheldwoord); smakkert is van smakken, werpen, verwerpen, verachten; het thema er van is sma, dat ook zit in smaad, smaden, frequentativum smadelen, saamgetrokken smalen. Vergelijk Huydecoper, *Proeve*, III, 230 en voorts. (*De Taalgids*. Derde Jaargang, 1861. Overijselsch Taaleigen)

Nou enne toen kwam d’r ’n meeuw-uit-de-gracht op me toe, enne die zee: wat mot jij hier, smakker? (Herman Heijermans, *Droomkoninkje*, 1924)

smalle garde

(Antwerpen) lang en mager persoon. *Garde* is een Vlaams woord voor veldwachter. Vermeld door De Graef. Vlaamse syn.: *benenbeiaard**, *tante* sidonie*, *zwickwak**.

smarotser, smerotser

*klaploper**. In Amsterdam heeft (had) het woord ook de betekenis van een gemene vent (zie Berns & Van den Braak). In die zin opgetekend in 1955 (G.P. Smis, *Het nieuwe Spionnetje: Onder de schaduw van de Westertoren: Roman uit de Jordaan*). Het werkwoord *smarotsen* betekent klaplopen, maar ook: schransen.

Myn Meester, die juist doenmaals niet veel Gasten had, en de grootste Smarotser van de waereld was, liet zig niet lang bidden, en gebood zyn Vrouw, en Dogter zig op het beste aan te kleeden... (N. Heinsius, *Den vermakelyken avanturier*, 1722)

smeerdeken

(Amsterdam, Bargoens) slecht, onbetrouwbaar persoon. Vermeld door Berns & Van den Braak. Reeds opgetekend in 1955.

‘Vuile smeerdeken, wouen jullie met die vuile vieze graftengels aan ons lijf komme, dan motte jullie bij jullie geile zusters flikken, wat zeg je me daarvan, smerige geitenneukers met jullie horrelvoetjes.’ (Haring Arie, *Recht voor z’n raap*, 1972)

smeerkanes, smeerkees, smeernek, smeerpegel, smeerpijp

vies persoon; viespeuk. Kan ook slaan op iemand met afwijkend seksueel gedrag. *Smeerkanes* werd reeds opgetekend door Boekenoogen.

Kom jij eris hier, kleine smeerkanes, moet jij je bemoeie met ’n andermans zaken, hè? (Justus van Maurik, *Toen ik nog jong was*, 1901)

Hou je mond, smeerkees. (*De Groene Amsterdammer*, 20/02/1910)

Dat ze vroeger ‘geregeld een beeld’ genoemd werd; toen de smeerpijp haar, nauwelijks zeventien, trouwde... (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912)

smeerlap

haveloos, vies persoon; iemand die smerige streken uithaalt; gemene vent. Een *smeerlap* was oorspronkelijk een gebruiksvoorwerp: een lap of doek waarmee men iets insmeert.

Professor Schol, je bent een verdomde smeerlap! Hoor je niet dat ik zeg dat je een smeerlap bent? (Johannes Kneppelhout, *Studenten-typen*, 1839-1841)

Smerlap, zu'j den bek houwen! (J.J. Cremer, *Betuwsche novellen*, 1856)

smeerpoets, smeerpoes

iemand die veel morst of zich voortdurend smerig maakt. Sinds het einde van de negentiende eeuw noemt men een kind dat morst, knoeit of zich weinig om lichamelijke hygiëne bekommert vaak goedmoedig een *Piet de Smeerpoets*. Daarmee wordt gerefereerd aan een creatie van de Duitse arts Heinrich Hoffman (1809-1894) die in 1844 voor zijn driejarig zoontje een boekje met geestige gedichtjes over stoute en domme kinderen schreef. In 1845 verscheen het werkje, verlucht met karikaturale tekeningen, onder de titel 'Der Struwelpeter'. Wellicht verscheen rond 1848 de eerste Nederlandse uitgave van dit prentenboek: 'Piet de Smeerpoets.' Tegenwoordig wordt een zedeloos of seksueel losbandig persoon ook een *smeerpoes* genoemd.

Gij weet hoe ik altoos in de beslommering zit, en overhoop leg met de boojen; inzonderheid met onzen kok, dat een rechte smeerpoes en likkebroêr is, maar anders wèl genoeg voor zijn post... (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding*, 1793-1796)

Zij bond in, die smeerpoes, haalde geld en betaalde af op 't grote bedrag. (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

smei

(Bargoens) Jood. Herkomst onduidelijk. Vermeld door Van Bolhuis. Syn.: *jid**, *kajem**, *smous**.

smeicheler, smeichelaar

(Bargoens) vleier, mooipratser, *slijmbal**. Vermeld door Henke. Nog in gebruik te Leiden (zie Hans Heestermans in het *Leidsch Dagblad*, 15/11/2002). Van het Jiddische *sjmeichelen* (vleien; naar de mond praten).

smeris

net zoals *klabak** een Bargoens scheldwoord voor 'politieagent'. Wellicht het bekendste Nederlandse pejoratief voor deze beroepsaanduiding. Aanvankelijk dacht men aan *smeren* in de zin van 'slaan', vooral in de uitdrukking *iemand smeer geven* of hem *afsmeren*. Men hield een agent dus voor iemand wiens voornaamste bezigheid zou zijn erop te ranselen. Het woord werd echter ontleend aan het Jiddisch en komt van *shamar* (bewaken) en *shaumir* (bewaker). Het Duitse *Schmiere stehen* (op smeris staan) betekent: op wacht staan, op de uitkijk staan. Een *knolsmeris* is een bereden agent, terwijl een *knopsmeris* een aanduiding is van een brigadier.

Toen kwamme d'r een paar andere smerisse bij en die woue met geweld beginne. (Herman Heijermans, *Kamertjeszonde*, 1898)

We ginge er vandoor en bleve weg tot het fout liep en de stille smerisse ons grepe en oprachte om wijer af te studere. (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Wat moeten die smerissen van me, overwoog hij... (Jan Mens, *Er wacht een haven*, 1950)

smetgrot

(Delft, jeugdtaal) hoer. *Grot* verwijst hier naar het vrouwelijk geslachtsorgaan. Er wordt gesuggereerd dat een prostituee verantwoordelijk is voor venerische ziekten. Vermeld door Gillissen & Olden.

smiecht, smiek

slechte, gemene vent; onbetrouwbaar persoon; laaghartige kerel; *gluiperd**. Afgeleid van *smiegen*, een dialectvorm van *smuigen* (gluiperig handelen). De variant *smiek* komt o.a. voor in het werk van Bargoenskenner H. van Aalst.

En de smiecht van 'n jonge, die 'n broer an 't werke verlore had, hij poeste de plaat en gong de wijse wereld in. (De Navorscher, dl. XXI, 1871)

Twee kwartjes had ie den smiecht gegeven, om er van af te zijn. (Het Centrum, 08/04/1927)

Ga uit m'n ogen, smiecht! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

smikkel

(Bargoens) Jood. Betekent ook 'mond, gezicht'. Bij Moorman (ca. 1921) en Van Bolhuis.

smoelensmid, smoelsmid

(vnl. jeugdtaal) tandarts. Oorspronkelijk soldatentaal. Voor het eerst vermeld door Salleveldt (1980). Syn.: *bekkenbeul**. Een andere samenstelling met -smid is *lullensmid**.

Pijn in de bek, je moet naar de smoelensmid. (de Volkskrant, 20/01/1996)

Hij had het later wel 's doorgebladerd, in de wachtkamer van de smoelensmid. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

smots

(verouderd en gewestelijk) gemene, ontuchtige vrouw (die met iedere vent meegaat). *Smots* betekent eigenlijk 'iets vuils; vlek; smet'. *Smotsig* is een gewestelijk woord voor 'vies, vuil, smerig'.

Gij duivelsche smots! (Herman Teirlinck, De vertraagde film, 1922)

smous

(Bargoens) Jood (oorspronkelijk, in de achttiende eeuw, speciaal voor een rondzwerfende Asjkenazische Jood), een politieagent, een bedrieger of een dief.

Bij Harrebomée vinden we de uitdrukkingen een *smous in het water* (men zegt dit van mislukt bedrog) en hij *smoust eronder* (hij rekent naar zich toe en geeft anderen te kort. Men past dit bepaaldelijk toe, wanneer iem. in zijn verhaal te veel goeds van zich zelve zegt, ten koste van de eer van anderen). De auteur vermeldt ook nog: *boeren en smousen zijn niet te vertrouwen. Hij heeft pis als zeven smouzen* (zegt men wel eens tegen iemand die hoognodig naar het toilet moet). In de achttiende eeuw kende men nog de uitdrukking *aanzien worden als een varken in de smousenkerk* (het varken wordt bij de joden beschouwd als een onrein dier).

Smous komt wellicht van het Duitse *Mausche* (Joodse koopman), op zijn beurt een verbastering van *Mozes*. De begin-s(ch) is evenwel problematisch. Dit zou kunnen verklaard worden door een mogelijke invloed van het Duitse *schmusen* (smoezen). Bij Wolff en Deken wordt *maus* trouwens voor Jood gebruikt. Volgens Voorzanger & Polak zou *smous* echter een verbastering zijn van het Hebreeuwse *shemau* (zijn naam), hetgeen dikwijls in de synagoge weerklinkt. Die redenering wordt evenwel in het Etymologisch Woordenboek van Jan de Vries in twijfel getrokken. Volgens hem is de herkomst van deze scheldnaam niet duidelijk. Vgl. nog het Franse *schmoutz*.

Er bestaat ook een werkwoord *smousen* (sjacheren, bedriegen).

Uwe oude versletene vodden, daar een smous u niets voor geeven wil, en een ballast in uw kleerkas zijn. (E. Bekker, wed. Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding. 6 dln, 1793-1796)

Die smerige smausin, 'n vrouw te spoegen die zwanger is! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Pas op, smous, nou breek ik oe de nek. (Siegfried E. van Praag, La Judith, 1930)

smuichelaar, smuiger, smuigerd, smuigert, smuikert

(Bargoens) stiekemer, gluiper; maar ook: bedrieglijk persoon. Ook wel gebruikt voor een drinkebroer (zie hiervoor De Beer & Laurillard). *Smuiksmuigerd* is een ander Bargoens woord voor dronkaard.

'Doe dat sakkie moar gauw 's weg hoor ... en smeer 'm moar hoastig ... die loat s'n age door se wof noa de febriek sture... die goochemert. .. ik wiet niet dat jai soo'n stille stiekeme smuigert was hoor ... (De Groene Amsterdammer, 02/05/1909)

Ga jij maar eens mee naar den chef! zeit die smuigerd. (Het Vaderland, 31/12/1923)

... dan kan het opengaan der handen ons kreten ontlokken als 'klerelijer' of 'vuile smuichelaar' of 'krijg de beris' ... (Ben Borgart, Blauwe nachten, 1978)

smurf

(jeugdtaal) klein persoon. Zie ook *brugsmurf**. Allusie op het kleine blauwe stripfiguurtje dat getekend werd door Peyo (pseudoniem van Pierre Culliford, 1928-1992). De oorspronkelijke Franse benaming was *schtroumpf*. Het woord viel Peyo te binnen tijdens een dinertje in 1958 met een andere striptekenaar, Franquin. Toen hij niet op het woord 'zoutvat' kon komen, vroeg hij zijn collega om hem 'de smurf' door te geven: 'Passe-moi... le schtroumpf!' Peyo wilde bewust niet de woorden *truc*, *machin* of *bidule* (Frans voor 'dinges') gebruiken en verving het door een niet-bestaand woord. Vervolgens gingen de twee aan het *smurfen* (*schtroumpfer*), waarbij hele labels van Jean de la Fontaine werden naverteld met om de haverklap het gebruik van de term *schtroumpf*. Het spelletje werd een running gag (de smurfentaal was geboren), en resulteerde uiteindelijk in een van de meest succesvolle stripverhalen.

Hoe de *schtroumpf* in Vlaanderen en Nederland een *smurf* werd, is een ander verhaal. Dat hebben we te danken aan vertaler Armand van Raalte uit Herne, de zoon van een Amsterdamse vader en een Gentse moeder. Hij werkte bij een Belgische uitgeverij die de verhalen van Peyo in het Frans uitgaf, maar ook in een Nederlandstalige versie. Het Duits klinkende *schtroumpf* viel volgens hem zomaar niet te vertalen. Hij zocht daarom naar een eenvoudig woord waarvan je ook makkelijk een werkwoord kon maken. Later bleek uit een lezersbrief in De Standaard in 1978 dat een 72-jarige vrouw uit Boechout, geboren te Lier, zich herinnerde dat het woord al in de vorige eeuw in haar huiselijke kring werd gebruikt. Tijdens het eten werd aan tafel tegen de kinderen wel eens gezegd: *Ge moet niet zo smurfen, eet deftig!* In Frankrijk werd *schtroumpf* de bijnaam van een blauwhelm (in Bosnië) maar ook een scheldwoord voor een agent; een imbeciel; een dealer of een tussenpersoon in het zwartgeldcircuit. Het nieuwe logo van voetbalclub Ajax stuitte in 2005 op veel tegenstand bij de supporters omdat de gerestylede Griekse held te veel op een *smurf* zou lijken. En die straalt te weinig arrogantie, onoverwinnelijkheid en Amsterdamse bluf uit. Het klassieke logo uit 1928 zou volgens de fans het enige echte Ajax-logo zijn. De brullende Ajax was immers een grote en sterke man en beslist geen blauwe dwerg.

Op 2-1 in de vierde set brak het lijntje, ironisch genoeg op het moment dat een Nederlandse supporter hem vanaf de tribune luidkeels een hart onder de riem probeerde te steken: 'Pak die smurf, Martin!' (NRC Handelsblad, 30/05/2004)

2) smalend voor een lid van de Stadswacht. Vanwege het blauwe jasje. Sedert begin jaren negentig.

De twee stadswachten in de Kalverstraat zeggen dat ze voortdurend het stempel van onbetrouwbare werkloze opgedrukt krijgen. Daarom nemen de mensen hen niet serieus. En door dat jasje, hè. Dat felblauw met felrode biezen helpt niet mee aan het imago van de stadswacht. ‘Hee smurf’ of: ‘Ben je van het ganzenbord gelopen’, zijn nog milde varianten van wat hun zoal wordt toegevoegd. (NRC Handelsblad, 11/06/1994)

snachel, snaggel

(Bargoens) Jood of iemand met een typisch Joods uiterlijk. Sedert begin twintigste eeuw. Verbastering van het Jiddische *schnokkel* (domkop, sukkel) en samenhangend met Middelhoogduits *Snacke* (kletskaus).

Zodra een jood met enigszins semitische trekken in het beeld kwam – op straat of op de televisie – kreunden ze vol weezin: ‘Oe, wat een snachel.’ (Boudewijn van Houten, Fout, 1987)

snees

(Bargoens) bedrieger; oplichter; heler; opkoper van gestolen goederen. Eigenlijk een verkorting van Chinees. *Schnees* is tevens Jiddisch voor ‘platte neus’. In de zestiende eeuw en later had *snees* bij vissers ook de betekenis van ‘twintigtal’ of ‘rij’. Henke vermeldt verder nog het werkwoord *snezen*: ‘opkopen; stelen’.

Nog ’n keer heb ik zoo’n snees te pakken genomen; en ik kan me daar achteraf nòg over verheugen, omdat ’t eigenlijk zoo’n zeldzame vangst voor ons blijft, om een van die gladjanussen te nemen. (J. Feith, Op het dievenpad. Verhalen uit het leven van een Amsterdamschen rechercheur, 1907)

... een heel ris koperssneesjes... (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Meestal fietsen, die we dan voor een klein prijsje aan een fietsensnees verkochten. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

sneutje

(studententaal) beklagenswaardig figuur.

Een man alleen heeft het helemaal gemaakt, maar een vrouw alleen is een sneutje. (HP/De Tijd, 13/09/1996)

Welk sneutje is hier nou weer aan het blaten? Als je het mentorschap niet leuk vindt mag je jezelf nu wel even bekend maken, scheelt de PIS straks weer werk in het uitzoeken van leuke en gemotiveerde mentoren. (www.panacea.nl, 04/02/2004)

sneuzel

(jeugdtaal) onervaren, jong iemand; soms ook voor een dom persoon.

Zo’n pastoor, zo’n sneuzel die op de kansel pleit voor homo’s en lesbo’s, dat is toch een regelrechte smet voor Eijsden. (HP/De Tijd, 11/07/2003)

Jullie menen toch zeker niet dat ik van die sneuzel een foto maak, nog niet eens met mijn digitale cam. (www.geenstijl.nl, 15/07/2005)

snijboon

(meestal met de toevoeging *rare*) iemand die zich raar gedraagt of zich raar kleedt; vreemde snuiter; onberekenbaar iemand.

De snijboon was reeds tot voor ons tafeltje gekomen. (Justus van Maurik, Amsterdam bij dag en nacht, 1889)

Wat ’n lollige snijboon was die Teunisse toch! (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

‘Rare snijboon,’ dacht ze. Fluitend liep ze het huis binnen. (Cissy van Marxveldt, Een zomerzothed, 1927)

snikkel

(soldatentaal, Ned.-Indië) Jood. Vermeld door Van Dam. Een allusie op de besnijdenis? *Snikkel* is immers ook een Bargoense term voor ‘penis’. Andere scheldwoorden voor een jood: *kajem**, *smikkel**; *smous**; *snachel**.

snickers

(jeugdtaal, racistisch) neger. Eigenlijk de merknaam van een (bruine) chocoladereep. Gesignaleerd door Jansen (1984).

snob

verwaand iemand; persoon die zich voornaam voordoet, die alles wat in de mode is bewondert en na-aapt; *parvenu**. De herkomst is onzeker. *Snob* werd in 1781 voor het eerst in het Engels aangetroffen. De oudste betekenis is ‘knecht van een schoenlapper’. Stakers gebruikten het ook om een ‘onderkruiper’ of *maffer** mee aan te duiden. In Cambridge was het onder studenten een scheldnaam voor een ‘burgerman’, zoals Nederlandse studenten van een *filister** spreken. De huidige betekenis van *snob* werd in heel Europa bekend dankzij William Makepeace Thackeray’s ‘Book of snobs’, dat eerst (artikelsgewijs) in de Punch (1848) verscheen en later in het Nederlands werd vertaald met: ‘Ploertenboek’.

Ja... Wat zijn de Amerikanen? Snobs... Ploerten. (Marcellus Emants, Inwijding. Haags leven, 1901)

Het groote publiek dat kunst koopt, bestaat voor een aanzienlijk gedeelte uit snobs. Deze bezitten geen verstand en smaak genoeg om zelf, onafhankelijk, het schoone uit te kiezen, doch laten zich leiden door de mode. (B. Canter, Kalverstraat, 1904)

snoeshaan

(meestal voorafgegaan door *rare* of *vreemde*) vreemde snuiter; pocher, snoever. Het woord werd reeds teruggevonden in 1590. Volgens sommige bronnen een verbastering van het Indonesische *soesoehoenan* (een titel). Eerder moet worden gedacht aan het Hoogduitse *Schnautzhahn* (snuithaan of kalkoense haan met een rare snuit).

Jaap, wie zyn die Snoeshanen, met die twee Nufjes daar? (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Ze vonden het ’n flauwen streek om ‘ouwe vrinden’ in den steek te laten voor zoo’n vreemden snoeshaan... (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

snol

hoer, prostituee. Van Middelnederlands *snollen*: ‘snoepen’, en in die zin eigenlijk ‘oude snoeper’. In de jeugdtaal van eind twintigste eeuw is de betekenis verschoven naar ‘meisje dat met iedereen aanpapt; een allemansvriendinnetje; een onbetrouwbaar meisje.’ (zie Hoppenbrouwers). Vgl. in dezelfde zin *slet**.

Hun liederlijkheid, als ge die zoo noemen wilt, is van gansch anderen aard dan die der snollen. (Het Leven, 23/08/1924)

... die moeder van mijn moet een snol van het Ouwekerksplein zijn geweest... (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

snollebol(lie)

(vnl. jeugdtaal) uitbreiding van het woord *snol**. Er bestaat ook een werkwoord *snollebollen*: van het ene vriendinnetje naar het andere gaan; in die zin een samensmelting van *snol* en *rollebollen* (vrijen).

Enkele jongens lopen op een sukkeldrafje achter de sportwagen aan en kijken naar binnen. 'Snollebol! snollebol!' roepen ze. (Nieuwe Revu, 04/10/1990)

Stone speelt in deze remake van de John Cassavetes-film 'Gloria' het snollebolletje Gloria, dat zich ontfermt over een zielig jochie... (Nieuwe Revu, 05/01/2000)

snorker

(verouderd) snoever; grootspreker; blaaskaak.

Hier is Hans Poespas, met zyn toestel en vojagie.

Hy speelde waar hy quam den snorker sans courage. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

snotaap

kwajongen, bengel; jeugdig persoon die zich met zaken van volwassenen wil bemoeien. Eigenlijk 'een jongen die zijn neus niet kan schoonhouden'. Twentse scholieren gebruikten eind twintigste eeuw het scheldwoord *snotkever*.

Zoo'n snotaap! (Het Volk, 16/10/1910)

Kom met die boot terug, snotaap! (Johan Fabricius, Flipje, 1936)

snotdolf

kwajongen, bengel, snotneus. Van Dale geeft de varianten *snotolf* en *snotdolver*. Huizinga geeft enkel *snotolf*. Een *snotdolf* is ook een vraatzuchtige roofvis die vooral in de Oosterschelde voorkomt.

Hoera voor die burgers! Moest zo'n snotdolf z'n kakkie maar ophouden! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Wat verbeel je je wel, snotdolf? (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

snothork, snotjork, snotpork, snotwork

kwajongen; bengel; *snotaap**; dom ventje. Gebruikt als koosnaam of als schimpnaam. Gevonden op internet: *jij baarmoedergeslingerde afgelikte snotpork!* Niet vermeld in het WNT, al werd *snotwork* volgens informanten al in de jaren dertig gebruikt. WNT en Van Dale vermelden wel *pork* als gewestelijk woord (uit het oosten van het land) voor een kind dat te klein is voor zijn jaren; een kleuter. Een bijvorm van *pork* is *purk*. Bij Boekenooien: 'Dat kind is toch zoo'n purk, 't wil maar niet groeien.'

Zul je de kleine snotpork een beetje manieren leren, 'pappa' Jacco? (www.mijnkopthee.nl, 30/10/2001)

Als je geen respect kan opbrengen voor je mede sporters, blijf dan lekker weg van deze site. Snotpork. (www.kdap.nl, 18/06/2002)

snotjongen, snotkoker, snotneus, snotpegel

kwajongen die zich in gesprekken met volwassenen mengt of zich heel wat aanmatigt, bengel, *snotaap**.

Wel heb je van jen leven! Mag ik mijn eigen kinderen niet slaan als ik verkies en zal zoo'n snotjongen mij dat beletten? (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Sulleke snotkokers! Sulleke lamstrale! (Herman Heijermans, Kamertjeszonde, 1898)

Snotneus, bemoei jij je er niet mee! (Theo Thijssen, Kees de jongen, 1923)

snuiter

(meestal voorafgegaan door *rare* of *vreemde*) zonderling mens; raar figuur; verdacht persoon. Bij voorkeur voor jonge personen gebruikt. Klinkt evenwel minder plat en onvriendelijk dan *snotneus**. Syn.: *rare chinees**; *raar poteten**; *rare sausneger**; *rare snoeshaan**.

Es kijken, wat dat voor snuiters zijn. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

‘Verduveld rare snuiters, die eigenaars van dit schip.’ (Willy van der Heide, Avonturen in de Stille Zuidzee, 1950)

snuitkever

(Bargoens) rare of nare kerel. Eigenlijk: soort plantenetende kever met een lange snuit.

Je moet je vaar, die gedraaide snuitkever, in de veiling nemen! (Willem van Iependaal, Kluivenduikers Doedeldans, 1937)

snul

(in Vlaanderen) sufferd, sul; iemand die men alles kan op de mouw spelden. ‘Nen Klaas is nen snul.’ (aantekening van G. Gezelle).

Wat zoude er zulk eenen snul gebeuren? (Domien Sleeckx, Op ’t Eksterlaar, 1863)

Was Cornelis V.d.P. een snul, eene schotelvod? (G. Segers, De Wonderdokter, 1913)

‘Dames en heren,’ riep Georges met zijn krachtige, zware stem, ‘ik ben een snul.’ (Aster Berkhof, Veel geluk, Professor! 1949)

snurker

(vreemde) snuiter. Ook gebruikt voor een ‘snoever’ of ‘blaaskaak’. In het Bargoens van begin twintigste eeuw betekende het nog ‘iemand die op de gelegenheid loert om iets buit te maken’.

Daar hei je die snurker óók al. (De Groene Amsterdammer, 30/07/1911)

Je hebt, net als u zelf al zei, zo’n hoop snurkers, die maar bijlopers zijn. (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

Daar lopen die snurkers van artiesten rond op sandalen en ongekamde sikken, misschien is het daar een beetje jovialer boel. (Het Vaderland, 17/03/1940)

socio

(jeugdtaal) halfzacht persoon; iemand die in de zachte sector zit; *doetje**; *softie**. Sedert begin jaren tachtig.

... hippies en socio’s rijden in een Lelijke Eend, jappies en ballen in een VW Golf GTI... (Vinyl, maart 1986)

Onbeleefd en arrogant zijn de meest gehoorde kwalificaties op straat. De taalbarrière met de socio’s, de 106.000 leden van de club. (Nieuwe Revu, 05/11/1997)

sodeflikker, sodejakker, sodelooier

verachtelijke vent. Het eerste is een versterking van *flikker** met de eerste letters van *sodemieter**. Soms ook gezegd van een dier.

Zeg, de kat, die sodelooier/ Heeft z’n laatste vaart geflikt/ Gistre heeft die vuile schooier/ Onze Pietje opgebikt! (Willem van Iependaal, Lieder van de zelfkant, 1932)

sodemieter

(vaak voorafgegaan door omschrijvingen zoals: *arme*, *rare*, *rijke*, *vieze*, *vuile* enz.) verachtelijk persoon. Oorspronkelijk sloeg het woord op een inwoner van het bijbelse Sodom, een stad van zonden (Gen, 18 en 19) en vandaar: ‘iemand die sodomie (tegennatuurlijke ontucht) bedrijft; homoseksueel’.

Hij had ten minste gezeid dat-i ze d'r harses in zou slaan, die vuile sodemieters! die 'm d'r in gebrocht hadde! (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

Tegen zoo'n rijke sodemieter zou-d-ie wel een toontje lager zingen. (H. Hartog, Sjofelen, 1902)

Is 't geen schandaal van belang dad-ze je belette te werke? – De sodemieters! (Herman Heijermans, Diamantstad, 1904)

soepballetje

(jeugdtaal) onbeduidend persoon; kleurloos figuur. Jaren tachtig.

Soepballetje: niet serieus te nemen persoon. 'Het is logisch dat er niet naar dergelijke soepballetjes wordt geluisterd.' (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

soepjas

(Amsterdam) sufferd. Een *soepjas* is volgens Van Dale 'een lange, slobberige jas'. Wellicht werd de drager van zo'n jas, vanwege het lullige voorkomen, als een *lummel** aanzien. Dit scheldwoord werd reeds opgetekend in 1955 (G.P. Smis, Het nieuwe Spionnetje: Onder de schaduw van de Westertoren: Roman uit de Jordaan). Het wordt verder nog vermeld door Berns & Van den Braak Vgl. *hangjas**, *mafjas**.

We soesden, we suften en nu en dan gaf Hein Soepjas een formidabelen klap op een van de houten schoolbanken... (Het Vaderland, 07/02/1923)

Hé! Soepjas! Kom terug! (W.F. Hermans, De donkere kamer van Damokles, 1958)

soepjurk

1) (racistisch) niet-Europeaan die gekleed gaat in een wijd afhangend gewaad; meestal van toepassing op een Arabier. Een *soepjurk* is een spotnaam voor een lange jas.

Propria Cures constateert verheugd dat dankzij het kleurrijk taalgebruik van Saddam Hoessein het uitschelden van de tegenstander weer in ere is hersteld. Live vanuit Leiden, afstandsbediening in de hand, voert de PC-verslaggever het verbale front aan:

'Kameleneukers! Druipsnorren! Soepjurken! Stinkarabieren! Stik in je zand. Mogen al jullie pijpleidingen verstoppen!' (Het Parool, 26/01/1991)

In mijn omgeving hoor ik al veel langer praten over achterlijke mohammedanen, kut-Marokkanen, soepjurken, theemutsen en geitenneukers. (Het Parool, 04/04/2002)

Jimi Mistry. En wie mag dat wel zijn? De goeroe in The Guru. Zo'n soepjurk die kuisheid en ascese predikt? (Nieuwe Revu, 02/10/2002)

2) (eerder spottend) vrouw met een wijde, ongetailleerde jurk.

'Een leuk meisje voor jou,' zei ze meer dan eens, als ik met haar op straat liep, waarop je blindelings voelde dat ze een stijve MMS-trut aanwees. Een 'soepjurk'. (Johnny van Doorn, Gevecht tegen het zuur, 1984)

3) (verouderd) futloze kerel; een *jansalie**. In het citaat hierna wordt Potgieter geparafraseerd.

In de zeventiende eeuw hebben we hier onze best gedaan, sindsdien is Jan Courage door Jan Salie opgevolgd, en deze patroon aller slaapmutsen, aller soepjurken, aller sloffen ten onzent – om een kwalificatie van Potgieter te gebruiken – spreekt nog immer zijn woordje mee zodra Jan Kordaat met een flink frisch plan voor den dag komt. (Het Vaderland, 7/01/1922)

Het staat trouwens vast bij deze jongelui, dat het overige van het mensdom, dat uit koekenbakkers, soepjurken, zwamneuzen, neepjesmutsen, lamme idioten, oude pruiken en dergelijke hoogwaardigheidsbekleeders bestaat, volstrekt niet bij machte is hen naar waarde te schatten. (Het Centrum, 11/07/1928)

soepkip

dom persoon; lomperik; iemand die zich raar gedraagt. In deze betekenis reeds bij Laps. Meestal van toepassing op een vrouw. In Gent wordt *soepkieken* gebruikt voor 'een onnozelaar'. Een *kip* is het zinnebeeld van domheid. Een *soepkip* is dan nog een graad erger, want dat dier eindigt uiteindelijk in de soep. Wellicht van oorsprong Amsterdams. Volgens Jansen wordt (werd?) het woord ook gebruikt voor een 'gastarbeider'. Het woord wordt ook meerdere malen per aflevering gebruikt in de bekende televisieserie voor kinderen Ernst en Bobbie.

'Domkop,' zegt hij hoofdschuddend. 'Ben je thuis vraagt die soepkip. Nee, niet al mijn klantjes zijn even slim.' (HP/De Tijd, 19/07/1996)

'Hé soepkip, je moet wel rechts blijven rijden!' (website Nieuw Rotterdams Tij, december 2002)

soepsoldaat

(verouderd) gewone soldaat zonder rang.

Het doet me spijt dat ik u voor het oogenblik geen hooger grad kan laten bekleeden, maar ik heb een oppasser nodig en ge moet dus als soepsoldaat van derde klas optreden... (Jan Bruylants, Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen, 1904)

Alleen voor de liberalen had ze een weinig belang, want ook zij stelden nu vast dat bij de kamerverkiezingen zeer veel hunner mensen voor mij hadden gestemd. Iets wat Leveau in hun blad 'Volksgazet' deed schrijven: 'We zullen onze vrienden niet uitschelden voor "soepsoldaten", zoals Nichols het zijn partijgenoten heeft gedaan, maar we willen er wel op wijzen, dat ze een dwaling begingen met voor Pieter Daens te stemmen.' (Louis Paul Boon, Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, 1971)

soepstengel

mager persoon. Iemand uitschelden met een bepaalde voedselsoort is niet ongewoon in onze taal. Andere voorbeelden zijn: *appelflap**; *bal* gehakt*; *boterletter**; *rolmops** enz.

Zou ze herinnerd willen worden als 'die lekkere lange blonde soepstengel', zoals een specialist haar eens noemde? (de Volkskrant, 03/06/1995)

'Hé, soepstengel!', galmde het door het twee sterren-restaurant. (www.marnix.nl, 21/09/2003)

Alleen maar omdat het tieten heeft, anders zou iedereen ook roepen dat ze veel weg heeft van een soepstengel. (forum.fok.nl, 16/08/2005, over Sheryl Crow)

softie, softo

(vnl. jeugdtaal) veel te zachtvaardig persoon; iemand met weinig doorzettingsvermogen; slappeling; halve zachte. Syn.: *eitje**; *janjurk**; *doetje**; *watje**. Sedert de tweede helft van de vorige eeuw.

Je bent een softie geworden. Een zacht gekookt ei ben je, Mam. (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

En nu word je ineens een 'softie'. (Rinus Ferdinandusse, De haren van de vos, 1983)

De softies hebben zich gedistantieerd van de gewelddadigheid. (Elsevier, 08/11/1986)

soof

1) verkorting van *antroposoof*.

Kritisch plukt de een aan een Indiaas sjaaltje van de ander. 'Jak, dat is een echte sofensjaal.' Wat is het ergste van een soof? 'Ze zijn zo rustig, daar word je soms echt helemaal gek van.' Prettig ruziemaken met een soof lukt niet. Als je ze uitscheldt, voor soof natuurlijk, schelden ze niet eens terug. (de Volkskrant, 25/02/1995)

2) (studententaal) iemand die voortdurend met z'n neus in de boeken zit; *studiebol*. Misschien een verkorting van *filosoof*?

Soof! Je lult als een boek. (J. Knepelhout, *Studentenleven*, 1844)

Soof: studeer. 'Altijd denktjes en wijze opmerkingen van die soof.' (Marc Hofkamp en Wim Westerman, *Aso's, Bigi's, Crimi's*. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

sos

(meestal meervoud) (in Vlaanderen) socialist; een *rooie**. Sinds het begin van de twintigste eeuw. De tegenhanger van de *sos* is de *tsjeef**.

Eerst leerde hij de sossen canvassen. Nu zorgt hij ervoor dat ze opnieuw 1 mei vieren. (De Standaard, 02/05/2003)

soulstamper

(jeugdtaal) sloom iemand. Jaren tachtig.

Soulstamper: sloom persoon. 'Hij is een echte soulstamper. Een slome duikelaar met van die hakken en een heel wijde broek.' (Marc Hofkamp en Wim Westerman, *Aso's, Bigi's, Crimi's*. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

spaghettivreter

Italiaan. Laps geeft ook de variant *spaghettischijter*. Zo genoemd vanwege het in Italië geliefde deegproduct. In 2004 zorgde een nieuw spamfilter tegen ongewenst e-mailverkeer op de Universiteit van Leiden voor heel wat hilariteit. Niet alleen obscene woorden bleken namelijk te worden geblokkeerd, ook termen als *cum laude*, *xxx* en *spaghettivreter* waren uit den boze. Zie ook *macaroni**. Vgl. Engels: *spaghetti-eater*, *spaghetti-bender*; *spag*. Frans: *macaroni*; Duits: *Makkaroni*; *Spaghettifresser*.

Hé meisjes! Jullie zijn van de spaghettivreters! (Theo van Gogh, *Mijn favoriete graftak (en ander onheil)*, 1989)

Goomba is een liefkozend scheldwoord waarmee Amerikanen van Italiaanse afkomst elkaar aanspreken. In het Nederlands zo iets als: spaghettivreter. (Nieuwe Revu, 07/01/2003)

spanjool

Spanjaard. Tevens een oude slangterm voor 'syfilis' (zie P.G.J. van Sterkenburg, *Het Woordenboek der Nederlandse Taal*, 1993, p. 80) en voor 'een halve klare met half bessenjenever'. *Spek* was vroeger een scheldnaam die de geuzen aan de Spanjaarden en in het bijzonder de Spaanse soldaten gaven. Wellicht omdat ze er mager en hongerig uitzagen.

'Oranje! Oranje! À bas de Spanjolen!' riep Bouke, terwijl hij met een' geduchten slag den serjeant helm en hoofd verbrijzelde. (Jacob van Lennep, *De pleegzoon*, 1833)

'Ik zal neem de geweer, en pief-paf, ik zal schiet een Spanjool in een-twee!' (Pieter Louwerse, *Vlissingen Michiel*, 1880)

Spanjolen maken altijd kapsones, ze steken je zoo een mes tusschen je ribbe. (B. Stroman, *Stad*, 1932)

spast

(jeugdtaal) nerveus persoon; iemand die zich krampachtig gedraagt. Reeds bij Laps.

Twee weken geleden, tijdens het door hem gewonnen grastoernooi in Queens, maakte hij een lijnrechter uit voor 'domme spast'. (Het Parool, 29/06/2001)

spataderbrigade

smalend voor bejaarden. Een synoniem is: *rimpelclub**.

Uit de lange lijst bijnamen voor 60-plussers zal ik er een paar citeren. Wat zijn wij soms in de ogen van anderen (meest jongeren)? Helaas weinig positieve namen zoals senior, oudje, gouwe ouwe, opa, ouwe taaie, pensionado, lichtbejaarde, grijsbolletje, maar vooral een lange lijst van negatieve benoeringen. Houd u vast, daar komen er een stelletje: overjarige hippie, rimpelrocker, rollatorbrigadier, sterfhuisconstructie, tandeloze mummie, treurwilg, dinosaurus, lid van de spataderbrigade, oud wrak, fossiel, grijs gevaar, kwieke dooie, renovatieproject, oud gebouw, ouwe hark, ouwe sok, leeglopend ventiel, ouwe zak tabak, wallenkop (graag doorstrepen wat u niet voor u van toepassing vindt). (website Voeks, juli/augustus 2004)

spatlap

(jeugdtaal) iemand met lang nekhaar. Syn.: *matje**. Jaren tachtig. O.a. bij Hoppenbrouwers.

spatlaplikker

(jeugdtaal) jonge man die de liefde bedrijft met een oudere vrouw. Refereert aan de grote schaamlippen die oudere vrouwen zouden hebben. Vermeld door Heestermans (1989) maar geen schriftelijke vindplaatsen. Sedert eind vorige eeuw.

spekbokking, spekpudding

dik en lomp persoon. Een *spekbokking* is een gerookte vette haring.

Die dikke sproetige spekbokking met zijn rode haren wist Hennie's naam en adres en alles! (Willy van der Heide, Een kloppacht op een kapitein, 1954)

'Word wakker, hossende spekpudding!' (Willy van der Heide, Hoog spel in Hong Kong, 1958)

spekhals, speknek

iemand met een vette hals. De Leeuwarders dragen niet alleen de spotnaam van *galgenlappers*, ze worden ook wel *speknekken* genoemd.

Je ziet, om zoo te zeggen, dien viezen dikken speknek, die daar elken dag bij Riche of bij Van Laar zit te smullen, dat de saus hem langs zijn baard druipt... (De Groene Amsterdammer, 08/03/1891)

Er waren genoeg lekkere meisjes binnen die wel trek hadden om zo'n speknek-van-buiten eens mooi uit te zuipen. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

spekjood

jood die zich niet houdt aan de rituele voorschriften; niet-orthodoxe jood. Eigenlijk '(meer liberale) jood die varkensvlees nuttigt'. Vgl. *gasser**.

Wat meer zegt, de zoon zelf, ofschoon een spekjood, eindigt met te midden van den voorspoed zich af te vragen of de slag der schande, die hem in zijne dochter treft en voor de hoogere parijsche christenwereld hem onmogelijk maakt, niet eene straf is voor zijne ontrouw aan de voorvaderlijke overlevering? (Cd. Busken Huet, Litterarische Fantasien en Kritieken, 1868-1885)

Onze Hollandsche stranden, op heete dagen, zullen vervuld zijn van apenootjes vretende, met sinaasappelschillen smijgende, hun dikke achterwerken-in-witte-broeken-wringende spekjodinnen die gillen als Bijbelsche stoomfluiten en hun uitverkoren kindertuig los laten rondlopen om overal hun brutale neuzen in te steken. (De Gil, 21/03/1944)

speklap

dik persoon. Syn.: *billie* turf, bolle*, boterberg*, dik* trom, dikbuik*, fatso*, jumbo**.

Maar ook de oude Johan, ronduit onbeschoft: hoe het met mijn zanglessen gaat, of die speklap hem wel overeind kan krijgen, dat soort opmerkingen. (Anna Enquist, Een meesterstuk, 1994)

spekpen

(zeemanstaal) lange, magere matroos. Eigenlijk: een pen waaraan het rantsoen spek werd gehangen.

spekschieter

(verouderd) leugenaar, opsnijder, druktemaker. Reeds in 1607 opgetekend (Pamfletten, Muller). Bij Winschooten vinden we als verklaring 'men schoot met spek om brand te veroorzaken in het (houten) schip van de vijand'. Gaandeweg ging men de uitdrukking *met spek schieten* gebruiken voor 'bluffen, liegen (dat men er verstaelt van staat)'.
 (rare) *snijder*.

speksnijder: een rare speksnijder

iemand die zich vreemd gedraagt; een zonderling; een *rare snijboon**. *Speksnijders* kwamen vroeger voor op de walvisvaart: ze sneden het spek van de gevangen walvis. Vaak afgekort tot (*rare*) *snijder*.

spermaspons

(vaak voorafgegaan door *opgedroogde*) vrouw van losse zeden; snol, hoer. Vermeld door Van Dale. Gelezen op een internetforum op 01/10/2005: 'Is dat familie van die spermaspons die het bastaardjoenk van Albert den Bibberaar heeft geworpen?' Soms ook voor een gestoord iemand: 'Welke spermaspons heeft ervoor gezorgd dat er per bericht maar 1000 tekens mogen worden gebruikt?'

spijker

mager persoon. *De gespierde spijker* is de bijnaam van de Nederlandse schaatser Falco Zandstra. Ook van toepassing op andere magere sportlui. Zie verder nog *aangeklede** *spijker*.

'Grobbe kuiken,' wordt Zandstra liefkozend door z'n mede-ploegleden genoemd. Maar ook 'Spijk' of 'Spijker'. 'Dat is vanwege mijn dikke benen,' zegt de schaatser die z'n rondjes draait op de meest dunne benen waarop zich ooit een schaatser heeft voortbewogen. (Nieuwe Revu, 16/01/1992)

Hard en duidelijk: een magere huisgenoot heet 'de spijker', een kalende 'de badmuts'. (Vrij Nederland, 17/05/2003)

spillebeen, spillepoot

iemand met erg lange, dunne benen. Tevens een bijnaam van de ooievaar. Reeds bij Winschooten (zeventiende eeuw).

De koningen toonden broekemannetjes, en droegen het volk op ze Sterren te noemen. En voortaan noemde het volk alle broekemannetjes, spillebenen, anderhalve centen, lilliputters en snotkokers ... (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

spinaziekut

(jeugdtaal) truttig uitzienend meisje. Vgl. *greppelkut**, *haringkut**, *keutelkut**, *kippenkut**, *klapkut**

Verlepte sloerie, leipe trut, portiekhoe, slet, spinaziekut. (Robert Long, Beschaafde Tango, 1977)

spinnenkop

eigenzinnig meisje; naar schepsel.

Zij hoorde het niet eens, dat de jongens van eene andere school haar voor ‘onderkruipfel’ en ‘klein spinnekopje’ uitscholden. (C.E. van Koetsveld, Sprookjes in den trant van Andersen, 1858)

spleet

(vulgair) meisje of vrouw. Vgl. *doos** en *gleuf**.

Als ik ineens heftig zin heb in klaarkomen en ik kan zo gauw geen lekkere spleet vinden, die me terug wil likken, dan ga ik onder een lauwe douche staan vingeren. Dan kom ik lekker relaxed klaar met de schuldeloosheid van een masturberende aap in de dierentuin. (Candy, 1975)

spleetog

(racistisch) Oosters type of iemand van het mongoloïde ras: Chinees, Japanner of Vietnamees. Onder scholieren in de jaren tachtig ook verbasterd tot *spleetscheet*. In Het Parool van 16 november 1959 waarschuwt een anonieme recensent van kinderboeken nog voor een detective waarin de volgende schurken voorkomen: ‘twee Joden, twee Katjangs, een hele reeks Spleetogen, ook wel gele ratten genaamd’.

Want neem zo’n spleetog nou ’s, Mien/ Je kan toch zo in één klap zien/ dat al die viezerikken heulen met de Russen. (Robert Long, Mien, 1974)

Zijn die smerige spleetogen weg? (Hans Plomp, Kort geleden, 1979)

Maar ja, overal teveel negers en spleetogen natuurlijk. (Dimitri Frenkel Frank, De kleinste hond ter wereld, 1980)

spons

(soldatentaal) dronkaard. Omdat een spons vloeistof opzuigt. Vermeld door Van Ginneken.

spook

onuitstaanbare vrouw; onuitstaanbaar meisje. Gewestelijk ook voor een bleke, lelijke vrouw. Vgl. *nachtspook**.

En Jet met een verachtelijk: ‘Niemandal hoor! akelig, klikkerig spook!’ stopte een groote prop in de punt van elken overschoen. (Top Naeff, School-idyllen, 1900)

‘Akelig, laf spook!’ hijg ik, niet meer in staat me te beheersen. (F.J. de Clercq Zubli, De blijde stilte, 1937)

Op school noemden ze me altijd freak of spook, en nu weer punk of hippie. (Opzij, juli/augustus 1987)

spook van de opera

erg mager persoon; ook: iemand die er verward uitziet. Naar een succesvolle musical van componist Andrew Lloyd Webber (oorspronkelijk in het Engels: Phantom of the Opera), naar de beroemde roman van Gaston Leroux.

Hij is net het Spook van de Opera. Hij stoot af en hij trekt aan. (Het Parool, 08/01/1994)

spooksel

spookverschijning; bleek, mager persoon.

Wie zijt gij? en vanwaar?/ Afschuwelijk spooksel! dat, boos en onhandelbaar/ Mij uw wanschapen hoofd durft bieden, en beletten/ Die poorten door te gaan? ’k Zàl daar de voeten zetten/ Wees des verzekerd, en vraag uw vergunning niet! (J.J.L. ten Kate, Het Paradijs Verloren. Heldendicht in twaalf zangen, 1878)

Op de terugweg heb ik de hele tijd aan mevrouw Van Teeng gedacht. Mijn moeder noemde haar altijd ‘dat spooksel’. (Jan Wolkers, Terug naar Oegstgeest, 1965)

sprankel, schprankel

(in Joodse kringen) kind uit een Sefardisch-Asjkenazische echtverbintenis; Portugese of Spaanse Jood. Aangezien deze als katholiek in Nederland arriveerde, werd hij ‘besprenkeld’ met de *sjprenkel* (van Middelhoogduits *Sprengel*), de wijwaterkwast.

Ze scholden hem voor mesjoggene Pottegies, kletsmachine, luizige ééndarm en stinkende sprankel... zélf halve Pottegiezen! (Israël Querido, Het volk Gods, 1932)

spriet: lange (magere) spriet

lang, mager persoon. Zie ook *grasspriet**. Fransen gebruiken de term *sauterelle*.

‘Hoor reis, ventje!’ zeide Andries: ‘jij mot zooveel praats niet hebben: al ben je nog zoon lange spriet, ik heb er wel grooter als jou voor derlui frontwerk getrommeld. Heb je lust? dan zal ik je een rood lintje over je bakkes halen.’ (Jacob van Lennep, De lotgevallen van Ferdinand Huyck, 1840)

Cornelis Prummel, een lange spriet van twaalf jaar. (Het Vaderland, 25/09/1937)

sprinkhaan: magere sprinkhaan

kijk onder *magere**.

sproetenkop, sproetennek

iemand met veel sproeten.

Boeken waarin door de dikke sproetennek Arie Roos, de zuinige Jan Prins en de James Deanachtige Amerikaan Bob Evers (jongens zoals jij en ik, tóen) in tomaatkleurige Chevrolets achter ontuig en geboefte werd gescheurd, vanuit Miami-hotels wild werd getelefoneerd, woest met Lugers & Brownings werd geschoten en keihard bewusteloos geslagen. (Humo, 25/10/1979)

sproetneus

iemand met veel sproeten op zijn neus.

Die dikke sproetneus heeft altijd van die flauwe gijntjes. (Willy van der Heide, Kabaal om een varkensleren koffer, 1953)

sput elf

laatkomer; iemand zich ongevraagd en zonder kennis van zaken ergens mee bemoeit. De volledige uitdrukking is *sput elf geeft ook modder*. De onderliggende gedachte is dat de aangesprokene er geen verstand van heeft. De sput waarvan sprake is, was oorspronkelijk een brandspuit. Voor een brandweercorps is er maar genoeg water voor tien spuiten. Een elfde zou alleen maar modder aanzuigen. Toch is het getal *elf* niet toevallig gekozen. Zo bestaat er een andere uitdrukking: *elf heet het gekkennummer of gekkengetal*. Het WNT ziet hierin een woordspeling met het zelfstandig naamwoord *elf* in de betekenis ‘boze geest, mythische dwerg waaraan benauwde dromen worden toegeschreven’. De uitdrukking ontstond begin twintigste eeuw.

Ze noemen me de dromer/ Ze noemen me sput elf. (Neerlands Hoop, Portnoy’s klacht, van de elpee Neerlands Hoop Express, 1973)

Jou wordt niks gevraagd, sput elf ... (Ben Borgart, Blauwe nachten, 1978)

Koud kijken de vliegen op hem neer en ik hoor de minachting, waarmee een van hen zegt: ‘Daar heb je sput elf.’ (Simon Carmiggelt, Bij nader omzien, 1986)

square

(hippiejargon, jaren zestig) burgerlijk type; een conventioneel, saai en dus niet hip persoon. In de jaren tachtig noemt men zo iemand een *buma**.

‘Dat kun je niet maken bij die chick, jongen.’ ‘Oh nee?’ ‘Nee, jongen, die chick is toevallig een hele jofele chick. En daarom kan een square als jij dat niet maken.’ (Remco Camert, *Het leven is verrukkulluk*, 1961)

Jazz was de muziek die ‘zij’, de vijand, de squares, de burgers niet wilden horen. (Bert Hiddema, *Scheuren in het asfalt*, 1985)

SS'er

(voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog) lid van de SS, de *Schutzstaffel* (Duits voor ‘beschermingsgroep’), een paramilitaire organisatie (van de Nationaal-Socialistische Duitse Arbeiderspartij) die in 1925 werd opgericht om nazibijeenkomsten te beschermen en in 1929 (als de nieuwe Schutzstaffel) onder het bevel van Himmler kwam te staan. De SS beheerste ook de politie in Duitsland. De leden gingen gekleed in zwarte uniformen (met de Rijksadelaar op de linkerbovenmouw) en werden daarom ook *zwarthemden** genoemd. Het hakenkruis was een van de symbolen van deze organisatie. Gaandeweg werd *SS'er* een scheldwoord voor *fascist**.

Tegenwoordig is het woord zijn historische betekenis meer en meer kwijtgeraakt en wordt het vaak gebruikt in de zin van ‘rechtse klootzak’ of gewoon ‘rotzak’. Vgl. in dezelfde zin *NSB'er** en *nazi**.

Is dit gotverdomme werk voor een normaal mens? Werken tussen een stelletje oud-SS'ers en dierenbeulen? (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Meneer mag dan een vuile smeris zijn maar nu is hij onze gast. Op straat mag je hem uitschelden. ‘SS-er’ roepen we dan, en ‘Nazi’, en dan maar vlug weghollen. (Janwillem van de Wetering, *Het lijk in de Haarlemmerhouttuinen*, 1979)

staalhapper

(jeugdtaal) beugeldrager (-draagster). Syn.: *beugelbekkie**.

De vijftienjarige noemt met enige plezier alle scheldwoorden die op het schoolplein klinken. ‘Beugelbekkie, staalhapper en treinspoor.’ Hij roept ze allemaal tegen zijn broertje. ‘Die pestte mij vroeger ook.’ (de Volkskrant, 14/02/1998)

staart

(destijds in Ned.-Indië) Chinees. Syn.: *langstaart**.

Vaak zoekt de soldaat zijn troost bij een muskietenvestje of een glaasje Jan Doedel. De slokjesboer of staart (Chinees) zal hem hieraan helpen. (Jac. van Ginneken en H.J. Endepols, *De regenboogkleuren van Nederlands taal*, 1917: *Het Oost-Indisch*)

staatsblad-Europeaan

(destijds in Ned.-Indië) halfbloed.

De spraakmakende gemeente in Indië gebruikt de uitdrukking ‘Staatsblad-Europeaan’ bovendien als scheldwoord voor den halfbloed: zéér dom en zéér onjuist. (De Groene Amsterdammer, 15/07/1922)

staatshoer, staatspooier

(vnl. Den Haag en Amsterdam) politieagente. Vermeld door o.a. Van Gaalen en Van den Mosselaar. Een populair raadseltje: ‘Welk dier is het enige dier ter wereld dat zijn lul op zijn rug draagt?’ Antwoord: ‘Een politiepaard.’ Het scheldwoord wordt ook meer algemeen gebruikt voor ‘eenieder die in dienst van de staat de burger met allerlei maatregelen uitperst als een citroen; iemand die alles doet voor het geld’. Zo wordt minister Donner op een internetforum als volgt

uitgescholden: ‘Jij schele katholiek, vuile staatspooier, jij hebt weer heel wat op te biechten bij je pastoor ter reiniging van je roetzwarte ziel.’

Kreten als uitslover, dienstklopper, strepenjager en staatspooier heb ik als minder prettig ervaren. (A.C. Baantjer, *De misdaadmachine van de Warmoesstraat*, 1985)

Een clubje Marokkaanse jongens wordt geweigerd in een discotheek, zogenaamd omdat ze niet lid zijn. Vervolgens stoken ze een vuurtje op straat en zingen eromheen. Een hoogblonde politie-agente sommeert ze het onmiddellijk uit te maken. ‘Staatshoer!’, roept een van de jongens gefrustreerd. (Trouw, 26/06/1999)

staatsruivenier

ambtenaar of socialist. Meer algemeen: *klaploper** die door de staat wordt onderhouden. De onderliggende gedachte is dat leden potverteren op kosten van de belastingbetaler. De term, gemunt door columnist, schrijver en agitator Jacques Gans (1907-1972), werd al in de jaren vijftig gebruikt in *De Telegraaf* (destijds rabiaat antisocialistisch), maar drong nooit door tot een woordenboek.

Toen was een constante hetze tegen alles wat naar socialisme zweemde, tegen Drees en de ‘staatsruiveniers’, tegen de afbraak van de groothollandse idealen, aangevoerd door een keurkorps van borrelpraters als Johan Luger, Jacques Gans, Leonhard Huizinga en later Willem Brandt. (R. Ferdinandusse, *Gedachten op dinsdagochtend*, 1991)

Dat alles opgevrolijkt door een korps columnisten Johan Luger, Jacques Gans, Willem Brandt, Leonhard Huizinga, Leo Riemens dat elke dag de ‘staatsruiveniers’, de hoge heren, met hun kwalijke smoelen en ongure grijphanden te lijf ging. (Vrij Nederland, 02/01/1992)

stalen jesus

stijf persoon met een uitdrukkeloos gezicht; iemand die geen emoties laat zien. Ook wel *houten jesus* (zie hiervoor Berns & Strouken, p. 106). Bij Van Dale: ‘Het is een stalen Jezus, hij lacht nooit.’

Het was me wel opgevallen dat hij een stroef gezicht had, een afwerend scherm om zich heen. In onze straat noemden de kinderen hem ‘Stalen Jezus’. (Hans Dorrestein, *Alle verhalen*, 1990)

stampvoeter

(meestal in de meervoudsvorm) (marinetaal) soldaat of lid van de infanterie.

Niet de gehate stampvoeter, die aan boord achterbleef, maar de pyjamakerels, de mannen van initiatief, Boesnach, von Winkelried en de Marquwies. Puike danseurs, alle drie! (Het Vaderland, 04/08/1929)

Een ‘stampvoeter’ (officier van de infanterie, aldus door het zeevolk betiteld), een lange sladood van ’n kerel, Canard genaamd, scharrelde de rookhut uit... (Het Vaderland, 16/10/1938)

statiepot

(Leiden) zwaar opgedirkte vrouw. Gesignaleerd door Hans Heestermans in *Leidsch Dagblad*, 09/11/2001). In Vlaanderen: *schminkdoos**.

steenezel

erg dom of erg koppig persoon. Zie ook: *ezel**.

Zuid-Chinese Zee! Hoe zocht zo’n verkalkte steenezel het uit, hè? (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

Wat had zo’n steenezel z’n mond voorbij te praten! (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

steiloor

(verouderd) stijfkop; bekrompen iemand. Eigenlijk: iemand met rechtopstaande oren.

Oorinbaar beteekend op zijn oostindies het geen wij een groentje noemen, dat is soo een, die gants onbedreeven is: waar van: het is een regte oorinbaar: het is een regte steiloor. (W. à Winschooten, Seeman, behelsende een grondige uitlegging van de Neederlandse Konst- en Spreekwoorden, voor soo veel die uit de Seevaart zijn ontleend, 1681)

Geen steiloor, geen berisper, maar – ook geen navlieger van alle vermaaken. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

stekelvarken

iemand met piekerig haar.

‘Wel, maak maar geen stekelvarken van uzelve, dat staat u niet. Zet uw pruik recht, Jo, en zeg mij, of ik ook aan uwe moeder zal telegrafeeren of iets anders doen?’ vraagde Laurie, die zich nog niet had kunnen verzoenen met het verlies van de ‘eenige schoonheid’ zijner vriendin. (Louisa May Alcott, Onder moedervleugels. Vertaling door Almine van Little Women uit 1868)

stemvee

(politici) smalend voor kiezers. Zij worden gezien als passieve stemmers zonder noemenswaardige inbreng in het beleid. Dergelijke kiezers zijn niet geïnteresseerd in politiek maar ze zijn wel bereid om op een bepaalde partij te stemmen. Ze laten zich als vee naar de stembus drijven. Vooral actieve CPN-leden hebben het met regelmaat over ‘stemvee binnenslepen’. De term wordt soms ook gebruikt om Kamerleden mee aan te duiden. Zie verder nog *kiesvee**, *klapvee**.

Nederland is een kikkerlandje voor spitsburgers en stemvee. (Oor, 12/03/1988)

Champagne knalde en als eenzaam tegenstemmer thuis achter de buis had je het gevoel dat stemvee in Amsterdam alleen bedoeld is om stuntelende politici aan hun dubieuze winst te helpen. (Nieuwe Revu, 02/07/1997)

sterfgeval

(jeugdtaal) ouder persoon (iemand van boven de veertig).

Zulke eufemismen steken schril af bij de kwalificaties die jongeren wel gebruiken voor ouderen. ‘Sterfgeval’ is er een, en je hoeft er zelfs niet eens zo heel oud voor te zijn.

Volgens een boekje van Wim Daniëls over jongerentaal verwijst het naar ‘iemand van boven de veertig’. (Onze Taal, september 2003, p. 229).

sterrenlikker

iemand die graag vertoeft in het gezelschap van beroemde personen. Vertaling van het Engelse scheldwoord *starfucker*. Vermeld in Van Dale.

Nou, als je naakt in een advertentie in een homokrant staat, dan zegt dat volgens mij genoeg! Sterrenlikker. (www.geilepen.nl, 02/04/2004)

stewardoos

stewardess. Zie ook opmerkingen onder *doos**.

Daarnaast ondervindt de stewardess steeds vaker hinder van lastige, overgeëmancipeerde passagiers die zeuren tot kunst hebben verheven. ‘Stewardoos’ krijgt ze tegenwoordig standaard naar haar hoofd geslingerd wanneer ze niet snel genoeg de lauwe, laffe kip uitvent. (Algemeen Dagblad, 27/06/2003)

stier

1) vrouwengek; rokkenjager; geile kerel. Vgl. *hengst**.

Deze brief richt ik tot alle vrouwen die ik heb gekend – nee, makker, duidelijker zijn – alle vrouwen die ik heb békend. Dat zijn er wel enkele, al ben ik niet bepaald een parochiestier of, moderner gezegd, een begenadigd versierder, of zo'n type aan wie de mooie meiden als vanzelf vastplakken en op wie ik zo jaloers ben. (Geert van Istendael, Anders is niet beter, 1996)

2) woesteling; dom persoon. Reeds bij Bredero: 'Gy buffel, gyesel, gy stier, gy bock, gy bul, gy var, Gy Kalf, gy kapoen, gy Olyphant as gy bent, Gy kinckel enz.'

stijfkop

onverzettelijk, koppig, eigenzinnig persoon. Syn.: *steiloor**.

'Hoe is 't stijfkop?' vervolgde de Baron: 'zult gij om vergeving bidden? (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Suffer! Stijfkop! Idioot! (De Groene Amsterdammer, 30/10/1898)

stijve jezus

stijf iemand; houterig persoon. W.F. Hermans werd vanwege zijn houterig gedrag tijdens gymnastiek door zijn medeleerlingen zo genoemd. Vgl. *stalen* jezus*.

Ik ben in het Zuiden geboren, in Den Bosch. Daar heb je nog die zangerigheid. Terwijl, boven de Moerdijk, daar gaat dat op één boekhoudersdreun door. Stijve Jezussen zijn het! (Humo, 25/10/1979)

Stijve Jezus, haha! Ik kwam met allerlei scheldwoorden thuis die ik niet kende, ik was een paar dagen op school, toen ving ik al het woord klerelijer op, daar heb ik dagen over lopen te piekeren, wat dat nou wel was, of 't aan m'n kleren lag of zo. (Frans A. Janssen (samenstelling), Scheppend nihilisme. Derde druk, 1983)

stinkbak

verachtelijk, waardeloos persoon. Weinig frequent, meestal van toepassing op een oud voertuig.

... maar zij en haar twee andere stinkbakken heb ik lekker alle drie voor hun sodemieter geslagen. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

stinkbok

iemand die stinkt. O.a. vermeld in het 'Compleet Nederduitsch en Fransch Woordenboek' (1717) van P. Marin. Zo iemand noemt men ook wel een *bunzing**.

Wel stinkbok, vuilbaard, yzegrim, schuddebol, asbeer, schurk, Zeun van Robbert de Duivel, neef van den grooten Turk. (De Gelyke Twelingen. Blijspel, 1670)

Een van hen schold de jongedame uit voor 'stinkbok' en gaf Johannes een duw. (Het Vaderland, 04/03/1927)

stinkdeken, stinkdweil

(Den Haag, Leiden) smerige vrouw; hoer, slet. Vgl. het Bargoense woord *stinkniese* (hoer, vuile meid). Zij heeft het bed gedeeld met meerdere mannen. Vgl. *smeerdeken**.

En met die stinkdweilen hebben we niks te maken. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

stinkerd

iemand die stinkt; vandaar ook: gemeen persoon. Soms ook als een goedmoedige aanspreekvorm: *ouwe stinkerd*. Vgl. *bunzing**.

Bloemen, Verhaage en Saalwijn, dat zijn lamlendige stinkerts, die nog geen hand zouwe durve uitsteken. (Lodewijk van Deysse, *De kleine republiek*, 1889)
 Die stinker! 'k Zie liever zijn hielen dan zijn teenen! (Reimond Stijns, *Hard labour*, 1904)
 'Vuile stinker,' zei ik dichtbij zijn oor. (Hugo Claus, *De zwarte keizer*, 1958)

stinkluis, stinknek

(Bargoens) gemeen iemand.

En die vuile stinkluis van een pastoor heeft ook nog een knikker in het bakkie gegooid.
 (Haring Arie, *Tweede Boek*, 1969)

stinkniese

(Bargoens) hoer, vuile meid. O.a. bij Henke. *Niese* is Bargoens voor 'vrouw, meisje'.

stoepenschijter

stadsbewoner. Eigenlijk: iemand die op de stoep zijn gevoeg doet. Vandaar ook voor iemand die (uit gemakzucht) niet van zijn stoep komt. *Stoepschijter* is tevens een schimpnaam voor een inwoner van de stad Groningen (opgetekend bij Ter Laan). *Stoepschijtertje* komt ook voor in de betekenis van 'klein, nietig persoon (die zich graag stoer voordoet)'.

De boer is de kerel die het mot doen. Als er geen stront is, kan het land niet bemest worden en dan vreten jullie stadse stoepenschijters geen groente. (HP/De Tijd, 17/09/1999)

stoephoer, stoepsnol

meisje dat voortdurend op straat rondhangt (met andere jongens); verachtelijke, waardeloze vrouw. Soms ook voor iemand die voor zijn winkel klanten naar binnen tracht te lokken. Volgens een informant van Heestermans was dit invectief al vóór de oorlog in het Joodse zakenleven gebruikt in deze laatste betekenis. Het gebruik van rijm, meer bepaald binnenrijm, is erg populair onder scheldwoordengebruikers. Andere voorbeelden zijn *graftak**, *holtor** en *zuipschuit**. Deze techniek lijkt het venijn uit het woord te halen, maar het gif zit meer in de wijze van uitspreken. Scheldwoorden zoals *stoephoer* worden vaak nog versterkt door allerlei toevoegingen (versieringen), zoals *overdwars uit de baarmoeder geslingerde*.

... toen je vader nota bene die stoepsnol al had... (Hermine Landvreugd, *Het zilveren theeëi*, 1993)

Laat toch lopen, meester, die kleine stoephoer. (A.F.Th. van der Heyden, *Het hof van barmhartigheid*, 1996)

stoethaspel

onhandig persoon; dom iemand die graag alleen aan het woord is. Reeds opgetekend in de achttiende eeuw. Komt van het verouderde werkwoord *stoeten* (onhandig te werk gaan) met toevoeging van *haspel* (constructie om garen op te winden) en vandaar eigenlijk 'een haspel die niet goed werkt'.

.... zulke misselyke stoethaspels van mannen, zo als ik er een ben... (Betje Wolff en Aagje Deken, *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart*, 1782)

Alles was doodstil om den vreemden stoethaspel te hooren. (Nicolaas Beets, *Camera Obscura*, 1839)

Wat ben je toch een stoethaspel! (Johan Fabricius, *Nacht zonder zegen*, 1955)

stoffel (van een vent), stoffel stootgaren

suffig, lijsig, onhandig persoon; sukkel. Eigenlijk een verkorting van *Christoffel*, de reus die Jezus door het water droeg. Hij wordt vaak afgeschilderd als een lompe, onbehouwen figuur. De

benaming *Stoffel Stootgaren* komt voor in het Zaaans. In het ‘Wörterbuch der niederdeutschen Mundart der Fürstentümer Göttingen und Grubenhagen’ (1967) van G. Schambach lezen we: ‘1e als nom. prop Christoph de gräte Stofel. 2e als nom. appell. der Dummkopf, dumme Tropf.’

Wy hebben ’t ook heel drok, en krygen al de klanten/ Van Stoffel in de leers, en andre lanterfanten/ Al luie lappers, maar hun beurs weegt ook geen pond/ Ik heb geen klaagen, als myn man maar blyft gezondt. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

stok met vodden

(Amsterdam, verouderd) magere lange vent of vrouw met te lange kleren. Reeds opgetekend in 1925 (G.P. Smis, Het nieuwe Spionnetje: Onder de schaduw van de Westertoren: Roman uit de Jordaan).

stokvis

1) mager persoon. Van de uitdrukking *zo mager als een stokvis*.

Zoo’n misselijke stokvisch met O-beenen durft mij rolpens te noemen. (De Vooyts, Scheldnamen, spotnamen en vleinamen. Uit: Taalkundige opstellen. Deel III, 1941)

2) (meestal voorafgegaan door *droge*) saai, stijf iemand.

Ze zullen jou die fulpe tulp (een ongewenschten ouden vrijer), Die drooge stokvis half vergeeven... (J. van Hoven, De Gelukke List, op Driekoningen avond. Kluchtspel, 1715)
Die drooge stokvisch! (Johannes Kneppelhout, Studentenleven, 1841-1844)

stomkop

iemand die ondoordacht handelt; dom iemand; botterik.

Stomkop! Waar had-i ze hersens toe? (Frans Coenen, Zondagsrust, 1902)

stommeling

dom persoon; botterik.

De Nieuwe Kerk is u zeker niet onbekend. – Nee, zegt ze, de stommeling! (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

stommerd, stommerik

domoor. *Stommerik* klinkt wat scherper dan *stommeling**.

Daar heeft me een stommerik van een snijder, die ik hier, zoo als ge weet, voor mijne kleine besognes had, en ook de gekheid gehad heb u te recommanderen, eene nieuwe pantalon verknijpt, waar ik hem nog wel een model van Pradier had bij gegeven, dat hij maar als eene machine te copiëren had... (Johannes Kneppelhout, Studententypen, 1839-1841)

stoplicht

(jeugdtaal) roodharige. Syn.: *achterlicht**, *bakboordslicht**, *knipperbol**, *vuurtoren**.

Ik vind het ook niet leuk dat ik word uitgescholden voor stoplicht spring eens op groen, of achterlicht, of vuurtoren of rooie je bent een mooie om in de sloot te gooien. (7-jarige in Achterwerk in de kast, 1981)

Futiel, als ik naar een andere school was gegaan, had ik andere jongens ontmoet, als ik geen rood haar had gehad en niet altijd uitgescholden was voor rooie biet, stoplicht, knipperbol, als ... (Bert Hiddema, Ik loop, 1982)

straal

(verouderd) kerel, vent. Wellicht verkort uit scheldwoorden zoals *donderstraal**, *lamstraal** en *lazerstraal**.

‘De luie straal heeft die kaarten natuurlijk nog steeds vergeten te halen’, zei JeeCee.
(Willem W. Waterman, *Wie zei dat je in dezen tijd niet kon lachen?* 1944)

straatvlo

(onder automobilisten) minachtend voor een fietser.

Van de 800.000 inwoners hebben er nagenoeg 250.000 een achterwiel aan den fiscus geofferd, waaraan zij het recht ontleenen het verkeer in de spitsuren volkomen te ontwrichten. ‘Straatvlooiën’ noemt de automobilist ze minachtend, en voor den opgejaagden voetganger zijn ze ‘de rolberoerte’. (De Groene Amsterdammer, 03/11/1934)

strepenjager

(oorspr. soldatentaal) iemand die voortdurend uit is op promotie.

Kreten als uitslover, dienstklopper, strepenjager en staatspooier heb ik als minder prettig ervaren. (A.C. Baantjer, *De misdaadmachine van de Warmoesstraat*, 1985)

strijkijzer

1) renner die slecht kan sprinten. Ontleend aan het Franse wielergot: *un fer à repasser*.

Ik was geen rappe aan de meet, doch Giuseppe was nog een groter strijkijzer. (Jan Cornand, *Van onze reporter ter plaatse*, 1977)

Zoetemelk was de enige aangewezen kopman. Janssen zag mij meer als een strijkijzer, iemand die er tussenuit kon piepen. (NRC Handelsblad, 01/10/1998)

2) (jeugdtaal) iemand met platvoeten die al schuifelend voortbeweegt. Jaren tachtig. Vermeld door Laps.

strijkplank

meisje zonder boezem. Zie ook *plank**.

De tijd van de strijkplanken à la Twiggy en de Courrègemannequins uit de jaren '60 lijkt nu wel voorbij te zijn. (Humo, 14/03/1991)

Een dubbeltje is plat, maar zij is platter. Volkomen strijkplank! (Boudewijn Büch, *Het bedrog*, 1993)

strobakkie

(Bargoens) pedante kerel.

Strobakkie: kwasterige vent. Waar moet die niese met dat strobakkie op af? (E.G. van Bolhuis, *De Gabbertaal*, 1937)

stront

(vaak voorafgegaan door *stuk*) minderwaardig persoon; *ellendeling**.

Dien bescheten stront Bisschop der Herdoopers. (Historie van Broer Cornelis Adriaensen van Dordrecht. Waer in verhaelt word de Discipline en secrete penitentie der Vrouwen by hem gebruyckelijck. Nevens sijne wonderlijke, vuyle, grouwelijcke bloeddorstige en lasterlijcke Sermoonen, 1698)

Nou, en gij zijt heelemaal 'n verrot stuk stront, steek-de gij dan den dieë in oewen zak. (Lodewijk van Deyssel, *De kleine republiek*, 1889)

De meesten van hen bedrogen hun vrouw die thuiszat, en zonder twijfel behandelde een nog grotere minderheid de hoeren alsof ze een stuk stront waren, Eddy kon het zich voorstellen. (Herman Brusselmans, *Het einde van mensen* in 1967, 1999)

strontbig

(soldatentaal) veldlegersoldaat. Begin twintigste eeuw.

Hij kreeg een royaal voorraadjie savviaantjes van de twee ‘strontbiggen’, die plezier hadden in z’n brutale tronie en z’n sappige taal. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

strontboer

(soldatentaal, verouderd) soldaat bij de intendance.

stronthommel

(soldatentaal) nare vent. Reeds bij Salleveldt (1980). Vgl. *kloothommel** en *zeiklijster**.

Over Sukarno kan Oltmans veel en sterk vertellen, want hij heeft hem goed gekend. Maar Willem praatte en praatte maar over Suharto die ‘zo fucked up is, begrijp je’ en over het staatsbezoek dat nooit had mogen doorgaan en over sullige Nederlandse topdiplomaten als ‘zo’n Joris Vos, ook zo’n eigenwijze stronthommel’. (de Volkskrant, 20/09/1995)

Ben je als vieze vetlummel geboren, stronthommel? Je reet ziet eruit als 50 kilo uitgekauwde kauwgom. (NRC Handelsblad, 23/05/1997)

stronthoop

(jeugdtaal) waardeloos, onbetrouwbaar persoon. Ook wel: *hoop stront*. O.a. bij Hoppenbrouwers.

strontjongen, strontvent, strontwif enz.

vervelende jongen enz.; *klier**. Reeds opgetekend in de negentiende eeuw, maar veel ouder.

Als hij in piama de deur opent, krijgt hij een stomp in zijn gezicht met de woorden: ‘Dat heb je ervan zwijn!’ Zijn telefoon staat niet stil: ploert, schoft, zwijn, strontkerel; het regent beledigingen. (Hitweek, 24/02/1966)

strontkever, strontridder, strontstamper, strontstekker, strontvrijer

homoseksueel. Zinspelning op het anale.

De CPN’ers begonnen te krijsen: ‘Zo strontridders, waren de potencafés in Peking gesloten?’ (Boudewijn Büch, *Links*, 1986)

strontraper

(meestal met de toevoeging *achter de trein*) scheldwoord waarbij gezinspeeld wordt op iemands als minderwaardig beschouwd beroep. Een *strontraper* was destijds iemand die mest verzamelt op straat om het te verkopen.

Wat studeer jij trouwens dat je er zo’n boertig taaltje op nahoudt? Rioolreiniger? Strontraper? (www.zattevrienden.be, 08/06/2005)

strontridder, strontvrijer

(prostitutietaal) iemand die opgewonden raakt bij het zien van uitwerpselen. Eveneens onder homoseksuelen een populair scheldwoord. Ook *strontstekker** en *strontstamper** werden gesignaleerd.

Men vindt dan ook strontvrijers en seikridders onder persoonlijkheden en individuen voornamelijk verscholen in de hoogste top van de maatschappij. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

‘Wat nou,’ riep Corrie kwaad, ‘ik vertel toch geen leugens, ik zweer het bij me moeder, ik heb voor dat schijten ook nog een geeltje van die strontvrijer gehad.’ (Haring Arie, Recht voor z’n raap, 1972)

strontvlieg

minderwaardig persoon; onbeduidend figuur.

‘Zo’n strontvlieg,’ luchtte Van Wezep z’n gemoed, ‘wat let me of ik slaan ’em et Binnegasthuis in!’ (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Nieuwsgierig bood ik Hugo Schaft aan ‘die clown’, ‘strontvlieg’ enzovoort voor televisie, in de talkshow ‘Een Prettig Gesprek’, inderdaad te ontmaskeren als ‘Eeuwige Antisemiet’. (Theo van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

strontzak

gemeen persoon. Vgl. Fries: *strontsek* en Amerikaans-Engels slang: *shitbag*.

Dit Schrijven We Met Ons Bloed: Moordenaar, Varken, Machiavelli, Strontzak!!! (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

Strontzakken! Kom binnen als je durft! (Hans Plomp, Open inrichting, 1985)

Sodemieter op, schijnheilige strontzak! (Heleen van Royen, De gelukkige huisvrouw, 2000)

strontzwijn

iemand met vies gedrag of met zedeloze levenswandel; viezerd.

Vuile kinderverkrachter, riepen ze, naar elkaar knipogend, vuile kinderneuker, wilde jij ons zusje verkrachten, heb jij ons zuster aan de kut gezeten, vuile kinderneuker, strontzwijn.

(Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

strooplikker

vleier. Het werkwoord ‘strooplikken’ is een samenvoeging van *stroopsmeren* en *gatlikken*.

En de strooplikkers, die zijn tegen de vijftig vet, ongemakkelijk dik/ Maar zij blijven mager van het denken en een van hen ben ik! (Armand, Eén van hen ben ik, 1970)

Haar rancunes niet de baas, zwelgend in verbittering, in ruzie met de hele wereld op een paar onbeduidende strooplikkers na. (Jeroen Brouwers, Stoffer en blik, 2004)

studeerkamergeleerde

zie *kamergeleerde**

Angie – zoals haar pr-adviseurs Merkel doopten – ontdekte een nieuw talent: Paul Kirchhof, studeerkamergeleerde uit Heidelberg en architect van een Ronald Reaganachtig belastingplan dat de armen armer en de rijken rijker maakte. (Vrij Nederland, 24/09/2005)

studiebol, studiehoofd, studiepik, studiesnikkel

(jeugdtaal) iemand die veel studeert, voortdurend met z’n neus in de boeken zit, vaak met de onderliggende gedachte dat het niets oplevert.

Voor zo’n studiesnikkel als jij is vervroegd pensioen helemaal te wauw. (Bulkboek, de Literatuurkrant, najaar 1986)

‘Ja,’ zegt Michael, ‘natuurlijk noemen wij die jongens van het VWO wel eens studiepikjes. Als zij hun wiskundesommen aan ons laten zien, gaan ze er sowieso al vanuit dat wij er

niets van snappen. (Boudewijn Klap, Stan Rijven & Paul Rutten, Tachtigers. Glimp van een generatie, 1987)

‘Serieuze meisjes’ passen wel op om al te duidelijk te laten blijken hoe graag ze willen dat ouders en docenten trots op hen zijn, omdat ze dan het gevaar lopen door klasgenoten voor ‘studiebol’, ‘moederskindje’, ‘lievelingetje’ of ‘kapsoneslijer’ te worden uitgemaakt. (Mieke de Waal, Meisjes: een wereld apart, 1989)

stuipekop

nurks persoon; iemand die steeds lastig gehumeurd is.

Nu werd Ka Mossel alles klaar: zij hadden haar te pakken genomen, haar beenen vastgebonden aan den stoel, haar in haar kuit geknepen, terwijl zij sliep... toen was zij opgesprongen en gevallen en hier onder haar lag de ‘stuipekop’, die haar dat had geleverd. (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

O, een lieverdje was het niet, daar hoefde niemand hem wat van te vertellen. Een stuipekop eerste klas! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

stuk chagrijn

kijk onder *chagrijn**.

stuk drek

slecht iemand; naar persoon.

Jopie vloekte hijgend naar de ‘vuile’ Madame, dat die haar zooveel smerigen Rijnwijn en champagne dooreen had laten slurpen. Dat stuk drek-van-’n mensch, schold ze giftig in haar benauwdheid uit, vermoordt al de vrouwen! (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

stuk ellende

verachtelijk, slecht persoon.

Dat stuk ellende gooide de hoorn erop zodra ze hoorde dat ik het was! (Willy van der Heide, Toen ik een nieuw leven ging beginnen en andere waargebeurde verhalen uit de jaren vijftig, 1979)

Open die deur, mottige baardaap, stuk ellende, hondenbrok... (Marcel Möring, In Babylon, 1997)

stuk onbenul

stommeling, sufferd.

... en morgen zou hij een wapennummer zijn, een rekrut, afgesnauwd door het eerste het beste stukje onbenul met een paar gele strepen op z’n mouwen... (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Dit stuk onbenul stelt Dingelam de meest dwaze vragen en krijgt dan ook lik op stuk. (Kees Helsloot, Willem Frederik Hermans, 1986)

stuk ongeluk

verachtelijk persoon; mispunt.

Je zou zo’n stuk ongeluk toch in een hoek schoppen! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

Stuk ongeluk, kan je niet uit je doppen kijken? (Henri Knap, Rijdt u ook zo auto, 1953)

stuk schandaal

iemand die zich schandalig gedraagt.

Een jongen van onze klas heeft zich ook op straat behoorlijk te gedragen en geen ruiten van politiebureau's in te smijten, stuk schandaal dat je bent! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

stuk stront

kijk onder *stront**.

stuk uilezeik

kijk onder *uilezeik**.

stuk verdriet

vervelend persoon; pestkop.

En in je eigen wagen ben je zo'n stuk verdriet, dat de melk in de flesse al zuur wordt as je maar in de buurt kompt. (Willy van der Heide, Drie jongens als circusdetective, 1952)

Hé vuile klootzak, parasiet, krijg toch de pleuris, stuk verdriet. (Robert Long, Beschaafde Tango, 1977)

stuk vergif

kwaadaardig persoon (meestal een vrouw). Vgl. *adder**.

Och mens schei uit, jullie kennen ze toch óók. Haar en hem. Zijn dat mensen? D'r lui centen, zegt me dat ouwe stuk vergif... (Theo Thijssen, Kees de jongen, 1923)

Zij en zij alleen had over dat stuk vergif te zeggen en niemand anders! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

stuk vreten

verachtelijk persoon, mispunt.

Lafhartig stuk vreten! (Jan de Hartog, Ratten op de trap, 1937)

Moet ik jou eens even in die stinkgracht kieperen, akelig stuk vreten? (Harry Mulisch, Archibald Strohm, 1951. 10e druk 1980)

Smerig stuk vreten! Je stoot je grootvader 't brood uit de mond. (M. Remacle, Ouwe Niek en Zwartbaard. In vlamme woede, 1974)

stuk vuil, vullis

verachtelijk persoon, mispunt.

Dunne Willem hield zijn hoedje op, zo was ie in de war/ Tot zijn buurman riep: Stuk vullis, neem je gassie van je knar. (Louis Davids, De begrafenis van Ome Manus, 1927)

'Stukkie vuil!' hoonde hij. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

stuk wandtapijt

minderwaardig persoon; onbeduidend figuur.

Is het tegen mij dat je het hebt, stuk wandtapijt? (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

stuk zeibel

(in Joodse kringen) slecht, minderwaardig persoon. Van het Hebreeuwse woord *zèbel* (drek, mest; rommel, afval), in het Bargoens overgenomen in de zin van 'rommel, rotzooi, slechte waar'.

Maar je mot er maar geen poosjet meer om geven/ Je zal aan haar nekome nog beleven/ Zo een stuk zeibel was toch niks voor jou/ Jij mot een stuk geschjiewes van een vrouw (Louis Contran, Brief van een moeder aan haar zoon, die in de gevangenis zit. Ongedateerd)

stumper, stumperd, stumperbumper

beklagenswaardig persoon. Het Middelnederlandse *stomper* was een afleiding van *stomp* (stompje been of arm).

En Daniël was bang, de arme stumper was vreeselijk bang... (J.J. Cremer, Daniël Sils, 1856)

Stumper! Dat verbeeldt z'n eige ook een mens te zijn! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

stuud, stuedje

(jeugdtaal) iemand die voortdurend met zijn neus in de boeken zit; leerling die op overdreven wijze uit is op goede cijfers; uitslover; *studiebol**; de zondebok van de klas. Overdrachtelijk ook gebruikt voor een bepaald soort bril dat gedragen wordt door studentikoze personen of *nerds**.

Als de groepsnorm bijvoorbeeld voorschrijft dat je op school geen donder uitvoert, worden vaak de leerlingen gepakt die wel studeren. 'Stuedjes' worden die dan genoemd. (Elsevier, 31/10/1987)

En het gymnasium lijkt meer dan ooit de broze vrijplaats van wat tegenwoordig die 'vieze stuud' wordt genoemd. (de Volkskrant, 14/12/1991)

Geen scheldwoord zo dodelijk als 'stuut', studiehoofd. (Elsevier, 16/11/1991)

sucker

(Eng.) onnozele hals; sukkel; slachtoffer, dupe. Wellicht moet gedacht worden aan een zuigeling (*sucker*) die onschuld uitstraalt. Of heeft dit slangwoord te maken met de zuigvis (ook wel *sucker* of *suckfish*) die zich gemakkelijk laat vangen? Onder liefhebbers van hiphop is het sinds eind twintigste eeuw een geliefd scheldwoord.

De stumperd weet niet, dat de man, die hem destijds bedotte, naar een nieuwe firma ging en zijn naam meenam als dien van een willigen 'sucker' of slachtoffer. (Het Vaderland, 26/04/1930)

De bedrijfsleider is geen 'sucker', hij wil zijn douceurs tenminste strategisch aanwenden. (De Groene Amsterdammer, 10/07/1936)

En nòg konden ze me niet te pakken krijgen. Suckers. (Bert Hiddema, Piri-piri, 1984)

sufbol, sufkees, sufkloot, sufkloot, sufkloris, sufkonijn, sufkont, sufkop, sufkous, sufkut, suflul

dom iemand; sufferd.

Nou, sufkloot, dan denke ze ommers, dat-ie met z'n kisse is omgeflickerd. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

De partij is naar de bliksem! Akelige kerel! Sufbol! (Godfried Bomans, De avonturen van pa Pinkelman, 1952)

Pop, sufkous! Dan heb jij per vergissing de jas van die Engelsman in Hennemans zijn taxi gegoooid. (Sylvia Sillevis, alias Willy van der Heide, Drie meisjes en een cafetaria, 1952)

suffe mossel

(Amsterdam, studententaal) saai iemand; duf persoon. Vermeld door Gillissen & Olden.

sufferd

domoor. Eigenlijk: iemand die niet helder van hoofd is; een slaapkop. Ter versterking vaak voorafgegaan door *driedubbel overgehaalde*.

... sla dan terug, lammeling, verweer je dan,uffert... (Lodewijk van Deysse, Verzamelde opstellen, 1894-1898)

suikercake

(Bargoens) onnozel iemand; sukkel.

Later kwam ik die geitebreier nog eens tegen. Hij vond het niet leuk van me dat ik hem zonder kaartje had laten staan. Over die jassen praatte hij niet eens. Nou, dan kan je wel nagaan wat voor een mooie suikercake dat was. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

sukkel

onhandig iemand. Van oorsprong een Fries woord. Een denkbeeldige plaats is *Sukkeldam*: zo'n oord waar nooit iets gebeurt. Andere scheldwoorden die wijzen op maatschappelijke mislukking zijn bijvoorbeeld: *aggenebbisjfiguur**; *armoezaaier**; *prutser**.

Reis ik helemaal naar Breda en is me die sukkel van een Stoep naar Keulen of all places ... (Simon Carmiggelt, We leven nog, ongedateerd)

En wat heb ik vannacht slecht op u gepast, hè moeder? 'k Ben een groote sukkel! (Anne de Vries, Evert in turfland, 1930)

sul, sulletje

onnozele hals; dom, suf persoon; goedgezak. Het woord dateert van het begin van de zeventiende eeuw. De herkomst is onzeker.

'Sul!' zei Koenraad nog narrig, 'je slijpt door de lak heen; pas maar op, of je wordt hier ook vandaan gebonsjoerd.' (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

... die tamme, niets voor zichzelf eischende jong-ouwe sul... (Herman Heijermans, Vuurvlindertje, 1925)

suri

afkorting van Surinamer, vaak misprijzend. Vgl. *joego**.

U loopt met die vriendin langs een groepje Suri's. (Playboy, mei 1983)

Omdat wij niet houden van suri's die dope verkopen aan kleine kinderen. (Ed van Eeden, Dossier jeugdbende, 2000)

swans

kijk onder *zwans**.

T

taainagel

taai, kras persoon; iemand die zich niet laat overhalen of die erg afdingt. Bij Boekenooien in de zin van 'plaaggeest'. Betekent ook 'kruidige scheepsjenever'.

Toanagel. Scheurnagel; Nederduitsch taainagel, 'iemand, die vasthoudend is,' zie Weiland en onder nagel van deze verzameling. (Overijselsch Taaleigen, in: De Taalgids, derde jaargang, 1861)

Nee, in de mat was opoe zeker niet. Cantelhoven misschien? Die taainagel ziek? (Willem van Iependaal, Cantelhoven's Ereprijs, 1941)

Die Johnny! Die lelijke taainagel! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

taart

(meestal voorafgegaan door *ouwe*) gezette vrouw op leeftijd. In het Zuid-Nederlands hoort men ook *onnozele* en *vuile taart*. In het Engelse slang betekent *tart* 'immorele vrouw'. In het Frans wordt *tarte* gebruikt voor 'een lelijk, nors of vervelend persoon' (man of vrouw).

Met z'n allen hebben we die ouwe taart op der kop gezet... (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

Ik was doodsbang dat ze veranderd was. Zoals alle bakvissen van vroeger van school waar we wanhopig verliefd op waren geweest en die aan een paar jaar van ons leven zin hadden gegeven, bijna onder onze ogen veranderd waren in magere kille nuffen of al te gezellige dikke taarten. (Jan Wolkers, De walgvogel, 1974)

Neem die rijke taarten, al die wijven die tegenwoordig met popgroepen door het land suizen. (Bert Hiddema, Twee vliegen in een klap, 1975)

taddik, toddik

(Amsterdam) vuil, smerig persoon; in het bijzonder: vuil, smerig wijf. Afgeleid van *tadde* of *todde* (vod, lor, lap). Het WNT citeert Karsten maar het komt al eerder voor (in de Nieuwe Rotterdamse Courant, 02/06/1929: Taal-antiquiteiten en -rariteiten van Oost-Flakkee). Minder frequent is *taddek*. Het woord werd ook teruggevonden in een volksroman uit 1955 (G.P. Smis, Het nieuwe Spionnetje: Onder de schaduw van de Westertoren: Roman uit de Jordaan).

Terwijl ik de treeplank afstapte, zei de conducteur met komiekerige bezorgdheid: Pas op het afstapje, hoor! De dikke taddikken op het balkon gierden het uit. (Sjoerd de Vries in Vandaag, 1961)

Redelijk gesproken kan een man niet verliefd worden op een machine. Zeker niet op een lelijke, gedrongen toddik met een stiernek. (Jan de Hartog, De Commodore, 1987)

... aangewitte toddik dat je d'r bent... (René Stoute, Het grimmig genieten, 1991)

tafelschuimer

iemand die leeft op kosten van anderen; profiteur, *parasiet**, *klaploper**. Sedert ca. 1803. O.a. opgetekend bij A. Simonsz. Fokke (Boertige Reis door Europa. 3de druk, 1826-1827).

Samenstelling van *tafel* + *schuimen*, dat in de middeleeuwen 'roven, plunderen' betekende.

't Is een tyran, een autocraat, een rekel, een dief, een tafelschuimer en een vrek. (De Groene Amsterdammer, 23/10/1892)

Richaar, die marionet, reed in galop/ Van hot naar her en mengde zich volop/ Onder hansworsten met hersens van stro/ – Rap ontvlamd, rap gedooft – en lengde zo/ Zijn hof en

staatsie aan met tafelschuimers/ Met parasieten, tuig en plichtverzuimers. (Tom Lanoye, Ten oorlog, 1999)

takkebak, takkelijer

(Bargoens) slecht, onaangenaam of vervelend mens. Het voorvoegsel takke- is afgeleid van *tak* in de verbinding *een tak(je) van een beroerte*, een volkse verbastering van het Franse *attaque*. Een populaire verwensing is: *ze kan de takken krijgen (de blaadjes komen er vanzelf aan)*: ze kan voor mijn part doodvallen! Met -lijer als tweede lid worden talrijke samenstellingen gevormd, het bekendste wellicht *klerelijer** (of: *kolerelijer**).

Zijn vrouw komt van het platteland, zo'n takkebak uit een dorp waar de politie nog op varkens rijdt. (Aktueel, 18/04/1991)

takkemeid, takkewijf

onaangename, vervelende vrouw. Syn.: *kutwijf**; *pokkenwijf**.

Ooit al 's 'n boek in je poten gehad takkewijf?! (Dirk Dufrain, Rock 'n Roll, 1989)

Haar stem schalde door de stille Warmoesstraat. We kwamen een paar dealers tegen die op haar beginnen te schelden. 'Takkewijf! Rattekut!' (NRC Handelsblad, 07/07/1990)

tampenkluiver

(Bargoens) prostituée. *Tamp* is een Bargoense term voor het mannelijk lid.

Ze hadden haar zeker wel eens gesnuffeld. Die ouwe tampekluiver. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

tang (van een wijf)

kreng van een vrouw; *feeks**.

Hij riep: Zeg ouwe Manke Nelis, duurt het nou nog lang/ Kom, schuif het raam op en vertoon je met die ouwe tang. (Eduard Kapper, De zilveren bruiloft van Manke Nelis, ca. 1922)

Padde trok z'n benen omhoog, sloeg er de handen omheen en zei: 'Vrouwen zijn tangen.' (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

Toen begon de rotmeid te schelden van oude tang en rothoer. (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

tante bloemkool

(verouderd) vrouw die zonderling gekleed gaat, zich niet opschikt volgens de heersende mode. In de negentiende en begin twintigste eeuw gebruikt. Vgl. het Duitse schimpwoord *Lord Blumenkohl*. Kijk ook onder *bloemkool**.

Dat is tante Bloemkool, een nichtje van grootje uit den pottekelder. Men verstaat door tante Bloemkool eene vrouw, die zich wonderlijk, onnatuurlijk zonder smaak, geheel buiten de mode opschikt, en zulks, omdat kool de beteekenis van verwarring heeft. (Harrebomée, Spreekwoordenboek der Nederlandsche taal of verzameling van Nederlandsche spreekwoorden en spreekwoordelijke uitdrukkingen van vroegeren en lateren tijd door P.J. Harrebomée, 1858)

tante sidonie

(in Vlaanderen) lang, mager persoon. Genoemd naar de bekende stripfiguur uit de Suske en Wiske-verhalen. Deze tante, die het ouderlijk gezag vertegenwoordigde, is herkenbaar aan haar hyperslanke lijn (ze kan zich zelfs achter een boom verbergen).

La Preenen bekijkt haar rijzige, lange figuur in de spiegel, tuit haar lippen en lacht. ‘Vroeger gaven de kinderen me bijnamen. “Tante Sidonie, Vlaggenmast, Lantaarnpaal”.’ (Menzo, januari 2004)

tante tuttebel

tuttige vrouw. Kijk onder *tut** en *tuttebel**.

Als ik nu kijk naar de vrouwen die op Nijenrode rondlopen, dan denk ik wel eens: góh, wat waren wij tante-tuttebellen. (Opzij, januari 1995)

tapijtnek

(Den Haag, jeugdtaal) jongen met lang haar in de nek; fan van housemuziek. Jaren negentig. Gesignaleerd door Gillissen & Olden. De sympathieke stripfiguur *Haagse Harry* maakte de *tapijtnek* populair.

De tapijtnek in trainingspak is nu terug met een tweede album, waarin hij weer volop frikedelle eet, over taxichauffeurs heen braakt en vooral op van alles en nog wat loopt te kankeren – bij voorkeur het nieuwe Haagse stadhuis. (Algemeen Dagblad, 08/11/1997)

tasje

(studententaal) sukkel; homoseksueel. Een man met een tasje wordt als nichterig aanzien.

Tasje: sukkel, mietje. (Corpswoordenboek in Nieuwe Revu, 04/09/1996)

tata

(Surinaams) Nederlander. Voor het eerst gesignaleerd in Het Parool (25/11/1989) als Amsterdams scholierenslang voor ‘rotnederlander’.

Maar Surinamers weten wel beter; in Nederland barst het van de illegale Surinamers – mensen die na de onafhankelijkheid voor het Surinaamse staatsburgerschap kozen, maar later spijt kregen. Weten die ‘tata’s’ veel. Tata’s? ‘Hollanders. Een tata is een blanke, een witte, een kaas, een patat.’ (HP/De Tijd, 01/11/2002)

Mijn dochter noemde me laatst een ‘tata’, een kaaskop, omdat ik iets dat ik gratis had gekregen, als cadeau aan iemand doorgaf. (De Volkskrant, 17/08/2006)

teef

slechte, gemene vrouw; rotwijf. Sinds de zeventiende eeuw (en mogelijk vroeger). Een *hete of loopse teef* is een ‘erg geile vrouw’. Zie ook nog *appelteef**; *balieteef**; *binladenteef**; *knuppelteef**; *pekelteef**; *raveteef**; *tikteef**; *zweefteef**.

Hier jij, hoer! Hier teef! Ik zal je! (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

Ik weet het wel, jij, gloeiende teef. (Hugo Claus, De hondsdagen, 1952)

Mijn vriend was pleite met een mooie Japanse teef naar een van de vele kamers waar gepokerd werd. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

tekkel: gladde tekkel

geslepen persoon; *gladjanus**. De dashond of teckel is een sluwe hond. Cabaretier Wim Kan noemde fractievoorzitter van de KVP Norbert Schmelzer (die zijn geestverwant premier Jo Cals van de troon wou stoten) in 1966 *een gladde tekkel met een vette kluif in zijn bek*. Hij refereerde daarbij aan een liedje van Michel van der Plas waarvan het refrein zo begint: ‘Je waagt je op het hellend vlak/ Je kiest de politiek/ Je wordt een tekkel in dat vak/ En verre van ludiek/ Val onvermijdelijk?’ Vgl. *gladde glibber**.

Jacques Chirac, de gladde tekkel van de Franse politiek. (De Volkskrant, 19/04/1995)

Je zou het niet denken van zo'n gladde tekkel die in de commerciële muziek zit, maar ik hecht mij niet aan materiële zaken. (HP/De Tijd, 19/11/2004)

tekkel: langharige tekkel

(jeugdtaal) langharig iemand. Jaren tachtig. Reeds bij Laps.

En als ik daar iets op een nette manier wat van zeg, want dat recht heb ik, dan hoef ik vervolgens niet voor langharige tekkel, en homo uitgemaakt worden, en zeker niet in die situatie als supporters onder mekaar, dat hij zich aan mij stoorde dat had hij mij op een normale manier kunnen zeggen, maar niet op een dergelijke wijze... (www.fortuna-online.nl, 01/12/2002)

temeie, temeier

(Bargoens) publieke vrouw, hoer. Via het Jiddisch terug te voeren op het Hebreeuwse *temea* (onrein). Een *temeierspiese* is 'een bordeel'. Een *temeieschlepper* is Jiddisch voor 'hoerenloper', terwijl *temeierknijzer* Bargoens is voor 'vrouwenbeloeder'. *Temeie(r)* is mogelijk van oorsprong Amsterdams (zie hiervoor Berns & Van den Braak).

... in zijn huis geen 'temije', geen onreine vrouw. (Carry van Bruggen, *De verlatene*, 1910)
'Bah,' sprak zij, 'wat een fineres temaje! Die durft nog wat te zeggen ook!' (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

tepeltje taptemelk

onbenullig persoon; halfzachte; onnozele hals. Vrouwelijk equivalent van het *lulletje* rozenwater*. Genoemd naar de erg dunne, afgeroomde melk die tijdens de Tweede Wereldoorlog geconsumeerd werd. Zie hiervoor Van Sterkenburg (1989, p. 115).

Bij de opvoering van Charles Dyers *Staircase* or Charlie always told Harry almost everything, waarin het spel van de acteurs nogal te wensen overlaat, maakt Reve's vertaling veel goed. Hij bewijst de humor in *De trap* haarfijn aan te voelen en drukt als zo vaak zijn eigen stempel op het stuk. Vooral Charlie krijgt Reviaanse taal in de mond gelegd. Daarmee scheldt hij Harry o.a. uit voor 'trut van Troje', 'zwangere pelikaan', 'enge, oude nicht' en 'tepeltje taptemelk' (Bos). (Klaus Beekman en Mia Meijer, *Kort Revier. Gerard Reve en het oordeel van zijn medeburgers*, 1973)

teringaap, teringhond

verachtelijk, vervelend persoon. *Tering* staat voor de ziekte tuberculose.

En Jules Deelder: 'De zin van het leven ben je zelf'. De aucteur, die binnenkort 52 wordt maar naar zijn zeggen 'nog steeds een teringaap is met een grote muil', gaat diep. (Algemeen Dagblad, 22/11/1996)

Er mag best wat worden geroepen, dat hoort bij het voetbal. Hondenlul, eikel, dat vind ik best. Maar het mag niet kwetsend worden, niet alleen voor de scheidsrechter, maar ook niet voor de spelers en trainers. Er bestaat geen lijstje met verboden woorden. Maar 'teringaap', 'pleurisbruine' of 'kankerjol' kan absoluut niet. (NRC Handelsblad, 22/01/2000)

teringhoer, teringwif

verachtelijke vrouw.

In feite is de 'bjoetiwoel siester' een vuile teringhoer, dik, vet, met kwabben en pokbillen. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

'Maar je avond is wel verpest als iemand je uitmaakt voor teringhoer,' zegt ze. (Elsevier, 11/10/2003)

teringlijer

verachtelijke vent; ellendeling. Vgl. *kelerelijer**.

Is dat je vrijer, die teringlijer? (Harry Mulisch, Archibald Strohalm, 1951. 10e druk 1980)

Krijgen jullie de pleuris vuile teringlijers. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

Jij? Jij moet eens met je vuile rotpoten an me flikker durven komen! Dan pak ik vandaag

Rickie nog en ga ik naar me moeder, smerige teringlijer! (Harry Boting, Wie geeft me

jatmous? 1965)

terpentijnpisser, terpentijnzeiker

chagrijnig, zuur persoon; ook gebruikt voor een *kletskous** of mopperaar. Vgl. *azijnzijker**.

Terpentijnpisser, pessimist; mopperaar. (Maurits Dekker, Amsterdam bij gaslicht, 1949.

Woordenlijst achteraan)

As sjaggerijntje 'es mocht komme te overlijde, dan mot jij zien, dat je terrepetijnsijkertje wordt. (Piet Bakker, De Slag, 1951)

Zo'n terpentijnzeiker als Henk van Stee, die iedereen behalve zichzelf de schuld geeft als-ie bij AZ weg moet, dat vind ik helemaal niks. (voetbaltrainer Fritz Korbach in Nieuwe Revu, 15/01/2003)

terriër

idem als *pitbull**.

Van Traa zal daarbij doorvragen tot hij hoort wat hij wilde weten, verwacht oud-staatssecretaris van justitie Aad Kosto. 'Een terriër', noemt hij hem. (NRC Handelsblad, 04/09/1995)

teut, teutekont, teutkous

persoon, in het bijzonder een meisje of vrouw, die voortdurend zit te zaniken; *zeurkous**. Ook wel: *teutkous*. *Ouwe teut* vinden we reeds terug bij Wolff & Deken (achttiende eeuw).

'Vooruit nu, teut, die je bent!' dreef E. voort (Louis Couperus, Eline Vere, 1889)

'Teutekont,' riep hij opgewekt, 'wat sta je te sabbelen? Neem de trein en kom hier.'

(Godfried Bomans, Capriolen, 1953)

teutebel

variant van *totebel**.

teutoon

(sinds 1914) Duitser. De Teutonen zijn volgens Van Dale 'een West-Germaanse volksstam die tegelijk met de Kimbren door Marius (102 v.Chr.) verslagen werd'. Zie ook *mof** en *kraut**.

Vanzelf opper ik de gedachte dat, – indien Duitschland in een oorlog met Frankrijk de overhand mocht behouden, – Nederland en zijn Insulinde ook wel door den germaanschen statenbond zullen worden opgeslokt. 'Daar is geen sprake van,' ontkent de Teutoon. (De Groene Amsterdammer, 12/07/1914)

Dan kom je via eenige andere duistere gangen bij 'n tweeden Teutoon, die je of fouilleert of 'n verklaring van je in ontvangst neemt... (Het Vaderland, 01/10/1922)

theehengst

(studententaal, verouderd) iemand die voortdurend op theevisitatie gaat, meestal bij de proffen om zo bij hen in een goed blaadje te komen.

Hij is een dapper Collegie- en Theehengst, een geleerde maar verwaande jongen, die liever met Professoren dan met Studenten omgaat en van tijd tot tijd lust heeft te beproeven, hoe hem de toga staan zou. (Klikspaan, Studentenleven, 1844)

theeleut

iemand die veel thee drinkt.

Zij doen daar ook heel erg in boter en kaas; zij zijn eveneens gezellige koffie- en theeleuten en ook van de opvatting, dat 's menschen lichaam is een tempel God's, waarin de lamp moet branden. (De Groene Amsterdammer, 24/05/1924)

Ondanks het tuimelende verbruik zijn we intussen nog altijd een volk van theeleuten. (Het Vrije Volk, 05/11/1965)

theelul

(Rotterdam) domoor. Vgl. *berenlul**, *beschuitlul**, *bokkenlul**, *hondenlul**, *ossenlul**.

Theelul: sufferd. (Opoe Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

theemuts

sufferd; onhandig persoon. Ook een slangwoord voor 'vagina'.

Stond er weer zo'n theemuts in de deuropening. (Annemarie Oster, Brieven naar boven, 1992)

In mijn omgeving hoor ik al veel langer praten over achterlijke mohammedanen, kut-Marokkanen, soepjurken, theemutsen en geitenneukers. (Het Parool, 04/04/2002)

tientonner

groot, zwaar iemand. Op internet: 'Ik leek wel een tientonner in die kleding.' Een overtreffende trap is *tienduizendtonner* (zeer dik persoon). De tegenhanger van de tientonner is de *bonenstaak**.

Ze werden vaak gepest. Hoe vaak ze wel niet voor 'tientonner', 'big mama' of 'dikke olifant' zijn uitgescholden, weten ze niet meer. Als ze met gym oefeningen moesten doen, waren ze als eerste uitgeschakeld. Met hun zware lijf ging het gewoon niet. (www.nd.nl, 19/09/2002)

tiet

slappeling, lafaard. Wellicht van Amsterdamse origine.

Nog zou hij even dien tiet van een Thijs een oppor geven. (Israël Querido, De Jordaan, 1912)

Waarom zou zo'n machtige internationale organisatie een tiet als Van Tuttel naar het leven staan. (Bert Hiddema, Twee vliegen in één klap, 1975)

tietjanberenlul

sufferd; slappeling; lafaard. Rotterdams. Een versterking van *berenlul**.

Tietjanberelul: grote sufferd. (Opoe Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

tietvlieg

(vaak voorafgegaan door *opgeblazen* of *opgezwollen*) (jeugdtaal) dik meisje. Jaren tachtig. Vermeld door Hoppenbrouwers.

tikgeit, tikhit, tikteef

(ouderwetse, hardwerkende en onderdanige) secretaresse. Een *tikhit* verwijst naar een kleine paardensoort. Dit woord werd wellicht gevormd naar analogie van het oudere *daghit* (dagmeisje; dienstmeisje dat alleen overdag werkt). *Geit* en *teef* zijn negatieve aanduidingen van een vrouw. Van Janine van der Sluis verscheen in 2003 het boek 'Hoezo tikgeit?', een stijlgids over de basisvaardigheden voor de betere secretaresse. Syn.: *typgeit**. Zie ook opmerkingen onder *geit** en *teef**.

Bep is geen tikhit, ze is chef de bureau en tevens verantwoordelijk voor boekhouding en administratie. (Opzij, december 1994)

De tikgeit ziet de derde persoon enkelvoud over het hoofd, maakt links en rechts nog een paar fouten, vergeet eens een regeltje, verandert een woordje, het stukje glipt langs de eindredactie en 's morgens vroeg, als ik aflevering 88 nog eens nalees, heb ik ineens geen trek meer in mijn boterham Nutella. (Algemeen Dagblad, 30/11/1995)

tinnef

(Bargoens) verachtelijk persoon of groep personen; *gespuis**; *uitschot**. Van het Hebreeuwse *tinnuf* (vuil, smeerbeol). Ook gebruikt voor 'slechte koopwaar'.

Dan kunnen wij meteen samen eens praten over het nieuwe ministerie. Ik geloof, onder ons gezegd en gezwezen, dat ze mij weer met een aardig zoodje tinnef hebben opgescheept. (Maurits Dekker, Amsterdam bij gaslicht, 1949)

tinneflijer

(Bargoens) voor een verachtelijk persoon. Naar analogie van *klerelijer*.

De slungel gritste het pakje van de straat en rende lachend weg. 'Vuile tinneflijer! Vuile kippeneuker!' riep de buurjongen toen ie om de hoek verdwenen was. (Jan Cremer, Wolf. Het autobiografische verhaal uit De Hunnen, 1993)

tinnegieter: politieke tinnegieter, letterkundige tinnegieter

prutser; *beunhaas**; iemand die graag zijn zegje doet over politiek (letterkunde, enz.) zonder er verstand van te hebben. Ontleend aan het blijspel 'Den politiske Kandestöber' van de Deense toneeldichter Ludvig von Holberg uit 1722, waarvan de Nederlandse vertaling ('De staatkundige tingieter') in 1766 verscheen.

Wat stellen die vriendelijke politieke tinnegieters zich toch eigenlijk wel voor van Nederland? (Het Volk, 17/09/1913)

tinus

in scheldwoorden als *een slappe tinus*: een futloos persoon; slappeling; vent van niks; *een luie tinus*: een luiaard; *een zekere tinus*: een nauwgezet iemand die daardoor ook langzaam te werk gaat; *een onhandige tinus*: een onhandig persoon; *een rare tinus*: iemand die zich zonderling gedraagt. Wellicht bestaan er nog meer toepassingen. *Tinus* is de volkse naam van zowel Martinus als Augustinus. Uit het Bargoens kennen we *tinus-an-de-rekstok* voor een kruisbeeld. Bij de NS werd de stoomlocomotief uit de serie 2100 vroeger schertsend *blikken tinus* genoemd.

De meneer van 'The Brads' is een kostelijke gladjanus of te wel Slappe Tinus. (Het Vaderland, 17/12/1920)

Men ziet, dat hij zijn aard niet verloochende: een slappe tinus, gebakken van deeg, waarin de krenten der liefde schaars gezaaid zijn. (Toon Kortooms, Mijn kinderen eten turf, 1959)

Tinus Plotseling: onevenwichtig persoon. (Opoe Herfst. Samengesteld door reclameadviesbureau Advertising Marketing + Design, Rotterdam, 1973)

tinus krettek

(soldatentaal, Ned-Indië) sloom persoon, stommeling. *Kretek* is Maleis voor een ‘inlandse sigaret’. Dit scheldwoord vinden we o.a. terug bij Salleveldt (1980).

toddenjood

(in de buurt van Helmond) iedere handelaar in lompen. Handel in afgedankte spullen werd vroeger beschouwd als een typisch Joodse activiteit.

toddik

kijk onder *taddik**.

tofelemoon, toffelemoon

(zuivere) katholiek. *Tofel* is Jiddisch voor ‘oud’. Hier is het echter een samenstelling van *tofel* (in de betekenis van ‘tweederangs’) en *emoene* (geloof) en kan het dus slaan op bijgeloof. Je kunt het woord ook opvatten als ‘aanhanger van het “oude” geloof’. Een andere betekenis voor *tofelemoon* was aan het begin van de twintigste eeuw gebruikelijk onder veehandelaren. De expert op het gebied van het Bargoens J.G.M. Moormann tekende het woord ook op op de Overijsselse paardenmarkten in de betekenis van ‘zwak in de knieën’. Bekend was de uitdrukking *Soes is tofelemoon*. Dit sloeg dan op een paard dat door de knieën ging: een verwijzing naar het veelvuldig knielen tijdens de rooms-katholieke eredienst. Ex-uitgever Martin Ros bestempelde zichzelf in de jaren negentig als een *ex-neotofelemoon*. Hij bedoelde daarmee dat hij het katholicisme had afgezworen maar in zijn gedrag, voorkeuren e.d. nog steeds de kenmerken droeg van dit geloof. In het Amerikaanse slang spreekt men van een *mackerel snapper*; *Holy Joe*; *creeping Jesus*; *Roman candle*. Fransen hebben het over een *calotin*; *rat d’église*; *cul-béni*; *grenouille de bénitier*; *punaise de sacristie*. De Beer & Laurillard vermelden reeds *tofelemoonschool* in de betekenis van ‘rooms-katholieke kerk’.

Tofelemones, een Roomse; ‘tovele moonse’ of ‘tofele mone jaiki soele’, Roomse kerk (lees: jaski of soele). (Henry Roskam, Boevenjargon, 1948)

Een tofelemoon daar wordt een katholiek mee aangeduid, niet? (Willem van Iependaal, Volkstaal en volkshumor, 1956)

Maar ja, ik ben dan ook geen overspannen kunsthistorica, karakterloze museumambtenaar, streberige tofelemoon... (Jan Cremer, Logboek, 1978)

togesgefatter, togesgevatter

(in Joodse kringen) iemand die voortdurend achter je aanloopt; plakker. Het Jiddische *tooches* is afgeleid van het Hebreeuwse *tahath* (onder, beneden) en betekent hier ‘achterwerk’.

‘Je had laatst een paar scheldwoorden voor hem door de telefoon.’

‘Togesgefatter?’ vroeg ze.

‘Huh?’

‘Iemand die alsmaar achter je kont aan loopt.’ (Herman Pieter de Boer, Heks, ik hou van jou, 1996)

toogklever, toogpisser, toogplakker, toogzeiker

(in Vlaanderen) kroegloper of drinkebroer.

Niet zo gauw zag de stamineebaas hem binnen laveeren of hij bromde wrevelig binnensmonds: ‘Daar hedde dien toogzijker weer.’ (Jan de Schuyter, Zatte processie, 1943)

tor: dikke tor

dikzak. Zie ook *ouwe* tor*.

Jij brult toch over rijden, dikke tor. (Willy van der Heide, Lotgevallen rond een locomotief, 1956)

tor, torrenbak

(Bargoens) vrouw van lichte zeden, hoer. Een *tor* wordt gezien als een schadelijk en in vuiligheid levend insect. Reeds bij Henke.

Als het nou nog een jonkie was geweest. Maar nee, zo'n ouwe torrebak, dat kon ik niet opbrengen. Die ouwe Franse befferd kreeg dus meteen een Hollandse vrijzetter. (Haring Arie, Tweede Boek, 1969)

De kinderen waren van ons samen, daar draaiden we samen voor op. Ik zei altijd: samen gevrejen samen gelejen! Want ze begonnen lief, maar af en toe zijn het reuze torrenbakken, hoor! (Jos Brink, Laat mij maar schuiven, 1988)

totebel, teutebel, tuttebel

(oude) slordige, afstotelijke vrouw, vaak een die zich jonger wil voordoen dan ze is; *tang**. Sedert ca. 1600. Vgl. *lellebel**.

Zijt gij dol Bouke! of verkoopt ge flausen? Wat zoude hij aan die oude totebel verteld hebben? (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

En wanneer ik zeg 'totebellen', dan bedoel ik onmusische totebellen... (Leonhard Huizinga, Olivier en Adriaan, 1981)

toverheks, toverkol

lelijke oude vrouw. Kijk ook bij *heks**.

Ik wou eens zien waar die toverkol bleef, en toen hief Flanor een Studentenlied aan, minder om de Leidenaars te verschrikken dan wel om de gedachten af te leiden van het voorafgegaan tooneel. (Johannes Knepelhout, Studentenleven, 1841-1844)

'Ik zeg je toch dat ik niks in huis heb!' zei de moei snibbig. 't Is wélles, ouwe toverkol!' riep Gerretje boos. (Johan Fabricius, De scheepsjongens van Bontekoe, 1923)

toverlantaarn

(Amsterdam, verouderd) in de negentiende eeuw benaming voor een mismaakt persoon, gedrocht. Vanwege de vage associatie met toverkunsten ook een scheldwoord voor 'een vrouw van lichte zeden, een *heks**'.

Toverlantaarn oorspronkelijk: wanstaltig persoon die een toverlantaarn vertoont. Later voor die persoon zelf, nu te A. scheldwoord voor zomaar iemand met een mismaakt postuur. (Jan Stroop, Burgerlijk Amsterdams. In: Honderd jaar stadstaal, 1999)

transseksueel

(onder voetbalsupporters) scheidsrechter. Vgl. *hoerenjong**, *hondenlul**.

Ook voor scheidsrechters bestaat een beperkt rijtje scheldwoorden. 'Hoerenjong', analoog aan het Spaanse 'hijo de puta', of 'hondenlul' ('hi-ha-hondenlul') zijn favoriet. Verrassender is 'transseksueel', uit het lied 'Hij is een transseksueel/ hij werkt in een bordeel/ van 's ochtends negen tot vijf/ is hij een omgebouwd wijf'. Tot ieders verbazing maakte de F-side van Ajax daar onlangs 'heteroseksueel' van, wat scheidsrechter Temmink zó beledigend vond, dat hij de wedstrijd Ajax-RKC er korte tijd voor stillegde. Een paar jaar geleden deed scheidsrechter Wegereef hetzelfde, nadat hij was uitgemaakt voor 'hoerenjong'. (Elsevier, 09/11/2002)

trapgans

dikke, oudere vrouw met waggelende gang. Het beeld komt reeds voor bij Wolff en Deken.

trees, trezebees

domme, sullige vrouw; *trien**. *Trees* is de volkse variant van Theresia en de Vlaamse tegenhangster van de Nederlandse *muts**.

Jan is precies 'en trees. (Cornelissen & Vervliet, *Idioticon van het Antwerpsch Dialect (Stad Antwerpen en Antwerpsche Kempen)*, 1899-1906)

Zulke trezebezen als mijn zusters zijn. (J.M.H. Berkman, *Vergeet niet wat de zevenslaper zei*, 1989)

Want je kunt thuis wel naar het scherm zitten roepen: 'Onnozelaar, doe het niet!', of 'Stem toch die "trees" weg!' (Menzo, mei 2003)

treifeacheler

(in Joodse kringen) eter van ongeoorloofd vlees. Van het Jiddischs *tereife* (ritueel ongeoorloofd; onrein) en *acheler* (van het werkwoord *achelen*, eten).

Gaat hem zien de zwarte wreedaard, de vrouwenrover, de kindervreter, de treife-acheler! (Siegfried E. van Praag, *La Judith*, 1980)

treinspoor

(jeugdtaal) beugeldrager (-draagster). Syn.: *beugelbekkie**.

De vijftienjarige noemt met enig plezier alle scheldwoorden die op het schoolplein klinken. 'Beugelbekkie, staalhapper en treinspoor.' Hij roept ze allemaal tegen zijn broertje. 'Die pestte mij vroeger ook.' (De Volkskrant, 14/02/1998)

treiterbak, treiterbal, treiterbol, treiterhond, treiterkop

treiteraar, plaaggeest.

Zij vloekte op, en naar voren komend, vroeg ze met een gilhoog, van woede ingeknepen geluid, wat of 'r met die woorden gezeid was... of-i soms zegge wou dat ze te veel van hun stinkende jenever genome had... vuilak, gemeene treiterhond die-i was!... most-i 'n oud mensch! (Frans Coenen, *Zondagsrust*, 1902)

Liever met Ella alleen, dan met die ellendige treiterkop erbij. (Cissy van Marxveldt, *Een zomerzothed*, 1927)

trekzeug

(jeugdtaal) meisje dat graag aan seks doet met zo veel mogelijk jongens. Vermeld door Heestermans (1989).

Het spel *Rendez-Vous* van producent Nobel Games heeft een meer eigentijds karakter dan klassiekers als het vlooienspel en halma. Het stelt andere kwesties aan de orde. Stel je bent ongebonden en gaat een avondje stappen. Neem je een condoom mee? Wat is een trekzeug, een befkeffer en lullemie? En een afgelikte boterham? (Algemeen Dagblad, 22/09/1992)

triefel

(Bargoens) gemeen persoon (volk). Zowel enkelvoud als meervoud. Van het Jiddisch *treife* of *treifel* (onrein; maar ook: oneerlijk). Vgl. *schorriemorrie**; *tuig** (*van de richel*).

Maar we kenne toch niet eeuwig zonder schrabbers blijve dalve tot we als triefel worde opgepikt! (Willem van Iependaal, *Polletje Piekhaar*, 1935)

Maar gelijk heeft hij. Daar komt inderdaad allerlei triefel samen. (F. Bordewijk, *Karakter*,

1938)

trien

(meestal in combinatie met bijvoeglijke naamwoorden als *domme, onnozele, vuile* enz.) domme, sullige vrouw. Verkorting van de vrouwen naam Catharina. Vgl. *rees**.

Malle meid, malle Trien. (Cary Van Bruggen, Eva, 1927)

Dan hebt u minder de tijd om te bidden, uit de klei getrokken trien, want dat bent u! (L.F. Celine, Reis naar het einde van de nacht. Vertaling E.Y. Kummer, 1968)

Die trien is er ook weer. (Cees Buddingh, De avonturen van Bazip Zeehok, 1969)

troel, troela, troelala

sullige vrouw; soms een slet. Aanvankelijk (in het Fries?) ook van toepassing op een jongen. Vgl. Duits: *Trulla, Trulle* (Küpper).

Verder is er Kees Wit met zijn bleipooten (grote, platte voeten) een lokkebout (een grote sterke, maar eenigszins lummelachtige jongen) een struul of druul (lummel) wel een beetje stoetelig, en dreutelig (lummelachtig), zoodat ze 'm vaak voor 'n doede, troela of loeter (lummel) uitschelden, maar toch in z'n hart een eerlijke Hollandsche jongen. (Jac. van Ginneken en H.J. Endepols, De regenboogkleuren van Nederlands taal, 1917, over het Friesch)

Bovendien is Siem, evenals Heintje Davids, alias de bruine troela of Heintje Kwatta, zeer gelukkig in zijn 'bobards', laatstgenoemde bovendien in de kwistig ingelaschte liedjes. (De Groene Amsterdammer, 05/03/1927)

'Uitstappen, dikke troelala,' sprak de keizer. (Godfried Bomans, De avonturen van tante Pollewop, 1948)

trog

(vnl. jeugdtaal) dikke vrouw. In deze betekenis vermeld door Hoppenbrouwers. In de zestiende eeuw was *vuijlen troch* een scheldwoord voor een man.

trol

lelijk, klein gedrocht. Volgens het Scandinavische volksgeloof waren trollen afzichtelijke en boosaardige wezens. Later konden ze ook de gedaante van duivel, reus of kobold aannemen. Tegen mensen konden ze zowel vriendelijk als vijandig zijn.

Is zij ook niet verworden tot een jaloers kakelende oude trol? (Louis Ferron, De keisnijder van Fichtenwald, 1976)

Ik wil geen kenau en trollen die mij komen wassen. (Ronald Giphart, Ik omhels je met duizend armen, 2000)

trul

goedgelovige of suffe vrouw. Ook terug te vinden in de uitdrukking *voor trien trul staan*: voor gek staan. In sommige streken *trullemie*.

'Maar ik dacht ...' begon ze. 'Je moet niet denken, trul,' schreeuwde hij, 'dat leidt bij jou altijd tot rampen.' (Simon Carmiggelt, Groetjes van Hormoontje, 1968)

trunte

(in Vlaanderen, gewestelijk) bange, besluiteloze vrouw; vrouw die voortdurend zeurt. In tegenstelling tot een *trut** is een *trunte* deugdzaam en overdreven gewetensvol (op religieus gebied). Soms gezegd van een man, in de zin van *druiloor**.

Niemand van die vrome, naieve mensen nam dat van den lustigen jongen kwalijk op, tenzij de kwezels zelf – ‘neuten en trunten zonder hart’, gelijk de kostersneef ze weleens heette. (Omer Watez, *Van twee koningskinderen*, 1896)

‘Z’ en zullen hier niet lang den zot met mij houden,’ grommelde ze. ‘Die smerige trunten!’ (Reimond Stijns, *Hard labeur*, 1904)

Ik voel mij veertig jaar jonger. Ik heb het gevoel dat ik weer in de running ben. Ik zat in de oude wijvengroep, en nu ben ik weer jeugdig en fris. Deze trunte is verjongd. (De Standaard, 24/05/2000)

trut

stijve, preutse, onnozele vrouw. Het scheldwoord wordt tegenwoordig ook voor mannen gebruikt. In homotaal staat het bijvoorbeeld voor een ‘vrouwelijk type homoseksueel’ (zie Joustra). *Trut* is een klanknabootsend woord dat eigenlijk ‘weke brij’ betekent. Het geeft het geluid van kokende pap weer. In het Bargoens wordt het gebruikt in de zin van ‘vrouwelijk geslachtsdeel’. Vandaar ook voor ‘iets zachts, iets week’ en vervolgens voor ‘een onnozele vrouw’. Omdat vooral (oudere) vrouwen graag achter het stuur van een Daf-wagen zaten, kreeg de auto in de volksmond de grove bijnaam *truttenschudder* (soms met de toevoeging *met jarretelaandrijving*). De Zeeuwse commissaris van de koningin Wim van Gelder noemde ‘het Zeeuws meisje’ ooit het *margarinetrutje*.

Je moeder is ’n stijve trut, altijd ziek en nooit dood. (Jan Mens, *Er wacht een haven*, 1950)

Je weet wel, zo’n uitgedroogde trut die niets van het leven begrijpt. (Jan Wolkers, *Gesponnen suiker*, 1962)

Verrekte sloerie, lijpe trut, portiekhoer, slet, spinaziekut. (Robert Long, *Beschaafde Tango*, 1977)

trut van Troje

onaantrekkelijke zeur van een vrouw. Er bestaan verscheidene slangvarianten: *trut van Hamburg*, *van Kralingen*, *met vingers* enz. De toevoegingen bij *trut* (eigenlijk een platte benaming voor het vrouwelijk geslachtsdeel en bij uitbreiding ook een invectief voor een nogal preutse of onnozele vrouw) worden hier uitsluitend gebruikt ter versterking.

Je moet niet zeggen wat je echt denkt of voelt, trut van Troje die je bent... (Gerard Reve, *Lieve jongens*, 1973)

Hij is veel te veel een heilig boontje en een kwezelachtige ‘trut van Troje’. (NRC Handelsblad, 31/08/2000)

trutmiëp, trutnicht

homo die zich piekfijn verzorgt en veel over kleren en make-up praat. Ook wel *trutnicht*.

Ik ben mee uit genomen door die sjieke trutnichten daar, die willen iets van me kopen. (Jaap van Manen, *Verliefd*, 1984. 1e druk 1979)

Vroeger was het homo-milieu anders, volgens Martin. Toen zat het er nog vol met ‘relmieën’ en ‘trutmiepen’. Tegenwoordig heerst er het machismo. (HP, 07/02/1987)

truttebel, truttebol

onaantrekkelijke, preutse vrouw. Net zoals *tuttebel** een uitbreiding van *tut**.

Als die truttebol nu thuiskomt, dan komt alles misschien nog goed. (Bert Hiddema, *Twee vliegen in één klap*, 1975)

Dat deze supertruttebellen ooit Engeland op zijn kop zetten om hun vrijgevochten moraal, kun je je onmogelijk voorstellen. (De Volkskrant, 28/04/2001)

truttekop

truttig of burgerlijk iemand.

Ik ben niet iemand die romanfiguren kan verzinnen. Als ik over een havenarbeider schrijf is dat omdat ik het zelf geweest ben. Hier proberen sommigen een soort jetsetters te imiteren, provinciale truttekoppen. (Vrij Nederland, 26/10/1974)

O jee, truttekop. Het is weer eens zo ver. (A.F.Th. van der Heyden, Het hof van barmhartigheid, 1996)

truus

1) vrouwelijk type homo. Soms als aanspreekvorm. *Truzen* betekent 'nichterig of fatterig doen'.

Niet zeiken Truus, kappen zei ik. (Chris Bos, De woede van de bassist, 1992)

't Is een Truus van hier tot Tokio, maar met een stem als een kathedraal. (www.euronet.nl, 19/04/2005)

2) (vaak voorafgegaan door *natte*) (jeugdtaal) dom meisje, domme vrouw. Sedert eind vorige eeuw. In deze betekenis bij Laps.

Truus: meisje dat dom doet. 'Weer zo'n Truus met onnozele vragen.' (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek, 1989)

3) (Heerlen) viezerd.

Watje en eitje zijn ook in Heerlen gangbaar, nog vergezeld van de synoniemen softie, socio en janjurk. Een viezerd wordt in die stad een truus genoemd en voor een nog viezere zijn de woorden vetlel en vette kroket gereserveerd. (Hans Heestermans in Onze Taal, november 1987)

tsjeef

(in Vlaanderen) paaps of rooms persoon (vooral dan een politicus); een christendemocraat of een lid van de vroegere Christelijke Volkspartij (CVP, thans CD&V). *Tsjeef* is een verbastering van de naam Jozef en verwijst wellicht naar Sint-Jozef. Een synoniem is *kadodder**. *Tsjevenstreken* zijn valse streken. Verder spreekt men ook van een *tsjevencafé*, een *tsjevenpartij* of een *tsjevengazet* (roomse krant). De tegenhanger van de *tsjeef* is de *sos**.

Jan Hoet, wat je doet praat je niet goed. Kun je dat wel, dan ben je al helemaal in tsjeef gemetamorfoseerd. (Markant, 17/03/1994)

Zij waren ervan overtuigd dat hij een tsjeef was, een door de CD&V gestuurde duikboot. (Deng, december 2003)

tsjoektsjoek, tjoektjoek

(in Vlaanderen, racistisch) Arabier of een vreemdeling met lichtbruine huidskleur. Volgens Van Dale een gewestelijk en informeel woord voor een 'tapijtenzwendelaar'. Kijk ook onder *sjoek-sjoek**.

Tjoek-tjoek: tapijtleurder. Meestal van Turkse origine. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

We zijn zo gewoon geraakt aan brave allochtone publieke figuren, die beleefd en in perfect Nederlands komen vragen om ook iets voor hun gemeenschap te doen, dat grote delen van de publieke opinie zich het apelazarus schrikken wanneer er opeens een 'angry young Arab' opstaat, die het allemaal wat radicaler en agressiever formuleert. Dan verdwijnen bij die publieke opinie in een oogwenk alle democratische reflexen en moet de stoute mond opgepakt en nog het liefst uitgewezen worden. 'Tsjoektsjoeken moeten hun bakkes houden,' ziedaar het wezenlijke onderliggende discours bij wat we nu meemaken. (De Morgen, 30/11/2002)

tuig (van de richel)

het gemene volk, het *gespui**. Syn. *falderappes**, *geteisem**, *schorremorrie**. Het woord *tuig* (afgeleid van ‘werktuig’) kreeg pas in het begin van de achttiende eeuw de nevenbetekenis ‘gemeen volk’. De betekenis van *richel* in deze verbinding is niet meteen duidelijk. Volgens de een wordt hier een smal bankje in de ‘engelenbak’ van de schouwburg mee bedoeld; volgens de ander slaat het woord op de houten bankjes in het armenhuis. Men spreekt ook wel van *vee van de richel*; dan zou *richel* eerder slaan op de balk of de plank in de koestal waarop het vee met de achterpoten staat. Bij De Beer & Laurillard vinden we nog het syn. *tuig van Laban**; volgens de samenstellers van dit woordenboek ontleend aan Genesis 24:25 en 35:7-42. Zie ook: *vee* van Laban*.

Gouwe epaulette, die oordele motte over ’t tuig, dat God op de wereld geschopt het om te diene, te saluere, te... (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

De kouwe koorts zal dat tuig krijge... (A.M. Reens, Ghetto-ghijntjes, 1905)

Aardappeleters! Gazzers! Tuig van de richel! (Heere Heeresma, Geef die mok eens door, Jet, 1968)

tuig van Laban

minder gebruikelijke variant van *vee* van Laban*.

Verder stonden Wawak en Mieltje ook nog bekend als schurrefies, witte kakkerlakken, tuig van Laban, gladjanussen en vele onprettige dingen meer, (Tjalie Robinson, Piekerans van een straatslijper, 1965)

Tuig van Laban waren we, schorem uit de grote stad... (J.A. Deelder, Bep van Klaveren. The Dutch Windmill, 1980)

tuinaap

(meestal voorafgegaan door *aangeklede*) iemand die zich belachelijk aanstelt; bespottelijk persoon. Kijk ook onder *aap** voor andere samenstellingen.

Ik ben liever een inboorling uit de Schilderswijk dan een aangeklede tuinaap achter een bar. (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

tuinkabouter

(soms voorafgegaan door *geniepig*) wereldvreemde idealist. Bij Laps in de betekenis van ‘achterbaks, kinderachtig persoon’. Volgens Heestermans ook in de betekenis van ‘iemand die klein van stuk is, meestal met een ringbaardje’.

Tijdje niets van gehoord, maar daar is ie weer, die Marxistische tuinkabouter op wieltjes. (Vinyl, 11/11/1985)

Of, zoals Van Agt: ‘Die hypocriete roomse tuinkabouter met z’n handen altijd voor z’n kruis...’ (Opzij, november 1994)

tukker: rooie tukker

(Zwolle en Deventer) roodharig iemand. *Tukker* is ook de bijnaam van de Twentenaar. Twente zelf wordt wel eens spottend *Tukkerije* genoemd. Wellicht is het woord afgeleid van *tuk*, dialect voor broekzak, waarbij dan gezinspeeld zou zijn op de gewoonte om met beide handen in de broekzak over straat te gaan, hetgeen voor de stedeling nogal boers overkwam. Ook kan gedacht worden aan *tukken*, in de gewestelijke betekenis van ‘dralen, talmen’.

Wacht is, léleke rooie tükkert! (W. Draaijer, Woordenboekje van het Deventersch Dialect, 1896)

White werd een ‘perverse rot-Tukker’ genoemd... (Bert van der Veer, De laatste voorstelling, 1984)

tulp

(Bargoens) dwaas; domkop; sufferd. Meestal van toepassing op een mannelijk persoon. Een variant is: *janus* tulp*.

Ze zullen jou die fulpe tulp (een ongewenschten ouden vrijer), Die drooge stokvis half vergeeven ... Zo mal wel praat dat hy enz. (J. van Hoven, De Gelukke List, op Driekoningen avond. Kluchtspel, 1715)

‘Eikel, gedraag je,’ riep een demonstrant richting agent. ‘Koop een stukkie zeep, vetklep,’ reageerde de politieman. ‘Ga je wassen, tulp.’ De demonstranten konden vervolgens, per autobus van de Stichting Theaterstraat, weer vertrekken. (Het Parool, 16/04/1988)

turbotrut

vervelende, zeurende, sullige vrouw, vaak erg lelijk. Het voorvoegsel turbo- is een verkorting van ‘turbocompressor’ (waarmee snelle auto’s eind twintigste eeuw werden uitgerust) en betekent ‘stevig, krachtig’. Hier wordt het gebruikt ter versterking. In 1987 verscheen van journalist en trendwatcher Jan Kuitenbrouwer: ‘Turbotaal. Van socio-babble tot yuppie-speak’. Sindsdien heeft *turbo* in het jongerenidioom vaak de connotatie van ‘geweldig’. Het woord wordt vooral gebruikt ter intensivering. Een *turboharry* bijvoorbeeld is iemand die zichzelf erg vlot en geweldig vindt. Maar het woord wordt niet altijd in positieve zin gebruikt. In de Caland Scholengemeenschap van Osdorp (Amsterdam) is *turbo* in de jaren negentig ook de aanduiding voor ‘lesbisch’ en voor ‘een verkrachter’. Kijk ook onder *trut**.

En Charry, die stottert, maar net zo lang tot hij in één keer ‘turbotrut’ kan zeggen. (Popfoto, 06/02/1989)

Kirstie Alley speelt met verve de rol van turbotrut Gladys Leeman, die letterlijk over lijken gaat om haar suikerzoete dochttertje te laten winnen. (Delta, 08/06/2000)

turftrekker

(Bargoens) zakkenroller, oplichter, bedrieger. Reeds opgetekend in de achttiende eeuw. Vermeld door o.a. De Beer & Laurillard.

Janssen, pas op, die kerel moet je niet in huis nemen, die is niet sicuur, dat is ’n turftrekker! (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

tut

dom, ouderwets, preuts meisje. Oorspronkelijk een dialectwoord voor ‘speen’.

‘Och tut! dat is niet gevaarlijk!’ zegde hij en hij speekte tusschen zijne tanden om haar te toonen hoe ver hij kon speeken. (M.E. Belpaire, Het Landleven in de letterkunde der XIXe eeuw, 1902)

tuthannes

stijf, ouderwets iemand. Vgl. *kloothannes**, *lulhannes**, *schrielhannes**, *zeikhannes**.

Wie daar anders over denkt, wordt zoetjesaan beschouwd als een enorme tuthannes die niet met zijn tijd meegaat. (Opzij, november 1994)

tuthola

domme, onhandige, vaak ook preutse, stijve vrouw. In de beschouwing over de ‘sophisticated look’ van de vrouwenmode in de periode 1973-1974 werd in Het Parool van 20/9/1973 gesproken over *tutholastoffen*. Endt (1974) vermeldt dit scheldwoord maar blijft in het ongewisse omtrent de herkomst. Volgens Van Dale werd het woord na 1950 gevormd van *tut* (zeur) + vermoedelijk het Bargoense *hoela* (kont). Het woordenboek citeert Biesheuvel: ‘... en dan weet ik best dat een heleboel mensen Eva een tuthola zullen vinden.’

Achter haar snorde de camera. ‘Moet jij er niet op?’ vroeg Jeannet, die met haar benen buiten de auto zat. ‘Tuthola!’. Jeannet keek beledigd, maar had niet anders verwacht. (Miep Diekmann, *De dagen van Olim*, 1971)

Ze duwde haar voorhoofd tegen het raam, kneep haar ogen toe en toverde zijn gezicht te voorschijn. Het knipperde met de wimpers en zei meesmuilend: ‘Tuthola’. (Mensje van Keulen, *Van lieverlede*, 1975)

... want zij was de truthola, die meteen in janken uitbarstte en niet eens de moed had om... (Dimitri Frenkel Frank, *Lieve meisjes*, 1982)

tutmus, tutmuts

dom, onhandig, preuts, stijf meisje. Bedenkstel van Youp van 't Hek?

Het meest verstikkende instituut dat de hetero's ooit bedacht hebben is het huwelijk en de enige manier om daar onderuit te komen is of playboy worden of nicht. Het eerste is voor de meesten onhaalbaar, dus dan maar niet en dan lekker elk weekend met elkaar in een donkere kamer onder een broeierige disco op de vuist. Maar nee hoor: ze willen trouwen. De tutmussen. (Youp van 't Hek, *En het bleef nog lang onrustig in mijn hoofd*, 1996)

De nieuwe leider van GroenLinks Femke Halsema (beste 8) is na Hirsi Ali de tweede vrouw in de top-10. Een oprechte, charmante, frisse en waardige opvolgster van Paul Rosenmöller, vinden velen. Niet iedereen is het daarmee eens: Femke is een ‘domme tutmuts’, een ‘linkse zeurkous’ en volgens ene Pjotr ‘hét symbool van de weezoete politieke correctheid’. (Algemeen Dagblad, 29/12/2003)

tuttebel, tuttebol

ouwelijk gekleed, truttig meisje. Uit de meisjestaal. Zie Laps en Jansen (1985). Zie ook *truttebol*.

Wat ik wel wil is trouwen en kinderen. Wat dat betreft ben ik echt een ouderwetse tuttebol. (Club, maart 1988)

Dat nemen die tuttebollen bij de NCRV natuurlijk! (Nieuwe Revu, 25/08/1993)

tuut

(vnl. Utrecht en Rotterdam) politieagent. Volgens De Beer & Laurillard afgeleid van het Latijnse woord *tutus* (veilig). Stoett en Van Dale menen evenwel dat het woord werd genoemd naar het geluid van het signaalhoortje. Anderen zien dan weer verband met de gewestelijke benaming voor een kip, nl. *tuut*. In het Bargoens wordt een agent immers ook aangeduid met de term *kip*. Vgl. *juut**.

Het komt me derhalve al zeer onwaarschijnlijk voor, dat we in kip den vogel moeten zien, al meent ook het volk dit blijkens den naam haan voor den brigadier en het znw. tuut, dat o.a. in Utrecht gebezigd wordt en niets anders is dan het gewestelijk woord voor kip, dat we ook kennen in het gezegde hij loopt als een tiet (kip). (De Groene Amsterdammer, 05/11/1905)

tyfushoer, tyfustrut, tyfuswif

erg onaangename vrouw; vuile hoer. Tyfus- wordt vaak als voorvoegsel gebruikt om aan te duiden dat wat volgt van slechte kwaliteit of minderwaardig is.

Fransje zegt: ‘Weet je wat jij bent? ’n Vuile tyfushoer, je bent een strontpeeser.’ Het wif wordt nu helemaal hysterisch. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Tyfuswif, heeft ze net wat d'r toekomst! (Marjan Berk, *De zelfvergrootster*, 1986)

Pleurt op, tyfustrut, met dat sletterige geflirt! (A.F.Th. van der Heyden, *De Movo Tapes*, 2003)

tyfuslijer, tyfuslul

erg onaangename man; verachtelijk persoon. Naar analogie van *klerelijer**.

Wat denk jullie wel, vuile typhuslijders, dat ik mijn kostelijke bedden door zulke sikreten laat bezijken! (H. van Aalst, Onder martieners en bietsers, 1946)

Henk bleek een zwijgzame rasechte Hagenaar te zijn met een uiterst beperkt spraakgebruik maar hij wist een paar woorden toch verrassend zuiver te produceren. Dat waren tyfusleier, kelere hond, kweil, zeikerd, étter en leipekop. (Hans Koekoek, Liefzijn toegestaan, 1982)

Wat een kuttetekoppen hier! Godskolere, krijg ook allemaal de bloedkanker in je harses! Stelletje tyfuslijers! (Harry Mulisch, Hoogste tijd, 1985)

typegeit, typgeit

typiste die verslaafd is aan haar werk. Van Dale vermeldt nog de variant *typemiep*. Zie ook *tikgeit**.

Het lagere echelon werd aangevuld met, wat onderling in de kantine denigrerend werd aangeduid als 'typegeiten'. (Vrij Nederland, 17/08/1985)

Een groot aantal grappen geven het bedrijf gestalte: er is een secretaresse, de typ-geit, die er de hele dag achter een typ-machine zit te werken... (Handhaaft en beschaaft, 1988)

uienneuker

Katwijkder die aanpapt met een inwoonster van Rijsenburg (3 km verderop). *Ui* is de geuzennaam van de Rijsenburgers. Katwijkers (geuzennaam: *haringen*) die niet van Rijsenburgers houden zijn dan natuurlijk *uienvreters*. Vgl. *geitenneuker**; *kippenneuker**.

Dat hij zich liet verleiden door een Rijsenburgse schone werd Huug Aandewiel een jaar of vijftien terug nog net vergeven. Maar toen de stervoetballer van Quick Boys bij zijn verloofde op het dorp ging voetballen, waren de rapen gaar. 'Het verraad van onze Huug' werd hoog opgenomen. Waagde Aandewiel zich voor familiebezoek in Katwijk, dan werd hij uitgemaakt voor 'uienneuker'. (Vrij Nederland, 04/04/1998)

uil

dom mens. De volksmond zegt zo *dom als een uil*. Bekend is ook de uitdrukking *uilen broeden uilen*: 'domme ouders hebben domme kinderen'. Kijk ook onder *kerkuil**.

Je hebt die broek verknipt, ellendige uil! (Johannes Kneppelhout, Studenten-typen, 1839-1841)

uilenbal, uilenbol, uilenkiek, uilenkop

domoor; halve gek. *Uilenkiek* eigenlijk 'jong van een uil'. *Uilskop* vinden we al terug bij Halma en in het werk van Wolff en Deken (achttiende eeuw).

Zie je dien uilekop daar! (het Centrum, 01/03/1926)

Ben ik stom! Ben ik dom! Zeg uilebal wat denk jij wel! (Heere Heeresma, Han De Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

Nou, jijzelf toch ook niet, uilekiek! (Ben Borgart, De slakken van Canêt d'Olt, 1973)

uilenvanger

(Bargoens) opkoper, verheler van gestolen diamanten.

Blompot (uilevanger) blompotten: oneerlijke handelwijze van een werkmans, oneerlijk doen. (Jac. van Ginneken, Handboek der Nederlandsche taal. Deel II. De sociologische structuur onzer taal II, 1914)

uilenzeik: stuk uilenzeik

verachtelijk, waardeloos persoon. Lauwe thee of verschaald bier wordt in de volksmond ook *uilenzeik* genoemd. Schelden met urine is in ons taalgebruik niet ongewoon. Zie bijvoorbeeld: *broekpissers**; *lamstraat**; *lazerstraat**; *pisbak**; *terpentijnzeiker**; *zeikerd**; *zeiksnor**

Stap in, stuk uilezeik! (Bert Hiddema, Ik loop, 1982)

uilskuiken

stommeling; blunderaar. Betekent eigenlijk ‘uilenjong’. Waarom dit dier, het symbool der wijsheid, geassocieerd wordt met domheid, is niet meteen duidelijk. In Griekenland was de uil immers het attribuut van Pallas Athene, de beschermgodin van de stad Athene en van alle wijsheden. Aan de andere kant is de uil altijd een gevreesd dier geweest vanwege zijn geruisloze nachtelijke vliegen en het nare geluid dat hij voortbrengt. Hij werd beschouwd als een onheilsbode. *Uilskuiken* of *uilenjong* is enigszins te vergelijken met *ezelsveulen*. Eigenlijk wordt gesuggereerd ‘je ouders zijn dom, jij dus ook’.

Ik. Ja, ik heb misschien geen kennis van verstand, maar zo hy een Uilskuiken is, dan moet een man van verstand een schepzel zyn, daar ik niets van begryp; en ik zou een ducaat geven, om zo een man van verstand eens te zien. (Betje Wolff en Aagje Deken, Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart, 1782)

Wat is dat voor een klein uilskuiken, riep er een van d’ overkant. (Lodewijk van Deysse, De kleine republiek, 1889)

uitgedroogd mirakel

(Amsterdam) lange, magere man. Vermeld door Berns (1993, p. 83).

uitgedroogde bonenstaak

lang, mager persoon. Gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad ‘Buiten’ (oktober 1920), maar wellicht veel ouder. Syn.: *uitgezogen** *spinaziestengel*.

Waarom schelden we iemand uit? Meestal omdat we hem willen beledigen. En waarom willen we iemand beledigen? Omdat die iemand afwijkt van het normale gedragspatroon of van het normale uiterlijk. Iemand met rood haar wordt dan al gauw ‘vuurtoren’ of ‘lantaarn’ genoemd. Een lang, mager persoon moet het doen met ‘uitgedroogde bonenstaak’, ‘breinaald’ of ‘draadnagel’. (Hans Heestermans in het Leidsch Dagblad, 25/05/2001)

uitgedroogde frikadel

levenloos, saai, futloos persoon.

‘Waar bemoei jij je mee, uitgedroogde friccadel?’ De ‘uitgedroogde friccadel’, die niet begreep, hoe hij aan die titulatuur kwam, suste weer: ‘Nou, nou, nou, nou!’ (J.B. Schuil, De A.F.C.-ers, 1915)

uitgedroogde trut, uitgedroogde vijg

(oudere) vrouw die haar charmes verloren heeft, niet meer seksueel aantrekkelijk is. *Uitgedroogde vijg* wordt tegenwoordig ook wel eens gebruikt voor een saai persoon, een *droogkloot**, bijvoorbeeld iemand die niet rookt en niet drinkt, een kleurloos figuur dus.

Betsy, ‘de uitgedroogde vijg’, zoals hij haar, behalve in haar bijzijn, altijd noemde. (H.J. Schimmel, Het Gezin van Baas van Ommeren (voor dertig jaren), 1874)

Er is een paar weken terug zo’n wijf van de voogdijraad bij me geweest. Je weet wel, zo’n uitgedroogde trut die niets van het leven begrijpt. (Jan Wolkers, Gesponnen suiker, 1963)

uitgedroogde zaadleider

impotente man.

Maar ook zij beschikt over een rijke woordenschat. Na een reeks ‘droplullen’ en ‘lamzakken’ roept ze zo hard als ze kan: ‘Weet je wat jij bent? Een uitgedroogde zaadleider!’ En dan wordt het pas echt interessant, want dan is de hamkwestie aan de orde: hun onvervulde kinderwens. (Opzij, januari 1991)

uitgelikte bananenschil

verachtelijk, waardeloos iemand. Waarom zo iemand moet vergeleken worden met een banaan is onduidelijk. *Uitgelikte* wordt hier gewoon ter intensivering gebruikt.

Je weet het nog precies: ‘uitgelikte bananenschil, opgeblazen kikker, zoeloe, kaffer, nikker.’ (Annemarie Oster, Een moeder van niks, 1982)

uitgezogen spinaziestengel

lang, mager persoon. Gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad ‘Buiten’ (oktober 1920). Syn.: *uitgedroogde* bonenstaak*.

uitkotsel

verachtelijk, waardeloos persoon.

Rotterdam... en nou kan je de razende mot in je hele pens krijgen, akelig brokkie uitkotsel! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

uitnemer

oplichter, woekeraar, profiteur, *klaploper**, *parasiet**. Soms ook gebruikt voor ‘souteneur’.

Stelletje uitnemers! Lane ze een keer gewoon gaan werreke in plaats van heel de dag zitte te ouwehoere waaro ze nou weer es motte gaan knage... (J.A. Deelder, Drukke dagen, 1988)

uitschot

slecht, gemeen volk. Eigenlijk: ‘afval, bocht, hetgeen onbruikbaar en overtollig overblijft (na bewerking)’. Syn.: *tuig* van de richel*; *vee* van Laban*.

Omgekeerd – het personeel dat naar Coroni en Nickerie ging, was over ’t algemeen uitschot, althans niet van ’t beste gehalte. (C. van Schaick, De Manja. Familie-tafereel uit het Surinaamsche volksleven, 1866)

‘De schooiers – ’t uitschot...’, raasde Koert. (Herman Heijermans, Vuurvlindertje, 1925)

uitslover

iemand die zich op overdreven wijze inspant; soms ook een *dienstklopper**. Syn.: *bruinwerker**; *kontlikker**.

De visvrouw begon te schelde. Niet op mijn, maar op die uitslovers, die me gegrepe hadde en zelf, als ze de kans krijge, mekaar op leve en dood begappe. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

Een paar uitslovers haalden achten en negens, de rest van de klas kreeg dikke onvoldoendes. (Johnny van Doorn, De geest moet waaien, 1977)

uitvaagsel

slecht, gemeen volk. De aangesprokene wordt vergeleken met datgene wat wordt weggeveegd: het vuile stof.

Ben ik te beschuldigen dat ik een nagt logement gaf aan myne vriendin, in zulke occasie? Verdien ik voor het uitvaagsel der natuur uitgemaakt te worden, omdat ik met geld, raad, in persoon haar, mijne vriendin, die verongelykt wierd, hielp? (Betje Wolff en Aagje Deken, Brieven, 1765)

Dat uitvaagsel, laten we hem voor het gemak ‘meneer A’ noemen, heb ik ooit op een hele vreemde manier leren kennen. (J.M.A. Biesheuvel, *De wereld moet beter worden*, 1984)

uitvreter

profiteur; *parasiet**; *klaploper**. Van Nescio verscheen in 1933 ‘De uitvreter’.

Een anarchistische ‘uitvreter’. (*Het Volk*, 25/12/1910)

Uitvreters van jouw soort maken me onwel. (Willem van Iependaal, *Kluivenduikers Doedeldans*, 1937)

uitzuiger

afperser, uitbouter, profiteur, woekeraar.

Een woekeraar, een schacheraar, een uitzuiger van weêuwen en wezen, zou zij hem altijd blijven noemen, maar dat anderen hem evenzoo heette, dat kon ze niet verkroppen. (H.J. Schimmel: *Het Gezin van Baas van Ommeren* (voor dertig jaren), 1874)

Leelijke, vuile jaloersche smeerlap, uitzuiger, centendief, opdrijver, ken je ’t wel hooren? (Jef Last, *Zuiderzee*, 1934)

ukkie, ukkepuk

iemand die klein van gestalte is. Vandaar vooral gebruikelijk voor ‘een jong kind, een dreumes’. Er bestaan talrijke verbasteringen, zoals *ukkedop* en *utterdop*. Mogelijk is er verwantschap met *huk* (we denken hierbij aan: op zijn hukken zitten). Zie ook *pietje* puk*.

Zoo’n ukkepuk! Wou die me slaan? (Boekenoogen, *De Zaanse Volkstaal*, bijdrage tot de kennis van den woordenschat in Noord-Holland, 1897)

Maar zij... ze was een ukkie en ze bleef een ukkie ... (De Groene Amsterdammer, 11/05/1913)

... die ukkepuk is niet in z’n eerste leugentje gestikt... (Ben Borgart, *Troostverhalen*, 1981)

utje

(jeugdtaal) dom, onbenullig persoon. Sedert eind vorige eeuw. Vermeld door Laps.

utrechtenaar

homoseksueel. Voor het eerst vermeld door Endt (1974). Reeds in de jaren dertig werden journalisten van het Utrechts Nieuwsblad door hun hoofdredacteur verplicht niet langer het woord *Utrechtenaar* te gebruiken maar *Utrechter*. Mogelijk ligt de oorsprong van de term bij de vervolging van homo’s in de achttiende eeuw, die begon met een geval van ontucht in de Egmondskapel op de tweede verdieping van de Domtoren. De Domstad heeft al eeuwenlang een reputatie op het gebied van sodomie. Bij de onderhandelingen over de vrede van Utrecht (in 1713), waarmee een einde moest worden gemaakt aan de al lang aanslepende Spaanse successieoorlog, namen calvinistische inwoners van de stad aanstoot aan het openlijke homoseksuele gedrag van de buitenlandse diplomaten. Sodomie zou toen welig hebben getierd. Het scheldwoord zou ontstaan zijn rond 1730, toen uit de bekentenissen van de huisbewaarder van de (indertijd deels ingestorte) Dom, Josua Wils, bleek dat er door de hele Republiek heen een netwerk van homoseksuele relaties bestond. Er volgden zeventig executies. Sinds 1999 staat er op het Domplein een homomonument om dit te gedenken. Endt denkt echter aan de uitdrukking: *van achter de Dom komen*. Volgens hem verwijst de hoogopstaande toren naar het manlijk geslachtsdeel. Harrebomée neemt *Utrechtenaar* ook op als biljartterm(!): ‘men zegt dit bij het biljarten, wanneer een bal van achteren geraakt wordt’.

In mijn jaar van aankomst werden in zo’n lied de namen van twee hoge ambtenaren die dat jaar in een homoseksueel schandaal verwickeld waren geweest, in een adem genoemd met

de toenmalige Utrechtse rector, die daar niets mee te maken had, maar nu eenmaal 'Utrechenaar' was. (NRC Handelsblad, 02/10/1998)

vaatdoek

iemand zonder karakter of energie. Een bekende uitdrukking is *zo slap als een vaatdoek*. In Vlaanderen gebruikt men *schotelvod* eveneens in een figuurlijke betekenis.

Ze had Oarends met de vuust ien de zij gestooten, went, woedend was ze; woedend dat de dikke kerel zoo'n vaatdoek was. (J.J. Cremer, *Romantische Werken*, 1874)

vaatje buskruit

opvliegend persoon. Ook in de uitdrukking: *opstuiven (opvliegen) als buskruit*: lichtgeraakt zijn. Het buskruit werd begin veertiende eeuw uitgevonden door de Duitse monnik Barthold Schwarz.

En kunt u thans, u voorstellen dat iemand met temperament, 'een vaatje buskruit' zijn overkropt gemoed niet langer meester, plots, zelfs door een indirecten schok, losbarst in eene driftuitlating, die zeer weinig parlementair is wel is waar, maar te verschoonen. (De Groene Amsterdammer, 15/02/1903)

Mijn oude image van 'vaatje buskruit' werkte geducht door. (Johnny van Doorn, *Gevecht tegen het zuur*, 1984)

vaatjesklinker

(Antwerpen) nietsnut. Vgl. *putjesschepper**.

Vaatjesklinker: scheldwoord voor nietsnut. Het klinkt als votjesklinker. Het woord zou afkomstig zijn van vroegere natiegasten, die de restjes van de wijnvaten uitdronken en daarvoor de wijnvaten moesten klinken, kantelen. (Jack de Graef, *Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw*, 1999)

vakidioot

iemand die alleen verstand heeft of kan meepraten over dingen van zijn eigen vakgebied; kleingeestige specialist die niet verder kijkt dan zijn (wetenschappelijke) neus lang is. In de jaren dertig noemde de schrijver Menno ter Braak zo iemand ook wel een *vakdier* en in de studententerminologie van begin twintigste eeuw had men het vaak over een *vakhengst*. Zonder twijfel hebben wij het woord ontleend aan het Duits (*Fachidiot*). Duitse bronnen schrijven dit invectief toe aan Karl Marx. Die gebruikte tweemaal de term *Fachidiotismus* in zijn 'Elend der Philosophie'. Dit werk is geschreven in 1846-1847 en gepubliceerd in 1885. Het idee is echter al ouder. Lang vóór Marx was het de Duitse romanschrijver, dichter en humorist Jean Paul (pseudoniem van Johann Paul Friedrich Richter, 1763-1825) die schreef: 'Jeder Fachmann ist auf seinem Gebiet ein Esel!' (of: Jeder Fachmann ist in seinem Fach ein Esel). De specialist op het gebied van de Duitse volkstaal – ook een *vakidioot* dus – dr. Heinz Küpper meent dat het woord pas echt populair werd rond 1963 door toedoen van Duitse studenten aan de Vrije Universiteit van Berlijn. Mogelijk werd het bij ons in (rebellere) studentenkringen rond 1968 geïntroduceerd om later in ruimere kring bekend te raken. Jonge studenten over de hele wereld verzetten zich toen tegen de westerse consumptiemaatschappij en toonden zich erg kritisch tegenover experts en specialisten. De traditionele wetenschapper was in hun ogen een *vakidioot*. Picarta vermeldt het tijdschrift 'Vakidioot: maandblad voor de subfaculteiten wis-, natuur- en sterrekunde te Utrecht', dat verschijnt sinds 1968. In 1970 werd door een aantal studenten aan de gemeentelijke Hogere Technische School (HTS) Oudenoord te Utrecht de Aktiegroep 'Vakidioot' opgericht. Zij hadden vooral kritiek op de 'eenzijdige technische gerichtheid' van hun opleiding. Volgens hen moest er meer aandacht worden besteed aan 'maatschappelijke bezinning'.

In uw boek 'Amerika en wij' spreekt u over het universitair onderwijs in Amerika en zegt o.m.: '...verouderde vakken sterven weg, de moderne bloeien en ontwikkelen zich. Geheel naargelang de variërende noden van de gemeenschap.' Houdt juist een dergelijke ontwikkeling niet het gevaar in dat de productie van vakidioten toeneemt, en het onderwijs gedegradeerd wordt tot iets wat economisch manipuleerbaar is? (Ferdinand Auwera, Geen daden maar woorden, 1970, interview met Theo Lefevre)

valderappes

kijk onder *falderappes**

valse nicht

homotaal voor iemand die een homo overal vergezelt behalve in bed. Ook wel een *valse vrucht* of een *valse zuster* genoemd. Guus Vleugel publiceerde in 1985 een boek met als titel 'Een valse nicht'. Zie ook *nicht**

Mick Jagger, die als een valse nicht over het toneel heupwiegde... (Hans Hoenjet, De wraakengel, 1989)

Nee, 'een valse nicht' is niet een gemankeerde chocoladeridder die voor het oog van de wereld op vrouwen jaagt. (Theo van Gogh, Er gebeurt nooit iets, 1993)

variétéhoer

(vaak ter versterking voorafgegaan door *nagemaakte* of *uit de baarmoeder geslingerde*) verachtelijke, zedeloze vrouw. Vgl. *stoephoer**

'Slet!' riep Habermehl. 'Sloerie! Nagemaakte variétéhoer!' (Lennaert Nijgh, Tobia of de Ontdekking van het Masturbariaat, 1971)

Je bent helemaal geen gevoelige, subtiele en integere kleinkunstenaar, je bent een ordinaire discosnol, een struikendel, een variétéhoer, een kontebeuker, een reetkever, een rugartiest, een billebeffer, een holpiraat! (Robert Long & Cees van der Pluijm, Hete klippen, 1991)

varken

1) iemand die zich gedraagt als een varken; die gemene streken uithaalt; ongemanierd, lomp persoon; vaak ook een *smeerpoets**. In het laatste geval spreekt men van een *vies varken*. Tevens een minachtende benaming voor een wellustig, onzedig of schunnig persoon. Een *lui varken* slaat op een luiaard.

'Zoo'n lui varken als jij bent,' schamperde Reep. (Cissy van Marxveldt, Een zomerztheid, 1927)

Dat rijke varken van een L., die op de zwarte lijst staat als collaborateur. (Willy Corsari, Die van ons, 1945)

2) (studententaal) niet-corpslid. Reeds bij De Beer & Laurillard. Syn.: *knor**

Ten bewijze deze troetelnaampjes voor niet-corpsleden: manneke ... prolurk ... varken enz. (Jac. van Ginneken, Handboek der Nederlandsche taal, 1913)

3) dik persoon. Syn.: *bolle**, *boterberg**, *dikbuik**, *dikzak**, *fatso**, *jumbo**, *kamerolifant**

Mevrouw is dat dikke varken daar dat bezig is bier te tappen. (Heere Heeresma, Geef die mok eens door, Jet! 1968)

Laatst zag ik dat jullie een film van Hitchcock hadden. Jezus, een film van dat dood vet varken. (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

4) (verouderd) ontuchtige vrouw. Reeds bij Bredero. Een *varkensschot* was in de zeventiende eeuw een volkse benaming voor een bordeel.

Wil je wel gelove Mum, dat ik het met die Dora geen maand meer uithou? Je weet niet half Mum, wat dat voor een varken is. (Cissy van Marxveldt, Enige Weg, 1935)

Zulde zegge wie 't is, vèrken ...? 'Ik wéét 't nie, ik wéét 't nie!!' gilt Mientje, (A. Roothaert, Dr. Vlimmen, 1936)

varken: roze varken

(onder allochtonen) Nederlander.

Scheldwoorden als 'roze varkens' en 'kaaskoppen' zijn gemeengoed geworden. 'Vooral islamieten met baarden hebben een hekel aan Nederlanders,' zegt een jonge Somaliër die niet met naam genoemd wil worden uit angst voor represailles. (Nieuwe Revu, 20/04/2005)

varkensklink

gemeen, verachtelijk persoon. *Klink* is de spleet tussen de schaamlippen van verschillende vrouwelijke dieren.

Koenraats, die roje varkensklink... die is met geld te bewerken, dat zag je bij die klamboe's en radio's. (Bouke B. Jagt, De muskietenoorlog en andere verhalen, 1978)

varkenskop, varkenssnuit

iemand met een gezicht dat gelijkenis vertoont met dat van een varken: kleine ogen en grote openstaande neusgaten; vandaar ook 'lelijk persoon'. In de jeugdtaal van eind twintigste eeuw blijkt ook gebruikelijk voor 'een hebzuchtig iemand'.

- 't Is zonde, zoo'n groot lijf op zoo'n klein stoepeken!
- Hij is zelf eene melkkoe!
- Als ge zijnen neus moest melken, er zou bier uitlopen!
- Varkenskop! (Jan Bruylants, Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen, 1904)

varkensneuker

vies, smerig persoon. Mogelijk ontleend aan het Amerikaans-Engelse slang: *pig-fucker*. Seks met dieren is blijkbaar erg populair bij het schelden. Vgl. *geitenneuker**; *hondenneuker**; *kamelenneuker**; *kanarienneuker**; *kippenneuker**; *mierenneuker**; *schapenneuker**. De combinatie vis en seks is zeldzamer, zie *palingneuker**. Overige samenstellingen met het suffix -neuker zijn: *anusneuker**; *bijbelneuker**; *centenneuker**; *cijferneuker**; *droogneuker**; *kinderneuker**; *kommanneuker**; *kontneuker**; *moederneuker**; *olijfneuker**; *papierneuker**.

Een beproefde plank voor roer gebruikend, afwisselend hozend en roerend, ging het traag langs het eiland en door de kontreien van de baggerwerken.

'Kan 'k er hier ergens door?' vroeg ik aan een paar arbeiders. Ze wezen allemaal in verschillende richtingen en dreven de draak ermee. 'Varkensneuker,' riep er een. (Ben Borgart, De vuilnisroos, 1972)

vee

gemeen volk; gespuis; geboefte. In het Engels is vee ('cattle') meestal van toepassing op vrouwen (vnl. prostituees) en slaven. Syn.: *tuig**.

Ik zal je zeggen, wat je bent! Een stuk vee ben je – een ... (Nieuwe Rotterdamse Courant, 04/07/1910)

De tv is voor het vee, en brengt programma's die het vee behagen. (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

vee van Laban, vee van de richel

mensen met een gemeen karakter; slecht volk; *gespuis**. Ontleend aan de geschiedenis van Laban (uit Genesis 24, 29, 31), wiens naam in de Bijbelse geschiedenis een ongunstige klank heeft. Hij was de broer van aartsvader Jakobs moeder Rebekka. Voor zijn schoonzoon Jakob was hij

buitengewoon streng. Uit het bijbelboek Genesis blijkt dat hij een erg inhalig man en een bedrieger was. Daarom wordt zijn naam vaak gebruikt ter versterking van *vee** (dat hij in ruime mate bezat). In plaats van ‘geslacht van Laban’ is men gaan zeggen: *vee* (of *tuig**) *van Laban*. Bij richel zou men denken aan de balk of de plank in de koestal waarop het vee met de achterpoten staat. Voor andere mogelijke verklaringen zie: *tuig** van de richel.

Niet dringen, vee van Laban, anders blijf jelui d’r buiten. (Justus van Maurik, Toen ik nog jong was, 1901)

Ze schijnen nogal lastig te zijn geweest, want nog altijd noemt men in Amsterdam het minste soort van mensen, het ‘crapule’ of ‘valderappes’; vee van de richel. (De Groene Amsterdammer, 09/08/1914)

veelvraat

gulzigaard; slokop. Aanvankelijk gebruikt voor een marterachtig roofdier.

Zou die veelvraat, die zuiper, die ware Goede Lamzak, zoals Claes, de smid, hem noemde, nu ook nog de keukenmeiden gaan opvrijen? vroeg Tijnl zich af. (Jan Bruylants, Tijnl Uilenspiegel in Vlaanderen, 1904)

veenbonk

(vnl. Drenthe) veenwerker. Scheldwoord uit de negentiende en begin twintigste eeuw. O.a. in ‘De geschriften van Harm Tiesing over den landbouw en het volksleven van Oostelijk Drenthe.’ (geschreven in de periode 1920-1922).

vel

(lelijke) vrouw: *jaloers* of *oud vel*. In de zestiende eeuw noemde men een hoer een *dubbel vel* of een *vel met een gat*.

Ook zegt men van een meisje, dat zij een lief ding – van eene vrouw, dat zij een oud vel – van eenen man, dat hij eene goede kennis is. (P. Weiland, Nederduitsche Spraakkunst, 1805) ‘Dat jaloersche vel, mijn wijf,’ vervolgde hij bij zich zelve onder ’t weggaan, ‘zou juist van deuze afspraak niet gëergerd worden.’ (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

verdomde lowietje

kijk onder *gekke** *Henkie*.

verdommeling

afschuwelijke kerel; vervelende vent. Vgl. *ellendeling** en *verrekkeling**.

In Atjeh heb ’k meegevochte – ’n arme verdommeling met ’n bajonet in z’n donder gestoken. (Herman Heijermans, Op hoop van zegen, 1900)

x x x Boere hengst, moest jij je weer vergissen, hé? Lamgeslagen drieling, stom stuk, x x x (censuur?) stomme verdommeling, schollebek!! (L.H. Drabbe, Het dappere Hollandsche leger. 3e druk, 1904)

‘Verdommeling, je hebt je vergooid!’ zei Sudderam. (Theun De Vries, W.A.-man, 1967)

verfpot

zwaar geschminkte vrouw. In Vlaanderen: *schminkdoos**.

Er kwam een Franse verfpot naast me zitten, maar ik vond er niet veel aan, dus toonde ik mijn ongeïnteresseerdheid en ze was weer gauw pleite. (Jan Cremer, Ik Jan Cremer, 1964)

verlengsnoer

lang en mager persoon. Syn.: *aangeklede** *kapstok* (*lantaarnpaal*, *spijker*).

Zo zou ook de huidige Ajax-spits John van Loen het afgelopen seizoen in België meer geleden hebben onder de aanduidingen inzake zijn bovengemiddelde lengte – asperge, lantaarnpaal, verlengsnoer, struisvogel – dan hij wilde toegeven. (HP/De Tijd, 23/08/1991)

verloenenaar

(Bargoens) bedrieger, verrader. Kijk ook onder *loenenaar**.

Rot op, vuile mensengraaiers, er is hier niks te melogemen. Lelijke, vuile verloenenaars! (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

vermaledijde

(verouderd) verachtelijk persoon. Letterlijk: '(door God) verdoemde; vervloekte'. Meestal als bijvoeglijk naamwoord.

Hoe durf je, vermaledijde! Hoe waag je het in deze gewijde ruimte je keel open te zetten en te schreeuwen tegen de afgezant van God, godverdomme!? (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

verrekkeling

gemeen persoon; ellendeling; *rotzak**. Reeds bij Molema (1887).

As die gattes, die verrekkeling van 'n Davy uit de zocieteit komp verzuip 'k 'm, (Herman Heyermans, *Diamantstad*, 1903)

Maar je moest 'm kennen, de doerak! Hier – nou kon ik met m'n eigen ogen zien, wat voor een rauwe verrekkeling het was! (Piet Bakker, *Ciske de rat*, 1941)

verschwartzer nar, verzwarste nar

ingebeelde gek; getikte. Uit het Oudduits, waar *verschwarz* 'vervloekt' betekent. Bij ons oorspronkelijk (negentiende-eeuws) toneelslang en Joodse volkstaal. Volgens Beem wellicht een als Moor verklede figuur uit een Poerimspel.

Jij houdt je smoel, pettig, verschwartster-nar ... (Israël Querido, *Levensgang*, 1901)

Ze wete hier toch niks van mekaar, de verschwarzte narre! (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

Het vorderde enige tijd eer ik het arsenaal van mijn Pijpse scheldwoorden had verrijkt met lieflijkheden als: verschwarzsternar, gammer, froter, hourik, mesjoggene hond en andere germanismen. (Piet Bakker, *Jeugd in de Pijp*, 1946)

versliegeraar, versliegenaar

(Bargoens) verrader; informant van de politie. Uit het Jiddisch *s'lich* (vergeving). *Versliegeren* of *versmiegelen* is een onderwereldterm voor 'verraden, aangeven'. Kluge meldt '*verschliechen* verrathen.' Reeds bij De Beer & Laurillard.

Of 'k door de grond ging, toen Nol dat zei, want als je stinkt, dan ben je een versliegeraar en bij alleman uitgebanne als een schurftlijer! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

'Want,' zegt hij, 'ik kan je nog niet, dus ik weet niet of jij een versliegeraar ben.' (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

Ik ben toch geen versliecheraar. (Simon Vinkenoog, *Liefde*, 1965)

vertippelaar

(Bargoens) verrader, informant van de politie.

Is dat dan geen vertippelaar? (H. van Aalst, *Tussen martieners en bietsers*, 1946)

vervelende ouwe scheet

(onder punks in de jaren zeventig, verouderd) vertegenwoordiger van ouderwetse rockmuziek (alles wat vóór punk populair was). Veelal van toepassing op rijke saaie popsterren, type Rod Stewart. Vertaling van het Engelse *boring old fart* (vaak verkort tot *bof*).

vetbalg, vetbast, vetbobbeld, vetbol, vetbult, vetkledder, vetklep, vetklomp, vetkop, vetkwab, vetlel, vetlummel, vetpens, vetvlek, vetzak

erg dik persoon. Weinig frequent is *vetso*: turbotaal (*vet* + o-uitgang) en een verbastering van het Engelse *fatso**.

‘Kan je ook niet slapen, kleine vetbobbeld?’ vroeg Boonestaak vriendelijk... (A.M. de Jong, De wereldreis van Bulletje en Boonestaak. Ongedateerd, 1923-1924)

Verbeel je maar niks met heel je drukte, vetvlek! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

Wanneer hij die woede op haar beloop liet, wanneer hij die ellendige vetzak met zijn honende grijns en zijn varkensogen van de vlonder trapte... (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

vetkaan, vetkees, vetnek, vetpoes

(soldatentaal) onzindelijk man; zeer slordig persoon. Bij de infanterie een populaire term. Sedert ca. 1860 (zie Van Dam). Een *vetkaan* is een uitgebraden stuk vet. *Vetnek* wordt vooral bij de marine gebruikt.

Wij zullen jou leren, waarvoor jij een geweer gekregen hebt, vetkees! (Het Vaderland, 24/08/1928)

‘Kijk uit, vetkaan,’ zei Jan effen. (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

vetkuif

(jaren vijftig) jongere met een grote kuif en veel brillantine in zijn haar, die van rockmuziek hield en – meestal in groepsverband – agressief gedrag vertoonde.

Een jaar geleden hadden wij een goede beat-soos ‘K’sjot’ genaamd, die echter door geregeld gesodemeter met vetkuiven gesloten moest worden. (Hitweek, 14/01/1966)

vetlap

1) (soldatentaal) smerige, vuile soldaat. Reeds bij De Beer & Laurillard.

‘Wat zullen we met die vetlappen doen?’ vroeg een ander der overwinnaars. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

2) (in Vlaanderen, vnl. Antwerpen) viespeuk. Ook wel: *vetzak**.

Vetlap: vuilaard. Tot deze soort behoort ook de vetslijs, vetzak en vetmouch. En dan zouden we nog bijna de vetscheer vergeten. Om zo genoemd te worden moet men toch al een échte vetlap zijn. (Jack de Graef, Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw, 1999)

vette kroket

(jeugdtaal) viezerd of dik persoon. Jaren tachtig.

Vette kroket: viezerd. ‘Hij ziet er zo goor uit die vette kroket. Hij moet niet bij mij in de buurt komen.’ (Marc Hofkamp en Wim Westerman, Aso’s, Bigi’s, Crimi’s.

Jongerentaalwoordenboek, 1989)

‘Straks gaat iedereen je uitschelden voor vette kroket’, zeiden we. (De Volkskrant, 26/11/1999, over een dik meisje)

vetvel

(jeugdtaal) vies, dik persoon. Jaren negentig. Vermeld door Hoppenbrouwers.

vetweider, vetweier

(Leiden) erg dik persoon (kan zowel op een vrouw als op een man slaan). Gewestelijk is *vetweider* ook een spotnaam voor 'een rooms-katholieke geestelijke'.

Ik schatte hem op een goeie 120 kilo. 'Klopt', riep hij vrolijk. 'Honderd en twintig, schoon aan de haak.' Een *vetweier* wordt zo'n dikkerd in Leiden en omgeving genoemd. Sommige mannen menen dat het woord alleen maar gebruikt wordt voor dikke, wat slonzig uitziende vrouwen, terwijl vrouwen er juist van overtuigd zijn dat alleen mannen *vetweiers* kunnen zijn. Een *vetweider* of *vetweier* is eigenlijk een koe die in de wei zich lekker vol kan eten om dik te worden. Een slachtkoe, dus. 'Men houdt een Koe met zware vleezige ronde billen voor minder welgemaakt en zelfs slechte Melkgevers en *Vetweiders*', schrijft de Leidse (!) hoogleraar Le Francq van Berkhey in 1805. (Hans Heestermans in het Leidsch Dagblad, 17/08/2001)

vetzak

1) dik, zwaarlijvig persoon. Ook van toepassing op dieren.

De Bruinvis zette de kroes weer neer waaruit hij net had willen drinken, en keek Padde aan. 'Wat jij wordt? Een *vetzak*, als je zo doorgaat. Jou kan ik niet gebruiken.' (Johan Fabricius, *De scheepsjongens van Bontekoe*, 1923)

2) (in Vlaanderen) viezerik; viespeuk.

Barre tijden breken aan voor Vlaamse *vetzakken*, want uitgerekend gisteren raakte bekend dat Dennis Burkas, alias Dennis Black Magic, 'na drie jaar lang hard gewerkt te hebben om porno bespreekbaar en acceptabel te maken in Vlaanderen', de wondere wereld van de porno de rug toekeert. (De Morgen, 21/09/2002)

videoot

hartstochtelijke en onkritische consument van televisie- en videobeelden; tv-verslaafde. Sedert ca. 1975. Samenstelling van de Engelse woorden *video* en *idiot*. Dit scheldwoord zou ontsproten zijn aan het brein van de Australiër Red Smith. Zie ook *bankbintje**, *couch* potato*.

Dat gemis in de 'opvoeding' zal de huidige generatie van 'videoten' niet treffen. (Hans Ferrée, *Van mens tot marionet*, 1978)

De 'Grote Prijs van Lulkoekland' voor deze beide videoten. (Vinyl, januari 1986)

vierkant ei

(jeugdtaal) domoor. Sedert midden twintigste eeuw.

Ten eerste lig ik minstens nog een uur in dit bad D-trein-stof af te weken. Ten tweede weet jij toch waar ik zit, vierkant ei? (Willy van der Heide, *Een dollarjacht in een D-trein*, 1952)

Jezus Christus, dacht Guggenheimer, wat een vierkant ei. (Herman Brusselmans, *De terugkeer van Bonanza*, 1995)

vieroog

(vnl. Twente, jeugdtaal) iemand met een bril. Vermeld door Janssen (1985). Het woord komt echter al voor in 'Honderd dwaasheden' (1946) van Simon Carmiggelt. *Vieroog* is tevens de benaming voor een zeker soort vis. Deze metafoor bestaat eveneens in het Engels: *four eyes*.

Ik doe veel aan zwemwedstrijden en dan met m'n bril af. En dan zeggen ze 'schele' of 'vieroog' tegen me. (Muziek Express, augustus 1987)

Bouwvakker Henk is klein van postuur en draagt een bril. Vanaf de eerste dag was hij het mikpunt van zijn collega's: professor, vieroog en brillenjood waren zijn aansprektitels. (Trouw, 01/11/1997)

viesgaard, viesbak

viezerik; viespeuk.

‘Wat doe jij daar, viesgaard!’ en ze trok het beenige neusje op, zoover in haar vermogen was. (Tine van Berken, Een klaverblad van vier, 1894)

‘Vuile viesbak,’ wordt er geroepen, ‘ouwe goorlel.’ (Hans Moll, De hoeken van de ring, 1987, over een man)

viesneus

iemand die voor alles de neus optrekt; iemand voor wie niets goed is; kieskeurig persoon; *muggenzifter**.

Die viesneus weet van elk wat wonders te vertellen. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)

De vriend van zulke viesneuzen, denkt hij, zal men zeggen, kan geen gewoon mensch zijn. (Klikspaan, Studententypen, 1876)

viespeuk

iemand die onzindelijk is. Vandaar ook voor ‘iemand die vieze, onbetamelijke handelingen doet of vieze dingen zegt; persoon met zedeloos gedrag’.

.... die groezelige viespeuken zijn met al hun vrijpostigheid niet ongepast en ge zoudt wel een Nurks moeten zijn, om ze weg te jagen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 15/09/1913)

Spanje, attenooleheine, wat tref je daar een stelletje viespeuken en zwendelaars. (Paul A. Wilking, De roerige wereld van Pistolen Paul, 1968)

Eruit, viespeuk, zei ze zacht. (Hans Plomp, Brigadier Snuf rookt stuff, 1972)

vietse fonne

(in Joodse kringen, verouderd) iemand die belachelijk fijngevoelig en kleinzerig is. Herkomst onduidelijk. Vermeld door De Beer & Laurillard.

viezentist

(in Vlaanderen) *viespeuk**. *Tist* is een volkse benaming voor vent, kerel.

Dat bleek direct uit de reacties op ‘Mieke Maaïke...’ Boon was opnieuw omstreden, zijn nieuwbakken verdedigers zetten hun masker van tijdelijke lof af en kroonden Boon tot pornograaf. Tot ‘vuile Lewie’. Tot ‘viezentist’. (Tom Lanoye, Vitriool voor gevorderden, 2004)

viezerd, viezerik, viezik

iemand die er vies uitziet of vies handelt. *Viezik* is de korte vorm van viezerik.

Dien winter was er ’n fransch dichter in de stad geweest. De man had den roep dat-i ’n viezik was. Maar daarom kan je poëzie toch wel mooi wezen, niet waar, of je ’n viezik bent? (W.A. Paap, Vincent Haman. Tweede druk, 1908)

Maar die viezeriken die hier rondlopen en die jij patiënten noemt die zuipen. (Jan Arends, Keefman, 1975)

vijg

lafaard; bang iemand. Vaak in verbindingen zoals een *vijg van een vent*.

Van deze vrucht ging de betekenis door vormovereenkomst over in ‘vagina, kut’. De Grieken kenden deze vergelijking al. *Sukon* is niet alleen ‘vijg’, maar ook ‘kut’. Hieruit ontwikkelde zich de betekenis ‘weekachtig iemand’. Een zelfde ontwikkeling kende het woord *trut**.

Ben jij nu die fameuze vrijdenker? Een vijg ben je. (Willem Elsschot, De verlossing, 1921)

virago,

forse vrouw; manwif; helleveeg. Eigenlijk Latijn (van *vir*: man). Dateert uit de dertiende eeuw. In de medische wereld werd het woord aan het eind van de negentiende eeuw ook gebruikt als aanduiding voor 'een vrouw met een mannelijk voorkomen en mannelijke eigenschappen'.

Freule Mordaunt moest, zou zij de bestemming vervullen haar door de schrijfster toegedacht, een amazone-type zijn, een jonge vrouw toegerust met al de manlijke eigenschappen welke de tijdgeest voorschrijft; eene virago, in één woord, maar eene die des ondanks in den grond haars harten vrouw blijft, ook al takelt zij voor het uitwendige zich nog zoo toe; al zondigt zij door sommige handelingen tegen het vrouwelijk decorum... (Cd. Busken Huet, Litterarische Fantasien en Kritieken, 1868-1885)

Ik stond voor de telefoon op het nachtkastje en vroeg de telefoniste Mrs. Lucinda Collock op te bellen. Op antwoord wachtend, dacht ik: nu krijg ik weer een van die virago's te horen, vermoedelijk. En dat heet daarbij nog Lucinda! (Marnix Gijsen, Lucinda en de Lotoseter, 1959)

viskut

vrouw met een nauwe vagina. Vandaar ook scheldwoord voor 'een vrouw' in het algemeen.

Onvolgbaar, zoals ze met haar madonnalachje, dat een beetje onwennig trok in de mondhoeken, woorden uitsprak als 'drooggeilen', 'votsen', 'reetroeier', 'viskut', 'snerpende schede'... (A.F.Th.van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

viswif

onbeschaafde, ordinaire vrouw die veel schreeuwt. Eigenlijk 'vrouw die handel in vis drijft'.

Dergelijke verkoopsters zijn vaak onbeschaafd en grofgebekt. Vandaar uitdrukkingen zoals: *kijven (schelden) als een viswif*.

Zooveel als hare collega's in Frankrijk hadden de Hollandsche, speciaal de Amsterdamsche vischvrouwen nu wel niet in de melk te brokkelen, maar toch liet een rechtgeaard Amsterdamsen 'vis-wif' zich de kaas niet van haar brood eten. (De Groene Amsterdammer, 20/12/1914)

vlaai

(in voetbalkringen) supporter van MVV Maastricht. Spelers en supporters worden hier vereenzelvigd met de (ambachtelijk gemaakte) Limburgse vlaaien. Een liedje van PSV-supporters om de tegenstanders te jennen heeft als regels: 'Wat zijn die vlaaien stil, wat zijn die vlaaien stil.'

De scheldwoordenschat in Nederlandse voetbalstadions is ontstellend simplistisch van aard. Iedereen die niet uit de Randstad komt, is een 'boer', supporters van clubs in de buurt van de oostgrens heten 'moffen' of 'NSB'ers', Amsterdammers zijn 'joden' en MVV'ers 'vlaaien'. Omgekeerd hebben supporters van De Graafschap en PSV het woord 'boer' als geuzennaam geannexeerd, in 'wij zijn superboeren', zoals ook Ajacieden zingen dat ze 'superjoden' zijn. (Elsevier, 09/11/2002)

vlaggenmast, vlaggenstok

lang, mager persoon.

Dit gebeurde gisteren onder leiding van een Jan Theys, een vlaggestok waar ze een pak omheen hadden gehangen dat zó vol stijf sel zat dat het hele geval bij het minste regenbuitje op een ineengezakte pop van klei zou lijken. (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977) La Preenen bekijkt haar rijzige, lange figuur in de spiegel, tuit haar lippen en lacht. 'Vroeger

gaven de kinderen me bijnamen. “Tante Sidonie, Vlaggenmast, Lantaarnpaal”.’ (Menzo, januari 2004)

vlasbaard

lafaard; melkmuil. Eigenlijk ‘jongeman die pas een baard begint te krijgen’.

... gij zult smaak krijgen in leezen en in een weinigen nadenken; en het eerst waarom gij lagchen zult zal zijn over uw’ inval, om ter vermeerdering uwer vermaaken te trouwen met een’ pedant vlasbaard, om dat die wat laager in den burgerstaat geplaatst is dan gij u door uws Vaders rijkdommen bevindt. (Betje Wolff, Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796)

vleermuis

iemand wiens oren wijd van zijn hoofd staan.

‘Ik ben geen meester, ik ben menéer, leelijke vleermuis!’ – Mijn groote ooren stonden inderdaad wijd-uit van mijn hoofd. (Aegidius W. Timmerman, Tim’s herinneringen, 1938)

vleesberg, vleesklomp

dikkerd. Syn.: *boterberg**.

‘Neen, hè, vleesklomp? Het is geen tragiek op je maat, hè?’ (Hugo Claus, De hondsdagen, 1952)

Het enige wat er nog was, was een tape van die vleesberg met die debiele kop... (Gerrit de Jager & Wim Stevenhagen, De familie Doorzon: Dozo!!! 1986)

vleespet

man met een kaal hoofd. De kale kop zelf wordt eveneens een *vleespet* genoemd. Op de website motorclubhoogeveen.nl wordt *vleespet* omschreven als een ‘kale neet die zonder helm in het zadel zit’.

Kale knikker. Biljartbal. Badmuts. Die scheldwoorden voor kale of kalende mannen kende Henk Harmsen al. Maar ‘vleespet’ is nieuw voor hem. Hij beschouwt het als het zoveelste bewijs dat kaalheid slechts schijnbaar geaccepteerd is, ook al zijn er alleen al in Nederland meer dan twee miljoen kaalhoofdigen. (NRC Handelsblad, 02/11/1990)

vlegel

baldadige jongen; onbeschofte kerel. Reeds in de zeventiende eeuw als scheldwoord voor een gemene kerel.

... gy, lompe vlegels... (Jacob Campo Weyerman, De Rotterdamsche Hermes, 1720)

De vlegel! De ploert! Ik! Ik moet maar alles slikken. Mij zegt maar iedereen alles! (Louis Couperus, De boeken der kleine zielen, 1901-1903)

Verdomde vlegel, moet ik nou uitwyken voor jôu. Wyk jy uit voor my. (W.A. Paap, Vincent Haman. Tweede druk, 1908)

vlerk,

onbeschoft persoon, lomperd. In het werk van Carry van Bruggen vinden we de samenstelling *kantoorvlerk* terug. Een *bekakte vlerk* is studententaal voor een ‘verwaand corpslid’.

Zoo’n pedante vlerk, die nog wijzer wil zijn dan Onze Lieve Heer! (De Groene Amsterdammer, 09/12/1894)

‘Zoo’n vlerk,’ zei ik. (Cissy van Marxveldt, Joop ter Heul, 1921-1926)

Je moest je schamen, vlerk dat je bent! (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

vliegdekschip,

(Amsterdam, studententaal) meisje met een dikke kont. Vermeld door Gillissen & Olden.

vlooiensbelt, vlooiencentrale, vlooienslemmer, vlooiensheater, vlooienszak

iemand die veel vlooiens heeft; iemand met een onverzorgde, warrige haardos.

‘Weg, beddepisser, vlooienszak!’ Zoo snauwde men hem toe. (Reimond Stijns, *Hard labeur*, 1904)

vod

waardeloos iemand. Soms ook voor een liederlijk figuur, een losbol.

Wat brust me de vod! (De Gewaande Weuwnaar, met het Bedroge Kermiskind. Blyspel, 1709)

Lex, je bent een vod, mijn huis uit! (Remco Campert, *Een ellendige nietsnut*, 1960)

En u komt namens dat vod, dat rachitische onderkruipiel. (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

voddenbaal

slecht gekleed persoon. Vandaar ook voor ‘een waardeloos iemand’.

Ik zal zorgen dat je van school gestuurd wordt. Uitvaagsel, voddebaal, zak tabak, mesthoop. (Maarten ’t Hart, *Stenen voor een ransuil*, 1971)

voddenvent

1) (in Vlaanderen) vent van niets; nietsnut, non-valeur; iemand op wie geen staat te maken is. ‘Ben je een man of een voddenvent?’ In Nederland: een *baliekluiver**.

Nu mocht hij ook nog opdonderen voor haar, elke maand de helft van zijn loon. Van zijn mooie loon, om háár in de Cadillac van die voddevent te zien rondtoeren. (Louis Paul Boon, *90 mensen. Bekende en minder bekende*, 1970)

Dat is iemand zonder ruggengraat. Iemand die zich achter de anderen verschuilt. Hij stookt de lont aan, en loopt dan weg. Het is een voddenvent. (Het Nieuwsblad, 02/12/1998)

2) (in Vlaanderen) iemand die slordig gekleed gaat. Letterlijk: lompenhandelaar. Vermeld door o.a. De Graef. Vgl. *dallesdekker**.

vogelverschrikker

persoon die er erg mager, lelijk, slordig en schrikbaar uit ziet. Het scheldwoord, dat al voorkomt in het ‘Nieuw Nederduitsch-Fransch en Fransch-Nederduitsch Woordenboek’ (1835) van D. Bomhoff, zinspeelt op de afschrikwekkende functie van de lompenpop in veld of boomgaard, bedoeld om vogels te verjagen.

Die leelijke sladood van een Franschen vogelverschrikker/ Met zijn kalen knikker... (Gerrit van de Linde, *De Gedichten van den Schoolmeester*, 1859)

Hoe had hij zich ooit zo van de wijs kunnen laten brengen door die vogelverschrikker? (Jan de Hartog, *Gods Geuzen*, 1947-1949)

Die magere kerel lijkt op Buurman Franssen, ook zo’n vogelverschrikker. (Chris Bos, *De woede van de bassist*, 1992)

volgescheten plunjebaal

(marinetaal, Cambodja) dikzak. Gesignaleerd door Vrij Nederland (09/10/1993).

volle maan

drinkebroer. Gesignaleerd door J. Schuitemaker in het weekblad ‘Buiten’ (oktober 1920).

vortzak

(in Vlaanderen, dialect) *rotzak**, *smeerlap**. Het bijvoeglijk naamwoord *vort* betekent: rot, verrot, bedorven. Vandaar ook 'gemeen, slecht, corrupt'.

'De vortzak. De smerige vortzak. Ik zweer... ' (Herman Teirlinck, *Het gevecht met de engel*, 1952)

Ha, niet alleen Jan de Lichte moet eraan, maar ook die stervende vortzak van een Tincke. (Louis Paul Boon, *De bende van Jan de Lichte*, 1957)

vosse kater

een van de vele scheldwoorden voor een roodharige. Bekend is het kinderrijmpje 'Vosse kater, Drinkt wa water, Drinkt wa wijn, Dan zulde geene vosse kater ne meer zijn.'

voyou

(Frans) deugniet, straatjongen, schoft, smeerlap.

Zijn publiek, dat niet groot is: een paar voyou's, enkele trambeambten, een paar straatjongens. (Louis Couperus, *Korte Arabesken*, 1911)

Wel, heb ik van mijn leven! Daar haalt de voyou zijn brutaliteiten uit onder mijn eigen oogen. (Herman Teirlinck, *De vertraagde film*, 1922)

vreethals, vreetzak

gulzig iemand; veelvraat. Syn.: *doorjager**, *drafzak**, *holle darm**, *mestvarken**, *schrokhans**.

Wat 'n vreetzak. (De Groene Amsterdammer, 05/05/1901)

Zo, ouwe egoïstische vreethals! (M. Remacle, *Ouwe Niek en Zwartbaard. In vlamme woede*, 1974)

's Avonds eten we in het paleisje bij An & Eric & Hanneke. Ik verheug me er op, net zulke vreetzakken als wij. (Anja Meulenbelt, *De schaamte voorbij*, 1976)

vrouwedod

(Bargoens) lafaard. Eigenlijk 'lieveling van de vrouwen'. Vermeld door Bos, Henke en Van Bolhuis. Zie ook *frommesdod**.

vrouwenzot

iemand die voortdurend achter de vrouwen aan zit; rokkenjager. Vermeld door o.a. Lievevrouw-Coopman.

Hij en was geen tuischer, of geen uitblijver, of geen vrouwenzot. (Reimond Stijns, *Hard labeur*, 1904)

vuilak, vuilik, vuilbroek, vuilerik

vuil, smerig iemand. Vandaar ook 'iemand die vieze dingen doet of smerige praatjes verkoopt; seksueel losbandig persoon; viespeuk'.

Steek hem maar weer bij je, vuilik! zei Piet opzettelijk, als of het een geheel ander insekt was. (Johannes Kneppelhout, *Studenten-typen*, 1839-1841)

Vuilak – heb je geen zakdoek bij je...? (Piet Bakker, *Ciske de rat*, 1941)

De chef, de Rooie, dat is een vuilak. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

vuilbaard

(in Vlaanderen, verouderd) door seks geobsedeerd persoon; geilaard.

Zou 'n we niet mogen een zoentje geven – Zou 'n we daarvoor een vuilbaard zijn? (Stijn Streuvels, *De vlaschaard*, 1907)

vuilbek

iemand die voortdurend vuile taal uitkraamt.

Hij ging mee naar het fuifje op Bartjes kamer, dronk mee, kaartte mee, zong mee, verloor meer geld dan hij bij zich had en vond die fijne heren groter vloekbeesten, zwijnen en vuilbekken dan de rauwste paardenknecht. (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

Ha, de vuilbek, met zijn praat over de onkreukbaarheid van het gerecht, en de onversaagdheid in de plicht. (Louis Paul Boon, *De bende van Jan de Lichte*. 7de druk, 1975, 1ste druk 1957)

vuilnisbakkenras

weinig zindelijk persoon. Eigenlijk gezegd van honden die niet tot een bepaald ras behoren.

‘As u 't tegen mijn het, flap-medam van 't jaar nul, mot je eerst an 'n nieuw gebit zien te kommen! 'k Zou me laatste verstandskies na binnen hijschen, voor je 'm kwijt raakt, vullisbak-ras!’ – Fijn. De adem snoof op proesten af door z'n neus. Vullisbak-ras. Lekker. Ze had 'r niet van terug. 'r Tong was van schrik zeker achterover in 'r huig gesukkeld... (Herman Heijermans, *Droomkoninkje*, 1924)

Ze was op een morgen ijverig aan het matjes kloppen geweest toen haar benedenbuur plotseling hardop in de tuin had geroepen: ‘Je kan goed zien dat het vuilnisbakkenras weer thuis is, die vieze klodder!’ (N. Utrechts Dagblad, 14/08/1956)

vuilpoes, vuilpoets,

vuil, onzindelijk persoon; ontuchtig iemand. Samenstellingen met poes zijn in de Nederlandse taal erg populair: *aaiepoes; hoezepoes; jakkepoes**; *pitspoes; stoeipoes; vrijpoes* enz. De betekenis is meestal positief, op de paar uitzonderingen na die in dit boek werden opgenomen.

Nu, ik wil niet zeggen dat ik Jobs geduld heb met anderen, en ook niet dat ik gemakkelijk vergeef, maar, Betslief, ik zou tot zo iets niet in staat wezen, waarachtig niet, en ik geloof jij ook niet, als ge die oude vuilpoets van een Sarinah niet bij je had. (P.A. Daum, *Goena-goena*, 1889)

Wat ben je voor een vuilpoets, korporaal? (A.M. de Jong, *Notities van een landstormman*, 1917)

vulles, vullis

(wanneer het op een groep mensen slaat vaak voorafgegaan door *stelletje*) onbeschaafd iemand (volk); gespuis. Gerard Reve liet zich jaren laatdunkend uit over zijn collega Harry Mulisch of Herrie Mulles (‘Mulles is vulles. Reve, da's pas leven’).

Jij behandelt je moeder op die manier as 'n stuk vullis... (Herman Heijermans, *Vuurvlindertje*, 1925)

De schildwacht vraagt je voor de laatste maal het wachtwoord en als je dat niet weet, dan sla ik je tot moes, lelijk, stom stuk vullis! (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

Jij bent de enige met verstand in deze klas, jullie zijn allemaal voddebalen, hersenloos vullis. (Maarten 't Hart, *Een vlucht regenwulpen*, 1978)

vunzerik, vunzigerd

persoon die zich vunzig of schunnig gedraagt.

Het hele Internet ontploft van de kinderporno en schuimend van genot toont aartsvunzerik Willibrord Frequin de plaatjes op SBS... (Youp van 't Hek, Zaterdag, 1999)
 Hou op, vunzigerd. (A.F.Th. van der Heyden, De Movo Tapes, 2003)

vuurtoren

(soms voorafgegaan door *rooie*) roodharig persoon. Engelssprekenden schelden zo iemand uit voor *carrot-top*. Syn.: *achterlicht**, *bakboordslicht**, *knipperbol**, *koppie** *koperdraad*, *potkachel**, *rooie** *biet*, *stoplicht**, *vosse** *kater*, *winterwortel**.

Tegen Co Verstaveren, die rood haar heeft, zeiden ze lachend: 'ha, die vuurtoren...!' (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

Ach, jôh, klojo, ik kwam het schoolplein nog niet op fietsen of ze begonnen allemaal te lullen: 'Hij heeft een dikke vuurtoren aan de haak geslagen, hij heeft vaste verkering, hij heeft...' (Boudewijn Büch, Brieven naar Mick Jagger, 1988)

W

wabbes

iemand die zich raar gedraagt; zonderling, sufferd. O.a. bij Ghijsen (Woordenboek der Zeeuwse dialecten, 1964): 'Kiek uut, waobes.'

waffelaar

(Bargoens) kletskous; zwetser. Reeds bij Cornelissen & Vervliet en Van Bolhuis.

Jij bent de grootste waffelaar, laatste rondje in laten halen omdat je niet in de finale wil rije, das pas een pisactie. (www.motocrossplanet.nl, 15/01/2006)

walschijter, walslurp

(zeemanstaal) landrot. Van Dale citeert bij *walslurp* Slauerhoff: 'Omdat jij zo'n verstokte walslurp bent'.

Er waren geen echte zeemannen meer. Ik was een walschijter. (Haring Arie, Een leven aan de Amsterdamse zelfkant, 1968)

... het comité dat vóór de zomer al was begonnen met het vullen van Kerstkisten voor de zeeman, om die nog op tijd aan boord te bezorgen terwijl iedere walslurp aan vakantie denkt. (Jan Noordegraaf, Goede morgen kapitein. We zitten aan de grond, 1986)

wammes

(meestal voorafgegaan door *houten*) stijf, onbeholpen persoon; *houten* klaas*. Komt ook nog voor in het scheldwoord *luiwammes**.

Idealisten die een generatie lulletjesrozewater, koekebakkers en andere wammesen de beginselen hebben bijgebracht van het hanteren der voorbehoedsmiddelen... (Johnny van Doorn, Gevecht tegen het zuur, 1984)

wandelend geraamte, wandelend kadaver, wandelend lijk

erg mager persoon; uitgemergeld iemand.

Nooit was er iets magerder gezien dan die vrome man, die volkomen een wandelend geraamte scheen... (J. van Lennep, Romantische Werken, 2de druk, 1860)

Dat ik door anderen wel eens een wandelend kadaver genoemd ben (dat is nu ook mijn emailadres), vat ik maar op als een geuzennaam. (Opzij, december 2005)

wandelende geldzak

(Amsterdam) rijkwaard.

Geldzak 'wandelende geldzak': persoon die veel geld heeft, een rijkwaard (in minachtende zin). (Jan Stroop, Burgerlijk Amsterdams. In: Honderd jaar stadstaal, 1999)

wapper: lange wapper

grote, opgeschoten kerel; slungel; *bonenstaak**. Vgl. *slamier**. In Antwerpen ook een mythologisch figuur: een spookverschijning, een watergeest. Vanwege zijn grootte kon hij zich snel van de ene plek naar de andere verplaatsen.

warhoofd

verward persoon; iemand die nogal chaotisch denkt en praat. Multatuli schreef reeds: 'Zoodra ik tegen deze opvatting protesteerde, wreekte men zich door me voor te stellen als 'n onbruikbaar warhoofd.' Vroeger betekende het woord ook nog 'oproerkraaier, raddraaier'.

Niet, dat H. van nature een warhoofd is. Maar als iemand zich bezig houdt met dingen, die boven zijn pet gaan, dan zullen zijn begrippen daaromtrent toch verward en vaag zijn.

(Nieuwe Rotterdamsche Courant, 27/06/1921)

Carrell is inderdaad 'n zeldzaam warhoofd. 't Is, als je hem hoort, of je seksuele voorlichting krijgt van een kleuter, of ski-les van een stokoud wijfje, je glimlacht er maar bij. (Gerrit Komrij, Horen, zien en zwijgen, 1977)

waterchinees

zonderling persoon; iemand die zich raar gedraagt. Volgens het WNT letterlijk 'een Chinees die, overboord gezet, op een bamboematje zit te visschen'. In de letterlijke betekenis slechts in één bron gevonden. Vgl. *pindachinees**, *poepchinees**.

Daar vergis je je leelijk in; Sir scheele Water-Chinees, en dat gaat je ook niemendal aan. (Willem Roda, Eli Heimans, 1889)

Onze vaart in de Chineesche wateren heeft een uitdrukking in onze volkstaal gebracht. In de jaren zestig der vorige eeuw namelijk noemden wij jongens te Rotterdam een wonderlijk mensch 'waterchinees'. (H.P.N. Muller, Malakka en China, 1918)

'Jullie bent een paar rare waterchineezen,' zuchtte Kees. (Cissy van Marxveldt, De H.B.S. Tijd van Joop ter Heul, 1921)

waterhoofd

iemand met een onnatuurlijk groot hoofd of iemand zonder verstand; ook voor 'een dwarskop'. In medische zin gaat het om een 'afwijking bestaande uit een ophoping van vocht in de hersenholten, aangeboren of kort na de geboorte ontstaand door hersenziekten, meestal vóór het zesde jaar tot de dood leidend (hydrocephalus)' (Van Dale).

De Zwitser is, bij ons, intellectueele waterhoofden vergeleken, een compleet mensch. (De Groene Amsterdammer, 08/10/1927)

Een vrijbrief voor waterhoofden! (Het Vaderland, 06/05/1942)

watje

(vnl. jeugdtaal) halve zachte; *doetje**; slappeling; iemand die nooit eens uit de band zal springen. Sedert het begin van de jaren tachtig. Soms wordt ter versterking *nat* toegevoegd: *een nat watje* (gesignaleerd door een onderwijzer uit Delft). In politiekringen heeft het woord de betekenis van 'verdachte die vrij snel tot bekentenissen overgaat.'

Ach, die vogel is gewoon een watje. (Muziek Express, augustus 1987)

Theo geeft een schreeuw en ontwijkt hem rakelings. Verschrikt kijkt de jongen achterom.

'Wat een watje,' zegt Theo en zet de brommer af. (Gerrit Grobber, Wolfram, 1989)

De 17-jarige Ronald staat op zijn school bekend als een watje. (Popfoto, februari 1989)

watt en halfwatt

een lange magere en een kleine dikke man. Naar het eerste komisch duo uit de stomme (Deense) film, begin twintigste eeuw erg populair bij de jeugd. In Duitsland en Oostenrijk werden ze *Pat en Patachon* genoemd, in Scandinavië *Fy og Bi*, in Frankrijk *Doublepatte et Patachon*, in Groot-Brittannië *Long & Short* en in Zweden *Telegrafstoppen och Tilhengern*. Vgl. *jut** en *jul*.

Gein, die makelaar Van Cleef met zijn dwergvrouwetje. Heel-Watt en Half-Watt en same nó niks! (Israël Querido, Van armen en rijken, 1931)

Toen we ons naar de eetzaal begaven, waarbij ik quasi luchtig zo langzaam mogelijk liep, om de ander niet tot een drafje te dwingen, bleek dat de kleinste van zo'n duo niet voor schut loopt maar de langste. Wat en halfwat – de laatste steelt altijd de show. (Ben Borgart, Fontana, 1988)

Als Bob Reich en Ken Galbraith samen een restaurant binnenstappen, schiet iedereen in de lach om Watt en Halfwatt. (Het Parool, 19/05/1999)

wattenbol

slappeling, *doetje**. Vgl. *watje**.

In de jaren zeventig waren er nog genoeg politici die als persoon ergens voor stonden, nu overheersen de 'wattenbollen'. (De Volkskrant, 17/01/1992)

weekdier

misselijk, kruiperig persoon; *slijmbal**.

Jij bent om van te griezelen, weekdier! (Willem van Iependaal, Lord Zeepsop, 1937)

weerhaan

iemand die voortdurend zijn standpunt wijzigt; onstandvastig, wispelturig persoon; huichelaar; meeloper. Deze metafoor vinden we al terug bij Wolff en Deken (Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796): 'Zij is vadzig, en wild, bij vlaagen, en de weërhaan is niet veranderlijker.'

Handelsblad: Ge zijt een weerhaan. Standaard: Ge zijt een draaier! (De Groene Amsterdammer, 31/01/1892)

weerlicht

(verouderd) (vaak voorafgegaan door *luie, malle, stomme* enz.) persoon. Het verwijt wordt aangeduid door wat voorafgaat. *Luie weerlicht* vinden we o.a. terug bij De Bo. Syn. *bliksem**.

Aap, Luisbos, Malle Weerlicht, en soortgelyke woorden, zyn de naamen, waarmede hy zyne vrienden begroet, wanneer hy geestig wil zyn. (De Philanthrope of Menschenvriend, 1757-1762)

weggeslingerde zeikpot

(jeugdtaal, eind twintigste eeuw) iemand die voortdurend zit te zeuren en weinig vrienden maakt.

Weggeslingerde zeikpot, zeur die daardoor weinig vrienden maakt: staat die weggeslingerde zeikpot weer te zeiken. (Cor Hoppenbrouwers, Jongerentaal, 1991)

wegpiraat

roekeloze chauffeur die de verkeersregels aan zijn laars lapt en hierdoor het leven van anderen in gevaar brengt. Vgl. *zondagsrijder**.

Dat wij scherp optreden tegen echte 'wegpiraten' hard zouden toejuichen, spreekt vanzelf. (Het Vaderland, 24/07/1939)

De politie meende met een wegpiraat te doen te hebben. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 06/03/1953)

weirdo

(Eng.) rare snuiter; excentriek persoon; vreemd figuur. Letterlijk: *griezel**.

De grimmige 'imaasjes' van rebelse, ongezeglijke jongelui, van de aartsvijanden der politie die men zelfs tijdens familiefeesten in de gaten moet houden, van vreemd geklede 'weirdo's'. (Vrij Nederland, 03/08/1985)

Waar ik aan de universiteit ook maar terecht kom, verzamelen zich na een poosje alle weirdo's, alle randdebielen, alle Jan Doedels om mij heen. (Maarten 't Hart, De unster, 1989)

wekeling

futloos iemand; slap, verwijfd persoon. Syn.: *slappeling**.

Naar onze opvatting wordt in deze konklusie wel wat al te weinig rekening gehouden met de natuurlijke schuchterheid van de Afrikaner, waar 't erop aankomt in 't openbaar uiting te geven aan zijn diepste gevoelens, die hij liever achter een mom van scherts verbergt, dan, door zijn aandoenlikheid te laten merken, gevaar te lopen voor een wekeling te worden aangezien. (De Groene Amsterdammer, 03/12/1921)

'Ellendige wekeling,' mompelde ik. (Jan Wolkers, Brandende liefde, 1981)

wezel

bangerd; *angsthaas**. De wezel is een soort van marter: een klein, slank roofdiertje met een spitse kop en korte poten. Het beest is erg schuw. De zegswijze *zo bang als een wezel* vinden we al terug in de zestiende eeuw, bijvoorbeeld in het 'Esbatement van den Schuiffman'. Daaruit de volgende regels: 'Ghans honderden, siet onsen domine commen! Hy sidt beschaempt, al waert een wesele...' 'Beschaempt' betekent hier 'bang'.

Charles is een bange wezel, als gewoonlijk. (Willy van der Heide, Tumult in een toeristenhotel, 1954)

Je bent tussen een stelletje bange wezels beland, Wander. (K. Norel, Vliegers in het vuur, 1963)

wibo

(jeugdtaal) domoor; sufferd. Misschien een verwijzing naar AVRO-directeur Wibo van der Linde die in 1985 zijn belastingaanslag met enkele duizenden guldens omlaag had gepraat. Dit leidde tot de zgn. *Wibo-affaire*. Maar het scheldwoord dook al een jaar eerder op in een woordenboekje (zie Laps). Vgl. *wuppo**.

wieltjesplakker, wieltjeszuiger

wielrenner die steeds aan het wiel van een andere renner kleeft; profiteur; *linkebal**; *zweetdief**.

'Wat doe je nu?' vroeg Vietto nors. 'Voor wieltjeszuiger spelen of ze mee helpen achtervolgen?' (André Blancke, IJzeren Briek of de wielersport zal niet sterven, 1987)

Er heerste een opgefokte stemming, omdat de Belgen niets van Joop moesten hebben. Hij was voor hen de wieltjesplakker die altijd achter Merckx bleef kleven. (NRC Handelsblad, 01/10/1998)

wietepiet

dom persoon; sufferd, stommeling. Vgl. het Bargoense *wietkoker**.

Weet je dat niet? Wat ben jij voor een wietepiet? (Sal Santen, Brand in Mokum, 1977)

wietkoker, wietstok, wiestok, witstok

(Bargoens) stommeling, malloot, sufferd. Soms als goedmoedige aanspreektitel. Reeds bij Van Bolhuis. Oorspronkelijk gebruikt in de zwarthandel (zie Roskam). *Wietstok* is mogelijk ontleend aan het Rottwelsch (het Duitse Bargoens): *wit(t)stock*.

Hé, wietkoker, wat staat er van me. (Haring Arie, Recht voor z'n raap, 1972)

De Amsterdammer pleegt types als Willem W. Waterman als 'een wietkoker' te omschrijven. Zijn advocaat noemde hem, ten overstaan van de Raad van Beroep voor de Perszuivering, 'een raisonnabele gek'. Zelf mag hij ook graag met zijn excentriciteit – zijn individualisme, zegt hij natuurlijk – coquetteren. (Vrij Nederland, 03/03/1979)

wijf

laffe man; zeurkous. Verkorting van *oud* wijf*. Bij Beets lezen we al: ‘Mannenmoed is mannenwaarde. Die zijn vrees niet overwint/ Wordt een wijf, of blijft een kind.’

Stel je niet an, hysterisch wijf dat je bent! (Piet Bakker, De slag in de Javazee, 1951)

wijkzuster

(politietaal) zwakkeling of doetje.

Ook al diegenen die ondanks hun maatschappelijk relevante werk in hun politieapparaat toch al als wijkzusters werden aangemerkt, zullen nu een andere baan moeten gaan zoeken of eieren kiezen voor hun schaarse geld. (NRC Handelsblad, 08/10/1990)

‘Ach,’ klinkt het berustend, ‘het politiemilieus is nogal macho ingesteld. Zodra je daar iets van gevoelens laat zien noemen ze je een ‘softie’ of een ‘wijkzuster’.’ (Vrij Nederland, 15/06/1991)

wijventoeke

(in Vlaanderen) man die zijn vrouw mishandelt; ordinaire kerel.

Een bleek gepeupel van willokseters en kwakzuipers, vaartkapoenen en gauwdieven, wijventoekekers en makrellen, oude stumpers en jonge wurmen aldooreen. (Herman Teirlinck, Het Ivoren Aapje. Een roman van Brusselsch leven, 1909)

... het volk van Ter-Muren kon seffens ingedeeld worden, de ene was een dronkaard en de andere een wijventoeke... (Louis Paul Boon, De Kapellekensbaan, 1953)

wijvenzot

(in Vlaanderen) vrouwengek; rokkenjager, geile man.

Brecht, de communist, Brecht, de dogmatische theoreticus van het epische theater, Brecht, de geldwolf en de wijvenzot... (Geert van Istendael, Anders is niet beter, 1996)

wijwaterpisser, wijwaterzeikerd

rooms-katholiek. Syn.: *ouwelvreter**. Vgl. ook nog *azijnzeiker** en *terpentijnzeiker**.

Ik ben Satan niet, pastoortje, die uitgedreven dient te worden. Ik ben een eerlijk oudstrijder.

Een God met het blanke wapen. Zoek toch geen moeilijkheden met een soldaat, wijwaterpisser. (Roobjee, Vincent en Astrid van Gogh verdwijnen in een korenveld, 1977)

Wie denkt die aap wel dat hij is? Die katholieke wijwaterzeikerd! (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

willy wortel

wereldvreemd iemand; betweter; soms: *nerd**. Naar een stripfiguur uit de Donald Duckverhalen: ‘een uitvinder’. De benaming heeft overigens meestal positieve connotaties. Van Dale neemt in zijn veertiende editie de samenstelling *williewortelbedrijf* op: klein, jong bedrijf dat zich richt op technische innovaties. Vliegtuigspotters noemen de British Aerospace 146 vanwege de machtige techniek kortweg de *willie wortel*.

Met stijgende irritatie vertelt hij dat er maar liefst zo’n 30 pr-medewerkers bij Heineken Nederland rondlopen en dat de afdeling automatisering 120 man telt. ‘Belachelijk, computerfreaks, allemaal van die Willy Wortels.’ (NRC Handelsblad, 28/04/1990)

Zij worden gesteund door stemmen uit het onderwijs, de Willie Wortels, en de op profijt azende tunnelaanemers. (Vrij Nederland, 25/12/1993)

windbuil

snoever, pocher; leeghoofd. Volgens Van Dale sedert 1679 en afkomstig uit het Hoogduitse *Windbeutel* (roomsoes, losbol).

Maar 't was windtbuil, en de grootste zot van 't landt. (Lukas Rotgans, Boerekermis, 1708)
... hij, de windbuil, de beunhaas, de opgeblazen snotneus... (Jan de Hartog, Gods Geuzen, 1947-1949)

windhaan

idem als *weerhaan**.

Leest hij op mijn gezicht, hoe volkomen hij mijn gunst verbeurd heeft met zijn stoken tegen Oscar en zal hij thans probeeren door een geschenk mij weer beter voor hem te stemmen? Zoo ja, dan zal hij diep in zijn beurs moeten grijpen want 'k ben geen windhaan. (Marcel Matthijs, Een spook op zolder, 1938)

windhapper, windmaker, windschopper

opschepper, bluffer; druktemaker.

'En hoe heette die windmaker?' vroeg Mom. (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

'n Windschopper toch, die Ruits ...' (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

Ze zwoeren, dat ze alles in het werk zouden stellen om bij elkaar te blijven, niet gemengd te worden onder die verwijfde knullen, die buitenmodel uniformen droegen, net of ze liefhebberij in de dienst hadden... de windhappers. (A.M. de Jong, Frank van Wezels roemruchte jaren, 1928)

windvaan

onstandvastig, wispelturig persoon (meestal in de politiek). Zie ook *weerhaan** en *windhaan**.

Van Bleiswijk was een politieke windvaan in een aparte klasse. (NRC Handelsblad, 17/02/1990)

Niemand wil toch een windvaantje als bewindsman. (HP/De Tijd, 20/09/2002)

winterwortel

roodharig persoon. Syn.: *achterlicht**; *bakboordslicht**; *rooie dakduif**; *knipperbol**; *koppie** *koperdraad*; *rosse**; *stoplicht**; *vosse* kater*.

Hoe vaak ik vroeger wel niet huilend uit school kwam, omdat één of andere lummel me weer voor 'vuurtoren' of 'winterwortel' had uitgescholden. (Muziek Express, mei 1989)

wipkip(je)

meisje dat aanpapt met een oudere man; groupie.

Zij nam haar snuffelstage erg letterlijk. Dat de heer Van der Meulen een wipkipje heeft lees je uiteraard niet in het Brabants Dagblad. Dat zou niet leuk zijn voor mevrouw Van der Meulen. En ook niet voor de kinderen van de doctorandus. (Youp van 't Hek in NRC Handelsblad, 29/05/2004)

wipkonijn

oversekst persoon; geilaard. Ook wel *wipper* (zie Laps).

Genant banale komedie rond een flierefluiter met als bijnaam 'Peter het wipkonijn', die de zorg voor zijn zoontje tracht te combineren met een chaotisch liefdesleven. (Trouw, 06/07/1993, over de film 'De gulle minnaar', met o.a. Peter Faber)

Dit pittige latijnse geile wipkonijn heeft een glansrijke carrière in de hardcore pornoscene sinds 1999. (website Naturalvision.nl, 30/10/2003)

witstok

(Rotterdam, verouderd) sukkel; stakker. Syn.: *wietkoker**.

En dat noemt z'n eige koopman... Witstok, dat je d'r ben! Lorrige niksnaks!! (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)

witte boon

(soldatentaal, verouderd) infanterist.

Boon, (Witte – (mil.)) scheldnaam voor een infanterist, naar de witte biezen, die de infanterie vroeger droeg. (Woordenschat. Verklaring van woorden en uitdrukkingen onder redactie van Taco H. de Beer en dr. E. Laurillard, 1899)

witte melkfles

erg bleek persoon.

Sommige dingen zou ik aan de vuilnisman niet eens durven meegeven, maar toch iedereen zwom vrolijk rond. En gelijk veel aanspraak want ik was de enige witte melkfles in het bad. (website www.ctjansen.nl 10/02/2003)

woestijnrat

(jeugdtaal) iemand met kort, blond haar. Soms ook een racistisch scheldwoord voor een Arabier. Zie ook: *zandneger**.

Verschroeiide tartaar, zotte nikker, glimmende kachelpijp, Maghrebijn, zandneger, Naffer, kameel, woestijnrat, Saraceen. In de prachtige vertaling die schrijver Hafid Bouazza maakte van de tragedie Othello, geeft hij vele beladen synoniemen voor Shakespeare's neutrale aanduiding 'Moor'. (NRC Handelsblad, 03/02/2003)

wokkel

(jeugdtaal) dikzak; gezet persoon. Sedert eind twintigste eeuw.

worm

minderwaardig iemand.

'O ho!' zeide de Graaf: 'waait de wind uit dien hoek? En dacht gij waarlijk, nietige worm!' (Jacob van Lennep, Onze voorouders, 1838-1844)

Wat! Gij, worm! Gij, kreupeling! Zoudt ge durven stout zijn misschien? (Reimond Stijns, Hard labeur, 1904)

worst, worst-op-pootjes

(jeugdtaal) dik, onaantrekkelijk persoon. Syn.: *boerenmetworst**, *bolle**, *boterberg**, *dikke**, *fatso**

woudaap

iemand met een verwilderd uiterlijk; ook: 'lomp en onbeschoft persoon'. Aantekening bij Samuel Coster (Boere-klucht van Teeuwis de boer, en men juffer van Grevelinckhuysen, 1612). Zie ook opmerkingen onder *aap**.

woudezel

lomp en onbeschaafd man; botterik. Ontleend aan de Bijbel. Zo staat in het boek Job 11:12: 'De mens wordt geboren als het jong van een woudezel.' Dit scheldwoord vinden we al terug in het werk van Bredero: 'Gy karoenje, wout-aep, wout-esel, lelijke pry!' Ook bij Tuinman wordt er melding van gemaakt: 'Dat wil zeggen, een wildeman, een woudezel, die met geen menschen verkeert.' Dit scheldwoord is in onbruik geraakt.

De jonge Dames weidden breed uit in uwen lof: een paar domme woeste woudezels van landjonkers zweeren bij hunne zielen, (hui is hier karnemelks borg, hein!) dat gij de

grappigste donder, en de charmantste kerel uit heel Holland zijn: deze ongelikte beeren komen u bezoeken... (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding, 1793-1796*)

wous

(vnl. jeugdtaal) gek iemand; dwaas. Komt ook voor als bijvoeglijk naamwoord en als uitdrukking: *helemaal wous zijn van iets of iemand*.

Marihuanarokers worden nog steeds gestigmatiseerd. Ja, Koos Koets, die sfeer. Het hippiehoekje, de wous. (Algemeen Dagblad, 08/06/1993)

De meeste Hollanders denken sowieso dat iedere kunstenaar een halve wous is.

(Jaap Scholten, Aad Donker, *The Gentle Giant*. Gepubliceerd in *Vrij Nederland*, datum niet bekend)

wout

(Bargoens) politieagent. Volgens Van Ginneken (1914) (aanvankelijk) te Venlo, Arnhem, Sint-Truiden en Bilzen. Mogelijk afgeleid van het Middelnederlandse *waut* (macht, gezag).

Ik heb geen rijbewijs en van 'de wouten' mag je niks. (De Tijd, 05/09/1980)

Het ligt ook aan de wouten hoor, die fokken de boel op. Ze jagen die heroïnejongens de hele tijd op, het is net een kat-en-muisspel. (Vrij Nederland, 08/08/1987)

Ik moet toegeven, dat ik ook een kick kreeg wanneer de wouten zich in een bedreigende situatie bevonden en in hun box scheten van angst. (Paul Sikkema, *Jeugd Nu*, 1988)

wrattenzwijn

verachtelijk, waardeloos persoon. Eigenlijk 'een Afrikaanse zwijnensoort, de *Phacochoerus aethiopicus*, gekenmerkt door wrachtige uitwassen op de kop'. *Wrattenzwijn* is een geliefd scheldwoord van kapitein Haddock in de *Kuifje*-stripverhalen.

Tenslotte kom ik hier aan, bestoft, bezweet en met de tong uit mijn mond hangend tot op mijn boodschappendoos, en wat zie ik? Het luie wrattenzwijn ... (Willy van der Heide, *Dick Boei en de Bermbandieten*, 1968)

wuftje

niet erg intelligent, meestal blond meisje. *Wuft* wijst erop dat een dergelijk meisje geen strenge moraal heeft omtrent seks.

wuppie

(jeugdtaal) dom en speels persoon. Ontleend aan het lied 'Wij zijn de wuppies', waarmee Pierre Kartner, alias Vader Abraham, in 1981 een grote hit scoorde. *Wuppies* waren kleine pluizenbolletjes met ogen en voeten. Het lied werd geschreven op verzoek van het bedrijf dat erin handelde. Zomer 2006 werden de wuppies – vooral de 'megawup' – weer ongekend populair in Nederland door een spaaractie van 's lands grootste supermarktketen.

wuppo

(jeugdtaal) sloom iemand. Sedert begin jaren tachtig. De turbotaal van toen kenmerkte zich door de talrijke afkortingen en woorden die uitgaan op -o en -i.

Waar ik echter razend van werd, is het verhaal van die Wuppo uit Leiden. Onder het mom van: ik ben homosueel, maar ja, ik val op ietsiepietsie jonger... bahbahbah. (website Volkomenkut.com, 08/01/2003)

wurm

onnozel of misdeeld kind.

Na bed! Na bed! Ongezeglijk wurm... 't Is elke dag wat anders met je... (Herman Heijermans, *Vuurvlindertje*, 1925)

Lien keek haar met open mond na. Dan begon ze te lachen. Zo'n onnozel wurm! (A.M. de Jong, *Het geslacht Verhagen*, 1956)

xantippe

twistzieke vrouw; *feeks**, *helleveeg**. Eigenlijk de vrouw van de Griekse wijsgeer Socrates. Het beeld dat van haar geschetst werd (zij zou haar man van het filosoferen afgehouden hebben) is wellicht te danken aan de tegenstanders van Socrates, de cynici. Zij richtten hun pijlen vooral op vrouw en huwelijk. Tegenwoordig gebruikt als geuzennaam.

Xantippe, een Wyf uit den ouden tyd, was zeer berucht om haaren knorrig en boozen aart. Haar naam blijft nog de bynaam van alle booze en knorrige Wyven. In de prent, die hier aan een knorrig Kind voorgehouden wordt, zyn de vaste trekken van eene Xantippe, dat is, van een boos en knorrig Wyf verbeeld. (J.H. Swildens, *Vaderlandsch A-B boek voor de Nederlandsche jeugd*, 1781)

yank, yankee

Noord-Amerikaan. Oorspronkelijk enkel een spotnaam voor 'een inwoner van Nieuw-Engeland of van de noordelijke staten' in het algemeen. Etymologie onzeker. Sommigen menen dat het een afleiding zou zijn van de mansnaam *Janneke*. Het woord zou in zijn oorsprong de Verenigde Staten zijn binnengedrongen in 1683. In die tijd vestigden Nederlanders zich in Nieuw Amsterdam, het huidige New York.

Hij had niet dat verharde, dat gebronsde en toch op zijn tijd soepele in zijn houding en gebaar, dat den Yankee pleegt te kenmerken. (De Groene Amsterdammer, 14/09/1884)

De groote mogendheden vertoonen niet opnieuw, zoals te Washington in 1921-1922, een steekspel om elkaar uit de gunst der Yankee's te wippen. (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 06/07/1927)

De Pacific Fleet van de Yankees lag lam... (Piet Bakker, *De slag in de Javazee*, 1951)

zaadbal

(jeugdtaal) onaangenaam persoon; iemand met een dom uiterlijk. Als negatief voorvoegsel wordt zaad- zeker al twintig jaar gebruikt om aan te duiden dat wat volgt hoogst vervelend of onaangenaam is. Zo spreekt men bijvoorbeeld misprijzend over een *zaadfilm* of over *zaadmuziek*. In sporttaal kan een *zaadbal* ook gewoon een slechte bal zijn.

Ja zaadbal! Ik ben nog lang niet doof. (Loes Flendrie, *Zonder pardon*, 1992)

Schaap, evenals McEnroe linkshandig, barst van het talent, maar kiest niet altijd even zorgvuldig zijn woorden. In de finale tegen Kok bewees hij met 'zaadbal' en 'flapdrol' over een vocabulaire a la McEnroe te beschikken. (Trouw, 21/09/1992)

zaadcontainer

(soldatentaal) meisje met wisselende seksuele contacten. Vgl. *matras**.

zaadhaas

(jeugdtaal) waardeloos persoon; klootzak. Zie ook *zaadbal**.

Zaadhaas, eikel, waardeloze vent: waarom heeft die zaadhaas niets gezegd. Hij wist toch dat we verkeerd reden. (Cor Hoppenbrouwers, *Jongerentaal*, 1991)

'Het zijn gewoon domme zaadhazen.' (Nieuwe Revu, 27/12/1996)

zaadje, zaatje

(jeugdtaal) zwakkeling; brave sukkel; type ribfluwelen broek en bruine schoenen, goed in natuurkunde, vergelijkbaar met *nerd**. Bijna altijd van toepassing op jongens. Ook in uitdrukkingen: *Als je dat niet doet dan ben je het zaatje*. Vgl. ook nog: *zaadbal**; *zaadhaas**.

zaag

(in Vlaanderen) zeurkous; zaniker. ‘Wat een zaag van een vent’. De uitdrukking *een zaag spannen* betekent: zeuren, zaniken.

Komt dien ouwe zaege ook op je verjaerienge? (H.C.M. Ghijsen, *Woordenboek der Zeeuwse dialecten*, 1964)

En als man die twee grote fabrieken uit de grond had gestampt, kon hij allesbehalve een uil genoemd... alleen maar een zaag, want zijn ‘recht op antwoord’ in *Recht En Vrijheid* besloeg meestal twee volle pagina’s dor en droog proza... (Louis Paul Boon, Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht, 1971)

zaagselhoofd, zaagselkop

sufferd, stommeling. Eigenlijk ‘hoofd gevuld met zaagsel’ (in plaats van hersens). Het WNT citeert C.J.A. van Bruggen (*Een goed huwelijk*, 1918).

Pah! de politie JULLIE zoeken? Voor diefstal van knikkers zeker, of voor belletje trekken aan een juwelierswinkel. Goeie glorieters! Ik had beter een stelletje kinderen van de HBS kunnen huren met slechte cijfers voor gedrag. Dan was ik beter af geweest dan met jullie zaagselhoofden. (Willy van der Heide, *Een speurtocht door Noord-Afrika*, 1952)

zabberstok

(Antwerpen) vervelend iemand.

Zabberstok: vervelend iemand. Ook benaming voor ‘saxofoon’ en ‘klarinet’. (Jack de Graef, *Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw*, 1999)

zacht ei, zachtgekookt ei

week, al te welwillend persoon; *doetje**.

De nieuwe lijkt mij een zacht ei, luit. (Bouke B. Jagt, *De muskietenoorlog en andere verhalen*, 1978)

Gedraag je als de capabele vrouw die je bent, in plaats van als een serviele onderkruipster of een zacht ei. (Renate Rubinstein, *Korte Metten*, 1988)

zaffel, zaffo

(jeugdtaal) doetje, mietje. Soms ook gebruikt voor ‘een malloot’. Sedert begin jaren tachtig. Misschien afgeleid van Sappho, de Griekse dichteres, via de associatie homoseksualiteit.

Je kon het vorige zaterdag al merken: op de Groenplaats was het twee keer drukker als gewoon. De vaste hap natuurlijk, maar verder allemaal onbekende schrale zaffels uit Holland, die zo nodig op de televisie moesten, met hun koep zure regen. (Kees van Kooten in *Humo*, 02/05/1991)

He gek, doe er es wat aan! Lamzak! Zaffel! (www.schoolnews.nl, 21/05/2003)

zak

onaangename of onnozele vent. Wellicht een verkorting van *klootzak**.

De meeste kinderen vinden hun vader een ouwe zak (hij durft het woord lul niet te gebruiken, want zijn krant heeft nog taboes, zegt hij). (*Hitweek*, 14/01/1966)

Wat mot je, ouwe zak! (Ben Borgart, De vuilnisroos, 1972)

Martin, je bent een slappe zak... (J.M.A. Biesheuvel, De wereld moet beter worden, 1984)

zak hondenstront

(meestal voorafgegaan door *achterlijke*) verachtelijk persoon.

Ik zal je eens een ja-chef onder je ballen geven! Achterlijke zak hondestront!! (HP/De Tijd, 13/01/2006)

zak hooi, zak met vingers, zak tabak

onaangenaam, slecht iemand; *klootzak**. Soms ook voor een vreemde snuiter.

Ik zal zorgen dat je van school gestuurd wordt. Uitvaagsel, voddebaal, zak tabak, mesthoop. (Maarten 't Hart, Stenen voor een ransuil, 1971)

'Godverdomme! Waar is die zak tabak!' snauwt Snoopy, onze ambitieuze tourmanager. (Bert Hiddema, Twee vliegen in één klap, 1975)

zak patat

verachtelijk, waardeloos persoon. Vgl. *aardappel**.

Scheert u weg, maffe dienstklopper! Bal gehakt! Bullepees! Vlerk! Geüniformeerde zak patat! Schande! Donder op! (Fred Haché-show op VPRO, 24/02/1972)

zak stront

minderwaardig, waardeloos persoon. Zie ook *stronthoop**.

Ik zeg tegen mijn vrouw: waarom hakt Jan er nou niet op in? Haal die zak stront neer, schop 'm in het kruis, steek een vinger in zijn oog. (HP/De Tijd, 07/06/2002)

zakkenvuller

profiteur; iemand die zich verrijkt op kosten van de gemeenschap. Volgens het WNT vóór 1922 slechts in Vlaams-Belgische bronnen en steeds in de vorm *zak(ken)vulder* aangetroffen.

... doorzichtige zakkenvullers die de kruik met maffe angsthazen jarenlang met pure lulkoek boven water hebben weten te houden... (Gregor Frenkel Frank, Patsers en prolurken, 1991)

Nederland is overspoeld door de vreemdelingen, en dat is de schuld van de zakkenvullers van de PvdA. Dát is de teneur. (NRC Handelsblad, 10/05/2002)

zakkenwasser

sufferd; idioot. In West-Friesland betekent het woord ook 'rare sinjeur'. Eigenlijk 'iemand die met de handen in de zakken staat'. Zinspelning op het beroeren van het geslachtsdeel. Wellicht oorspronkelijk soldatentaal.

Er was een woordenwisseling tussen die twee geweest en toen had de kolonel geroepen: 'zakkenwasser'. (Rinus Ferdinandusse, Stukjes in de kraag, 1965)

Omdat de uitgevers in Nederland oude zakkewassers zijn, die de tekenen des tijts pas verstaan als ze al weer bijna uitgewist zijn. (Remco Campert, Tjeempie of Liesje in luilletterland, 1968)

Een zakkewasser betekent zoiets als een sufferd, een sukkel, een luilebol en zo meer. (Heere Heeresma, Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

zakkie slappe was

iemand die niet veel presteert; slome; sul.

Toe dan zakkie slappe was, jij kan niet eens uit je nek pissen. Zeker altijd deftige meiden genaaid. (Guus Kuijer, De man met de hamer, 1975)

zakko

(jeugdtaal) stommeling; sufferd; mislukkeling. Wellicht uitbreiding van *zak* en dan te vergelijken met *dombo**.

Heeft ie een Playstation of een Xbox? Nee zakko, hij heb een heel slagveld in z'n kamer. (www.verbaljam.com, 02/11/2003)

zalf(je), zalfie

(Bargoens) halfzacht persoon; *doetje**.

Die gozers in de kit verbeelde d'r eige, dat zullie alleen een grote bek magge geve en je in de maling kenne neme of-ie een zalfie ben. (Willem van Iependaal, Polletje Piekhaar, 1935)
Graag had ik geantwoord, dat zulks ook wel een beetje van de gezinsvoogd afhing, want ik vond die meneer Alarm een vervelende zalf en ik vroeg me af, wat die ooit bij de Rat zou kunnen bereiken. (Piet Bakker, Ciske de rat, 1941)

zalfpot

slijmerig persoon. Volgens het WNT gewestelijk in Zuid-Limburg.

'Volksverdommers, al wat zwart draagt,' viel Jan uit. 'De kerk lijdt an verstening en de dominees ook. Wie is die brave weleerwaarde zalfpot?' (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

zandhaas

(vnl. marinetaal) infanterist; landmachtmilitair. Minder frequent is *zandhapper*. Ook in het Duits: *Sandhase*. In soldatentaal betekende *zandhazenkul* vroeger 'onzin, kletsboek'.

'Wat zou me rouwen, jou beroerde zandhaas?' snauwde Andries. (J. van Lennep, Ferdinand Huyck, 1840)

Dat zal jullie zandhazen toch duur te staan komen! (Willy Waterman, Een woestijn raakt zoek. Een humoristische avonturenroman, 1938)

Waar is het monument, smerige zandhaas? (Jan de Hartog, De wateren van de nieuwe wereld, 1966)

zandneger

(racistisch) allochtoon uit Noord-Afrika of het Midden-Oosten. Naar alle waarschijnlijkheid ontleend aan het Engels (*sand nigger*), waar het in de jaren tachtig voor het eerst opdook. Via de media (film, pers) ook bij ons bekend geraakt. Zo wordt het woord bijvoorbeeld gebruikt in de film *Casino* (1995) van Martin Scorsese. Vooral bij Amerikaanse militairen zou dit scheldwoord erg populair zijn.

Het aardigst in *Three kings* zijn de grappen die het cultureel correcte taalgebruik in Amerika op de hak nemen. Zo stoort Ice Cube zich aan het woord 'zandneger' voor Irakese soldaten en stelt hij voor om dit te vervangen door 'kamelenrijders met hoofddoeken'. (Het Parool, 01/03/2000)

Het publiek was verbaasd over zoveel racisme. Een uitkaffering als 'zandneger' zouden we niet meteen gaan uittesten in Sint-Jans-Molenbeek. (De Standaard, 17/03/2004)

zatgat, zatladder, zatlap, zatzak

dronken persoon.

‘Dat leeft als God in Frankrijk, vadsig en lui, van ’t geld der stomme zatlappen,’ grommelde Speeltie. (Reimond Stijns, *Hard laueur*, 1904)

... onder toepasselijke opmerkingen van den eersten zatladder... (De Groene Amsterdammer, 01/07/1933)

Wat gaat hem die zatlap van ’n bootwerker aan... (Jan Mens, *De Gouden Reael*, 1940)

zebedeus

onnozel persoon; sukkel, sul. Vaak ook van toepassing op ‘een onnozele, onbenullige vrouw’; een *trut**. Men spreekt dan van een *sibbedeetje*. Ontleend aan een Bijbelse figuur uit het Nieuwe Testament: de vader van de apostelen Jacobus en Johannes. Het verband is niet duidelijk. Mogelijk omdat hij zijn zoons zonder meer met Jezus liet vertrekken. Bij Vondel komt *Zebedeus* nog als spotnaam voor van een visser. Uit de Duitse studententaal komt ook de betekenis van ‘mannelijk lid’. In die zin meermaals in het werk van Rusting aangetroffen (*Bijt hem de sebedeus af*).

‘Bommm!’ De laatste klokketoon vliegt, als een vogel, den toren uit. ‘He, zebedeus daarboven,’ roept Dries. ‘Mijn liedje is gezongen! Wip af, we gaan wip-in spelen: de kookpot staat gereed en mijn gedarmte grolt om een zielemiske te mogen lezen!’ (Reimond Stijns en Isidoor Teirlinck, *Arm Vlaanderen*, 1884)

‘Jij bent dus Zebedeus,’ riep hij, ‘rooie kriel-aard-appel?’ (Jacobus van Looy, Jaap, 1923)

De agent was natuurlijk minder bruin geworden en bleek hem ook nog van vroeger te kennen, toen hij rakelings langs hem was gegaan, had hij gegroet: ‘Zóo, Zebedeus.’ (Jacobus van Looy, Jacob, 1930)

zeekalf, zeekoe

dom iemand; sufferd. Een *zeekalf* is het jong van een zeekoe.

Ik heb je weg zien lopen, Moor! Boschjesman! Haai! Zeehond! Zeekoe! Ijsbeer! Padde! Kroko... (Pieter Louwerse, *Vlissinger Michiel*, 1880)

Dat snap ik ook, zeekoe. (Willy van der Heide, *Start de Straalracer toch?* 1955)

zeepsmoel

iemand met een overdreven clean uiterlijk.

Het leeftijdsverschil tussen de Welsche Zeta-Jones (34) en Michael Douglas is een nooit opdrogende bron van hilariteit. Heel begrijpelijk: dat een perfect natuurlijke schoonheid in de fleur van haar leven het doet met een zestigjarige zeepsmoel getuigt van een ondraaglijke wreedheid. (Menzo, november 2003)

zeikdoos, zeikdweil, zeikteil

onaangenaam, vervelend iemand; klagerig persoon; zeur; *pietlut**. *Zeikteil* komt vnl. voor in Vlaanderen.

Die seikdweil zat ook vaak te zeuren dat ze in de rimboe zat... (Jan Cremer, *De Hunnen. III: Vrede*, 1983)

Godallemachtig, wat een stelletje kinnesinnige sikkeneurige zeikdozen schrijven er tegenwoordig voor Oor. (Oor, 02/05/1992)

zeiker, zeikerd

iemand die voortdurend zanikt; zeur. In Vlaanderen wordt het meer gebruikt in de zin van ‘kleinmoedige vent; lafaard’. In Gent heeft het woord de betekenis van ‘haarklover, vitter’.

Maar die seikert was bang voor z'n nette pak en liep gebogen. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

Amerikanen zijn zeikers, nooit heb ik van die supersonische klootzakken meegemaakt. (Paul A. Wilking, *De roerige wereld van Pistolen Paul*, 1968)

'Ach zeikerd,' zei Drumbo geërgerd. (Peter Andriessse, *Desperado's*, 1981)

zeikhannes

zeurpiet. De aangesprokene wordt geassocieerd met viezigheid. De vrouwelijke tegenhanger is de *zeikmier* (genoemd naar de urinestank van het nest).

Ouwehoer, zeikhannes, moet je tegen al je klanten rondzeiken wat hier aan de hand is. (Hans Moll, *De hoeken van de ring*, 1987)

Want dat vinden ze nog het prettigst, zo geven ze ruitertlijk toe. Geprezen worden. Ook die wat minder fijnbesnaarde metselaars in vaste dienst. 'Zelfs als zo'n arrogante zeikhannes zegt dat hij het mooi werk vindt,' zegt een jonge klusser, net 23 jaar. (HP/De Tijd, 23/08/2002)

zeiklijster

vervelende of nare kerel; lafaard, bangerik. Oorspronkelijk soldatentaal en Bargoens.

Ik wil graag dat mensen mij herinneren als iemand die misschien toch een heel klein beetje aardig was. En niet als iemand die een volkomen klootzak, een oetlul en een zeiklijster is. (Nieuwe Revu, 20/12/1995)

zeikmier

zie *zeikhannes**

zeiknest

(vnl. Leiden) meisje of vrouw. Als aantekening van Beets reeds in 1900 teruggevonden.

Krijg de ziekte, olmse zeiknest. (H. van Aalst, *Onder martieners en bietsers*, 1946)

zeikpeer

zeurderig iemand.

Dominees zijn zeikperen, zegt mijn vader. (Maarten 't Hart, *Het vrome volk*, 1974)

zeikridder

(prostitutietaal) iemand die zijn seksuele lusten bevredigt door middel van urine; liefhebber van plasseks. Vgl. *strontridder**

Men vindt dan ook strontvrijers en seikridders onder persoonlijkheden en individuen voornamelijk verscholen in de hoogste top van de maatschappij. (Jan Cremer, *Ik Jan Cremer*, 1964)

zeiksnor

zeurderig persoon; iemand die voortdurend op de zenuwen werkt; vervelende figuur. Eigenlijk 'iemand met een hangsnor'. Uit de jaren vijftig dateert ook de verwensing *krijg een zeiksnor*.

Er kwam een kolonel met een grote hangsnor en een stokkie. Meteen brullen over orde en tucht ... Wat een ontvangst! Even later riep een van onze jongens: 'Poppesnor.' Een ander liet een harde scheet. Wij gierden het uit. En die zeiksnor riep maar: 'Ik krijg jullie wel, smerig rapalje.' (Haring Arie, *Een leven aan de Amsterdamse zelfkant*, 1968)

Ik ging mezelf soms ook 'n zeiksnor vinden. (Arie B. Hiddema, *Kassa*, 1971)

Okay zijksnor, als je rotzooi wilt, is het rotzooi. (Hans Plomp, *Brigadier Snuf rookt stuff*,

1972)

zeikstengel

zeurderig persoon; vervelend figuur.

‘Je hebt al ijs gehad, zijkstengel’, zei de vader. (Dimitri Frenkel Frank, Hoge hakken, echte liefde, 1980)

zeikstraal, zeikzever

iemand die voortdurend klaagt; zeurpiet.

Nou, ze was weleens gevraagd in een speelgoedshop, maar daar kreeg ze alsmaar ‘zeikzevers’ die verantwoorde treintjes met gifvrije verf wilden hebben. (Jos Brink, Laat mij maar schuiven, 1988)

Zeikstraal! Gedane zaken nemen geen keer ouwehoer! (Dirk Dufraing, Rock 'n' Roll, 1989)

Zeven uur zeg ik toch. Zeikstraal. (De Volkskrant, 01/04/2000)

zelfgebreide trut

(studententaal) wereldvreemde vrouw; een soort vrouwelijke *geitenwollen* sokkendraagster*. Syn.: *pluis**. Vermeld door Gillissen & Olden.

zeloot

iemand die op onverdraagzame wijze andersdenkenden op vooral religieus gebied bestrijdt en tracht te vervolgen; fanatiekeling; dweper. De term wordt ook buiten het geloof gebruikt. In politieke kringen heeft men het wel eens over *eurozeloten**.

Maar, want zelfs den klerikalen zeloot is het niet gegeven op alles bedacht te zijn. (Cd. Busken Huet, Litterarische Fantasien en Kritieken, 1868-1885)

Bovendien... Bilderdyk was 'n zeloot in den geloove. (Multatuli, Ideeën, 1877)

zemel, zemelaar

kleingeestig persoon; *zeurkous** (die vaak moralistische of vrome praatjes verkoopt); zanik; *muggenzifter**. Oorspronkelijk betekende het ‘talmer, draler’ (in die betekenis al door Bredero gebruikt).

... en juist nu hij op 't punt stond ergens anders afleiding te zoeken, kwam ‘die vervelende zemelaar’ hem weer lastig vallen. (A.C.C. de Vletter, Paljas, 1902)

... en waarom ze hem een vervelenden zemelaar schelden. (Het Vaderland, 21/03/1928)

Wat werd ik, een kopie van mijn man. Een vrouwelijke zemelaar. (Jan Mens, De kleine waarheid (1967)

zemelknoper

zeurder; *muggenzifter**. Reeds vermeld door Stoett (onder haarklover) en Huizinga. In Leiden kent men het scheldwoord *zemelnaaier* voor een zedige, vervelende vent. De Groningse variant is *zemelscheet*.

Wees toch niet zo zwaar op de hand, ouwe zemelknoper... (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

zenuwenbonk, zenuwenknobbel, zenuwenmoot, zenuwpees

erg zenuwachtig iemand.

En iemand hoeft nog lang geen ‘zenuwlijder’ te zijn, om toch zooveel ‘last van de zenuwen’ te hebben, dat zijn kennissen hem een ‘zenuwpees’ noemen. (De Groene Amsterdammer, 13/11/1937)

Welnee, zenuwemoot, laat dat nou maar aan je malle gabber over. (Ben Borgart, Buitenschot, 1975)

zenuwlijer, zenuwlijder

iemand die zich om het minste of geringste boos maakt; zenuwachtig persoon.

Joop! Jopie! Kom effe, telefoon. Een of andere zenuwlijer. (Henk Elsink, De lift, 1972)

De hele wereld zit vol met rotzakken, een stelletje zenuwlijers zijn et. (Albert Mol, Wat zien ik, 1988)

Ik heb een hekel aan zenuwlijers die een Oscar willen winnen. (De Volkskrant, 03/02/1995)

zeug

slonzige, dikke, luie vrouw; vrouw met veel kinderen. Vaak ook voor 'een kwaadaardig, leugenachtig of vals vrouwmens'. In die laatste betekenis reeds opgetekend in zestiende-eeuwse kluchtspelen. In de hedendaagse jeugdtaal is *zeug* een scheldwoord voor 'een ordinair of weinig aantrekkelijk meisje'.

Wat ben je dan? De stomste christenzeug van de Jordaanoever? (Herman Brusselmans, De terugkeer van Bonanza, 1995)

'Dikke zeug,' zuchtte ik. 'Vadsige pad. Mongoolse rioolprop.' (Tom Lanoye, Spek en bonen, 1999)

zeugie

(jeugdtaal) denigrerend voor een meisje.

Daarnaast zijn er nog twee andere zaken bepalend voor een geslaagd avondje uit: bier en zeugies. Dit laatste is een weinig eervolle benaming voor meisjes. Iedere keer als de term 'zeugies' valt liggen de jongens slap van het lachen onder tafel. (Vrij Nederland, 30/08/1986)

Hardrock (en voor het gemak alle onderverdelingen die daarin aan te brengen zijn) werd vaak door 'serieuze' muzikliefhebbers afgedaan als een onintelligente vorm van rock 'n' roll, die werd voortgebracht door verwijfde machomannen en slechts werd genoten door langharige provincialen en hun zeugies. (Vinyl, februari 1987)

zeurkont, zeurkous, zeurneus, zeurpiet, zeurtrien, zeurzak

zeurderig persoon.

't Is 'n belabberlazerde boel. Dan was 't 'n andere boel in '80; toen was er oorlog te voeren tegen 'n troep ouë zeurkousen. (W.A. Paap, Vincent Haman. Tweede druk, 1908)

Zeurpiet, wat kan 't jou schelen, wat z'n motieven zijn, laat 'm naar de maan lopen. (F.J. de Clercq Zubli, De blijde stilte, 1937)

zeveraar

(in Vlaanderen) iemand die flauwe praatjes of onzin verkoopt, die men nauwelijks au serieux kan nemen. Eigenlijk 'iemand die kwijlt'.

Antwoord die zeveraar niet, maar laat hem zitten waar hij zit! (Louis Paul Boon, De bende van Jan de Lichte, 1957)

Allemaal stomme klap van zeveraars die niks weten. (Herman Brusselmans, Het einde van mensen in 1967, 1999)

zeverkut, zeverzwijn

(jeugdtaal) iemand die flauwe praat of onzin verkoopt. Sedert ca. 1984.

ziel

(marinetaal, Cambodja) lullig iemand, een *doetje**. Vgl. *zielo**.

Marinier Van Dorp (voornaam: Oskar) heeft van de korpsleiding de taak gekregen om zieken te verzorgen. Daarom zien de andere mariniers hem niet voor vol aan. 'Ziel' noemen ze hem, en dat is het ergste scheldwoord dat een marinier over zich heen kan krijgen, de overtreffende trap van 'watje'. Soms versterken ze zelfs dat nog en noemen ze Van Dorp 'kutziel'. (Vrij Nederland, 09/10/1993)

zielenknijper

psychiater. Oorspronkelijk (door Multatuli) gebruikt voor een dominee die zieltjes wint, later als eigenaam op 27 februari 1952 door Marten Toonder in *Tom Poes en de Partenspeler*.

Aanvankelijk is dit personage de voorzitter van de voogdijraad van de stad Rommeldam. Veel later wordt *Zielknijper* psycholoog en draagt hij de titel 'doctorandus'.

We kunnen ons niet weerhouden 'n kort verslag te geven van de ingrypende leerrede die gisteren in onze hoofdkerk werd gehouden door den eerwaarden zielknijper. (Multatuli, *Ideeën*, 1862)

Zie nu toch eens hier, met welk een verrukkelijke openhartigheid, bijna naïef, hoe onbevangen en eenvoudig, hoe rustig en beminnelijk hier een grote levenskwestie wordt aangeraakt, hoe een teer probleem, dat ons altijd pijnigt en plaagt, eigenlijk wordt opgelost, hoe een kwellend vraagstuk, een echte zieleknijper der moderne menscheid, wordt gebalsemd en gezalfd,... (Het Vaderland, 30/08/1927)

Ga je echt naar een zieleknijper? (Boudewijn Büch, *Het dolhuis*, 1987)

zielenpiet, zielenpoot

zelig, beklagenswaardig figuur. *Ziele(n)poot* werd voor het eerst opgetekend door A. Beets in 1880. Het WNT denkt aan een variatie op *mankepoot*.

... dat meisje, die Meta van ons atelier, is toch zoo'n zielepiet, als we d'r eens meenamen? (Het Vaderland, 28/11/1932)

Plotseling moest ze aan Engelman denken. Wat een zielepoot was dat. (Jan Mens, *De kleine waarheid*, 1967)

zielo

(jeugdtaal) zelig persoon; iemand die niet genoeg van zich afbijt. Turbotaal voor *zielenpoot**.

De reclame op de televisie is vooral voor zielo's, mensen die er mee zitten dat ze iets hebben. (Vrij Nederland, 30/09/1989)

zij-jurk

homoseksueel. Zinspeelt op het verwijfde.

Neen, de 'zij-jurken' en de leden van de 'potterie' (de lesbische vrouwen), geven elkaar rendez-vous in café 'Populair'... (Gert Hekma, *De roze rand van donker Amsterdam*, 1992)

zijden doos, zijden gleuf, zijden mina, zijden sok

slappeling, week, verwijfd iemand. *Zijig* betekent 'halfzacht; niet krachtig'. Vgl. Eng. slang: *candy-ass*.

Volgens hem was die zijden sok er toch echt eentje geweest om tegen zijn moe te zeggen: 'Mamma, ik wil een man hè.' (Jan Wolkers, *De walgvogel*, 1974)

Ach, zijde gleuf, wat weet jij daar nou van? (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

Ze noemt me een zijde doos, vind je dat aardig? (Hermine de Graaf, *De zeevlam*, 1985)

zijden nicht

halfzachte of verwijfde homo.

Hij beval de timmerman door te gaan met zijn werk. Die aarzelde, en mompelde een beetje na wat die zijden nicht gezegd had. (Gerard Reve, *De taal der liefde*, 1972)

zoeloe, zoeloelip, zoembalip

(racistisch) iemand met dikke lippen. Wout Wagtmans, de coureur uit 't Heike, werd vanwege zijn dikke lippen al snel uitgeroepen tot *De Zoeloe van het peloton*. Het woord wordt eigenlijk geassocieerd met negers (een Zoeloe is een lid van het Bantoevolk in het zuidoosten van Afrika) en is daardoor een verwijzing naar het uiterlijk. De variant *zoembalip* werd opgetekend onder Twentse scholieren in de jaren tachtig. *Zoemba* kan wellicht gezien worden als een poging om het taboe op racistische aanduidingen te doorbreken.

Je weet het nog precies: 'uitgelikte bananeschil, opgeblazen kikker, zoeloe, kaffer, nikker.' (Annemarie Oster, *Een moeder van niks*, 1982)

Mijn lippen laten opspuiten, hoef ik niet te doen, ze noemden me toen al Zoeloelip. (Menzo, januari 2004, interview met Martine Preenen)

zombie

iemand die er vreemd uitziet en zich raar gedraagt; iemand zonder eigen wil. In de jeugdtaal van eind twintigste eeuw ook gebruikt voor een persoon met een laag IQ. Bij Laps betekent het ook 'lange en lompe meid zonder figuur'. Eigenlijk 'een levende dode'. Het woord werd ontleend aan de vooedoo cultus.

'Zombie!' roept een roodharige speler van Neerlandia tegen me. (Nieuwe Revu, 22/08/1991)

De eerder genoemde Eimert van Middelkoop noemde u een 'politieke zombie'. (HP/De Tijd, 11/02/2005)

zondagsrijder

onervaren chauffeur. Het woord *zondagsruiter* bestond vermoedelijk eerder en werd al in 1900 opgetekend (in de 'Militaire Spektator').

Een tweede gevaar leveren de Zondagsrijders op, die een Fordje hebben aangeschaft en daarmee des Zondags met de hele familie gaan toeren. (Het Vaderland, 03/09/1925)

Deze man was een echte Zondagsrijder, een man zonder veel ervaring op het gebied van automobilisme, maar iemand, die nu eenmaal in het bezit van een rijbewijs is. (Het Vaderland, 16/06/1939)

zool

dom iemand; sufferd. Verkorting van het scheldwoord *halve* zool*.

Zool, dom of vreemd figuur: moet je die halve zool weer eens bezig zien! (Cor Hoppenbrouwers, *Jongerentaal*, 1991)

Er waren wat serieuze reacties, maar vooral TBS-zolen: 'We zitten momenteel in detentie, we willen komen koken, maar kunnen jullie regelen...'. (Nieuwe Revu, 14/05/2003)

zootje, zootje ongeregeld

gemeen volk; tuig. Eigenlijk: allegaartje, een groepje personen dat in kleding, handelingen e.d. afwijkt van het normale.

Zo zagen kruisvaarders er niet uit: zo bruin, verwilderd, rauw en ongehoorzaam konden normale kinderen niet zijn. En heilige kinderen zeker niet. Moest dat ongeregelde zootje de Saracenen met hun onschuld verjagen? (Thea Beckman, *Kruistocht in spijkerbroek*, 1973)
Integendeel, de jongste tijd kreeg dat zootje ongeregeld meer en meer vrij spel op straat en gemeenzame omgang met de officiële ordehandhavers achter de schermen. (De Volkskrant, 18/10/1980)

zot

iemand die op een onverstandige of redeloze manier handelt; gek; dwaas. Soms meer specifiek 'verliefde of hoogmoedige dwaas'. Dit scheldwoord werd al opgetekend in de zestiende eeuw.

Onder de societeit der zotten zyn deze drie niet van de allerminste; een getrou Minnaar; een barmhartig Soldaat en een oprecht Speelder. (Jacob Campo Weyerman, *De Rotterdamsche Hermes*, 1720)

Ja Broêr, de jonge is met al zijn beleefdheid, tog een ondraagelijke wijsneus! een zot, een aap. (Betje Wolff, *Historie van Mejuffrouw Cornelia Wildschut, of de Gevolgen der Opvoeding*, 1793-1796)

zottenbol

(verouderd) dwaas, onverstandig persoon. Uitbreiding van *zot**. Reeds opgetekend in de zestiende eeuw. Enkel nog in Vlaanderen gebruikt, maar weinig frequent en vooral gewestelijk.

Men geeft geen' zottebol dees wapes, vol gevaar;

Gelyk een Minne 't kind bewaart voor mes of schaar. (Jacob Campo Weyerman, *De Rotterdamsche Hermes*, 1720-1721)

Doe 't geen ik zeg: Louis is een zottebol, laat hem loopen, hij zou u 't hoofd verdraaien en u achterna uitlachen, toe. (Stijn Streuvels, *De vlaschaard*, 1907)

zoutwaterjannen

(destijds in Ned.-Indië) matrozen. Vermeld door Van Dam. Een *zoutwater-luitenant* werd gebruikt als scheldwoord voor een officier van de marine.

zoutzak

futloos persoon; iemand met weinig wilskracht en een weinig elegante houding; sukkel. Eigenlijk 'iemand die als een zak zout in elkaar zakt'. Dit scheldwoord dateert uit de zestiende eeuw en is terug te vinden in de meeste spreekwoordenboeken (Tuinman, Stoett enz.). Bij Harrebomée lezen we: 'Het is een regte zoutzak van een mensch (of: Hij zit in elkander als een zoutzak)'. Het WNT citeert o.a. Sewel (1691), Marin (1701) en Van Dale (1872). Zie ook *houten* klaas* en *pafzak**.

Lamme zoutzak! (Johannes Kneppelhout, *Studenten-typen*, 1839-1841)

Harry van Wijnen, NRC-commentator en PvdA-aanhanger, noemde het CDA een partij van 'dorknopers, dilettanten, mafkezen, zoutzakken'. (Elsevier, 18/06/1994)

Ik heb nog nooit zo'n slappe zoutzak gezien als Wallage toen de Bolkestein-affaire in de Kamer werd behandeld. (De Groene Amsterdammer, 18/12/1996)

zuipbalg, zuiplap, zuipschuit, zuipzak

dronkaard. Het gebruik van rijm, meer bepaald binnenrijm (zoals in *zuipschuit*), is erg populair onder scheldwoordegebruikers. Andere voorbeelden zijn *graftak**, *holtor** en *stoephoer**. Deze techniek lijkt het venijn uit het woord te halen, maar het gif zit meer in de wijze van uitspreken.

Hé! Wat een gemeene vent! Een zuiplap! (Johannes Kneppelhout, *Studentenleven*, 1841-1844)

Waar waart ge? Hee, zuipbalg! Waar waart ge? Ik heb immers gescheld? (Herman Teirlinck, *Het ivoren aapje*, 1909)

De twee zuipschuiten van soldaten worden op rapport geroepen bij hun kompanieskommandant... (A.M. de Jong, *Notities van een landstormman*, 1917)

zulthoofd

(jeugdtaal, verouderd) burgerlijk iemand; een vertegenwoordiger van het establishment. *Zulthoofd* werd destijds gelanceerd door het jeugdblad *Hitweek*. Zie ook nog *zultkop** dat meer op 'een domoor' slaat. Het woord *verzulting* betekende ooit 'verburgerlijking'.

Nee, die dikbuiken moesten wachten tot Sandberg met pensioen moest. Toen konden ze een goed opgemaakte, Playboy lezende zulthoofd benoemen. (*Hitweek*, juni 1967)

'We hebben dat bleke zulthoofd ook te pakken gehad,' riep hij fier. (Miep Diekmann, *Dan ben je nergens meer*, 1975)

Ach... een zulthoofd op Binnenland. (*Het Parool*, 29/10/1988)

zultkop

domoor; iemand met een dikke kop, die er dom uitziet; leeghoofd. Eigenlijk 'iemand wiens hoofd gevuld is met zult in plaats van hersens'.

Want eigenlijk is die vent een zultkop. (Simon Carmiggelt, *Klein beginnen*, 1950)

Hugo Borst van VI ging op tilt toen hem doorgang werd geweigerd door weer een andere zultkop van Hoogenboom. (*Nieuwe Revu*, 01/03/1990)

zuurkool

(Amsterdam, jeugdtaal) jongen met lang haar van achteren en kort haar van voren. Opgetekend eind jaren tachtig. (*Het Parool*, 25/11/1989).

zuurmuil, zuurpruim, zuursnoet

nors, onvriendelijk persoon; knorpot; chagrijn. *Zuurmuil* werd o.a. opgetekend bij Kiliaen (1588). Een synoniem is *azijnpisser**. Er bestaat ook een werkwoord *zuurpruimen*: 'nors zijn; knorrig doen'.

Aan den anderen kant is de pessimist melancholicus, cynicus, zwartkijker, zuurpruim, allemaal soorten, die nooit een kuiltje in de wang hebben of elkaar tusschen de ribben stooten... (*De Groene Amsterdammer*, 25/07/1915)

Dat zuursnoet? Die komt vast niet, die kijkt een mens amper aan. (Marianne Philips, *Bruiloft in Europa*, 1934)

Als u zo doorgaat, wordt u een vervelende zuurpruim. (Jan Mens, *De kleine waarheid*, 1967)

zwaap

(jeugdtaal) lang persoon. Synoniem: *lat**.

Zwaap: langbenige slungel. (Kristiaan Laps, *Nationaal scheldwoordenboek*, 1984)

zwabber

1) (zeemanstaal) matroos 3e klas, die belast is met het schoonmaken of 'zwabberen' van het schip. Reeds in de zeventiende eeuw opgetekend. Een *zwabber* is een scheepsdweil.

'k Stond voor Liesbeth met m'n mond vol tanden als een zwabber, die een puts overboord laat vallen. (Justus van Maurik, *Van allerlei Slag. Novellen en Schetsen*. 3de druk, 1883)

Den naam zwabber hoort men overigens aan boord nog gebruiken voor den matroos derde

klas en voor den luit. ter zee, die met het toezicht in het benedenschip belast is, doch dan 'zwabber-kapitein' genoemd wordt. In het benedenschip immers kan men niet zooals aan dek, waar het water door de spuigaten gemakkelijk verdwijnt, dekspoelen, d.i. met veel water gooien en het met bezems verwerken. In het benedenschip moet men op gewone dagen volstaan met zwabberen en nog eens zwabberen. Een andere lezing is, dat. de toenaam 'zwabber', ook gegeven wordt op de groote schepen met een drie-divisie-rol voor de drie luit. ter zee Ie klas, die officier zijn van een divisie. (Albert Chambron, *Marinetermen*, 1941)

2) dronkenlap; liederlijk persoon; *dweil**; pierewaaier; doordraaier; zwerver. Dateert uit de zeventiende eeuw. Ook in het Bargoens. *Aan de zwabber zijn* of *zwabberen* betekent: 'de kroegen aflopen; boemelen'.

Ze kon een poen-vrijer krijgen, tienmaal meer bollebof dan zoo'n zwabber, had hij uitgekrijscht... (Israël Querido, *De Jordaan*, 1912)

De zoon van Moeke van Geuns, uit 'de Nachtkaaers', het zoete kitje voor allerhande nachtwabbers, die nooit van den lurk genoeg konden krijgen. (Israël Querido, *Van Nes en Zeedijk*, 1914)

Kom je weer om te bedelen – jou doordraaier, jou zwabber? (Nieuwe Rotterdamsche Courant, 16/05/1925)

3) (jeugdtaal) namaakgabber (vaak kaalgeschoren jongere in hippe kleding, die van gabberhouse houdt): iemand die in de ogen van een echte gabber niet aan de normen voldoet.

En niet voor niets blijven jongeren nieuwe woorden verzinnen voor leeftijdgenoten die er net niet 'bijhoren': 'zwabbers' (voor would be gabbers) of – opgetekend uit de mond van een 13-jarig skatertje – 'wannabe's'. (Elsevier, 15/02/1997)

Zwabbers: nepgabbers. (Frank Bierens & Mo Veld, *Gigataal. Stijlwoordenboek voor het nieuwe millennium*, 1999)

zwabberaar

iemand die voortdurend twijfelt en van mening verandert.

D66-Kamerlid Lousewies van der Laan is van de backbenchers in het parlement het meest genoemd als slechtste: 'luchtbel', 'een soort Heinsbroek' en 'hijgerig en hyperig'. De impopulaire minister van Sociale Zaken, Aart Jan de Geus, wordt als 'asociaal' en 'vakbondsverrader' bestempeld. J.G. Koens: 'Eerst gedraagt hij zich als een verrechtste vakbondsolfant in de porseleinkast en daarna haalt hij bakzeil. Wat een zwabberaar!' (*Algemeen Dagblad*, 11/12/2004)

zwabberjanus

(Bargoens) dronkaard. Vermeld door o.a. Van Bolhuis.

zwakhoofd

iemand met weinig verstand; domoor.

... ik mag zorgen, geen weeke zwakhoofd te schijnen en geen morrende Heiden bij zóó hoog een voorbeeld! (A.L.G. Bosboom-Toussaint, *Leycester in Nederland*, z.j.)

Een zeehond is toch geen hond, zwakhoofd! (M. Remacle, *Zwartbaard en de Indianen*, 1968)

zwamneus, zwampik

iemand die zonder kennis van zaken praat. In het Engelse slang een *bunkshooter* genoemd. Het werkwoord *zwammen* behoorde oorspronkelijk tot de studenten- en soldatentaal. *Hij staat te zwammen* betekent letterlijk 'hij staat sponsachtig uit te groeien'. De zwam is een sponsachtige,

voze plant, die geen gehalte heeft en even spoedig inzakt als ze opkomt. Volgens Van Ginneken werd het omstreeks 1860-1885 gebruikt aan de K.M.A. in de zin van 'kletsen'. Met de term *zwampot* bedoelde men een kletspartij. *Zwam nu gauw!* betekende: 'hou toch op met die onzin te vertellen!' De toevoeging -neus wordt gebruikt om een persoon aan te duiden. Dit komt wel vaker voor bij scheldwoorden, bijvoorbeeld: *dramneus*, *zeurneus*.

... het zeer ellenlange gedicht van den krijgshaftigen zwamneus... (De Groene Amsterdammer, 16/02/1913)

Het staat trouwens vast bij deze jongelui, dat het overige van het mensdom, dat uit koekenbakkers, soepjurken, zwamneuzen, neepjesmutsen, lamme idioten, oude pruiken en dergelijke hoogwaardigheidsbekleeders bestaat, volstrekt niet bij machte is hen naar waarde te schatten. (het Centrum, 11/07/1928)

'Zure zwampik,' schold Jan. 'Moet je dat uitgestreken smoelwerk zien... ' (Jan Mens, Er wacht een haven, 1950)

zwans, swans

(meestal voorafgegaan door *rare*) zonderling mens; raar figuur; ook: 'opschepper; *lummel**'. In de volkstaal is *zwans* ook een benaming voor het mannelijk lid.

De Drentse woorden *swans* 'rare snuiter', *slemiel* 'slungel', *smeigeln* 'vleien' en geleis 'rails' beschouwt Naarding als waarschijnlijk jonge ontleningen uit het Duits. Ze kunnen aangevoerd zijn door Duitse marskramers of seizoenarbeiders of mee teruggebracht door die turfgravers die vóór 1914, als aan het eind van juni de turfcampagne geëindigd was, in het Ruhrgebied gingen werken. Het is echter ook hier niet gemakkelijk om woord voor woord tot zekerheid te komen. (A.A. Weijnen, Nederlandse dialectkunde, 2e druk, 1966)

zwarte

(racistisch) iemand met een donkere huid; een *neger**.

De rechtstreekse aanleiding tot deze vechtpartij was een scheldwoord. Enkele van onze jongens hadden de Marokkanen uitgescholden voor 'zwarten'. Het was onze madrieg Gersjom, die de vechtenden van elkaar scheidde. Gersjom was diep geschokt door deze ruzie. Zoiets kwam in Ben Sjemen nooit voor. Maar het ergst was hij ontzet over dat scheldwoord 'zwarten'.

'Er is vandaag in onze gemeenschap iets heel ergs gebeurd,' zei Gersjom op een bijeenkomst in de grote eetzaal, waar alle jongens en meisjes boven twaalf jaar aanwezig waren. 'Onze chaweriem uit Marokko zijn uitgescholden voor 'zwarten'. Wie kan ons uitleggen waarom dit zo erg, waarom dit zo verkeerd is?' (Leonard de Vries, Chaweriem, 1955)

zwarte doos

(racistisch) zwarte vrouw, ten tijde van de Bijlmerramp in Amsterdam. Woordspeling met *zwarte doos* in een vliegtuig en *doos** als denigrerende term voor vrouw.

Het gebrek aan respect blijkt ook uit het feit dat veel zwarte vrouwen in de tijd van de Bijlmerramp als 'zwarte doos' werden aangeduid. (Opzij, maart 1995)

zwarte duivel

(racistisch) zwarte, neger.

Het Kaïnsmerk van Aran is, zoals we zagen, zijn zwart-zijn. Door het contrast met deze zwarte duivel (en zijn kliek) verheugt men zich te meer over het ware, het schone en het goede, in één woord: het volmaakte. (Jan Vos, Toneelwerken: Aran en Titus, 1641, herdruk 1975)

‘Heb ik die zwarte duvel effe fijn op z’n gezicht gegeven?’ vroeg Bulletje zelfvoldaan en hij wreef zich het zweet van z’n voorhoofd. (A.M. de Jong, De wereldreis van Bulletje en Boonestaak, ongedateerd, 1923-1924)

zwarthemd

fascist; nationaalsocialist; volgeling van Mussolini. Italiaanse en Nederlandse pendant van de *bruinhemd**. Vanwege de zwarte hemden die bij het uniform werden gedragen.

Inzoverre is de satyre van de perverse spionne die onder een enorme geschilderde ‘fascio littorio’ een jongen zwarthemd ontrouw maakt aan de leer van Benito den groot geen onaardige vondst. (De Groene Amsterdammer, 25/02/1933)

Daar verschijnt hijzelf op de drempel in zijn uniform van zwarthemd. (Bertus Aafjes, Laars vol Rozen, 1937)

zwartjacker, zwartjakker

(racistisch) zwarte, neger.

Als het aan jullie lag, zouden we die zwartjackers beschuit met muisjes te vreten geven. (Jacob Zwaan, Soldaat in Indië, 1969)

zwartjan

1) (racistisch, verouderd) neger (uit Zuid-Afrika). Term uit de zeventiende eeuw. Ook de knecht van Sinterklaas, Zwarte Piet, werd vroeger *Zwarte Jan* genoemd.

Hinkedepink, zat op de klink, geef me een kan, dat ik nog wat drink. Is er niet, zoo laat wat te halen, Jantje van Spanje, die zal te betalen, Jantje van Spanje, die zwartjan, sloeg al tegen de tuinstok an. En de tuin, die kraakte, dat de man ontwaakte. Dat de vrouw de trommel sloeg, kat het vaandel droeg. (versje uit de achttiende eeuw)

‘Jij nooit kaffer zien? Zoo van voor en zoo van achter!’ en wanneer het boertje dan kwaad werd, omdat Paul hem zijn rug toedraaide, en begon te schelden: ‘leelijke neger!’ of ‘leelijke zwartjan!’ nam de jongste Artapappa heel beleefd zijn pet af en zei: ‘Wah, geen zwartjan, zeg! Paul!’ (J.B. Schuil, De Artapappa’s, 1920)

2) strenge Nederlands Hervormde; gereformeerde.

Herman de Man groeide zelf op in Benschop, een joodse marskramerszoon – zijn ware naam was Salomon Hamburger – die later katholiek zou worden, te midden van de steile ‘zwartjannen’. (Elsevier, 02/04/1994)

zwartjoekel

(jeugdtaal, racistisch) Surinamer of Antilliaan; meer algemeen: *zwarte**, *neger**. Er bestaan talrijke varianten: *zwartpekel*, *zwartpoot*, *zwartman*, *zwartneuker* enz. Zie ook *kwatta**.

Zo’n koloniaal mag creperen, als die zwartjoekels maar als juffertjes behandeld worden. (Jacob Zwaan, Soldaat in Indië, 1969)

Als-ie maar niet thuis komt met zo’n zwartjoekel, hè moeder! (Heere Heeresma, Han de Wit gaat in ontwikkelingshulp, 1972)

De Hollandse dames hebben zelfs op het strand de handtas met het paspoort, vliegticket en ziekenfondskaart nog bij zich, want die zwartjoekels vertrouwen: dat nooit. (Jan Cremer, Logboek, 1978)

zwartkous, zwarte kous

lid van de *zwartekousenkerk*, de kerk voor erg orthodoxe groeperingen. Zinspeling op de sobere en sombere kleding (zwarte kousen waren vroeger bij boeren in de mode). In de turbotaal van de late

twintigste eeuw spreekt men ook van een *griffo* of *gerefo*. De term *zwartekousenkerk* dateert uit de jaren vijftig.

Om te beginnen, kijken de zwarte kousen helemaal niet naar de televisie. (NRC Handelsblad, 19/01/1993)

Wij vrijgemaakten gaan opgewekt door het leven, staan midden in de wereld. Ik ben geen zwartkous. (HP/De Tijd, 18/04/2003)

zwartrok

geestelijke of predikant. Meestal in verbinding met één of meerdere niet-vleiende adjectieven. Verwijst naar de zwarte, tot op de schoenen hangende priesterstoep. Vgl. Frans: *un noir*.

‘Wie is die zwartrok?’ vroeg hij zachtjens aan zijne vrouw. ‘St! Hendrik! dat is de eerwaarde Predikant.’ (Jacob van Lennep, De pleegzoon, 1833)

Wacht maar, ouwe zwartrok! (De Groene Amsterdammer, 18/05/1902)

De Kerk regeerde de wereld en in het bijzonder dit eiland, dat krioelde van de zwartrokken zoals de aarde van wormen. (Johan Fabricius, Nacht zonder zegen, 1955)

zweefkees, zweefkont, zweefteef

warrig persoon; iemand met veel fantasie, die steeds in hogere sferen verkeert en er vreemde denkbeelden op na houdt; zweverig iemand. De vrouwelijke variant is de *zweefteef*, volgens Van Dale een vulgair scheldwoord voor een vrouw met zweverige denkbeelden of interesses. Frénk van der Linden, journalist bij Het Parool, bestempelde columniste Ebru Umar na de moord op Theo van Gogh als een *zweefteefje*. Ook het medium Jomanda wordt op internetforums wel eens een *zweefteef* genoemd. Het woord *zweefkezerij* vonden we nog terug bij Wim de Bie (De Boekcorner van ... Goos Verhoef, 1988). Een ietwat neutralere term is *alto**.

Hij was van hot naar her gerend en had met alles wat zich pers noemde gesproken, hoe absurd het soms ook was, en dan kwam er zo'n lijzige 'zweefkees' op hem af, die zei: 'Hé, dat is jouw trip, man.' (Elsevier, 02/04/1988)

De inwonende vriendin is een aan New Age verslingerde 'zweefteef' en staat model voor ons modernistische geneuzel. (Trouw, 09/01/1995)

Heeft de diva de glamour ingeruild voor de spiritualiteit? Is de fles roze champagne vervangen door een mok met kamillethee? Patty: 'Welnee. Ik ben helemaal niet zo'n zweefkont, geen geitenwollen sok. Ik wil best in therapie, maar dan wel met een goeie Dior-laars aan.' (Patty Brard in Algemeen Dagblad, 29/09/2004)

zweefteef

stewardess. Maar ook: 'een zweverige vrouw' (zie vorig lemma). Vermeld door Sanders (2002). Zie ook opmerkingen onder *teef**.

Sandra Krijgsman studeerde tot voor kort toerisme en was ook zweefteef. (www.geenstijl.nl, 18/06/2005)

En de zogenaamde Afrikaanse woorden die u meent te kennen zijn misschien ook niet altijd correct: 'zweefteef' is niet het afrikaanse woord voor 'stewardess', en 'bedriegkak' is niet het juiste woord voor 'kunstmest' (maar mijn afrikaanse vrienden vonden het wel goed gevonden). (De Standaard, 19/06/2005)

zweetdief

(wielertaal) renner die het zware werk door een ander laat doen; profiteur. Zie ook *linkebal** en *wieltjeszuiger**.

Nog altijd Barthélemy aan het laatste wiel. Hij spaart daar krachten, ik had er zelf op kunnen komen. Hij is bang voor de volgende klim, voor iedere duw in de wind die hij hier vermijdt

zal hij straks een meter later gelost worden. Als dat zo doorgaat krijgt hij nog kansen ook, de zweetdief. (Tim Krabbé, *De renner*, 1978)

Ploegleider maakt 'zweetdief' van Van Petegem. (*De Morgen*, 16/07/1996)

zweetpatat

(vnl. jeugdtaal) iemand met zweetvoeten.

zwemband

(jeugdtaal) dikkerd. Een *zwemband(je)* is eigenlijk een schertsende benaming voor een vetrolletje rond de heupen. Hier overdrachtelijk gebruikt.

zwetser

iemand die veel praat over onbenullige zaken; kletskaus; roddelaar. Ook: opschepper, snoever.

De huichelaars! De baatzuchtige zwetsers! Doodvallen konden ze! (A.M. de Jong, *Frank van Wezels roemruchte jaren*, 1928)

Want je kunt niet hier staan en daar ook. Je bent een zwetser, hè? (Peter van Gestel, *Winterijs*, 2001)

zwijn

vuile, onbeschofte, brute vent. Soms ook voor een dronkaard of een luiaard (*lui zwijn*). Tijdens de Tweede Wereldoorlog was volgend kinderversje erg populair: 'Pief paf poef. Hitler is een boef. Hitler is een zwijn. Jij moet em eerlijk zijn.'

Kom, jij met je nog al, schik je slapende bakhuis eens wat op, lui zwijn! (Johannes Kneppelhout, *Studenten-typen*, 1839-1841)

Wat sta je nou weer te knoeien! bulderde meneer Eduard, 'zie je wel, dat je dronken bent, zwijn!' (A.C.C. de Vletter, *Paljas*, 1902)

Vuil semitisch zwijn, arbeidersprofiteur. (Louis Ferron, *De keisnijder van Fichtenwald*, 1976)

zwijnjak

vies, liederlijk persoon; smeerlap. Sedert ca. 1872. Vermeld door o.a. Draaijer en Beets (aantekening). Wellicht ontleend aan het Slavisch (Tsjechisch *svinàk*: 'zwijnenhoeder'). Het Poolse woord *pijak* ('zuiplap') gaf mogelijk aanleiding tot het vormen van Nederlandse woorden met -jak. Vgl. *schobbejak** dat dezelfde uitgang heeft. Er bestaat ook een werkwoord *zwijnjakken* ('een woest, liederlijk leven leiden').

Wat, Heiden, Hottentot, Laplander, Samojeed, Baviaan, Schoorsteenveger, Bijtebauw, Zwijnjak, In mekaer gezakt roggebrood... (Pieter Louwerse, *Vlissinger Michiel*, 1880)
Kè' je denke... het zwijnjak! (M.H. Székely-Lulofs, *Rubber*, 1931)

zwickwak

(in Vlaanderen) lang, mager persoon. Reeds bij Cornelissen en Vervliet.

Gij lange zwick-zwak! (A. Snieders, *Werken*, 1877)

Bibliografie

- Allen, Irving Lewis, *Unkind words. Ethnic labeling from redskin to wasp*, 1990.
- Auer, Hans, *Zeg nooit doe!*, 1995.
- Ayto, John, *20th Century Words*, 1999.
- Beem, H., *Sje-eriet. Resten van een taal. Woordenboekje van het Nederlandse Jiddisch*, 1967.
- Beem, H., *Uit Mokum en de Mediene. Joodse woorden in Nederlandse omgeving*, 1974.
- Beer, Taco de & dr. E. Laurillard, *Woordenschat*, 1899.
- Berns, Jan & Ineke Strouken, *Joepie joepie, Berend Botje, Tante Betje en andere bekende Nederlanders*, 1993.
- Berns, Jan, *Hij zegt wat. De Amsterdamse volkstaal*, 1993.
- Berns, Jan & Jolanda van den Braak, *Amsterdams. Taal in stad en land*, 2002.
- Bierens, Frank & Mo Veld, *Gigataal. Stijlwoordenboek voor het nieuwe Millennium*, 1999.
- Bisschop, W., 'Het Dordsche taaleigen. Bijdrage tot de kennis der Hollandsche Dialecten', in: *De Taalgids*, vierde jaargang, 1862.
- Bo, L.-L. de, *Westvlaamsch Idioticon*, 1873.
- Boekenoogen, *De Zaausche volkstaal*, 1897.
- Bolhuis, E.G. van, *De Gabbertaal*, 1937.
- Boogert, Huib, *Taalarsenaal. Stunten en stoeien met het Nederlands*, 2003.
- Bos, Fokke, *De vreemde woorden*, derde druk, 1955.
- Broersma, Rouke G., *Recht voor z'n raap. Jargonboek voor hippe en andere vogels*, 1970.
- Calisch, I.M. & N.S. Calisch, *Nieuw woordenboek der Nederlandsche taal*, 1864.
- Clerck, Walter de, *Nijhoffs Zuidnederlands Woordenboek*, 1981.
- Cock, A. de, *Spreekwoorden en Zegswijzen afkomstig van oude gebruiken en volkszedes*, 2de druk, 1908.
- Cock, A. de, *Spreekwoorden en zegswijzen over de vrouwen, de liefde en het huwelijk*, 1911.
- Constantin, Theodor, *Das neue Berliner Schimpfwörterbuch*, 1988.
- Cornelissen en Vervliet *Idioticon van het Antwerpsch Dialect*. (Stad Antwerpen en Antwerpsche Kempen), 1899-1906.
- Dam, J.J.M. Van, 'Jantje Kaas en zijn jongens', in: *Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde*, 1942-1948.
- Debrabandere, Frans, *West-Vlaams etymologisch woordenboek*, 2002.
- Draaijer, W., *Woordenboekje van het Deventersch dialect*, 1936.
- Edouard, Robert, *Nouveau dictionnaire des injures*, 1983.
- Eijk, Inez van, *Zo lust ik er nog wel een*, 1980.
- Eijk, Inez van, *Dooddoeners en stoplappen*, 1987.
- Elias, Michel, *Haags. Taal in stad en land*, 2002.
- Endt, drs. Enno, *Een taal van horen zeggen*, 1969.
- Endt, drs. Enno, *Bargoens Woordenboek*, 1974.
- Gaalen, Ad van & Frans van den Mosselaar, *Kèk mè nâh. Plat & bekakt Haags*, 1985.
- Gallée, J.H., *Woordenboek van het Geldersch-Overijselsch Dialect*, ca. 1895.
- Geier-Leisch, Sabine, *Das neue Schimpfwörterbuch*, 1998.
- Geïllustreerde Encyclopedie van de Sexualiteit*. Ned. vertaling van *The Visual Dictionary of Sex*, 1977-1980.
- Gillissen, Albert & Paul Olden, *Het Eerste Nederlandse Studentenwoordenboek*, 1991.
- Ginneken, Jac. van, *Handboek der Nederlandsche taal. De sociologische structuur onzer taal*, deel II, 1914.
- Gordienne, Robert, *Dictionnaire des mots qu'on dit 'gros'*, 2002.
- Graef, Jack de, *Het Antwerps Dialect van dezekestijd tot in de 21e eeuw*, 1999.

- Green, Jonathan, *Cassell's Dictionary of Slang*, 2006.
- Grijs, Piet, *Blijf met je fikken van de luizepoten af*, 1972.
- Gunnink, J., *Het Dialect van Kampen en Omstreken*, 1908.
- Halma, F., *Woordenboek der Nederduitsche en Fransche Taalen*, 1710.
- Harmsen, Fré, *Van baroe tot branie*, 1991.
- Harrebomée, P.J., *Speekwoordenboek der Nederlandsche Taal*, 3 dln, Utrecht, 1858-1870.
- Heestermans, Hans, *Erotisch Woordenboek*, 1980.
- Heestermans, Hans, *Luilebol*, 1989.
- Heestermans, Hans, *Vergeten woorden*, 1999.
- Henke, Köster, *Boeventaal*, 1906.
- Hofkamp, Marc & Wim Westerman, *Aso's, Bigi's, Crimi's. Jongerentaalwoordenboek*, 1989.
- Hoppenbrouwers, Cor, *Jongerentaal*, 1991.
- Huizinga, *Vreemde Woorden*, 1953.
- Jansen, Frank in *Hollands Maandblad*, september 1984.
- Jansen, Frank, *Van apekop tot zielepoot*, 1985.
- Jong, Wim de & Henrico, Prins, *Kantoortaal. Zakwoordenboek voor op het werk*, 1997.
- Joustra, Arendo, *Homo-erotisch woordenboek*, 1988.
- Kantenberg, Arno, *Vloekenboek*, 1998.
- Karsten, G., *Het dialect van Drechterland*, 1931.
- Kiliaen, Corn., *Etymologicum teutonicae linguae*, 1599.
- Kuitenbrouwer, Jan, *Turbotaal. Van Socio-babble tot yuppie-speak*, 1987.
- Kunst, Hanneke & Xandra Schutte, *Lesbiaans. Lexicon van de Lesbotaal*, 1991.
- Küpper, Heinz, *Wörterbuch der deutschen Umgangssprache*, 1987.
- Laan, K. ter, *Nederlandse spreekwoorden, spreuken en zegswijzen*, 1950, herdruk 1984.
- Lafeber, A.P. M., *Het dialect van Gouda*, 1967.
- Laps, Kristiaan, *Nationaal Scheldwoordenboek*, 1984.
- Lenep, G.L. van, *Verklarend Oorlogswoordenboek*, 1988.
- Lutz-van Elburg, Ivonne, *More Dutch you won't learn in class*, 1989.
- Lievevrouw-Coopman, L., *Gents Woordenboek*, 1950.
- Martens van Vliet, B.J., *De vollekstaal van de stad Utereck*, 2de druk, 1997.
- Merle, Pierre *Petit traité de l'injure*, 2004.
- Meulenberg, Martin, *Van adat tot zwart-rechts. Lexicon van de multiculturele samenleving*, 2003.
- Molema, *Woordenboek der Groningsche Volkstaal in de 19de Eeuw*, 1887.
- Moormann, J.J.G.M., *De Geheimtalen. Het Bargoense standaardwerk, met een nieuw nagelaten deel*, 2002.
- Nierop, Maarten van, *Woordjes sprokkelen*, 1964.
- Nierop, Maarten van, *Verklarend lexicon van nieuwe woorden*, 1975-1979.
- Opoe Herfst. Samengesteld door reclame-adviesbureau Advertising Marketing + Design*, Rotterdam, 1973.
- Opprel, A., *Het dialect van Oud-Beierland*, 1896.
- Oudenaerden, Jan, *Terugkeer van Opoe Herfst*, 1986.
- Pauw Van Wieldrecht, Agnies, *Vin-je dat we een hoed op moeten? Persoonlijke herinneringen aan een bijna vervlogen levensstijl*, 2003.
- Perret, Pierre, Jurons, *Gros mots et autres noms d'oiseaux*, 1994.
- Pfeiffer, Herbert, *Das grosse Schimpfwörterbuch*, 1996.
- Putten, Claire van, *Antwerps Zakwoordenboek*, 1993.
- Rawson, Hugh, *A dictionary of invective*, 1991.
- Reinsma, Riemer, *Signalement van nieuwe woorden*, 1975.
- Reinsma, Riemer, *Neologismen*, 1984.

- Reinsma, Riemer, *Neologismen*, 1999.
- Roback, Abraham, *Dictionary of International Slurs*, 1944.
- Roskam, Boevenjargon, 1948.
- Rosten, Leo, *Hooray for Yiddish*, 1982.
- Rutten, A., *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon*, 1890.
- Salleveldt, Henk, *Het woordenboek van Jan Soldaat*, 1978.
- Salleveldt, Henk, *Het woordenboek van Jan Soldaat in Indonesië*, 1980.
- Sanders, Ewoud, *De taal van het jaar. De nieuwe woorden van 2002*.
- Sanders, Ewoud, *Van Nergenshuizen tot Absurdistan*, 2003.
- Sanders, Ewoud, *Woorden met een verhaal*, 2004.
- Schuermans, *Algemeen Vlaamsch Idioticon*, 1865-1870.
- Sijs, Nicoline van der, *Chronologisch Woordenboek*, 2001.
- Sijs, Nicoline van der, *Groot Leenwoordenboek*, 2006.
- Spruijt, Ton, *Jannenboek*, 2001.
- Spruijt, Ton, *Woordenboek van de stoelgang*, 2004.
- Sterkenburg, P.G.J., *Taal van het Journaal*, 1989.
- Sterkenburg, P.G.J., *Het Woordenboek der Nederlandse Taal*, 1993.
- Sterkenburg, P.G.J., *Vloeken. Een cultuurbepaalde reactie op woede, irritatie en frustratie*, 2001.
- Stoett, *Nederlandsche Spreekwoorden*, 1943.
- Teirlinck, *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon*, 1908-1924.
- Thijs, J.G.A., *Taal ter sprake*, 1984.
- Tuinman, *De Oorsprong en Uitlegging van dagelijks gebruikte Nederduitsche Spreekwoorden*, 1726.
- Valk, Marisa van der, *Jofel Jiddisj. Van achenebbisj tot zwansen*, 2003.
- Van Dale. Groot woordenboek van de Nederlandse taal op cd-rom*, 14de editie, 2005.
- Veen, T. van, *Taal en Leven in de Utrechtse Vechtstreek*, 1989.
- Veth, P.J., *Uit Oost en West. Verklaring van eenige uitheemsche woorden*, 1889.
- Voorzanger, J.L. & J.E. Polak, *Het Joodsch in Nederland*, 2de druk, 1915.
- Vooy, de, 'Scheldnamen, spotnamen en vleinamen', uit: *Taalkundige opstellen*, Deel III, 1941.
- Vries, J. de, *Westfriesche Woorden*, 1909.
- Walrecht, A., *Woordenboekspel*, 1991.
- Winschoten, Seeman, *behelsende een grondige uitlegging van de Neederlandse Konst- en Spreekwoorden, voor soo veel die uit de Seevaart zijn ontleend*, 1681.
- WNT op cd-rom, 2003.
- Wortel, Dick, *Leids*, 2002.